

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜTERCİM VE TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI**

KİŞİYE ÖZEL TERCÜME MODELLEME (KÖTM)

Refika Zuhul VURAL

DOKTORA TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Muhammed Zahit CAN

HAZİRAN- 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KİŞİYE ÖZEL TERCÜME MODELLEME (KÖTM)

DOKTORA TEZİ

Refika Zuhal VURAL

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

“Bu tez 26/06/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Muhammed Zahit CAN	Başarılı
Doç. Dr. Üyesi Halil İbrahim BALKUL	Başarılı
Doç. Dr. Mehmet Cem ODACIOĞLU	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Ümmügülsüm ALBİZ	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Fatıma GİMATDİNOVA	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Refika Zuhul VURAL

26/06/2023

ÖNSÖZ

Bu çalışmada geçirdiğim uzun ve zorlu aşamalarda bana güçlü akademik vizyonu ile katkı sağlayan, cesaret veren tez danışmanım sayın Doç. Dr. Muhammed Zahit CAN' a tüm emekleri için çok teşekkür ederim. Çalışmamda yer alan anketlerimin pilot aşamaları ve ön testleri de dahil olmak üzere tüm yoğunluklarına rağmen her aşamasında var olan, beni bilimsel bakış açılarından mahrum bırakmayan değerli hocalarım Doç. Dr. Halil İbrahim BALKUL ve Doç. Dr. Mehmet Cem ODACIOĞLU' na da şükranlarımı sunuyorum. Özellikle mütevazılıkları, yardımseverlikleri, akademik çalışmalara akademideki bilgilerini pratik bilgileriyle sentezleyerek katkı sağlamaya can atan ve araştırmama çok anlamlı katkılar sağlayan duayen hocalarım Yaman AKSU, İlknur YARDIM, Süleyman AKSOY, Doç. Dr. Francesco Saina hocalarıma ve de Linda FITCHETT hanımefendiye özel teşekkürlerimi sunuyorum. AIIC' e, AIT' e, TKTD' ye , başta Bahar ÇOTUR hanımefendi olmak üzere bünyelerinde bulunan ve araştırmama katkı sağlayan tüm seçkin tercümanlarına da teşekkürlerimi iletirim.

Eğitimim boyunca akademik alışveriş sağladığım, manevi anlamda destek bulduğum değerli bilim insanları dostlarım Dr. Sema KOÇLU, Arş. Gör. Seda KOÇLU, Öğr. Gör. Melek KARABULUT ve Çeviribilim Dr. Öğrencisi Ahmet Faruk GÜMÜŞ' e en derin teşekkürlerimi iletiyorum. En derin minnet duygularımı küçüklüğümde bu yana bana her yönden ve özellikle eğitimim konusunda destek veren, sabırla ve büyük bir sevgiyle beni yetiştiren, tüm başarılarımın ve güzel huylarımın mimarı biricik annem Ayşe VURAL ve merhum babam Akif VURAL' a, biricik ablam Ebru Nihal GÜLER ve kardeşim Ahmet Furkan VURAL' a, yeğenim Kadir Zafer GÜLER' e iletiyorum.

Son olarak en yakın dostum merhum eşim Ömer KILIÇ 'a ve biricik kızım Betül Ceren KILIÇ' a tüm kalbimle sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Refika Zuhul VURAL

26/06/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	viii
RESİM LİSTESİ	xii
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xiv
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KÖTM'ÜN GENEL TEORİK ALTYAPISI	33
1.1. Tercümebilim Çalışmaları (Sözlü Çeviri Çalışmaları): Yakın Geçmiş ve Günümüzde Tercümebilim.....	33
1.2. KÖTM' ün Çözüm Üretmeye Çalıştığı Zorlu Bir Süreç Olarak Tercüme Etkinliği	47
1.3. Süreç Odaklı Tercüme Modelleri ile Konferans Tercümesi Adımları	52
BÖLÜM 2: KÖTM'ÜN ÖZEL KURAMSAL ALTYAPISI	54
2.1. KÖTM Nedir?	54
2.2. KÖTM' ün Temel Prensipleri ve KÖTM Kavramları.....	57
2.2.1. KÖTM Analizi Nasıl Yapılır.....	63
2.3. KÖTM' ün Eklektik Yapısını Oluşturan Süreç Odaklı Tercüme Modelleri	70
2.3.1. KÖTM' ün Özel Teorik Yapısı ve Kuramsal Esin Kaynakları	102
2.3.1.1. İşlevci Kuramlarla İlişkisi ve KÖTM İlkeleri.....	102
2.3.1.2. KÖTM' ün Tercümede Tahmin Aktivasyonu ile İlgili Kuramsal Dayanakları	109
2.3.1.3. KÖTM'ün Söylemsel İnşaaya Verdiği Önem ve Kuramsal Dayanakları	136
2.3.1.4. Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi ve Kuramsal Esin Kaynakları	141
2.3.1.5. Tercüme Ön Hazırlık Modeli Olarak KÖTM' ün Kuramsal Dayanakları	172
BÖLÜM 3: ANALİZ VE BULGULAR.....	188

3.1. Manuel KÖTM Analizinin Örneklem Olan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı (TCC) İçin Uygulanması	188
3.1.1. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının KÖTM Özgeçmişi / CV si.....	188
3.1.2. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının KÖTM Haritası	212
3.1.3. TCC KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji Önerme Listesi Hazırlama	218
3.2. KÖTM Tercümanlar Bazında Anket Uygulaması.....	226
3.2.1. KÖTM Tercümanlar Bazında Anket Çalışmasının Amacı ve Kuramsal Dayanakları.....	226
3.2.2. Tercümanlar Bazında KÖTM Anketinin Yöntemi.....	229
3.2.3. Tercümanlar Bazında KÖTM Anketinde Evren ve Örneklem.....	230
3.2.4. Tercümanlar Bazında KÖTM Anketinde Veri Toplama Araçları ve Süreci.....	231
3.2.5. Tercümanlar Bazında KÖTM Anketi Verilerinin Analizi, Bulgular ve Yorumlar.....	233
3.3. Tercümanlar Bazında KÖTM Mülakat Uygulaması	291
3.3.1. KÖTM Mülakatının Amacı	292
3.3.2. KÖTM Mülakatının Yöntemi.....	292
3.3.3. Evren ve Örneklem.....	293
3.3.4. Veri Toplama Araçları ve Süreci.....	293
3.3.5. Tercümanlar Bazında KÖTM Mülakatının Verilerinin Analizi, Bulgular ve Yorumlar.....	294
SONUÇ	311
KAYNAKÇA.....	316
EK	332
ÖZGEÇMİŞ	344

KISALTMALAR

AIIC	: Uluslararası Konferans Çevirmenleri Birliği (AIIC: International Association of Conference Interpreters)
AİD	: Amerikan İşaret Dili (ASL: American Sign Language)
AT	: Ardıl Tercüme (CI: Consecutive Interpreting)
BDT	: Bilgisayar Destekli Tercüme (CAI: Computer Assisted Interpreting)
BDTE	: Bilgisayar Destekli Tercüme Eğitimi (CAIT: Computer Assisted Interpreter Training)
BJA	: Bilişsel Kaynak Ayak İzi (CRF: Cognitive Resource Footprint)
BTÇ	: Bütünce Tabanlı Tercüme Çalışmaları (CIS: Corpius- based Interpreting Studies)
BTT	: Bulut Tabanlı Tercüme (CBI- Cloud Based Interpreting)
BYM	: Bilişsel Yük Modeli (CLM: Cognitive Load Model)
ÇA	: Çeviri Araştırması/Çalışması (TR: Translation Research)
ÇB	: Çeviribilim (TS: Translation Studies)
ÇKT	: Çoklu Kaynak Teorisi (MRT: Multiple Resource Theory)
ÇSM	: Çok-modlu Süreç (İşleme) Modelleme (MMP: Modeling Multimodal Processing)
ET	: Eşzamanlı Tercüme (SI: Simultaneous Interpreting)
HD	: Hedef Dil (TL: Target Language / L2: Language 2)
HO	: Hedef Ortam (TE: Target Setting)
GDP	: Görsel Dünya Paradigması (VWP/ Visual World Paradigm)
HD	: Hedef Dil (TL: Target Language / L2: Language 2)
HK	: Hedef Kültür (TC: Target Culture)
HK	: Hedef Kitle (TA: Target Audience)
HM	: Hedef Metin (TT: Target Text)
HMA	: Hedef Metnin Alıcısı (RTT: Receiver of Target Text)
HS	: Hedef Söylem (TD: Target Discourse)
HMÜ	: Hedef Metnin Üreticisi (PTT: Producer of Target Text)
KD	: Kaynak Dil (SL: Source Language/ L1: Language 1)
KK	: Kaynak Kültür (SC: Source Culture)
KM	: Hedef Dil (TL: Target Language / L2: Language 2)

KO	: Kaynak Ortam (SE: Source Setting)
KMÜ	: Kaynak Metin Üreticisi (Source Text Producer)
KS	: Kaynak Söylem (SD/ Source Discourse)
KT	: Konferans Tercümesi (CI/ Conference Interpreting)
KÖTM	: Kişiyi Özel Tercüme Modelleme (PIM: Personalized Interpreting Modeling)
MT	: Makine Tercümesi (MI: Machine Interpreting)
MD KÖTM	: Makine Destekli KÖTM (MAPI: Machine Aided PIM)
MT	: Makine Tercümesi (MI: Machine Interpreting)
SDP	: Sesli Düşünme Protokolleri (TAP: Think-Aloud Protocols)
SGT	: Sanal Gerçeklikte Tercüme (IVR: Interpreting in Virtual Reality)
SPSS	: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi (Statistical Package for the Social Sciences)
TA	: Tercümebilim Araştırması (IR: Interpreting Research)
TCC	: Türkiye Cumhuriyeti Başkanı (PRT-President of The Republic of Turkey)
TKTD	: Türkiye Konferans Tercümanları Derneği (The Conference Interpreters Association of Turkey)
UAT	: Uzaktan Ardıl Tercüme (RCI/Remote Consecutive Interpreting)
UET	: Uzaktan Eşzamanlı Tercüme (RSI/Remote Simultaneous Interpreting)
UHK	: Uzak Hedef Kitle (DTA: Distance Target Audience- RTA: Remote Target Audience)
UT	: Uzaktan Tercüme (RI: Remote Interpreting / DI: Distance Interpreting)
UTE	: Uzaktan Tercüme Eğitimi (DIT-RTI: Distance / Remote Interpreting Education)
UTH	: Uzaktan Tercüme Hizmetleri (DIS: Distance Interpreting Services)
VIP	: Çok Önemli Kimse (VIP- Very Important Person)
YZ	: Yapay Zekâ (AI: Artificial Intelligence)
YZD	: Yapay Zekâ Destekli (AI: Artificial Intelligence Aided)
YZD-KÖTM	: Yapay Zekâ Destekli KÖTM (AIA-PIM)

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji (Kelime ve İfade) Önerme Listesinden Bir Kesit	14
Tablo 2: Baker’ın Farklı Hikâye/Anlatı Türlerinin- Politik Söylem Taşıyan Metinler de Dâhil Analizini ve- Alımlanmasının Etkileyen Faktörleri Mümkün Kılabilir TekniKler	160
Tablo 3: Özüm Arzık-Erzurumlu’ ya Ait Olan “Erdoğan-Trump Görüşmesindeki Hatalı Atfedilen Tercümeyle İlişkin Gazete Başlıkları” Adlı Tablo	164
Tablo 4: Trump Bir Tartışma Moderatörü Hakkındaki Görüşünü Açıklarken Kullandığı İfadelerde Kullanılan Kısaltma ve Açıklama Yöntemleri ve Gerekçelerinden Bir Kesit	169
Tablo 5: Araştırma Sahasına Varmadan Önce Tercüman (TERC.) Hazırlık Stratejileri	175
Tablo 6: Araştırma Sahasına Vardıktan Sonra Tercümanların (TERC.) 20 Dakikalık Hazırlık Sürecinde Kullandığını Bildirdiği Stratejiler.....	177
Tablo 7: Cumhurbaşkanının Konuşmalarının Tek Parça İstatistikleri Erdoğan’ın 1. ve 3. Olağanüstü Kongrelerinde Yapmış Olduğu Konuşmalar:.....	207
Tablo 8: Cumhurbaşkanının Dil Zenginliği Düzeyinin Ortalaması	208
Tablo 9: Cumhurbaşkanının Kelimesel Zenginliğinin Genel Ortalaması	208
Tablo 10: Cumhurbaşkanının En Sık kullandığı Amaç Sözcükler.....	209
Tablo 11: Cumhurbaşkanının En Sık Kullandığı Araç Sözcükler.....	209
Tablo 12: Cumhurbaşkanının Konuşmalarında Kullandığı Fiil Kipleri	210
Tablo 13: Cumhurbaşkanının Retoriklerindeki Kişi veya Kurumlar	210
Tablo 14: Cumhurbaşkanının Konuşmalarındaki Milli Kavramlar.....	211
Tablo 15: TCC Örneğinin Kaynak Söylem (SD) Manuel Analiz Tablosu ve Hedef Söylem (TD) Üretimi ve Aktarımı için KÖTM Temelli Öneriler.....	219
Tablo 16: Ankete Sağlanan İki Dilde Katılım Oranı (SPSS)	234
Tablo 17: Ankete Sağlanan Toplam Katılımcı Portföyü (SPSS).....	235
Tablo 18: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Çalıştıkları Dil Çiftleri (SPSS)	236
Tablo 19: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Sahip Oldukları Eğitim Seviyesi (SPSS).....	239

Tablo 20: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Sahip Oldukları Eğitim Seviyesi (Kruskal Wallis Hipotez Testi).....	240
Tablo 21: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Çalıştıkları Yıl Aralığı (SPSS)	240
Tablo 22: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Çalıştıkları Yıl Aralığı (Kruskal Wallis Hipotez Testi).....	241
Tablo 23: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Çalıştıkları Tercüme Modu (SPSS).....	242
Tablo 24: Ankete Katılan Tercümanlarının Çalıştıkları Tercüme Modunun Mesleki Performansa Etkisi (Kruskal Wallis Hipotez Testi)	242
Tablo 25: Ankete Katılan Tercümanların Toplamda En Çok Zorlandığı Metin İçi Ögeler (SPSS).....	245
Tablo 26: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Meslek Doyumları (SPSS).....	252
Tablo 27: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Mesleki Yeterliliklerinin Öz Değerlendirmesi (SPSS)	253
Tablo 28: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ Üzerinde Tercüme Öncesi Araştırma Yapıp Yapmadıklarının Değerlendirilmesi (SPSS).....	255
Tablo 29: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ Üzerinde Tercüme Öncesi Araştırma Yapıp Yapmadıklarının Mesleki Tutum Olarak Değerlendirilmesi (Mann Whitney Hipotez Testi).....	257
Tablo 30: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ Üzerinde Tercüme Öncesi Yaptıkları Araştırmanın Tercüme Katkısının Değerlendirilmesi (SPSS).....	257
Tablo 31: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Çalıştıkları KMÜ'nün Kendine Has Söylemine Dair Değerlendirilmesi (SPSS).....	258
Tablo 32: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Çalıştıkları KMÜ'nün Kendine Has Söylemine Dair Mesleki Tutumlarının Değerlendirilmesi (Mann Whitney Hipotez Testi)	260
Tablo 33: Ankete Katılan (İngilizce Dilinde) Yabancı Tercümanların Tercüme Sonrası Süreçte Eleştirilme Oranları (SPSS).....	263
Tablo 34: Ankete Katılan Tercümanların Tercüme Sonrası Süreçte Aldıkları Toplam Övgü Oranları (SPSS)	266

Tablo 35: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Tercüme Ettikleri KMÜ-VIP Birey Dili, Retoriği, Deyimsel İfade Seçimlerine Farkındalık Geliştirme Oranları (SPSS).....	266
Tablo 36: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Tercüme Ettikleri KMÜ-VIP Birey Dili, Retoriği, Deyimsel İfade Seçimlerine Hazırlanma Gereği Duymadan Başa Çıkabilme Oranları (SPSS).....	268
Tablo 37: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' nün Demeçlerinde Şiir, Atasözü, Ünlü Düşünür Sözlerini (vb. Metinlerarasılık Özelliklerini) Kullanıp Kullanmadıklarına Dair Gözlemlerinin Değerlendirmesi (SPSS).....	272
Tablo 38: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' lerle Bireysel Sohbetlerinin Tercümeye Katkı Sağlayıp Sağlamayacağı Konusuna Dair Gözlemlerinin Değerlendirmesi (Kruskal Wallis Hipotez Testi).....	275
Tablo 39: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Çalışırken Odaklandıkları Dilsel, Dildışı ve Semiyotik Parametrelerin Değerlendirmeleri (Kruskal Wallis Hipotez Testi).....	278
Tablo 40: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ' nün Söylemsel Aktarımını Ne Derecede Yapabildiğini Yüzdelik Oran Vererek Değerlendirmeleri (Kruskal Wallis Hipotez Testi).....	280
Tablo 41: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ' nün Aktarımı Zor Olan Söylem Öğelerinin Tercüme Yorumlama Oranını Değerlendirmeleri (Kruskal Wallis Hipotez Testi).....	281
Tablo 42: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ' nün Aktarımı Zor Olan Söylem Öğelerinin Konuşmalarındaki Yüzdelik Oranının Değerlendirmeleri (Kruskal Wallis Hipotez Testi).....	283
Tablo 43: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KÖTM' ün Bir Tercüme Ön Hazırlık Modeli Önermesi Olarak Olabilirliğine Dair Yorumları, Eleştirileri veya Katkıları Hakkında Açık Uçlu Değerlendirmeler.....	288
Tablo 44: KÖTM Mülakatı Bulguları	298

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Keşfedici Sıralı Karma Yöntem Araştırma Deseni.....	10
Şekil 2: Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi	12
Şekil 3: Tercüme Süreci: ET ve AT'de Mevcut İşleme Adımlarına Genel Bir Bakış ...	53
Şekil 4: Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi	65
Şekil 5: Üçlü Basamaklarıyla ET ve AT için Seleskovitch'in Yorumlayıcı Anlam Kuramı -İki Versiyonu Ile- (Seleskovitch, 1975; Seleskovitch and Lederer, 1984, s. 185, 168)	73
Şekil 6: Lederer (1981) Tarafından Detaylandırılan Yorumlayıcı Anlam Kuramının Sıralı Adımları.....	73
Şekil 7: Gile'in ET (1997/2002) ve Gile' İn AT (Gile, 2009) İçin Hazırladığı Çaba Modelleri	75
Şekil 8: Kirchhoff' un ET için Çoklu- Aşama Modeli (1976)	76
Şekil 9: Gerver' in ET Modeli	77
Şekil 10: Moser- Mercer' in ET Modeli (1978, 1995).....	80
Şekil 11: Cokely' nin Toplumdilbilimsel Olarak Duyarlı Süreç Modeli.....	81
Şekil 12: Kitanoun Konuşmadan -Konuşmaya DMDIALOG ET Sistemi (1993).....	83
Şekil 13: Paradis' in Akış Şeması ET Modeli.....	85
Şekil 14: Lonsdale' in Bilgiye Dayalı Biliş MT (ET) İşlemesi (1994)	86
Şekil 15: Setton' ın ET için Bilişsel-Pragmatik Analiz Modeli.....	88
Şekil 16: Seeber' in (2007, 2011) ET İçin Bilişsel Kaynak Ayak İzi Modeli (Wicken' in (2002) ÇKT' siyle Karşılaştırılması	91
Şekil 17: Seeber' in ET 'de Çok Modlu Süreç Modellemesi (2017)	92
Şekil 18: Seeber' in ET 'de Görsel (Sözlü) Girdi Modeli (2016)	93
Şekil 19: KÖTM Ekibi.....	108
Şekil 20: Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi	142
Şekil 21: Çeviri Süreçleri ve Üst Diller	183
Şekil 22: Üretim Öncesi Süreç ve Alt Aşamaları.....	184
Şekil 23: KÖTM' ün Teorik Saç Ayakları.....	187
Şekil 24: Katılımcıların İki Ankette Ülkelere Göre Katılım Oranı (G-Forms).....	234
Şekil 25: Katılımcıların İki Ankette Çalıştıkları Kurum Türüne Göre Dağılımları (G-Forms).....	235

Şekil 26: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların Çalıştıkları Dil Çiftleri (G-Forms)	236
Şekil 27: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Çalıştığı Uzmanlık Alanları /Hizmet Verdikleri Meslek Grupları (G-Forms)	238
Şekil 28: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Sahip Oldukları Eğitim Seviyesi (G-Forms)	239
Şekil 29: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Çalışılan Yıl Aralıkları (G-Forms)	241
Şekil 30: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanlar Tarafından Çalışılan Tercüme Modu Oranları (G-Forms)	243
Şekil 31: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların Gerçekleştirdiği VIP (Ulusal Ve Uluslararası Etki Alanı Yüksek Tercüme Tüketicisi veya) Tercümanlığı (G-Forms)	244
Şekil 32: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların Aktarırken En Çok Zorlandığı Metin içi Öğeler (G-Forms)	246
Şekil 33: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların VIP Tercümanlığını İcra Ettikleri HK (G-Forms)	248
Şekil 34: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların VIP Tercümanlığını İcra Ettikleri Ortamlar (G-Forms)	250
Şekil 35: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların Görevlerini İcra Ederken Zorlandıkları Ortamlar (G-Forms)	251
Şekil 36: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Meslek Doyumları (G-Forms)	252
Şekil 37: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların KMÜ Üzerinde Tercüme Öncesi Araştırma Yapıp Yapmadıklarının Değerlendirilmesi (G-Forms)	256
Şekil 38: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların KMÜ Üzerinde Tercüme Öncesi Yaptıkları Araştırmanın Tercüme Katkısının Değerlendirilmesi (G-Forms)	258
Şekil 39: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' nün Kendine Has Söylemine Dair Değerlendirilmesi (G-Forms)	259

Şekil 40: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' nün Söylem Zorluğuna Dair Değerlendirmeleri (G-Forms).....	261
Şekil 41: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların KMÜ' nün Söylem Zorluğunun Türüne Dair Cevapları (G-Forms).....	262
Şekil 42: Türkçe Ankete Katılan Yerli Tercümanların Tercüme Sonrası Süreçte Eleştirilme Oranları (G-Forms)	264
Şekil 43: Türkçe Ankete Katılan Yerli Tercümanların Tercüme Sonrası Süreçte Eleştiriden Etkilenme, Eleştiri Korkusu Yaşama Oranları (G-Forms).....	264
Şekil 44: Türkçe Ankete Katılan Yerli Tercümanların Tercüme Sonrası Süreçte Aldıkları Övgü Oranları (G-Forms)	265
Şekil 45: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Tercüme Ettikleri KMÜ-VIP Birey Dili, Retoriği, Deyimsel İfade Seçimlerine Farkındalık Geliştirme Oranları (G- Forms)	267
Şekil 46: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Tercüme Ettikleri KMÜ-VIP Birey Dili, Retoriği, Deyimsel İfade Seçimlerine Hazırlanma Gereği Duymadan Tercüme Esnasında Başa Çıkabilme Oranları (G-Forms).....	269
Şekil 47: İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Yabancı Tercümanların KMÜ Hakkında Performans Öncesi Özel Bir Analiz ve (KMÜ 'nün Birey Dilinin, Söylemsel, Deyimsel ve Retorik İfadelerinin Önden Etüt Edilerek Çalışılıp HD Karşılıklarının Listelendiği) Hazırlık ile Tercümede Aktarım Sorunlarıyla Başa Çıkıp Çıkamayacaklarının Değerlendirmeleri (G-Forms).....	270
Şekil 48: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Tercüme Performansı Esnasında Kullanmayı Tercih Ettikleri Bireysel Söylemeleri Olup Olmaması Konusundaki Görüşleri (G-Forms)	271
Şekil 49: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' nün Demeçlerinde Şiir, Atasözü, Ünlü Düşünür Sözlerini- Metinlerarasılık Özelliklerini Kullanıp Kullanmadıklarına Dair Gözlemlerinin Değerlendirmesi (G-Forms)	273
Şekil 50: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' nün Performans Öncesi Kendilerine Bilgi Aktarımında Bulunup Bulunmadığının Dair Verilerin Değerlendirilmesi (G-Forms).....	274

Şekil 51: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların Çalıştıkları KMÜ’ lerle Bireysel Sohbetlerinin Tercüme Katkı Sağlayıp Sağlamayacağı Konusuna Dair Gözlemlerinin Değerlendirmesi (G-Forms).....	276
Şekil 52: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların Çalışacakları Tercüme Görevi Öncesi Ön Hazırlık Durumlarının Değerlendirilmesi (G- Forms).....	277
Şekil 53: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların Çalışırken Konuşmacı Odaklandıkları Dilsel, Dil Dışı ve Semiyotik Parametrelerin Değerlendirilmesi (G-Forms)	279
Şekil 54: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların KMÜ’ nün Söylemsel Aktarımını Ne Derecede Yapabildiğini Yüzdelik Oran Vererek Değerlendirmeleri (G-Forms).....	280
Şekil 55: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların KMÜ’ nün Aktarımı Zor Olan Söylem Öğelerinin Tercümeyi Zorlaştırma Oranını Değerlendirmeleri (G-Forms).....	282
Şekil 56: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların KMÜ’ nün Aktarımı Zor Olan Söylem Öğelerinin Konuşmalarındaki Yüzdelik Oranını Değerlendirmeleri (G-Forms).....	284
Şekil 57: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların KMÜ’ nün Aktarımı Zor Olan Söylem Öğelerini En Çok Tercih Eden VIP Meslek Gruplarını Değerlendirmeleri (G-Forms)	285
Şekil 58: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların Çalıştığı VIP Portföyünün Semiyotik Söylemsel Karakterini Değerlendirmeleri (G-Forms)	287
Şekil 59: Genel Hatlarıyla KÖTM Tercüme Süreci.....	312

RESİM LİSTESİ

Resim 1: Erdoğan'ın KKTC'de Ersin Tatar ile Ortak Basın Toplantısından Bir Görüntü	213

ÖZET	
Başlık: Kişiyi Özel Tercüme Modelleme (KÖTM)	
Yazar: Refika Zuhul VURAL	
Danışman: Doç. Dr. Muhammed Zahit CAN	
Kabul Tarihi: 26/06/2023	Sayfa Sayısı: xiv (ön kısım) + 344 (ana kısım) + 12 (ek)
Çeviribilim (ÇB) üst alanı ve tercümebilim (TB) alt alanı alanında yaşanan gelişmeler domino etkisiyle birbirini etkilerken, modern dünyanın gereklilikleri doğrultusunda pratikle teoride arasındaki aşmaz bilim insanlarınca doldurulmaya, farklı ve yenilikçi kavram, yöntem, teori veya modellerle gerektiğinde teknolojiye başvurarak çağın gereklilikleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Özellikle süre kısıtlılığı ve çoğu zaman en ufak bir hatayı tolere etmeyen, tercümanları bilişsel yük konusunda zorlayan konferans tercümesi (KT) ve her iki modu olan eşzamanlı tercüme (ET) ve ardıl tercümede (AT) de bütüncü tabanlı, yapay zekâ destekli hatta nöral ağların kullanıldığı teknolojilerle en verimli ve en kolay tercüme süreci ve çıktısının elde edilmesi konusunda bilimsel çalışmalar son hızıyla devam etmektedir. Tercüme (işleme) süreci kapsamında başlarda yoğunlukla (ET) olmak üzere KT’ nin her iki moduna yönelik modeller üretilmeye II. Dünya Savaşı ve Nuremberg Mahkemeleri akabinde hız kesmeden ivme kazanmıştır. Bu modellerin hem tercüme sürecini hem de tercümanları zorlayan konuları çözümleyebilmek ve bunlara çözüm üretmek için ortaya konduğu bilinmekle beraber, günümüzde sürdürülen çalışmalarda ÇB geneli ve TB özelinde teorik ve pratiğin birçok yönden hala birleştirilemediği konusu eleştirilmektedir. Bu çalışmada şimdilik TB alt alanı olan konferans tercümesi KT ve iki modu olan ET ve AT ye özel (tezin nihai hedefi olarak sonraki çalışmalarda ÇB dahilindeki tüm pratiklerde esneyebilme kabiliyeti sebebiyle) Kişiyi Özel Tercüme Modelleme (KÖTM) adıyla yeni bir tercüme ön hazırlık modeli oluşturulmaya çalışılmıştır. KÖTM bir tercüme ön hazırlık modeli olma iddiasında olsa da önerdiği hazırlığın saç ayaklarının zenginliği sayesinde tercümenin en başından sonuna kadar tüm aşamalarına yönelik süreç öncesi-esnası-ve sonrasında yönelik bir sistematik oluşturma hedefindedir. KÖTM ulusal veya uluslararası düzeyde önemli konuşmacıların geçmişteki sözlü metinlerinden hareketle kendilerine has konuşma stillerinin birey dili (idiolect)ne ait, söylemsel, söz sanatsal (retoriksel) ve deyimisel ifadelerinin önceden analiz edilerek erek dildeki en uygun söylemsel ve bağlamsal karşılıklarının bulunarak ve tercümanlara iletilmesiyle AT ve ET ‘de kaliteyi artırmayı hedefler. Bu tezin nihai hedefi olan yapay zekâ destekli KÖTM (YZD-KÖTM)’ e doğru ilerlerken, KÖTM ün ilk kez bir model olarak tanıtımı gerçekleştirileceği için bu aşamada araştırma öncelikle manuel sürümü ve yeni kavramlarıyla temellendirilecektir. Bu deneysel çalışmada metodolojik olarak keşfedici sıralı karma yöntem kullanılmıştır. İlk olarak tezin konusu olan KÖTM analizi yapılmış, buradan elde edilen nitel veriler sonrasında KÖTM kavramının işlevliği ölçülebilmek için ulusal ve uluslararası çapta çalışan tercümanlar üzerinde bir anket uygulanmıştır. Buradan çıkan nitel-nicel verilere tamamlayıcı olarak mülakat gerçekleştirilmiştir. Çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde KÖTM’ ün bir model olarak olabilirliği ve uygulanabilirliği onaylanmış, konferans tercümesinde tercümanlara sistemli bir ön hazırlık sağlayabileceği, performans anında oluşabilecek söylemsel aktarım zorlukları (olan birey dili, retorik, kültüre özgü ifade, başka eserlerden yapılan alıntıların tercümesi) konusunda tercümanlara katkı sağlayabileceği düşüncesine varılmıştır.	
Anahtar Kelimeler: KÖTM, Konferans Tercümesi, Birey Dili, Semiyotik Söylem, Tercümede Söylem Aktarımı, Interpretum	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Personilized Interpreting Modeling (PIM)	
Author of Thesis: Refika Zuhul VURAL	
Supervisor: Assoc. Prof. Muhammed Zahit CAN	
Accepted Date: 26/06/2023	Number of Pages: xiv (pre text) + 344 (main body) + 12 (add)
While the developments in the upper field of translation studies (TS) and the subfield of Interpreting Studies (IS) affect each other with a domino effect, in line with the requirements of the modern world, it is tried to be filled by scientists who are intransigent between practice and theory, and to meet the requirements of the age by applying technology when necessary with different and innovative concepts, methods, theories or models. In particular, scientific studies on the most efficient and easiest interpreting process and output with the technologies using holistic-based, artificial intelligence-supported and even neural networks in conference interpreting (CI) and simultaneous interpreting (SI) and consecutive interpreting (CI), which are both modes of conference interpreting and which do not tolerate the slightest error, continue at full speed. Within the scope of the translation (processing) process, the production of models for both modes of CI, initially mainly SI gained momentum without slowing down after World War II and the Nuremberg Trials. Although it is known that these models have been put forward in order to be able to analyze and produce solutions to both the interpreting process and the issues that challenge the interpreters, it is criticized that theoretical and practical can still not be combined in many ways in the studies carried out today in terms of TS in general and IS in particular. In this study, it was tried to create a new interpreting preliminary preparation model called Personalized Interpreting Modeling (PIM) specific to conference interpreting which is currently the sub-field of IS and SI and CI, which are its two modes (due to its ability to flex in all practices within the TS, in subsequent studies it might be used in translation actions as one of the ultimate goal of this thesis). Although PIM claims to be an interpreting preliminary preparation model, it aims to create a system for the before/pre-during-and after/post-stages of the interpreting process from the very beginning to the end thanks to the richness of the main bases of the preparation it proposes. The PIM aims to improve the quality of SI and CI by analyzing the discursive, rhetorical, artistic (rhetorical) and idiomatic expressions of their unique speech styles belonging to the individual language (idiolect) based on the past oral texts of important speakers at national or international level, finding the most appropriate discursive and contextual equivalents in the language and communicating them to the interpreters. As we move towards the artificial intelligence-supported PIM (AIA-PIM), which is the ultimate goal of this thesis, The research will be based primarily on its manual version and new concepts at this stage, as it will be introduced as a model for the first time. In this experimental research, methodologically, exploratory sequential mixed method was used. First, the analysis of PIM, which is the subject of the thesis, was carried out, and after the qualitative data obtained from this, a questionnaire was applied on interpreters working nationally and internationally in order to measure the operability of the concept of PIM. An interview was conducted as a complement to the qualitative-quantitative data obtained from this. When the results were evaluated, the possibility and applicability of the PIM as a model was confirmed, and it was thought that it could provide a systematic preliminary preparation model to the interpreters in the conference interpreting and contribute to the discursive transmission difficulties (idiolectic, rhetoric, culture-specific expression, translation of quotations from other works) that may occur at the time of performance.	
Keywords: PIM, Conference Interpreting, Idiolect, Semiotic Discourse, Discourse Transfer in Interpreting, Interpretum	

GİRİŞ

Bu bölümde hipotez ve çalışmanın problemi, araştırma soruları ve bu araştırma konusunun neden bilimsel bir analize layık görüldüğü gibi dikkat çekici noktaları ile tezin omurgası özetlenmeye çalışılmış ve son olarak bu çalışmanın çeviribilim ve özellikle onun alt dalı olan sözlü çeviri çalışmalarına/tercümebilime katkılarının neler olabileceği üzerine tasvirler yapılacaktır. Ayrıca tezin olası sınırlılıkları, metodolojisi (araştırma tasarımı), bulgular ve süreci aşağıdaki başlıklar ile ele alınacaktır.

Araştırmanın Konusu

Yazılı tercüme sürecine göre bazı sınırlamalar içeren tercüme süreci, özellikle ulusal veya uluslararası zirve veya farklı türden önem arz eden etkinliklerde, yüksek temsil gücüne haiz her türden sosyal, kurumsal grup veya statüden çok önemli temsilciler veya konuşmacılar veya kaynak metin üreticilerinin (KMÜ' nün veya bu çalışmada her türden KMÜ anlamındaki VIP'lerin; örneğin spor, siyaset, diplomasi, mahkeme, sağlık, polis, toplum, hukuk, adli tıp, ticaret, iş vb. konularında her türlü tercüme uzmanlık alanının özel veya tüzel temsilcisi olarak veya hizmet alan kişilerin) konuşmaları tercüme edilirken hata kabul etmeyen bir boyuta sahiptir. Ulusal veya uluslararası bu her türden aktörün konuşmalarının bu önemli ortamlarda simültane veya ardıl tercümeleri yapılırken, tercümana kaçınılmaz olarak yoğun bir yük binmektedir. Çeviribilim araştırmacıları henüz çeviri etkinliğine özgü kapsayıcı bir söylem aktarımı modeli üzerinde bir süreç veya çıktı olarak anlaşılmamış olduklarından, bu tür metinlerin sonuçları ulusal veya uluslararası düzeyde hala sorunlara yol açabilmektedir. KÖTM (Kişiseye Özel Tercüme Modelleme – PIM/ Personalized Interpreting Modeling), ulusal veya uluslararası alanda önde gelen konuşmacıların (VIP'lerin veya her türlü sosyal, kurumsal grup veya statüden temsilcilerin) söylemsel, sözlü, deyimse ve retorik ifadelerinin oluşturduğu sözlü metinlerinin önceden özel bir uzman veya uzman ekip tarafından analiz edilerek ardıl veya eşzamanlı tercüme kalitesini artırmayı amaçlar. KÖTM (PIM), tercümanlara, hedef dilde en uygun bağlamsal (söylemsel) karşılıkları bularak, söz konusu konuşmacının en sık ve sorunlu kelime, deyim, öbek, ifade veya cümle kullanımları ve konuşma karakteri gibi birey dili öğelerini, yanı sıra jest, mimik, konuşma tutumu ve gözlenen bağlam tutumu gibi beden dili öğelerinin analizlerinin nasıl gerçekleştirilebileceğini ve kullanılabileceğini öğretmeyi amaçlamaktadır.

Araştırma Soruları

Bu tezin açıklığa kavuşturmayı hedeflediği beş soru bulunmaktadır:

- 1- Tercümebilim çalışmalarının günümüzdeki durumu ve mevcut tercüme süreci modelleri nedir?
- 2- Tercümebilime özgü bir semiyotik söylem analizi modeli oluşturmak mümkün müdür ve nasıl olabilir?
- 3- Tercümebilime ve özellikle konferans tercümesi eş zamanlı tercüme ve ardıl tercüme performanslarına ve süreçlerine entegre edilmiş böyle bir ön hazırlık analizinin içeriği ne olabilir?
- 4- Ulusal veya uluslararası her türden kaynak metin üreticileri (KMÜ)/VIP'ler için temsil ettikleri meslek gruplarından doğan özel terminoloji, birey diline ait ve söylemsel öğelerin aktarımı konusunda özellikle konferans tercümesi performansı ve süreci açısından sorunlar nelerdir?
- 5- Ulusal veya uluslararası her türden KMÜ' ler veya konuşmacılar için bir tercüme modeli oluşturmak mümkün müdür? KMÜ' nün veya ilgili konuşmacının konferans tercüme sorunlarının önüne geçebilmek ve birey dil ve birey söylemine ait aktarımı doğru bir şekilde sağlayabilmek için yeni bir tercüme modeli oluşturulabilir mi?

Araştırmanın Amacı

Çeviribilim araştırmacıları henüz bir süreç veya çıktı olarak sözlü çeviri/tercüme etkinliğine özgü kapsayıcı bir söylem aktarım modeli üzerinde anlaşmaya varamamış; hatta kaynak söylem (KS) ya da hedef söylem (HS) gibi kavramlar bile henüz yeteri kadar literatürde kapsayıcı bir teori veya model içerisinde yer almamışken; bu tür metinlerin sonucu hala ulusal veya uluslararası düzeyde sorunlara neden olabilmektedir. Bu çalışmada, her türden ulusal veya uluslararası önemli aktörün (KMÜ' nün/ VIP'in; konuşmalarının hedef dilde ve kültürde en uygun söylemsel etki ile Türkçe 'den İngilizce' ye tercüme edilmesi için KMÜ' nün söyleminde belirli, çok sık kullandığı ve hedef dil ve kültüre aktarımı en zor olan kısımlarının (kelime, öbek, deyim veya deyimsel ifade vb. gibi dikkat çeken konuşma kısımlarının) önceden analiz edilip, listelenerek ve söylemsel olarak birey diline en uygun şekilde tercüme edilmesidir. Bu sayede Kişiyi Özel Tercüme

Hizmetleri adı altında yenilikçi bir bakış açısıyla Kişiyi Özel Tercüme Modelleme (KÖTM) adı altında bir sözlü çeviri/tercüme ön hazırlık a modeli kazanımı hedeflenmektedir

Bu kazanımın özü KMÜ' nün önceki konuşmalarının analiz edilerek kişiye özel bir söylem aktarım haritası hazırlamaya ve birtakım detaylı araştırmalar yapmaya dayanmaktadır. Bu harita bahsi geçen önemli KMÜ' nün /VIP'in¹ konuşma taslağının kendi özgeçmişine, kültürüne ve özellikle birey diline ve söylemine ait sık kullandığı, aktarım esnasında en çok zorluk oluşturacak ifade seçimlerinin önceki konuşmalarının incelenmesi ile açığa çıkarılarak listelenmesiyle ve KMÜ' nün dışarıdan gözlemlenebilen konuşma tutumu ve beden dilinin irdelenmesi gibi detayların semiyotik veri olarak kullanılmasıyla oluşturulur. Bu mikro veya makro öğeler ve detayları VIP'in KÖTM haritası çıkarılarak netleştirilir ve bir sonraki tercüme deneyiminde KMÜ' nün ürettiği konuşma metnini mümkün olan en iyi söylemsel düzeyde aktarabilmek üzere (tercüme performansından önce bir talimat aracı/kullanım kılavuzu olarak) tercüme performansından önce tercümana teslim edilir veya tercüman bu haritayı çıkarıp ve analizini bizzat kendisi yapabilmektedir. Bu KÖTM dosyasında yer alan birey dili, beden dili ve söylemsel ifadelerinin yer aldığı haritada konuşmacının önceki konuşmalarının analiz sonuçlarından sıklık ve önem kriterleriyle edinilen kelime, öbek, deyimsele ifade, atasözü kullanım tercihi, hangi ortamlarda, bağlamlarda bu ifadeleri kullandığı, genel olarak kullandığı jest ve mimikleri, beden dili, konuşma bağlam tutumu ve konuşma karakteri de dikkate alınarak tercümede zorluk teşkil eden her türden konuşma parçaları açığa çıkarılır. Bu bireysel harita vasıtasıyla çıkarılan konuşma parçalarına içinde bulundukları bağlam, birey ve beden dili, söylemsel özellik ve etki dikkate alınarak hedef kültür (HK) ve hedef söylemde (HS) görsel- işitsel ve semiyotik (göstergebilimsel) olarak aynı etkiyi yaratması beklenen önermelerde bulunulur ve KÖTM Dosyasına bu önerme listesi gerekçeleriyle eklenmiş olur. Özetle bu çalışmada harita üzerinden ulaşılacak kişisel sözlü metin üretim potansiyelleri ve özelliklerini dikkate alarak, tercüman

¹ VIP (ler) burada tercüme hizmeti alacak her türden (CEO, avukat, diplomat, iş insanı, ticaret insanı, sporcu, sanatçı, politikacı, aktivist, adli tıp uzmanı vb. gibi) meslek gruplarının önde gelen temsilcileri olarak KMÜ veya kaynak konuşmacı(lar) KK olarak kullanılır. Sonuç olarak, buradaki VIP(/ler) tercümesi büyük önem arz eden (tercümesi önemli bir kitleyi etkileyecek) herhangi bir tercüme tüketicisini kastetmekle beraber tercüme tüketicilerini ayrımcı veya aşağılayıcı şekilde ayırtıracak bir anlamla kullanılmamıştır. Sadece tercümesi yapılacak KK' nin meslek isimlerini tek tek sürekli ifade etmek yerine her türlü meslek grubunun önemli temsilcisi olarak VIP (ler) isimlendirmesi seçilmiştir.

açısından performans esnasında en çok zorlanacağı konuşma kısımlarının teşhis edilip bu teşhislere en uygun söylemsel önermelerin ışığında kişisel bir tercüme modellemesi yapılması hedeflenmektedir. KÖTM uygulanacak ulusal ve uluslararası temsil gücü yüksek konuşmacı veya bu çalışmada tercüme hizmetini farklı alanlardan (siyaset, diplomasi, tıp, adli tıp, spor, iş, ticaret, mahkeme, polis, hastane, toplum vb.) talep eden etkili bireyler veya önemli KMÜ' lerin hizmet aldıkları tercüme alanlarını her defasında tek tek saymamak için bu çalışmada bu önemli aktörlere VIP² ; (x veya z ... vb. dünyasından önem arz eden kimse ya da) çok önemli kimse denmiştir. Burada amaç tüm tercüme hizmet türlerini ve sektörlerini saymadan kelime tasarrufu sağlayarak çok bütüncül bir hedef kitleye tercüme modeli sunabilmek; gereksiz ayrıntılara boğulmadan asıl önem arz eden diğer noktalara dikkat çekebilmektir. Bu kısaltmanın bu çalışma için seçilmesindeki ana unsur, ulusal veya uluslararası düzeyde temsil gücü yüksek ve etkili aktörlerinin alacakları tercüme hizmetlerinde oluşabilecek hataların ne denli sarsıcı, ulusal veya uluslararası düzeyde krize yol açabilecek seviyeye gelebileceğini vurgulamaktır. Bu husus dışında bu kısaltmanın kullanımı asla toplum içerisinde tercüme hizmeti alan bireyleri sınıflandırmaya, yüceltmeye, yermeye veya aralarında herhangi bir ayrımcılık girişiminde bulunmayı hedeflememekte; sadece tercüme hizmeti verilen aktörün toplum önündeki yani KK' de ve HK' de öneminin altı çizilmek istenmektedir.

Bu her sektörden ulusal veya uluslararası VIP'e/ KMÜ' ye uygulanması olası görülen KÖTM uygulamasının yeni bir model olarak sunulduğu bu tezde örneklem siyasetçi(politikacı) olduğu için KMÜ' nün birey dili, beden dili ve söylemine ait ifade analizi, siyasi söylemin hassasiyeti ve aktarımı üzerinde yoğunlaşarak ele alınacaktır. Bu siyasi söylemin hassasiyeti ve aktarımının KMÜ' nün birey ve beden diliyle harmanlanarak KS' den tercüme edilip HS' de karşılık bulacağı sonuçlar için yapılacak önermeler bağlamında araştırılan birçok kaynaktan farklı veri toplama türleri ve analiz şekilleri konusunda güncel bakış açısı oluşturulmuştur. Bu güncel bakış açılarının yer aldığı tezin ilham kaynakları ve başlıca saç ayakları olarak üç temel makale çalışması bulunmaktadır. Bunlar, Matyas Banhegyi' ye ait (2015 İngilizce olarak yazılmış *Translation and Political Discourse (Çeviri ve Politik Söylem)*, Özüm Arzık-Erzurumlu'

² VIP (Very Important Person) – Çok Önemli Kimse kavramı bu tezde çeviribilim geneli ve tercümebilim özelinde çeviri veya tercüme hizmeti talep eden bireyin önemini vurgulamak için kullanılan ve ayrımcılığa karşı çıkan bir kavramdır.

ya (2019) ait ve *Türkçe diline yazılmış Konferans Çevirmenliğinde Doğruluk, Kalite ve Normlar (Accuracy, Quality and Norms in Conference Interpreting)*; ve son olarak Heba Fawzy El-Masry (مصري, هبة)' e (2022) ait olan ve İngilizce olarak yazılmış olan *Trumpslation Analysed: Constraints and Interpreter Strategies in the Simultaneous Interpretation of Donald Trump's Unscripted Speeches into Arabic (Trumpslation Analizi: Donald Trump'ın Metinsiz Konuşmalarının Arapçaya Eşzamanlı Tercümesindeki Kısıtlamalar ve Tercüman Stratejileri)*dir.

Bu çalışmalarda ortak olarak dikkat çeken temalar; siyasal/politik/diplomatik söylemin (tüm söylemler için aynı hazırlık önerilmekle beraber) aktarımının ÇB-TB açısından günümüzde nasıl yapıldığı, bu aktarımın farklı boyutlarda nasıl incelendiği ve bu incelemeler sonucu siyasal/politik söylemin ve diğer mesleki ve bireysel söylem türlerinin aktarımındaki eksiklerdir. Benzer şekilde, üç makalenin her birinde farklı çerçeveleme yöntemleri ve politik veri aktarımı (kelime, cümle seçimi vb. dahil) incelenmiş ve makalelerin her biri KMÜ konuşmalarında amaçlanan söylemsel etkinin doğru aktarımının zorluğuyla çevirmenlerin/tercümanların nasıl başa çıktıklarına odaklanmıştır. Bu güncel araştırmalar sonucunda, tercüme (hatta çeviriye) özgü yerleşik veya genel kabul görmüş bir söylem analizi yönteminin olmadığı, artık geçmişte kalmış söylem analizi veya eleştirel söylem analizi türlerinin yerine yenilikçi bir bakış açısı gerekliliği tespit edilmiştir. Dolayısıyla, her branştan veya sektörden tercüme hizmeti alan, etki alanları geniş aktörlerin içinde bulunduğu sektör ve de birey dili ile harmanlanan söylemi üzerine yapılan mevcut araştırmaya göre, bu bilim adamlarının yukarıda sonuç bölümünde kullandıkları analiz önermeleri ve tavsiyeleri temel alınarak tam aktarım güdüsü ile olabilecek en iyi söylemsel etki kazanımı için bireysel bir modelleme yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışma ile bir kişiselleştirilmiş söylem haritasının üretilmesi ve analizi vasıtasıyla tercüme ile söylemin tam aktarımını sağlamak için KÖTM yapılması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

KÖTM hizmeti tercümebilime yeni ve bütüncül bir model olarak sunulmak istenmekte, kişiler bazındaki söylemden ve birey dil kullanımından -kişiye ait bu öğelerin önceki metinlerdeki kullanımına yönelik bir analizle- yola çıkarak tüm sektörlerden bireylere verimli ve doğru söylem aktarımının gerçekleşebildiği bir tercüme edilme deneyimini

sağlamayı hedeflemektedir. Her ne kadar bireye ait bir kişiselleştirilmiş tercüme modeli olarak görünse de her türden ve her sektörden aktöre yönelik ve uygulanabilir olması çok sık rastlanılmasa da günümüzün yaygın kişiye özel hizmet koşullarını ve de bütüncül bilimsel bakış açısını temin edebilmektedir. Araştırmanın önemi ve özgünlüğü ise bu noktaları ihtiva etmesinden ileri gelmektedir. Daha net şekilde ifade etmek gerekirse bireysel ve kişiye özgü bir tercüme modellemesinin her türden tercüme tüketicisine uygulanabilir olmakla (hem bireysel hem kitlesel olmakla) beraber, tercümanın işini de nispeten kolaylaştıracak, özellikle etki alanı büyük tercüme ortamlarındaki olası hataları veya yanlış anlamaları indirgeyerek, tercümanın stresini azaltıp, tercüme sürecinin tamamında daha sağlıklı ilerlemeyi (hem süreç hem çıktı olarak) sağlayabilecektir.

Bu tercümebilim araştırmasında örneklem olarak ulusal ve uluslararası etkiye sahip bir konuşmacı veya aktör olarak T.C Cumhurbaşkanının birey dili ve söylem analizi gerçekleştirilecektir. Seçilen ulusal ve uluslararası aktör/konuşmacı veya VIP, siyaset-politika ekseninde yer alan bir birey olduğundan alacağı tercüme hizmetleri kaynak söylem ve de hedef söylem olarak hassas bir düzlemde yer almaktadır. Bu hassasiyet ilgili VIP/KMÜ' nün ülkemizi birçok kritik zirve ve toplantılarda temsil etmesinden ve de oluşabilecek bir tercüme hatasının hem ulusal hem de uluslararası bir krize yol açabilmesinden kaynaklanmaktadır. Bilindiği üzere bu tarz bir aktörün ait olduğu (mesleki habitat (politika -siyaset-kamu diplomasisi ve uluslararası diplomasi dünyası) ve özgeçmişinden getirdikleri dolayısıyla kendi şahsına ait oturmuş bir söylem (kişiye ait jest, mimik ve diğer beden dili öğeleri ile) ve birey dili olduğu varsayılmaktadır. Bu tarz bir VIP/KMÜ' nün konuşmalarının aynı söylemsel etkiyle aktarımı, ülke içi ve dışı platformlarda mümkün olan en iyi seviyeye ulaşması ve bu konudaki eksikliklerin önceden analiz edilmesi veya önceden bu yönde sistematik bir tedbir alınması ehemmiyet arz etmekte ve oluşabilecek siyasi skandalları önleyebilecek bir adım oluşturabilir. Aynı zamanda KÖTM kaynak kültürü (KK) yansıtan ve o kültürü temsil eden VIP'in temsil yetkisini elinde bulundurduğu bu öz kültürünü HK' ye paralel ve beklendik söylemsel etkiyle aktarmaya yardımcı olabilir. Bununla birlikte, kırılgan zeminli ortamlarda zaman sınırlaması ve etkili transfer beklentisi stresi altında olan tercümanların performansını kolaylaştırması da beklenmektedir. Tercümanların daha önce elde ettiği KÖTM Analizi bilgilerinin yer aldığı KÖTM Dosyası sayesinde (konferans veya her türden tercümanın) eşzamanlı veya ardıl performansları açısından zihinsel ve psikolojik olarak daha rahat

hissetmeleri beklenir. Çünkü KMÜ' ye özel hazırlanan KÖTM Dosyası, VIP'in konuşma ve söylem karakteri ile ilgili önemli detayları içerdiğinden, tercümanın performansını kolaylaştırabilecek ve ona performanstan önce adeta bir kullanım kılavuzu veya KÖTM Tercüme Yönergesi (açımlaması/gerekçelendirmesi- PIM interpreting commentary) olarak yol gösterebilecektir. Performans öncesi tercümana iletilen veya bizzat tercümanın aynı konuşmacı ile ilgili yaptığı analiz sonucu oluşturduğu KÖTM Dosyası, söz konusu VIP'in önceki güncel konuşma metinleri içerisinde yer alan, çok sık tercih ettiği, tercümesi güç kelime, öbek, atasözü veya deyimsele ifadelerini vb. artı birey diline ve özgeçmişinden söylemine yansıyanlarla birlikte; görsel- işitsel/semiyotik söylemine ait diğer öğeler olan jest, mimik, ses tonu vb. gibi beden dili öğelerini, görünen ruh hali, tavır, ortam tutumu vb. gibi, konuşma karakteri gibi konuşmacının detaylı olarak incelenen VIP'e özel söylem haritasını içermektedir. Bu haritadan çıkan veriler tercümanın performansını en akıcı seviyede söylemsel aktarımla sürdürmesine ve sistematik, kaliteli bir tercüme süreci ve çıktısı edinebilmesine ve de HK' de TA' ya³ aktarım yapmasını sağlayabilir.

Uluslararası konuşmacının/VIP'in söylemine daha aşina olan ve ortam, TA, konuşmanın önemi, sık kullanılan kelime ve cümle seçimleri hakkında gerekli ekstra ayrıntılara sahip olan tercüman performansını artırabilir. Böylece modern hayatın her aşamasında kişilerin ihtiyaçlarını kişiselleştirilmiş hizmetlerle en iyi düzeyde karşıladığı sözlü çeviri çalışmalarında -özellikle konferans çevirmenliği açısından- yenilikçi bir bakış açısı elde edilebilir. Bu tezin diğer gelecek ve uzun vadeli hedefleri arasında öncelikle KÖTM olarak çeviribilimde modern, yenilikçi ve kapsayıcı sözlü çeviri modeli olarak bir yer edinebilmesi hedeflenmektedir. Diğer birincil hedefler arasında KÖTM Eğitimi (PIM Instruction⁴) adı verilen bir ders üretmek, bunu günümüzün tercüman adaylarının eğitim müfredatlarına ekleyebilmek yer almaktadır. Bu dersin amacı çeviribilim ve tercümebilim araştırmalarının teoride ve pratikte bir araya getirilmeyen farklı yönlerini kullanabilmeyi sağlama; yani teori ve pratiğin aslında hem bilim hem de ticaret dünyasında birleşerek

³ Burada kullanılan TA kısaltması İngilizcede çeviribilimde kullanılan Target Audience – Hedef Kitle ibaresine denk gelmektedir. Fakat HK kısaltması bu çalışmada Hedef Kültür ibaresinin kısaltmasıyla karıştırılabilir düşüncesiyle İngilizce versiyonu olan TA kısaltmasıyla kullanılacaktır.

⁴ Bkz.; daha önceden bir bildiriyle sunulan bu ders teklifi için CAN, M.Z. ve GILIÇ R., Z. (2019). PIM (Personilized Interpreting Modeling) Instruction. *The International Congress of Social Sciences of the Turkish World (UTDSBK)*, Özet Bildiri/Sözlü Sunum.

hem tercüman adaylarının işine yarar bir model; hem de bu işin ticaretini yapan her türlü tercüme kuruluşuna pazarlanabilecek bir hizmet ve yerelleştirmesi yapılabilecek bir KÖTM kullanım kılavuzu (PIM manuel) oluşturabilmektir. Bununla beraber, günümüz teknoloji ve ihtiyaçlarını eksiksiz karşılaması beklenen daha ileri seviye bir ders veya eğitim olarak KÖTM analizinin yapay zekâ (YZ) desteğiyle yapıldığı Yapay Zekâ Destekli KÖTM (YZD-KÖTM) / AIAPIM: Artificial Intelligence Aided Personalized Interpreting Modeling) ve eğitimi oluşturarak hibrit tercüman ve yazılımcı meslek sınıfına üniversite ve sektör bazında katkı sağlayabilmektir. Tabii bu nihai araştırmanın diğer hedefleri arasında ayrıca başka araştırmalarda ve çeviribilim içerisinde sözlü çeviribilim/tercümebilim çalışmaları adı altında özellikle simultane ve ardıl konferans tercümesinde KÖTM Uygulamaları (PIM Applications- PIM Apps) olarak da yerini alması hatta Android işlemcilerin yer aldığı cep telefonu, tablet ve her türlü bilgisayarda PIM Apps olarak kurulabilen bir uygulama olarak yer alabilmesi ve satılabilmesi de yer alabilir. Ulusal veya uluslararası çapta etkiye sahip konuşmacı (ları)nın/VIP (ler)'in söylemine daha aşina olabilen yani aynı konuşmacının birey ve beden diline aşina olan ve bu konuda sistematik anlamda çalışan tercüman ve KÖTM Ekibi⁵ ve ortam, TA, konuşmanın önemi, sık kullanılan kelime ve cümle seçimleri hakkında gerekli ekstra ayrıntılara sahip olan tercüman performansını artırabilir. Böylece modern hayatın her evresinde kişilerin ihtiyaçlarını kişiselleştirilmiş veya kişiye özel hizmetlerle en iyi düzeyde karşılayabilen sözlü çeviri çalışmalarında -özellikle konferans tercümanlığı açısından- yenilikçi bir bakış açısı elde edilebilir. Bu tezin diğer gelecek ve uzun vadeli hedefleri, öncelikle PIM eğitimi (PIM Instruction) adı verilen bir ders üretmektir. Bu yeni tercümanlık modellemesi, üniversitelerde yüksek lisans ve doktora derslerinde veya serbest çalışan deneyimli tercümanların ufkuunu genişletmek için seminerler olarak da verilerek öğretilbilir. İkinci olarak bu tezin sonuçlarının nihai amaçlarından biri de PIM' in kişiselleştirilmiş bir teknolojik araca yani özel bir bütünce (corpus) tabanlı yazılıma dönüştürülebilmesi, hatta günümüzde daha sık başvuru alan teknoloji olan yapay zekâ

⁵ Bu çalışmada yeni bir tercüme modeli olarak önerilen KÖTM analizini her koşulda performansı gösterecek tercüman tarafından gerçekleştirilmesi beklenmez. Tercihen ve bu model önerisi dahilinde Hölz-Mänttari' nin iş birliği yaklaşımında (Bkz. Holz-Mänttari, J. (1984). *Translatorisches handeln: Theorie und methode* (Vol. 226). Suomalainen tiedeakatemia) olduğu gibi KÖTM dosyası hazırlanırken, KÖTM haritasının içeriğinde bulunan ve bu tezde metodoloji bölümünde yer verilen analiz türlerinden çıkan veriler, KMÜ/VIP ile ilgili özgeçmiş bilgileri vb. veriler ayrı ayrı bir KÖTM Ekibi (PIM Team) tarafından hazırlanabilir.

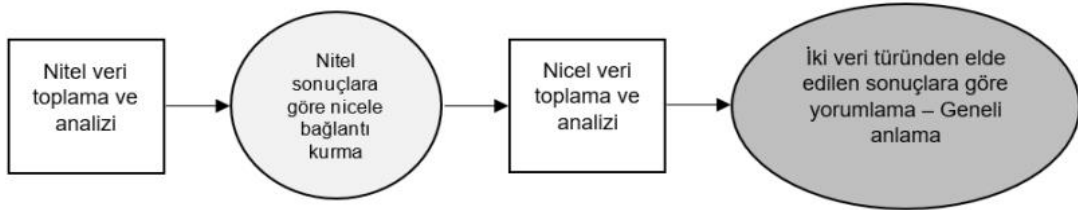
destekli bir yazılım veya uygulama haline dönüştürülebilmesi amaçlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında makine ve yapay zekâ destekli tercüme araştırmalarına bir katkı sağlaması beklenmektedir.

KÖTM hizmeti tercümebilime yeni ve bütüncül bir model olarak sunulmak istenmekte, kişiler bazındaki söylemden ve birey dil kullanımından -kişiye ait bu öğelerin önceki metinlerdeki kullanımına yönelik bir analizle- yola çıkarak tüm sektörlerden bireylere verimli ve doğru söylem aktarımının gerçekleşebildiği bir tercüme edilme deneyimini sağlamayı hedeflemektedir. KÖTM her ne kadar bireye ait bir kişiselleştirilmiş tercüme modeli olarak görünse de her türden ve her sektörden önemli aktörlere yönelik ve uygulanabilir olması sebebiyle aslında oldukça kapsayıcı bir modeli ortaya koymaktadır. Yani her sektörden tercüme hizmeti alan konuşmacılara hitap etmektedir. Ayrıca yakın vadede çeviribilimin geneline sirayet edebilecek ve şimdilik tercümebilimin özel bir alanı olan konferans tercümesi özelinde neredeyse hiç bulunmayan -en azından son makalelerde ve bilimsel çalışmalarda rastlanılmayan- kişiye özel bir tercüme hizmetinin var olabileceğini ve model olarak önerilebileceğini savunmaktadır. Tercümebilimde pratik ve teorik uygulamalarda çok sık rastlanılmasa da günümüzün yaygın kişiye özel hizmet koşullarını ve de bütüncül bilimsel bakış açısını temin edebilmektedir. Araştırmanın önemi ve özgünlüğü ise -isminden çok dar bir alana ve kimseye hitap edebileceği çağrışım yapsa da- aslında günümüzde birey üzerinden toplumun tercüme hizmeti alan önemli bir kesimi için ve bilimsel bir alanın birçok noktasına yayılabilecek bir önermeyi ihtiva etmesinden ileri gelmektedir. Daha net şekilde özetlenirse bireysel ve kişiye özgü bir tercüme modellemesinin her türden tercüme tüketicisine uygulanabilir olmakla (hem bireysel hem kitlesel olmakla) beraber, tercümanın işini de nispeten kolaylaştıracak, özellikle etki alanı büyük tercüme ortamlarındaki olası hataları veya yanlış anlamaları indirgeyerek, tercümanın stresini azaltıp, tercüme sürecinin tamamında daha sağlıklı ilerlemeyi (hem süreç hem çıktı olarak) ve sonuçta daha kaliteli bir hedef metin (HM) üretilebilmeyi sağlayabilecektir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu deneysel ve kesinlik arz etmeyen araştırmada, sadece betimsel (nitel) analizden değil, aynı zamanda nicel analiz ve her iki veri türünün sentezlenerek yorumlanmasından oluşan keşfedici sıralı karma araştırma deseni uygulanacaktır (Creswell, & Plano Clark, 2018;

Plano Clark, & Ivankova, 2016, Creswell, 2013, s.220). Bu araştırmanın göze çarpan artıları arasında özel bir karma yöntem deseninin kullanılmasıyla nitel ve nicel verilerin birleştirilmesi ve bütünleştirilmesi aynı zamanda bazen bu deseni bir kuram veya kuramlar bütünü ile desteklemek, nicel verilerin de dahil edilebileceği bir kuramsal alt yapıya oturtmak sayılabilir (Hirose, & Creswell, 2023):

Şekil 1: Keşfedici Sıralı Karma Yöntem Araştırma Deseni

Kaynak: (Toraman, 2021, s.16).

Bu özel karma araştırma deseninde ilk sırada ortaya atılan tercüme modeli olan KÖTM' e özel KÖTM Analizi adlı üç aşamalı, sıralı yeni model yaratımın keşfedilebilmesi için keşfedici nitel veri toplama ve analizi gerçekleştirilecektir. Bu ilk KÖTM Analizi aşaması KÖTM Analizinin somut hali olan KÖTM Dosyası içindeki verileri toplama ve analizini oluşturacaktır. Bu tezde KÖTM modelinin öncelikli hedefi modelin tanıtımı olduğu için Manuel KÖTM Analizi bazında araştırma yapacaktır. İlk nitel veri toplama ve analiz basamağının üç alt basamağı şunlardır:

A. KÖTM Analizi

A.A. KÖTM CV'si Hazırlama

A.B. KÖTM Haritası Çıkarma: Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi (Frame of Multimodal Discourse Transfer for Interpretings) ile KÖTM KMÜ Haritası hazırlama

A.B. KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji Önerme Listesi Hazırlama

B. KÖTM Anketi uygulaması, verilerin nicel olarak SPSS (hipotez testleriyle beraber) ve G-Forms formatıyla sunulması ve yorumlanması

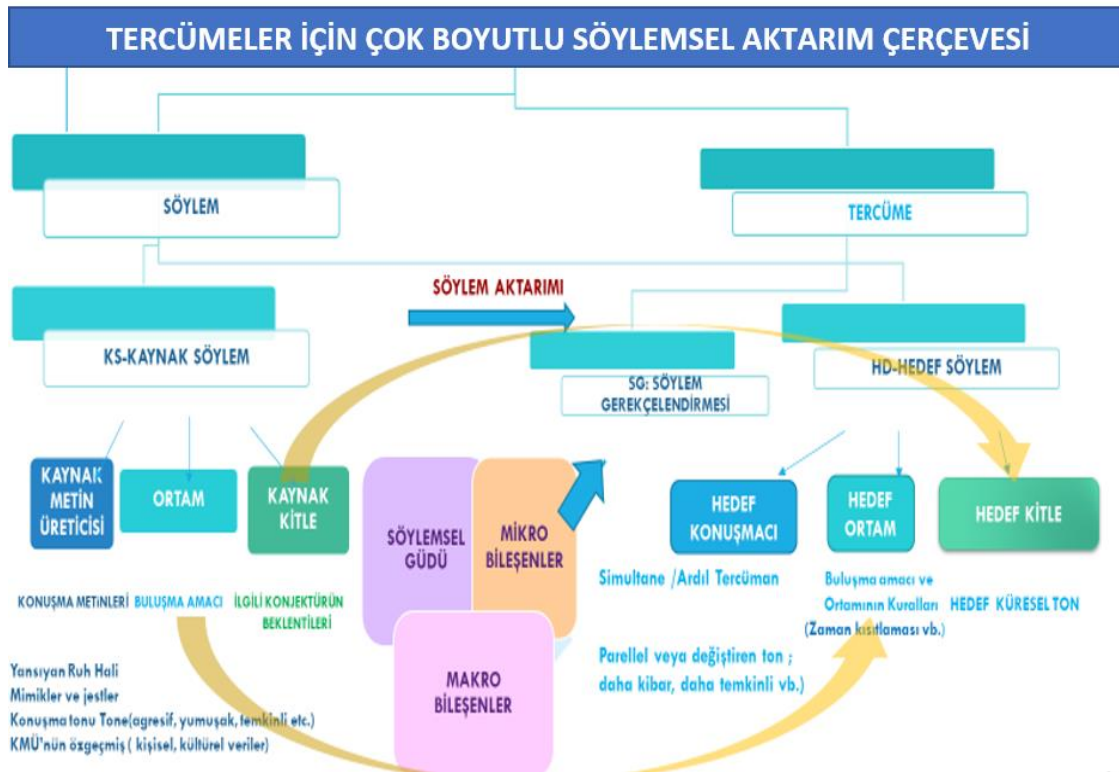
C. KÖTM Mülakatı uygulaması, verilerin nitel olarak sunulması ve yorumlanması

Tüm bu üç ayaklı ve sıralı veri toplama ve analizi ile KÖTM' ün yeni bir tercüme ön hazırlık modeli olarak olabilirliği konusunda sıralı ve farklı açılardan ele alınan keşfedici veriler sentezlenecek ve aktarılacaktır:

Yukarıdaki araştırma desenini detaylarıyla açıklamakta fayda bulunmaktadır. Araştırma tasarımının ilk basamağının ilk parçasında KÖTM CV'si oluşturulacak bu CV'deki bilgiler KÖTM Analizinin ikinci parçasındaki verilere ulaşmada ve analiz etmede oldukça katkı sağlayıcı olacaktır. KÖTM CV'si KÖTM Dosyasında ilk sayfada yer alan ve tercümesi sık sık /birkaç kez veya bir kez yapılacak ilgili VIP, konuşmacı veya KMÜ' nün en fazla 30 sayfa olabilecek özgeçmişidir. KÖTM özgeçmişinde KMÜ' nün normal bir CV'de olması gerekenlerle beraber mutlaka bir önceki üç KT ekinliğinde kullanılan tercüme modu ve son 3 tercüme etkinliğinde KK' nın konusu ve şu an KMÜ' nün güncel etkinliklerinin içeriği yer almalıdır. Normal bir CV'de yer alan hobiler ve özel ilgi alanları ve normal bir CV'de olmayan ama KÖTM CV'sinde özel olarak belirtilmesi beklenen konuşma atıflarının özellikle hangi konu ve alanlardan olduğuna dair (ör. edebiyat; Goethe, Wiliam Golding, Recaizade Mahmud Ekrem, Robert Frost, Mehmet Akif vb. - felsefe; Kant, Farabi, Simon Blackburn, Aydın Sayılı vb.) veriler, KMÜ' nün gelmiş olduğu makro ve mikro kültür öğeleri birey dili ve söylemini, dolayısıyla tercüme sürecini bütünüyle etkilemesi sebebiyle çok önemli sayılmaktadır. Bu CV'de KMÜ' nün birey diline, söylemine ve bu iki unsurun tüm elementlerine sirayet eden yaşam parçaları, sosyokültürel arka planı, ilgi alanları ve geçmiş deneyimleri detaylar ve alt başlıklarla yer almaktadır. KÖTM CV'si KÖTM Analizinin temelini oluşturmaktadır.

İlk basamağın ikinci sırasında yer alan keşfedici veri toplama ve analizi basamağı ilgili KMÜ' nün KÖTM Haritasını çıkarmaktır. Bu edimin kazanımı Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi (Frame of Multimodal Discourse Transfer for Interpretings) ile KÖTM KMÜ Haritası hazırlamaktır. Tercümeye ve belirli bir KMÜ' ye ve bulunduğu sektöre özel söylemin karışımı üzerinden tercüme etkinliğinin ve sürecinin ana unsurlarının açığa çıkarılmak istendiği bu yeni modelin zeminini KÖTM Haritası verilerini toplamak ve analizi oluşmaktadır. Tezin konusu çeviribilim üst alanı ve tercümebilim alt alanına özel çok boyutlu fakat çok karmaşık olmayan bir söylem analizi çerçevesiyle bireysel söylemsel aktarımı problemlerden arındırarak en üst kaliteye çıkartmayı hedeflediğinden tek bir veri aracı yerine karma ve çoklu veri toplama tekniği kullanmıştır. Bu çoklu ve parçalı veri toplama seçenekleri aynı zamanda tercüme süreci

ve KÖTM temelli tercüme sürecinin analizinin de ana unsurlarını oluşturmaktadır. Bu sebepten bireysel söylemsel harita kazanımının ve tercüme sürecinin başlayabilmesindeki ana etken olan KMÜ verisi toplanacak ilk aktördür. Bu verisi toplanacak ilk araştırma öznesi olan aktörün birey dili, beden dili, özgeçmişinin söylemine etkisi, konuşma karakteri vb. gibi bilgileri edinebilmek için sözlü çeviriye (ve genel olarak da çeviribilime uygulanması mümkün olan) özgü ve özgün olarak bu tezde ilk kez sunulacak *Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi* (Frame of Multimodal Discourse Transfer for Interpretings) kullanılacaktır. Araştırmanın nitel verilerinin ulaşılacağı ilk veri toplama aracı olan KÖTM Analizinin ikinci sırasında yer alan bu çerçeve; tercümeyle özgü görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) söylem aktarımı hipotezini somutlaştıracak bir çeviribilimsel ve tercümebilimsel söylem analiz haritasını yani KÖTM Haritasını temin etmeyi hedeflemektedir. Bu haritada tercüme etkinliğinde söylemsel aktarımın hangi prensipler çerçevesinde gerçekleşebileceği ile ilgili kriterler sunacaktır. Haritanın çıkarılması için gereken analiz çerçevesi aşağıdaki şemada yer almaktadır:

Şekil 2: Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu çalışmaya göre söylemsel etkinin mümkün olan en düzgün şekilde aktarılması için sunulan prensipler çok modluluk esasına dayanmalıdır, yani KÖTM odaklı söylem analizi yazılı veriler dışında görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) verilerin de tercümana yardım etmesiyle gerçekleştirilebilmektedir. Bu konuda tezin öne sürdüğü söylemsel analiz çerçevesinin elverişliliği “Çeviribilimde Araştırma Metodolojileri” adlı eserde açıkça izlenebilmektedir:

“Bir araştırma projesinin başlangıcında, hangi bağlamsal özelliklerin bulgularımızla alakalı olabileceğini belirlemek zordur ve bu nedenle mümkün olduğunca fazla bilgi toplamak önemlidir. Asgari olarak, araştırmacıların aşağıdakileri dikkate alması gerekir; söylemin üretildiği koşullar (örneğin, bir çeviriyi kimin, hangi amaçla görevlendirdiği; bir çeviri senaryosundaki fiziksel ortamlar); çevirmenler, tercümanlar gibi birincil temsilciler hakkında biyo-sosyal bilgiler (ör. cinsiyet ve mesleki geçmiş), diğer temsilciler hakkında temel bilgiler (ör. topluluk çevirmenliğindeki yetkililerin veya çeviri sürecindeki editörlerin durumu); ve alım koşulları (metinlerin kullanıldığı yerler, diğer metinler bağlamında, incelemeler, tirajlar, satış rakamları hakkında bilgiler) ” (O'Brien ve Saldanha, 2014, s. 66).

Araştırmanın ilk keşfedici basamağı KÖTM Analizinin üçüncü basamağı ve veri toplama yöntemi olarak birinci ve ikinci basamağının veri toplama çerçevesini hem destekleyip hem de benzer olarak özgün bir söylemsel veri toplama ve analiz imkânı sunarak yedi prensibe dayanan çok boyutlu söylemsel tablolama yöntemi kullanılacaktır:

Tablo 1: KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji
(Kelime ve İfade) Önerme Listesinden Bir Kesit

KS- Her Türden Birey dili Ögesi ve TÜRÜ	Manuel Bütünce İçinde Toplam Kullanım Sayısı	Bağlamın Ana Başlığı	Ortam (lar) Ve Zaman (zamanlama bilgisi veya varsa saat ile ilgili bilgiler) lama	KS' in Genel Konuşma Bağlamında Söylemsel İşlevi	HS- KÖTM Temelli Önermeler
1- Aziz Milletim HİTAP ÖBEĞİ	76 kez	İç politika	Açılış törenleri, dış ortamlar – çeşitli yurtiçi meydanları, Beştepe Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, AK Parti merkez binasında Karadeniz bölgesinde yeni keşfedilen petrol rezervlerinin duyurulması için (toplu) açılış törenleri ve basın toplantısı konuşmaları öncesinde yer almaktadır.	Ana konuşmadan önce (62 defa) ve genel konuşma cümlelerinde Türk milletine tipik bir selamlama olarak (bazen paragraflar arasında konuşma çağrılarını hedef kitle için tazelerken (14 kez) Kullanılmaktadır.	My dear/beloved nation!

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu üçüncü sırada yer alan veri toplama ve sonrasında analizi yapılacak araştırma nesnesi yine örneklem olarak KÖTM' ün muhatabı politika/siyaset/diplomasi arenasından bir KMÜ/ VIP'tir. Örneklem olarak seçilen Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı (TCC)'nın 55 +1 adet ve son 7 yılda yapmış olduğu rastgele seçilen konuşmasının yazılı metinleri üzerinde analiz gerçekleştirilecektir. Bu rastgele seçilen yazılı 56 metin bağlam ve zamanlama olarak örneklemin TBMM'de gündeme gelen konular ve kabine toplantılarından sonra, toplu veya tekil açılış törenlerinde, Türkiye'nin farklı il veya ilçelerinde halk ile buluştuğu ve mesajlar verdiği ortamlarda, seçim mitinglerinde, Beştepe Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde, mensup olduğu parti merkez binasında ve basın toplantılarında verdiği demeçlerden oluşmaktadır. Bu demeçlerin kullanımı KMÜ' nün içinde bulunduğu mesleki habitatı ve kendisinin bu habitat içerisinde gösterdiği bağlam tutumu, birey ve beden dilini, semiyotik (göstergebilimsel) yansımalarını, mesleki söylemi olan siyasi söylemini analiz edebilmek ve analiz sonucu sağlıklı veriler edinebilmek açısından anlamlı bulunmaktadır. Bu politik /siyasi demeç metinlerinde analiz unsuru olarak KMÜ' nün konuşma parçalarında sıklıkla kullanılan kelime, öbek,

deyimisel ifadeler vb. gibi unsurlar manuel olarak⁶ kullanım sayısını belirterek bir tablolama şablonuyla listenecek, KÖTM temelli önermeler bu tablolaştırılan veriler eşliğinde yapılacaktır. Aşağıda kullanılacak tablolama parametrelerinin kullanım sıklığına göre yer aldığı bir kesit sunulmaktadır:

Yukarıda KÖTM analizine özgü oluşturulan bu tablolama eşliğinde sunulan konuşma parçalarının söylemsel analizinin tecümebilimsel bakış açısıyla tercümeyle özgü yapılan bu söylemsel metin bağlamının da ön planda olduğu birey dili analizinin önerilen yeni modele uygunluğu olumlu yönde değerlendirilebilir:

“Metinlerin üretim ve alım bağlamları içinde analizi, çevirmenlerin karar vermelerinin kanıtını sunar ve bu da çeviri sürecine ilişkin bir içgörü sağlar. Bu özellikle, odağın yalnızca ürün olarak metinler üzerinde değil, dil dışı gerçekliğimizi devreye sokmak için dili kullanmayı içeren *anlam müzakere süreci* üzerinde olduğu söylem analitik yaklaşımları için geçerlidir” (Widdowson, 2004, s. 8).

İkinci kullanılacak veri toplama ve sonrasında analizi gerçekleştirilecek araştırma nesnesi KÖTM’ ün yeni bir model olarak etkinliğinin değerlendirilmesi için hazırlanan Türkçe ve İngilizce dillerinde oluşturulmuş KÖTM anketlerdir. Bu anketlerin uygulandığı hedef kitle her iki tercüme modunda (simultane-ardıl), birinde veya her ikisinde ve her sektöre veya meslek grubuna hizmet veren, Türkiye başta olmak üzere dünyanın her bölgesinden ve serbest olarak, önemli özel veya kurumsal tercüme kuruluş ve topluluklarına bağlı çalışan deneyimli konferans tercümanlarıdır. Bu üçüncü veri toplama nesnesi olan deneyimli ve her türden sektördeki VIP’e/ KMÜ’ ye hizmet veren konferans tercümanlarının KÖTM’ ün tercüme sürecine yeni bir model olarak yaklaşım şeklinin etkinliğini belirlemede katkı sağlaması beklenmektedir. Bu katılımcıların çalıştıkları ülke, tercüme modundaki ve kuruluşundaki vb. farklılıkların KÖTM uygulamasının hayata geçirilebilirliği ve teori ve pratikteki boşluğu kapatmaya yönelik veriler sağlaması beklenmektedir. Çünkü bu katılımcılar tercüme etkinliğinin teori kısmında değil bizzat pratikte içinde olan ve bu etkinliği zaman, mekân ve aktarım kısıtlılıklarına rağmen

⁶ KÖTM araştırması yeni bir tercüme modeli olarak ilk kez bu tezde önerildiğinden, analiz mantığının prototip bir uygulamayla anlaşılabilmesi için özellikle *manuel* bir analizle detayların verilmesini uygun görülmüştür. Çünkü tezin yakın gelecekte günümüzün gelişmelerine paralel olarak yapay zekâ destekli bir yazılımla gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Dolayısıyla basitten karmaşığa gitmesi beklenen bir araştırmanın ilk aşaması bu kesitten anlaşıldığı üzere; manuel analizdir.

yürüten meslek mensuplarından oluşmaktadır. Karma ve KÖTM Analizine özel geliştirilen Tercümanlar Bazında KÖTM Anketinde uygun olan sorularda nicel analizde SPSS kullanılmış; güvenirlik analizi için 6. Soruda yöneltilen ve Likert ölçeğe tanımlanan 13 madde analize dahil edilmiş ve güvenirlik testi olan Cronbach' s Alpha değeri saptanmıştır. Hipotez testlerinde uygulanacak olan test istatistiğinin belirlenebilmesi için Normallik Testi uygulanmış ve soruların çeşitli tarzda hazırlanması sebebiyle gösterdiği farklılıktan dolayı *Parametrik Olmayan Test İstatistiklerinin* kullanılmasına karar verilmiştir. Uygulanması elverişli olan sorularda farklı hipotez testleri uygulanmıştır. Cevapları iki gruptan oluşan sorularda Mann Whitney-U Testi, ikiden fazla gruba sahip sorularda ise Kruskal Wallis testleri uygulanmıştır.

Üçüncü ve son veri toplama aynı anda analiz basamağında kullanılacak yöntem KÖTM' ün yeni bir model olarak etkinliğinin derinlemesine değerlendirilmesi için hazırlanan Türkçe ve İngilizce dillerinde oluşturulmuş KÖTM Mülakatlarıdır. Bu mülakatların uygulandığı hedef kitle her iki tercüme modunda (simultane-ardıl), birinde veya her ikisinde ve her sektöre veya meslek grubuna hizmet veren, özellikle kendi ülkelerindeki diplomat, politik figür ve siyasetçilerle çalışan oldukça deneyimli konferans tercümanlar (bazıları hem akademisyen-hem tercümanlar) dır. Araştırmanın son sırasında yer alan ve bu noktada artık çok daha detaya inerek veri toplamayı sağlayan nitel keşfedici basamağı olan mülakat, KÖTM' ün bu tezdeki KMÜ' nün meslek grubuna çalışan deneyimli konferans tercümanlarını (hatta bazıları bu tezdeki KMÜ için çalışmış olan tercümanlarını) kapsadığından bir önceki tüm basamakların tamamlayıcısı olma görevini üstlenmektedir. KÖTM Analizinin üç parçalı ayağı ile başlayan araştırma tasarımı burada araştırmanın önemli iki boyutundan biri olan KMÜ-örneklem üzerinden işlemeye başlamakta sonrasında araştırma tasarımının diğer keşfedilmesi gereken tarafı olan ve ikinci ve üçüncü basamağı olan anket ve mülakatların getirdiği nicel ve nitel verilerle tercümanlar tarafıyla tamamlanmaktadır. Tercümanlar tarafındaki veri ve analiz ögesi toplayan ikinci sırada yer alan anketler global çapta, tüm meslek gruplarına çalışan her türden ve dilden tercümana ve özellikle KT icracıları yoğunlukta olmakla beraber karma iken; araştırmanın tercümanlar bazında olan tarafının son (üçüncü) sırasında yer alan mülakatlar ise birincil olarak diplomatik, politik ve siyasi aktörlere tercüme icrası yapan KT' lerden oluşmaktadır. Bu durum KÖTM araştırmasının kuramsal anlamdaki eklektik

yapısına benzer şekilde bütüncül ve çok yönlü işleyişine veri toplama konusunda da kapsayıcılık ve uygulamada genele ve özele yöneliklik özelliği getirmektedir.

Aslında burada KÖTM Analizine ait ve üçüncü araştırma öznesi olan KMÜ örneklem üzerinden çapraz kontrolü sağlayan yedi soruluk ve sadece KMÜ' ye özel oluşturulmuş bir anket olan *Kişiyi Özel Tercüme Modelleme (KÖTM/PIM) Anketi: Kaynak Metin Üreticisi Temelli Versiyon* da tez yazarı tarafından oluşturulmuştur. Fakat 2019 yılından 2023 yılına kadar farklı resmi kanallar üzerinden bu tezin örneklemini olan KMÜ TCC' ye ne yazık ki süreç uzatılarak yapılan onlarca akademik bağlantı kurabilme girişimi başarısızlık ile sonuçlanmıştır.

Bu araştırma metodolojisinin karma ve sıralı keşfedici tasarımı adım adım son kez özetlenecek olursa; analizin tüm aşamaları aşağıdaki şemada şu şekilde listelenerek hazırlanacaktır:

A. KÖTM Dosyasını hazırlama için başlatılacak KÖTM Analizinin basamakları:

- **KÖTM CV'sinin Hazırlanması**
- **TCC'nin KÖTM Haritasının Hazırlanması:** Görsel-işitsel veriler de dahil söyleme KMÜ'ye katkı sağlayan, kişilik veren verileri toplayabilmek için, RTE' nin politik/siyasal söyleminin boyutlarını netleştirilecek ve bu tez için üretilen *Tercüme İçin Çok Modlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi (Frame of Multimodal Discourse Transfer for Interpretings)* kullanılacaktır. Bu çerçeveleme sonucu toplanan veriler örneklem KMÜ TCC' nin KÖTM Haritasını ortaya çıkaracaktır.
- **KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji (kelime ve ifade) Önerme Listesi Hazırlama (KMÜ TCC Örnekleminin Kaynak Söylem (KS) Manuel Analiz Tablosu ve Hedef Söylem (HS) Üretimi ve Aktarımı için KÖTM Temelli Öneriler):** Bu adım TCC' nin son 7 yılda yaptığı elli beş konuşmasının rastgele seçimi ile başlamaktadır. Bu sayı konuşma bütüncesi, KÖTM Bütçesi, KÖTM Tercümanı ve alınacak teknolojik destek, yazılım desteği ve KÖTM Ekibini sayısına göre genişletilebilecek olup, manuel KÖTM Analizinde ise en az 55, en fazla 70 olmak üzere sözlü metnin yazılı versiyonunun rastgele seçilip edinilmesiyle başlayacaktır. Konuşmaların yazılı biçimleri Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (<https://www.tccb.gov.tr/receptayyiperdogan/konusmalar/>) internet sayfasından edinilmiştir. Bu tablolarla rastgele seçilen 55 adet konuşmanın yazılı versiyonu

üzerinde aktif analiz başlatılacaktır. Bu analiz için uygulanacak parametreler şunlardır; KM Öbeği (kelimesi vb. diğer konuşma parçaları- 55 konuşmada toplam kullanım sayısı ile), Yer(ler), Zamanlama, KS' in genel konuşma bağlamında KM' nün Söylemsel İşlevi, Söylem öncesi ve konuşma sonrası kelime / öbekler (konuşma parçaları) ifadeler (1-Söylem öncesi deyim- 2-Söylem sonrası deyim), HS üretimi için KÖTM/PIM tabanlı öneri. Bu bölüm analizin KMÜ ve tercümanlar bazında tamamlanması sonucu elde edilen tüm bulgular ve analizlerin sentezlenerek sonuçlandırılmasını ve KÖTM Dosyasında yer alacak olan ve KT için performans esnasında kullanabileceği pratik bir terminolojik önerme listesini oluşturacaktır. Bu basamakta ortaya çıkan bulgular ışığında alternatif önermeler, mevcut haritaya göre netleştirilmiş siyasi söyleme uygun kelime ve ifade kalıpları olarak sunulacaktır. Bu yeni öneriler sunulurken, daha oturmuş tercüme seçenekleri ile diplomatik, politik, siyasi söylemin aktarımına azami katkı sağlanacaktır.

B. Ulusal veya Uluslararası VIP Konuşmacılar İçin Türkçe ve İngilizce dillerinde hazırlanan KÖTM-PIM Anketlerinin Deneyimli ve her meslek grubuna çalışan KT Her İki Modunda veya Tekinde Çalışan Konferans Tercümanlarına Teslimi: Bu iki farklı dildeki anketlerin verileri birleştirilerek nicel analizi SPSS kullanılarak gerçekleştirilecek ve de nitel olarak betimlenmesi yapılacaktır.

C. Ulusal veya Uluslararası VIP Konuşmacılar İçin Türkçe ve İngilizce Dillerinde Hazırlanan KÖTM-PIM Mülakatlarının Politik/ Diplomatik/ Siyasi Tercümede Deneyimli ve Her İki Modda Çalışan Konferans Tercümanlarına Teslimi ve Analizi. KÖTM-PIM mülakat sorularının cevapları yorumlanacak ve nitel olarak betimlenecektir.

D. Genel Değerlendirme ve Sonuçların Sentezlenmesi: Üç adımda gerçekleştirilecek sıralı, keşfedici ve karma araştırmalar ve bulguların tamamı yorumlanacak ve sentezlenecektir.

Varsayımlar

Bu çalışmanın, konferans tercümesi kapsamındaki bilimsel çalışma ve pratiklere oldukça özgün bir katkı sağlaması, yıllardır çeviribilim kapsamında irdelenen klişeleşmiş konu başlıklarına özellikle konferans tercümesi (ve her türden tercüme türü) özelinde farklı ve modern bir kapı açması hedeflenmektedir. Benzer şekilde konferans tercümesi hizmeti alan bireylere de günümüz yaşamı içerisinde kişiselleştirilmiş olanakları tercüme

konusunda sunması sebebiyle çağdaş (bazılarına göre marjinal veya hayali ekebilen) ve yenilikçi bir bakış açısı sunması beklenmektedir. Bu araştırmanın, özellikle tercüme hizmeti alan çok önemli sayılabilecek kimselerin veya her türden KMÜ' lirin (siyasetçi, sporcu, adli tıp uzmanı, CEO vb. kimseler) aldığı hizmetlerin kalitesini arttırması beklenmektedir. Ayrıca yüksek lisans, doktora başta olmak üzere belki de lisans son sınıf öğrencilerinin müfredatlarına seçmeli veya zorunlu ders olarak KÖTM Uygulamaları (KÖTM Uygulamaları manuel analiz veya sonrasında bu tezden hareketle 2. aşama ve bu tezin nihai hedeflerinden olan Yazılım-Yapay Zekâ Destekli KÖTM uygulamaları) adıyla önerilmesi öngörülmektedir. Bununla birlikte üniversite dersleri haricinde özel sektörde uzaktan veya yakından tercüme hizmeti veren eşzamanlı veya ardıl çalışan konferans tercümanlarına veya her türden diğer tercümanlar da dahil; eğitimcilerin eğitimi kapsamında KÖTM Dosyası Oluşturma, KÖTM Haritası Nasıl Oluşturulur, KÖTM Uygulamaları Nedir- Neyi Kapsar, KÖTM Analizi (Manuel veya Yazılım- Yapay Zekâ Destekli) Nasıl Yapılır konularında seminerler veya özel eğitimler eşliğinde bu yenilikçi yaklaşımı öğrenebilirler.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Sınırlılıklardan bahsetmeden önce, bu tezin bir deneme- önerme (tentative) niteliğinde olduğunu, ancak tercümebilime yeni ve özgün bir bakış açısı getirdiği için çalışılmayı hak ettiğini vurgulamak gerekir. Tercümebilim çalışmalarına ve pratikte seyreden konferans tercümesi ve diğer her türden tercüme faaliyetlerine yeni bir katkı sağlamak için atılacak bir adım niteliğinde olmakla beraber; örneklem olarak seçilen bireyin ideolojik, diplomatik veya siyasi yönden övülmesi veya hicvedilmesi niyeti asla güdülmemektedir. Çalışmanın örnekleme olarak seçilen VIP(KMÜ) bu çalışmanın öne süreceği modelin kriterlerine emsal değer taşıdığı tespit edildiği için seçilmiştir. Örneklem araştırmayı en net şekilde ortaya koyabilmeyi sağlayacak konuşma niteliklerine haiz olduğu için seçilmiştir. Çünkü örneklem önerilecek modelin ortaya koyduğu çerçeve ve öğelerini net bir şekilde ortaya koyabilmek adına oldukça verimli veriler sunmaktadır. Yani önerilecek modelle alakalı önceden önerilmemiş, dile getirilmemiş nüansları açıklayabilmek açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Bu çalışmada sunulacak modelin çerçeve ve öğelerini detaylı olarak ayrıntılandırabilmek açısından örneklem olarak seçilecek konuşmacının kritik düzeyde (etkisi ulusal veya uluslararası düzeyde olan) KM üretmesi, dikkat çeker ve tercüman için performans esnasında zaman zaman onu zorlar

nitelikte üretim yapması (deyim, atasözü kullanım, farklı dillerden alıntılar yapması, slogan öbekler kullanması, şiir veya özlü sözlerle sık sık başvurması, öz kültürünün öğelerini sık sık vurgulaması, beden dilini etkili kullanması vb.) Ve dahi özgün bir söyleme, birey diline sahip olması, bunu konuşmalarında bariz şekilde yansıtmaması, dolayısıyla tercümanı zaman zaman oldukça zorlayabilecek niteliklere sahip olması beklenmektedir. Uzun araştırmalar ve alternatifler sonrasında tespitinde karar kılınan şuanki örneklemin bu beklenen zorluk seviyesinde ve aktarımı konferans tercümesi esnasında tercüman için çok zorlayıcı olabilen öğelere sahip düşünülerek seçilmiştir.

Bu çalışmanın tek ve biricik amacı bilim yapmak, bilim dalları içerisinde genç bir bilim dalı olan çeviribilimin alt ve önemli bir dalı olan tercümebilime hem akademik hem de özel sektör alanında konferans tercümesi özelinde farklı ve yenilikçi bir katkı sağlamak, bunu diğer tercüme türlerine ve faaliyetlerine de yayabilmektir. Diğer domino etkisi oluşturacak hedef ise bu faaliyetlerin yürütücüsü akademisyenlere ve tercümanlara katkı sağlayabilecek, özellikle konferans tercümanlarına performans esnasında mücadele içerisinde oldukları bilişsel yükün ana kaynağı ve onları en çok zorlayan söylem ve birey dilinin aktarımı, ana kültürün hedef kültürde anlaşılmasını sağlayabilme kaygısını aşağıya çekme konusunda bir önerme, model hatta bir sonraki ve nihai adımda uygulama (yazılım veya yapay zekâ desteğiyle) sunmaktır. KÖTM sayesinde; VIP'lerin konuşmalarını eşzamanlı veya ardıl olarak tercüme eden konferans tercümanlarının aşağıda yer alan şu avantajlara erişmesi beklenmektedir:

- VIP'in bulunduğu ve hitap ettiği meslek alanı genelinde ve öz kültürü, birey dili ve söylem öğeleri özelinde edinilen bilgilerini hiçbir ön hazırlık süreci geçirmeden, bunun için uzun vakitler veya çaba harcamadan hazır bir dosya (KÖTM dosyası) eşliğinde önceden elde etme imkânı,
- Tercüme performansından önce hangi söylem öğelerinin ve ilkelerinin uygun şekilde kullanılacağına ilişkin yargıya, kanıya ulaşma,
- HK'ye aktarılması hedeflenen imajın tam olarak yansımaya yardımcı olacak bir rehber edinme,
- Tercüme performanslarının başarılı ve kolay geçmesini sağlayan ön hazırlık ve analiz süreciyle, prensipleri ve karşılıkları belli olan hatta bir terimler listesi sunan bir söylemsel

imaj inşa etme imkânı (özellikle bu TCC örnekleme atıfta bulunursak; ülkemizin daha doğru tercümeler ve söylemsel imajlarla temsil edilmesi) beklenmektedir.

Bu çalışma dilbilimsel-söylemsel-birey diline, bireyin jest-mimik ve semiyotik (göstergebilimsel) dışı vurumuna dayandığından, KTÜ'nün üzerinde yapılacak yorumlayıcı araştırmaların bir bileşimi olduğu için kuşkusuz bu önemli kimseler için altı çizilecek, tanımlanacak (haritası verilecek) pek çok kategori ve alt kategoriye sahip olacaktır.

Dolayısıyla, KMÜ' nün tercüme ortamındaki birey dili ve söylem öğelerini ön plana alan bir araştırma olduğundan, ilk etapta kısıtlı ve çok mikro bir alana odaklanıyor gibi görünse de aslında bu araştırmanın örnekleminin Türkçe konuşma metnlerinin yazılı versiyonlarından 55 rastgele seçilen örnekler üzerinden bir kişisel söylem haritası çıkarılacağından oldukça detaylı ve yeterli düzeyde bir tümevarıma ulaşılabilir. Rastgele seçilen 55 Türkçe konuşma metninde yapılacak manuel analizde en sık kullanılan ve örneklemin söylemini çerçeveleme açısından önem arz eden kelimeler, öbekler çıkartılacak ve tercümanın işini kolaylaştıracak KÖTM dosyası içindeki kelime listesine önerilen İngilizce karşılıklarıyla eklenmesi beklenmektedir.

Seçilen örneklem siyasal (politik ve diplomatik) bir mesleki habitat içinde yer aldığından örneklemin KÖTM modellemesi için iki farklı politik aktörün manuel Türkçe konuşma metin analizi bilinçli olarak tercih edilmemiştir. Çünkü böyle bir iki örneklemlilik arası karşılaştırma, yeni önerilecek bir tercüme modelinin kaçınılmaz olarak özünü saptıracağından (çalışmanın özünden çok farklı konulara çağrışım yapma ihtimali olduğundan) ve tanıtılmak istenen modelin araştırma noktalarının üstünü örteceğinden tercih edilmemiştir. Çünkü bu araştırmanın odaklandığı şey belirli bir ideolojik, politik bir bakış açısı değil, siyasi veya diplomatik metinlerin (ve hatta her tür farklı meslek grubundan kritik KMÜ için yapılacak tercümelerin) doğru aktarım düzeyini ve kalitesini yükselten yeni bir tercüme modeli oluşturabilmektir.

Tanımlamalar

1-KÖTM (Kişiyi Özel Tercüme Modelleme): Konferans tercümesi konusunda ve diğer tercüme türlerindeki çalışmaların sadece genel eğilimleri ve pratiği için değil, aynı zamanda sözlü çeviri sürecinin ve çıktısının kişisel ihtiyaçlarına (veya her türden tüketiciye) özellikle doğru söylemsel etkinin aktarımını yaratmak için üretilmiş yeni

önerilen bir sözlü çeviri modelidir. Uluslararası konuşmacının devam eden konuşmasının beklentisi ve aynı zamanda doğru söylemsel ifadeler üretmeye yöneliktir. Bu modelin analizi ve tüm süreçleri metodolojik olarak vurgulanmak istendiğinde KÖTM Analizi ve KÖTM Projesi isimleri de kullanılabilir.

2-KÖTM Tercümanı: Kişiyi Özel Tercüme Modelleme Eğitimi almış aynı zamanda bu eğitimi verebilen, ET veya AT performanslarından önce KÖTM analizini çalışacağı KMÜ için bizzat gerçekleştirebilen ve aynı anda tercüme süreci için kullanabilen tercümanlara denir.

3-KÖTM Eğitimi (PIM Instruction): Deneyimli tercümanlık öğrencileri (Yüksek lisans derecesi ve doktora derecesi öğrencileri), akademisyenler ve serbest konferans tercümanları (veya gerekirse her türden tercüman için) KÖTM Kavramlarının tamamını ve KÖTM içeriğindeki veri toplama ve analiz elemanlarının öğretimi. Bu eğitimde KÖTM (bağlamında 3 aşamanın her biri) için veri toplama analizlerinin tamamını ve KÖTM Dosyasının içeriğinde olması gerekenler ve olası ortaya çıkabilecek tüm detaylar eğitim alan danışanların tamamına öğretilmektedir.

4-KÖTM Dosyası (PIM File): KÖTM analizlerinin tamamının yer aldığı, konferans tercümesi veya diğer tercüme türlerindeki performanstan önce tercümana iletilen veri ve analiz içerik dosyasıdır

5-KÖTM Anketi (PIM Questionnaire): KÖTM veya PIM' in tercümanların tercümanlık performansına olası katkılarını ve her türden VIP'lere (örneğin; politikacı, sosyolog, bilim adamı, büyükelçi vb.) Veya ulusal-uluslararası konuşmacılara uygulanmak üzere bu tez kapsamında KÖTM kavramına ve bu teze özel oluşturulmuş (detaylar için Ekler kısmından içeriğe bkz.).

6-KÖTM Hizmeti (PIM Service): Ulusal veya uluslararası düzeyde önemli konuşmacıların (KMÜ' ler ve VIP'ler) geçmişteki tercüme metinlerinden hareketle kendilerine has konuşma stillerinin (idiolect- birey dili) ve söylemlerinin, söz sanatsal (retorik) ve deyimsele vb. ifadelerinin önceden analiz edilerek erek dildeki en uygun bağlamsal karşılıklarının bulunarak tercümanlara öğretilmesiyle ardıl ve eş zamanlı tercümelerdeki kaliteyi arttırmayı hedefleyen ve bu anlamda tercüme hizmeti talep eden kişi veya kurumlara KÖTM Tercümanı veya KÖTM Ekibi tarafından verilen hizmete denir.

7- KÖTM Ekibi (PIM Cer/Team): Kişiyi Özel Tercüme Modelleme Eğitimi almış aynı zamanda bu eğitimi aşama aşama farklı uzman kadrosuyla verebilen, ET veya AT performanslarından önce KÖTM analizi yapabilen ve KÖTM Dosyası hazırlayabilen ve bu dosyayı KÖTM hizmeti talep eden tercümanlara veya doğrudan KMÜ’ye veya KMÜ’ nün ekibine teslim eden, bir tercüme kurumuna bağlı özel bir ekip olarak veya ayrı tüzel bir kişilik/ şirket olarak hizmet vermesi veya serbest çalışan konu uzmanlarının ihtiyaç halinde bir araya gelerek ekipçe KÖTM hizmeti vermesine denir. Bu ekip hangi bünye (kuruluş, şirket, meslek birliği veya serbest) olursa olsun ve kişilerden oluşursa oluşsun; bu ekipte ET ve AT yapan en az 2 KÖTM Tercümanı (dönüşümlü performans gösterecekleri için), özgeçmiş bilgilerini ve konuşma analizinde değerlendirilecek görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) verileri toplayıp tespit edecek KÖTM Veri Toplama Uzmanı ve KMÜ’ nin konuşma metinlerini ve konuşma videolarını belirlenen bütünce içerisinden çekerek görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) olarak analiz edecek Beden Dili ve Mimik Uzmanı veya aynı analizi yapabilecek Davranış Bilimleri Uzmanı, KÖTM Manuel Duygu Analisti (ve de bir ileri seviyede, YZD-KÖTM kapsamında bir takım yazılımlar ve kodlamalar aracılığıyla bu verileri istatikselsel olarak icra edebilen duygu analisti-sentiment analyst) olması gerekmektedir. Burada karışıklığın önüne geçebilmek amacıyla duygu analizinin (sentiment analysis) birçok isimle ve konseptle kavramlaştırıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda detaylı bir çalışmaya sahip olan Mejova’ nın aşağıdaki açıklamalarına başvurmak duygu analizi konusunda faydalı olabilecektir (2009, s. 5-6):

“Duygu Analizinin birçok ismi vardır. Duygusal hesaplama – bilgi işlem (bilgisayar tanınması ve duygu ifadesi) ile bazı bağlantılarla birlikte, genellikle öznellik analizi, fikir madenciliği ve değerlendirme çıkarma olarak adlandırılır (Pang and Lee, 2008). Alan çoğunlukla bağlam içinde özel durumların dilsel ifadeleri olarak tanımlanan öznel unsurları inceler (Wiebe ve diğerleri, 2004). Bunlar genellikle tek kelime, kelime öbeği veya cümlelerdir. Bazen tüm belgeler duygu birimi olarak incelenmiştir (Turney ve Littman, 2003; Agrawal ve diğerleri, 2003), ancak duygunun daha küçük dil birimlerinde yer aldığı genel olarak kabul edilir (Pang ve Lee, 2008). Metinde görünen duygu iki şekilde gelir: öznel cümlenin doğrudan bir fikri ifade ettiği yerde açık ("Bu güzel bir gün") ve örtük metnin bir görüşü ima ettiği durumlarda ("Kulaklık iki gün içinde bozuldu") (Liu, 2006). Şimdiye kadar yapılan çalışmaların çoğu birinci tür duyguya odaklanmıştır, çünkü analiz etmek daha kolay.

Duygu polaritesi metnin belirli bir özelliğidir. Genellikle ikiye ayrılır pozitif ve negatif olarak ikiye ayrılır, ancak kutupluluk bir aralık olarak da düşünülebilir. Birkaç fikir beyanı içeren belge, karışık bir kutupluluğa sahip olacaktır. Ayrıca, duygunun kutupluluğu ile duygunun kuvveti arasında bir ayırım yapılmalıdır. Kişi, bir ürünün özellikle iyi veya kötü değil, iyi olduğu konusunda güçlü bir şekilde hisse kapılabilir veya bir ürünün çok iyi olduğu konusunda zayıf (belki de güçlü bir fikir oluşturamayacak kadar kısa bir süre için ona sahip olunduğu için) bir hisse kapılabilir. Duygunun bir diğer önemli parçası da hedefidir- bir nesne, bir kavram, bir kişi, herhangi bir şey. Çoğu çalışma, ürün ve film incelemeleri üzerinde yapılmıştır. Bir metnin konusunu belirlemek kolaydır fakat yazar bu nesnenin hangi özelliğinden bahsediyor? Tüketicileri en çok rahatsız eden kamera ekranı mı ya da pil ömrü mü çoğu zaman dikkat etmekte fayda var. Uygun bulunuşlulukları nedeniyle ürün inceleme veri kümelerinden, özellik çıkarma son on yılda yakından incelenmiştir. (Liu, 2006; Hu ve Liu, 2005; Popescu ve Etzioni, 2005). Alışılmış konusal (bağlamsal) analizden farklı olarak, duygu ifadesi yazarlığı sorunun ayrılmaz bir parçası olabilir. En önemli sorunlardan biri (bir kimseye ait) alıntıdır. Bir belgede ifade edilen duygunun yazarın asıl amacının temsili olduğunu bilmek önemlidir. Siyasi yorumlar ve haberler alıntılarla doludur ve fikir alıntıları ve ayırt edilmesi zor olan dolambaçlı bir yapıya sahip olabilir. Örneğin, siyasi bir tartışmayla ilgili bir haber makalesi, tartışmacılardan, tartışma hakkında yorum yapan uzmanlardan ve hatta belki de yazarın bu konudaki duruşunun bir karışımıdır”.

Dolayısıyla KÖTM Ekibi (bu uzmanlarla birlikte yakın gelecekte bu tezin nihai hedefi olan YZD-KÖTM için- yarı yazılımcı-yarı tercüman hibrit tercümanlar veya salt yapay zekâ uzmanı, yazılımcı, duygu analisti de dahil toplamda en az 6) şimdiki koşullarda ve kısa ve orta vadede en az 4 kişiden oluşmak üzere tasarlanmıştır. Bu ekibin sayısı ve alacağı ücret KT etkinliğinin çapına ve analizi yapılacak KMÜ’ lerin sayısına göre ve de KMÜ’ nün söyleminin ve birey dili nin inceleneceği konuşma ve görüntü sayısına (veya bütünce kapasitesine göre) değişecektir.

8-KÖTM Danışanı (PIM Client): Uzaktan veya yakından KÖTM Hizmeti alan her türden gerçek ve tüzel kişiyi ve kuruluşu ifade etmektedir.

9-KÖTM Dosyası (PIM File): İçinde KÖTM CV’si, KMÜ’ nün görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) konuşma karakteri öğelerini açığa çıkaran KÖTM Haritası ve KMÜ’ nün konuşmalarının en sık kullandığı ve tercüme sürecini zorlaştıracak kelime, öbek,

deyimisel ifade, deyim ve atasözleri, retorik ve kültürel, her türden atıf ifadelerinin tespiti ve HD' de karşılık olarak önerilecek manuel analizi (;YZD-KÖTM için ise KÖTM YZD-Yazılım veya Uygulaması üzerinden bütünce tabanlı analiz olacak şekilde tasarlanmaktadır-) üzerinden olan KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji Listesi, son olarak da KÖTM Tercümanı veya KÖTM Ekibi tarafından KMÜ' nün tercüme öncesi KK' nin konusu veya tam metni de dahil (metinli ET- metinli AT) ile ilgili görürse KMÜ hakkında, varsa kendisi veya ekibinin tercümede istediği noktalar, tercüme ortamı veya kuralları hakkında, katılımcı listesi olarak vb. ekstra bilgilerin olduğu, uzun ya da kısa tercümanı tercüme konusunda yönlendirecek her türlü verinin eklendiği KÖTM Ek Bilgi Metni bulunmaktadır. KÖTM Dosyası basılı veya dijital olabilmekte, isteğe göre her şekilde KÖTM Danışanlarına sunulabilmektedir.

10-KÖTM CV'si (PIM CV): KÖTM Dosyasında ilk sayfada yer alan ve tercümesi sık sık /birkaç kez veya bir kez yapılacak ilgili KMÜ' nün en fazla 30 sayfa olabilecek özgeçmişidir. KÖTM özgeçmişinde KMÜ' nün normal bir CV'de olması gerekenlerle beraber mutlaka bir önceki konuşma bilgisi veya son konuşma yapılan KT ekinliğinde kullanılan tercüme modu ve son tercüme etkinliğinde KK 'nin konusu ve şu an KMÜ' nün güncel etkinliklerinin içeriği yer almalıdır. Normal bir CV'de yer alan hobiler ve özel ilgi alanları ve normal bir CV'de olmayan ama KÖTM CV'sinde özel olarak belirtilmesi beklenen konuşma atıflarının özellikle hangi konu ve alanlardan olduğuna dair (ör. edebiyat; Goethe, Wiliam Golding, Recaizade Mahmud Ekrem, Robert Frost, Mehmet Akif vb. - felsefe; Kant, Farabi, Simon Blackburn, Aydın Sayılı vb.) veriler, KMÜ' nün gelmiş olduğu makro ve mikro kültür öğeleri birey dili ve söylemini, dolayısıyla tercüme sürecini bütünüyle etkilemesi sebebiyle çok önemli sayılmaktadır.

11-KÖTM Haritası (PIM Map): KMÜ' nün semiyotik (göstergebilimsel) konuşma karakteri öğelerini açığa çıkaran ve bu tez kapsamında ET ve AT (hatta tüm tercüme türlerine) için geliştirilen ve ET ve AT (hatta tüm tercüme türlerine) uygulanması hedeflenen Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi kullanılarak elde edilen kişiye ve tercüme etkinliğindeki söylemsel aktarıma özel bir analiz sonucu ortaya çıkarılan özgün bir veri haritasıdır. KÖTM önermesinin dikkate aldığı söylemsel aktarım problemlerine yönelik performans hazırlık sürecini ve sonrasını kapsayan bütünleştirici, yenilikçi, kişiselleştirilmiş bir konuşmacı kılavuzu işlevi sunması hedeflediğini belirtmekte fayda var. Örneğin, bir tercüman KÖTM' ü görevi için kullanmaya karar

verdiğinde, ET veya AT’de tercüme performansını daha etkin ve kolay bir şekilde gerçekleştirmek için KMÜ veya çalışacağı VIP söylemini belirleyebilmek için önceden KÖTM haritasını hazırlaması gerekir. Özellikle sınırlı bir süre içinde veya mümkün olan en kısa sürede hazır olması gerekiyorsa, hazırlık zaman alabilir ve tercümanı bu hazırlıklar zorlayabilir ve stres düzeyini de arttırabilir. Bu defa KMÜ veya danışmanları veya KÖTM Tercümanı olmayan herhangi bir konferans tercümanı da dahil KÖTM Ekibinden yardım talep ederek bu kısıtlı süreyi değerlendirebilir. Bu bağlamda ihtiyaç duyulan KÖTM Haritası sayesinde açığa çıkarılacak konuşma karakterinin bir kısmı (diğer kısmı KÖTM CV’si ve KÖTM Birey dili Analizi ile) açığa çıkarılacağından yapılacak tercüme esnasında birçok dilsel, söylemsel açıdan konuşma hatalarını ortadan kaldırmak çok daha kolay olacaktır. Bu KÖTM Haritası sayesinde dizayn edilebilen bireysel- söylemsel inşa hem KÖTM Tercümanlarına söylemsel mühendislik vasfı kazandırmakla kalmaz hem de HK ve tercüme hizmeti alan kimse veya kuruluşlar tarafından farklı bir beklentiye yol açabilir. Bu süreçte, farklı konferans ortamlarının söylem öğelerinin farklılaşması olasılığı yüzünden bazen tercümanlar aynı KMÜ/ VIP için -çok nadir de olsa- başka bir KÖTM haritası hazırlamasını gerektirebilir. Böyle bir gerekliliğin tercüme öncesi tarafların tercüme etkinliğinin skoposunu belirlerken ortaya çıkması beklenmektedir.

12-KÖTM Bütüncesi (PIM Corpus): KÖTM Analizinin gerçekleştirileceği KMÜ’ye ait geçmişte var olan ve belirli temalara odaklanan (KÖTM’ ün skoposuna ve bu tezde tercüme için önerilen interpretum kavramına göre) veya rastgele seçilen konuşma metinlerinin oluşturduğu bütüncedir. Bu bütüncenin kapsamı yapılacak analiz türü ve hacmine göre şekillenebilmektedir. Örneğin yapılacak analiz KÖTM’ ün en ilkel türü veya ilk sürümü olan Manuel KÖTM Analizi ise tercüme veya konuşma metinlerinin KMÜ’ nün seçilmiş 70 adedi geçmemesi beklenmektedir. Eğer makine destekli veya yapay zekâ öğrenmesi gibi daha gelişmiş yazılımlı araçlar veya sürümler ile KÖTM Analizi yapılacaksa bütünce kapasitesi, konuşma metni sayısı ve tematik zenginlik hacmi arttırılabilir.

13-KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji (Kelime ve İfade) Önerme Listesi (PIM Idiolect Analysis and KÖTM Terminology (Word and Expression) Proposition List): KMÜ’ nün görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) konuşma karakteri öğelerini açığa çıkaran KÖTM Haritası verilerinin tamamlayıcısı olan ve KMÜ’

nün tercüme metinleri üzerinde yapılan manuel (veya yazılım ve bütüncü tabanlı) analiz ile en sık kullandığı ve tercüme esnasında tercümanın aktarım konusunda zorlanmasına sebep olan, tercüme akışındaki öngörme ve tahmini sekteye uğratabilecek kültürel kelimelerin, atasözlerinin veya farklı türden öbeklerin, retorik ve deyimsel ifadelerinin tespiti ile KMÜ' nün birey dili öğelerinin ön plana çıkarıldığı ve bu birey dili öğelerinin her biri için söylemsel en uygun karşılıklarının önerildiği bir terminolojik listeyi ifade eden 2 parçalık analiz ve önerme niteliğindeki verilerin tamamıdır.

14-KÖTM Ek Bilgi Metni (PIM Additional Information Text): KÖTM Tercümanı veya KÖTM Ekibinin hizmeti alan KMÜ veya ekibinden KMÜ' nün tercüme öncesi KK' nin konusu ile ilgili veya konuşma tam metni de dahil (metinli ET- metinli AT veya metinsiz ET – metinsiz AT) lüzum görürse hakkında, varsa KÖTM hizmeti konusunda kendisi veya ekibinin tercümede istediği noktalar, tercüme ortamı veya kuralları hakkında, katılımcı listesi gibi vb. ekstra bilgilerin olduğu, uzun ya da kısa bilgilerin eklendiği metindir. Bu önemli ek bilgi metninde KMÜ' nün kendi ve çalıştığı konular üzerindeki söylemsel ve davranışsal tarzı ile ilgili görsel-işitsel her türden veri ile desteklenmesi mümkündür. Yani KÖTM Dosyasında bu bölüme eklenen yazılı metin yanında mutlaka dosyaya küçük bellekler içerisinde ilgili KMÜ' nün özellikle KT etkinliklerindeki görüntüleri mutlaka eklenmeye çalışılmalıdır. Veya tercihen KMÜ' nün görsel-işitsel olarak sağladığı verilerin incelenerek KÖTM Analizi için sağlıklı sonuçlar elde edebilmek için önceki etkinlik videolarının linkleri bu ek bilgi metnine de eklenebilmektedir. Özetlenecek olursa KMÜ tercümesi ve tercüme ortamının bütününe katkı sağlayacak ekstra bilgilerin olduğu, uzun ya da kısa tercümanı tercüme konusunda yönlendirecek her türlü verinin ve strateji ihtiyacının eklendiği ek bilgi metnidir.

15-Kaynak Söylem (Source Discourse): Kaynak dilde üretilen söylem.

16- Hedef Söylem (Target Discourse): Hedef dilde üretilen metnin söylemi.

17-Kaynak Metnin Söylemi (Discourse of Source Text): Ana dilde üretilen metnin söylemi.

18-Kaynak Metin Üreticisi (Source Txt Producer): Kaynak metni üreten her türden ve meslekten konuşmacıya verilen ad.

19-Hedef Metin Üreticisi (Target Text Producer): Kaynak metni hedef metne çeviren çevirmen veya kaynak konuşmayı hedef dile tercümana verilen ad.

20-Kaynak Metnin Yazarının/ Üreticisinin Söylemi (Discourse of the Author/Producer of the Source Text): Kaynak metni yazan veya konuşarak üreten her türden ve meslekten konuşmacının söylemine verilen ad.

21-Tahmin Aktivasyonu (Activation of Anticipation): Bu tezde önerilen tercüme ön hazırlığı iddiasında bir model olan KÖTM' e özel bir tahmin türüdür. Tercümanın KMÜ' nün konuşma niyetini taklit ederek (*-interpretumun gereğini yaparak*) HSÜ yapmasını sağlar. Tercüme performansı esnasında tercümanın KÖTM Analizi çıktısı olan KÖTM Dosyasında sunulan tüm veriler ışığında beyinde KMÜ hakkında depolanan şemaların performans esnasında tetiklenerek duyduğu kelime ve öbeklerin kolaylıkla beyindeki bütünceden HD eşleri ile çekilmesidir. Bu durum ET veya AT modlarında tercümanların icrasında bir tetikleyici performans unsuru olan bir tahmin türüdür. Kuramsal kökeni ve oluşumunun gerekçelendirilmesi detaylı şekilde ileriki bölümlerde anlatılmıştır (bkz. 123-132).

22-Çevirmenin Söylemi (Discourse of Translator): Yazılı metinleri çevirirken çevirmenin kendi söylemiyle yeniden yazma eylemini gerçekleştirmesidir. Bu noktada KMÜ'ye ait söylem ve bileşenleri büyük ölçüde değişime uğrar.

23-Tercümanın Söylemi (Discourse of Interpreter): Sözlü metinlerin veya konuşmaların tercüme türlerinden biriyle tercüme edilirken tercümanın sık kullanılan tercüme teknikleri haricinde (eksiltme, ekleme vb.) KMÜ' ye ait söylem ve bileşenlerini büyük ölçüde değiştirerek aktarmasıdır.

24-Söylemlerarasılık (Interdiscursivity): Toplum ve dil ekseninde yer alan her dizgenin ve meslek grubunun, bireysel ve toplumsal bazda inşa edilen tüm söylemlerden benzerlikler ihtiva etmesi durumudur. Etki tepki kanunun da tetiklediği gösterebilimsel mekanizmaların iç içe girdiği söylemler yumağıdır.

25-Semiyotik Söylem (Semiotic Discourse): Görsel-ışitsel yönleri sahip söylem türüdür.

26-Görsel-İşitsel Söylemsel Veri (Discursive Audiovisual Data): Görsel-ışitsel yönleri sahip veri türüdür.

27-Söylemsel Tasarım (Discursive Design): Bir yazılı veya sözlü metne biçilen söylemsel karakterdir.

28-Söylemsel İnşa (Discursive Construction): Söylemsel tasarımın hayata geçirilerek adım adım somut şekilde vücut bulmasıdır.

29-Söylemsel Mühendislik (Discursive Engineering) (çeviri yazara ait, Gu, 2018a, s. 147): Bir yazılı veya sözlü metni oluştururken aynı anda tasarlanan söylemsel tasarımı oluşturarak dilbilgisel öğelerle metnin yapı taşlarını ve söylemsel inşasını gerçekleştirmektir.

30- Söylemsel Meşrulaştırma (Discursive Legitimization) (çeviri yazara ait, Gu, 2018a, s. 146): Bir toplumsal veya mesleki habitata ait söylemin toplumun birçok kesiminde sürekli gündeme getirilerek veya reklamı yapılarak toplum tarafından kabul görmesidir.

31-Söylemsel İletişim (Discursive Communication) (çeviri yazara ait, Gu, 2018a, s. 147): Her türden iletişim ögesi ile oluşturulabilen söylemsel etkileşimdir. Bu tezde ana konulardan biri olan tercümede söylem aktarımı olduğundan, tercümanın KMÜ’ nün görsel-işitsel (jest, mimik beden dili), konuşma tonu, gözlenebilen ruh halinden doğan verileri alabilmesi ve KMÜ ile etkileşim kurabilmesidir. Bu tercümanın HS inşasında kullandığı önemli verileri alımlayabilmek için kurduğu önemli bir iletişim türüdür

32-Çerçeveleme (Framing): Bir metindeki söylemi baz alınan kriterler içerisinde değerlendirmektir. Farklı bilim ve sanat dallarında çok farklı anlamlara gelebilen bir kavram olan çerçeveleme burada Banhegyi’ nin yukarıdaki derleme makalede Baker’ dan (2006, s. 106) esinlendiği şekle göre terimleştirilmiştir. Çerçeveleme Baker’ a (2006, p. 106) göre; “bir (sosyal, politik veya diğer açıdan) hareket veya belirli bir bakış açısı içerisinde özel bir pozisyon oluşturmak için bilinçli olarak başlatılan stratejik hareketler” anlamını karşılamaktadır (çeviri yazara ait, Akt. Banhegyi, 2015, s. 150). Banhegyi (2015) makalesinde Baker’ a (2006/2019) ait ve aslında bir hikâye değeri taşıyan tüm metinler için kullanılan ve özellikle politik metinlerin söylemlerinin alımlanmasını doğrudan etkileyen çerçeveleme kavramlarını politik metin çeviri analizine uyarlamanın mümkün olabileceğini ifade etmiştir. Banhegyi’ nin makalesine özgü bağlamda terimleştirilen Baker’ a (2006/2019) ait politik metinlerin çevirilerindeki söylemin alımlanmasını etkileyen faktörler; zamansallık, ilişkisellik, nedensel hikayelendirme/öykülendirme, seçici tahsisat, zamansal ve mekânsal çerçeveleme, etiketleme,

katılımcıları tekrar konuşlandırmadır ve aşağıdaki bölümde makalede geçen terimsel anlamları tek tek açıklanacaktır.

33-Zamansal ve Mekânsal Çerçeveleme (Temporal and Spatial Framing): Kaynak metinde hiçbir değişiklik yapmadan, sadece çevrilecek metnin alıcılar açısından gerekli bağlantıları kurabilmesini sağlayacak şekilde doğru zamanlama ve yerde seçilerek, alıcı kitlenin içinde bulundukları durumları anlayabilmede, yorumlayabilmede bu KM (asıl kastettikleri, konusu çok farklı olsa da) kullanarak istenen çıkarımları yapmasını sağlayacak çerçeve ortamı kurmaktır (Baker, 2006, s. 112).

34-Seçici Tahsisat (Selective Appropriation): Edebi eserlerin veya her türden hikâye barındıran çeviri metinlerin incelemesinde kullanılabilen, hedef kültürde politik çıkarımları da tetikleyebilen metinsel materyallerin yani her türden oluşturulmuş öykü/hikâye/anlatının seçici tahsisatı. Anlattığı olay itibarıyla politik değere sahip kaynak metnin altında yatan asıl tözü yansıtmak veya kaynak metindeki bazı metinsel yönleri “bastırmak, önemle belirtmek veya detaylandırmak” amacıyla, çeviri esnasında yapılacak eklemeler ve eksiltmeleri kastetmektedir (Baker, 2006, s.114). Doğal olarak kasıtlı veya bilinçaltı güdülerle yapılan bu değişiklikler politik amaçların gerçekleştirilmesi için çevirisinde çevirmene konfor sağlamaktadır (çeviri yazara ait, Baker, 2006, s.114, Akt. Banhegyi, 2015, s. 148, 149, 150). Bu etkenler ayrıca çeviri metinlerdeki politik söylemleri de teşhis edebilmeyi mümkün kılacaktır. Politik sebeplerle bilinç ve bilinçaltı süreçler sonucu bazı olayların (çeviri) en son hikâye metnine dâhil edilip, bazılarının edilmeyişi. Bu durum kaynak metni çevirecek çevirmenin, gazetecinin veya politikacı gibi aktörlerin yanlış anlamlar, algılar, kötü durumlar hatta düşman kültürler yaratması gibi sonuçlara yol açabilecek metinsel seçimler yapmasıdır (çeviri yazara ait, Banhegyi, 2015, s. 149).

35-Etiketleme (Labelling) (çeviri yazara ait, Baker, 2006, s. 122, Banhegyi, 2015, s. 150): Etiketleme ile yapılan çerçeveleme politik söylem bağlamında; “bir kişiyi, yeri, grubu, olayı veya metin açısından ana bir elementi tanımlamak için kullanılan sözcüksel bir öge, terim veya öbek” kullanımı anlamına gelmektedir (Baker, 2006, s. 122). Bu çerçeveleme metodu Banhegyi’ ye göre bir toplumun bakış açılarını, inançlarını veya politik bağlılıklarını vücuda getirmede kullanılabilmektedir (Banhegyi, 2015, s. 150).

36-Katılımcıları Tekrar Konuşlandırma (Repositioning of participants): Bu çerçeveleme metodunda kısmi bağlamda dilbilimsel tanımlama ve kişiselleştirmeleri için; bir miktar da katılımcıların konuşmalarının sosyo-dilbilimsel özelliklerini değiştirerek kaynak hikâyede yer alan karakterlerin ve alıcı kitlenin aktörlerinin hiyerarşisini tekrar tasarlamak hedeflenmektedir (Banhegyi, 2015, s. 150). Bu metot da politik manipülasyonların oluşturulmasında çevirmenin manipülasyonunu rahatlıkla gerçekleştirebilmesi için bir alan sağlamaktadır denilebilir.

37-Zamansallık (Temporality) (çeviri yazara ait, Baker, 2006, Akt. Banhegyi, 2015, s. 148): Olay sırasının veya zaman algısının, önce ve sonra olan olaylarının sırası veya zamanını öznel tercihlerle değiştirme olarak karakterize edilir. Hikâyede veya bir metinde yer alan olay sırasının orijinaline hep paralel olamayacağı, hikâyeyi aktaran bireylere özel yorumlamalarla sırasının değişebilme gerçeğidir.

38-İlişkiselik (Relationality) (çeviri yazara ait, Baker, 2006, Akt. Banhegyi, 2015, s.149): Bir metinde yer alan hikâye içerisindeki olayların birbirleriyle bağlantılı olması; olayların bağdaşık ve bağlaşık tek bir hikâyeyi oluşturması (çeviri yazara ait, Banhegyi, 2015, s. 149). Politik güdülerden dolayı kaynak metinden farklı kelimesel seçimlerle veya hikâyenin farklı açılarını hedef kültürde ön plana çıkararak başka yönlelere kayabilecek ilişkisel çağrışımlar uyandırmak veya politik gündemler oluşturmak mümkün hale gelebilir.

39-Nedensel Hikâyelendirme/Öykülendirme (Causal Emplotment) (çeviri yazara ait, Baker, 2006, s. 67, Akt. Banhegyi, 2015, s. 148, 149): Olayları anlatırken belli bir sırayla listelenmesinden ziyade, yorumlayarak, zaman zaman motifler eklemek suretiyle tartılarak açıklanmasıdır (çeviri yazara ait, Baker, 2006, s. 67). Çevrilen metinde yorumlamaya ve mantığa büründürmeye yer açan, politik nedenlerle değiştirilebilen ve oluşturulabilen nedensellik algısı.

40-Interpretum (Interpretum): Skopos Teorisinde ortaya atılan çevirinin skoposu (amacı veya hedefi) doğrultusunda ortaya çıkarılan çeviri metne *translatum* denir. Bu tezde yazar *çeviriden* yazılı çeviri icrasını kastetmekte; tercümeden sözlü yapılan çeviri eylemi icrasını işaret etmektedir. Bu nedenle tüm ÇB ve çeviri türlerine yönelik olsa da ve klasik çeviri veya ÇB anlayışında Skopos Kuramında yer alan *translatum* genele yönelik var sayılsa da tezde net bir şekilde görüleceği üzere yazar konuşma veya sözlü

çeviriye interpreting anlamına gelen tercüme demeyi tercih etmiş, o nedenle *translatuma* karşılık olarak tercüme skoposuna göre oluşturulan hedef metne *interpretum* diye adlandırmayı tercih etmiş, tercümeye özel başka bir yeni kavram türetmiştir. Bunun sebebi Skopos Kuramı ile birebir aynı olmamakla beraber bu kuramdan birkaç noktada etkilenmiş; KÖTM' e göre belirlenen prensipler bütünü olan çerçeve üzerinden giden bir tercüme süreci sonucu çıkan tercüme çıktısına *interpretum* denmesi uygun görülmüştür.

41-VIP Tercümanlığı (VIP Interpreting): Ulusal veya uluslararası tanınan ve etki alanına sahip her meslek grubundan önemli kimsenin konuşmalarının tercümesinin yapılmasıdır.

BÖLÜM 1: KÖTM'ÜN GENEL TEORİK ALTYAPISI

Takip eden bölümde KÖTM' e dayanak oluşturan yakın geçmişten ve günümüze kadar yapılan tercüme çalışmalarının literatür taraması sunulacaktır. Bu tezin kapsamı daha çok tercümebilim çalışmalarında, özellikle konferans tercümesi ve iki modundaki modern bakış açıları üzerine yoğunlaşmayı amaçladığından, aşağıdaki bölümde tartışma ve tanımlamalar çoğunlukla 1960'lardan (antik çağlardan bu yana değil) 20. yüzyılın ikinci bölümünden günümüze daha yakın olan sürece atıfta bulunacaktır. Bu yakın geçmiş ve günümüze etkileri ve günümüzde tercümebilim dünyasında neler yaşandığı, yapıldığı ve genel algıların neler olduğu tartışılırken, tercüme ile ilgili temel kavramlar ve (bu tezin ana konularından biri olduğu için özellikle) konferans tercümanlığı ve iki modu⁷ bu bağlamlarda aşağıdaki bölümde (2.1.'de) sentezlenecektir. Akabinde, KÖTM' ün özellikle katkı sağlayarak çözümlemeyi önerdiği tercüman, tercüme süreci ve basamakları bağlamında özellikle problematik olarak gördüğü noktaların (2.2.'de) ne olduğunu aktarmaya çalışacaktır. Bu bölümün 3. parçası olan 2

1.1. Tercümebilim Çalışmaları (Sözlü Çeviri Çalışmaları): Yakın Geçmiş ve Günümüzde Tercümebilim

Tartışmaya geçmeden önce, küresel literatür taramasında 'çeviri' ve 'çeviribilim' kelimelerinin sıklıkla hem yazılı çeviri hem de sözlü çeviriyi ifade etmek için bir şemsiye terim olarak kullanıldığını, 'tercüme' veya 'tercümanlık' kelimelerinin ise 'sözlü çeviri' veya 'sözlü çeviri icracısı' anlamlarında kullanıldığını vurgulamak önem arz etmektedir. Çeviribilimin (ÇB/TS) her bir alt dalı gibi, tercümebilim (TB/IS) uluslararası kültürel, teknolojik, politik, ticari vb. diğer topluluklarla (mülteci kampları, hastaneler, mahkemeler vb.) ilgili ortamlarda çok önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, TB'nin yeni bilimsel oluşumlarla çiçek açmaya devam eden disiplinler arası karakteri, genel olarak ÇB kapsamında oluşan ve yazılı çeviriyi kapsayan trend ve gelişmelere paralel olarak yeni bakış açılarını tetikler. Öncelikle çağdaş bir tercüme sözlüğüne göre kısaca tercüme “bir dilde konuşulan ifadelerin bir tercüman tarafından başka bir dile, orijinal dili

⁷ Bu tezde odak noktası olarak konferans tercümesi ve iki modu olan eşzamanlı ve ardıl tercüme biçimlerine atıfta bulunmaktadır. Ancak ikincil olarak ön planda yer alan tercümebilimin ve tercüme etkinliğine genel olarak atıfta bulunulacaktır (yani konferans tercümesi dışındaki kalan tercüme türleri ve alt dallarındaki detaylardan vs. tez konusunu saptırabileceği için bahsedilmeyecektir).

anlayamayan veya sadece kısmen anlayabilen bir veya daha fazla dinleyicinin yararına sözlü aktarımıdır” (Mason⁸, 2018, s. 68). Tercümanlık, yazı ve çevirinin icadından önceye dayanan eski bir insan pratiği ve toplumsal bir gerekliliktir. Başka bir deyişle ilk ve son tercüme icrasının tek seferlik bir KM aktarım performansı temelinde üretildiği bir çeviri türü olarak tanımlanabilir (Pöhhacker, 2004). Hem çeviri hem de tercüme, bir mesajın KD’de yorumlanmasını ve mesajın HD’ ye iletilmesini içerir ve ikisi arasındaki fark çevirinin yazılı olarak var olması, tercümenin ise mesajın anında veya birkaç dakika sekmeyle sözlü ifade edilmesi olayı olmasıdır (Liu, 2016; Pöhhacker, 2015). Çevirmenler çeviri eylemini gerçekleştirirken herhangi bir sözlükten, eş anlamlılar sözlüğünden, özel terminolojik veri bankalarından veya başka herhangi bir kaynaktan belirli bir kelime dağarcığına bakma şansına sahip olsalar da tercümanlar kaçınılmaz olarak stres yönetimi ve zaman sınırlamasının yanı sıra konsantrasyon sabitleme zorluğu durumları ile karşı karşıya kalırlar. Tercümanlar “konuşmacının dil bilgisini, konuşmacının sesini, tonunu ve telaffuzunu özümsemek zorundadır” (Liu, 2016s. 398) çünkü bu tür unsurlar tercümenin kırılğan sürecini ve üretimini etkiler.

Benzer şekilde, Chuang (2008, s. 95) “tercüme, tercümanların daha sonraki tercüme görevleri için anında işitilen bilgileri saklamasını gerektirdiğinden, tercüme sürecinin tercümanın bellek (hafıza) çabasına büyük yükler getirdiğini” öne sürer. Liu ise tercümeyi daha iyi anlayabilmemiz için) çeviri ve tercümeyi karşılaştırarak uzun bir tanım verir:

“Tercümanlık, sınırlı bir süre içinde kaynak dildeki bilgileri alıp başka bir dile dönüştürmek için yapılan sözlü ve zihinsel bir süreçtir. Çeviri sürecinde çevirmen, dil bilgisini temsil ederek kaynak dilin bilgi anlamını doğru bir şekilde aktarmayı amaçlar. Bu, tercüme ve çeviri arasındaki farktır. Tercüman, konuşmacının dil bilgisini özümsemesi gerektiğinden, konuşmacının sesi, tonu ve telaffuzu tercüme üzerinde etkilidir. “Çeviri”, “çevirmen” veya “çeviri metni” terimleri, çalışmanın sonucu yazılı bir metin olduğunda kullanılır ve "tercüme", "tercüman" veya "tercüme metni" terimi, ilk konuşmacı tarafından konuşulan dilden farklı bir dilde (her zaman

⁸ Bu tezde yabancı bilim insanlarının farklı dillerde -özellikle İngilizce dilinde- yazılan orijinal eserlerindeki bilimsel açıklamaları tümü bu çalışmada kullanılırken tezin yazarı tarafından çevrilmiştir. Yazar metin içi atıf parantezlerinde *çeviri yazara aittir* ibresi yerine, İngilizce dilinden Türkçe’ ye çevrilen alıntılar tezin atıflarının yüzde doksan dokunuzu oluşturduğundan burada önden tümü için açıklama yapma gereği bulunmuştur.

çalışma dillerinden birinde) sözlü olarak yeniden üretilen bir konuşma olduğunda kullanılır" (2016, s. 397-398).

Aslında yukarıdaki tanımların dışında binlerce farklı tercüme tanımı elde etmek mümkündür. Çünkü tercümenin tanımları iki kritere göre farklılaşabilmektedir; birincisi, TB'nin ÇB' nin genel gelişimine paralel olarak tarihsel gelişimi, diğer dallarla etkileşimleri ve ikincisi (birincisine bağlı olarak) araştırma alanlarının ürün/süreç odaklı perspektiflere göre değişkenlik göstermesidir. Bu çalışmanın odağına, konferans ortamlarında, küçük-büyük toplantılar eşliğinde, önemli ulusal veya uluslararası etkinliklerde gerçekleştiği için konferans tercümesi adının verildiği konferans tercümanlığı mesleğinin icrası olan tercüme türü daha çok ön plana alınacaktır. Gile (2018), konferans tercümesinin gelişimini II. Dünya Savaşı'ndan sonra Nürnberg davalarında birden fazla dile ardıl tercümeyi beklemenin bir seçenek olmadığı (o zamanlar -sürenin öne çıkması nedeniyle) ve anında aktarımın ön plana çıktığı eşzamanlı tercüme performansı ile ilişkilendirerek tasvir eder (Akt. Sin-wai, 2018, s. 532- 533). Nitekim geçmişte yaşanan bu tarihsel olaylar itibarıyla hız kazanan tercüme faaliyetleri ve tercüme mesleği özellikle de konferans tercümanlığı ulusal ve uluslararası düzeyde her türlü sorunun (iletişim, siyaset, davalar, toplumsal meseleler vb.) çözümünde nasıl vazgeçilmez bir olaya dönüştüğünü ve günümüz dünyasına gelene kadar ne kadar çeşitlenip önem kazandığını bize anlatmaktadır.

Daha sonra 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında, psikologlardan etkilendiği düşünülen Danica Seleskovitch ve Marianne Lederer, ilk modern teorilerden birini ESIT (*Ecole Supérieure d'Interprètes et de Traducteurs*) Fransa'da (Paris Okulu) Yorumlayıcı Çeviri Kuramını (The Interpretive Theory of Translation) ortaya koydular ve tercüme sürecini belirli farklılıklar içeren hem eşzamanlı hem de ardıl olarak sınıflandırarak kaynak konuşmanın önce doğal olarak dinlendiği, daha sonra mesajın anlaşılıp sözlü hale getirildiği ve sonunda temel olarak HD' de yeniden formüle edildiği üç aşamalı bir performans şeklinde tanımladılar (Sin-wai, 2018, s. 534). Konferans tercümesinde, Nürnberg davalarında da dikkat çekildiği üzere büyük ölçüde ihmal edilen şey ardıl tercümedir. Fakat her iki tercüme modunun teorisyeni ve uygulayıcısı Seleskovitch tarafından da ortaya atılan Yorumlayıcı Anlam Kuramı (Théorie Du Sens)'nın özünde sadece KM' nin sözleriyle değil, aynı zamanda onların ifade ettikleri ve üslubunu da dikkate alarak mesajın anlamının TA' ya transferini gerçekleştirmek gerekliliği

yatmaktadır. (Pöchhacker, 2015, s. 79). Geçmişte ortaya konan bu modern teori daha önceleri “tercüme kalitesinin KD’nin kavramlarına bağlılıkla ilişkilendirilmesine veya benzer anlam karşılıkları yaratarak HD’ye kaynağın gölgesinde tanımlandığı” durumlara (Barik, 1975; Gerver, 1976; Hale, 1997; Tømmola, 2003) karşı çıkmaktadır. Çünkü bu bakış açısından tercümenin tanımı; dinamik eşdeğerliliği (dynamic equivalence) oluşturmak için tercümanın sözlü kararlarıyla yönetilen, göreceli olarak dilsel düzeyde sürdürülen bir KM’den HM’ye aktarımıdır. O dönemlerde tercümenin bu kadar kuralcı görünmesinin altında yatan neden, TB’nin psikodilbilim ve bilişsel çalışmalarla elli yıldan fazla bir geçmişi paylaşmasıdır (Stachowiak-Szymczak, K., Stachowiak-Szymczak, K., & Witschel, 2019, s.3). Setton, bu dönemi “1980’lerin sonlarına kadar ön planda olan, iletişimselliği vurgulayan ve bütüncü çalışmalarını (bkz. ‘Paris okulu’) tercih eden şimdi yerini büyük ölçüde insan bilgi işleminin bilişsel olarak modellenmesine odaklanan deneysel bir psikodilbilim paradigmasına bırakan bir erken dönem radikal pragmatik yaklaşım” (2005, p. 80) olarak tasvir etmektedir. Ayrıca Setton, TB’nin “bilişsel bilim ve psikodilbilim” ile bu iki disiplin kadar öne çıkan diğer branşlardan elde edilen yeniliklerle ilgili farklı açılardan beslenebileceğine inanmaktadır (2005, s. 82).

Seleskovitch ve Lederer tarafından oluşturulan bu yeni teorik çerçeve, pek çok emektar tercüman, tercümanlık öğretmeni, tercümanlık öğrencileri ve akademisyenler tarafından benimsendiği gibi meslek kuruluşları, uluslararası kuruluşlar tarafından da benimsenerek dünya çapında tanınan bir akademik dal ve meslek olmanın yolunu açmıştır.

Modern anlamda bir “bilişsel, diller arası aracılık eylemi” (Stachowiak-Szymczak, 2019, s. 1) olarak tanımlanabilecek tercüme eylemi, “resmi ortamlarda ve diller arası bir izleyicinin varlığında” yürütülmesinden dolayı konferans ekini alır” (AIIC, 2012) ve bu resmi ortam “tipik olarak uluslararası konferansları, çok taraflı toplantıları (özellikle AB ve BM gibi kurumlarda) ve çalıştayları içerir, ancak bunlar aynı zamanda resmi akşam yemeklerini de kapsar; basın toplantıları, parlamento oturumları, uluslararası mahkemeler ve hatta üniversite konferans salonları ve kilise hizmetleri” (Pöchhacker, 2015, s. 78) gibi ortamlara kadar genişleyebilmektedir. Bununla beraber konferans tercümesinin (KT) eşzamanlı tercüme (ET/SI) ve ardıl tercüme (AT/CI) olarak adlandırılan iki temel modu vardır. Her iki tercüme türünde de tercüman, her iki dil için ortak olan kavramsal düzeyde zihinsel temsillerini harekete geçirerek aynı anda KD girdisini HD karşılığı ile eşleştirerek dil işlemeyi gerçekleştirir (Pavlenko, 2009). ET kısaca, kulak-ses aralığı (ear-

voice-span-EVS) adı verilen kısa bir zaman gecikmesiyle tercümanlar tarafından kaynak konuşmanın duyulmasıyla aynı anda hedef metnin (TT) üretildiği bir konferans tercümesi şeklidir (Timarová, Dragsted, & Gorm Hansen, 2011, s. 121). Seleskovitch ve Lederer (1984), tercümanların gerçekleştirdiği canlı bir tercüme performansının sekiz temel ve ardışık adımını sunarak ET' yi şöyle tanımlar:

- “1) işitme;
- 2) dili anlamak;
- 3) kavramsallaştırma (bağlı konuşma dizilerini önceden var olan bilgiyle bütünleştirerek bilişsel bir anımsama oluşturma);
- 4) ifade etme (tözel bellekte depolananlar);
- 5) tercümanlık durumundan haberdar olmak/farkında olmak;
- 6) ses ekipmanının kontrol edilmesi;
- 7) aktarma;
- 8) belirli terimleri hatırlamak” (Seleskovitch ve Lederer 1989, s. 131, çeviri Petrescu' ya aittir, Akt. Petrescu, 2014, s. 3265).

Gile (2009), başka bir açıdan bakarak Seleskovitch ve Lederer tarafından sıralanan “süreçleri” kullanmak yerine, ET performansının oluşturduğu bazı “çabaları” (bkz. Gile' in Çaba Modeli) sunmayı tercih eder:

- 1) “Dinleme ve Analiz (**L**anguage), yani girdinin kodu çözüldüğü ve anlaşıldığı andan itibaren tercümanın zihni tarafından gerçekleştirilen tüm işlemler” (Gile, 2009, s. 160),
- 2) “Üretim (**P**roduction), kodlamadan başlayarak nihai çıktıya karar verilmesinden eklemlenmenin başlangıcına kadar tüm bilişsel işlemleri temsil eder” (Gile, 2009, s. 163),
- 3) “Kısa süreli bellek (**M**emory), dilsel öğelerin üretilinceye veya bellekten silininceye kadar zihinde saklanması ifade eder” (Gile, 2009, s. 165)
- 4) “Koordinasyon (**C**oordination) (bir süre sonra üç artı bir olarak eklendi) yani durumu kontrol etme süreci ve tercüman tarafından gerçekleştirilen diğer tüm faaliyetler” (Gile, 2009, s. 166).

Yukarıda görüldüğü gibi, Gile (2009), ET' nin bazı belirli alt görevlerin veya çabaların birleşiminden oluşan bir görev olduğunu savunmaktadır. Seeber (2011, 2013), yukarıda Gile tarafından ET' de bahsedilen tercüman tarafından gerçekleştirilen bilişsel süreçlerin birbirini engelleyebileceğini (daha işitsel veya görsel girdi işleme) ve tercümanın belleğini karıştırabileceğini iddia ederek bu çabaların yoruculuğuna dikkat çekiyor. Sonuç olarak, ET görevinin çıktısı, tercümanın kara kutusundaki aşırı bilişsel yükün neden olduğu kavram yanılgıları açısından dinleyicileri tatmin etmeyebilir. ET veya AT, yani her iki mod *da bilişsel yük (cognitive load)* olarak adlandırılan ağır bir yük oluşturur. Bu kavramlar aynı zamanda tercümanlar için genel anlamda tercüme çabalarını tamamen oluşturan karmaşık, eşgüdümsel, çoklu yetenekleri yönetme sürecidir. ET ve AT modları tercüme performansı ve çıktıları konusunda bazı farklılıklara sahip olsa da her iki tercüme türünde de yürütülen araştırmalar bilimsel olarak birbirini beslemekte ve TB'deki yenilikleri keşfetme konusunda yeni görüşler geliştirmeyi kolaylaştırmaktadır. Gumul ve Lyda bu bağlamda, “ET ve AT arasındaki temel farkın, AT'deki dilsel girdiyle ilgili bilgilerin büyük kısmının tercümanın belleğine bağlı olduğu gerçeğinde yattığını” iddia eder (2007, s. 167). Bu iki tercüme türünün süregelen etkileşimlerini kavrayabilmek için tanımlarda akılda tutulması gereken şey, öncelikle AT'nin 20. yüzyılın ilk yarısında (özellikle diplomatik ortamlarda ve her türlü uluslararası toplantılarda İngilizce ve Fransızca olarak) ta ki ET (bu nedenle 1970'lere kadar, hatta bugün bile AT'den önce gelir) AT'ye başarılı bir alternatif olarak ilk kez II. Dünya Savaşı'ndan sonra (1945–6) Nürnberg Duruşmalarında insanlığın hizmetine sokulmuştur (Gambier & Van Doorslaer, 2010). AT “tercümanın bir dilde konuşulan mesajın içeriğini daha sonra diğer dilde yeniden üretmek için ezberlerken (ve genellikle özünü yazarken) sırasını beklediği tercüme süreci” olarak tanımlanabilir” (Stachowiak-Szymczak, K., Stachowiak-Szymczak, K., & Witschel, 2019, s. 1). Dam iki tercüme türündeki işleyişi daha net şekilde anlayabilmemiz için (2010, s. 75) AT 'yi iki aşamaya ayırarak tanımlamaktadır:

“(1) Alımlama veya Anlama Aşaması: Anlama aşamasında, tercüman esas olarak kaynak metni dinler ve analiz eder ve- analiz edilen girdiye dayalı olarak- bellek tetikleyicileri ve/veya harici bellek depolaması için aygıtlar olarak sonraki aşamada hizmet edecek notlar alır.

(2) Üretim veya Yeniden Oluşturma Aşaması: Yeniden oluşturma aşamasında tercüman, bellekte depolanan bilgiler ve yazılan notlar üzerinden bir hedef metin üretir”.

Temelde yukarıda geçen bu iki aşamayı kullanan ardıl tercümanlar, sıralarını beklerken aşırı bilişsel yükü azaltmak için not alma, sembol veya şema kullanma vb. gibi çok çeşitli taktiklerden yararlanarak tercüme yapmak için hem çalışan hafızasını (işler bellek) hem de uzun süreli hafızasını kullanan profesyonellerdir. Daha doğrusu, üretim hızının zaman kısıtlaması nedeniyle bilişsel yük mikro düzeyde (genellikle kelime, deyim, cümle ve komşu cümleler ilişki kontrol düzeyinde) ET' de tercümanın belleğinde açık bir şekilde gerçekleşirken, AT'de ise bu yük makro düzeyde birkaç dakika daha bellekte kalır çünkü “AT aslında içerik organizasyonu ve geniş ölçekte (tüm metnin) yeniden ifade edilmesini gerektirir” (Stachowiak-Szymczak, K., Stachowiak-Szymczak, K., & Witschel, 2019, s. 52). AT'de tercümanların not almak için yeterli zamanları olmasına rağmen, görsel, işitsel verilerle uyumlu olarak oluşturmaları gereken içerik bellek kapasitelerini zorlar, bu nedendir ki Lambert (2004) hafızalarının eşzamanlı tercümanlardan daha fazla yüklenildiğini düşünür. Ancak Christoffels, De Groot ve Kroll (2005, 2006), daha uzun konuşmaların makro-yapısal süreçleri AT'de yaygın olarak deneyimlendiği ve genellikle bir özet istendiğini, bu nedenle ardıl tercümanların kolayca makro yapılar oluşturduğu için bu inanca karşı çıkmaktadır. Bu görüşe göre eşzamanlı tercümanlar veri eksikliğinden dolayı makro yapıyı ifade etmekte zorlanırlar, çünkü “işleme birimi asla birkaç önermeyi geçmez” (Pöchhacker, 2015, s.73).

Özellikle 1980'li ve 1990'lı yıllardan sonra, TB'de ÇB' de var olan ürün odaklı bakış açısı yerine tercüme sürecine odaklı bakış açısı, tercümanın beyinde işlenme aşamaları araştırılmaya başlanmış, ayrıca TB özellikle bilişsel bilimlere olmak üzere diğer disiplinlerle karma yöntemler ve çoklu modaliteler eşliğinde yeni teknolojiler, kalite görüşleri de dahil bu yönde yeni kavramlarla bazı köprüler kurmuştur. Başka bir deyişle, araştırmacılar, tercümanların kara kutusundaki tercüme süreci boyunca bilişsel aktiviteleri ve bu sürecin çıktısı olan tercüme metninin kalitesini nasıl etkilediğini (Cecot, 2001; Kurz, 2001; Martellini, 2013) ortaya çıkarmayı ve anlamayı seçmiştir. Bilim insanlarının bu öğrenmelere ve yeni tercüme teknolojilerine kendilerini uyarlama yönelimleri tercüme kalitesini anlamlandırmalarında dikkat çekici çalışmalar ortaya koymalarına yardımcı olmuştur. Örneğin Collados Aís (1998/ 2002), Garzone (2003) ve

Cheung (2003) tarafından tercüme kalitesini arttırmaya yönelik dinleyicilerin tercümeden beklentilerini ele almak gibi farklı tercüme unsurları için analizler yapılmaya başlandı. Bu tür çalışmalar sayesinde tercüme kalitesi, TB ve KT modlarının önemli bir kavramı olarak yer almış ve yeni yüz yılın kalite anlayışı beklentilerine kendini hazırlama kavramı olarak değişmiştir.

Yukarıda da anlatılmaya çalışılanlardan görüldüğü gibi; tercüme araştırma nesnesinin yakın geçmişin belirli dönemlerinde tıpkı günümüzde olduğu ÇB' nin yakın olmayı tercih ettiği dallarla paralel halde ilerlemeye başladığı ve bu paralel ilişkilerden etkilenecek incelenmeye başlandığı açıktır. Çünkü tercümebilimin alt dalı olduğu ÇB ile alakalı Ferreira et al. (2015, s. 4)'in ifade ettiği gibi ÇB' nin “geniş bir çıkar yelpazesini” kapsayan özel bir sosyal bilimler dalı olduğunu unutmamalıyız. Bu bağlamda yakın geçmişte ÇB ve bilişsel bilimlerin gelişimi ve etkileşimi, TB'yi günümüze ilerlerken, özellikle Görsel-İşitsel Çeviri (AVT) üzerine araştırmaların artmasından sonra, 1990'larda teknolojik dönüşün kalbinde ÇB' nin de yer alması ve kendisini doğrudan etkilemesiyle tercümenin ve tercümanlığın tanımını ve ifade ettiklerini yenilemiştir.

Örneğin, 1990'larda sesli medya/telefon tercüme ve telefon tercümanlığı adı verilen bir tür meslek grubu, ABD ve Avrupa'da, çoğunlukla sağlık ortamlarında yaygınlaştı (Mikkelsen, 2003). Ancak daha sonra bu tercüme teknolojisi -günümüzde de devam etmekle beraber- yerini video aracılı uzaktan tercüme (UT/ RI) veya uzaktan çeviri (UÇ/RT)ye bırakmıştır (Ozolins, 2011; Rosenberg, 2007). Dolayısıyla 1990'lardan başlamak üzere iki popüler iletişim aracı olan telefon hatları ve video konferans sistemleri vasıtasıyla telefon/ses-aracılı ve video-aracılı araçlar ile çift dilli ortamlarda AT; uzaktan ardıl tercüme (UAT) ve ek donanım yardımı ile iki dilli ve çok dilli ortamlarda ET hizmeti; uzaktan eşzamanlı tercüme (UET) adlarıyla verilmeye başlanmıştır (O'Hagan, 2019, s. 272).

Konferans tercümesinin bu yeni kullanımı, tercümanların uluslararası mekanlarda stantların yetersiz olduğu fiziksel koşullarını rahatlattı denebilir (Mouzourakis, 2006). Bu nedenle, 1990'ların ortalarında ve sonlarında, ÇB ve TB kapsamında teknolojinin bütüncü analizi, klavye günlüğü ve göz takibi gibi yeni araçlarla kullanılmaya başlamasıyla tercümanın tercüme esnasındaki davranışlarını ve tercüme hizmetini alan dinleyicilerin nasıl tepkiler verdiğini anlamak için anlamlı deneysel adımlar atılmaya başlanmıştır

(O'Hagan, 2019, s. 4). Bu tür araştırma donanımları, bilişsel tercüme çalışmalarının sınırlarını zorlayarak bilgisayar bilimi, bilgisayarlı (hesaplamalı) dilbilim ve sinirbilim disiplinleri ile yeni ufuklara doğru yolculuğuna devam etmesine de katkıda bulunmuştur (Gambier ve van Doorslaer 2016).

Hibrit bir çeviri modu olarak dikkat çeken bir diğer teknoloji ise SimConsec (hem ET hem de AT modunda kullanılabilen hibrit bir kalem teknolojisi)'i mümkün kılan dijital kalem teknolojisiydi. Bu her iki modda kullanılabilen bu teknolojik kalem ilk olarak 1999 yılında bir basın toplantısında Michele Ferrari adlı AB personelinden bir kimse tarafından kullanılmıştır. Bu kalem önce kaynak konuşmayı (KK) dijital kayıt butonuyla kaydetmiş, sonra oynat butonuyla eşzamanlı olarak tercümede bulunmuştur. Bu durum da aslında teknolojik bir cihazın ilk kez AT modunu eş zamanlı olarak yani ET modunda gerçekleştirmesi olarak görülmüştür (Orlando, 2017). Bu yeni hibrit modla ilgili olarak Hamidi ve Pöchhacker (2007, s.278), bu modun “kalitede iyileşmeye” öncülük ettiği ve “artırılmış doğruluğu ve hatasızlığı için övüldüğü” düşüncesini paylaşmaktadır. Bu sebeplerden dolayıdır ki, birçok bilim adamı bu kalem teknolojisini araştırmış ve tercüman adaylarını onu verimli bir şekilde kullanmaya ve nasıl kullanacaklarını öğrenmeye teşvik etmiştir.

2000'li yılların başlarında TB'de süregelen gelişmeler muazzam bir hıza ulaştı ve kuşkusuz her iki konferans tercümesi modunda da diğer adımları tetikledi; makine tercümesini (MT/MI) ve sistemlerini. Bu tür sistemler sadece TB'nin uygulamalarını, faydalarını yenilemekle kalmamıştır, aynı zamanda Bilgisayar Destekli Tercüme (BDT/CAI) ve Bilgisayar Destekli Tercüme Eğitimi (BDTE/CAIT) başlıkları altında birleştirilebilecek tercüme öğrencilerinin veya tercümanların yüksek teknolojik eğitimini önermektedir. BDT, Fantinuoli' ye (2006) göre modern anlamda bütüncü tabanlı teknolojilerden yararlanmaktadır. Böylece bütüncü desteği ve otomatik konuşma tanıma, gerçek zamanlı terminoloji vasıtasıyla tercümanın özellikle tercüman açısından daha zor olduğu düşünülen ET' de kaliteyi iyileştirmesine yardım sağlayan makinelerle yeni ve verimli bir tercüme çıkışı açılmıştır (Fantinuoli 2018, Xu 2018). 2009'da Jibbiggo adlı ilk mevcut uygulamanın oluşturulmasından sonra (Eck ve diğerleri 2010), Microsoft ve Google, çeşitli dil çiftlerinde konuşmadan metne veya metinden konuşmaya çıktılarla otomatik tercüme için birkaç uygulama hazırladı ve bu uygulamalar bugüne kadar hatta günümüzde de birçok kez güncellendi.

Bu uygulamalar güvenlik, diplomasi, toplum, politika, askeri, sağlık, pazarlama, ticaret, adli tıp, spor, sanat ve eğitim vb. gibi belirli sektörler için sağlanan ve BDTE kapsamında bir dizi benzer projeye ve bilimsel araştırmaya da ilham kaynağı olmuştur. TB kapsamında yukarıda derlenen teknolojilerin bugüne kadar hangi noktaya ulaştığını anlamak için UT ile ilgili bazı BDTE başarıları üzerinde durulmalıdır:

“Avustralya, Kanada, Norveç, Güney Afrika ve ABD dahil olmak üzere AB dışındaki çeşitli ölkelerde de uzaktan eğitim ve harmanlanmış öğrenme deneyimleri gerçekteşiyor. Bu çözümler, özellikle toplum tercümesi (ör. Skaaden & Wattne 2009; Sandrelli 2011a), ticari tercüme (ör.; Sandrelli 2011b) ve ayrıca işaret dilinde tercümedir. Mevcut BDTE projeleri, öğrenmeyi daha kapsamlı ve gerçekteçi hale getirmek için profesyonel ortamları simüle etmeye çalışıyor. Buna bir örnek, sanal gerçekteklilik konferans merkezi, iş toplantı odası, mahkeme salonu vb. oluşturmak için avatar tabanlı çok kullanıcılı 3D sanal gerçekteklilik (Second Life) kullanan Sanal Gerçekteklilikte Tercüme (SGT- IVR/ Interpreting in Virtual Reality)' dir. Farklı fiziksel konumlardaki öğrenciler avatarları aracılığıyla bu ortamda buluşabilir ve tercüme pratiği yapabilirler. Son olarak, Scene Cinema Ltd (eski adıyla Melissi Multimedia Ltd.), kablosuz ve mobil geniş bant bağlantılarıyla (özel uygulamalar aracılığıyla) uyumluluk için tercüme yazılımını yeniden geliştiriyor. Buradaki fikir, öğrencilerin ve öğretmenlerin bilgisayarlarını, dizüstü bilgisayarlarını, tabletlerini ve akıllı telefonlarını kullanarak nerede olurlarsa olsunlar eğitim materyallerine erişmelerini sağlamak ve böylece platformlar arası kısıtlamaları ortadan kaldırmaktır” (Pöchhacker, 2015, s. 76-77).

Diğer bilim adamı Sabine Braun, Teknoloji ve Tercüme adlı çağdaş eserinde bu konuda kapsamlı bir veriyi aşağıdaki başlık altında sunmaktadır:

“Başlangıçta tercüme için tasarlanmayan diğital kalemler ve Tablo ts gibi araçlar, tercümanlar tarafından uygulamalarını desteklemek için benimsenmiştir. Tercüme pratiğinde yaygın olan metin madencililiği ve bütönce tabanlı terminoloji çıkarma araçları, tercümanların ihtiyaçlarına göre uyarlanmaya başlıyor. Orlando'nun (2010) açıkladığı gibi, yerleşik mikrofonlu/kaydedicili diğital kalemler, kameralar ve hoparlörler, not almayı geliştirmek için kullanıldı ve geleneksel olarak AT gerektiren durumlarda gelişmek için SimConsec (diğital destekli ardıl çeviri olarak da adlandırılır) gibi yeni bir karma çeviri yöntemi sağladı. Bu, tercümanın not almasını kaydeden yerleşik kamera ve kameranin notların her bir öğesinin konumunu kaydetmesini sağlayan mikro noktalı özel kâğıt kullanımıyla daha da desteklenir.

Tercüman, ses kaydının dokunulan konumdan oynatılmasını etkinleştirmek için notlarındaki bir kelimeye veya sembole dokunabilir” (O' Hagan, 2019, s. 273).

Günümüzde tercüme teknolojisi sayesinde kağıtsız bir dönem bile ortaya çıkan yeni trendler arasında yer alıyor. Drechsel ve Goldsmith (2016), tercümanların hem ET hem de AT ayarlarında ön veya gerçek zamanlı atama hazırlıkları için Tablo t'leri her açıdan kullandıklarını belirtmektedir. Ayrıca klasik KT ayarlarının 'bulut tabanlı tercüme (BTT/CBI- Cloud Based Interpreting)'ye dönüşmesiyle, tercüme, tercüman ve arasındaki bağlantıyı ve hatta ihtiyaç durumunda uzaktan HK (UHK/ R-DTA: Remote- Distance Target Audience) ile bağlantı kurmak isteyen tercümanlar için yeni ortamlar, yani 'sanal kabinler' (kızılötesi/radyo vericili geleneksel kulaklıklar olmadan) dinlemek için smaRTEhone uygulamalarıyla oluşturulmuştur (O' Hagan, 2019, s. 277).

Dahası, tercüme teknolojileri yalnızca konferans tercümanlarını performans sırasında desteklemekle kalmaz, aynı zamanda tercümanın ön hazırlığını düzenlemekten, HK veya UHK 'nin performans sonrası süreçteki değerlendirme veya eleştiri biçimini değiştirmesine, yani HK veya UHK' den olumlu dönüt alınmasında katkı sağlamaktadır. Bu katkı diğer tercüme değişkenlerine de örneğin tercüme kalite ilkelerine, tercüman ve HK psikolojisine, tercüme hizmeti veren kurum ve kuruluşlara, tercümanın ve tercüme tüketicilerinin tamamının tutumlarına, algılarına kısacası tercüme dünyasının tüm sistemindeki birey ve ögelere sirayet etmekte ve yeni temeller atmaktadır. Şu an ki hayatlarımızda, özellikle 2019 yılının sonundan bugüne kadar tüm dünyayı etkisi altına alan korona virüs pandemisiyle tüm bu uzaktan (remote/distance: R-T) kelimesi ile başlayan ibareler TB'de artık çok daha sık kullanılan terminolojinin veya kısaltmaların ilk kelimesi haline dönüşmüştür. Bu dönüşüm aslında 2000'li yılların başlarından itibaren ihtiyaçtan çok tercihen gerçekleştirilebilen ve ekipman, ekonomik koşullara dayalı değişebilen ve nispeten hızlı ilerleyen uzaktan tercüme hizmetlerinin (UTH /DIS: Distance Interpreting Services) günümüz pandemi koşullarında ne denli vazgeçilmez bir ihtiyaca dönüştüğünü gözler önüne sermektedir. Artık KT kendi evriminde adeta kabuk değiştirerek günümüz ihtiyaçlarında ve pandemi koşullarında tercüme tüketicilerine en uygun hizmetleri sunabilmek için uzaktan konferans tercümesine (UKT' ye) dönüşmüş ve artık tercihen değil de büyük bir konfor ve sağlık ile ilgili korumayla birlikte, ekonomiden ve de zamandan tasarruf etmeyi de temin ettiğinden en çok tercih edilen tercüme türü haline gelmiştir. Teknolojinin özellikle KT' yi ulaştırdığı hız 5G'ye ulaşan

bağlantı hızıyla artık neredeyse ışık hızıyla yarışır hale gelmiştir. Bu koşullar ise özellikle KT icra eden tercümanların kendilerini sürekli güncelleme hızını 4-5 katına çıkartmış; ekipman, tutumlar, psikolojiler, tercüme ortamları, UHK vb. gibi konulardaki alışkanlık ve hazır bulunuşluluklarını bir ileri seviyeye taşımıştır. Kaldı ki günümüzde öğrenci tercümanlar için de benzer şekilde hızla ayak uydurmaları gereken birçok -yeni olmayan fakat artık zorunluluk haline dönüşmüş- kurallar ve koşullar bütünü oluşmuştur. Zaten tercüme sürecine eşlik eden konuyla ilgili slayt, görsel, film veya video vb. görsel-ışitsel ekstra donanımların bulunduğu farklı ayarlardaki (gerçek veya sanal) sınıflar veya normal laboratuvar ortamlarında ders veya destek alan günümüz tercüme öğrencileri (hatta deneyimli veya eğitmen tercümanlar da dahil olmak üzere) bu tür tercüme eğitimi durumlarında, teknoloji sistemlerini yönetirken aynı zamanda sezgisel olarak nasıl davranacaklarını, öğreteceklerini, öğreneceklerini ve harekete geçireceklerini tecrübe ederler. Özellikle sınıf ortamında veya UTE (DIT-RTI) sınıf ortamlarında, genel olarak eğitimin başlangıcında tercüme pedagojisi, bu noktada öğrencilerin tekrarlayıcı bir stille teorik ve basit uygulamalı bir arka plan oluşturmaya çalıştıkları sanal ortamlarda gerçekleştirilir (Sandrelli & de Manuel Jerez, 2007; Sandrelli, 2015).

Bu tür jenerik araçlara örnek olarak; ET için üretilen InterACT sistemi (Cho et al., 2013) slayt çevirisi dahil üniversite derslerinde kullanıma sunulmuştur ve bu sistemin insan tercümanlara ne kadar fayda sağladığı da Avrupa Parlamentosu tarafından terminoloji vb. açılardan test edilmiştir (Waibel ve diğerleri, 2017). Fantinuoli (2017) tarafından hazırlanan bütüncü tabanlı bir araçla, hazırlık sürecinde tercümanları desteklemek için tasarlanmış bir başka benzer araç, Xu'nun (2018) bütüncü tabanlı aracıdır. Xu'nun (2018) bütüncü tabanlı bu aracı belirli terminolojiye göz atma fırsatı verdiğinden özel bir kelime külliyatı üzerinde metin madenciliği yoluyla (Fantinuoli'nin aracından farklıdır çünkü türe ilişkin az sayıda temsili terim tahmin edilebilir ve tercüman tarafından araca girilebilir) analizi yapabilmeyi sağlamaktadır.

Günümüzde tercüme kalitesi söz konusu olduğunda, MT teknolojilerinin sunduğu kolaylık, doğruluk ve yeni dünyanın koşullarına elverişlilik -tercümanların konuşmacı ile göz teması kurabilme olanağı, jest ve mimikleri analiz edebilme, beden dilini gözlemleme, tonlama ve şartlara uyum sağlayabilme kriterleri dışında- sayesinde yukarıda sıralanan tüm başarılı tercüme araçları ve olanakları TB'de ve tercüme etkinliği esnası ve çıktısındaki olağan kalite anlayışını ve yönetimini değiştirmiştir. Bu son

gelişmeler (pandemi olmaksızın da geçerli olmakla birlikte) özellikle son üç buçuk yılda tercümanları pandemi günlerinde UTH konusunda yoğunluğa boğarken, ayrıca olumlu bir sonuç doğurarak tercüme süreci anlayışında yeni farkındalıklar ve umut verici desteklerin de daha önemsenerek sağlanması söz konusu olmuştur. Uluslararası Konferans Tercümanları Birliği (AIIC, 2018), devam eden teknolojilerin KT'de yeni modaliteleri kolaylaştırdığını ve günümüz konferans tercümanlığı standartlarının kullanımına bağlılığını sürdürdüğü konusunda hemfikir olan ikili bir görüş ortaya koydu (bkz. Wright- Dil Standartları, Çeviri ve Yerelleştirme Endüstrisi ISO 20108 Eşzamanlı Tercüme – Ses ve Görüntü Girdisinin Kalitesi ve İletimi – Gereksinimler). Bu ikili görüş, UT için geçerlidir, çünkü böyle bir modalitenin değerlendirilmesinin zor olduğu anlaşılmıştır (AIIC, 2000). Nitekim UT, MT (veya Makine Destekli Tercüme - MDT/Machine Aided Interpreting) adını da alabilen) için ön planda olan ortak kalite faktörü, tercümanın performans değerlendirmesidir. MT kalitesinde algılanan kalite durumu, teknoloji aracılı tercüme kalitesinde “MT” nin yani algoritma tabanlı metriklerin değerlendirilmesi” nedeniyle “herhangi bir yeni çözümün başarısını belirlemek için tartışmasız varsayılan parametredir”, “hem tercüme problemlerinin sistematik analizi gibi 'nesnel' gözleme dayalı ölçümler hem de tercümanların performanslarına ilişkin algıları gibi 'öznel' ölçümler” tarafından değerlendirilirken, yukarıda UT' de açıklandığı gibi nasıl olduğunu keşfetmenin zor olduğu “UT’ de elde edilen kalite, yerinde tercümeyle karşılaştırılır” (O'Hagan, 2019, s. 280).

Sonuç olarak, hibrit modalitelerin KT kalitesinde daha fazla memnuniyet yarattığı görülmektedir. Çünkü her ne kadar çoklu seçenek mevcutsa hem insan hem de MT anlamında, KT’ de konuşmacının konuşma karakterine göre seçim yapabilme olasılığı o kadar kolaylaşmaktadır. Makineler veya teknolojik tercüme araçları her ne kadar duygusal zekâ ve sezgilere sahip bir insan rolünü tam olarak üstlenemese de yine de insan tercümanların ön hazırlık ve performans süreçlerine sunduğu hızlı ve farklı seçeneklerle azımsanmayacak katkı sağlamaktadır.

Ketola (2015, 2018), tercümanların -tıpkı çevirmenler gibi- bir bütünün parçaları olarak düşünülebilecek tercüme öğelerinin bir bütün haline dönüşmesindeki ana faktör olduğunu düşünmektedir. Bu görüş şu şekilde yorumlanabilir; çevirmenler her türlü görsel veya işitsel veriyi yazılı olarak aktarırken, tercümanlar konuşmacının herhangi bir görsel veya işitsel veriye ilişkin algısını, hatta konuşmacının dışa vurduğu görsel-işitsel-semiyotik

(göstergebilimsel) veriyi kavrayarak aktarır veya konuşmacının bakış açısının ve konuşmacının ses, ton ve jestlerinin ipuçlarını alabilir ve tüm bunları aynı tercüme performansında kullanabilir. Tercümanın bu karmaşık öğeleri düzenleyip tek bir performans için kullanabilme yetisi veya eğitmeye devam ettiği bu yetenek, HK için karmaşık, farklı kültüre ait olan, bilinmeyen veya kulağa garip gelen bazı terimleri daha doğru ifade etme seçeneklerini yaratır. Ve bazı özel durumlarda, eğer tercüman aktardığı konuşmanın HK için bir şekilde yeterince tanıdık olduğunu hissederse (özellikle ortamdaki her bir HK bireyi, aynı toplumun veya mesleğin bir üyesiyse), bu tür bölümleri atlayabilir veya kendi mesleki kararlarıyla ilgili ifadeleri kısa tutar. Tüm bu karmaşık organizeleri yapabilmek aslında bir orkestra şefi gibi hem kulağa gelen sesi takip edebilme aynı anda kısa veya uzun gecikmeyle doğru terminoloji ve yapıları seçecek aktarabilme, meydana getirilecek ürünü çok katmanlı işleyerek ve dinleyiciye nasıl yansıyacağını da hesap ederek ortaya ahenkli, anlaşılır ve tatmin edici bir performans çıkarmaktır.

Sonuç olarak, günümüzde genel olarak ÇB ve TB, yalnızca sözel bir etkinlik olarak değil, aynı anda dilsel, işitsel, görsel, psikolojik ve nöromotor işlevlerle incelenmesi ve uygulanması gereken çok modlu bir süreci içeren bir etkinlik olarak görünmektedir. Bilim adamları artık modern tercüme modalitelerinin tek tek, karma veya melez tarzına odaklanarak ve bunları çok boyutlu perspektiflerden keşfetmeye çalışarak bu tür işlevleri kullanabilme eğilimindedir. Bu bağlamda Hervais-Adelman, Moser-Mercer, Michel ve Golestani (2015) tercümeyi her türlü görsel ve sözel-işitsel girdiyle gerçekleştirilen “aşırı bir dil kontrolü” etkinliği olarak belirtmektedir. Bu tür girdilerle, özellikle ilk bakışta arka planda yer aldığı düşünülen verileri kullanarak (bu tür tüm multimodaliteleri yöneterek) KT’de (iki modda) bazen kişisel ihtiyaçları karşılamayı gerektiren çok modlu bir kavram olan tercüme görevinin veya aşırı dil kontrolünün özelliklerini oluşturur. Bu aşırı dil kontrolü bazen konuşmacının bulunduğu meslek grubu veya konuşmasının yaratacağı kitlesel etki veya oldukça hassas tercüme ortamı sebebiyle öyle bir baskı ve kaygı unsuru haline gelebilir ki, en deneyimli tercüman dahi bu KMÜ ile ilgili farklı bir ön hazırlık veya analiz sürecine ihtiyaç duyabilir. İşte tam bu noktada tercüme öğelerinin tamamını uyum içinde bir araya getirecek ve tüm tercüme yetilerini bu koşullarda tam kapasite ortaya koymasını beklenen tercümanlar için bu araştırmada önerilen KÖTM ‘ün yukarıda verilen bilgi sunusuna uyumlu bir pratik oluşturacağı, tercümana performansları

konusunda ve dolayısıyla tercüme süreci ve çıktısının kalitesi konusunda fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

1.2. KÖTM' ün Çözüm Üretmeye Çalıştığı Zorlu Bir Süreç Olarak Tercüme Etkinliği

Hem ET hem de AT icra eden tercümanları için böylesine zorlu bir süreçte, her performans deneyiminde üstesinden gelmesi gereken birçok zorluk vardır. Ancak, bu zorlu sürece ilişkin beceriler ve keşfedilmemiş kavramlar, modern anlamda 1960'ların sonlarından ve 1970'lerin başlarından bu yana farklı hassasiyetlerle daha modern bakış açılarıyla kayıt altında tutulmakta ve izlenmektedir. 1953 yılında kurulan AIIC, bu modern bakış açısıyla kurulduğu günden bu yana bir tercümanın mesleki anlamda var olan becerileri üzerine nasıl yenilerini koyabileceğini ve üstelik tercüme öğrencilerinin daha çok bilişsel yönüne odaklanan üniversitelerde gelecekteki kariyerleri için nasıl etkili bir şekilde yetilerini eğitilebileceğini ve geliştirebileceğini gösterebilmek için bu konuya aydınlatıcı bir şekilde katkı sağlama eğilimi geliştirdi (Moser-Mercer, 1985; Dodds, 1990; Pöchlhammer ve Liu, 2014). Akademik çalışmalarda ve AIIC gibi dünya çapında hizmet veren kuruluşların da dikkat çektiği tercümanlık mesleğinin mutfağında yer alan bir takım baş edilmesi gereken zorluklar bulunmaktadır. Bu mesleği geçim kaynağı yapacak tercümanlar bu noktalara hassasiyetle yaklaşıp kendilerini performans öncesi her türlü ön hazırlık konusunda, psikolojik, bilişsel, teknolojik, terminolojik vb. olarak geliştirmesi gerekliliğini kabullenmesi ve bu anlamdaki yetilerini stres yönetimi yaparak koordineli yönetebilmelidir. Mutfağın dışında gibi görünen ve büyük resimden hareketle hareket etmeye çalışan çeviribilimciler ise bu durumu akademik çalışmalarına konu edinmiş; tercümanların bu tür durumlarda kara kutularında oluşan süreç basamakları ve devreye soktukları yetileri, bu koordinasyonu stres ve bilişsel yüklerle nasıl sağladıklarıyla ilgili çeşitli tercüme süreç modelleri oluşturmuşlardır. Dolayısıyla tercüme ile ilgili en ön sıralarda yer alan zorlukları vurgulamak gerekirse, bunların özellikle ET' de tercümanların her tercüme performansının en başından tercüme teknolojileriyle koordineli olarak mesajı aktarırken; AT'de ise aldıkları notlar ve her türlü şemayı vb. beklemeli olarak büyük bir dilsel kompozisyona dönüştürüp aktarmak konusunda süreç ilerledikçe artarak devam eden *bilişsel yük (cognitive load)* ve stres olduğu düşünülebilir.

İlk ve yaygın olarak dikkat çeken bilişsel yük ile başlamak gerekirse, en sade şekliyle anlatıldığında tercümanın bellek kapasitesi üzerindeki aşırı bilgi yükü anlamına gelen bilişsel yük, kontrol edilemez veya gerekli önlemler alınmaz veya hazırlıklar yapılmazsa yanlış aktarıma veya yanlış anlamalara yol açabilir. Bilişsel yük, her iki KT modunda kendini farklı şekilde gösterir. “20-30 dakikalık vardiyalarda sırayla tercüme ekipleri tarafından gerçekleştirilen” (Setton ve Dawrant, 2016, s.17) ET’ de bazen tercümanlara konuşma metinleri önceden sağlansa ve performansları genellikle slaytlar, videolar, resimler veya powerpoint sunumları ve benzeri multimedya araçları ile desteklense de bilişsel yüklerinin çok yoğun olduğu bilinmektedir. ET icracısı tercümanların tercüme ortamlarında (kabinli veya kabinsiz) dikkatini dağıtan içsel ve dışsal uyarıcılara karşı kendini izole edemediği durumlar söz konusu olabilmektedir. *Çoklu görev (multi-tasking)* olarak nitelendirilen ET, tercümanın bilişsel yük altında bu farklı görevleri saniyeler hatta saliseler içinde organize edip yönetmesini gerektirir. Tercüme esnasında tercümanın hesaba katması gereken birçok unsur bulunmaktadır; bulunduğu etkinliğin içeriği ve arz ettiği önem, HK’ nin kültürel dokusu, beklentileri içerisinde ve kendi iç dinamiklerini dikkate alma sorumluluğu içerisinde, konuşmacının tonu, söylem tarzı, ruh hali, jest ve mimikleri gibi dış etkenleri yakından izlerken (monitoring) ve konuşmayı dinlerken aynı anda kültürlerarası aktarım becerisi, doğru terminolojik seçimler yapma gerekliliği vb. birçok unsurla beraber görevini gerçekleştirebilme kabiliyetini en düzgün ve başarılı şekilde ortaya koymasına gerekmektedir. Yukarıda ana unsurlarını sayarken yorulduğumuz ve düzgün anlatmaya çalıştığımız bu çoklu görevi özellikle ET icracıları bizzat rutinleri olarak uygulamaktadır. Dolayısıyla performans esnasındaki bilişsel yükün zorlayıcılığı oldukça dikkat çekmekte ve bir takım süreç modeline de bu sarf edilen çaba konusunda ilham kaynağı olmaktadır (Bkz. Gile- Çaba modelleri- Effort Models).

Bu çoklu görev deneyimi özellikle ET’ de tercümanların belleğini o kadar fazla zorlar ki, “metin, hızlı okunursa (çoğu zaman olduğu gibi) yakalaması özellikle zor olan öğeler veya bölümler için takipte kalabilmeli aynı anda ‘konuşmayla örtüşüp örtüşmediğini kontrol edebilmeli’ ve sözcüklerin, cümlelerin veya tüm paragrafların ve sayfaların eklenmesine, çıkarılmasına ve gözden geçirilmesine karşı tetikte olmalı, yalnızca konuşmacının gerçekte söylediğini (ve tümünü) aktardığından emin olmalı” (Setton ve Dawrant, 2016, s. 20). Tercümanın bu çoklu görevdeki konsantrasyonunu bilişsel yük altında sabitleyebilmesi, gelecek sözleri tahmin edebilmek ve tüm zihinsel kanalları bir

arada harekete geçirebilmek için çok dayanıklı bir biliş ve psikolojiye sahip olabilmesi gereklidir. Bu bağlamda Lee (2017), simültane tercümanın zihninde, nöronların her yöne dağılarak farklı bilişsel işlem devrelerini ateşlediğini ifade eder. Bunu desteklercesine ünlü bilişsel psikodilbilimci ve sinirbilimci Tatyana Chernigovskaya ET anında tercümanın beyin bu nöronların hücum hızıyla kelimenin tam anlamıyla yandığını anlatmaktadır (Chernigovskaya ve ark., 2016)

Sırf bu nedenle, bu tezin de önerdiği gibi, tercümanların özellikle KT yapan simultane tercümanların işini kolaylaştırmak için ciddi olarak düşünülmesi gereken hazırlık seçenekleri, planlar, şablonlar daha sistemli hale getirilerek (arttırılabilir), özellikle ET' de öngörünün sağlanması açısından çok önemlidir. AT sürecinde ise bilişsel işlevler “anlamı dönüştürme ve yeniden üretme aşamaları mesajın alınması ve deşifre edilmesi aşamasından ertelenir” (Lee, 2017, s.y.). Bu durumda ise AT’de konuşmanın belirli aralıklarla (birkaç dakika beklenerek) tercüme edilmesi metnin doğru kompozisyonu vurgulandığından aktarım açısından ET’ ye göre bazı farklılıklar gösterir. AT’de tercümanın birkaç dakikası daha fazla olduğu için, tercüman ET’ ye göre zihinsel olarak daha rahat görünse de aslında AT’de tercümanın konuşma bağlamı hakkındaki tüm arka plan bilgisini hatırlaması ve harekete geçirmesi, onu bütünsel olarak koruyabilmesi gerekir. Bu da AT’de tercümanın beyinde ifadelerin bileşimini gerçekleştirirken, HM’ yi üretirken hiçbir önemli noktayı atlamadan hepsinin bir özetini işlemesi gerçekleşir (Setton ve Dawrant, 2016). Tüm bu bilişsel işlevler bellekten beslenir, bu nedenle not alma AT’de ilk araçtır ve tercüman hafızayı geri çağırmayı etkinleştirmek için dinlediklerini aldıkları notlarla geri çağırmaktadır. Bu notlar genellikle birkaç dakika sonra birleştirilmek üzere tutarlı bir bütünün dilsel, anlamsal parçaları olarak tutulan nesneler ve öznelere için bazı işaretler, şekiller, semboller şeklinde tutulur. Lee bu sebeplerden dolayıdır ki; ardıl tercümanların bilişsel becerilerini benzersiz olarak tanımlar, çünkü “iyi eğitilmiş bir tercümanın hafızası, tercüman HD’ de konuşmayı üretirken kişinin çok büyük miktarda bilgiyi tutmasına ve bu bilgiyi hızlı bir şekilde geri almasına izin verir” ve iyi bir kompozisyonla üretebilir. Bu hafıza kısa sürelidir, görev bittiğinde bilgiler silinir ve yeni bilgilere yer açılır” (2017, s. y.). Bu nedenle Setton ve Dawrant, ardıl tercümanların uzun bir deneme dizisinden sonra o kadar karmaşık bilişsel becerilere ulaştığına inanmaktadır; “Geniş bir genel kültür, akıcı ve esnek dil becerileri ve en az bir yıllık (genellikle iki, bazen üç) aşamalı eğitim olmadan bunların hiçbirini

mümkün değildir” çünkü bu becerileri “entegre etmek ve çok çeşitli konuları konuşma, bu geniş konu yelpazesi ve konuşma tarzlarını ele almaya hazır olmak için yüzlerce saatlik pratik gerekmektedir ” (2016, s. 20). Tüm bu beceriler ve yukarıda oluşturulan tartışmadan anlaşılıyor ki hem ET’ de hem de AT’ de tercümanların bilişsel yükünü azaltabilmek için tercümanlık yetilerini çok iyi geliştirmesi, eğitmesi ve organize edebilmesi için deneyimlerini yani mesleği için pratik ve hazırlıklarını arttırmalıdır. İyi organize edilmiş her iki moddaki tercümanlık deneyimleri performansın rahat akmasını desteklerken, tercümanların performans öncesi yapacağı detaylı bağlam, konuşmacı özgeçmişi, kullandığı terminoloji, birey dili, söylem ve kültür öğelerine yönelik sistemli analizler; tercümanın tahmin ve bağlam kompozisyonu düzgün kurgulamasını kolaylaştıracağından bilişsel yükün azaltılmasına büyük bir katkı sağlayacaktır.

Konferans tercümanlarını oldukça zorlayan ikinci önemli husus, tercümanlık öncesi ve sonrası süreçlerinde yoğun bir şekilde maruz kaldıkları, onları hem zihinsel hem duygusal olarak etkileyen ve kaçınılmaz olarak performanslarına yansıtabilen yoğun strestir. Tercümanlık özünde stres ve yönetimiyle iç içe geçmiş ve bu anlamda birçok ampirik çalışmanın konusu olmuş bir meslektir (Kurz 2002, 2003; Kállay 2011). Korpál, ampirik gözleminde stres kaynaklarını aşağıdaki gibi aktarmıştır (2016, s. 33):

“Tercümanlar genellikle bir etkileşimi anlamlandırmak için bağlamsal bilgiden yoksundur; iş yükü ve bilgi dağıtım hızı üzerinde sınırlı kontrolleri vardır. Kişisel hedefler, değerler veya inançlarla çelişen görevler yoğun strese neden olabilir ve taraflar arasında karmaşık mesaj aktarımının yönetimi genellikle zor olabilir”.

Demek ki konferans tercümanlarının yapacakları iş ile ilgili önceden etkinliğin bağlamı, hedef kitle konjonktürü ve beklentileri, konuşmacının özgeçmiş bilgileri, söylemsel özellikleri, *birey dili (idiolect)*, konuşmacının genel görüntüsü (jest ve mimikleri, gözlenebilen genel ruh hali vb.) ile ilgili verileri ve dahasını içeren detaylı bir analiz dosyasının tercümana verilmesi bu tezin savunduğu üzere stres faktörlerini hafifletilebilir.

Stres unsurlarının bir nevi bilişsel yük ve duygusal rahatsızlık/uyumsuzluk baskısını artırırken bir bakıma tercümanın kalitesini düşürdüğü düşünüldüğünden bilim adamları uzun yıllardır stres ve tercümanlık arasındaki ilişkiyi çeşitli açılardan incelemektedirler. “İçsel olarak deneyimledikleri duygulardan farklı duygular sergileyen bireylerin yaşadıkları psikolojik uyumsuzluk ve çatışma” (Kenworthy ve ark. 2014, s. 95) olarak

tanımlanan duygusal rahatsızlık veya uyumsuzluk, tercümanların zihinsel işleyişlerini olumsuz etkilediği için domino etkisi yaratarak önce biliş, sonra motivasyona, ardından enerjilerine zarar verir ve sonuçta yetersiz bir tercüme performansı ortaya çıkar. Bu anlamda, tercümanlar üzerinde duygusal rahatsızlıklara neden olan iç çatışmaları tetikleyen ve tercüme sürecinin öncesi ve sonrası ile tüm aşamalarını tahrip eden stresin mutlaka alınabilecek bir önlemlle aşılması gerekmektedir. Bu önlemin bilimsel olarak farklı bakış açıları tartışılarak titizlikle hazırlanması, bir sistematığe oturtulması ve kötü çıktıların önüne geçilebilmesi için stres faktörleri ve sonuçlarının dikkate alınması gerekmektedir. Bu gibi stres durumlarında, konferans tercümanları sürekli olarak etraflarını saran bir kısır döngüye girerler. Benzer ve farklı türdeki stres kaynakları ve sorunları çözmek için bugüne kadar tartışılan birçok anket ve deney araştırması bulunmaktadır. Hubscher-Davidson (2020, s. 3) tarafından kaleme alınan “Çevirmenlik ve Tercümanlık Mesleklerindeki Etik Stres” başlıklı güncel bir makalede, çeviri ve tercümenin genel doğasında var olan etik stres yanında konferans tercümanlığı özelindeki stres konusunda kayda değer bir literatür sunar:

“Yıllar boyunca, birkaç deneysel çalışma, özellikle konferans tercümanlarının yaşadığı stres kavramını araştırdı. Örneğin, 1982 gibi erken bir tarihte, Uluslararası Konferans Tercümanları Birliği'nin (AIIC) Araştırma Komitesi, konferans tercümanlığında stres üzerine önemli bir çalışma yürütmüştür (Cooper, Davies ve Tung, 1982); Klonowicz (1994), bilgi işleme sırasında tercümanların fizyolojik stres tepkilerini ve enerji kaynaklarının yönetimini analiz etti; Moser-Mercer, Künzli ve Korac (1998), uzun süreli dönüşlerin çevirmenlerin stres ve tercüme kalitesi üzerindeki etkisini araştırdı; ve daha yakın zamanda, Roziner ve Shlesinger (2010), stres ölçümlerini içeren çok dilli büyük konferanslarda uzaktan tercüme (UT) kullanımının etkilerini değerlendirmek için tasarlanmış büyük ölçekli bir deneysel çalışma yürütmüştür. Bu çalışmaların çoğu strese verilen fizyolojik tepkilerle (ör. kalp hızı, kan basıncı) ilgilenirken, birkaçı da psikometrik araçların yardımıyla kişinin bildirdiği stres ve kaygıyı ele aldı (ör. Chiang, 2009, 2010; Kao ve Craigie, 2013). Çevirmen ve tercümanların toplum ortamlarında (ceza adaleti, sağlık, sosyal hizmet vb.) maruz kaldıkları stres de son yıllarda artan bir şekilde dikkat çekmiştir (ör. Bontempo ve Malcolm, 2012; Ndongo-Keller, 2015; Valero-Garcés, 2015). Profesyonel dilbilimcilerin yaşadığı baskılara yönelik artan ilgiye rağmen, stres çalışmaları ağırlıklı olarak beceri yetersizlikleri veya performans beklentileri etrafında dönmüştür (Schwenke, Ashby ve Gnlika 2014, s. 212)”.

Her ne kadar dün, bugün ve gelecekte çevirmen ve özellikle konferans tercümanlarının maruz kaldığı stres var olsa da bu baskı unsurunu günümüzde tercümanların destekçisi olan her türden teknolojik ekipman ve tercümanın öz-farkındalıkla uygulayacağı teknikler ekarte edebilir. Bu yönde üretilebilecek yeni modeller veya stratejiler de bu stres faktörünün baskılanmasını kolaylaştırabilir. Bu noktada unutulmamalıdır ki stresin tercümanlar için zihinsel, psikolojik ve kinestetik olarak kontrol edilemez sonuçlara yol açması söz konusu olsa da tıpkı orta seviyedeki kaygı duygusu gibi belirli bir miktardaki stresin beyin aktivitelerini olumlu yönde etkileyen adrenalin seviyesini yükselttiği bilinmektedir. Bundan dolayıdır ki konferans tercümanları kontrol altında tutulabilen bir stres düzeyiyle kendilerini motive edebilirler.

Yukarıda tercümanları en çok zorlayan iki unsur olarak ele alınan bilişsel yük ve aşırı stresle ilgili tartışmada sunulan bir takım çözüm önerileri ve bilimsel araştırma verilerine ek olarak temelde bu araştırmanın KÖTM olarak adlandırdığı önermenin de faydalı bir seçenek olabileceği düşünülmektedir. KÖTM model önermesinin çıkış noktası tercümanın performans öncesinde başlaması gereken yorucu, zaman isteyen detaylı hazırlık sürecinin yaratabileceği isteksizlik, stres vb. duyguların performans anında yeterli terminolojik ve bağlamsal desteğin sağlanmaması nedeniyle bilişsel yükü ve stresi tetikleyip tercüme sürecini ve çıktısını zedelemesine karşı önlem üretebilmektir.

1.3. Süreç Odaklı Tercüme Modelleri ile Konferans Tercümesi Adımları

Tam bu noktada tercüme süreç modelleri ve pratiklerinden yola çıkarak KT ve genel tercüme süreç veya işleme adımlarını hatırlayacak olursak eğer; bu aşamalar öncelikle girdinin kavranması (biliş), girdinin sözsüzleştirilmesi (bağlamsızlaştırılması) ve bilginin yeniden formüle edilmesi (yeniden üretilmesi/yaratılması) olmak üzere üç temel aşamada kategorize edilebildiği bilinmektedir. Aşağıdaki şekilde görülen -ve kendi içerisinde de detaylandırılabilen- (1 nolu) tercüme hazırlığını ve (5 nolu) HK veya dinleyicinin/ izleyicinin geri bildirimini her ne kadar dikkate alınmıyor veya tercüme süreç modellerinin basamaklarında yer almıyor gibi görünse de tercümenin klasik işleme aşamalarını burada aşağıdaki gibi yenilemekte fayda bulunmaktadır:

Şekil 3: Tercüme Süreci: ET ve AT'de Mevcut İşleme Adımlarına Genel Bir Bakış⁹

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Son olarak, tüm tercüme süreç işleme modelleri ve genel olarak tercüme sürecini keşfetmeye odaklanma, tercümenin kalitesi, tercümanın empati ve psikolojisi, tercüme ortamı ve HK veya her türden tercüme tüketicisi açısından tercüme çıktısının kalitesini arttırmaya odaklı yeni süreç araştırmalarının önünü açtığı yadsınamaz bir gerçektir.

⁹ Şekil 14: Tercüme Süreci: ET ve AT'de Mevcut İşleme Adımlarına Genel Bir Bakış yazar tarafından oluşturulmuştur.

BÖLÜM 2: KÖTM'ÜN ÖZEL KURAMSAL ALYAPISI

Takip eden bölümde, KÖTM'ün ne olduğu ve saç ayakları tanıtılacaktır. Akabinde teorik altyapısını besleyen bilimsel bakış açıları ve teorilerden bahsedilecek, bu anlamda destekleyici veya farklı bulunan literatür taraması bu tezde önerilen yeni modele hangi yönden katkı sağladığı tartışılacaktır. Bu tez KÖTM ve KÖTM Analizi sayesinde bilişsel yükün oldukça ağır olduğu ve stres yönetiminin çok önemli olduğu (tercüme sürecinin ve çıktısının kalitesini doğrudan etkileyeceğinden) KT' nin iki modu olan hem ET hem de AT modlarının sağlıklı ve kolay işlemesi açısından pratik ve yararlı olabileceği düşünülen KT' ye özel bir hazırlığın sistematik halde önermesini sunacaktır. TB'de daha önceden dünya literatüründe olmayan bir kavram sunulacağından KÖTM'ün ne olduğu ne amaçladığı, nasıl bir işleyişe sahip olduğu, prensiplerinin ne olduğu, analizinin nasıl yapıldığı sunulacak ve beslendiği kuramsal bakış açıları ve eserlerden bahsedilecektir.

2.1. KÖTM Nedir?

Kişiyi Özel Tercüme Modelleme, (KÖTM) teorik olarak yakın geçmişte oluşturulan ve yukarıda alıntılanan, tartışılan ve ilişkilendirilen bazı tercüme modellerinin prensiplerinden aldığı birer, ikişer nüansın karışımına veya bu tözden esinlenmeye dayanan, KT' nin her iki modu için (diğer tercüme modellerine -hatta çeviri sürecine de- uygulanması hedeflenen) önerilen yeni bir tercüme ön-hazırlık modelidir. Bu modelin akademik anlamda teori veya önerme olarak pratik uygulamalar ve çeviribilim arasında tamamlanamayan bazı boşlukları doldurabileceği, pratikte ise günümüzün kişiyi özel hizmetler sunma gerekliliği kapsamında birey dili öğelerinin ve kişisel söylem ve retoriğin, kişinin gözlemlenebilen ve tercüme için vazgeçilmez olan semiyotik (göstergebilimsel) verilerinin işlenmesiyle TB'de ve ET ve AT'de hem KMÜ' ler bazında, hem tercümanlar bazında hem de tercüme (/çeviri süreci) ve çıktısı bakımından rahatlatıcı ve daha kaliteli bir tercüme deneyimi sağlayacağına inanılmaktadır. Bu durum birçok teorik tercüme modelinin aksine KÖTM'ün pratikte KT'de uygulanabilecek elverişlilikte ve tercümana, *KÖTM Ekibine* de gelir saylayıcı bir model olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ulusal veya uluslararası konuşmacıların retorik, deyimsel, söylemsel, öz kültürüne ait özellikler içeren sözcük, öbek veya ifadelerinin tercüme sürecinden önce hazırlanmasına ve bu hazırlığın bu tezle ilk kez önerilen *Tercümeler İçin Çok Modlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi (Frame of Multidimensional Discursive*

Transfer for Interpreting) ile elde edilen *KÖTM Haritası* eşliğinde değerlendirilip güçlendirilmesine odaklanmıştır. KÖTM ayrıca, KMÜ' nün konuşma karakterini- veya bir başka deyişle *birey dilinin(idiolect)* KT ortamlarında oluşturduğu KK bütünceleri üzerinden manuel veya bütünce tabanlı (MT) veya YZD yazılımlarla istatistiksel olarak çok sık kullandığı kelime ve her türden tercümana zorluk oluşturabilecek ve tercüme işleme sürecindeki tahminlerini sekteye uğratabilecek kelime, öbek veya ifadeleri *KÖTM Birey dili Analizi* ile ortaya çıkartan ve bunlara karşılık gelecek ibarelerin listelendiği *KÖTM Terminoloji Listesi*'ni tercümana performans öncesi sunarak tercüme süreci ve öğelerinin kalitesine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Manuel analizle insan odaklı bir model olan KÖTM, nihai hedefi olan YZD-KÖTM halini aldığından insan ve yapay zekâ ortak yapımı bir hibrit model olması planlanmaktadır. Yapay zekâ günümüzde ne kadar gelişmiş olursa, hatta bilim insanları yapay sinir ağları üreterek bu bağlantıları birçok bilimsel araştırmada kullanma (hatta duygu analizi-sentiment analysis¹⁰ yapabilecek boyuta da gelse; insan bir tercümanın kendi bilişsel ve duyuşsal yetenek ve önceki şemalarından faydalananarak KT esnasında planlanmayan veya öngörülemeyen olaylar karşısında gösterebileceği duruşu (tercüme taraflarını ve ilişkilerini çok boyutlu değerlendirebilme) ve (bu değerlendirmeler sonucu yanlış anlaşılmayı engelleyebilecek ve birçok farklı tercüme durumunda -sadece insan özgü olan- inisiyatif kullanabilme yetisini devreye sokabilme ile) yapabileceği sentezlemeyi gerçekleştirebilecek boyutta değildir. Bu tezin KÖTM önermesini TB'ye sunarken manuel analizle tanıtılmasının sebebi de yukarıdaki cümlede ifade edilen bakış açısını desteklemesinden ileri gelmektedir.

KÖTM, gerçek zamanlı performansta tahmin akışını kolaylaştırarak, söylemsel anlamı HK' ye verimli bir şekilde aktarma olasılığı daha yüksek olması hedeflenen ve tercümanın üzerindeki bilişsel yük ve stres baskını azaltması beklenen bir modeldir.

Sonuç olarak, KÖTM, dolayısıyla hem teorik hem de pratik işlerliği olması hedeflenen ve bireylere ve onların konuşma güdülerine ve karakterlerine özel hizmetler sunma amacıyla oluşturulan ve tercüme sürecinin tüm öğelerine anlamlı katkılar sağlaması beklenen *ayrıntılı bir kişiselleştirilmiş tercüme hazırlığıdır*.

¹⁰ Bkz.; IBM Watson, Sentiment Analysis (Duygu Analizi) (<https://www.ibm.com/watson>)

KÖTM özellikle ulusal veya uluslararası alanda önde gelen konuşmacıların (KMÜ' lerin) veya her meslek grubundan tercüme metinleri ehemmiyet arz eden çok önemli kimselerin (VIP¹¹ lerin) veya her türden temsilcilerin KT gerektiren (hem ET hem de AT modu olabilir) ortamlarda tercüme esnasında tercümanı aktarım konusunda zorlayacak, bilişsel yükü arttıracak ve tercüme çıktısını kalitesizleştirecek KMÜ' nün birey dili öğeleri, söylemsel ve retorik kullanımı, sık kullandığı (kültürel, deyimsel, atasözü formundaki vb.) ifadeleri tercihe binaen özel *KÖTM Ekibi* (ilgili tercüme şirketi ekibi veya ilgili *KÖTM Uzmanı*) veya *KÖTM Tercümanının* kendisi tarafından tercüme performansı öncesi KMÜ üzerinde yapılacak özgeçmişi ile ilgili, söylemsel, birey dili üzerine bir analizi içeren kapsamlı bir ön hazırlığı ifade etmektedir. Yapılan tüm bu ön hazırlık KT' nin iki modu için de yapılabilen her iki tercüme modunda tercümana performans sürecinde kolaylık sağlayacağı ve dolayısıyla tercüme çıktısında kaliteye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca *KÖTM Analizi* ve hazırlığına dair pratikte tercümana ve tercüme sürecine sağlaması beklenen katkıların akademik anlamda da hedeflendiğini belirtmekte fayda bulunmaktadır. Özellikle TB (ve ÇB)'de uzmanlaşma yolunda ilerleyen yüksek lisans ve doktora öğrencilerine akademik ders olarak ve de piyasada serbest çalışan veya bir tercüme birliğine/kurumuna bağlı olan deneyimli tercümanlara özel eğitim olarak çevrimiçi seminerlerle veya uzaktan eğitim olarak veya yakından belli (anlaşmalı) kurumların bünyesinde *KÖTM Eğitimi (PIM Instruction)* adıyla verilebilir. Akademik eğitim sonunda dersi geçen yüksek eğitim öğrencileri transkriptlerinde dersi aldıklarını gösteren kayıtlar veya özelden aynı eğitimi alan serbest veya bir bünyeye bağlı deneyimli tercümanlar aldıkları sertifika sayesinde KÖTM Eğitimi almış kişiler olarak *KÖTM Eğitmeni (PIM Instructor)* de olabilmektedir.

Her meslek grubunun temsil gücü yüksek bireylerinin tercümeleri etkileyeceği kitle bakımından oldukça önem arz etmektedir. Yapılacak yanlış bir tercüme seçimi veya kararı tercüme çıktısının zarar görmesine, yani kalitesinin düşmesine ve HK tarafından

¹¹ VIP (ler) burada tercüme hizmeti alacak her türden (CEO, avukat, diplomat, iş insanı, ticaret insanı, sporcu, sanatçı, politikacı, aktivist, adli tıp uzmanı vb. gibi) meslek gruplarının önde gelen temsilcileri olarak KMÜ veya kaynak konuşmacı(lar) KK olarak kullanılır. Sonuç olarak, buradaki VIP(/ler) tercümesi büyük önem arz eden (tercümesi önemli bir kitleyi etkileyecek) herhangi bir tercüme tüketicisini kastetmekle beraber tercüme tüketicilerini ayrımcı veya aşağılayıcı şekilde ayırtıracak bir anlamla kullanılmamıştır. Sadece tercümesi yapılacak KK' nin meslek isimlerini tek tek sürekli ifade etmek yerine her türlü meslek grubunun önemli temsilcisi olarak VIP (ler) isimlendirmesi seçilmiştir.

anlaşılamamasına neden olabilir. Bu sebepten KÖTM' de tercümenin ana nesnesi olan KMÜ' nün konuşma amacını, özgeçmiş bilgilerini, ana kültürünü (seçtiği kelimeleri, atasözlerini, deyimleri ve buna benzer birey diline ait seçimleri doğrudan etkileyeceğinden), izleyiciye sunduğu görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) verileri (görünen ve gözlemlenebilen ruh hali, beden dili, jest ve mimikleri, konuşma tonu ve karakteri vb.) önceden analiz etmek bu ince noktaları etüt etmek tercümanın (veya KÖTM Ekibinin) performans esnasında oldukça olumlu bir duygu durumunda olmasına, motive sağlamasına ve önünde tercüme esnasında işine yarayacak KMÜ' nün birey diline ait terminolojik seçimleri ve HD' deki en uygun karşılıklarıyla beraber liste halinde bulunduğundan bilişsel yükünün ve stresinin azalmasına ve tercüme kalitesine doğrudan katkı sağlaması beklenmektedir.

2.2. KÖTM' ün Temel Prensipleri ve KÖTM Kavramları

KÖTM' ün yeni bir KT modeli olarak (veya diğer tüm çeviri ve tercüme türlerine uygulanabilir olması beklenmektedir) analiz şekline girmeden önce temel prensiplerinden bahsetmekte fayda bulunmaktadır:

- KÖTM kendine has üç aşamalı, görsel-işitsel veya semiyotik (göstergebilimsel) söylemsel ve birey dili analizi içeren bir tercüme süreci güçlendirme ve tercüme çıktısı kalite arttırımına yönelik özel ve sistematik bir hazırlığı ifade etmektedir.
- KÖTM kendine has bazı kavramlar içermektedir. Bunlar; KÖTM Hizmeti, KÖTM Eğitimi, KÖTM Tercümanı, KÖTM Ekibi, KÖTM Danışanı, KÖTM Dosyası, KÖTM CV'si, KÖTM Haritası, KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji Listesi, KÖTM Ek Bilgi Metni ve KÖTM Bütüncesi. Ayrıca KÖTM ÇB ve TB'deki gelişmelere, kullanılan bütünce türü ve hacmine göre içerik ve uygulama bazında manuel, makine, özel yazılım, YZ desteği konusunda esneyebilme, şekillenebilme ve kendini güncelleme kabiliyetine sahiptir.
- KÖTM günümüzde gerçekleşen bilimsel ve teknolojik gelişmelerin insanlığa sunduğu bireysel (kişiyeye-özel) ve pratik hizmetlerin ÇB genelinde ve TB özelindeki bilimsel ve pratik tezahürüdür. Dolayısıyla Kişiyeye Özel Çeviri- Tercüme Hizmetleri sunma gerekliliği ve güdüsüyle oluşturulmuş bir modeldir. (Çeviri süreci için de bu tezle önerilen TB model önermesi olan KÖTM, tercümenin yazılı hali olan çeviri

etkinliği ve türlerinin tamamına Kişiy e Özel Çeviri Modelleme (KÖÇM- Personalized Translation Modeling/ PTM) adıyla önerilebilir.

- Önemli KMÜ' lerin (VIPs) tercümesi oluşturacağı etki sebebiyle söylemsel aktarıma odaklanmayı gerektirir. Bu söylemsel aktarımı tercüme esnasında tamamıyla inşa edebilmek tercümanlar için neredeyse imkânsız olduğundan, söylemsel insanın tercüme performansından önce ana hatlarıyla temellendirilmesi gerekmektedir. Her KMÜ' nün söylemi kendine has kültürel ve retorik öğelere sahip olduğundan, söylemsel insanın genele değil bireye yönelik gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda KÖTM, KMÜ' nün birey dili ve söylemsel öğelerini aynı KMÜ' nün bulunduğu mesleki habitatın genel jargonu içinde değerlendirmektedir. KMÜ' ler bu sebeple icra ettikleri mesleklerin önemli temsilcileri olarak; VIP şeklinde adlandırılmaktadır.

KÖTM Analizinin üç aşamasını açıklamadan önce bu yeni model önermesinin TB'ye katması planlanan kendine özgü kavramlarını hatırlatmakta fayda bulunmaktadır:

KÖTM Hizmeti: Ulusal veya uluslararası düzeyde önemli konuşmacıların (KMÜ' ler ve VIP'ler) geçmişteki tercüme metinlerinden hareketle kendilerine has konuşma stillerinin (idiolect- birey dili) ve söylemlerinin, söz sanatsal (retoriksel) ve deyimsel vb. ifadelerinin önceden analiz edilerek erek dildeki en uygun bağlamsal karşılıklarının bulunarak tercümanlara öğretilmesiyle ardıl ve eş zamanlı tercümelerdeki kaliteyi arttırmayı hedefleyen ve bu anlamda tercüme hizmeti talep eden kişi veya kurumlara KÖTM Tercümanı veya KÖTM Ekibi tarafından verilen hizmete denir.

KÖTM Eğitimi: *Kişiy e Özel Tercüme Modelleme* (bağlamında 3 aşamanın her biri) için veri toplama analizlerinin tamamını ve KÖTM Dosyasının içeriğinde olması gerekenlerle beraber nasıl hazırlanacağını kapsayan eğitim ve öğretimin tamamına denir.

KÖTM Tercümanı: *Kişiy e Özel Tercüme Modelleme Eğitimi* almış aynı zamanda bu eğitimi verebilen, ET veya AT performanslarından önce KÖTM analizini çalışacağı KMÜ için bizzat gerçekleştirebilen ve aynı anda tercüme süreci için kullanabilen tercümanlara denir.

KÖTM Ekibi: Kişiyi Özel Tercüme Modelleme Eğitimi almış aynı zamanda bu eğitimi aşama aşama farklı uzman kadrosuyla verebilen, ET veya AT performanslarından önce KÖTM analizi yapabilen ve KÖTM Dosyası hazırlayabilen ve bu dosyayı KÖTM hizmeti talep eden tercümanlara veya doğrudan KMÜ' ye veya KMÜ' nün ekibine teslim eden, bir tercüme kurumuna bağlı özel bir ekip olarak veya ayrı tüzel bir kişilik/ şirket olarak hizmet vermesi veya serbest çalışan konu uzmanlarının ihtiyaç halinde bir araya gelerek ekipçe KÖTM hizmeti vermesine denir. Bu ekip hangi bünye (kuruluş, şirket, meslek birliği veya serbest) olursa olsun ve kişilerden oluşursa oluşsun; bu ekipte ET ve AT yapan en az 2 KÖTM Tercümanı (dönüşümlü performans gösterecekleri için), özgeçmiş bilgilerini ve konuşma analizinde değerlendirilecek görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) verileri toplayıp tespit edecek KÖTM Veri Toplama Uzmanı ve KMÜ'nin konuşma metinlerini ve konuşma videolarını belirlenen bütünce içerisinden çekerek görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) olarak analiz edecek Beden Dili ve Mimik Uzmanı veya aynı analizi yapabilecek Davranış Bilimleri Uzmanı, KÖTM Manuel Duygu Analisti (ve de bir ileri seviyede, YZD-KÖTM kapsamında bir takım yazılımlar ve kodlamalar aracılığıyla bu verileri istatistiksel olarak icra edebilen duygu analisti-sentiment analyst³⁴) olması gerekmektedir. Burada karışıklığın önüne geçebilmek amacıyla duygu analizinin (sentiment anaysis) birçok isimle ve konseptle kavramlaştırıldığı bilinmektedir. Bu bağlamda detaylı bir çalışmaya sahip olan Mejova'nın aşağıdaki açıklamalarına başvurmak *duygu analizi* konusunda faydalı olabilecektir (2009, s. 5-6):

“Duygu Analizinin birçok ismi vardır. Duygusal hesaplama – bilgi işlem (bilgisayar tanınması ve duygu ifadesi) ile bazı bağlantılarla birlikte, genellikle öznellik analizi, fikir madenciliği ve değerlendirme çıkarma olarak adlandırılır (Pang and Lee, 2008). Alan çoğunlukla bağlam içinde özel durumların dilsel ifadeleri olarak tanımlanan öznel unsurları inceler (Wiebe ve diğerleri, 2004). Bunlar genellikle tek kelime, kelime öbeği veya cümlelerdir. Bazen tüm belgeler duygu birimi olarak incelenmiştir (Turney ve Littman, 2003; Agrawal ve diğerleri, 2003), ancak duygunun daha küçük dil birimlerinde yer aldığı genel olarak kabul edilir (Pang ve Lee, 2008). Metinde görünen duygu iki şekilde gelir: öznel cümlenin doğrudan bir fikri ifade ettiği yerde açık ("Bu güzel bir gün") ve örtük metnin bir görüşü ima ettiği durumlarda ("Kulaklık iki gün içinde bozuldu") (Liu, 2006). Şimdiye kadar yapılan çalışmaların çoğu birinci tür duyguya odaklanmıştır, çünkü analiz etmek daha kolay.

Duygu polaritesi metnin belirli bir özelliğidir. Genellikle ikiye ayrılır pozitif ve negatif olarak ikiye ayrılır, ancak kutupluluk bir aralık olarak da düşünülebilir. Birkaç fikir beyanı içeren belge, karışık bir kutupluluğa sahip olacaktır. Ayrıca, duygunun kutupluluğu ile duygunun kuvveti arasında bir ayırım yapılmalıdır. Kişi, bir ürünün özellikle iyi veya kötü değil, iyi olduğu konusunda güçlü bir şekilde hisse kapılabilir veya bir ürünün çok iyi olduğu konusunda zayıf (belki de güçlü bir fikir oluşturamayacak kadar kısa bir süre için ona sahip olunduğu için) bir hisse kapılabilir. Duygunun bir diğer önemli parçası da hedefidir- bir nesne, bir kavram, bir kişi, herhangi bir şey. Çoğu çalışma, ürün ve film incelemeleri üzerinde yapılmıştır. Bir metnin konusunu belirlemek kolaydır fakat yazar bu nesnenin hangi özelliğinden bahsediyor? Tüketicileri en çok rahatsız eden kamera ekranı mı ya da pil ömrü mü çoğu zaman dikkat etmekte fayda var. Uygun bulunuşlulukları nedeniyle ürün inceleme veri kümelerinden, özellik çıkarma son on yılda yakından incelenmiştir. (Liu, 2006; Hu ve Liu, 2005; Popescu ve Etzioni, 2005). Alışılmış konusal (bağlamsal) analizden farklı olarak, duygu ifadesi yazarlığı sorunun ayrılmaz bir parçası olabilir. En önemli sorunlardan biri (bir kimseye ait) alıntıdır. Bir belgede ifade edilen duygunun yazarın asıl amacının temsili olduğunu bilmek önemlidir. Siyasi yorumlar ve haberler alıntılarla doludur ve fikir alıntıları ve ayırt edilmesi zor olan dolambaçlı bir yapıya sahip olabilir. Örneğin, siyasi bir tartışmayla ilgili bir haber makalesi, tartışmacılardan, tartışma hakkında yorum yapan uzmanlardan ve hatta belki de yazarın bu konudaki duruşunun bir karışımıdır”.

Dolayısıyla KÖTM Ekibi (bu uzmanlarla birlikte yakın gelecekte bu tezin nihai hedefi olan YZD-KÖTM için- yarı yazılımcı-yarı tercüman hibrit tercümanlar veya salt yapay zekâ uzmanı, yazılımcı, duygu analisti de dahil toplamda en az 6) şimdiki koşullarda ve kısa ve orta vadede en az 4 kişiden oluşmak üzere tasarlanmıştır. Bu ekibin sayısı ve alacağı ücret KT etkinliğinin çapına ve analizi yapılacak KMÜ’ lerin sayısına göre ve de KMÜ’ nün söyleminin ve birey dili nin inceleneceği konuşma ve görüntü sayısına (veya bütüncü kapasitesine göre) değişecektir.

KÖTM Danışanı: Uzaktan veya yakından KÖTM Hizmeti alan her türden gerçek ve tüzel kimseyi ifade etmektedir.

KÖTM Dosyası: İçinde KÖTM CV’si, KMÜ’ nün görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) konuşma karakteri öğelerini açığa çıkaran KÖTM Haritası ve KMÜ’ nün konuşmalarının en sık kullandığı ve tercüme sürecini zorlaştıracak kelime, öbek,

deyimisel ifade, deyim ve atasözleri, retorik ve kültürel, her türden atıf ifadelerinin tespiti ve HD' de karşılık olarak önerilecek manuel analizi (;YZD-KÖTM için ise KÖTM YZD-Yazılım veya Uygulaması üzerinden bütüncü tabanlı analiz olacak şekilde tasarlanmaktadır-) üzerinden olan *KÖTM Birey dili Analizi* ve *KÖTM Terminoloji Listesi*, son olarak da KÖTM Tercümanı veya KÖTM Ekibi tarafından KMÜ' nün tercüme öncesi KK'nin konusu veya tam metni de dahil (metinli ET- metinli AT) ile ilgili görürse KMÜ hakkında, varsa kendisi veya ekibinin tercümede istediği noktalar, tercüme ortamı veya kuralları hakkında, katılımcı listesi olarak vb. ekstra bilgilerin olduğu, uzun ya da kısa bilgilerin eklendiği *KÖTM Ek Bilgi Metni* bulunmaktadır. KÖTM Dosyası basılı veya dijital olabilmekte, isteğe göre her şekilde *KÖTM Danışanlarına* sunulabilmektedir.

KÖTM CV'si: KÖTM Dosyasında ilk sayfada yer alan ve tercümesi sık sık /birkaç kez veya bir kez yapılacak ilgili KMÜ' nün en fazla 3 sayfa olabilecek özgeçmişidir. KÖTM özgeçmişinde KMÜ' nün normal bir CV'de olması gerekenlerle beraber mutlaka bir önceki üç KT ekinliğinde kullanılan tercüme modu ve son 3 tercüme etkinliğinde KK'nın konusu ve şu an KMÜ' nün güncel etkinliklerinin içeriği yer almalıdır. Normal bir CV'de yer alan hobiler ve özel ilgi alanları ve normal bir CV'de olmayan ama KÖTM CV'sinde özel olarak belirtilmesi beklenen konuşma atıflarının özellikle hangi konu ve alanlardan olduğuna dair (ör. edebiyat; Goethe, Wiliam Golding, Recaizade Mahmud Ekrem, Robert Frost, Mehmet Akif vb. - felsefe; Kant, Farabi, Simon Blackburn, Aydın Sayılı vb.) veriler, KMÜ'nn gelmiş olduğu makro ve mikro kültür öğeleri birey dili ve söylemini, dolayısıyla tercüme sürecini bütünüyle etkilemesi sebebiyle çok önemli sayılmaktadır.

KÖTM Haritası: KMÜ' nün semiyotik (göstergebilimsel) konuşma karakteri öğelerini açığa çıkaran ve bu tez kapsamında ET ve AT (hatta tüm tercüme türlerine) için geliştirilen ve ET ve AT (hatta tüm tercüme türlerine) uygulanması hedeflenen *Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi* kullanılarak elde edilen kişiye ve tercüme etkinliğindeki söylemsel aktarıma özel bir analiz sonucu ortaya çıkarılan özgün bir veri haritasıdır. KÖTM önermesinin dikkate aldığı söylemsel aktarım problemlerine yönelik performans hazırlık sürecini ve sonrasını kapsayan bütünleştirici, yenilikçi, kişiselleştirilmiş bir konuşmacı kılavuzu işlevi sunması hedeflediğini belirtmekte fayda var. Örneğin, bir tercüman KÖTM'ü görevi için kullanmaya karar verdiğinde, ET veya AT'de tercüme performansını daha etkin ve kolay bir şekilde

gerçekleştirmek için KMÜ veya çalışacağı VIP söylemini belirleyebilmek için önceden KÖTM haritasını hazırlaması gerekir. Özellikle sınırlı bir süre içinde veya mümkün olan en kısa sürede hazır olması gerekiyorsa, hazırlık zaman alabilir ve tercümanı bu hazırlıklar zorlayabilir ve stres düzeyini de arttırabilir. Bu defa KMÜ veya danışmanları veya KÖTM Tercümanı olmayan herhangi bir konferans tercümanı da dahil KÖTM Ekibinden yardım talep ederek bu kısıtlı süreyi değerlendirebilir. Bu bağlamda ihtiyaç duyulan KÖTM Haritası sayesinde açığa çıkarılacak konuşma karakterinin bir kısmı (diğer kısmı KÖTM CV'si ve KÖTM Birey dili Analizi ile) açığa çıkarılacağından yapılacak tercüme esnasında birçok dilsel, söylemsel açıdan konuşma hatalarını ortadan kaldırmak çok daha kolay olacaktır. Bu KÖTM Haritası sayesinde dizayn edilebilen bireysel- söylemsel inşa hem KÖTM Tercümanlarına söylemsel mühendislik vasfı kazandırmakla kalmaz hem de HK ve tercüme hizmeti alan kimse veya kuruluşlar tarafından farklı bir beklentiye yol açabilir. Bu süreçte, farklı konferans ortamlarının söylem öğelerinin farklılaşması olasılığı yüzünden bazen tercümanlar aynı KMÜ/ VIP için -çok nadir de olsa- başka bir KÖTM haritası hazırlamasını gerektirebilir. Böyle bir gerekliliğin tercüme öncesi tarafların tercüme etkinliğinin skoposunu belirlerken ortaya çıkması beklenmektedir.

KÖTM Bütüncesi: KÖTM Analizinin gerçekleştirileceği KMÜ'ye ait geçmişte var olan ve belirli temalara odaklanan (KÖTM'ün skoposuna ve bu tezde tercümeler için önerilen interpretum kavramına göre) veya rastgele seçilen konuşma metinlerinin oluşturduğu bütündür. Bu bütüncenin kapsamı yapılacak analiz türü ve hacmine göre şekillenebilmektedir. Örneğin yapılacak analiz KÖTM'ün en ilkel türü veya ilk sürümü olan *Manuel KÖTM Analizi* ise tercüme veya konuşma metinlerinin KMÜ' nün seçilmiş 70 adedi geçmemesi beklenmektedir. Eğer makine destekli veya yapay zekâ öğrenmesi gibi daha gelişmiş yazılımlı araçlar veya sürümler ile KÖTM Analizi yapılacaksa bütünce kapasitesi, konuşma metni sayısı ve tematik zenginlik hacmi arttırılabilir.

KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji Listesi: KMÜ' nün görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) konuşma karakteri öğelerini açığa çıkaran KÖTM Haritası verilerinin tamamlayıcısı olan ve KMÜ' nün tercüme metinleri üzerinde yapılan manuel (veya yazılım ve bütünce tabanlı) analiz ile en sık kullandığı ve tercüme esnasında tercümanın aktarım konusunda zorlanmasına sebep olan, tercüme akışındaki öngörme ve tahmini sekteye uğratabacak kültürel kelimelerin, atasözlerinin veya farklı türden öbeklerin,

retorik ve deyimisel ifadelerinin tespiti ile KMÜ' nün birey dili öğelerinin ön plana çıkarıldığı ve bu birey dili öğelerinin her biri için söylemsel en uygun karşılıklarının önerildiği bir terminolojik listeyi ifade eden 2 parçalık analiz ve önerme niteliğindeki verilerin tamamıdır.

KÖTM Ek Bilgi Metni: KÖTM Tercümanı veya KÖTM Ekibinin hizmeti alan KMÜ veya KMÜ' nün ekibinden tercüme öncesi KK' nin konusu ile ilgili veya konuşma tam metni de dahil (metinli ET- metinli AT veya metinsiz ET – metinsiz AT) lazım görürse hakkında, varsa KÖTM hizmeti talep kendisi veya ekibinin tercümede istediği noktalar, tercüme ortamı veya kuralları hakkında, katılımcı listesi gibi vb. ekstra bilgilerin olduğu, uzun ya da kısa bilgilerin eklendiği metindir. Bu önemli ek bilgi metninde KMÜ' nün kendi ve çalıştığı konular üzerindeki söylemsel ve davranışsal tarzı ile ilgili görsel-işitsel her türden veri ile desteklenmesi mümkündür. Yani KÖTM Dosyasında bu bölüme eklenen yazılı metin yanında mutlaka dosyaya küçük bellekler içerisinde ilgili KMÜ' nün özellikle KT etkinliklerindeki görüntüleri mutlaka eklenmeye çalışılmalıdır. Veya tercihen KMÜ' nün görsel-işitsel olarak sağladığı verilerin incelenerek KÖTM Analizi için sağlıklı sonuçlar elde edebilmek için önceki etkinlik videolarının linkleri bu ek bilgi metnine de eklenebilmektedir. Özetlenecek olursa KMÜ tercümesi ve tercüme ortamının bütününe katkı sağlayacak ekstra bilgilerin olduğu, uzun ya da kısa tercümanı tercüme konusunda yönlendirecek her türlü verinin ve strateji ihtiyacının eklendiği ek bilgi metnidir.

2.2.1. KÖTM Analizi Nasıl Yapılır

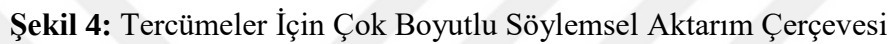
KÖTM Analizi üç aşamadan oluşmaktadır:

1. KÖTM CV'si hazırlama: Dosyasında ilk sayfada yer alan ve tercümesi sık sık /birkaç kez veya bir kez yapılacak ilgili KMÜ' nün en fazla 30 sayfa olabilecek özgeçmişidir. KÖTM özgeçmişinde KMÜ' nün normal bir CV'de olması gerekenlerle beraber mutlaka bir önceki konuşma bilgisi veya son konuşma yapılan KT etkinliğinde kullanılan tercüme modu ve son tercüme etkinliğinde KK 'nin konusu ve şu an KMÜ' nün güncel etkinliklerinin içeriği kısaca yer almalıdır. Bu CV iki şekilde hazırlanabilmektedir. Birincisi bu CV'yi bizzat KÖTM tercümanı veya KÖTM Ekibindeki KÖTM Veri Toplama Uzmanı ya da tercihen KMÜ veya ekibi isterse kendileri de bu CV'yi KÖTM Hizmeti alacakları tercümana veya ekibe teslim edebilirler. KÖTM CV'sinde KMÜ' nün

normal bir CV’de olması gereken bilgilerinin detaylandırılması yanında mutlaka son 3 KT ekinliğinde kendisi için kullanılan tercüme modu ve KK’nın konusu ve güncel olarak KMÜ’ nün katıldığı etkinliklerin içeriği ve kendisinin bu konuları konuşmalarında ele alış şekli ve bu konulardaki duruşu kısa ve net şekilde yazılı olarak yer almaktadır. Normal bir CV’de yer alan hobiler ve özel ilgi alanları ve normal bir CV’de olmayan ama KÖTM CV’sinde özel olarak belirtilmesi beklenen konuşma atıflarının özellikle hangi konu ve alanlardan olduğuna dair (ör. edebiyat; Goethe, Wiliam Golding, Recaizade Mahmud Ekrem, Robert Frost, Mehmet Akif vb. - felsefe; Kant, Farabi, Simon Blackburn, Aydın Sayılı vb.) veriler, KMÜ’nün gelmiş olduğu makro ve mikro kültür öğeleri birey dili ve söylemini, dolayısıyla tercüme sürecini bütünüyle etkilemesi sebebiyle çok önemli sayılmaktadır.

2. Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi (Frame of Multidimensional Discursive Transfer for Interpreting):

Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi kullanarak KMÜ’ nin kaynak söylem (KS) ve birey dili ne (idiolect) ait kültürel, görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) ana hatları ortaya çıkarılır. Bu ana hatlar aşağıdaki şemada da görülebilen prensiplerden oluşmakta ve tercümesi yapılacak her bir KMÜ/VIP’in adeta parmak izi gibi sadece kendisine ait görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) söylem öğelerini temin edecek *KÖTM Haritasını* oluşturacaktır. Yani *KÖTM Analizi* için özel olarak oluşturulan ve KÖTM Analizinin ilk basamağı olan *Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi (Frame of Multidimensional Discursive Transfer for Interpreting)* ET ve AT için özel olarak geliştirilmiş bir söylemsel aktarım çerçevesidir. Bu haritanın KMÜ üzerinde uygulanması KÖTM Analizinin hayati bir parçası olan bireysel KÖTM Haritasını oluşturmamızı sağlar:

1. KMÜ'nin KS Oluşumunun Amaçsal Mikro ve Makro Verileri:

1. KMÜ' nün kısa özgeçmişi (makro veri)
2. Dıştan gözlenebilen yansıyan ruh hali verisi (semiyotik (göstergebilimsel)/çoklu modalitelerde) KMÜ verisi- mikro veri)
3. Beden dili kullanımı, jest ve mimik verisi (görsel- işitsel/çoklu modalitelerde KMÜ verisi- mikro veri) ve konuşma tonu (gözlenebildiği oranda) ve de KMÜ' nün genel konuşma karakteri
4. KMÜ' nün konuşma amacı verisi (konuşma skoposu- genel veya özel duruma göre belirtilmelidir- makro veri)
5. Kaynak Söylem Ortamı- KSO (KMÜ' nün içinde bulunduğu kültür ve üyesi olduğu ülke ortamı- Hangi ortamlarda konuşma yapıldığına dair veri- (kültürel makro veri)

6. Konuşmanın yapıldığı kaynak kitle (KK- KMÜ' nün kendi ülke vatandaşları) ve beklenti verisi (makro veri). Katılım listesi mümkünse (kişi sayısı azsa- tek tek) özel veya genel olarak (orta veya büyük ölçekli bir kitle ise) belirtilmelidir.

2. Hedef Söylem (HS) Oluşumunun Makro ve Mikro Verileri:

Bu veriler KMÜ' nün tercümesinin daha sorunsuz hale gelebilmesi amacıyla HS'yi 1.1.'deki verilerin kombinasyonu ile mümkün olan en düzgün şekilde inşa edebilmeyi mümkün kılan HS 'nin mikro ve makro bileşenlerini oluşturmaktadır. Tercüme metni için HS oluşum öğeleri ki bu verilerin teorik alt yapısı HS üretiminin nedenselliğini oluşturduğundan skopos teorisine dayanmakta ve aynı zamanda hedef söylemin gerekçelendirmesini oluşturmaktadır). Bu veriler HSÜ' nün söylemsel güdülerini ortaya çıkarmaktadır.

1. HS güdüsü, skoposu veya bu tezde önerilen interpretumu (Tercüman tarafından 1.1. ve 1.2. 'ye göre oluşturulacaktır-Makro veri)
2. Hedef Söylem Üreticisi – HSÜ (ET veya AT- makro veri)
3. HSÖ'nün KMÜ' nün beden dili kullanımı, jest ve mimik verisi (görsel- işitsel/çoklu modalitelerde KMÜ verisi- mikro veri) ve konuşma tonu (gözlenebildiği oranda) ve de KMÜ' nün genel konuşma karakterinden edindiği bilgiye göre beyinde oluşturduğu şema ile oluşturacağı tercüme tonu kullanımı (her ne kadar burada birtakım bilgiler edinse de tercüme esnasında KMÜ' nün mu veya kendi konuşma karakteriyle mi veya HK 'ye göre mi hareket edeceği (veya kendine göre bir karışım yaparak mı hareket edeceği) tercümana air bir karar gibi görünse de aslında yapacağı tercüme konusunda kendisine performans öncesi verilen veya verilmeyen metne bağlıdır.
4. Hedef Söylem Ortamı – HSO (HSÜ olan ET veya AT 'nin tercümesini yaptığı ve HS' yi ürettiği ortam – makro veri)- HSO' nın (konferans ortamı) kuralları belirtilmelidir. Ör. Zaman kısıtlaması vb. olabilir.
5. Hedef Kitle (HK) – Tercüme metni dinleyecek ve KS 'yi anlaşılabilir tarzda ve HS formunda duyacak kitle (HK bazen KMÜ' nün bulunduğu toplum içerisinde farklı dil kullanan bir kitle de olabilir). Katılım listesi mümkünse (kişi sayısı azsa- tek tek) özel veya genel olarak (orta veya büyük ölçekli bir kitle ise) belirtilmelidir.

Yukarıda detayları açıklanan KÖTM' ün söylemsel analiz boyutunu oluşturan mikro ve makro verilerin Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi (Frame of Multidimensional Discursive Transfer for Interpreting) ile incelenmesi, KÖTM önermesinin ana nesnesi olan KMÜ' nün söylemsel özelliklerini; konuşma karakterinin çok önemli bir boyutunu keşfedebilmek için belirleyebilmeyi sağlar. Bu söylemsel analiz verileri *KÖTM Dosyasında* ET ve AT icracısı olan tercümana performans öncesi sunulur ve böylece tercüman gerçekleştireceği performansta kendisini bilişsel olarak rahatlatarak konuşma tahminlerini kolaylıkla yapabilir. Çünkü KÖTM, tercümanlara KMÜ için ve HD için en uygun bağlamsal ve söylemsel karşılıkları bularak, söz konusu konuşmacının en sık ve sorunlu kelime, deyim, ifade parçaları veya cümle analizinin nasıl gerçekleştirilebileceğini ve kullanılabileceğini öğretmeyi amaçlamaktadır.

3. KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji Listesi Hazırlama:

KMÜ' nün görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) konuşma karakteri öğelerini açığa çıkaran KÖTM Haritası verilerine binaen KMÜ' nün tercüme metinleri üzerinde yapılan manuel (veya yazılım ve bütüncü tabanlı) analiz ile en sık kullandığı ve tercüme esnasında tercümanın aktarım konusunda zorlanmasına sebep olan, tercüme akışındaki öngörme ve tahmini sekteye uğratabilecek kültürel kelimelerin, atasözlerinin veya farklı türden öbeklerin, retorik ve deyimsele ifadelerinin tespiti ile KMÜ' nün birey dili öğelerinin ön plana çıkarıldığı ve bu birey dili öğelerinin her biri için söylemsel en uygun karşılıklarının önerildiği bir terminolojik listeyi ifade eden 2 parçalık; analiz (*KÖTM Birey dili Analizi*) ve önerme (*KÖTM Terminoloji Listesi*) niteliğindeki verilerin tamamıdır.

1. **KÖTM Birey dili Analizinin Şeklini Belirleme:** KÖTM'e özel birey dili analizinin şekline göre analiz verilerinin (tercüme edilmiş konuşma metinlerinin) ve analist sayısının belirlenebileceği istatistiksel bir araştırma biçimidir. Dolayısıyla bu araştırma için öncelikle yapılacak şey KÖTM hizmeti alacak KMÜ veya KMÜ ekibi veya temsilcileriyle/danışmanlarıyla istişare ederek planlanan etkinlite (KT'de) konuşma metninin/konusunun/aktarım skoposu doğrultusunda analiz şekline karar verip süreci başlatmaktır. KÖTM Birey dili Analizinin *manuel* mi veya *makine destekli bütüncü analizi* mi (veya *YZD bir bütüncü analizi* mi) olacağına karar verilir. Bu karar seçilecek bütüncenin içeriğini ve *kim (KÖTM Tercümanı)* veya *kimler (KÖTM Ekibi)* tarafından yapılacağını da belirleyeceğinden çok önemlidir. KÖTM Birey dili Analizi, KÖTM Tercümanı tarafından bireysel olarak yapıldığında 10 adet konuşma metni alt limittir (üst

limit 60' tır) ve yine tercümanın isteğine bağılı olarak bu 10 KM' nin HD' leriyle beraber incelenebilir olması mümkündür. Araştırma nesnesi bu nispette az tutulduğunda KÖTM Birey dili Analizi için mutlaka seçilecek 10 adet KM, KÖTM kullanılacak KMÜ' nün hazırlığı yapılan konuşma konusuyla aynı veya benzer olan son 10 konuşmanın olduğu metinlerin özellikle seçilerek incelenmesi gerekmektedir. (KÖTM Eğitimi verilirken bu bilgiler eğitim alan kimselere aktarılmalıdır.) Bu düzeydeki az metin sayısı genellikle KÖTM Birey dili Analizi için tercümanın vakti kısıtlı olduğu zaman diğer KÖTM Dosyası öğelerini hazırlamak için vakit kazanmak gerekliliğı duyduğunda tercih edilir. KÖTM Birey dili Analizi için KÖTM Ekibi çalışması için en az 55 (-üst limit ise analiz şekline ve diğer değişkenlere bağılı olacaktır ve çok yüksek sayılara da ulaşabilmektedir-) tercümesi yapılmış KM'den oluşan bir bütünce oluşturulur. Bu bütüncenin analizin boyutuna göre farklılaşması (KM'lerin HD'lerle ele alınması) veya kullanılacak analiz şekline göre (manuel, makine destekli veya YZD) sayıca çok fazla arttırılması hatta ilgili KMÜ' nün tüm tercüme KM' lerinin (hatta HD' deki çevirileriyle beraber) de aynı analize sokulması mümkündür.

2. KMÜ' nün Ön Plana Çıkan Birey dili Öğelerini Listeleme: KÖTM Birey dili Analizinde hangi yöntemle davranılacağı kadar KMÜ' nün tercüme esnasında aktarım ve HD' de ve HK' de karşılık bularak anlaşılması konusunda tercümana (her iki modda) tercüme esnasında zorluk çıkarabilecek ve sık olarak kullandığı sözcükler, öbekler, atasözü kullanımı, deyimler, retoriksel ve deyimsele ifadeler vb. gibi her türden sözcelerin oluşturduğu birey dili (idiolect) parçalarını manuel veya salt bilgisayar, makine destekli veya YZD bir istatikselle taramayla saptayabilmek de aynı derecede önem arz etmektedir. Çünkü bu terminolojik listeler KÖTM önermesi bu tezle yapılmadan önce bile neredeyse tüm tercümanların -özellikle de ET ve AT icracısı tercümanların bizzat kendilerine özgü eski performanslarından bir araya getirerek oluşturdukları terminolojik sözlük veya listeler, sözlükler olarak – halihazırda performans esnasında genellikle kabiniçi masalarında veya kabin dışı ortamlarda tabletlerinde veya ellerindeki notlarda veya defterlerde bulundurdıkları yardımcı kaynaklardır. KÖTM önermesinde ise bu terminolojik listenin kişiye özel kurgulanan (kişiye özel idiolektik bütünce oluşturmave bütünce çözümleme) ve verilen tercüme hizmetleri kapsamında genel bir alana yönelik terminoloji içerisinde çekilen ve bununla birlikte mikro ölçeğe tercümelemleri önem arz eden bir VIP veya bir KMÜ' nün birey dili ne özel oluşturulan rafine (genel ve temel bütünceden çekilen ve kişiye indirgenerek oluşturulan) bir terminolojik liste ve HD karşılıklarının önermesidir. Dolayısıyla KÖTM Tercümanı ve KÖTM Ekibi belirledikleri KÖTM skoposuna ve analiz şekline göre ilgili küçük veya bütünceden KMÜ' nün istatikselle olarak dikkat çeken birey dili öğelerini manuel veya makine veya YZD bir

yazılımla ortaya çıkarır. Bu ortaya çıkan ve tercümana tercüme performansı esnasında kültürel ve söylemsel aktarım konusunda zorluk çıkararak bilişsel yükü arttıracak ve tercüme çıktısını zedeleyecek sözcük, öbek, kültürel, retorik, söylemsel ifadelerin ve bireyin tercih ettiği atasözü, deyim veya alıntılama yaptığı her türden yazar veya eserinin bahsi gibi küçük veya büyük her türden bireysel ifadeler listelenir.

3. **KÖTM Terminoloji Listesi Hazırlama:** Bu klişe görünen liste aslında hazırlanışı ve bu esnada gözden geçirilen ve farklı bir sistematikte sentezlenmesini sağlayan tüm değişkenler (Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi sonucu ortaya çıkan KÖTM Haritası öğeleri) sayesinde tıpkı parmak izinin sadece bir bireye özgü olması gibi tek bir VIP/KMÜ'ye uyarlanmasıyla *KÖTM Terminoloji Listesi* haline gelmektedir. *KÖTM Terminoloji Listesindeki orijinallik* ise bundan bir önceki basamakta oluşturulan KÖTM Haritasındaki verilerin tekrar gözden geçirilmesi ve bu bireysel terminolojik listeye birey dili parçaları için yapılan her türden terminolojik önermelerinin de aynı parametreler çerçevesinde sentezlenerek önerilmesidir. Bu listede en sık kullanılan ve sorun yaratma potansiyeli bulunan terminolojik liste öğeleri, HK ve HS' de KMÜ' nün KS ve birey dili, konuşma karakteri saf dışı bırakılmadan bilinçli ve kolay ve kaliteli bir aktarım yapabilme için kişiye özel terminolojik karşılıklarıyla beraber yer almaktadır. Dolayısıyla KÖTM Birey dili Analizi sonucu ortaya çıkan birey dili parçaları ve önermeleri KÖTM Terminoloji Listesi olarak KÖTM Dosyası içinde yer alan bir sayfalar bütünü veya bölümde yer almaktadır.

Yukarıda ifade edildiği gibi bu tarz bir listeleme neredeyse tüm tercümanlar tarafından kişisel kelime arşivi-defter vb. şeklinde zaten oluşturuluyor olduğu bilinen bir gerçektir. Ve fakat yukarıda KÖTM' e özel dijital veya somut formdaki dosyanın içerisinde, farklı değişkenlerle sentezlenmesi beklenen, sınırları belirli bir mantık çerçevesinde çizilen ve esneyebilen, bilimsel olarak beslendiği model ve teorilerin belirlenmiş olduğu bir mekanizmanın – yeni bir KT modeli önermesi- içerisinde yer almadığı (yani sınırları çizilmiş bir tercüme ön hazırlığı modelinin olmayışı ve buna çözüm üretmeye katkı sağlayabilme çabası) da bu tezle önerilen diğer bir gerçektir. Dolayısıyla herhangi bir tercümanın kendi mesleki alışkanlığı olarak uzun veya kısa vadede performansı öncesi yapmış olduğu her türden hazırlık KÖTM önermesiyle sistematik ve mantıksal dayanağı olan, ayrıca günümüzün bilim anlayışındaki görecelik (şartların değişmesiyle

sonuçların değişiklik göstermesi vb.) olgusuna göre gerekirse esneyip, genişleyebilen prensipler bütünüyle bilimsel bir zemine oturtulmaya çalışılmaktadır.

2.3. KÖTM' ün Eklektik Yapısını Oluşturan Süreç Odaklı Tercüme Modelleri

Tercümebilim uzmanları, genel tercüme ve KT süreçlerini psikodilbilim, nörolinguistik veya bilişsel bilimler, toplumdilbilim, MT/MDT perspektifleriyle ilişkilendirerek çeşitli adımların belirtilmesiyle üretilen protokol veya modellerle ifade etmeyi tercih etmiştir. Daha net ifade olmak gerekirse, en yaygın olan açıklamaların ilki hem eski hem de günümüzde de başvurulması fayda sağlayabilecek Sesli Düşünme Protokol (/ler)i¹² (SDP/ler) -Think Aloud Protocol/s- TAP/s) adı verilen metodolojik bir yaklaşımdır. (SDP/ler), deneyimli tercümanlar veya tercümanlık öğrencilerinin tercüme sürecini deneyimlerken oluşan zihinsel süreçlerin açık bir manifestosudur. Lörscher (1991) ve Kiraly'de (1995) SDP/ler ile ilgili bazı dikkate değer araştırma örnekleri vardır. Bu araştırmalara ek olarak, daha modern ve dijital düzeyde tercüman tarafından bazı düzeltmeler yapmak, belgelerden veri toplamak, bazı değişiklikler yapmak vb. dahil olmak üzere adım adım yönetilen ve tercüme sürecini kaydeden Camtasia ve Proxy adlı yazılımlar da bulunmaktadır (Arumí Ribas, 2012, s. 814). Benzer şekilde SDP/ler ile ilgili yazılımların bir başka örneği de Arnt Lykke Jakobsen'e (2011) ait olan Translog'dur. Bu yazılım, tercümenin doğal ortamında tercümanın göz hareketlerindeki duraklamalar veya diğer değişiklikler de dahil olmak üzere bu oluşumları bazı istatistiklerle kaydetme gibi göz izleme sistemleri ile kaydetme hizmetleri sunar. Böylece tercüme sürecinin bu tür teknolojik kayıtları, tercüme adımlarının gerçek, rasyonel ve açıklanabilir ana hatlarını edinebilmeyi ve tercümanın hangi aşamalarda ne tür tepkiler verdiği, nerede zorlanıp strese girdiği, hangi bilişsel süreçler ve teknikleri uyguladığı vb. gibi verileri temin etmektedir.

¹² TAP' in yaratıcısı ve işleyişi için bkz.; Design, U. I. (2019). 109 Think-Aloud Protocol. *Universal Methods of Design Expanded and Revised: 125 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions*, 224.

Bkz. Bilişsel süreç ve işleme için nasıl kullanıldığını görün:

Lewis, C. H. (1982). *Using the "Thinking Aloud" Method In Cognitive Interface Design* (Technical report). IBM. RC-9265.

Bkz. Duncker, K., & Lees, L. S. (1945). On problem-solving. *Psychological monographs*, 58(5), 1

Bkz. Çeviri araştırmalarında TAP uygulaması ve geleceği için:

Bernardini, S. (2001). Think-aloud protocols in translation research: Achievements, limits, future prospects. *Target. International Journal of Translation Studies*, 13(2), 241-263.

İkinci olarak, bazı akademisyenler bu konuya tercümenin beyindeki bellek süreçlerini açıklamaya alışan modeller¹³ üreterek yaklaşmayı seçtiler. Örneğin ünlü çeviribilimciler Lederer ve Seleskovitch, Gile ve Kirchhoff¹⁴ gibi bilim insanları bilişsel süreçler üzerine bazı tercüme modelleri öne sürdüler ve beynin tercümeyi işleme aşamalarına ve tercümanın bu aşamalarındaki görevlerine bütünsel bir bakış açısıyla ulaşmayı amaçladılar. Cokely, Gerver, Moser, Kitano, Paradis, Setton ve Seeber¹⁵ gibi diğer bilim insanları ise daha sonraları insan zihnindeki bilişsel yapıları, işlemleri ve prosedürleri inceleyen psikodilbilimsel bir bakış açısıyla tercüme süreci için bütüncü tabanlı, makine destekli, yazılım, yapay zekâ destekli (YZD/ Yapay Zekâ Destekli – AIA/ Artificial Intelligence Aided) modeller elde etmeyi tercih ettiler. Tercüme aşamalarının anlaşılmasını kolaylaştırmak için üretilen bu ve benzeri çok çeşitli modeller insan beyninin içindeki süreçleri mümkün mertebe açıklamayı amaç edinmiştir. Pöchhacker bu durumu şu şekilde ifade etmeye çalışmıştır; “Tercüme pek kapsamlı açıklanamaz (bir insan beyni aktivitesidir) ve bu nedenle tahmin güçleri ile "doğrulanması" zordur", bu da bu modellerin "böylece öğretime ve daha fazla araştırmaya rehberlik etmedeki yararlılıklarıyla "doğrulandığı" anlamına gelir (2004, s.108).

Bu bağlamda unutulmamalıdır ki tercüme sürecini her biri farklı yönleriyle anlamlandırıp farklı kendi özel haritası/şeması/işleme kesitlerden açıklamaya çalışan bu çeşitli modellerin çoğunlukla ET modu (günümüzde bile en çok tercih edilen mod olmasının yanı sıra daha karmaşık ve kısa sürede çok görevli bir süreç olarak düşünülen) adımlarına atıfta bulunduğundan, her iki modun tercümesi için kullanılan yerleşik, yaygın olarak kabul edilen tek bir tercüme süreç haritası veya şeması yoktur. Yine de tekrar belirtmekte fayda vardır ki, özellikle Nürnberg Duruşmalarının çarpıcı etkisi ve ihtiyacı ile başlayan modern KT sürecinin en başından beri, tercüme süreç araştırması birçok açıdan ET üzerine odaklanmıştır (Gile 1995/2009; Pöchhacker, 2004; Schwieter & Ferreira, 2020).

¹³ “Bir model, varlıkların özelliklerini ve eylemleri için koşulları belirleyen, anlamaya çalıştığımız bir sürecin genellikle sembolik varlıklar ve ilişkilerde bir temsili olarak tanımlanabilir. Bir araştırma aracı, bir teoremin sonuçlarını görmeye, yeni çıkarımlar yapmaya ve yeni hipotezler oluşturmaya yardımcı olabilecek bir grafik yardım olarak hizmet edebilir. Bir teori gibi, birbiriyle ilişkili bir dizi hipotezi yansıtır ve araştırma sürecinde bir adım olarak, test edilmeye ve sonunda yerini almaya mahkumdur” (Setton, 2003, s.29).

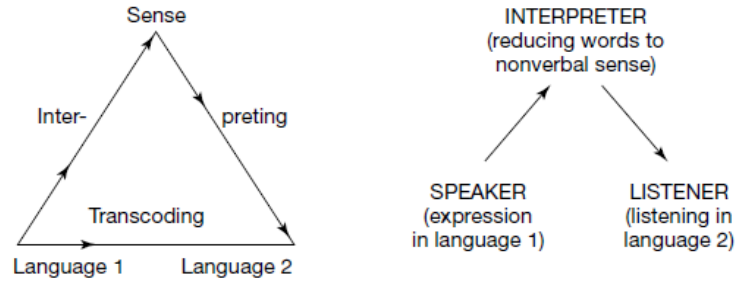
¹⁴ Diğer çeşitli modellerin yerine sadece yukarıda belirtilen bu modeller seçilmiştir, çünkü bu özel modellerin ortak özellikleri, bu teze doğrudan katkıları açısından daha uygun bulunmuştur.

¹⁵ Diğer çeşitli modellerin yerine sadece yukarıda belirtilen bu modeller seçilmiştir, çünkü bu özel modellerin ortak özellikleri, bu teze doğrudan katkıları açısından daha uygun bulunmuştur.

Bu nedenle tercüme süreci adım adım sıralanırken, modellerin neredeyse tamamı ET'yi öncelik olarak baz aldığından AT modu süreç basamakları için duyma/işitme basamağından sonra ekstra olarak not alma, konuşma içeriğinin kompozisyonunu oluşturma vb. gibi ekstra adımlar eklemek açıklayıcı olacaktır.

Burada, Herbert'in (1952) çeviri sürecinin genel doğasına odaklanan eski bir tercüme süreci kipi olarak geçmişten bir istisnayı alıntılama fayda var. Herbert (1952, s. 9) tercüme sürecini, daha çağdaş bilişsel temelli süreç modellerinin aksine, yalnızca “anlama, dönüştürme ve sunma” (Pöhhacker, 2004, s. 97) olmak üzere üç belirgin adımla tanımlar. Dilin dilbilimsel kavramlarını merkeze alarak, çoğunlukla altta yatan zihinsel veya bilişsel basamakları dışlayarak tercümenin bu üç temel bileşeninin temelini oluşturur. Zorlu tercüme sürecini veya adımlarını genel bir üç başlık altında değerlendirmek, özellikle böylesine gelişmiş bir dünyada, sağlıklı, çok boyutlu, bütüncül bir tercüme süreç kavrayışını doğal olarak veremez. Bu nedenle, kısa başlıklarla her iki moddaki tercüme adımlarının daha oturmuş şekilde ve ana hatlarını elde etme amacına hizmet etmek için daha modern, uzun vadeli kabul görmüş açıklamalar aramak çok önemlidir.

Böylesine uzun ömürlü, daha modern bir bakış açısı için, Seleskovitch hem ET hem de AT modu için bir “Üçgen Süreç” (1962, s. 16) modeli olan “(Yorumlayıcı/) Anlam Kuramını (The Interpretive Theory of Translation /The Theory of Sense)” model olarak önerir. Bu modelin amacı, Herbert'in görüşüne göre dilsel bir aktarımın aksine, anlamın en uygun şekilde anlaşılmasını ve dönüştürülmesini sağlamaktır. Bu bağlamda Seleskovitch, anlamı üç açıklamayla tanımlar; ilk olarak “bilinçli”, ikinci olarak “konuşma seslerinin uyandırdığı dilsel anlamdan ve bilişsel bir eklentiden oluşan” ve üçüncü olarak “sözsüz” olarak açıklamaktadır (1978, s. 336). Seleskovitch' in bu üç kısa ama aslında derin temelli mantığı, tercüme süreçlerinin sözlü kodun çevriminden ziyade dilsel olmayan (sözsüzleştirilmiş) konuşma anlamına dayandığını gösterdiği için modern bir tercüme teorisinin temellerini atmıştır diye düşünülmektedir.

Şekil 5: Üçlü Basamaklarıyla ET ve AT için Seleskovitch'in Yorumlayıcı Anlam Kuramı -İki Versiyonu İle- (Seleskovitch, 1975; Seleskovitch and Lederer, 1984, s. 185, 168)

Kaynak: (Pöchhacker, 2004, s. 97)

Seleskovitch o dönemler hem ET hem de AT için uygulanabilecek orijinal adıyla “Théorie Du Sens- (Yorumlayıcı/) Anlam Kuramı” ile çığır açıcı bir tercüme kuramı öne sürerek Lederer'in (1981) bu üçgen şeklinde veya üç ana aşamayla işleyen kuramı üstünde açıklayıcı sekiz ardışık zihinsel görevi içeren yeni içerikler eklemesine yardımcı olmuştur. Lederer (1981, s. 50) de dilsel girdinin algılanması, kavramsallaştırma ve ifade etme olmak üzere üç ana görev başlığından bahseden ve alt basamaklarıyla verilen bütünsel bir resmini çizer. Aşağıdaki tabloda, Lederer'in ET'ye yönelik işleme (süreç) modelinde, işleyen bellek işlevlerinin ana işlem aşamaları ve alt bileşenleri ile uzun süreli belleğin yakından ilişkili olduğu açıkça görülmektedir.

- Continuous successive and concurrent operations
 - listening
 - language comprehension
 - conceptualization (i.e. constructing a cognitive memory by integrating linguistic input with prior knowledge)
 - expression from cognitive memory
- Continuous 'underlying' operations with intermittent manifestation
 - awareness of situation
 - self-monitoring
- Intermittent operations
 - transcoding
 - retrieval of specific lexical expressions

Şekil 6: Lederer (1981) Tarafından Detaylandırılan Yorumlayıcı Anlam Kuramının Sıralı Adımları

Kaynak: (Pöchhacker, 2004, s. 98)

Gile (1985a, 1997/2002) tercümanın ET süreci görevlerini gerçekleştirmek için harcadığı çabaya özel olarak odaklanan “Çaba Modellerini (Effort Models of Interpreting)” formüle etmiştir¹⁶. Bu modelde, Gile (1985a), aslında tercmanların sınırlı bir işlem (bellek) kapasitesine sahip olduğunu, başka bir deyişle; belirli sorunları içeren ET ve AT görevlerini gerçekleştirebilmek için işlem kapasitesini zorlayan faktörleri baskılamak ve bu yöndeki zihinsel enerjiyi sabit tutabilmek için birtakım çabalar harcamak zorunda kalacağını anlatmaya çalışmaktadır. Özellikle ET’ nin saniyeler içerisinde işleyen sürecinde görülen bu problemler, temelde kaçınılmaz olarak “başarısızlık dizileri” ile sonuçlanabilecek ve “başa çıkma taktikleri” gerektiren özel isimlerin, sayıların, birleşik isimlerin, teknik terimlerin, farklı jargon kelimelerinin tercümesindeki zorluktur (Gile 1995b, 1997/ 2002) diye düşünülebilir. Yani Gile’in “dinleme ve analiz” (Listening), “üretim” (Production) ve “bellek” (Memory) olarak adlandırdığı üç temel çaba, yorumcunun işlem kapasitesini aşmamalıdır; $(L + P + M) < C$ Kapasite (Capacity) diye varsayılır. Burada yukarıda bahsedilen üç aşamalı süreç modellerine benzer olan, Gile (1999b) tarafından üç aşamalı “Gergin İp Hipotezi (Tightrope Hypothesis)” adı verilen ve özellikle simultane tercümanların tercüme sürecinde adeta *cambazların üzerinde yürüdüğü sıkı gerilmiş ip üzerindeki ilerleyişine* benzer bir çabayla başa çıkmasına atıfla oluşturulan bir modele imza atılmasıdır. Ayrıca bir süre sonra Gile (1997/2002, s. 165) modelinde önceki ilkelere aşağıdaki tabloda görülen “koordinasyon çabasını” (C)¹⁷ ekleyerek bazı düzeltmeler yapmıştır:

¹⁶ Bkz. Gile, D. (1999). Testing the Effort Models' tightrope hypothesis in simultaneous interpreting-A contribution. *HERMES-Journal of Language and Communication in Business*, (23), 153-172.

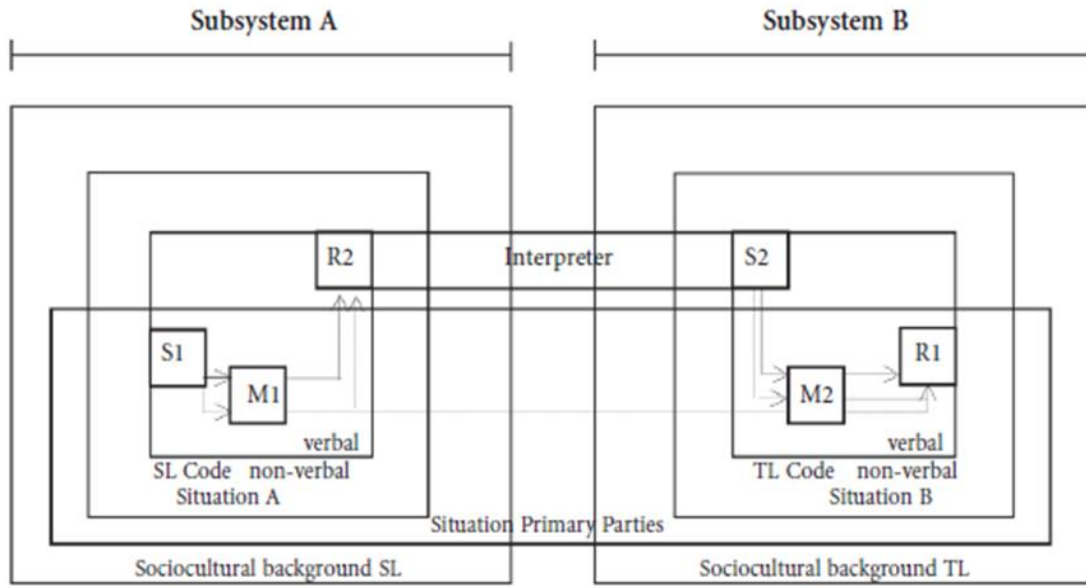
¹⁷ Bkz.; Gile, D. (2016). The Effort Models and Gravitational Model. *Clarifications and Update*. 2018a. [PowerPoint slides]. Disponível em: <https://www.researchgate.net/publication/325485989>
The Effort Models and Gravitational Model Clarifications and Update 01 June 2018 version.

(1) $SI = L + P + M + C$	'Simultaneous interpreting modeled as a process consisting of the three main efforts plus a coordination effort.'
(2) $TR = LR + MR + PR + CR$	'Total processing capacity requirements are a (not necessarily arithmetic) sum of individual processing capacity requirements.'
(3) $LA \geq LR,$ (4) $MA \geq MR,$ (5) $PA \geq PR,$ and (6) $CA \geq CR$	'The capacity available for each effort must be equal to or larger than its requirements for the task at hand.'
(7) $TA \geq TR$	'Total available capacity must be at least equal to total requirements.'

Şekil 7: Gile'in ET (1997/2002) ve Gile' İn AT (Gile, 2009)
İçin Hazırladığı Çaba Modelleri

Kaynak: (Pöchhacker, 2004, s. 99-100)

Benzer şekilde, Kirchhoff'un ET için tasarladığı ve öncelikle psikodilbilimsel işleme zorluklarını bilişsel yük ve işlem kapasitesi açısından gözlemlemeyi amaçlayan "Çok Aşamalı Modeli (Multi-Phase Model)", kod çözme, yeniden kodlama, üretim ve izleme olmak üzere dört temel aşamaya sahiptir (Kirchhoff, 1976/2002). Yorumlayıcı Anlam Kuramında olduğu gibi anlamsal bir işleme süreci veya salt anlamın tercümesini sergilemek veya bilişsel sorunsuz bir tercüme sürecini tasvir etmek yerine, Kirchhoff'un (1976/2002) Çok Aşamalı Modeli, tercümanın kavramsal bellek işlemlerini ağırlıklı olarak sözlü olmayan kodlarla çözmesi, KD ve HD' nin sosyokültürel arka planındaki durumunu önemseyen psikolinguistik ve bilişsel kısıtlamalarla başa çıkma kapasitesini öne çıkaran bir dilsel işleme üzerine kurulmuştur.

Şekil 8: Kirchhoff' un ET için Çoklu- Aşama Modeli (1976)

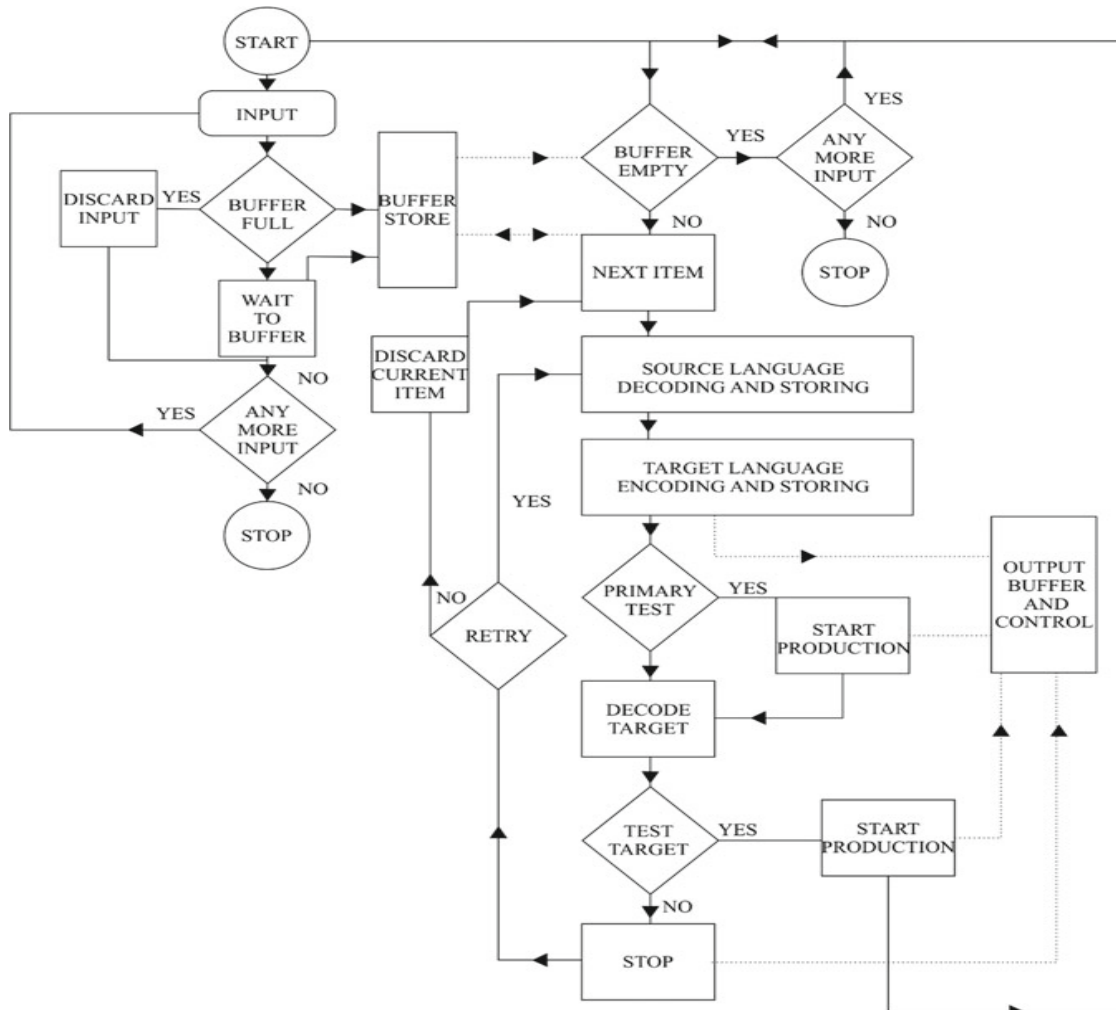
Kaynak: (Kirchhoff' tan (1976) uyarlanmıştır, Pöchlacker, 2005, s. 687)

Kirchhoff'un modeli oldukça sıradan ve yukarıda sıralanan modellerin tercüme süreç basamaklarına yorum farkıyla çok benziyor gibi gözükabilmektedir. Bununla beraber unutulmamalıdır ki bu modelde tercümenin gerçekleştiği belirli bir bağlam, durum ve ortama dikkat çekildiği artı tercüme sürecinde arka planda hep var olan sosyal ve kültürel boyutları arkadaşı ve meslektaşı Hans Vermeer' den (Skopos Teorisinin yaratıcılarından biri) etkilenecek önemseyen Kirchhoff, KD' de ve HD' deki durum ve tercüme kodlarının KK ve HK' de arka planında var olan bu olguların ve her iki KM ve HM kodlarına yansıyanların açılımıyla çözülebileceğine inanmaktadır.

Gerver, tercümede zihinsel işlemenin farklı aşamaları için verileri depolayan kısa vadeli bir sisteme odaklanarak tercüme sürecinin adımlarını sırayla inceleyen başka bir bilişsel ET modelini (Gerver, 1975, 1976) oluşturdu. Gerver' in ET tercüme modeline göre KM daha sonraki işlemler için tercümanın kısa süreli belleğinde beklerken, bir girdi tamponunda depolandığını ve gerçek metin işlemenin, uyumlu dil birimlerini başlatarak uzun süreli bellekle iş birliği ile çalıştığını varsaymaktadır (Gerver, 1976). Pöchlacker, Gerver' in modelini¹⁸ aslında çok açık olmayan bir dilsel tanımlamadan çok, ET tercümenin farklı boyutlarıyla birlikte insan beyninin tercüme sürecini işleme

¹⁸ Bkz. Gerver, D, 1971. *Aspects of Simultaneous Interpretation and Human Information Processing*. Phil thesis, Oxford University.

aşamalarının psikolojik bir açıklaması (olarak değerlendirir (Pöchhacker, 2004, s. 101). Gerver' in modelinin dikkat çekici yönleri için ise Timarova, Gerver'in ses, kelime, cümle gibi dilsel araçlara ve KM' nin semantik mesajına ve tercüman tarafından kodlanan özne, yüklem, nesne gibi pratik anlam yapılarına değindiğinden bahseder. (2008, s.12). Örneğin, KM ve HM için ayrı ayrı her birine önerdiği hem kısa süreli hem de uzun süreli bellek üzerine kurulan ET' nin teorik olarak ilk modeli olarak görülebilir. Fakat ne yazık ki kendisi tarafından da belirtildiği üzere ET modelinde açıklığa kavuşturulmamış veya başkaları tarafından teorik olarak test edilmemiş ve geliştirilmemiş olan noktalar bulunmaktadır (Gerver, 1976, p. 202).

Şekil 9: Gerver' in ET Modeli

Kaynak: (Gerver, 1976, Moser-Mercer, 1997, s. 5; Timarova, 2008, s.13; Stachowiak-Szymczak, 2019, s.12)

Son olarak Gerver'in modelinin, Chernov'un ET' nin Olasılık Tahmini (1979, 1994, 2004) olarak adlandırılan psikolinguistik modelindeki beklentiler üzerinden¹⁹ tercümenin tahmin etmeye dayalı (Chernov²⁰, 2004, p. ix, xii, xiv, xvix, viii, 91; Pöchhacker, p.101²¹) ilerleyişi ve tercümanın tercümeyi işleme süreci ve çıktısı için kendi kendini kontrol etmesi veya kendi kendini izlemesi (monitoring) konusunda benzerlik gösterdiği düşünülmektedir (Hauenschild, & Heizmann, 2011, s. 4).

Moser-Mercer (1978/1995) de tercümanın sözdizimsel ve anlamsal olarak duyduklarını daha tercüme performansının en başından itibaren etkinleştirmesiyle “uzun süreli bellekteki (kavramsal ağ, bağlamsal bilgi, genel bilgi) girdi güdümlü ardışık süreç ve bilgiye” ve “çıktı artikülasyonuna giden yolda sözdizimsel ve anlamsal kelime ve deyim işleme” boyutuna odaklanan psikodilbilimsel bir tercüme süreç modeli ortaya koymuştur (Pöchhacker, 2004, p. 101). Moser-Mercer' in “Psikolinguistik Modeli (Psycholinguistic Model)” Gerver'in aksine, tercüme işleme aşamaları ve terimleri açısından daha net ve yenilikçi olarak kabul edilir (Timarova, 2008). Örneğin, Moser (1978), ET modundaki bilgi-işlemede, kısa süreli bellekle aynı olan ve uzun süreli belleğe geçiş doğrultusunda işleme, depolama ve üretim sürecinde hizmet veren Üretilen Soyut Bellek (ÜSB)- GAM (Generated Abstract Memory; işitsel girdiyi, sözdizimsel ve anlamsal kuralları ve kavramsal anlam ve kullanımı yöneten terim belleğini)'ı önermektedir. Tercüman sözel verileri duyduktan sonra tanımlanan girdi GAM veya kısa süreli arabellekte saklanır, daha sonra kavramlara paralel olarak bağlamsal temel arayışı veya uzun süreli bellekte zaten depolanmış verileri işlemesi başlar (Moser, 1978, s. 355). Tercüman kavramsal temeli bulduğunda, HD segmentasyonu için üretim başlar veya kavramsal temeli anlamak için ekleme yapma ihtiyacı hisseder, bu nedenle bir süreliğine önceki aşamaya geri dönmek zorundadır. Bu ET işleme modeli, kısa bir süre önce Chernov'un (1979, 1994, 2004) ve

¹⁹ Bkz. Cruz, M. P. (2007). Inference and anticipation in simultaneous interpreting: A probability prediction model. *Language*, 83(4), 911-912.

²⁰ Chernov'un modeli, bir sonraki bölümde KÖTM' ün teorik temellerinden biri olarak inceleneceği için burada yalnızca kısaca değinilmiştir.

²¹ Chernov'un modeliyle ilgili ayrıntılı veriler için bkz.;

1- Chernov, G. V. (2004). Inference and anticipation in simultaneous interpreting. *Amsterdam and Philadelphia: Benjamins*.

2- Chernov, G. V. (1994). Message redundancy and message anticipation in simultaneous interpretation. *Bridging the gap: Empirical research in simultaneous interpretation*, 139-153.

Gerver' in (1969, 1976) modelinde bahsedildiğ gibi tercümanın performans esnasında tahminde bulunmasını ve aynı anda kendi kendini izlemesini sağlar. Moser'ın çalışan (işler) bellek bilgi işleme tabanlı ET modeli, yalnızca GAM'ın bellek sistemleri tarafından desteklenen kısa ve uzun vadeli bağlantıları sayesinde tercüman için beklenti tabanlı tahmini kolaylaştırmaz; aynı zamanda tercümanın performans esnasında durumsal ve bağlamsal bilgi olarak filtrelediği KM tabanlı girdi veya verileri de kolaylıkla işlemesini sağlar (Moser-Mercer, 1997). Moser'in modelinde çarpıcı olan şey, kısa süreli bellek veya GAM ile “dil içi ve diller arası iç içe geçmiş kavramların uzun süreli bellekte depolandığı” ve bu kısa ve uzun süreli bellekler arasındaki tampon bölgelerde girdilerin arabellekler ve döngüler şeklindeki etkileşimlerle işlendiğine vurgu yapmasıdır (Schwieter, Ferreira. ve Wiley, 2017, s.452)

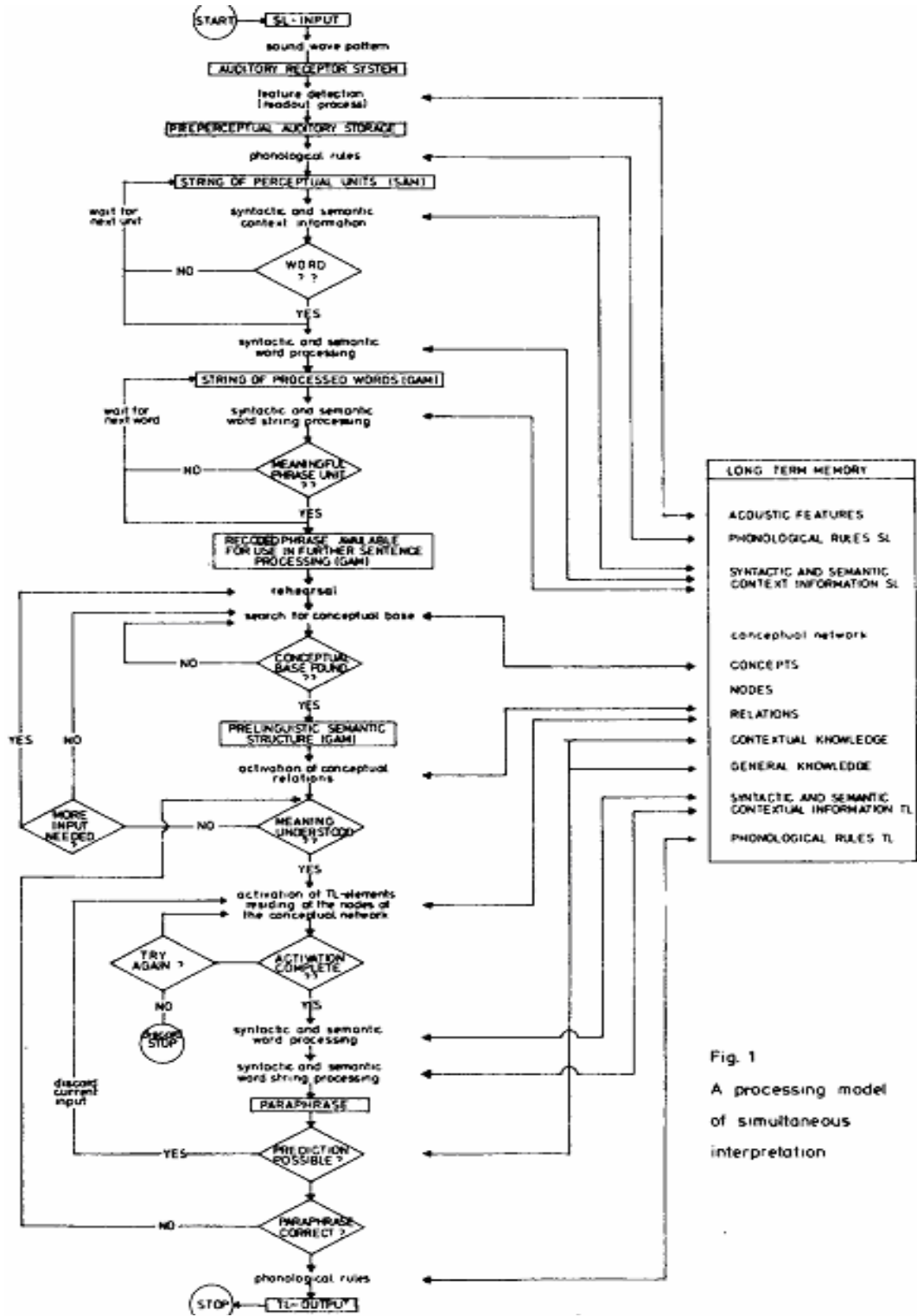

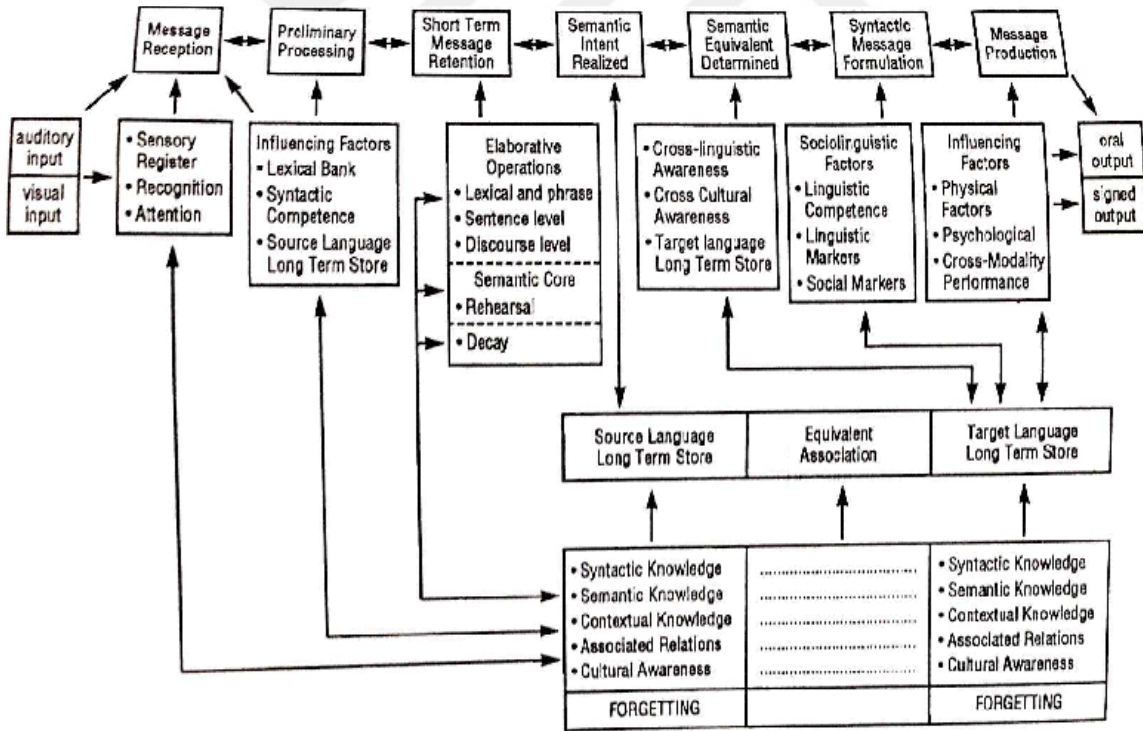
Fig. 1
A processing model
of simultaneous
interpretation

Şekil 10: Moser- Mercer' in ET Modeli (1978, 1995)

Kaynak: (Hauenschild and Heizmann, 2011, s. 6).

1990'larda, Cokely'nin (1992) "Toplumdilbilimsel Olarak Duyarlı Süreç Modeli (The Sociolinguistically Sensitive Process Model)" (Cokely 1992, s. 124) olarak adlandırılan

ve tümdengelim bakış açısıyla açıklanan (bilgiye dayalı) tercüme süreci, kültürel, toplumdilbilimsel ve psikolojik faktörlerin bariz etkisiyle oluşturulmuştur. Bu ismiyle müsemma Toplumdilbilimsel Olarak Duyarlı Süreç Modelinin diğ r modellerden en büyük farkı tercüme sürecini yoğun kültürel, toplumdilbilimsel ve psikolojik etkilerin altında anlamlandırmasıdır. Cokely' e ait tercüme süreç modelindeki bir diğ r dikkat çekici y n, yukarıda tartışılan Seleskovitch (1962), Lederer (1981) ve kısmen bir şekilde Gile (1985) tarafından öne sürülen   başlıklı veya üç ana aşamalı tercüme işleme tabanlı modelden farklı olarak yedi aşamalı bir süreç işleme modeli olmasıdır. Cokely' nin modelinde görülen bu sosyokültürel, psikolojik tercüme işleme perspektifi şüphesiz 1990'larda B' de doruğ  ulaşan sosyo-kültürel mantığın veya kültürel dönüşün TB'deki tezahürlerinden kaynaklanmaktadır. Cokely, tercüme sürecinde girdi ve çıktının anlamsal-sözdizimsel yapısında izlenebilen bu tür toplumdilbilimsel faktörlerin yansımāsından etkilenecek modelini oluşturmuştur (Cokely, 1992a). Cokely' nin modelinin tercüme işleme aşamaları aşağıda gösterilmiştir:

şekil 11: Cokely' nin Toplumdilbilimsel Olarak Duyarlı Süreç Modeli

Kaynak: (Cokely 1992, s. 124; Pöchhacker, 2004, s.103)

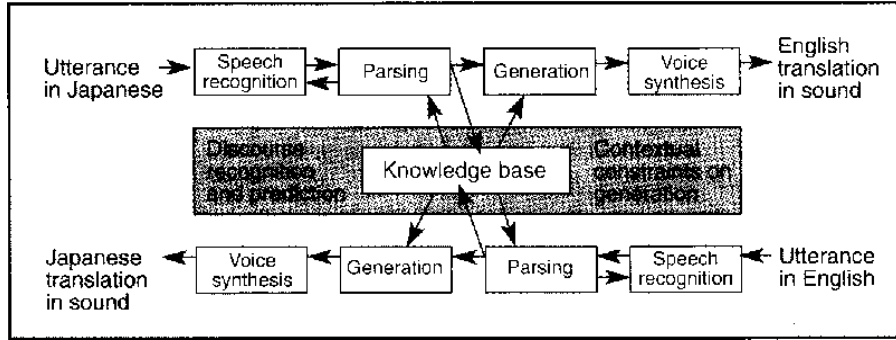
Yukarıda aık  görüldüğü gibi Cokely' nin tercüme süreç işleme modeli; “mesaj alımı”, “ n işleme”, “kısa süreli mesaj saklama”, “anlamsal amaç gerçekleştirme”, “anlamsal

eşdeğerlik belirleme”, “sözdizimsel mesaj formülasyonu”, “mesaj üretimi” olmak üzere tercüme sürecinin kendi özellikleri olan yedi işlem aşamasından ve bu unsurlara göre harekete geçirdiği karar mekanizmalarının yanında bilişsel boyut, alt görevler, söylemsel ve dilsel etkinin aktarımını içermektedir. Böyle bir mekanizmada, tercüman için Cokely, “uzun süreli bellekte çeşitli işlem aşamalarına dahil edilen bilgi türleri” ile yakından bağlantılı bir tercüme modeli çerçevelemektedir (Pöchhacker, 2004, s.102). Tercümanın bu noktada baş etmek zorunda olduğu çoklu işlem, onu HM üretirken “diller arası farkındalık”, “dilsel göstergeler” “kültürler arası farkındalık” ve “sosyal göstergeler” üzerinde düşünmeye iter (Cokely, 1992). Cokely (1992, s.125), tercümanlar tarafından fark edilmesi beklenen bu temel taşlarla ilgili olarak gelecekte araştırmaları üzerinde daha fazla analiz, test ve doğrulama yapılması gerektiğini itiraf etmektedir. Nitekim, yukarıdaki tüm bilim adamları, kendi modellerinin daha sistematik, deneysel veya uygulanabilir olabileceğinden bahsederek bu modellerin birtakım eksiklerini gözler önüne sermekte ve bilimin doğası gereği tüm araştırmaların, modellerin yeniden geliştirilmeye, teknolojiye ayak uydurmaya ve test edilmeye ihtiyacı olduğunu hatırlatmaktadır. Tüm bu gerçekliklerden yola çıkarak TB’de de teorisyenler giderek daha çok ampirik ve bütüncül tercüme süreci modelleri üretmeye başlamıştır. Öyle ki günümüzde artık tüm bilim dallarında ve TB’de yapay sinir ağlarından faydalanan doğal dil işleme düzeyinde araştırmalar yapan, daha karmaşık algoritmik, robotik, YZD (AIA) prologların²² kullanımına geçiş sağlanarak ilerleyen bir sürece girilmiş, dünyaca ünlü birçok kuruluş bu projelerde yer almaya çalışmakla birlikte büyük bütçeler harcamaktadır.

Bu anlamda, ET’deki (ve AT’ye de uygulanabilecek olan) konuşma işleme modelleri açısından bu geçiş sırasında yakın geçmişte hangi gelişmelerin yaşandığını incelemek günümüzde yeni bir bakış açısı edinebilmek için faydalı olacaktır. Çünkü bu tezde

²² Prolog, “Yapay zekâ uygulamalarında kullanılan dördüncü nesil bilgisayar dili ailesinden olan bir mantık programlama dilidir.1970’li yılların başlarında Fransa’nın Aix-Marseille Üniversitesi’nde Alain Colmerauer ve çalışma grubu tarafından icat edilmiştir. Fransızca “**Program**mation en **Log**ique” kelimesinden gelmektedir. Mantığın doğrudan doğruya bir bilgisayar dili olarak kullanılabilmesini sağlamak amacıyla yapılan çalışmalar da 1980 yıllarının başlarında da yoğunluk kazanmıştır. 1981 yılında Japonlar beşinci nesil bilgisayar projesini açıklamalarıyla da konuya olan ilgi büyük bir ölçüde artmıştır. Prolog üzerine çeşitli amaç ve seviyelerde birçok kitap yayınlanmış ve dilin bir standardı oluşmuştur” *Prolog*. 28 Aralık 2021. Vikipedi, özgür ansiklopedi, 19.03.2021 tarihinde <https://tr.wikipedia.org/wiki/Prolog>’dan erişim sağlanmıştır.

özellikle bilinçli olarak bundan önce yukarıda tartışılan modellerde olduğu gibi KÖTM (PIM) konsepti tanıtım maksadıyla ilk etapta manuel gösterge ve analizlerle sunulacaktır. Bu konunun bir model olarak sunumunu daha açıklayıcı kılmak için böyle bir yol izlenmesine araştırma ileri bir aşamasında karar verilmiştir. İlk kez bahsedilecek KÖTM analizi önermesinin asıl ve nihai hedefi aslında KÖTM’ü bütüncü tabanlı ve YZD yazılım ile tercümanların, konferans tercümanlarının, tercüme şirketlerinin ve öğrencilerinin hizmetine sunabilmektir. Dolayısıyla KÖTM’ün manuel analiz fikrini besleyen ana kaynakların gelişimine yukarıdaki modellerden öğrenebilir, fakat nihai hedefi YZD-KÖTM (AIA- PIM) için ilham kaynağı olan fikirleri sunan modeller için aşağıdaki çalışmalara bakabilirsiniz. Bu tür tercümede konuşma işleme modellerinin önemli örneklerinden biri, Kitano (1993) tarafından “DMDIALOG- Konuşmadan Konuşmaya ET Sistemi (DMDIALOG- Speech to Speech Translation System)” adlı konuşmadan konuşmaya otomatik bir basit telefon tercümesi sistemi olarak üretilmiştir. Kitano modelini “büyük ölçüde paralel” (Pöchacker, 2004, s.102) bir sistem, yani KK’nin ürettiği konuşmaya büyük paralellik ve “ilk deneysel konuşmadan-konuşmaya sistemlerinden biri ve ET olasılıklarını gösteren ilk modeldir” diye adlandırmaktadır (Kitano, 1991, s. 36). Kitano modelinin doğal dil işleme ve konuşmanın (parçalarının) birleştirilmesi için kurulduğunu savunuyor. Ona göre, DMDIALOG sistemi aşamalı olarak konuşmayı ayrıştırmayı ve benzer algoritmaların oluşturulmasını destekler (Kitano, 1991):

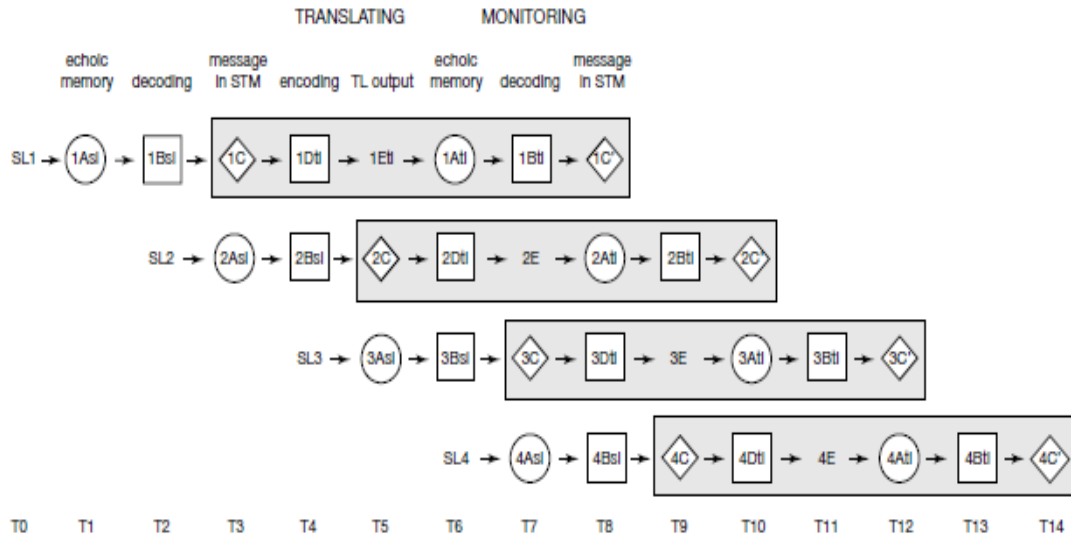
Şekil 12: Kitanoun Konuşmadan -Konuşmaya DMDIALOG ET Sistemi (1993)

Kaynak: (Kitano, 1991, s. 45)

Bu nedenle, Kitano’ nun (1991, 1993) doğal dili işleme aşamaları ile tercüme sürecinin doğal işleme aşamalarını bir araya getirmeyi başardığı için oldukça birleştirici ve başarılı bir tercüme modeli oluşturduğu düşünülmektedir. Bunu desteklercesine Pöchacker,

Kitano'nunki hem sembolik (bilgi işleme) bir bileşen (cümle ayrıştırma gibi kural tabanlı işlemler için) hem de daha önce karşılaşılan ifadeler ve bir veritabanında depolanan cümlelerle kalıp eşleştirme biçiminde yukarıdan aşağıya (bütünden parçaya) işleme için birleştirici bir ağ içeren hibrit bir sistemdir” diye belirtmektedir. DMDIALOG'un (Kitano, 1993) sistemi, bir makine tercümesi olarak sınırlı kapasitesi olmasına rağmen, genel olarak ana problemlerin yakalanması açısından etkilidir. Kitano, bu ana zorlukları nesneler arası akustik varyasyon olarak tanımlamakla kalmaz bunları isim isim tanımlar; hızlı veya sürekli konuşma, eliptik referans; biçimsiz/kesik dilbilgisi ve karma inisiyatifli söylem (Setton, 2003) ve de bu sorunlara bir dizi çözüm sunar. Sonuç olarak, onun modeli hibrit bir forma sahip olduğu için, ilk bakışta yüzeysel bir algoritma ürünü gibi görünen, ancak daha sonra kapsamlı ve oldukça pratik olduğunu kanıtlayan gerçekçi bir MT örneği olarak değerlendirilmektedir. Bu model, günümüzün MT modellerine daha elverişli bir çıkış noktası oluşturmaktadır.

Paradis (1994), iki dilli beyinde nörolinguistik ve nörofizyoloji ile hemisferik uzmanlaşma açısından konuşma işlemeye dayanan “Akış Şeması (Flow-Chart)” adlı bir ET modeli sunmuştur. Örnek vermek gerekirse, Paradis başlangıçta iki dilli beyinlerde her iki dilin de yararlanmasını sağlayan tek bir bilişsel sistem olduğunu ve bunun dilsel olmayan zihinsel temsiller için de işlev gördüğünü savunmaktadır. Önerdiği diğer hususlar ise, öncelikle iki tür bilginin olduğunu ileri sürmesidir; birincisi *örtük bilgi* insan beyinde otomatik olarak bulunurken, ikincisi olan *üst dil bilgisi* öğretim ve profesyonelleşme yoluyla edinilir (Schwieter, Ferreira ve Wiley, 2017, s.453). Bu nedenle, Paradis ET modelinde, iki dilli beyin ve bu diller (KD, HD) tercüman tarafından aktive edilirken bu beyin içindeki operasyonlar ve organizasyonların nasıl çalıştığına odaklanır. Modeldeki tercüme süreci, KM öbeklerinin tercüman tarafından (HM üretimi için dilsel olmayan temsiller dahil kod oluşturmada kod çözmeye kadar) zihinsel olarak eşleştirildiği çok katmanlı, karmaşık bir sistematik üzerine oturtulmuştur (Paradis, 2004):

Şekil 13: Paradis' in Akış Şeması ET Modeli

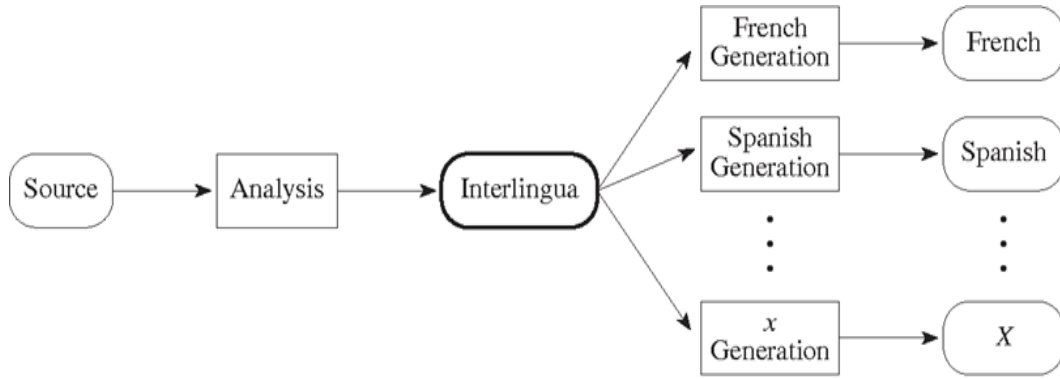
Kaynak: (Paradis, 2000, s. 24; Pöchhacker, 2004, s.105)

Yukarıdaki şekilde açıkça görüldüğü gibi, daireler bellek tamponlarını, kareler işlem mekanizmalarını, elmaslar dilsel olmayan zihinsel temsillerdir ve herhangi bir zamanda aşama aşama meydana gelen işleme aşamalarının çoklu eşzamanlılığının gerçek göstergeleridir. Bu akış şeması görüntüsü, sekiz adımda bir cümle işlemenin nasıl oluştuğunu somutlaştırır; ekoik bellek²³ (yankı belleği- fonolojik kısa süreli bellek), dilsel kod çözme, KD'de anlam çözümleme, HD' de kod üretimi, HD çıktısı üretimi, yankı belleğinde HD çıktısı, HD çıktısının dilsel kodunun çözülmesi ve son olarak tercümanın ürettiği HD anlamını KD anlamı ile karşılaştırmasını sağlayan HD çıktısının anlam gösterimidir. Diğer ET tercüme süreç modellerinde olduğu gibi, bu modelde verilen sekiz aşama üzerinde işleyen izleme (monitoring), tercüme sürecinin kalite kontrolünü kolaylaştırmaya yarayan bir diğer önemli bileşenidir. Paradis'in bağlantılı zihinsel faaliyetlere dikkat çektiği ET Akış Şeması modelinin bulanık kavramları ise “etkinleştirme eşiği hipotezi”, “alt küme hipotezi” ve tamamıyla nörolinguistik bir temele sahip olan “örtük dilsel yeterlilik” ile “üst dil bilgisi” arasındaki farktır (Pöchhacker, 2004, s. 10).

Aslen Yapay Zekâ (YZ /AI) uzmanı olan Lonsdale (1997), konuşma ifadelerin bireysel işleme bağlamının tahminini sağlayan bir veri tabanını ET tercüme için *diyalog işleme*

²³ Fonolojik kısa süreli bellek veya ekoik bellek- yankı belleği duyuşal bellek kayıtlarından biridir; çevremizden aldığımız tüm kısa süreli sesleri (işitsel bilgiyi- fonolojik verileri) depolayan duyuşal belleğin (sensory memory- SM) bir bileşenidir.

sistemi modeli olarak “Bilgi Temelli (Makine Tercümesi) Kavrama (Knowledge-Based Cognition of MI)” oluşturmuştur (Setton, 2003; Pöchhacker, 2004, 2016). Bu veri tabanı, her iki dil için “anlamsal ağaçlar ve ayrıştırma ağaçları oluşturmak için modüller ve diller arası haritalama sistemi” (Pöchhacker, 2016, s.94) için sınırlı anlama ve üretme kapasitesine sahip bir çalışan belleği içerir.

Şekil 14: Lonsdale' in Bilgiye Dayalı Biliş MT (ET) İşlemesi (1994)

Kaynak: (Leavitt, Lonsdale, & Franz, 1994, Mayıs, s. y.)

Lonsdale (1997) oluşturduğu ET veri tabanını şimdiye kadar önerilen tercüme süreç modellerinin hiçbirinin pratikte uygulanmadığını, hepsinin teorikte kaldığını ve somutlaştırılmadığını düşündüğü için bir çözüm olarak önermiştir. Ayrıştırma ve belirsizlik çözümü gibi süreçlere odaklanan bu sistem, doğal dil olarak hizmet eden Chomskyan X-bar dilbilgisi üzerine inşa edilmiş bir konuşma işleme sistemi olan NL-Soar' a dayanmaktadır (Setton, 2003; Pöchhacker, 2004, 2016). Lonsdale' in insan beyninin konuşma sisteminin doğal dil işleme kapasitesini kullanmaya dayalı bu sistemi, problemlili veya problemsiz cümleler için ayrıştırma ağaçları (onun 'sözce modelleri' olarak adlandırdığı sınıflamaları) oluşturmada insanın anlama(bilişsel) performansını iyi bir şekilde simüle etmiştir denebilir. Özellikle böyle çok derinlikli tasarlanmamış bir sistemle pragmatik faktörlerin de yazılıma dahil edilmiş olması dikkat çekmektedir. Örneğin konuşmacı hakkında bilgi, konuşma konusu, durumu ve özdeyişlerden oluşan verilerin veri tabanına dahil edilmesi ve bu sistemin ifadeleri anlayarak oluşturduğu bağlam sayesinde diyalog işleme sistemini çalıştırır (Lonsdale, 1997).

Lonsdale'in veri tabanı, bu ayrıştırma ağaçlarını (sözce modelleri) ve anlam ağaçlarını (durum modelleri) oluştururken insan bilişini simüle eder. Bu semantik ağaçlar “Nesneleri, varlıkları, eylemleri, olayları ve özellikleri temsil eden birbiriyle ilişkili

kavramlar, daha büyük altyapılar oluşturmak üzere bağlanabilen Zaman, Kesinlik, Kipler, Çoğulluk [...] gibi özellikler için oluşturulur (Setton, 2003, s.42). Lonsdale'in veri tabanı, sınırlı bir ayrıştırma ve belirsizlik çözümleme işlemleriyle dar bir kapasiteye sahip olmasına rağmen, ET'ye kolaylık ve pratiklik sunma konusunda bir haritalama ve görev kontrol sistemine sahiptir. Bu bilgisayar modellenli veri tabanı, bilgi tabanlı süreçleri devreye sokarak, tercümanın konusunu, KMÜ' nün ifadelerini düzgün tercüme konusunda ve ayrıca konuşmacının söyleminin diğer görsel-işitsel- semiyotik (göstergebilimsel) verilerini (vb. çok odlu unsurlarını) kullanmak gibi pragmatik unsurlar üzerinde durmasıyla oldukça dikkat çekici bir farklılık göstermektedir. Ancak bu YZD modelin (veritabanının veya programın) kısıtlı sistemiyle KMÜ' nün konuşma bağlamını algılayabilmesi gibi karmaşık işlemleri nasıl gerçekleştirdiğini ifade edememesi ve somut bir örnek sunamaması nedeniyle için eleştirilmiştir (Setton, 2003).

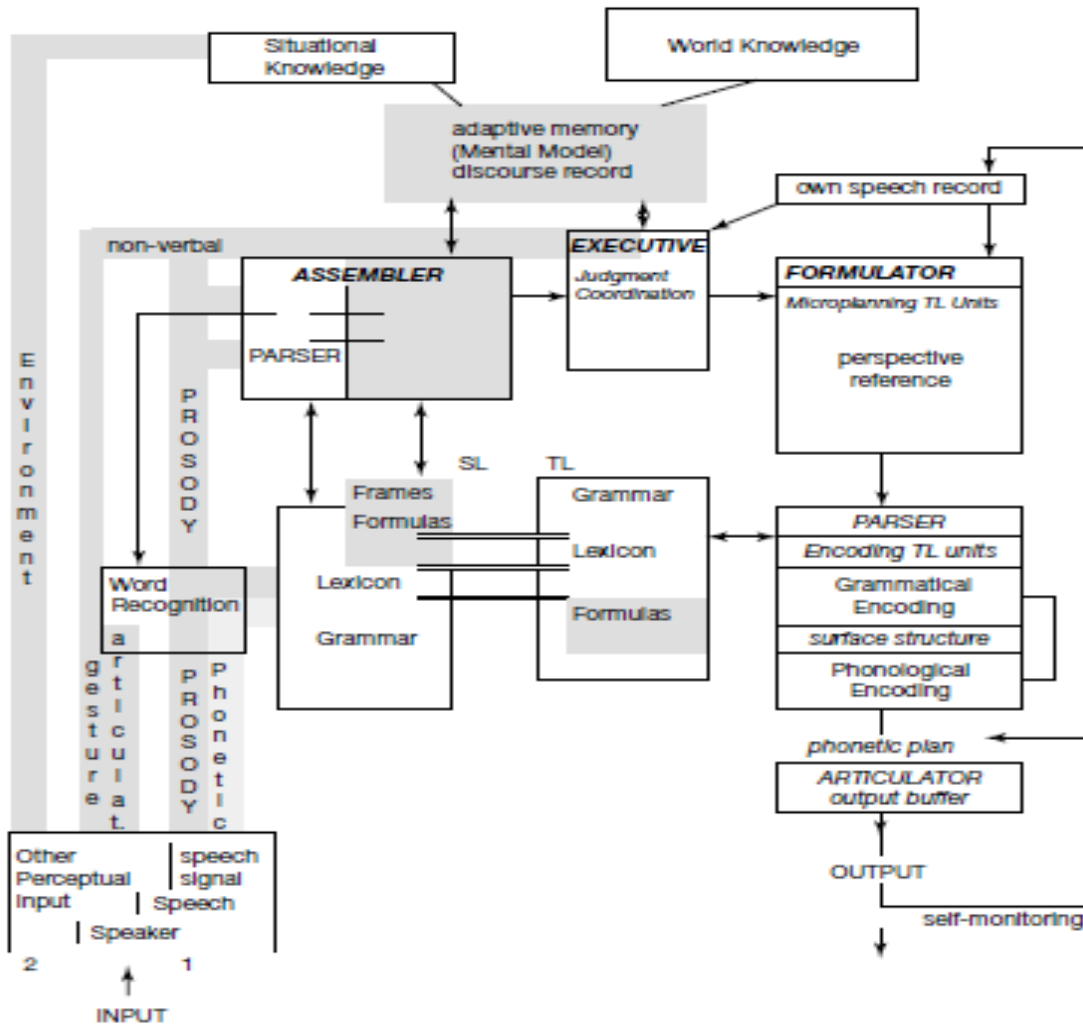
Yukarıda tek tek sıralanan önceki modellerden daha bütüncül olan diğer tercüme süreç modeli, onu “hazırlık niteliğinde” ve “mevcut en iyi teorilerin bir melezi” olarak tanımlayan Setton'a (1999) aittir (s. 63). ET ve Bütünce Tabanlı Tercüme Çalışmaları (BTÇ/ CIS- Corpus- based Interpreting Studies²⁴) kapsamında yer alan bir ET modeli olarak “Bilişsel-Pragmatik Analiz (Cognitive-Pragmatic Analysis)” olarak adlandırılır. ET sürecinin bilişsel-pragmatik, çok-modlu, psiko-dilbilimsel ve dilsel ve özellikle bağlamsal, iletişimsel bir ifadesi olarak tanımlanır ve esas olarak konuşmanın çıkarımı ve toplam üretimi ile anlaşılmasına dayanır. Setton, konuşmanın ana bağlamını anlamak için, bir tercümanın önceden bahsedilen iletişimi veya metnin anlamsal içeriğini çözmesi gerektiğini açıkça savunuyor. Bu formülasyon, seslerin algılanması, sınıfla parçalama, anlam birleştirme alt süreçleri ve ardından konuşmanın üretimi ile ilgili alt süreçlerle gerçekleşir. Bu modele göre tercüman, KM' den bağlamsal çıkarımı, kendi mesleki bilgi ve yetisi, genel kültürü ile ve tercüme olayının hangi kapsam ve duruma ait olduğunu saptar. Setton, bu öğelerin birleşimini, KM üzerinde çıkarım yapma, değerlendirme, karar verme gibi bazı işlemleri kapsayan bir “uyarlanabilir (çalışan) bellek” (Setton, 1999, s. 67) modeli olarak adlandırır (Schwieter, Ferreira & Wiley, 2017, s. 453). Setton' ın bilişsel-pragmatik analizinin özgünlüğü, tercümanın TT'nin söylemini kurduğu KM' den

²⁴ Bkz.; BTA için ayrıntılı veriler için bakınız:

Shlesinger, M. (1998). Corpus-based interpreting studies as an offshoot of corpus-based translation studies. *Meta: journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 43(4), 486-493

çıkarılan iletişimsel içeriğe yaptığı vurgudan kaynaklanır (Pöchhacker, 2005). Bu modeli, KM’ deki söylemsel anlamın çözülmesi ve HM’ de anlamsal hataların önlenmesi açısından ET’ nin tözsel işleme modellerinin amacının dışında olduğuna inanarak ortaya koymaktadır (Setton, 1998).

Ayrıca Setton (1998/2002, 1999), mevcut bilişsel işleme modellerinin aksine (Pöchhacker, 2004, p.104), bu öne sürdüğü modelde bir konuşmanın söylemi kendi pragmatik bağlamından ayrı düşünemediği için söylemsel anlamla ET’ nin mikro seviyeleri üzerinde işlem yapabilmeyi başarır:

Şekil 15: Setton’ ın ET için Bilişsel-Pragmatik Analiz Modeli

Kaynak: (Setton 1999, s.65, Pöchhacker, 2004, s.106)

Setton' ın (1998, 1999) araştırması, kodlar ve çıkarımlar içinde insan dili işleme/konuşma işleminin doğasını ve bunun altında yatan iletişimsel işlevi kavramayı teklif ederken

Serper ve Wilson'ın (1995) “Uygunluk Teorisini (Relevance Theory)” den modeline entegre ettikleriyle tercüme sürecinin söylemsel-işlevsel yanlarını vurgular.

Tercüme sürecinde olması beklenen eklemeli niteliklere sahip (en geniş yelpazede tercüman yetileri) gerçek iletişim üretim ve konuşma mekanizmasını anlamak ve benimsemek; sadece uzun süreli belleğin şema-çerçeve organizasyonunu ortaya çıkarmakla kalmaz, aynı zamanda çalışan bellekte önceden var olan hızlı veri aktivasyonunu da tetikler. Belirli bir bağlamda insan iletişiminin yöneltimsel açısını aydınlatan bu tür işlemler, söylem, söylemsel kavramın özü etrafında döner. Ve bu söylemsel özellik, çıkarımsal anlamı keşfederken tercüme sürecinde içsel olarak, psiko-dilbilimsel olarak analiz edildi. Setton (1999), doğal konuşma işlemeye dayalı teorilerde anlamı kısaca yorumlamanın yanı sıra, bir bütüncü analizini zorunlu olarak nasıl ifade ettiğini kendi modelini vererek detaylandırır:

“Bu durumda keşif prosedürü, bütüncü analizini ve/veya dil veya konuşma iletişimi teorilerinin yorumlanmasına yönelik ekstrapolasyonu (bilinene dayanan tahmin-gözlemlerin ötesinde tahmin)içermelidir. Bu sınıfa Yorumlayıcı Teori veya Théorie Du Sens (Seleskovitch 1975; Lederer 1981 ve diğerleri), Chernov' un Olasılık Tahmin Modelini (Chernov 1979, 1992, 1994), Le Ny'nin Psikosemantik Hesabını (1978) ve benim kendi Bilişsel-Pragmatik Modelimi dahil edebiliriz. ...” (Setton, 2011, s. 31).

Setton, modelini oluştururken Almanca ve Çince'den İngilizce'ye ET tercüme yapılırken büyük miktarda bütüncüden yararlandı ve bu bütüncü analizi ET işleme sürecinin tercümanı metinsel bağlamla ilgili sonuç çıkarmaya, terminolojik kümelemeye, tahmin etmeye zorladığını ve rastgele bir kod çözme-kodlama yaklaşımından daha ziyade bilgi işlemede normalde göz ardı edilen veya açıklanmayan anlamlı ayrıntıları görmeye ittiğini ifade etmektedir.

Biliş, sözsüzleştirme, yeniden formüle etme ve kendini izlemeden oluşan çoklu görev klişelerinden ziyade, Setton' ın modeli (1999, 2003, 2011) ET' yi, yüz ifadeleri (mimikler), beden dili (jestler) ve diğer çok modlu, paralinguistik girdilerin katılımıyla semantik-pragmatik işleminin bütünleşmiş bir misyonu olarak tasvir eder. Ayrıca, aşağıda ifade eden bazı tercüme girdilerinin doğal akışını da göz ardı etmedi:

“... akustik, Konuşmacının aksanı ve diksiyonu ve ekipman; kelime tanımadan Derlemeye kadar orta-merkezi süreçler, tercümanın KD komutuna bağlıdır; genel tutarlılık onun zihinsel modeline bağlıdır ve bu da hazırlık derecesine ve (bağlamla) ilgili bilgisine bağlıdır; İzleme gibi yürütücü işlevler, edindiği göreve özgü koordinasyon becerilerine (ve tabii ki temel bilişsel yeteneklerine) bağlıdır ve HD' de üretim (Setton, 2003, s. 50).

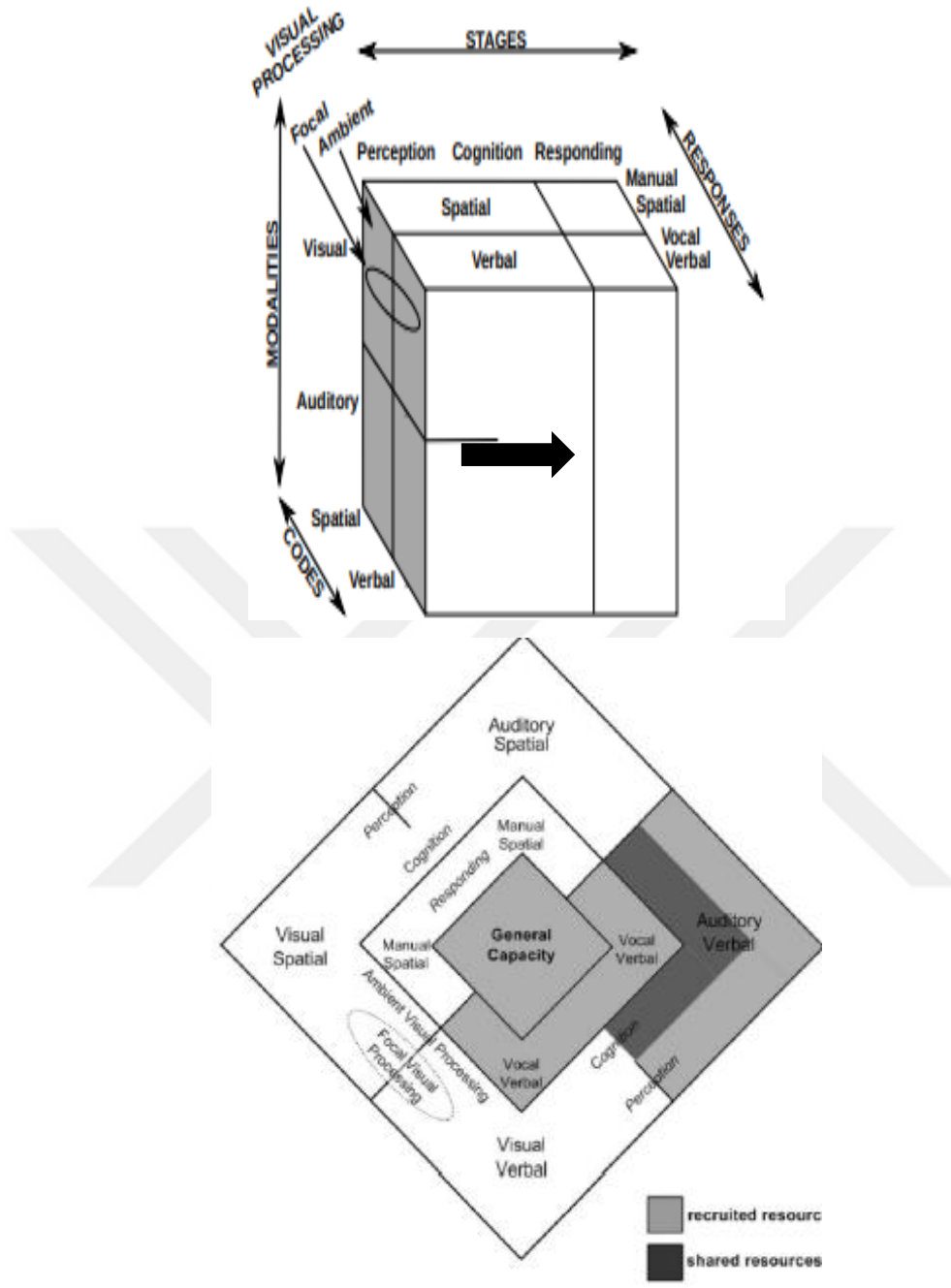
Bu bağlamda, Setton' ın ET işleme ile söylem işlemeye ilişkin bütünce araştırması, modern anlamda (aynı zamanda AT için uygulanabilecek nitelikte olan ve bir tercüme eğitim aracı olarak) bütüncüye dayalı ET işlemenin ilk etkili ve görsel-işitsel ve semiyotik (göstergebilimsel) öğelerini tercüme girdileriyle bütüncül şekilde hesaba katan perspektif modellerinden birini oluşturmuştur. Çünkü tercüme araştırmacılarını, yeni bir teknikle söylemin tahminini sağlayan daha ileriye dönük, makine destekli, yazılım ve bütünce tabanlı tercüme araştırmaları yapmaya teşvik etti.

Konferans tercümesinin bir başka teorisyeni olan Seeber (2007, 2011, 2013, 2016), Wicken' ın konuşma işlemenin “Çoklu Kaynak Teorisinden (ÇKT-Multiple Resource Theory/ MRT)” beslenen ve BDT araçlarıyla da uygulanabilen ET sürecinin ve fakat Gile' in Çaba Modellerine karşı çıkan “ET’ de Bilişsel Yük Modelini (BYM (Cognitive Load Model- CLM²⁵))” ortaya koymaktadır (1984, 2002).

Gile (2009), ET’ nin belirli bazı alt görevlerin veya çabaların birleşiminden oluşan bir görev olduğunu düşünse de Seeber (2011, 2013) bu çabaların karmaşıklığının birbirini engellemeye (daha çok işitsel veya görsel girdi işlemeye) neden olduğunu ve tercümanın bilişsel işlemini karıştırdığının altını çizer. Seeber’ in modeli genel kaynaklarda tespit edilen ÇKT’nin iki bilimsel çıkmazını aynı anda açıklar nitelikte görülebilmektedir; birincisi Wicken’ ın küpünde tercüme girdilerinin ve her birinin birbirine yakınlığının görsel olarak görüntülenemesi, ikinci ise bu küpün bütünüyle net ve anlaşılır yansımasıdır. Wicken' ın ÇKT' sinin üç boyutlu küpünü, Seeber (2007, 2011, 2013) “Bilişsel Kaynak Ayak İzi -BKA²⁶ (Cognitive Resource Footprint- CRF) olarak önererek” öne süren iki boyutlu şemaya dönüştürmüştür:

²⁵ Bkz.; Seeber, K. G., & Kerzel, D. (2012). Cognitive load in simultaneous interpreting: Model meets data. *International Journal of Bilingualism*, 16(2), 228-242.

²⁶ Bkz.; Seeber, K. G. (2007). Thinking outside the cube: Modeling language processing tasks in a multiple resource paradigm. In *Eighth Annual Conference of the International Speech Communication Association*

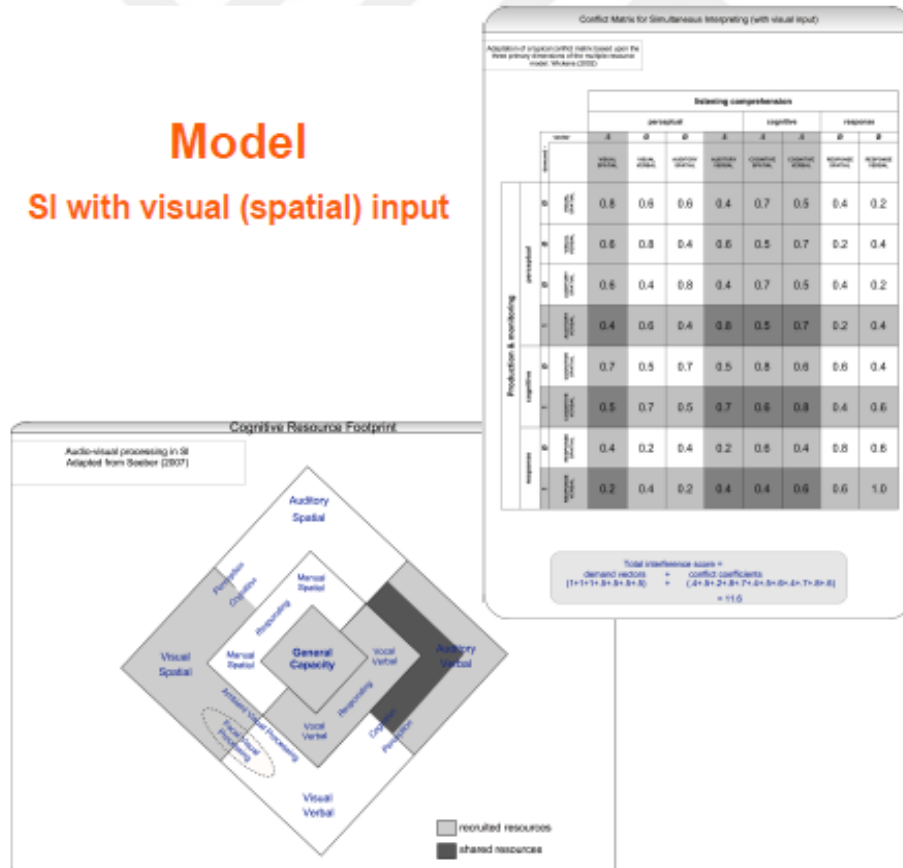
Şekil 16: Seeber' in (2007, 2011) ET İçin Bilişsel Kaynak Ayak İzi Modeli (Wicken' ın (2002) ÇKT' siyle Karşılaştırılması

Kaynak: (Wicken'dan uyarlanmıştır, 2002, s.163 ve Seeber, 2007, s.1385)

Yukarıda görüldüğü gibi Wicken küpü dört boyuttan oluşmaktadır ve bunların her biri iki seviyede oluşturulmuştur; bunlar işleme aşamaları (algılama ve biliş/yanıt verme), işleme kodları (uzaysal/sözel), işleme modaliteleri (görsel/işitsel) ve görsel işleme (ortam/odak)dır. Seeber'in iki boyutlu BKA' sı ET sürecinde, Wicken' ın ÇKT' sindeki

bilişsel kaynakların karmaşık görevleri kolaylıkla tanımlanabilir (Seeber, 2007, 2011, 2013). Örneğin, Seeber'de, tercümanların işitsel girdiyi/uyaranı sözcüklerin konuşmacı tarafından telaffuz edilmesiyle aldığı ilk görev (Wicken' da dil anlama) ile başlar daha sonra sözlü mesajın analizi, algısal-bilişsel aşamada işitsel-sözel ve bilişsel-sözel kaynakları harekete geçirir. İkinci görev, tercümanların duyduklarını HD' de sözlü olarak ifade etmeleri (dil üretimi-Wicken), aynı zamanda algısal-bilişsel aşamada kendi tercüme performanslarını izleyip tekrar dinlemeleri ve ardından üretim- yanıt aşamasındaki sesli-sözel kaynakları kullanımdır.

Bu aşamalar, ET' nin dil anlama ve dil üretimi ile aynı anda karmaşık bir dizi dil işleme görevini nasıl içerdiğini ortaya koymaktadır. Böyle karmaşık bir süreçle başa çıkabilmek için, Seeber (2016) daha sonraki poster araştırmasında 2011, 2013'teki teorisini geliştirir ve üzerine bazı önerilerde bulunarak ET' de Çok-modlu Süreç (/İşleme) Modelleme (ÇSM-Modeling Multimodal Prosessin- MMP) çerçeveleri:

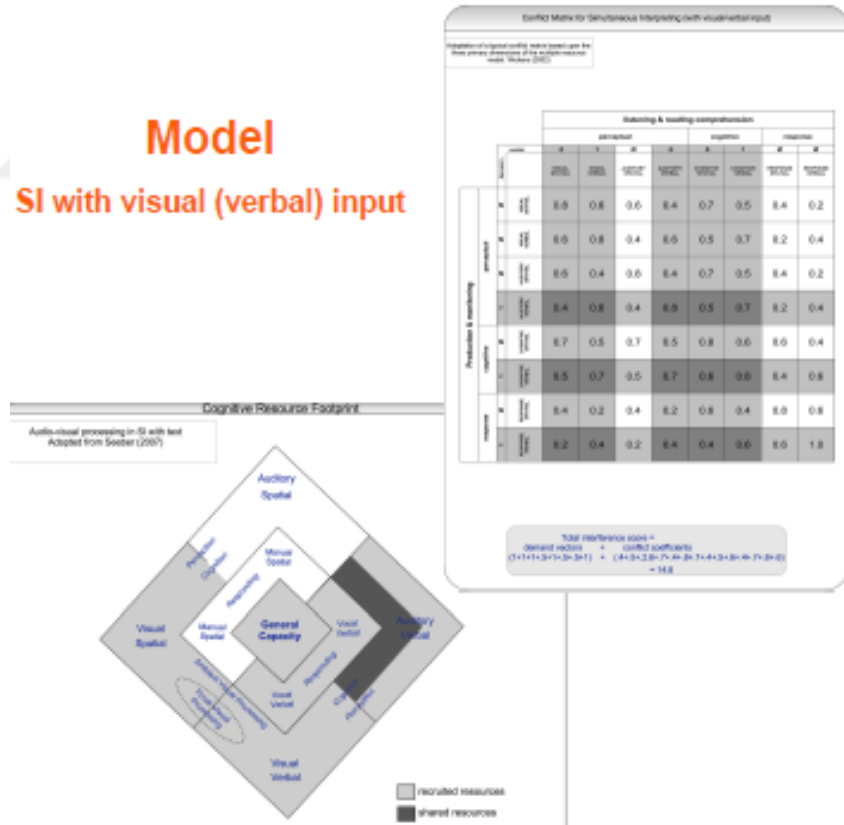

Şekil 17: Seeber' in ET 'de Çok Modlu Süreç Modellemesi (2017)

Kaynak: (Seeber, 2017, s. 468, 469)

Doğal konuşma ortamlarında işitsel konuşmaya normalde konuşmacı tarafından sağlanan görsel konuşma bilgileri eşlik eder:

- Görsel bilgi işitsel konuşmanın algılanmasını destekler ve kolaylaştırır.
- Konuşmanın okunması, hem konuşulan hem de söylenen metnin anlaşılmasında etkin bir rol oynar.
- İnsan işlemci, çeşitli modaliteler arasında veya içinde (çoklu entegrasyon) olmakla birlikte fazla çaba harcamadan farklı ipuçlarını tek ve aynı modalite içinde entegre etme (çoklu ipucu entegrasyonu) yeteneğine sahip görünüyor
- Tek kaynak teorisi, çok uçlu ve çok modlu entegrasyon sırasında erken aşırı yüklenmeyi öngörür.
- Çoklu kaynak teorisi, yalnızca çok noktalı entegrasyon sırasında erken aşırı yüklenmeyi öngörür.

Şekil 18: Seeber' in ET 'de Görsel (Sözlü) Girdi Modeli (2016)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Görsel-işitsel bilgiler, iki kanaldan gelen bilgiler tam olarak senkronize olmadığında bile entegre edilebilir.

Görsel-işitsel bilgiler bir 40ms ses kablosu ile 240ms ses gecikmesi arasında, başka bir deyişle 300ms'nin hemen altındaki bir pencerede sunulmuştur.

Önde gelen işitsel bilgiler entegrasyonu engellerken, önde gelen görsel bilgiler entegrasyonu artırır.

- Metinle ET sırasında çok modlu bir kolaylaştırma etkisi, iki sinyalin (örneğin metin ve konuşma) eşzamanlılığına bağlıdır.
- Farklı kanallardaki sinyallerin uyumsuzluğunun bilişsel yükü artırması bekleniyor
- Metinle ET sırasında tercümanın bu senkronizasyonu sürdürmemesi, metinsiz ET ile karşılaştırıldığında görev zorluğundaki algılanan artışı açıklayacaktır.

(Seeber'in poster çalışmasının çevrisidir²⁷, Seeber, 2016)

Seeber (2016), yukarıdaki posterinde, ÇSM' nin ET' de sınırlarını çizerken, doğal konuşma/konuşma işleme ortamında baskın ve en etkili faktörün görsel-işitsel girdiye eşlik eden görsel-uzaysal girdi olduğunu göstermektedir. Çünkü ET sürecinin karmaşık görevlerini çözmenin görsel bilginin aktif entegrasyonu ile büyük olasılıkla daha kolay olduğuna inanmaktadır. Beyinde jest, mimik, yüz ifadesi, resim veya metin şeklinde olabilen görsel bilgi veya uyaran işlemenin veya süreçlendirmenin, ET sürecinde eş zamanlı olarak işitsel bilgilerle entegrasyonu geliştirdiği bulunmuştur (Seeber, 2016). Seeber, yeni modelinin (metinli ve metinsiz ET' yi ifade eden) görsel ve metinsel uyaranların/bilginin ET sürecini kolaylaştırıp kolaylaştırmadığını, yardımcı olup olmadığını veya engelleyip engellemediğini değerlendirme girişimi olduğunu ifade etmektedir.

Bu nedenle yeni ÇSM' nin merkezine *görsel konuşma bilgisini* koyuyor. Bu girişim, doğal konuşma ortamlarında, işitsel girdinin veya konuşmanın, konuşmacı tarafından sağlanan görsel konuşma bilgileriyle desteklenmesinin, konuşulan ve okunan metnin anlaşılmasını kolaylaştırdığını ortaya koymaktadır. Bu, insan işlemcinin farklı ipuçlarını tek bir yerde kolayca birleştirmesini ve bu çok kanallı entegrasyonun (aynı modalite) çok

²⁷ Hatırlatma: Buradaki çeviriler de dahil bu tez çalışmasındaki tüm çeviriler aksi belirtilmedikçe veya atıf olarak yazılmadıkça tez yazarına aittir.

modlu entegrasyon oluşturan diğer birkaç modalite ile birleşmesini sağlar. Bu çok modlu entegrasyon kolaylığının etkisi, metin ve konuşmayı ET sürecinde (metinle) birleştirmek zorunda olan tercüman için iki farklı sinyalin bir arada eşzamanlılığını destekler. Bunun aksine, tercümanın iki sinyalin (görsel ve işitsel uyaran) farklı kanallarda senkronizasyonunu sağlayamazsa bilişsel yük artar ve metinli/metinsiz ET sürecini engeller. Modern anlamda, Seeber' in modeli, özellikle görsel verilerle desteklendiğinde insan işlemcilerin kapasitesini arttırdığı için ET sürecinde metinli/metinsiz azımsanamayacak çok modlu faktörleri kullanmayı tıpkı KÖTM' de olduğu gibi cazip kılmaktadır.

Chmiel, Janikowski ve Lijewska' ya ait ve yirmi dört profesyonel konferans tercümanı üzerinde metinle ET' de görsel ve işitsel modalite arasındaki girdinin (uyumsuzluğunun) belirlenmesine odaklanan güncel bir araştırmada -Seeber'in modelinde önerdiği ve ön plana çıkardığı *görsel konuşma bilgisini* destekler nitelikte- *Colavita etkisinin*²⁸ işitsel uyaranlara baskın olduğu ve bu nedenle bu baskın görsel etkinin bir strateji olarak risklerden kaçınmak için deneyimli ET icra eden tercümanlar tarafından seçildiği sonucuna varılmıştır (Chmiel, Janikowski ve Lijewska, 2020). Ayrıca Seeber'in (2007, 2011 ve 2016) ET modelleri, özel yazılımlarla BDT, BDTE ve YZD araştırma ve uygulamaların yanı sıra, not alma teknikleri ile AT moduna kolaylıkla adapte edilebileceği de düşünülmektedir.

Sonuç olarak, konferans tercümesinin tüm işleme/süreç modları, çoğu tercümanlık teorisyenlerine göre AT'den daha karmaşık görüldüğü ve saniyeler içinde çoklu görev gerektirdiği için çoğunlukla ET modu için üretilmiştir. Ancak bu, bu işlem modellerinin, yukarıda kısmen değinildiği gibi, not alma teknikleri ve AT'ye özgü özel stratejilere sahip ardıl tercümanlar tarafından uygulanamayacağı anlamına gelmez. Ayrıca, pek çok ortak noktayı paylaşan ve yakın geçmişte özellikle 1970'ler ve 1980'lerde yoğun bir şekilde BDT'ye evrilen ve bilişsel psikoloji, psikodilbilim, toplum dilbilim, nörolinguistik,

²⁸ *Colavita etkisi*, temel olarak görsel girdilerin/uyaranların işitsel girdiler/uyaranlar üzerinde baskın olması anlamına gelir.

Detaylı bilgi için bkz.; Spence, C., Parise, C., & Chen, Y. C. (2012). The Colavita visual dominance effect. In *The neural bases of multisensory processes*. CRC Press/Taylor & Francis. CRC Press/Taylor & Francis. Prandi, B. (2018). An exploratory study on CAI tools in simultaneous interpreting: Theoretical framework and stimulus validation. *Interpreting and technology*, 11, 29.

işlevsel-edimbilim gibi farklı köklerden beslenen tüm işleme/süreç tercüme modelleri, daha sonra özellikle günümüzde yapay zekâ desteğinden fayda sağlamaktadır. 1980'lerin sonu ve 1990'ların başı sayılan yeni verilerin 1950'lerden sonra makine çevirisi (MÇ) yaratıcıları tarafından, başlangıçta sadece yazılı olarak çeviri eyleminde yaygın şekilde kullanılması, yavaş yavaş *uluslararası ilişkilere* nüfuz ederek (ancak birkaç on yıl boyunca kaçınılmaz olarak çevirinin arka planında kalarak) 1970'lerden sonra MT alt başlığı ile çeviribilim bünyesindeki yerini göz önüne koymasıyla ciddi bir ilerleme kaydetmiştir.

Aslında, tüm işleme modelleri ET ve AT sürecinin belirli noktalarını netleştirir ve modellerin her biri, TB'nin bütünsel perspektifinde (beynimizdeki gerçek süreçlendirme veya işlemeye dair) henüz bir yapbozun bilinmeyen önemli bir parçasını taşır. Bu modellerin kapsamı dışında kalan ve ilk etapta AT sürecine hitap etmiyor gibi görünmelerine karşın; araştırdıkları noktalar, anlamsal ve pragmatik girdinin doğru kavramsallaştırılması, gelen konuşma parçalarının, kelimelerin ve söylem parçalarının öngörülmesi, bilişsel yükün azaltılabilmesi, görsel girdilerin tercümeyle daha çok dahil edilmesi ve tercüme kalitesinin daha da arttırılabilmesi konularında ve ilgili teknolojilerin bütüncü ve BDT pratikleri tasarlama ve araçlarını önerme ve eğitime daha çok dahil edilmesi perspektifiyle yeni ufukların açılmasına katkıda bulunmuştur.

ÇB' de var olan yeni trendlerin de aynı şekilde TB' e sirayet etmesi veya tersten etkiyle özellikle bu tezin hedeflerin biri olarak yenilikçi TB trendlerinin ÇB' yi özellikle KÖTM ile önemli bireylere özel üretilen fakat herkese hitap edebilen (herkesin söylem haritası ve birey dili haritası çıkarılabildiğinden) çok katmanlı yapısıyla her türlü tercüme kesimini kapsamaması hedeflendiği gibi her türlü çeviri kitlesi, tüketicisi ve sürecine yönelik olması; en azından bu alanda da çok daha modern ve şuan bilimsel kaynaklarda rastlanılmayan kişiye özel çeviri/tercüme hizmetleri kapsamında farklılık sunacağı beklenmektedir. Nasıl ki saniyeler veya dakikalar içerisinde adeta tercümanın beyni ve bilişsel mekanizmalarını yakan ET ve AT sürecinde önceden yapılan kapsamlı hazırlıkla terminolojik ve söylemsel aktarım kolaylığı sunuyorsa, çeviri sürecinde de aynı bireysel söylemsel etkileri tespit edip aktarma konusunda çevirmene terminolojik liste ve kelim tercihleri konusunda farklı pratik çözümler sunması, çeviri süreci ve çıktısında kaliteyi arttırması beklenmektedir.

Ayrıca *eko-çeviri* (*eco-translation*²⁹) olarak adlandırılan, pandemi, iklim koşulları, solastalji (eko-kaygı, iklim endişesi veya eko sistem endişesi) gibi dünyayı zorlayan şartlar içerisinde sürdürülebilir bir çeviri ve çevirmen olgusunun ifade eden ve çok yakında çeviri ekolojisine (eko-tercümanlık- tercüme ekolojisi) öncülük etmek üzere olan yeni bir kavram olarak, çeviribilimdeki yeni bakış açıları arasında yer almaktadır. ÇB genelinde yani eko-çeviri ile etkileşimin bir parçası olabilecek eko-tercüme (*eco-interpreting*) gibi özel bir kavramın da olabilmesi mümkündür. Bu tercümanların veya tercümanlık ekolojisinin ve sürdürülebilir bir çeviri dünyasında sürdürülebilir bir tercüme kavramının olması kaçınılmazdır. Muhtemelen yeni teknolojik gelişmeler ve Antroposen Çağında insanın ihtiyaçları ile TB üzerine yenilikçi veya kafa karıştırıcı olgular, iddialar, bakış açıları açacaktır. Bu tezde, ÇB' nin ve özellikle TB'nin yeni ve sürdürülebilir özellik biçimlerine kapı açmasının ve insan kaynaklı böylesine değişen dünyada yeniden değerlendirmelere tabi tutulmasının beklendiği anlaşılmaktadır. Antroposen Çağında olduğumuzu düşünürsek, ulusal ve uluslararası önemli her türlü ilişkide oluşturduğu KM çok önemli olan her meslek grubunun temsilcisine uyarlanabilen bir modelleme (*modeling*) ile etkili bir oluşum olabilir. Bu oluşum veya bu araştırmada önerilmeye çalışan yukarıda sıralanan tüm tercüme süreç/işleme modellerinin bir veya iki ilkesinden yararlanmayı amaçlayan KÖTM³⁰ (PIM) olarak adlandırdığımız tercüme modelidir. Son ve en önemlisi KÖTM, ÇB' in en bütüncül ve eklektik kuramı olarak kabul edilen Skopos Kuramı' na benzetilmektedir ve fakat şimdilik esas olarak TB tarafında faaliyet göstermeyi amaçlamaktadır. KÖTM, Skopos Teorisine benzer bazı özel çalışma prensiplerine sahiptir. KÖTM 'in temel ve vazgeçilmez ilkesi, her türden çok önemli kimselerin/VIP'in/

²⁹ Detaylı bilgi için bkz.; Cronin, M. (2017). *Eco-translation: Translation and Ecology in the Age of the Anthropocene*. Taylor & Francis.

³⁰ KÖTM, yukarıda bahsedilen, tartışılan ve ilişkilendirilen bazı tercüme modellerine teorik olarak dayanan ve ilk etapta özellikle zorluk derecesi nispeten yüksek olan konferans tercümesinin her iki moduna yönelik yeni bir modelleme önerisidir. Ayrıca, uluslararası konuşmacının retorik, deyim, söylemsel, kültüre özgü özellikler içeren tercümesi zor sözcük, deyim veya öbekleri açısından tercüme sürecinden önce hazırlanan söylem haritasına odaklanmayı amaçlamaktadır. Konuşmacının/KMÜ'nün konuşmasının en sık ve zor söylemsel yönlerini tespit etmeyi hedefler ("Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi / Frame of Multimodal Discourse Transfer for Interpretations" ile önceki konuşmaları analiz ederek ve her konuşmacının tercüme etkinliği için ayrıntılı bir kişiselleştirilmiş hazırlıktan sonra bunlara en uygun, söylemsel eşdeğerleri önererek). Sonuç olarak, KÖTM'ün gerçek zamanlı performansta beklentiyi ve doğru tahmini kolaylaştırarak, söylemsel anlamı verimli bir şekilde aktarma olasılığı daha yüksek olan tercüman üzerindeki baskıyı azaltacağı düşünülmektedir.

konuşmacının birey dili ve söylem öğelerinin analizleri için bir kişisel harita çıkararak birçok açıdan anlamaktır. Daha ince bir noktaya değinmek gerekirse, örneğin Seleskovitch' in oluşturduğu bilişsel bir model olan ve Lederer' in (Seleskovitch'ten) ilham alarak sekiz temel zihinsel görevini tanımladığı Anlam Teorisi (Théorie Du Sens) linguistik ve paralinguistik girdilerin bilinçli olarak anlaşılması açısından önemlidir. Yanı sıra çalışan belleğin ve uzun süreli belleğin işlevleri olarak alt görevlerin de göz önünde bulundurulduğu konferans çeviri sürecinin her iki modda düzenlenmesinde faydalı örnekler olarak kullanılabilir. KÖTM, bu alt görevleri kullanmayı hedeflediğinden ve HD' de anlamı düzgün bir şekilde oluşturmak için hem dilsel hem de dil ötesi uyaranlara göre şekillendiğinden, bu zihinsel işlemler yeni bir modelin bilişsel adımlarını düzenlemeyi, adlandırmayı ve anlamlandırmayı kolaylaştırabilir.

Tercümanın sıklıkla karşılaştığı tercüme sorunlarını yenebilmek için harcaması gereken çabalara (bilişsel kapasite veya harcanması gereken zihinsel enerji) odaklanmayı tercih eden Gile' nin Çaba Modelleri kapsamında KÖTM' ün yeni bir model olarak tercüme sürecindeki bilişsel sınırlılıkları belirlenmesine yardımcı olabilir. KÖTM ile çalışan bir tercümanın KM' yi işleme sürecinin sorunlu yanlarını önceden tespit etmesine ve konuşmacının kültüre özgü, birey dili ne, kişisel söyleme özgü kelimeleri ve öbekleri, teknik terimleri, farklı jargon kelimeleri vb.' lerini iletme konusunda zihinsel kapasitesini zorlamamak için doğru stratejiler üretmesine yardımcı olabilir.

Benzer şekilde, Kirchhoff' un Çok Aşamalı Modeli, tercüme işleminin dört aşamasındaki bilişsel yük açısından Gile' nin çabalarına benzer güçlüklerin psikodilbilimsel perspektifi hakkında bazı ipuçları verir; kod çözme, kodlama, üretim ve izleme. Tercümanın bu dört aşaması arasında, HD' de en uygun dil birimini seçerek doğru kavramsal anlamı oluştururken psikolinguistik risklerden kaçınmak için KÖTM' ün tüm aşamalarında özellikle *izleme(monitoring)* uygulanabilir.

Tercümenin zihinsel sürecini sırayla ifade eden başka bir bilişsel ve psikolinguistik ET modeli (Gerver, 1975, 1976) öneren Gerver, ilk olarak bir girdi tamponu olan kısa süreli belleğin verileri daha sonraki metin işleme için tuttuğunu ve ikinci olarak tercümeyi başlatan uzun süreli belleğin uygun dil birimlerini kısa vadeli verilerle iş birliği yaparak tercüme sürecinde kullandığını ve sonraki performanslar için de bu verileri işleyerek sakladığını anlatmaktadır. KÖTM' ün hazırlık aşamasında toplanan verilerle, giriş

tamponu, ses, kelime, cümle gibi dilsel mikro ve makro birimlerin birleştirilmesiyle tetiklenen uzun süreli bellek ile tercüme sürecini işleme için kolaylıkla aktive edilebilir. KÖTM haritasının önceden çıkartılması dolayısıyla bu dilsel araçların KMÜ için kullanım sıklığını ile önceden öğrenebilmek, performans zamanında özne, yüklem, nesne, söylem işleme ve veriye dayalı tahminin kodlanmasını kolaylaştırabilir.

Moser-Mercer'in iyi organize edilmiş psikodilbilimsel ve girdiye dayalı sıralı süreç modeli, önceden hazırlık sayesinde GAM' ın (kısa süreli bellek veya arabellek) aktif kullanımını KÖTM' de de tercümanı tarafından kullanılabilir. Bunun KÖTM için gösterdiği elverişlilik GAM' ın daha fazla aşinalıkla aktif bir şekilde kullanılmasına yardımcı olacağından ve uzun süreli belleğin yani üretimin asıl başlatıcısının kavramsal olarak KÖTM' ün sunduğu çerçeve bilgiler sayesinde hızla hazırlanabilip süreci işlemeye geçebileceğinden ileri gelmektedir. Bu model de tıpkı KÖTM tercümanının Chernov ve Gerver'in modellerinde olduğu gibi gelen kavramları, kelime ve öbek yığınları ve söylemi tahmin etmesini sağlar, ayrıca Gile' in ve Kirchhoff' un modelinde olduğu gibi yapılanları yakından izleme(monitoring) sağlayabilir.

Aslında Cokely' nin Toplumdilbilimsel Olarak Duyarlı Süreç Modeli, gerçek tercüme amacı veya mantığı, durumu ve ortamı gibi sosyokültürel özellikleri nedeniyle yol gösterici bir başka model olabilir. Bu model, KM ipuçlarıyla KS ve HS ifadeleri üretmede toplumun ve kültürün en küçük yapı taşı olan bireye inerek tercüme hizmeti sunmayı öngören KÖTM'ün sosyokültürel ilham kaynağı olabilir. KÖTM' de her bireyin geçmiş yaşantısı ve CV'sine bu anlamda eklediği sosyal ve kültürel ortamdan getirdiği sosyokültürel unsurlar vasıtasıyla yapılan özel bir hazırlık, gerçek zamanlı performans sırasında veya öncesinde olayın tercüme skoposuna göre ve HK etkisinin dikkate alınmasıyla çalışır. Cokely' nin modeli genel anlamda son derece statik, ancak karar verme sürecinde dinamik olarak görünse de KÖTM' ün bir skopos etrafında dönebileceğini çağrıştırıyor (tıpkı Kirchhoff' un Toplumdilbilimsel Olarak Duyarlı Süreç Modelinde, bilimsel olarak etkilendiği meslektaş ve arkadaşı Hans Vermeer tarafından ortaya konan Skopos Teorisine ait sosyo-kültürel bakış ve karar mekanizmasının amaca uygunluğu gibi bazı izleri Cokely' in modelinin de taşıdığı görünmektedir.)

Kitano' nun paralel sistemi sınırlı bir kapasiteye sahip ancak pratik ve her iki dil için anlam ağaçlarını oluşturmak ve ayrıştırmak için modülleri anlama ve üretmede ET' nin

ilk konuşmadan konuşmaya otomatik modu olan DMDIALOG sistemidir. Bu noktadan hareketle, farklı MT yazılımlarında KÖTM'ün verimlilik oranını test etmek için özellikle hangi sistemde KÖTM'ün en iyi sonuçları vereceğine dair farklı kurgulanmış ön veritabanı örnekleri üretme konusunda ilham alınabilir. Bu bağlantıcı hibrit sistem, daha önce KÖTM analizi ile tanımlanan bağlamsal ve söylemsel çözümlerini üretmek için konuşma tanıma ile doğal dil ayrıştırmasını kullanabilen makul bir söylem işleme yazılımı üretme olasılığını göstermektedir. Bu modun bağlantıcı ağı, KÖTM'de özellikle gerçek zamanlı etkinlikte en sık ve daha önce karşılaşılan sorunlu sözcükleri, öbekleri, ifade kalıplarını, tümceleri ve bunların en uygun karşılıklarını eşleştirmeyi kolaylaştıracak olan öneri listesi ve diğer söylemsel bilgileri veritabanına yüklemesini sağlayabilir.

Bir nörolinguistik ve nörofizyolojik düzlemde ET için Hemisferik (Beynin Yarım Küresi) Uzmanlık Konuşma İşleme Modelini ortaya atan Paradis, aslında KÖTM uygulamalarının KD ve HD' de çalışan tek bir bilişsel sisteme sahip iki dilli beyinle nasıl örtüşebileceğini ifade eder. Konuyu açmak için PIM tercümanları, özel bir eğitim veya araştırma ile Paradis' in performans konusunun detayları ile ilgili bahsettiği üst dil bilgisini edinebilirler. Ayrıca mesleki deneyimlerinden dolayı edindikleri uzmanlık bilgisiyle beyinlerinde otomatik olarak yerleşmiş örtük bilgilerle tercüme sürecini destekleyen tercümanlar, bu örtük bilgileri KÖTM' lü ve KÖTM' süz olarak işlenen tercüme süreci ve çıktısında karşılaştırmalı değerlendirme yaparken de kullanabilirler.

Bir yapay zekâ uzmanı olan Lonsdale' in bireysel ifadelerin işleme bağlamının tahmin edilmesini sağlayan veri tabanı ile çalışan ET için Diyalog İşleme Sisteminin kullanılması gerçeği, bu ön manifesto niteliğindeki tezin nihai hedefi olarak yakın gelecekte oluşturulması beklenen Yapay Zekâ Destekli KÖTM Çalışmalarına (YZDKÇ/ Artificial Intelligence Aided PIM Studies-AIAPS) geçişte KÖTM için alan uzmanları tarafından modern bir güncelleme ile geliştirilebilir. Çünkü her ne kadar basit bir sistem olarak görünse de Lonsdale' in sistemi süreç modellerinin teorikten çıkmasını sağlayabilen ve derinlikli olmasa da bu haliyle dahi ET' de tercümana pratikte sağladığı desteği etkili olabilen ve geliştirilmeye açık yegâne YZD sistem ve modellerden biridir. Lonsdale' in konuşma işleme sistemi veri tabanının ayrıştırma ağaçları veya sözce modelleri ile cümle türleri ve bileşenlerini çoğulluk, tekillik, kip, zamansallık vb. bakımlarından sınıflayıp üretmede insan kavrayışını taklit edebilmesi ve bu veritabanına eklenebilecek uyumlu

yapı parçaları ile performansını arttırabileceği gerçeği, yakın geçmişte oldukça dikkat çeken bu yazılımın KÖTM işleyişine uygun olarak yeniden güncellenerek ve yeni yazılım detayları ve işlemleri ile kapasite geliştirme detayları eklenerek verim alınabileceği düşünülebilir. KÖTM haritası çıkarılan KMÜ' nün söylemsel, birey dili kullanımında tercih ettiği cümle kalıpları, kelimeler ve öbekler sisteme dahil edilerek pragmatik ve hızlı bir tercüme işleyişi sağlanabilir. Tabii bu yazılımla ilgili gerçeklikler özellikle günümüzde hızla amaca uygun edinilebilen veri tabanı oluşturma veya yazılım oluşturma durumu sıfırdan KÖTM süreçleri için özel olarak da uzmanlarca bir proje veya ücretlendirme aracılığı ile gerçekleştirilebilir.

BDT örneği olarak hem bütünsel hem de hibrit bir model olan Setton'un ET' de Bilişsel-Pragmatik Analiz modeli, KÖTM için gerçekten çok önemli unsurlar olan bilişsel-pragmatik, çok modlu8çok girdili; jest, mimik, görünen ruh hali, semiyotik (göstergebilimsel) yansıma, semiyotik öğeler vb.), psikolinguistik ve dilsel işleme deneyimi vaat ediyor. Örneğin, KM' den doğru söylemsel anlamı çıkarmak ve doğru anlamsal algı ile HD bağlamında tercümanın (belleğinde önceden oluşturulmuş şemalardan ve onun dünya bilgisinden) beslenmesi ön plandadır. Setton' ın modeli bu bağlamlarda KÖTM' ün savunduğu bakış açısına paralel olarak tercümanların (çalışan) belleği ve söylemsel anlam algılarına gerçek anlamda katkı sağlayabilir ve HM' de oluşabilecek semantik hataları önleyebilmeyi destekleyebilir. Doğal olarak, KÖTM bu BDT uygulamalarını kullanması ve sağlıklı sonuçlar edinebilmek için bireysel söylemsel noktalarını haritalarken KÖTM' ün orijinal olarak hedeflediği gibi büyük miktarda konuşma metni bütüncesi ile ve analizi için veri toplamayı kolaylaştırır.

Son olarak Killian Seeber' in ET' de Çok Modlu İşleme Modellemesi söz konusu olduğunda, çok modluluk ve KÖTM' de olduğu gibi görsel-uzaysal ve görsel-işitsel uyarılara özel vurgu dikkat çekicidir. Çünkü her türden kaynak metin üreticisinin (politikacı, medya patronu, sanatçı, adli tıp uzmanı, sporcu, aktivist, uluslararası aktör vb.) mimikleri, jestleri, vücut dili vb. öğelerinin tercüme süreci hazırlığı için analiz edilmesi ve tercüme girdisi olarak kullanılması sağlıklı bir KÖTM analizi için çok önemlidir. Seeber (2016), yukarıdaki posterinde kendi modelinin sınırlarını çizerken, doğal konuşma işleme ortamında baskın ve en etkili faktörün görsel-işitsel girdiye eşlik eden görsel-mekânsal girdi olduğunu göstermektedir. Çünkü ET sürecinin karmaşık görevlerini çözmenin görsel bilginin aktif entegrasyonu ile büyük olasılıkla daha kolay

olduğuna inanmaktadır. Bu inanışa benzer bir tutum KÖTM önermesinde de ana dinamiklerden bir tanesidir. Özellikle KMÜ’ nün jest, mimik, görünen ruh hali, yüz ifadesi, ortam görseli gibi bu tarz sunduğu resim veya metin şeklinde olabilen her türlü görsel veri veya uyaran işlemenin konferans tercümesi süreci ve iki modunda KÖTM’ ün özellikle vurguladığı yapılacak ön hazırlığın önemli parçalarını oluşturmaktadır. Çünkü bu görsel girdiler KÖTM önermesinde tercüme performansından önce yapılan ana analiz öğelerinden olduğu ve söylemsel haritalandırma edildiği önemli yer dolayısıyla tıpkı Seeber (2016)’in modelinde savunduğu gibi eş zamanlı olarak işitsel bilgilerle entegrasyonu geliştirdiği bulunmuştur. Seeber’ in modeli, bu bağlamda metinli/metinsiz ET ve buz teze göre AT’de de sürecinde çok modlu faktörleri kullanmayı tıpkı KÖTM’ de olduğu gibi oldukça önemli ve gerekli kılmaktadır.

Mevcut tercüme süreç veya işleme modellerinin KÖTM ile birleştirilmesi üzerine yukarıda oluşturulan tartışma aslında KÖTM’ ün yakın geçmişten beslendiği genel teorik arka planı oluşturmakta ve aslında eklektik yapısında hangi kuramsal bakış açıları ve bilimsel modellerin dayanak oluşturduğunu açıklamak için gerçekleştirilmiştir. Ve fakat KÖTM’ ün yapısında yer alan bu esin kaynakları dışında KÖTM’ ün özel olarak birebir beslendiği kuramsal tözler ve farklı bilimsel bakış açıları ve tanımlamalara daha detaylı değinmekte fayda vardır. KÖTM’ün bu özel besin alanları veya asıl saç ayakları diyebileceğimiz çalışmalar ve tanımlamalar bir sonraki bölümde özel ayrıntılar ve ana temeller ile tartışılacaktır.

2.3.1. KÖTM’ ün Özel Teorik Yapısı ve Kuramsal Esin Kaynakları

Bir önceki bölümde daha detaylı olarak bahsedilen, KÖTM’ e bazı belirli prensip ve bakış açılarıyla katkı sağlayabilecek tercüme süreç/işleme modellerinin yansısı, KÖTM’ e varlıklarıyla dayanak oluşturacak, uyumlanabilecek, benzeşebilecek ve ilham olabilecek ÇB ve TB teorileri ve de bazı akademik çalışmalar bulunmaktadır.

2.3.1.1. İşlevci Kuramlarla İlişkisi ve KÖTM İlkeleri

Bunların en önemlisi ve birincisi KÖTM, Reiss ve Vermeer’ in işlevci ve hatta ÇB’ de bir üst kuram sayılabilecek “Skopos Kuramı” (Reiss ve Vermeer,1984/2014) benzeri bir özellikle her çeviri veya tercüme eylemine uyarlanabilen ve günümüzde yapay zekâ ve nöral (yapay sinir) ağları gibi teknolojilerinin de (bu tezin nihai hedefi olduğu üzere)

entegre edilebileceği tercüme trendlerini de içine alabilecek kapsayıcı bir özelliğe sahip bir ÇB ve TB modeli olarak tasarlanmıştır. KÖTM’ ün skopos teorisiyle ilişkilendirilmesinin diğer bir sebebi ise Reiss ve Vermeer’ in (1984/2014) teorilerinde her çeviri (veya tercüme) deneyiminin bir amacı (skoposu) veya hedefinin olduğunu vurgulaması ve de HK’ de anlaşılabilir bir karşılık bulmasına verdiği önemden kaynaklanmaktadır. Reiss ve Vermeer (1984) çeviri eylemini “beklenti içinde olma durumuna geçmek için harekete geçmek ve böylece durum değişikliğini sağlamak” (1984, s. 95-97) şeklinde açıklamaktadırlar. Bu beklentiye geçmek durumu ise çevirinin (veya tercüme) eyleminin skoposuna göre şekillenerek ilerleyecektir. KÖTM’de de önerilen şey aslında tercüme tüketicilerinden olan KMÜ’ nün veya onu temsil eden asistanı veya ekibinin metinle veya metinsiz talep ettiği ET ve AT istekleri üzerine ve hatta talep etmese de KÖTM’ ün KMÜ’ nün söylem ve birey dili öğelerini analiz edip bu yönde önermelerle tercüme kalitesini arttırmayı hedefleyen veya bunu değişmez bir skopos olarak benimseyen bir model ve tercüme sürecinin *en başından sonuna kadar her aşamasında verimi arttıracak özel bir hazırlık türü* olmasıdır. Dolayısıyla KÖTM’ ün vazgeçilmez skoposu KMÜ’ ye özel bir söylemsel ve birey dili analizi, transferi ve bu öğelerin tercümeyle inşası konusunda özel bir hazırlık oluşturma amacına yönelik faaliyet göstermesidir. KÖTM’ ün birincil hedefini belirttikten sonra ÇB geneli ve TB özelinde bir model olarak tanımlanmasını sağlayacak tüm ilkeleriyle beraber şu şekilde açıklanabilir:

1. KÖTM’ ün vazgeçilmez hedefi ve ilkesi tercüme hizmeti alan KMÜ’ye özel bir söylemsel ve birey dili analizi yapılarak sağlıklı ve kaliteli bir tercüme inşasına yönelik faaliyet göstermesidir.
2. KÖTM’ ün ET ve AT’de KMÜ’ nün birey dili (idiolect), söylemsel ve retorik ifadelerinin transferine görelilik ilkesi, buna bağlı olarak önceden yapılan detaylı bir analizin ve birtakım önermelerin olduğu tercümenin tüm sürecini kapsayan ve sistemli hale getirmeyi hedefleyen bir hazırlıktan oluşmaktadır. Bu hazırlık KÖTM tercümanı veya ekibi tarafından manuel veya özel bütünce veya teknolojiler vasıtasıyla gerçekleştirilebilmektedir.
3. KÖTM hazırlığı tercümanlar üzerindeki bilişsel yükü azaltıp stresi düşürerek her ikisini de daha kolay yönetebilmeyi ve ET veya AT icracısı tercümanın tercüme süreci

üzerindeki kontrolü arttırabilmeyi sağlamaktadır. Bu kontrol KMÜ' nün söylemine uyumlu olası üretimleri önceden bir listede temin edebilmek ve tercüme esnasında KMÜ' den gelebilecek kelime, öbek veya tümceleri daha kolay tahmin ederek kültürel, söylemsel aktarımı hedef kitleye daha anlaşılır bir şekilde sunabilmeyi hedeflemektedir.

4. Yapılan bu öz hazırlık (ile azalan bilişsel yükün stres yönetimine yaptığı katkı ve daha kolay yapılan konuşma tahminleri ile) dolayısıyla kolaylaşan ve daha sistematik ilerleyen tercüme süreci ve bu sürecin son noktası olan tercüme çıktısının HK'ye ulaşması ve bu noktadan tercümenin nitelikli, kaliteli ve anlaşılır şekilde algılanmasına veya olumlu dönütler almasına katkı sağlamaktadır.
5. KÖTM' ün manuel analizinin (bu tezin öncelikli hedefi olarak) ilk sürüm olarak anlaşılmasından ve tanıtılmasından sonra KÖTM' ün iki nihai hedefi bulunmaktadır:
 - 5.1. KÖTM öncelikle ihtiva ettiği hassasiyet, zaman baskısı, zorlu karar verme ve eşzamanlı kontrol süreci sebebiyle KT kapsamında ve her iki modu olan ET -AT kapsamında çalışılsa da KÖTM' ün her türden KMÜ, *KÖTM Eğitimi* ile her türden tercüman ve tercüme türüne entegre edilebilmesi ve tercüme çıktısının kalitesinin arttırılabilmesi nihai hedefleri arasındadır.
 - 5.2. Bu analizi çok daha kolay ve hızlı hale getirebilecek ve KÖTM Tercümanı veya Ekibini yapay zekâ veya nöral ağ (yapay sinir ağı)larla destekleyecek teknolojiler veya yazılımlarla YZD-KÖTM /AIAPIM: Artificial Intelligence Aided Personalized Interpreting Modeling)'in oluşturulmasıdır.

Skopos kuramı çeviride bir hedefe dayalı aksiyon almak dışında işlevci karakteri sebebiyle çeviride dilbilimsel yaklaşımdan sıyrılarak çevirinin toplumsal, kültürel, sosyal ve iletişimsel boyutlarına dokunmuş, çevirmenleri bu noktalarda karar alabilen uzmanlar olarak konumlandırmıştır (Gürçağlar, 2011). Başka bir deyişle çevirmen ve çeviri tanımlaması ilk çağdaş evrimini gerçekleştirerek bir uzman tarafından sosyal, toplumsal, kültürel ve çeviri hizmeti bekleyen özel ve tüzel kişilerin beklentilerini, HK' nin dönütlerini bir şekilde hesaba katması beklenen bir eyleyici ve bir eylem statüsü kazanmaya başlamıştır. KÖTM' ün de TB dalında ve üst alan olarak ÇB' de yeni bir anlayışla tercüme ve tercümana (veya çeviri ve çevirmene) günümüzün gerekliliklerine ve yeni sosyal, kültürel ve işlevsel gerçekliklerine uyumlanmaya yönelik farklı bir bakış

açısı kazandırması mümkündür. Ayrıca KÖTM’ de tercüme hizmeti talep eden toplumun ve yaşadığı kültürün küçük yapıtaşları olan birey dili (idiolect)ni en çarpıcı öğeleriyle (sık kullandığı kelimeler, deyimler, atasözleri vb. retorik, kültürel ifadeleri kullanım şekline kadar yapılan analizle) ön plana çıkarması ve bunu aynı zamanda skopos kuramında olduğu gibi hedef kültür odaklı yürütmesi (HK’nin tercüme çıktısını anlamlandırabilmesi ve kaliteli düzeyde edinmesi) tercümede terazinin iki kefesi olan KM ve HM, KK ve HK boyutlarının dengelenmesi önemsenmektedir.

KÖTM’ le ilişkilendirilebilecek kuramsal olarak diğer bir işlevci model çeviride kültür ve eylem odaklı önemli yaklaşımlardan biri Holz-Mänttari’nin “Çeviri Eylemi Kuramı (Theory of Translational Action)”dır. Kuramda Holz-Mänttari (1984) çeviriyi iş birliğine dayalı ve çevirmenin iletişimsel yetileri aracılığıyla, kültürlerarası bir elçi olarak icra ettiği bir eylem olarak tasavvur etmiştir. Holz-Mänttari’ye göre (1984) çeviri icrası “ne sözcük ne cümle ne de metin çevirmektir; çeviri eylemi, planlanmış iş birliğinin yönlendirilmesi amacıyla kültür bariyerlerini aşarak işlevsel iletişimi sağlamaktır” (1984, s.7-8). Bu nedendir ki çevirmen HK ve koşullarına çeviri eylem (/ler)i (translational action/s) öğelerinin tamamı ile uyum sağlamaya çalışarak çeviri eylemini gerçekleştirirken bir takım farklı uzmanlık desteğine veya iş birliğine ihtiyaç duyar. Çevirmen bir eyleyici olarak bir ekiple çeviriye dair tüm aktörlerle iş birliği içerisinde ve çeviri unsurlarına (işveren, iş birliği yapılacak partnerler, çeviri metni, çevirinin amacı, HK özellikleri vb.) uyum sağlayarak ve bu konuları eşzamanlı yöneten bir uzman ve ekip arkadaşı olarak çalışacaktır. Bu durum Holz-Mänttari’nin kuramında bir uzman olarak çalışan çevirmenin makro çeviri sürecinde metin dışı öğeler de dahil çevirinin amacına yönelik üretimi ve sonuçlandırılması konusundaki her elementi hesaba katarak hareket eden bir birey olduğunu vurgulamaktadır (Yamada ve Onishi, 2022). Bu bağlamda Holz-Mänttari’nin kuramı ile çevirmenin toplum ve çeviri unsurları içerisinde konumlandırıldığı noktanın sınırlarını farklı bir bakış açısı olarak tanımlanabilecek (çevirinin akış sürecindeki muhataplarının ve çeviriyle olan ilişkilerinin) şekilde isimlendirilerek çizildiği fark edilmektedir):

“(Çeviri Eylemini) Başlatıcı: Çeviriye ihtiyaç duyan şirket veya kişi,

Komisyoncu: Çevirmenle iletişime geçen kişi veya kurum,

KM üreticisi: Şirket içindeki KM'yi yazan kişi(ler) ve HM üretimine mutlaka dahil olan/olmayan,

HM üreticisi: tercüman(lar) ve tercüme bürosu veya departmanı,

HM kullanıcısı: HM'yi kullanan kişi – örneğin, tercüme edilmiş bir ders kitabı kullanan bir öğretmen veya satış broşürlerini kullanan bir temsilci,

HM alıcısı: HM'nin son alıcısı – Ör.; öğrenciler ve öğretmenin sınıfta ders kitabını kullanması veya çevrilmiş broşürleri okuyan müşteriler vb.” (Männäri, 1984, s. 110-111).

Hatta bu bakış açısının günümüze çok daha yakın olarak Daniel Gouadec'in (2007) *Translation as a Profession (Bir Uzmanlık Alanı Olarak Çeviri)* adlı kitabında detaylı bir şekilde meslek veya uzmanlık alanı olarak incelediği farklı çevirmen türleri ve verdikleri çeşitli hizmet profilleri KÖTM Ekibi ve bu ekip içerisinde birden fazla rol üstlenerek çalışabilecek KÖTM Tercümanları konusunda günümüze paralel dayanaklar sağlamaktadır. Bu bağlamda özellikle kitabın Çevirmenlik Mesleği (The Translating Profession) adlı dördüncü bölümünde detaylarıyla anlatılan farklı çevirmen rollerini başlıklar halinde sunmayı ve bunların sadece yazılı çeviri eyleminde değil sözlü çeviri (tercüme³¹) hatta işaret dili tercüme türü de dahil tüm tercüme türlerine özellikle ET ve AT modlarının icrası olan tercümanlara uyarlanabileceğini ve buna yönelik temalarda kullanılabileceğini hatırlatmakta fayda vardır (Gouadec, 2007, s.106-127):

“Tam zamanlı ön tercüman ³² (full-time pre-translator)

- Yazılım yerelleştiricisi (software localizer)
- İnternet sitesi yerelleştiricisi (webpage localizer)

³¹ Tercüme kavramı bu tezde sözlü çeviri eylemi ve özellikle iki temel modu olan ET ve AT konusunda bir üst terim olarak kullanılmış olup; tercüman ise bu modlarda sözlü çeviri icracısı anlamında kavramsallaştırılmıştır.

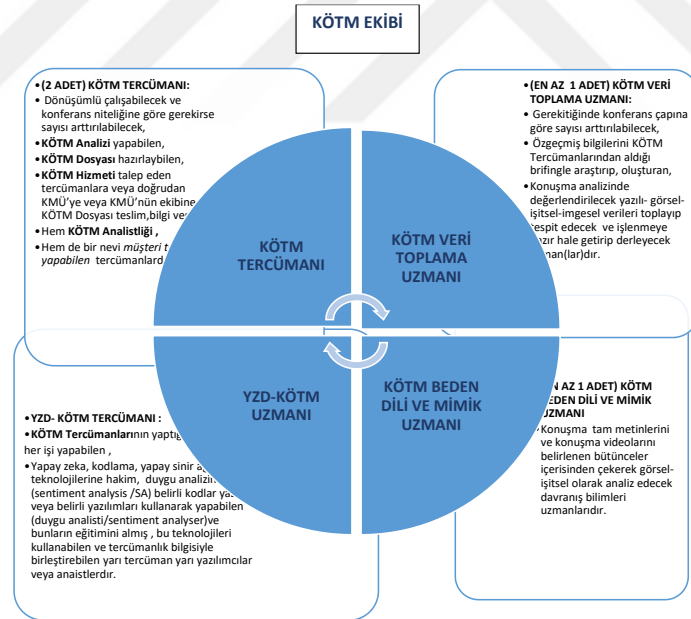
³² Bkz. *Translation as a Profession (Meslek Olarak Çeviri)*, Gouadec, 2007): “Ön-çeviri, çevirmenlerin bu işi özel olarak yapan bir operatörün (uygulayıcı) olmadığı durumlarda ve kurumlarda doğal olarak yaptığı bir şeydir. Ön-tercümanlar çoğunlukla birçok dilde büyük hacimli tercüme veya taşeronluk yapan şirketlerde çalışmaktadırlar. Ön-çeviri, homojenliği sağlamanın ve elbette çevirmenlerin 'sadece tercüme etmelerine' izin veren materyallere sahip olmaları, böylece artan üretkenliklerini ve pazara sunma sürelerini azaltmalarını sağlamanın etkili bir yoludur” (Gouadec, 2007, s.21-22).

- Video oyunu yerelleştiricisi (video game localizer)
- Proje müdürü (project manager)
- Uzman operatör (expert operator)
- Çeviri şirketinin pazarlama servisinde danışman (consultant in the marketing service of the translation company)
- Çeviri şirketinin muhasebe ve finans bölümünde görevli (officer of accounting and finance in translation company)
- Çeviri şirketi tarafından görevlendirilen terminolog (terminologist/ kelimebilimci-kelime/terim uzmanı) veya phraseolog (phraseologist/ deyimbilimci ifade uzmanı)
- Veri toplayıcısı /uzmanı (data provider/specialist)
- Belgelendirme (dokümantasyon) araştırmacısı ve organizatörü-yöneticisi (/document researcher and organizer)
- Çeviriyi okuyarak kontrol eden (proof reader)
- Çeviriyi gözden geçiren ve düzelten (redaktör/editor)
- Çevrimiçi kalite kontrol uzmanı (quality control specialist)
- Teknik yazar (technical writer)
- Çok dilli multimedya iletişim mühendisi (multilingual communication engineer)
- Çeviri komisyonculuğu şirketlerinde uzman (expert in translation brokerage companies)
- Tercüme sonrası kontrolör- son editör (post translation controller-post editör)
- Veri veya BDÇ operatörü (CAT operatör)
- Bilgi teknolojisi / BT mühendisi veya teknisyeni (Information Technology /IT engineer or technician)
- İhtiyaç halinde herhangi bir bilgi sağlayıcısı (information provider)” (Gouadec, 2007, s.106-127)

Tüm yukarıda sayılan tercüman rollerine ek olarak KÖTM’ün önerdiği mesleki roller bulunmaktadır:

- Görsel işitsel verileri belirli kodlamalar veya yazılımlar kullanarak analiz edebilen (duygu analizi /sentiment analysis yapabilen) *duygu analisti* (sentiment analyser) – bu tezde bu ekibe katılması KÖTM Modeli ile önerilmektedir.
- KÖTM Hizmetinin ve fonksiyonlarının ne olduğunun sistemli şekilde öğretimi ve eğitimini sağlayan *KÖTM Eğitmeni*- bu kişi bir uzman olarak akademisyen, serbest meslek erbabı veya bir tercüme kurumu, bürosu veya birliği üyesi veya aynı anda her ikisi olabilmektedir.

Benzer bir işbirlikçi yapı içerisinde çalışabilen ve çok katmanlı yetilerle donanması beklenen tercüman profili KÖTM' ün de ortaya çıkartmaya çalıştığı çeviribilimsel ve tercümebilimsel bir bakış açısidir. Hatta bir model olarak KÖTM, tercümanların günümüz koşullarında bir kurumsal veya özel ekip içerisinde tercüme projesi üzerinde farklı rollerde çalışması konusunda oldukça teşvik edici avantajlar ve sınırları çizilmiş bir çalışma şeması sunmaktadır:

Şekil 19: KÖTM Ekibi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki şekille her bir parçası dönüşümlü ve interaktif çalışması beklenen bir (bireysel olarak çalışan KÖTM Tercümanı) ve birkaç uzmandan oluşan KÖTM Ekibi (En az 4, en

fazla 6; yine gerektiğinde tercüme hacmi ve bileşenlerindeki çapa göre esneyebilmesi mümkündür, detaylı bilgi ve tanımlamalar için bkz. s. 61) tanımlanması hedeflenmiştir.

2.3.1.2. KÖTM' ün Tercümede Tahmin Aktivasyonu ile İlgili Kuramsal

Dayanakları

KT' de *tahmin(anticipation)* özellikle ET' de 1970'lerde ön plana çıkarak birçok tercüme stratejisi arasından (ör. sıkıştırma, kod dönüştürme vb.) en önemlisi olarak görülmüştür (Bartłomiejczyk, 2008). Bu önem tercümede tahmin stratejisine bilimsel çalışmalarda 1970'lerde başlayan bir ivmeyle (Kirchhoff, 1976; Wills, 1978) 20.y.y. ve 21. y.y. çalışmalarında da devam etti (Adamowicz, 1989; Chernov, 1994; Gile, 1995; Jörg, 1997; Van Besien, 1999; Kurz ve Färber, 2003; Seeber, 2001; Chernov, 2004; Bartłomiejczyk, 2008; Amos, 2020, Абдуллаева ve Самигова, 2022; Amos, Seeber ve Pickering, 2022). Hatta bazı bilim insanlarına göre bildiğimiz çok sayıda (örneğin yansıtma, kod dönüştürme vb. gibi) ET stratejileri arasında en önemli tercüme stratejisidir (Bartłomiejczyk, 2008). Bununla birlikte her tercümanın istinasız kullandığı stratejiler üstü bir kavram veya genel tercüme stratejisidir; bunu tek bir tercümanın uyguladığı kişisel bir tercüme stratejisi olarak görmek de doğru değildir (Van Besien, 1999, s. 253). ET ve her ne kadar ET' ye göre arka planda kaldığı varsayılsa da AT'de kullanıldığı bilimsel çalışmalarda gösterilen (Amos, 2020; Liu, Hintz, Liang ve Huettig, 2022) tahmin kavramı, tercümanın işini kolaylaştıran bir gerçekliktir. Çünkü tercümanın KT ve iki modunda üstünde hissettiği hata yapmama, hızlı geçen zamanla senkronize hareket etme zorunluluğu, KMÜ' nün sözlerini ve sıkça tercih ettiği ifade kalıplarını yanlış aktarma ihtimali, diğer *bilişsel ve psikolojik yük öğelerinin* tercümede özellikle *birey diline ait öne çıkan otantik kelime ve ifade kalıpları olan öbekleri* ve bunların örüntüsünün oluşturduğu *biricik söylem ve retorik* en anlaşılır şekilde HK' de aktarma performansı bir mücadeleye dönüştüğünde, her tercümanın sarılacağı kolaylaştırıcı strateji tahmin olacaktır. Ve fakat tercümede tahmin tercümanın gelişigüzel olarak performans esnasında oluşan bir hisle gerçekleştirdiği bir öngörü ile kesinlikle karıştırılmamalıdır. Aslında tercümede tahmin tercüme sürecinin performans anında başladığı bir olgu veya odaklanma ürünü değil; tıpkı KÖTM' ün tercüme süreci hazırlıklarının en başlangıcı sayılan araştırmaların da en başlarından başlayan özel bir farkındalığı kapsamaktadır.

KÖTM' ün bu bağlamda ET'te tahmin konusunda odaklandığı önemli iki şeyden biri; strateji olması veya olmamasından çok bu kavramın tercümanın performans esnasında verimli şekilde kullanmaya başlayabildiği ve süreç yönetimini rahatlıkla yapabildiği, oluşabilecek aksilik ve kopuklukları önleyebildiği bir aktivasyondur. Buna KÖTM kapsamında ET ve AT'de *tahmin aktivasyonu* (activation of anticipation) adı verilmektedir. Çünkü tercümanın temel iki modunda yapılan tahmin, KÖTM' e göre tercüman tarafından önden edinilen hazırlık verileri doğrultusunda oluşturulan farkındalık ve KMÜ' nün sözlü üretimi başlar başlamaz oluşan ve bu üretime paralel olarak tercüman tarafından etkin şekilde ve sürekli beslenerek diri tutulmaya çalışılan bir aktivasyondur. Diğer önemli husus ise KÖTM ile hazır şekilde tercümana sunulan verilerle başlatılan ve yönetilen tahmin aktivasyonunun tercüme sürecine sunduğu anlamlı katkılardır. KÖTM' e göre tercüman *tahmin aktivasyonunu* bir strateji olarak, otomatik ya da içgüdüsel olarak en etkin şekilde kullanabilmelidir çünkü tahmin aktivasyonunun en kaliteli hale getirilmesi tercümanın motivasyonu ve konsantrasyonu, tercüme süreci ve çıktısının kalitesi için oldukça elzemdir. Dolayısıyla KÖTM' ün *özel bir tercüme ön-hazırlık olarak* KMÜ özelinde gerçekleştirdiği analizler sonucu edindiği verilerin tercümana önden hazır şekilde teslim edilmesi *tahmin aktivasyonunun* optimum düzeye getirilmesi veya iyileştirilmesi içindir. Bilhassa KMÜ' nün sözlü üretimine paralel olarak tercümanın üretimden hemen -saliseler- önce gerçekleştirilen tahmin etme anının hızlanması konusunda (önceden sunulan kelimesel, söylemsel, retorik kelime ve ifade önermeleri listeleriyle) ve dolayısıyla zaman yönetimine ve tercüme performansının akıcılığına sağladığı artıların tercümandaki stresi azaltarak iç motivasyonun aynı düzlemde tutabilmesine sağladığı katkılardır. KÖTM' ün bu sağladığı faydalarla tahmin aktivasyonunun hem tercümana hem tercüme sürecine hem de tercüme çıktısına ve kalitesine olumlu etki etmesi beklenmekte, yapılan tercümanın söyleminin ve kelime, ifade tercihlerinin kolay ve uygun şekilde KS ile örtüşmesini temin edecek bir zemini oluşturmakta, ET'te birey diline özgü analizlerin tamamı sayesinde onlarca tahmin olasılığı arasında en uygun tahmini tetikleyen ve ateşleyen bir mekanizma sunmaktadır. Özetle KÖTM' e göre tahmin aktivasyonunun yakıtı KÖTM Dosyasında yer alan *KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji (Kelime ve İfade) Önerme Listesi*dir.

KÖTM' ün öne sürdüğü bakış açısına göre *tahmin (anticipation)*, KMÜ üzerine yapılan *birey diline ait* (idiolectic), retorik, söylemsel ve semiyotik analizler sonucunda ortaya

ıkan verilerin sunulduğu KÖTM Dosyası ve KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji (kelime ve ifade) Önerme Listesi sayesinde (konuşmanın tercümesini yaparken önceden tercüme akışı esnasında gelecek kelime, öbek veya öbekleşmiş ifade ve kalıplarını önceden öngörebilme yani tahmin aktivasyonudur. KÖTM ile sağlanmaya çalışılan bakış açısıyla örtüşen bir yönelimle KÖTM’ün tahmin (anticipation) konusuna verdiği önemi desteklercesine Konstantina Liantou tarafından kaleme alınan *Anticipation in German to Greek Simultaneous Interpreting: A corpus-based Approach (Almanca’dan Yunanca’ya Eşzamanlı Tercümede Tahmin: Bütünce Temelli Bir Yaklaşım)* adlı doktora tezinde ET kapsamında birçok tahmin (anticipation) tanımlaması yapılmıştır. Bu çalışmada ET stratejilerinin kategorizasyonunda tahminin konumu konusunda birçok çeviribilim insanının görüşleri sunulmuştur. Bu konuyla alakalı en dikkat çeken yaklaşım ise KÖTM’deki tahmin aktivasyonunu tetikleyen ve doğru konumlandırılmasına katkı sağlayan tahminin farklı tanımlamalarıdır.

İlk olarak Liantou ET’te *anlamın tahminini (expectation of meaning)* tanımlanmıştır; “çoğunlukla konuşmacının üretiminden önce anlamın tahmin edilmesi veya düşünülmesidir” (2012, s.43). Verdiği ikinci tanımlama ise *önceden alınan uyarılara bir yanıt olarak tahmin (anticipation as a response to previously received stimuli)*dir (Liantou, 2012, s.44). Gerçekten de stratejik tahminin birçok tanımında ipuçları, ipuçları veya uyarılar ortaya çıkar. Tercümede *önceden alınan uyarılara bir yanıt olarak tahmin (anticipation as a response to previously received stimuli)* adından da anlaşılacağı gibi performans esnasında tercümanın birtakım ipuçlarını yakalayıp stratejik tahminlerde bulunduğu ifade edilmiştir (Liantou, 2012, s.44). Bu ipuçlarının ne olduğuna dair Mattern ve Jörg’ün daha net ifade ettiği ve KÖTM’ü destekleyen görüşlerine başvurulmuştur; “Tüm tercümelemler ancak önceden edinilen bilgiler sayesinde gerçekleşebilir, bu yüzden temel olarak tahmin önceden alınan belirsiz sayıda işlenmiş dilsel ve dil dışı uyarılara verilen bir mantıksal yanıttır” (Mattern,1974, s. 4; Jörg, 1995, s. 5; Liantou, 2012, s.44). Jörg ise tahmini bir öngörü olarak tanımlarken tahminin kör bir hipotezden daha ziyade mantık üzerinden hareketle ulaşılan ve dilsel birimler tarafından tetiklenen sonuçlar olduğunu ifade etmektedir (Jörg, 1995; Wilss 1978, s.349). KÖTM bu bakış açılarına benzer bir ilkeyle önceden KMÜ’nün konuşmaları-birey dili, söylem ve retorik öğeleri ve görüntüleri üzerinde yapılan özel analizlerle edinilen görsel-işitsel-semiyotik uyarıların belirlenmesi ve tanımlanmasıyla tercümanın en doğru ve HD ile örtüşen

söylemsel inşayı yapabilmesini ve kaliteli bir tercüme çıktısı üretebilmesini hedefleyen bir tercüme ön hazırlığı modeli olma iddiasındadır. ET içerisinde konumlarken Liontou, tahmini son olarak *erken anlam kavrayışı veya erken anlam üretimi (early meaning understanding or early meaning production)* olarak tanımlamıştır (2012, s.48). Bu üçüncü tür tercümede tahmin konumlandırmasında dikkat çekilen yaklaşım ise tercümede tahminin *dual bir formda; tercümede tahminin erken kavrayış mı veya erken üretim şeklinde* mi veya her ikisinin aynı anda oluşması veya algılanması mı olduğuna dair konuları gündeme getirirken, araştırmacıların bu formun oluşmasında kendi bakış açılarına göre tanımlamalar yapmasıdır. Bu düalliteye örnek olarak tercümede kavrayan taraf olan *dinleyici* ve üretim yapan taraf olan *konusmacının bilişsel ortamını baz alan* ve tercümede tahmini psikolojide insanoğlunun uyaranlara verdiği doğal tepki gibi yorumlayan çeviribilimci Vandepitte (2001)’nin bakış açısı verilebilir. Ona göre *dinleyici ve konuşmacının bilişsel ortamının örtüşmesini önemi tercümede* tahminde o kadar vurgulamaktadır ki, bu iki ortam ne kadar benzerse, tercüman da tahminde ve eşzamanlılığı elde etmekte o kadar kolaylık ve başarı edinir (Vandepitte, 2001, s. 332). Çünkü bu ortamlardan alınan uyaranların benzerliği ne kadar paralel olursa, tercümanın tahmin konusunda vereceği dürtüsel tepki de o kadar hızlı ve anlaşılır olmaktadır. Tercüme konusunda uzman bir uygulayıcı, araştırmacı ve eğitmen olarak Lederer de tahmin kavramının tanımlarını kendi açılardan inceleyen ve bir tarafa ağırlık veren bilim insanlarına karşıt olarak tercümede tahmini hem erken anlam kavrayışı hem de anlam üretimi gerçekleştirme olarak görmekte ve ters bir denge kurmaktadır:

“Tahmin farklı biçimler alabilir: ya tercüman, konuşmacı karşılık gelen kelimeyi söylemeden önce bir kelimeyi (örneğin bir fiili) söyler veya daha yaygın olarak, ... (söz konusu olan HD’ ye ait) cümlede doğru yere bir kelime koyar ki zaman bakımından kıyaslandığında, orijinalden sonra söylenir, ancak çok kısa bir süre sonra ve kendi dilinde o kadar doğru bir yerde söylenir ki, tercümanın orijinali duymadan önce (kullanılacak karşılığı) çağırdığına şüphe yoktur” (Lederer, 2013, s.138-139, *parantez içleri yazara ait*).

Lederer bu genel tanımlamayla beraber *Simultaneous Interpretation: Units of Meaning and Other Features (Eşzamanlı Çeviri: Anlam Birimleri ve Diğer Özellikler)* adlı ünlü çalışmasında

tahmini iki başlığa ayırmıştır. İlk tahmin türünü ET’ de *gözlemlenebilir tahmin* (observable *anticipation*) olarak betimleyerek bunun tercüman tarafından konuşmacının konuşma bileşenini söylemeden önce hedef dilde karşılık gelen bir üretim yapması (Lederer, 2002, s. 138-148) şeklinde açıklamıştır. Diğer tahmin türünü ise *serbest tahmin* (*freewheeling anticipation*) adıyla

tanımlamakta ve bunu tercümanın HD’ de karşılık gelecek üretimini konuşmacı kaynak dilde gerçekleştirdikten sonra yapması olarak tasvir etmektedir (Lederer, 2002, s. 139).

Tahmin (*anticipation*)³³, KÖTM’ e göre ise tercümanın performans esnasında KMÜ’ nin konuşma akışının işitsel çıktı olarak üretim aşamasına geçmeden çok önce gerçekleşen bir süreçte KMÜ’ ye özel kelimesel, göstergebilimsel analiz verilerinin ve önermelerinin etüdüyle tercümanın zihninde oluşturduğu şemaların aktive edilmesi ile saniyeler veya saliseler önce yapılabilen sözlü üretimdir. Bir başka deyişle tercüme performansından önce, tercüme ortamına ve atmosferine girmeden önce tercümanın hazır olarak ulaştığı (KÖTM Dosyası) çok modlu KMÜ’ ye ait verilerin tercümanın beyinde ilgili *sinaptik bağlantıların*³⁴ ön inşasının veya bir nevi temelini tamamlanmasıyla performans esnasındaki akışı bu sağlam temelün üstüne kurarak ilerlemesi ve tercüme akışını zorlanmadan yönetebilmesidir. YZD-KÖTM’ de ise yapay sinir ağları ile insan beyindeki sinaptik bağlantıların bazı kodlama ve yazılımlar sonucu taklit edilerek oluşturulması ve aktivesi KÖTM’ ün daha ilkel veya manuel halinden bir ileri seviyeye geçilmesini sağlayabilir. Böylece bu araştırmanın nihai hedefi olan YZD-KÖTM ile bu

³³ Dünya literatüründe ve tercümebilimde tercümanın gerçekleştirildiği bir kavram olan “anticipation” kelimesi birebir olarak eşdeğerlilik bakış açısıyla çeviri yapıldığında her ne kadar ilk anlamıyla “beklenti” olarak Türkçe ’ye çevrildiği sözlüklerde görülse de buradaki anlamın beklenti (bir kimsenin bir konu hakkında olmasını istediği şey kavramıyla ifade edildiğinde eksik veya yanlış anlaşılacağı düşünüldüğünden (; çünkü back-translation yöntemiyle sağlaması yapıldığında İngilizce doğru karşılığı *expectation* yani *beklenti*; “*gerçekleşmesi beklenen şey*” (Türk Dil Kurumu (TDK), 2022) olduğundan Türkçe ’ye çevrildiğinde dinamik eşdeğerliliği karşılayan ve *prediction* kavramına daha yakın ve eşanlamlısı olan *tahmin*; “önceden kestirilen, düşünülen şey” (TDK), 2022) kelimesi yazar tarafından kullanılmak üzere tercih edilmiştir.

³⁴ *Sinaptik bağlantılar* bireylerin beyinde, öğrenme yoluyla ve gelişim ilerledikçe artan deneyimlerimiz ve yaşantılarımız vasıtasıyla sayısı sürekli artan nöronlar (sinir hücreleri) arasındaki bağlantı yollarıdır. İki nöronun birbirine bağlandığı noktaya sinaps, bu bağlantı yollarına da sinaptik bağlantılar denmektedir. Yapay sinir ağları da işleyiş olarak bu bağlantılara sahip doğal sinir hücrelerini ve bağlantıları olan sinaptik yapıları taklit etmektedir. Yapay sinir ağlarının detaylı tanımı (kısa tanımı: yapay sinir ağları insan beyindeki sinir ağlarının yapısını, öğrenme, hatırlama, genelleme vb. gibi diğer işleyiş şekillerini bazı algoritmalarla matematiksel olarak modelleyerek taklit edilmesidir) ve özellikleri için bkz.:

1) Ataseven, B. (2013). Yapay sinir ağları ile öngörü modellemesi. *Öneri Dergisi*, 10(39), 101-115.

2) Ersoy, E., & Karal, Ö. (2012). Yapay sinir ağları ve insan beyni. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 188-205.

tezde örneği oluşturulmaya çalışılan manuel KÖTM Analizi ve Dosyasına dair tüm parçaların ve detayların edinilmesi çok daha hızlı hale gelerek yüksek kapasiteli bilgi erişimi kolaylaşacak, tercümanlara performans öncesi sunulan ön hazırlık bilgileri çok daha hızlı ulaştırılabilecektir. Son dönemde çalışılan makinelerin otonom öğrenmesi tercüme yazılımları oluşturulması konusunda daha etkili hale geldiğinde manuel KÖTM Eğitimi tedavülden kalkabilir ve fakat *derin öğrenme (deep learning)*³⁵ ile tamamen otonom öğrenen (kuantum) makineler/ bilgisayarlar YZD- KÖTM için yeni sürümler veya türler üretebilir. Bu sürekli güncellenen otonom öğrenme KÖTM Teknolojisini her daim çağın gerekliliklerine göre şekillenebilen ve esneyebilen bir boyuta getirebilir.

KÖTM' ün teorik olarak ön planda tuttuğu ve ortaya koyduğu savlarla kolaylaştırmaya çalıştığı ve özellikle ET'te önemli bir strateji olarak varsayılan, tercüme esnasında bir sonraki kelimenin, öbeğin veya ifade kalıplarının öngörülmesi olan *tahmin(anticipation)*³⁶ tercüme kalitesinin arttırılmasındaki en önemli etkenlerden biridir. Bu öneme karşın tercümede tahmin kavramının ne kadar araştırılırsa araştırılsın veya ne kadar farklı şekillerde sınıflandırılırsa sınıflandırılsın; henüz yeteri kadar sistematik şekilde araştırılmaya veya kavranmaya başlanamadığını *Types Of Anticipation in The Process of Interpretation (Tercüme Sürecinde Tahmin Türleri)* adlı çalışmasında aktaran Özbek araştırmacı Абдуллаева (2022), KÖTM' ün sistematik bir tercüme ön-hazırlık modeli olarak tahmini bir strateji olarak açıklamaktan daha ziyade tahmine verdiği sıra dışı değer ve çalışma prensiplerinin gerekliliğini desteklercesine bir takım savlarda bulunmuştur:

“Tahmin, bilinçsiz bir psikolojik aktivite veya tercüme sürecinde etkili bir yardımcı araç olarak ne olursa olsun, daha fazla keşif gerektirir. Ayrıca tahmin, tercüme araştırmalarının da hedeflediği ölçüde psikolojik, dilsel ve hatta kültürel yönlerin de

³⁵ Derin öğrenme (Deep learning; yapay nöral ağlarla insan beyninin işleyişini taklit edebilen çok katmanlı algoritmalarla oluşan bir yapay zekâ teknolojisidir) için bkz.:

1) X., Yang, D., Li, X., Zhang, T., Meng, Y., Qiu, H., ... & Li, J. (2021). Interpreting deep learning models in natural language processing: A review. *ar Xiv preprint arXiv:2110.10470*.

2) Escribano, M. (2019, September). Human evaluation of neural machine translation: The case of deep learning. In *Proceedings of the Human-Informed Translation and Interpreting Technology Workshop (HiT-IT 2019)* (pp. 36-46).

³⁶ Anticipation yani bu tezde *tercümede tahmin (prediction)* olarak kullanılan ifadenin dayanağı olarak 2022 yılında yayınlanmış ve birebir olarak *prediction* kavramını kullanan şu iki güncel çalışma başlığı referans alınmıştır:

1) Liu, Y., Hintz, F., Liang, J., & Huettig, F. (2022). Prediction in challenging situations: Most bilinguals can predict upcoming semantically-related words in their L1 source language when interpreting. *Bilingualism: Language and Cognition*, 1-15.

2) Amos, R. M., Seeber, K. G., & Pckering, M. J. (2022). Prediction during simultaneous interpreting: Evidence from the visual-world paradigm. *Cognition*, 220, 104987.

dahil olduğu bütönlöşik bir öngörüdür. Geçmiş yıllarda tercümede tahmin olgusu ET'ye özel çalışır, bu bağlamdaki çalışmalar değeri, nadir ve çoğunlukla teknik kuralların sergilenmesi şeklinde veya belirli dillere özel olarak odaklanmayan genel teoriler eşliğinde kavramsallaştırılırdı. Aslında tahmin dile özgüdür bu çalışmada daha sonra açıklanacaktır” (Абдуллаева, 2022, s.249).

Yukarıda bahsedilmeye çalışılan, tercümede tahminle ilgili *kullanılan en önemli strateji* olarak tanımlanmasının veya tüm tercümanların zaten performans esnasında içgüdüsel olarak başvurduğu bir gerçeklik olarak vurgulanmasının dışında artık tercümede tahmin konusunu farklı açılardan ele alınmasının zamanın geldiğı kanısıdır. Her şeyin son hızla ilerlediğı günümüzde tercümede tahmin tanımları, yöntemleri, kuramsal alt yapıları, hedefleri, mekanizmaları ve güdülenmeleri ile ilgili çok daha farklı bakış açıları edinilebilir ve bilimsel olarak temellendirilebilir. Çünkü günümüze değin yapılan çalışmalarda oluşturulan bakış açıları tercümede tahminle ilgili psikodilbilimsel, bilişsel, salt dilbilimsel kuramların parçaları olarak genel bilimsel çerçevenin -eksikleri var olsa da- oluşmasını bir şekilde sağlamıştır. Yapılan tercümede tahminle ilgili çalışmalarda genelde ET ön planda kalmış, AT baz alınmamış hatta hiç bahis sebebi yapılmadığı da olmuştur. Bunun sebebi tahminin ET' de bazı çevrelerce AT'den daha zorlayıcı bir konu olması savı beraber belki de tahmin konusunda ET' de yapılabileceklerin AT'ye not tutma nüansı sebebiyle de kolaylıkla uygulanabileceğı inancı olabilir. Bunun sebebi her ne olursa olsun tahmin konusunda ET ön plana çıksa da ve tahminle ilgili yapılan tanımlamalar ve çalışmalar hala yeteri kadar çoğalmamış ve farklı bakış açıları ve dil çiftleri işleyişi konusunda bilimsel bir doygunluğa ulaşmamıştır. Tercümede tahminle ilgili yapılan çalışmalar ve deneyler bu ve benzeri sebeplerle çoğunlukla ET' nin bir parçasıymış gibi düşünülmüş, çoğunlukla dünyada daha sık karşılaştığımız İngilizce-Almanca, Almanca- Fransızca, Fransızca- İngilizce veya adı geçen bu dillerin farklı eşleşmeleri sonucunda oluşan kombinasyonlar ve bunların diğer farklı dillerle olan tercüme ilişkisi konusunda teknik olarak irdelenmiştir. Ne var ki tercümede tahmin konusunda daha farklı yapılardaki ve farklı dil ailelerinden olan dil çiftleri arasında yapılacak çalışmalar ve daha genel bakış açıları ile değil; daha özele indirgenmiş veya özgün bakış açılarıyla üretilmiş teorilerle yapılacak incelemeler günümüz TB bakış açısına daha paralel çözümler üretecektir. Bu bağlamda bu çalışmada üretilmeye çalışılan tercüme modeli olan KÖTM' de *tahmin aktivasyonunu* güçlendirmek teorisinin bel

kemiğini oluşturmakta ve yapılan birey dili analizi, görsel-işitsel analizler sonucu tercümana sunulacak *KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji (kelime ve ifade) Önerme Listesi* tamamen bu tahminin her iki modda (ET ve AT'de) pürüzsüzleşmesine hizmet etmektedir. Bu tez söz konusu olan dil çifti bakımından incelendiğinde aktarımı nispeten zor bulunan Ural-Altay dil ailesinden ve Altay kolunda yer alan, yapısal olarak sondan eklemeli bir dil olan Türkçe' den, Hint-Avrupa dil ailesinden Avrupa kolundan, Cermen dilleri arasında yer alan ve nispeten tüm dillerden daha çok bilinmesini ve konuşulmasını sağlayan çekimli bir yapıya sahip İngilizce'ye tercüme söz konusu olduğundan Türkçe ve İngilizce dil çiftleri ele alınmıştır. Her ne kadar İngilizce hala Lingua Franca³⁷ olsa da Türkçe İngilizce'ye nispeten yapısal anlamda daha zor bir dil olması sebebiyle tercümelerde daha az kullanılan dil çiftleri parçalarındandır. Bu dil çiftinde İngilizce' den Türkçe' ye çeviri ve tercüme daha basitken, Türkçe' den İngilizce' ye çeviri ve tercüme daha zordur diye düşünülmektedir. Bu zorluk doğal olarak tercümede tahmini daha zor hale getirebilmektedir. Dolayısıyla bu tezde örneklem olan KMÜ' ye ait Türkçe dilindeki bir birey dilinden İngilizce 'ye yapılacak tahmin konusunu daha kolay hale getirmek için çözümler üretilmeye çalışılacaktır. Tahmin konusunda özellikle bu çalışmada ele alınan KT' de ve iki temel modunda söz konusu dil -konuşma parçalarının bulunduğu kültürün kesitleri ve HD' de aynı önemle anlaşılabilirlik sağlayacak şekilde bir kültürel dokuyla inşası ve fakat bu kültürel dokunun içinde yer alarak yıllarca şekillenmiş ve beslenmiş *birey dili* ve yine onu var eden öğelerin bileşkesi olarak varlığı ön plana çıkmaktadır. Bu tezde sık sık belirtildiği üzere birey dili *KÖTM Analizinde* yer aldığı ve incelendiği şekliyle bir ülkeye ait kültür potası içinde yer alan bir bireyin tüm özgeçmişini; aile içindeki yaşamını, hayatta var olma deneyimlerini, sosyo-kültürel-mesleki yaşantısından konuşma şekline, bireysel söylemine, kullandığı retoriğe, seçtiği konuşma kalıplarına ve sıklığına, yapılarına, konuşmalarında yer verdiği edebi vb. eserlere veya türlere dair veriler ile yansıttığı özgün bir *konuşma karakteri*dir. Tercümede birey diline yansıyan bu bileşenler bir veri olarak incelendiğinde deşifre edilebilmekte tercümesi veya genel manada çevirisi yapılan KMÜ' nün sosyo-kültürel-mesleki geçmişi ve diğer bireysel özellikleri anlaşılabilen; kullandığı söylem, retorik, ifade kalıpları (deyim, deyimsel ifadeler, atasözü, şiir, şarkı vb. dallara ait yaptığı) atıfları ve sıklıkları

³⁷ Lingua -Franca, ana dilleri farklı olan konuşmacılar arasında ortak dil olarak benimsenen dil veya ortak dil, uluslararası ticari dil anlamlarına gelmektedir.

gerekçelendirilebilmektedir. Bu veri analizi bir dijital bütüncü içerisinde manuel olarak yapılabileceği gibi, özel yazılımlar, yapay zekâ desteği hatta otonom makine öğrenmesi ile belirli çalışmalar ve üretimler sonucu gerçekleştirilebilir.

Абдуллаева (2022)' a ait aynı çalışmada da örnek verilen, Roderick Jones'un (1998/2002) *Konferans Tercümesinin Açıklanması (Conference Interpreting Explained)* adlı kitabında ET' de tahminle ilgili ortaya konan tanımlamalar konusundaki bakış açıları KÖTM için altyapısal dayanak ve önem arz etmektedir. Temel olarak ET sürecinde tahmini ilk olarak *Konuşmanın Asıl Bağlamının Genel Olarak Tahmin Etme* şeklinde açıklamıştır (Jones, 1998/2002, s.105; Jones & Pym, 2014; Абдуллаева, 2022, s.249). Bunun toplantının veya konferansın en geniş manada itici gücünü oluşturan veya *konuşmanın ana temasını oluşturan bağlamın genel tahmini* olduğu varsayılabilir. Buradaki en önemli noktanın tıpkı KÖTM'ün de dosya içerisinde ihtiva ettiği toplantı delegelerinin konumları ve veya meslekleri gereği konuşmalarında dikkat çeken ana bağlam hakkındaki tözün veya toplantı konularının genel bir kategorizasyonla tahmini şeklinde olması dikkat çekmektedir. Toplantı delegeleri veya konuşmacıları arasında geçen müzakere veya tartışma konusunun bu bireylerin meslekleri gereği daha önceden ortaya koydukları pozisyonlar ve argümanlarla teşhis edilebileceği, tercümanların bu önceki ortak bilgileri araştırıp edinerek konuşmacıların sergilediği bu duruşla ilgili bilgileri KT esnasında olumlu yönde tahmini kuvvetlendirmek konusunda kullanabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Çünkü tercümesi yapılan konuşmacılar veya KMÜlerin de konferanslarda veya bulundukları etkinliklerde konumları gereği sürekli maruz kaldıkları ve atmosferi içinde bulundukları mesleki genel *tema, gündem, bağlam veya konular* söz konusudur. Örneğin bir sporcu çoğunlukla -istisnai bağlamlar ve etkinlikler hariç- hep bir şekilde mesleği gereği içinde bulunduğu spor dalı ile ilgili konuların nesnesi veya başrolü, o mesleğin ana konuları konusunda bağlam üreten ve bağlam içerisinde olan bir KMÜ olacaktır. Bu konuda ürettiği konuşmalarda izlenebilen bağlamlar, görüşler, bireysel fikir ve davranışlarla hep benzer dizgeler içinde aynı noktalara gidip gelecektir. KÖTM' ün bakış açısında ifade edildiği gibi ve konuşmacının *konuşma karakterinin* interaktif şekilde oluşumuna ve sürekli şekillenmesine katkı sunan ve aslında *konuşma karakterinin- burada kastedilen birey dilinin-* bir üst başlığı ve bazen bir alt basamağı da olabilen *konuşmaların genel tema, gündem, bağlam veya konularını* olarak adlandırdığı bu bakış açısına göre KMÜ(LER) her daim bu genel mesleki konuşma

başlıkları ve temaları vb. içerisinde bireysel genel konuşma konu veya güdülerine tekrar tekrar geri dönecektir. Bu durum suç işleyen bir suçlunun suç mahalline mutlaka geri dönmesi şeklinde düşünülebilir. Yani KMÜ' nün içinde bulunduğu mesleki habitatın genel gündem ve konularından faydalanarak içinde bulundukları bir tartışma veya müzakere varsa, diğer katılımcılar tarafından yapılan atıflara veya belirli konulara gösterdiği tepkileri konuşmalarında olumlu veya olumsuz şekilde tekrarlamaları oldukça muhtemeldir. Buradan ortaya çıkan mesleki gündem ve genel konu başlıkları bağlamında bireysel olarak KMÜ ve toplantı delegelerinin pozisyonları veya argümanları belli olacak, KÖTM için ana bilgi kaynağı olan KMÜ' nün daha önce gözlenmiş konuşmaları sonucu elde edilen verilerde bariz olan noktalara tekrar tekrar geri dönmeleri gerçekliği ortaya çıkacaktır.

Bu bazen jest ve mimiklerin etkin kullanıldığı eleştirel, atak bir söylemle karakterize olan bir konuşma tarzı veya ciddi bir duruşla uzlaşmacı veya nötr tarzda seyreden bir birey diliüretimi olabilir. Hatta bu mesleki konuda verilen örnek KÖTM''ün bu tezdeki örnekleme olan TCC gibi bir politikacı üzerinden yapılmaktadır. Roderick Jones'un (1998/2002) kitabında (ve sonrasında güncellenen e -kitap versiyonu olan Pym ve Jones (2014) versiyonunda) konusu buna örnek olarak verilen politikacı örneğinde tercümanların tercüme esnasında tahminle ilgili alacakları pozisyon konusunda şu tavsiyeyi vermektedir: “Bir politikacıyı tercüme ediyorsanız ekonomik her şey hakkında kötü şöhretli liberal görüşlere sahip olan bu politikacı, posta hizmetlerinin kuralısızlaştırmamasına ve serbestleştirilmesine karşı olduğunu beyan etmeyecek, örneğin” (Jones, 1998/2002, s. 105, Jones & Pym, 2014) diye bir açıklama yapmaktadır. Buradan anlaşılan mesleği bağlamında KMÜ' nün daha önceden sergilediği gözlenebilir görsel-işitsel veya semiyotik veriler eşliğinde ürettiği konuşma veya yer aldığı müzakerelerin incelenmesi sonucu tercümanın bilişsel olarak oluşturduğu her türlü şemanın o KMÜ üzerinde yapılacak tercüme için eşsiz ve destekleyici bir tahmin deneyimini ateşleyeceğidir. Buradan KÖTM bakış açısının beslendiği ve anlaşılması gereken durum, KMÜ' lerin meslek bağlamlarının, konuşma konu ve bağlamlarının ana hatlarını çizdiği hatta birey dilini bir üst katman olarak ihtiva eden şemsiye bir terim veya kapsayıcı bir üst kavram oluşudur. Bu kapsayıcılık şu şekilde büyükten küçüğe sıralanabilir: *KMÜ' nin Mesleği ve İçinde Bulunduğu Mesleki Habitat* $\supset$ *KMÜ' nün*

Mesleğinin Ana Hatları $\supset$ *KMÜ' nün Konuşma-Toplantı Konuları, Ana Temaları, Gündemleri* $\supset$ *KMÜ' nün Birey dili*.

KÖTM' e dayanak olacak ve Roderick' e ait ikinci tür tahmin tanımlaması ise *tercümede konuşma kalıplarının ve retorik yapıların tahminidir* (Jones, 1998/2002, s.106; Jones & Pym, 2014; Абдуллаева, 2022, s.249):

“İkinci olarak, tercümanlar, özellikle çevirmek zorunda oldukları dillerdeki konuşma kalıplarını ve retorik yapıları tanımayı öğrenmelidir. Buna örnekler şunlardır; İngilizce dilinde çalışmaya başlayan bir tercümanın bilmesi gerekir ki İngiliz bir erkek veya kadının 'Bu ilginç bir fikir/ustaca bir argüman/cazip bir teklif' cümlesini 'Ama' ile devam ettirmesi oldukça muhtemeldir. Almanca 'da çalışan tercümanların Almanca konuşma yapısının genellikle üçlü olduğunun farkında olmalıdır: 1) İşte benim durumum; 2) Bu yüzden benim konumum bu; 3) Konumumu özetlememe izin verin gibi ... Fransızca çalışan tercümanların Fransız bireylerin klasik tez-antitez-sentez yapısını kullanma eğiliminde olacaklarını da bilmesi gerekir. Yavaş yavaş konuşmayı ören diğerlerinin (Fransızlar gibi) aksine bir İtalyan'ın konuşmayı örerken en baştan sonuçları net şekilde ifade ettiğini ve sonrasında sonuçların ne olduğunun anlaşılması ve açıklanması için tartışmada bulunduğunu bilmek gerekir. Ve diğer diller ve vatandaşlarını da öyle... Bu tür ulusal klişeleri ve bunların önemini abartmamak gerekir; ancak bunlar bir tercümanın tahmin yapmasına yardımcı olabilirler. Her şeyden önce, eğer tercümana konuşmacı tarafından bundan sonra ne geleceğine dair ipuçları verilirse, tercümanların bu bilgiyi kullanmaları gerekir. Söylemeye değmeyecek kadar açık görünebilir, ancak bir konuşmacı örneğin tez-antitez-sentez yaklaşımı kullanır ve ardından tezi sunar. Sonrasında 'ama öte yandan...', diye devam eder; tercümanın buna karşı uyanık olması gerekiyor, çünkü tercümanların genel hamleyi (konuşmacılar konuştuklarında değil, zihinlerinde) eğer karşı argümanın detayı değil ise önceden tahmin etmeleri gerekir” (Jones, 1998/2002, s. 106).

Roderick' e ait bu ikinci tahmin türü ise *tercümede konuşma kalıplarının ve retorik yapıların tahminidir* (Jones, 1998/2002, s.105; Jones & Pym, 2014; Абдуллаева, 2022, s.249). Bu tahmin türünde öncelikle KD kültürüne odaklanma, dikkat çekici nüanslarını tarama ve kavrama, sonrasında bu KD kültüründe bireysel ve özgün arkaplan öğeleriyle beraber oluşmuş, konuşmacıdan konuşmacıya fark edebilen konuşma kalıpları ve retorik yapıların tahminidir. KÖTM' de de benzer bir bakış açısıyla kültürün ve toplumun en

küçük hücresi olan bireylerin konuşmasının tercümesinde aynı özeni ve gerekliliği görmekteyiz. Bu bağlamda yukarıda daha önceden bahsedilen yaygın dil çifti eşleşmeleri (ör. İngilizce-Fransızca, Almanca-Fransızca, İngilizce-Almanca vb.) dışında bunlara nazaran daha az tercih edilen dil çiftleri oluşturulmasıyla (bu çiftler her ikisi de daha az karşılaşılan değil -ör: Kazakça- Malayca vb. gibi-; bu tezde konu edilen Türkçe-İngilizce dil çifti gibi; biri daha az, diğeri çok sık tercih edilen dillerin birleştirilmesiyle oluşturulabilir) ve bu dillerin konuşanlarının kültürel anlamda dikkat çeken tercihleri veya geri durdukları dil kullanım tercihleri öncelikle dikkate alınmalıdır. Öncelikle Türkçe 'de konuşmacılar yukarıda Jones 'un (1998/2002) örnek olarak verdiği milletlerin kullandığı konuşma üretim tiplerini ortam ve bağlama göre tek tek veya çoklu olarak aynı anda kullanabilmektedir. Ve fakat burada KÖTM' e dayanak olacak öncelikli sav Türkçe 'de toplumsal hafızada yer alan öz kültüre, inançlara ve yeni nesillere aktarımına hassasiyet gösterme, Atatürk ilke ve inkılaplarına ve miraslarına bağlılık, aile yapısının korunmasına özen gösterme, misafirperverliğe düşkünlük, vatan, bayrak ve şehit kavramlarını kutsal sayma, , edebiyatına, sanatına, şarkı ve şiirlerine şevk duyma, duygusal bir millet olma, zorluklar karşısında farklı renkleriyle bir bütün olabilme ve vb. gibi genel kültürel kodların çoğunlukla birey bilişlerine de yansiyarak toplumsal dil üretiminin birey dili üretimlerinde de sosyo-kültürel arka plan, mesleki farklılıklarla beraber kalıtsal olarak yansıyacağı gerçeğidir. Bu genel kodlardan beslenen Türkçe üretimde bulunan bireyler konuşmalarında bu klişelerin yanında bulundukları bölge (ör. Karadeniz, Ege, Trakya ağzı ve günlük konuşma kalıpları vb.) ve yörelerin veya şehirlerin (ör. Trabzon'un Of yöresi vb.) yerel, dikkat çekici özelliklerini de birleştirerek dil üretimlerinde kendilerine özgü- *birey diline ait*- (sıklık konusunda öne çıkarak takip edilebilen) *kişisel retorik yapıları ve ifade kalıpları* kullanabilmektedirler. Yani Türkçe dilindeki klişelerin büyük bir kısmını atasözleri, deyimler, deyimsel ifadeler, başlangıçlarda farklı tarzlarda yapılabilen selamlaşmaya ve kapanışta vedalaşma kalıplarına gösterilen özel hassasiyet dolayısıyla kullanılan toplumsal ve bireysel ifadeler dikkat çekmektedir. Bu da tercüme platformlarda Türkçe'nin yer aldığı dil çiftlerinde özellikle tercümanların zaman zaman yabancı kültür ve HD' ye en anlaşılır şekilde aktarma konusunda zorlandığı çeşitli kültürel, bireysel retorik-söylem ve ifade kalıpları ve parçalarının varlığını, tercümanların bu anlamda tercüme sürecinde tahmini güçlendirmek için önceden detaylı bir araştırma yapması, birikim sağlaması konusundaki

mecburiyeti ve bunun sistemli şekilde çerçevesi gerekliliğini işaret etmektedir. KÖTM ise aslında tüm konferans tercümanlarının halihazırda bireysel farklılıklarla bu ve buna benzer yaptığı ön hazırlıkların sistemli şekilde çerçevesi gerekliliğinden doğan ihtiyacı karşılamak için tasarlanmış, esnek ve eklektik yapısı sebebiyle hem daha ilkel sayılabilecek manuel analizle hem de en gelişmiş bütüncü ve algoritmik yazılım ve yapay zekâ desteği ile tercüme modlarında özellikle tahmini güçlendiren özel bir tercüme ön hazırlık modelidir.

Roderick Jones'un tercümede tahminle ilgili yaptığı üçüncü türdeki tahmin ise *bireysel cümlelerdeki özel kelime ve öbeklerin tahmini*dir. Roderick'in yaptığı bu tanımlama KÖTM' ün çekirdek özelliğini vurgulamaktadır. Diğer bir deyişle KT' de tercümanlar açısından tercüman motivasyonunu, tercüme süreci ve çıktısını sekteye uğratabilen ana unsurlardan biri olan *kişiyi özel konuşma üretiminin* özellikle kullanım sıklığı ve KMÜ' nün bireysel-sosyo-ekonomik ve mesleki vb. arka planından izler taşıması sebebiyle ön plana çıkan *şahsi veya biricik kelime ve öbeklerinin tahmini* konusunun altını çizmektedir. Her ne kadar KMÜ' nün sözlü üretiminde bu bireysel tercihler olan kelime ve öbekleri en az yüzdeliği kaplıyor gibi görünse de KÖTM' e göre bu konuşma kesitleri kişiyi özel birey dilinin ve öğelerinin karakterini çözümlemeyi sağlamadaki en can alıcı verileri temin etmektedir. Bu durumu desteklercesine Roderick Jones (1998/2002), tercümanların yapısal olarak farklılık gösteren dil çözümlemeleri ve HD' deki formülasyonları için duymayı bekledikleri anahtar kelimelerin bazen cümlelerin sonlarında yer almasından dolayı tercümanın bekleyip süreci sekteye uğrattıktan sonra bu *bireye özel kelime ve ifadeler* ışığında beklemeksizin ve tahminde bulunmak zorunda olduğunu anlatırken, tercümanların bu tahminleri olabilecek en anlamlı ve örtüşen düzeye getirme konusuna özel eğilmeleri gerekliliğini çağrıştırmaktadır:

“Üçüncüsü, tercümanlar bireysel cümlelerdeki belirli kelimeleri veya cümleleri tahmin edebilir çünkü cümlelerin nasıl biteceği çok açıktır. Bu hedef dilden oldukça farklı sözdizimine sahip bir kaynak dilden çalışırken özellikle önemlidir. Bu sorunu çözmek için tercüman her durumda yeniden formülasyonu kullanır, ancak bir anahtar kelime beklerken (başta çıkması gereken bazı) durumlar vardır ki tercümanın kendi cümlesini formüle etmesini sağlayacak olan anahtar kelimeyi beklemesi o kadar uzun sürer ki tahmin etmek daha iyidir. Ayrıca, her iki tekniğin de

uygulanabileceği durumlar vardır; ama tahmin etmek çok daha kolaydır” (Jones, 1998/2002, s.106).

Bu gerekliliğin sebebine dair Roderick’in üçüncü tür tahmin başlığı konusunda Абдуллаева (2022) şu açıklamalarda bulunmaktadır:

“Üçüncü tür, bireysel cümlelerde belirli kelimelerin veya ifadelerin tahminidir. Bu tür bir tahmin aslında mümkündür çünkü basitçe cümlenin nasıl biteceği o kadar belirgindir ki. Çoğu yazara göre, tercümanların konuşmacıların ne söylemek istediğini anlamak için yaptıkları tahmin dilsel ve dil dışı tahmin olmak üzere ikiye ayrılmaktadır” (Абдуллаева, 2022, s.250).

Yukarıdaki açıklamada bahsedilen tercümanın özellikle kişiye özel dikkat çekici kelime ve ifade kalıplarından yola çıkılarak yapacağı tahminin KMÜ’nin konuşmasındaki asıl güdünün anlaşılmasını saylayarak tercümanın performans esnasında yaşayacağı psikolojik ve bilişsel konfordur. Yani tercümanın performansın olumlu sonuç verebilmesi için yapacağı aktarım inşasının temel kolonlarını inşa etmesidir. Bunu sonrası arada yer alan boşlukları elindeki ipuçları sayesinde örebilmektir. Böylece tercüman performans esnasında bilişsel olarak istediği molaları verecek ve aynı anda konuşmanın niyetini tespit ettiğinden sonunun nereye gideceğini rahatlıkla kestirebilecektir. Burada KÖTM lehine işleyen durum tercümede yapılacak sistemli bir ön hazırlığın evvela bu tarz birey dilinin en dikkat çekici unsurları olan kelime ve ifade kalıp tercihlerine odaklanarak sağlandığında elde edilecek kestirme çözüm yollarıdır. Tercümenin akışını KMÜ’ nün konuşma örüntüsünün ana hatları olan kelime ve ifade kalıbı tercihleri yönlendireceğinden, bu işaretleri önceden fark edip tahmin mekanizmasını buradan çalıştırmak tercümanın konuşma akışını, söyleminin aktarımını hep doğru yönden sağlayacaktır. KÖTM’e dayanak olabilecek bakış açılarının yukarıda tanımlamalarıyla beraber tartışılan tahmin türlerinin dışında; yine KÖTM’ ün söylem aktarımına verdiği özel öneme binaen kuramsal anlamda katkı sağlayacak Абдуллаева’ a ait (2022) *tahminin tercümede söylemsel inşayı sağlayabilmeyi kolaylaştırıcı bir faktör* olarak detaylandırması gibi bir bakış açısı mevcuttur. Böylece üstündeki baskılar hafifleyecek, motivesi buna ters orantılı yükselecek, yanlış bir KMÜ birey dili çözümlemesi aktarılmadığından düzeltmek için vakit de kaybedilmeyecektir. Yukarıdaki paragrafta *bireysel cümlelerdeki belirli kelimelerin veya ifade kalıplarının tahmini* konusunda bahsedilen ve bu tahmini de içine alarak tümdengelim yöntemiyle HD’ de konuşma

üretiminin genel yönünü belirleyecek *dilsel tahmin (linguistic anticipation)* ve *dil dışı öğelerle yapılan dil dışı tahmin (extra-linguistic anticipation)* konusu hem yukarıda Roderick tarafından hem diğer araştırmacılar tarafından yapılan tanımlamalara destekleyici bir unsur olarak görülebilir (Абдуллаева & Самигова, 2022). Özellikle Wilss ve Jörg, tahmini genel olarak bu iki unsur üzerinden inşa edilen ve yönlendirilebilen bir süreç olarak görmektedir; yani ona göre tahmin “önceden alınan ve işlenen dilsel ve dil dışı uyaranlara yanıt” (Wilss, & Jörg, 1995, s.12) olarak işleyen aktif bir içgüdüsel veya bilinçli, kökleri psikolojik, dilsel ve hatta kültürel öğelere dokunan bir ipucu mekanizmadır. Bu mekanizmada KÖTM’ ün beslendiği nokta içgüdüden ziyade tercümanın KMÜ üzerinde önceden bireysel olarak veya ekip içinde yaptığı dilsel- birey dili analizi ve dil dışı- görsel-işitsel ve semiyotik öğelerin toplandığı verilerin oluşturduğu ön hazırlıktan doğan bir bilinç ve farkındalık ile sürdürdüğü tahmini gerçekleştirmek ve güçlendirmeye kanalize olmasından ileri gelmektedir.

KÖTM’ ün bu sebeple tercümede özel bir farkındalık ve bilgi netliği ile desteklenmesini zorunlu kıldığı tahmin konusunda diğer önemli kuramsal dayanağı *Eşzamanlı Tercümede Üretim Yoluyla Tahmin Modeli (A Model of Prediction-By-Production in Simultaneous Interpreting)* adlı doktora tezinde Amos (2020) sunmaktadır. Amos çalışması sonucu edindiği verilere dayanarak konferans tercümanlarının HD’yi kavrarken veya alımlarken aynı zamanda birtakım tahminlerde bulunduklarını dolayısıyla bu tahminlerin oluşması sürecinde tercümede birtakım üretimler gerçekleştirildiğinden üretim sisteminin tahmin sürecine entegre edilebileceği bir model önermektedir. Amos’un araştırmasında ortaya koyduğu gibi hem tek dilliler (monolinguals) hem de çift dilliler (çift anadilliler/ bilinguals) başka bir dili alımlarken tahmin mekanizmasını etkin şekilde kullanmaktadır (Amos, 2020, s. 79; Martin ve diğerleri, 2013; Van Berkum ve diğerleri, 2005). Bu bakış açısını desteklemek için Amos çalışmasında iki dillilerin ikinci dilde (L2) dinleme ve kavrama yaparken oluşturdukları tahminlerin tam bir bütünlük oluşturmadığını (Martin ve diğerleri, 2013; Ito ve diğerleri, 2018); buna karşın birinci dil- (anadilin/ L1) ve ikinci dilin (L2) yani iki dilin daha yakından ilişki ve etkileşim oluşturduğu durumlarda L1 ve L2 dinleyicilerinin, benzer tahmin kalıpları gösterme olasılığının çok daha yüksek olduğunu açığa çıkarmıştır (Amos, 2020, s. 79; Foucart ve diğerleri, 2014). Burada Amos’ un öne sürdüğü sav; L1 ve L2 de yapılan tahminlerin bir üretim mekanizmasına sahip olduğu ve bu üretim mekanizmalarının KD ve HD’ de benzer şekilde işlediğidir

(Amos, 2020, s. 79-78). Özetlemek gerekirse tercümanların HD' yi alımlarken üretim mekanizmalarını tahmin için kullanmaları gerektiği konusu gündeme getirilmekte, tahmin mekanizmasının konuşma veya üretim mekanizmasının benzeri bir durumla ilerletilmesidir. Bu da anlamdan, sözdizimine ve telaffuz etmeden sese dönüştürülerek üretim mekanizmasının devreye sokulmasıdır (Amos, 2020, s. 77). Böyle bir üretim de aslında en çok ET' de tahmin mekanizmasını çalıştırarak tercümanın konuşmacının az sonra söyleyeceklerini kendi üretimini de planlayacak şekilde ve kendi anladıkları ve konuşmacının söyleyecekleri arasındaki farklılıklara göre ayarlamalar yaparak gerçekleştirmesidir (Amos, 2020, s. 77-78). Amos' un öne sürdüğü ve tercümede tahminle-üretimin aynı anda bütünleşik şekilde yapılarak tercümanın özellikle ET' de verimli bir performans gösterebileceğini iddia ettiği *Üretim Yoluyla Tahmin Modeli*, KÖTM' e göre KT' de hem AT'de hem de daha yoğun olmakla beraber ET' de özel bir farkındalıkla yapılması gereken *tahmin aktivasyonunu* kolaylaştırıcı bir mekanizma sunmaktadır. Çünkü hem ET hem de AT'de önemli etkenlerden zaman baskısı ve buna bağlı senkronizasyon, stres vb. ile ilgili koşullar kendi türüne özgü farklılıklar gösterse de tercümanlar ana dillerinde yaptıkları tahmine paralel olarak aynı zamanda HD' de olası karşılıkları eşzamanı olarak öngörebilme (öncelikle sessiz bir üretim olarak kelimesel, öbekselle, her türden ifade kalıpları şeklinde) örüntüsü oluşturabilme ve organize etme sorumluluğu içindedir. Yani tercümanın beyininde KD ve HD örüntüleri hem iç içe girmiş hem de paralel şekilde sözlü üretime hazır hale gelmeden saliseler (ET için) veya saniyeler-dakikalar (AT için) sözsüz üretim formlarına eriştirilmelidir. Bu hem Amos' un modelindeki bakış açısının hem de KÖTM' deki özel farkındalıklı tahmin aktivasyonunun ana nesnesidir.

Amos' un çalışmasındaki iki dilli dil işlemeden elde edilen kanıtlar göstermiştir ki; ana dilini kullanmayan HD' yi kullanan kişilerin her zaman anadilde üretim yapanlarla aynı ölçüde tahmine dayalı temsiller oluşturmada da (Ito ve diğerleri, 2018; Martin ve ark., 2013) tahmin kalıplarının anadilde yapılan tahmin kalıplarını yansıtabildiği saptanmıştır (Ito ve diğerleri, 2016). Bu bağlamda KÖTM' ün kişiye özel kelime ve ifade kalıplarını KD bütüncesi içinden çekerek HD' deki en uygun karşılığını tespit etmeyi hedefleyerek ön bir hazırlıkla tahmin aktivasyonunu özel bir farkındalık ve motivasyonla başlatıp performans süresince korumayı hedeflemesi bu modelle aynı çizgide ilerlediğini ve çok büyük bir teorik temel edindiğini açıkça göstermektedir.

KÖTM’ de dayanak olan bu özgün çalışmada sunulan tahmin modelinde Amos, kendi çalışması ve bulgularından önce tahminin iki dilin yoğun olarak aktive edildiği durumlarda -yani diller arası etkileşimin yoğunluk kazandığı ulusal veya uluslararası ortamlarda gerçekleştiğini dair hiçbir çalışmada araştırılmadığını aktarmaktadır (Amos, 2020). Benzer şekilde Amos’un (2020) aktardığına göre bugüne kadar iki dillilerin (bilinguals) akademik çalışmalarda diller arası tahminde bulunduklarına dair bir kanıt da rastlanmamıştır. Halbuki diller arası yoğunluğun bariz olduğu KT performans ve ortamları oldukça dikkat çekmekte ve bu etkileşime en iyi örneklerden birini özellikle ET sunmaktadır. Amos’un çalışmasında aktardıklarından anlaşıldığına göre modelinin KD’de ve özellikle ET’ de ihtiyaç duyulan hızlı ve her iki dilde aynı şemanın KD ve HD karşılıklarının eşleştirilmesi ve organize edilmesi için gerçekleştirilen çabayı üretim olarak görerek tahmin yapılırken tercümana kolaylık sağlayacağıdır. Böylelikle tercüman tahmin yapmakla aslında sessiz bir üretim yaparak dikkatini dinlediklerine sabitleyerek HD’ de senkronize şekilde sesli üretime geçerek ilerleyecektir. Hiçbir akademik çalışmada bu tarz bir *diller arası tahmin ve üretime göre tahmin* sürecinin özellikle ET’ de bu şekilde işlediğine dair bir bakış açısı sunulmadığı tercüme durumları ve ortamlarında aslında her iki dil “en yüksek etkileşim” noktasına ulaşır (Friesen, Whitford, Titone, & Jared, 2019; Hatzidaki, Branigan, & Pickering, 2011). Bu noktada tercümanlar yapacakları sesli üretime geçmeden önce konuşmacının konuşmasında verdiği ipuçlarından çıkarım yaparak (tahmin mekanizmasını üretime zorlayarak sessiz bir şekilde belirli tahminler gerçekleştirir ve bu yönde HD’ de sesli üretim yapabilirler. Bu durumu Amos tam olarak şu cümleyle ifade etmektedir: “Bunun anlamı tercümanlar kesin bir konuşmacı niyeti elde etmek için konuşmacıyı gizlice taklit eder” (2020, s. 83). Bu durum KÖTM’deki tahmin aktivasyonunun ana besilerinden olan tercümenin birincil hedefi konusunda kuramsal olarak dayandığı skopos teorisine paralellik gösteren, Amos’ un da tahmin üretim mekanizması tetikleyicisi olarak varsaydığı, KMÜ’ nün konuşmasının ana niyetini kavrayabilmekten geçmektedir. Çünkü KMÜ’ nin konuşma güdüsü veya konuşmasını çevreleyen ana niyet(/ler) KÖTM’ e göre sadece KMÜ’ nün KD’de oluşturduğu konuşmada kullanılan kelime veya farklı ifade kalıplarını değil- yani bireysel söylem tercih ve öğelerini değil- sadece kaynak söylem (KS) değil; aynı zamanda

domino etkisiyle tercümanın adeta *söylem mühendisliği* ³⁸ ile kurgulayıp inşa edeceği hedef söylem (HS) çıktısını da yönlendirecektir. KÖTM' ün bu KS ve HS inşası konusunda *tahmin aktivasyonunu* önceden yapılan bireysel KMÜ' ye özel söylem analizi verileri ile çıkarılan söylem haritası verilerine dayanan *KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji (Kelime ve İfade) Önerme Listesinin* yer aldığı ön hazırlığın ne derece etkin rol oynayabileceğini vurgulamaktadır. Bu durumu Amos konuşmacının niyetinin tercüman tarafından anlaşılacak, her iki dilin yüksek kapasitede beyinde etkileşim halinde olduğu performans sürecinde HM üretimi için tahmin üretimine ana desteklerden biri olarak görmekte ve bunu yukarda belirtildiği üzere *üretime göre tahmin* olarak tanımlamaktadır. Benzer olarak KÖTM' deki *tahmin aktivasyonu* olarak adlandırılan kavram, Amos'un *üretime göre tahmin* diye adlandırdığı performansı yapabilmeyi sağlayacak yani kendi içinde bu mekanizmayı tetikleyecek belirli prensip ve hedeflere yönelik bir tercüme ön hazırlığı içermektedir. Buna somut bir örnek olarak KÖTM'ün kişiye özel konuşma analizinin tercüme sürecinin tamamını etkileyen (ör. tercümanın üstündeki bilişsel yükü azaltarak ve *söylemsel inşayı (discursive construction)* kolaylaştırarak, psikolojik baskıyı kontrol ederek, tahmin aktivasyonunu isabetli ve etkin çalıştırarak tercüme sürecini ve çıktısını daha kaliteli hale getirdiğini) işleyişinde KS ve HS inşasını doğru güdü ve motivasyonlarla yaklaşmayı hedeflediğini yenilersek, Amos'un bunu benzer şekilde çalışmasında ifade ettiği konuşmacının kullandığı KD kelime ve ifadelerinden niyetinin tercüman tarafından kestirilip aynı anda tahminsel üretimlerin HD' de son derece spesifik şekilde yapılabilme olanağı ile sesli üretime geçilebileceği savını sunması verilebilir.

KÖTM' ün tahmin aktivasyonunu KT' de ve özellikle ET modunda kolaylaştırıcı yönünü güçlendirmek için temelini dayandırdığı bir diğer kuram, G. V. Chernov'un³⁹ (1979, 1994, 2004) psikolinguistik temelde ele aldığı ünlü "Olasılık Tahmin Mekanizması/Modeli

³⁸ *Söylemsel İnşa (Sİ/ Discursive Construction- DC)*, KÖTM'ün tercümelerde KMÜ için bireysel bir analiz ve hizmetin yolunu açması konusunda öncelik verdiği, tercümanların performans öncesi KÖTM Tercümanı veya KÖTM Ekibi tarafından tercih edilen bütünce içerisinde KMÜ üzerinde birey diline ait öğelerin KÖTM' e özel geliştirilen bir analiz olan *Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi (Frame of Multimodal Discourse Transfer for Interpretings)* vasıtasıyla açığa çıkarılan birey diline ait söylemsel ve retorik istatistiklerin ve de özelliklerin çıkarımı ile gerçekleştirilen ve KÖTM Dosyasındaki diğer özgün analizle beslenen görsel-işitsel-semiyotik-duygu analizi sonucu elde edilen bilgilerden faydalanılarak oluşturduğu

³⁹Bkz.; Cruz, M. P. (2007). Inference and anticipation in simultaneous interpreting: A probability prediction model. *Language*, 83(4), 911-912.

(probability prediction machinery/model)"dır. Çünkü Chernov *Olasılık Tahmin Mekanizmasında/ Modelinde* "eşzamanlı çeviride eşzamanlılık olgusunu açıklayan en temel psikolinguistik faktör" ün tahmin olduğunu ifade etmektedir (Chernov, 2002, s. 101).

Adından da net şekilde anlaşıldığı gibi Chernov'un *Olasılık Tahmin Modeli* (2004), ET' nin söylem odaklı dilbiliminin oluşturduğu çeşitli anlamsal olasılıklarının tahminine odaklanan bir ilerleyişe sahip bir performans olduğunu (Chernov, 2004; Pöchhacker, 2015) ve tercümanın bu işleme süreci, sağlıklı bir HM çıktısı için kendi kendini bu süreçte kontrol etmesi veya izlemesi (monitoring) gerektiğini önermektedir (Hauenschild, & Heizmann, 2011, s. 4). Chernov'un söylem odaklı dilbilimine dayalı olasılıkların tahminine dayanan ET modeline dikkat çeken üç öge bulunmaktadır; bunlar tahmin (anticipation), çıkarım (çıkarmak/ inferencing) ve sıkıştırma (compression)dır (Pöchhacker, 2015, s. 266). Modelin bu üç ögeye yoğunlaşmasının ana sebebi ise söylemin temel olarak anlam çeşitliliğinden kaynaklanan dilbilimsel artıklık/fazlalık (redundancy)⁴⁰ gibi bir özelliğe sahip olmasıdır (Pöchhacker, 2015, s.266).

Chernov'un inancına göre bu dilbilimsel artıklık(/fazlalık) özelliği dillerin doğasında halihazırda çeşitli düzeylerde bulunmaktadır ve söylem çeşitliliği oluşturmaktadır. Chernov'un görüşlerini değerlendiren Pöchhacker (2015) ise KÖTM'ün de öncelediği yukarıdaki özellikleri değerlendirirken tercümanın ön bilgi edinerek ET' de bu söylemsel çeşitliliğin oluşturduğu anlamsal farklılıkların oluşturduğu artıklık ile tahminin kolaylaştırıldığına dikkat çekmekte ve ET' de bu üç öge olan tahmin (anticipation), çıkarım (çıkarmak/ inferencing) ve sıkıştırma (compression) nın uygulanabilirliğini arttırdığını iddia etmektedir. Çünkü artıklık(fazlalık) her ne kadar fazlaca aynı anlamın farklı kelimelerle tekrarı, çok kelimeli ifadelerin kullanımı, gereksiz dilsel fazlalık (Gillette, M., & Wit, 1999; Demir, & Okur, 2022) görüntüsü ile karakterize edilse ve de olumsuz dilsel bir özellik olarak görülse de KÖTM'ün daha pozitif hatta tercüman için adeta tahmin ipuçları olarak görünen bir birey dili ögesi olarak düşünülmektedir. KÖTM' ün artıklıkla ilgili baz aldığı anlayış ve tanımlama şudur; "Artıklık/Fazlalık, bir bilgi kaynağının, iletişim alıcısının bir şekilde iletim girişiminden

⁴⁰ Bkz.; 1- Gillette, M., & Wit, E. J. C. (1999). What is linguistic redundancy. *The University of Chicago*. 2-Demir, S., & Okur, A. (2022). The Relationship Between Metalinguistic Awareness & Linguistic Redundancy, Some Notes for Turkish Instructors. *Sakarya University Journal of Education*, 12(3), 666-694. doi: <https://doi.org/10.19126/suje.1170766>

veya silinmesinden zarar görmüş bir mesajı yeniden oluşturabilmesini ve böylece onu tatmin edici bir şekilde yorumlayabilmesini sağlayan bir özelliğidir” (Nübold, & Turner, 1983, s. 33-34). Çünkü artıklık aslında kendi içinde konuşmanın çözümlenmesini kolaylaştıran belli bir sistematığı yansıtmaktadır:

"Artıklık/ Fazlalık kişinin dilindeki (veya konuşmasındaki) sistematikliktir. Bu tanım, gerekli olanın ötesinde ve tam bir cümledeki bilgileri ifade eder. ... Konuşmadaki artıklık üzerine yapılan diğer araştırmalar, sıklıkla bu sistematığı belirli koşullarda dilde kullanma becerisiyle ilgilenmiştir. Sistematiik çıkarımlar yapmak için uyaranlara erişilebilirlik, ortama ve konuşma tarzına bağlı olabilir. Gürültünün veya konuşmayı bozan bir konuşma tarzının varlığında, bilginin (yani artıklığın) azalması beklenir. Böyle bir durumda dinleyici bir dilin sistematikliğinden aynı ölçüde yararlanamayacaktır " (Hunnicut, 1985, s. 53-54).

Dilde özellikle sözlü üretimlerde, konuşma dili ve türlerinde varolan bu anlamsal ve söylemsel artıklık durumu KÖTM’e göre ET ve AT için bireysel bağlamda yaklaşılması ve incelenmesi gereken bir durumdur. Çünkü dildeki söylemsel farklılığın oluşturduğu çeşitlilik veya zenginliğin kaynağında bireysel üretimlerdeki farklılık ve sıklık, tekrar etme vb. gibi belirgin tercihler bulunmaktadır. Aynı veya farklı kültürlerle yoğurulan toplumun bir parçası olan dünya insanı diye adlandırdığımız modern global kimliklerin en küçük yapı taşı olan birey bu kültür veya kültür renklerinin, psikososyal arkaplanın kodlarıyla bezenmiş ve bu kodları bünyelerinde eriterek konuşma üretimlerinde sadece kendilerine özgü kelime ve ifade tarzları, söylem, retorik, üretim sıklığı ve tercihleri (birey dili) ile var olmaktadır. Dolayısıyla yapılacak her türlü ET ve AT analizi veya üretimi de bu nüansı göz önünde bulundurarak icra edilmelidir. Bu noktada KÖTM’e göre *analize ve tercümeyle yeniden yaratıma muhtaç olan birey diline özgü bir artıklık(fazlalık)* anlayışı ile ET ve AT ’de tahmin süreci KÖTM tercüme ön hazırlığı ile organize edilerek kolaylaştırılabilir. Çünkü *artıklık* denilen bu olgu aslında tercümana konuşma konusunda konuşmacının ana hedefini veya skoposunu açığa çıkarmada ve konuşma parçalarına sirayet edecek ara parçalar (kelime, kelime ve ifade öbekleri) özelinde de *çıkarımda bulunma (inferencing)*sına yardımcı olur. Bu da tercüme esnasında KD’yi alımlayıp saliseler içinde HD üretimine geçecek tercümanın senkronize bir akışta kalarak üretimi daha özgüvenli ve motivevi sürdürmesine vesile olabilir. Çünkü tercüman bu noktada KM’ünün kendisine konuşması konusunda dilbilimsel artıklıkla sunduğu

söylemsel ipuçlarıyla edindiği *kaynak söylem (KS) çıkarımları* üzerine bir inşaada bulunabilecek, yani *hedef söylemi (HS)* oluşturabilecektir. Hatta gerekli gördüğü noktalarda *sıkıştırma(compression)* da yapabilecektir.

Sıkıştırma/Bilgi Sıkıştırma aslında bir ET tercüme performans sırasında doğal olarak oluşan, KMÜ'nin konuşmasında ortaya konan elzem bilgileri koruyarak (-yani mevcut iletişimsel görevler için ön planda yer alan mesaja zarar vermeden-) kelime ve hece sayısını bilinçli bir şekilde azaltmak suretiyle yapılan aktarımı indirgemektir (Chernov, 2004; Pöchacker, 2015; Эштемирова, 2022). Tercüme türlerinin tamamında bir strateji olarak başvuru sıkıştırma, dilbilimsel ve psikodilbilimsel kökene ve ilkelere paralel olarak özellikle KT ortamlarında ve iki modunda da görülebilmektedir. Bununla birlikte zaman kısıtlılığı, KD metninin HD ve HK' de kısa sürede oluşturma güçlüğü, mesaj iletimine engel teşkil edecek arka plan bilgisi yetersizliği, tercümanın bilişsel yükü vb. gibi zorlu koşullar dikkate alındığında bilgi sıkıştırma özellikle ET ortamlarında tercümanlar tarafından metin indirgemeyi başarılı ve etkili bir şekilde gerçekleştirmek için başvuru bir mekanizmadır. ET sırasında tercüman bilgi taşıırken kod çözme ve yeniden kodlama işlemleri sırasında G.V. Chernov'un modelinde sunulan bakış açısına göre tercümanların KMÜ'nin konuşmasını “%30-37 oranında sıkıştırılmış eşzamanlı tercümeyi ve sıkıştırılmamış yazılı çeviriyi karşılaştırarak” indirgeyebileceği belirtilmiştir (Эштемирова, 2022, s. 158). Burada kastedilen *sıkıştırılmamış yazılı çeviri* tercüme edilen konuşmanın yazılı hali olarak algılanmalıdır ki zaten çoğunlukla ET performanslarından önce tercümana isteğe bağlı olarak konuşma metni yazılı halde verilebilir; buna metinli ET, tersine ise metinsiz ET denmektedir. Chernov' un modelinde ön planda tuttuğu bilgi sıkıştırma konusunda KÖTM' ün KT' ye ve iki moduna, özellikle ET'ye özellikle katkı sağlayacağı düşünülmektedir. KÖTM sisteminde yer alan önceki konuşma metinlerinin incelenmesi ve diğer söylemsel verilerinin ön bir hazırlıkla edinilmesi, listelenip diğer bilgilerle tercümana teslim edilmesi durumu aslında tercümanın performans öncesinde metinli veya metinsiz durumlarda dahi sıkıştırma yapabileceği dilbilimsel, söylemsel öğeleri önceden belirleyebilme imkânı sağlayabilir. Çünkü tercümanın bilinçli şekilde sıkıştırma yapabilmesi için performans esnasında karar vermesi içinde bulunduğu zorlu koşulları daha da çıkmaza sürükleyebilir. Bu durum kendini KT' nin alıcısı olan HD' de net şekilde tercüme çıktısının *hedef metnin alıcısı (HMA)* tarafından alımlaması noktasında da gösterebilir. Örneğin KMÜ' nün konuşma

hızı düşük fakat vereceği mesaj çok fazla sıkıştırılırsa, tercümanın performansında gereksiz *duraksamalar*(*pauses*) oluşabilir; ya da *hedef metin alıcısı* (HMA) bir kısmı sıkıştırılmış olan bilgileri net ve orijinal metne yakın varsayarak kabul ederken, diğer bir kısmı bunu anlaması çok güç bir konuşma olarak değerlendirebilir (Эштемирова, 2022, s. 158). Bu sorunların kaynağında HMA' nın dil içi ve dil dışı yeterliliklerinin, ulusal gelenekler, dünya görüşleri, ilgileri, anlatılan konuyla ilgili bilgi düzeyleri, psikososyal geçmiş ve beklentiler vb. gibi durumlarını hesaba katmadan bilinçsizce tercüman tarafından yapılan bilgi sıkıştırılmaları yer almaktadır (Эштемирова, 2022, s. 158). Her ne kadar KÖTM daha çok KMÜ' nün verileriyle hazırlık yapsa da ve burada HMA ile bu bireysel hazırlığın anlamlı bir ilişkisi yok gibi görünse de aslında oluşabilecek yukarıda sayılan tercüme sürecinin tüm aşamalarına yönelik üretildiğinden; son aşamasında da yer alan bu gibi sorunları kökten çözmeye yöneliktir. KÖTM dosyasında yer alan tüm detaylı bilgiler tercümana konferans esnasında alamayacağı aksiyonlar konusunda rehberlik etmekte, önceden edindiği bilgilerle yapacağı çeşitli bilişsel ve üretim organizelerinde bilgi sıkıştırmanın planlanması konusunda da bir yol haritası çizebilmektedir. Aksi takdirde iletilecek mesaj sekteye uğrayabilir, HMA tercüme çıktısından yeteri kadar faydalanamayabilir.

Toparlamak gerekirse KÖTM' le ilişkilendirilebilecek ve KÖTM' ün de katkı sağlayabileceği birçok noktası olan Chernov' un modelinde yer alan ve ET' de birbirini tetikleyen ve *artıklıkla* beslenen ana öğeler olan *tahmin* (*anticipation*) *çıkarımı* (*çıkarım yapmak/ inferencing*); yapılan çıkarımlar ise yeniden ileriki tahminleri geribesleyerek aynı anda önemli bir üretimi tetiklerken, bu üretim esnasında ise *sıkıştırma* (*compression*) gibi bir dilbilimsel ve söylemsel indirgeme ve organizeyi sağlamaktadır.

KT' de tercümanlar tarafından kullanılan ve KÖTM' ün de özel bir önem verdiği tahminin farklı semiyotik boyutları bulunmaktadır. Tercüman konferans ortamı ve özellikle KMÜ hakkında görsel-işitsel verilerin sunduğu ipuçlarıyla tercüme sürecinde çok daha kolay ilerleyebilmekte, tahminlerini bu verilerle destekleyerek hızlandırabilmektedir. KÖTM analizinin buna benzer bir bakış açısıyla oluşturduğu duygu analizi boyutuna dokunan semiyotik veri sunusunun sağladığı hazırlığın *tahmin aktivasyonunu* canlandırmada oldukça önemli olduğunu destekleyen görsel-işitsel verilerin kullanılması tercümede çok daha ön plana alınabilir. Bu gerçekliğin bir boyutu olan görsel dünyaya ait verilerin tercümede tahmin konusunu destekleyen veriler sunduğunu gündeme getiren diğer bir

güncel çalışma ise Amos, Seeber ve Pickering (2022)'e ait ve ET' de *Visual World Paradigm* (VWP⁴¹/*Görsel Dünya Paradigması-GDP*)'ın kullanıldığı *Prediction During Simultaneous Interpreting: Evidence From The Visual-World Paradigm* (*Eşzamanlı Tercüme Sırasında Tahmin: Görsel Dünya Paradigmasından Kanıt*) adlı makale çalışmasıdır. “*Görsel Dünya Paradigması (GDP/VWP)*, dil işlemeyi araştırmak için yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu paradigma, katılımcıların bireysel sesleri, kelimeleri veya cümleleri dinlerken ve gerçek dünyadaki şeyleri veya bir bilgisayar ekranındaki görsel bilgileri incelerken bir göz izleyici ile göz hareketlerini izlemeyi içerir” (Ito, & Knoeferle, 2022, s. 2). Bu çalışmada araştırmacıların dil işlemeyi araştırmak için yaygın olarak kullandığı GDP çerçevesindeki bir *göz izleme (eye-tracking)* çalışmasıyla ET performansı sırasında tahminin zaman akışını irdeleyebilmektedir. Çalışmada ET konusunda eğitilmiş, ana dili Fransızca olan yirmi dört profesyonel konferans tercümanı ve ET konusunda eğitim almamış, yirmi dört anadili Fransızca olan profesyonel çevirmenin ET performansları arasındaki İngilizce cümleleri dinlerken ve görsel bir sahneye bakarken Fransızca'ya yaptıkları tercüme icraları incelenmiştir. Bu tercümanlara ve çevirmenlere tercüme etmeleri için verilen cümleler oldukça tahmin edilebilir kelimeler içermekte ve gösterilen görsel sahne, biri hedef nesneyi tasvir eden dört nesneden oluşmaktaydı; bunlar (ağız; bouche), (fare; souris), (mantar; bouchon), veya alakasız bir kelime (kemik; os) vb. gibi. (Amos, Seeber ve Pickering, 2022, s. 219). Burada bahsi geçen çalışmada irdelenen üç temel konudan ilki bir ET görevinde tercümanların ve bir KM/ konuşma üretimi sırasında yaklaşan isimleri tahmin edip edemediğini gözlemlemek; ikincisi ise, tercümanların bu isimlerin İngilizce ve Fransızcadaki şeklini tahmin edip etmediklerini anlayabilmek ve sonuncusu ise bu iki grup tercümanın farklı tahmin davranışları sergileyip sergilemedikleridir (Amos, Seeber ve Pickering, 2022, s. 219). GDP' nin KT için verimli bir tahmin tetikleyici unsur veya strateji olarak kullanılmasını destekleyen güncel araştırmanın sonucu göstermiştir ki, hem tercümanların hem de çevirmenlerin benzer şekilde tercüme esnasında üretilmekte olan bir sonraki isimleri tahmin ettiklerini ve fakat kelime biçimlerini tahmin edemedikleri ortaya çıkmış; ayrıca farklı bu iki grubun da tahmin kalıpları konusunda anlamlı farklılıklar göstermemiştir ki bu durum ise GDP' nin aslında ET' de tahminin eğitim ve

⁴¹ Detaylı bilgi için bkz.; Ito, A., & Knoeferle, P. (2022). Analysing data from the psycholinguistic visual-world paradigm: Comparison of different analysis methods. *Behavior Research Methods*, 1-33.

deneyimden bağımsız olarak gerçekleştirildiğini göstermektedir (Amos, Seeber ve Pickering, 2022). Bu çalışmadan anlaşılan odur ki, KÖTM' ün de oldukça önemseddiği ve belli bir farkındalıkla oluşması gerektiğini savunduğu *tahmin aktivasyonu* özellikle ET esnasında tercümanlara birtakım görsellerin sunduğu veriler sayesinde anlamlı bir farkındalık desteği sağlamaktadır. Bu farkındalıktan kastedilen hatırlattırıcıdır ki veriler ışığında bir jargon veya terminolojiden (tercümanın bireysel sözlüğü, listesi, hazırlığı sonucu önden edindiği her türlü üzerine inşa edebileceği veriden, tercüme süreci öncesi veya esnasında kullanılan slayt vb. 'inden) veya tercümanın yılların tercümesiyle geliştirdiği sinaptik bağların bulunduğu bilişsel depodan edindiklerinden faydalanarak tahminde bulunmasıdır. Yani KÖTM' deki tahmin aktivasyonunu kavramını çalıştırabilmesidir. Bu durum ise KÖTM' ün öncelediği *tahmin aktivasyonun* görsel verilerden beslendiğini tasdik eder ve KÖTM' ün semiyotik verilerin KT ve özellikle ET-AT'de neden çok önem arz ettiğinin de anlamlı bir mantık çerçevesinde izah etmektedir. Ayrıca KÖTM' ün KT ve özellikle ET' de asıl konu olmadığı halde bilim insanlarının yıllardır tartıştığı için eleştirdiği bir konu olan tercümede tahminin içgüdüsel olağan bir eylem mi veya kullanılan bir strateji mi olduğuna dair bilimsel bir nokta koymuştur. Çünkü bu güncel araştırmanın sonucu göstermiştir ki eğitilmiş KT (sözlü icra) icra eden tercümanların ve tercüme konusunda hiçbir eğitimi ve deneyimi olmayan sadece çeviri (yazılı icra) konusunda profesyonel olan çevirmenler arasında tahmin etme ve tahmin kalıpları arasında bir farklılık bulgusuna ulaşılmamıştır. Bu da tercümede tahmin konusunda ibrenin özellikle KT' de tahminin doğası yerine (içgüdüsel mi yoksa eğitimle geliştirilen bir strateji mi vb. konulardan daha ziyade), zaten her durumda tercümede ana unsurlardan olan bu kavramın tercümanların ilerleyişi sırasında ne şekilde güçlendirilebileceği ve tercüme süreci ve çıktısının verimine nasıl katkı sağlayacağı konusuna dönmesi gerekliliğini hatırlatmaktadır. Burada her iki grup profesyonelin tahmin konusundaki davranışları göstermiştir ki tercümede tahmin konusunda asıl incelenmesi gereken tahmin sürecine dahil edilemeyen kelime türleri ve bu tahmin edilemeyen kelime türlerinin tercüme esnasında nasıl tahmin edilebilir hale ne tür bir sistem veya hazırlıkla getirilebileceğidir. Bu durum aslında KÖTM' ün ana dayanaklarından en önemlilerinden olan özel tercüme ön hazırlığını işaret etmektedir. Bu özel hazırlık gerçekleştirilmezse tercüme esnasında tercümanın özellikle KMÜ 'nün birey dili kullanımı veya kültürel bariyerlerden dolayı tercüme ederken zorlandığı bazı kelime

ve kelime gruplarının HD’ de tahminini engelleyerek veya durdurarak veyahut zorlayarak tercüme sürecini sekteye uğratacağından tercüme öncesi KMÜ’ ye özel konuşmalardan edinilen, KMÜ ’nün sık kullandığı ve kültürel anlamda detaylı araştırma ve söylemsel analiz vb. gerektiren *bazı kelimeler ve kelime öbekleri konusunda* bir ön-listeleme gerekebilir. Bu listeleme için yapılan ön hazırlığın *tahmin aktivasyonunu* tetiklemesi ve bu konuda oluşacak sorunların önceden yapılan müdahale ile bertaraf edilmesi mümkün kılınabilir. KMÜ üzerinde yapılacak semiyotik veri analizi diğer hazırlıklar da (duygu analizi-söylem ve birey dili analizleri) dahil edildiğinde KÖTM’ e göre *tahmin aktivasyonunu* en verimli şekilde temin edilebilecektir. Tüm bu açıklamalar dahilinde KÖTM’ ün GDP’ den tıpkı duygu analizinin farklı bir yönünün sunduğu (jest, mimik, ses tonu, gözlenebilen ruh hali vb.) gibi semiyotik verilerden özel farkındalıklar çıkararak yararlandığını iddia edebilmekteyiz.

“Görsel dünya paradigmasında, deneyi gerçekleştiren araştırmacı, söz üretilmeden önce resimlere (veya nesnelere) bakışlardan tahminler çıkarır (örn., Altmann & Kamide, 1999; tartışma için bkz. Pickering & Gambi, 2018). Tercüme bağlamındaki görsel referansların bu tür resimlerden farklı olduğu doğrudur (tercümanlar konuşmacıların yanı sıra jestlerini ve yüz ifadelerini, bir sunumu ve ekrandaki dört resim yerine isim levhaları ve kürsü gibi nesneleri görebilir). Bununla birlikte, bir konferans tercümesi bağlamında düzenli olarak görsel bir bağlam bulunur (Seeber, 2017) ve tıpkı Görsel Dünya Paradigmasında sunulduğu gibi anlamaya yardımcı olabilir” (Amos, Seeber ve Pickering, 2022, s. 219).

Çünkü GDP, tercüme tüketicilerinin temel olarak KMÜ’ nün bireysel sesleri, kelimeleri veya cümlelerini dinlerken ve gerçek dünyadaki şeyleri veya bir bilgisayar ekranındaki görsel bilgileri incelerken bir göz izleyici ile göz hareketlerini izlemesini içerse (Huetig ve diğerleri, 2011; Knoeferle & Guerra, 2016; Salverda & Tanenhaus, 2017) de; KÖTM’ ün önerisiyle bu gözden hareketlerini izlemeye dayalı bir takipten daha ziyade edinilen her türlü mekânsal (tercüme ortamı), bireysel (KMÜ) ve HM tüketicilerinin tepkilerine dayanan çok modluluk ilkesine sahip bir incelemeye veya çok modlu bir veri edinmeye dayanmaktadır. Bu da KT ‘deki tahminin semiyotik boyutlarının olduğunu ve bu boyutları oluşturan farklı veri akışları ve bilhassa büyük bir kısmının KMÜ’ nün tercümana sunduğu görsel-işitsel verilerden edinilebileceğini; bu verilerin özel bir

farkındalıkla incelenip faydalı bir HD üretimini sağlamaya yardımcı olabileceğini gösterir.

Dolayısıyla KÖTM' ün KT komsusunda ısrarla önerdiği ve kolaylaştırmayı hedeflediği tercümede tahmin olgusu yani KÖTM teorisindeki adıyla *tahmin aktivasyonu* semiyotik ve çok modlu tahmin (*multimodal anticipation*) elemanlarının özel bir farkındalıkla ve bu farkındalığın gerektirdiği çok modlu bir ön hazırlıkla (*multimodal preparation*) arka plan bilgisini toparlayıp analiz ederek kullanılmasını önemser. Bu tarz bir tahmin aktivasyonu son dönemde bilim insanları tarafından *dil dışı tahmin* (*extra-linguistic anticipation*) olarak verilmekte ve KÖTM' ün tahmin aktivasyonun semiyotik açıdan kuramsal temelini yukarıda detaylarıyla bahsettiğimiz Chernov (2002, 2004) oluşturmaktadır. Çünkü yukarıda tartışıldığı ve KÖTM için hem tahmin aktivasyonu hem buna dair ön hazırlıkların gerekliliği konusunda yukarıda dayanak oluşturan ve tahminin söylemsel (*discursive*) ve dilbilimsel (*linguistic*) boyutlarının yer aldığı Chernov' a ait *Olasılık Tahmin Mekanizması/Modeli* (*Probability Prediction Machinery/Model*)'nde ayrıca *dil dışı tahminin* semiyotik veya çok modlu boyutları ve bu nedenle yine bu boyutlara özel bir ön hazırlığın gerekliliği konusunda da kuramsal bir dayanak oluşturmaktadır. Chernov' un modelinin KÖTM' e yeni bir KT modeli olarak ne denli anlamlı bir temel sunduğunu ve bu yeni model önermesinin ne denli mümkün olduğunu Gile' in de benzer olarak dil dışı tahminin ancak genel bilgi ve durum bilgisi, tercüme sırasında elde edilen vb. bilgilerin oluşturduğu dil dışı bilgilerle gerçekleştirilebileceğini; görebilmekteyiz. Gile bu bağlamda tasdik edici şu ifadelerde bulunmuştur "... kaynak dilin iyi bilinmesiyle mümkün kılınan dilsel tahmine ek olarak, konferans durumu, konu ve konuşmacı hakkında iyi bilginin konuşmalarda ifade edilen fikirleri tahmin etmeyi mümkün kıldığını kabul eder" (Gile, 1995, s. 178). Bu durum aslında ET' deki tahminin konuşmacının sözlerinin tam ve kesin tahmini olmadığını düşünmemize neden olur; çünkü konuşmacının belirli bir bağlam veya durumda belirli bir şekilde tepki verdiğini veya konuştuğunu bilmek makul olan ve unutulmaması gereken bir husustur (Gile, 2005; Gile, 2009). Dolayısıyla KMÜ' nün söylemsel tavrı, birey dili ile tercüme etkinliği, ortamı, konu ve alıcısı vb. konusunda önden bilgi edinmek ve tercüme inşasında bu dil içi ve dil dışı bilgilerle tahmin aktivasyonunu ateşlemek tercüme sürecinin her iki modda da sağlıklı şekilde akmasını temin edebilecektir. Liu (2015) bu savı "... dilbilimsel tahmin ve dil dışı tahminin iş birliği tercüme sürecin sorunsuz bir şekilde devam etmesini garanti

eder” (s.11) şeklinde açıklarken aynı savı Gile (1995) ise “zayıf dil dışı bilgi, kaynak dile güçlü hakimiyete rağmen yanlış tercümeyle yol açabilir” (s.119) diyerek desteklemiştir. Bu durumu desteklercesine ve KÖTM’ ün bu konudaki ve diğer tercüme öğelerinin kombinasyonuna ilişkin özel bir ön hazırlık olma iddiasının adeta manifestosunu oluşturan Chernov’ un modelinin önemli diğer yönlerine ilişkin detayları aşağıda görebilmekteyiz:

“Chernov (2004) ayrıca, yokluğu eksik kavramaya neden olacak dil dışı kaynakların, eşzamanlı tercüme sırasında çıkarımlar için güçlü araçlar olduğunu ileri sürer (s.72). Bu çıkarımlar mutlaka gelecek ifadelerin kesin tahmini değildir. Tercüman, dilsel ve dil dışı bilgisine dayanarak konuşmacı tarafından söylenecek sonraki fikirleri ve mesajları tahmin edebilir. Bir isim/fiil/sıfatın belirli bir dilsel birimden sonra kullanımının tahminine dayanan dilsel öngöründen farklı olarak, dil dışı öngörü daha karmaşık öğelerden oluşur. İlk türde, dilbilgisi kuralları, eş dizimler ve standart ifadeler bilgisi, doğru tahmin olasılığını artırır (s. 173). Ancak dil dışı bilgi, konferans ortamı, konuşmacının konumu ve konuşma konusu hakkında bilgi gerektirir (Gile, 1995, s.174). Yukarıda örnekleri verilen bilim adamlarının öne sürdüğü üzere, dil dışı bilginin tanımı yazarların bakış açılarına göre birbirinden farklılık göstermektedir. Bu tanım ve örnekler bir arada ele alındığında dil dışı bilginin durum bilgisi, bağlamsal bilgi, dünya hakkında genel bilgi, konum ve arka plan bilgisi, konu bilgisi, bilişsel bilgi, pragmatik bilgi, tercümenin yapıldığı ortam bilgisi, konuşmacının bilgisini içerdiği söylenebilir. ... Konu bilgisi ve bağlamsal bilgi, dünya hakkında genel bilgi gibi daha genel tanımlardan farklı olarak ölçülebilen daha özlü ve somut etkiye sahip olduğundan konuşmacının pozisyonuna ilişkin özel bilgiden daha tamamlayıcıdır. ET’ de "konuşmacıların ve muhatapların akademik geçmişine ilişkin bilgi, başlık *(bu kimselerin nasıl bir ünvanla adlandırılacakları)* sorununu tamamen ortadan kaldırıyor" (Gile,1993), ancak konuşmayı tam olarak anlamak, başka bir deyişle anlamı kavramak ve onu yeniden formüle edebilmek için konuşma konusu hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç var (s.96)” (Bayraktar Özer, 2017, s.44-45)

Yukarıda tartışılan dildaşı öğeler, bağlamsal bilgi ve buna yönelik hazırlıkların -özellikle semiyotik verilerin çok modlu söylemsel verilerin HD’ de söylemsel inşaya- katkılarının kuramsal anlamda tüm bu konuları ne derece etkilediği ve çok modluluk konusunun KÖTM’ de nasıl dayanak bulduğu aşağıdaki bölümlerde tartışılmaya devam edilecektir.

2.3.1.3. KÖTM'ün Söylemsel İnşaaya Verdiği Önem ve Kuramsal Dayanakları

KÖTM'ün KT ve her iki modunda söylemsel anlam üretimine, söylemsel verileri KK içerisinde mümkün olan en doğru şekilde kavramaya ve de HK' de en iyi şekilde aktarmaya yönelik özel bir çabası bulunmaktadır. Bu çaba KT' nin her iki modunda da uygulanmak için yukarıda başlıklar halinde sayılan prensiplerden destek alarak eklektik bir veri toplama ve analiz çerçevesi oluşturmuştur. Bu KÖTM önermesine özel çok modlu çerçevenin adı *Tercümelere İçin Çok Modlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi (Frame of Multimodal Discourse Transfer for Interpretings)* dir. Bu çerçevenin detaylandırılmasına gelmeden önce kuramsal olarak KÖTM ve kendine has çok modlu söylemsel çerçevesi için ayrı bir önem arz eden çok modluluk (*multimodality*) konusuna KÖTM bağlamında net bir şekilde değinmekte fayda bulunmaktadır. Çünkü KÖTM yukarıdaki bölümlerde işlevsel kuramlardan beslenen, tahmin aktivasyonunu tetikleyen, KK' de KMÜ odaklı semiyotik verilerle söylemsel kavrayış ve HD' de tüm bu kuramsal kombinasyonlardan beslenerek çok modlu bir HS inşası oluşturmaya yönelik bir tercüme ön hazırlığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla KÖTM için çok modluluk ve semiyotik veriler ayrı bir önem arz etmektedir. Bu nedenledir ki KMÜ özelindeki KS kavrayışına ait söylemsel birtakım analizleri semiyotik veriler eşliğinde duygu analizi ile gerçekleştirmeyi ve ET-AT KT etkinliklerinde HS inşası ile süreç öncesi- süreç esnası ve sonrası için kaliteyi artırmayı hedeflemektedir. Bu noktada çok modluluk kavramına hem genel olarak hem de KT kapsamındaki sosyal semiyotikle alakasına değindikten sonra söylem kavramına genel bir bakış sağlayıp sonra KÖTM' deki söylemsel çerçeveyi irdelemekte fayda bulunmaktadır.

Öncelikle çok modluluk, sosyal semiyotik ve KÖTM ilişkisi ile başlamakta fayda bulunmaktadır. Bir iletişim olgusu olarak algılandığında *çok modluluk (multimodality)* teriminin 20.yy. itibariyle yalnızca çok modluluk analistleri tarafından değil, aynı zamanda dilbilim ve her türden metnin, verinin incelendiği mecralarda ve anlamla ilgili araştırma yapan diğer disiplinlerdeki çalışmalarda da giderek artan bir trendle kullanıldığı ve özellikle 21. yy.'da özellikle son 20 yıldır günümüz özelindeki sanal (virtual), dijital (dijital) ve uzaktan (remote/distance) işleyen ortamlarda verinin çeşitli türlerde gözlenebilmesi ve incelenebilmesi anlamında damga vurduğu bilinmektedir. KÖTM söylemsel inşada çok modluluğu KMÜ özelinde gözlenebilen farklı türlerdeki semiyotik verilerin HS inşası için işlenebilen pratik veriler topluluğu olarak benimsemektedir. Daha

geniş manada çok modluluk veya multimodalite “insanların anlam oluşturmak için farklı kaynak gruplarından (örneğin bakış, konuşma, jest vb.) yararlandığını vurgular” ken, daha dar manada ise çok modluluk “gerçek durumlarda anlam oluşturmada, farklı kaynak gruplarının çok modlu bütünler oluşturmak için birlikte kullanılmasıdır” (Jewitt, Bezemer, & O'Halloran, 2016, s. 158). Çok modluluk Kress ve van Leeuwen (2005, s. 20)’e göre: “Semiyotik/göstergebilimsel bir ürün veya olayın tasarımında birkaç göstergebilimsel modun kullanılmasıdır”. Jewitt benzer bakış açısıyla çok modluluğun teorikten çok uygulama konusunda bir araç olması gerekliliği ile ilgili şunu belirtmektedir; “multimodalitenin, kesin konuşmak gerekirse, bir teoriden ziyade bir uygulama alanına atıfta bulunduğu tartışılabilir” (2009, s. 2). Bu nedendir ki çok modluluk kavramı KMÜ özelinde gözlenebilen farklı türlerdeki semiyotik verilerin KS çözümlemesi ve HS inşasında kullanılması hasebiyle KÖTM ile özel bir bağ kurmaktadır. KÖTM’ ün bakış açısına göre KMÜ aslında sosyal semiyotik kodları yansıtan mikro kaynaktır ve bu mikro kaynağın dahil olduğu her üretim ve aktarımı multimodal analize var olan şartlar içerisinde ihtiyaç duyar. Bu nedenle KÖTM’ de KMÜ en dış çerçevede yaşadığı dünya dönemi, teknolojinin sunduğu hizmetler, yaptığı mesleğin bulunduğu ülke veya dünyadaki konumu ve gereklilikleri vb. gibi içinde eridiği pota olan toplumun en küçük parçası olarak, toplum kültürünün genel kodlarından ve özelde bireysel ve çekirdek aileden getirdiği bir takım küçük yapı taşlarını kullandığı birey dilinde, tercih ettiği retorik ve söylemde, mimik, jestlerinde multimodal veriler olarak gözlemleyebilmek mümkündür. Bu durum KMÜ’ nün hem bireysel hem de içinde yer aldığı toplumun dilsel ve semiyotik kodlarıyla çok modlu metinler üretmesi nedeniyle sosyal semiyotiğin yansıtıcı bir parçası olarak yer aldığı anlamına gelmektedir. Bir yansıtıcı parça olarak metin üreten KMÜ üzerinde durulması gereken söylemsel analiz ve inşanın tercüme etkinliği içerisinde nasıl kodlandığına dair ipuçları sunmaktadır. Sosyal semiyotik denilen nüansın tanımı ve amacı ise en güncel ve yalın şekliyle şöyle özetlenebilir:

“Sosyal semiyotik anlamın toplumsal boyutlarını anlamak için üretim, yorumlama ve dolaşım ve bunun sonuçlarını anlayabilmektir. Sosyal semiyotik anlam oluşturma süreçlerinin (yani anlamlandırma ve yorumlama ya da göstergebilim denilen şeyin) bireyleri ve toplumları nasıl şekillendirdiğini ortaya çıkarmak için yola çıkar. Temel varsayımı, anlamların göstergebilimsel kaynakları araç olarak kullanan sosyal eylem ve etkileşimden türediğidir. (Emoji/ İşaret oluşturucularının/ Tabela yapımcılarının

aracılığını vurgulayarak, tarzlara ve bunların sağladığı olanaklara ve ayrıca hizmet ettikleri sosyal kullanımlara ve ihtiyaçlara odaklanıyor. Gunther Kress, Robert Hodge ve daha sonra Theo Van Leeuwen sosyal göstergebilimi üç ana etki alanından geliştirdiler: Hallidayan dilbilimi dahil dilbilim, göstergebilim ve artık daha yaygın olarak Eleştirel Söylem Analizi- ESA (CDA) olarak adlandırılan eleştirel dilbilim” (parantez içleri yazara ait; Jewitt, Bezemer, & O'Halloran, 2016, s. 58).

KÖTM’ ün sosyal semiyotikle ilişkisine dair en dikkat çekici boyuta Kress, Jewitt, Ogborn ve Tsatsarelis’in çıkarımları ışık tutmaktadır. Bu araştırmacılar 2000’li yıllarda günümüz koşulları ve teknolojisine uygun olarak Halliday ve meslektaşları (1978) tarafından sosyal semiyotiğin kökeninin geldiği *Sistemik-Fonksiyonel Dilbilimi (SFD/ Systematic-Functional Linguistics – SFL)* nin farklı bir yöne değişerek evrildiği gerçeğini işaret etmektedirler; “Çok modlu ve sosyal göstergebilimsel bir yaklaşım, görsel iletişim, mimik, ve aksiyonun kendi sosyal kullanımları aracılığı ile dile ait sistemlerle aynı şekilde açıkça söze dökülen veya kısmen söze dökülen pozisyona evrilmesiyle başlamaktadır” (Kress, Jewitt, Ogborn, ve Tsatsarelis, 2000, s. 44). Yani bu temel çalışma üstüne sosyal semiyotik araştırmaları güncellenerek çok daha geniş bir kuramsal bakış açısı oluşturulmuş, O’Toole (1994) dilbilimsel anlamla farklı semiyotik modların ilişkisine çok daha detaylı bakabilmeyi canlandırmış, Kress ve van Leeuwen’in çığır açan çalışmasıyla (1996) görsel görüntünün dilbilimi üzerine inşa edilebilirliği tartışılmaya başlanmıştır. KÖTM de kuramsal olarak dilsel verileri üreteninin sunduğu semiyotik kodlarla (gözlenebilen ruh hali, jest, mimik, ses tonu, konuşma karakteri vb.) birleştirilerek bir bütünlük içinde sunduğu kişiye özel söylemsel verileri, birey dili öğeleriyle algılama ve sosyal semiyotik kodları yansıtan bireyi; KMÜ özelinde inceleyerek KT’de söylemsel mühendislik aracılığı ile veri işleme ve etkin kullanma sağlanabilir. Bu *bireysel semiyotiğin* incelenmesi, çözümlenmesi, semiyotik kodları oluşturan KMÜ’nin geçmişten bu yana içerisinde olduğu çok modlu veri sağlayan ortam ve durumlar da dahil incelenerek, konuşma üretimlerinde saptanabilen birey dili, söylem, retorik öğeleri (ve arka planda işleyen ve birey diline de yansıyan kültürel kodlar) ile birleştirilerek yapılması hedeflenen bir çalışmadır.

O’Halloran ve Smith, çok modlu çalışmalar alanında multimodalite olgusuna farklı teorik perspektiflerle yaklaşıldığını doğrulamaktadır (Jewitt, 2009; O’Halloran, 2011). Bu farklı

bakış açılarını ele aldığımızda Jewitt (2014) çok modluluk kavramının aslında dört temel varsayıma dayandırılabilceğini ifade etmektedir:

“... (a) tüm iletişim çok modludur; (b) yalnızca veya öncelikle dile odaklanan analizler, anlamı yeterince açıklayamaz; (c) her modun, belirli iletişimsel ihtiyaçları karşılamak için kaynaklarını şekillendiren önemliliğinden ve sosyal tarihlerinden kaynaklanan belirli kolaylıkları vardır ve (d) her biri özelleşmiş bir role sahip olan modlar, anlam oluşturmada bir araya gelir; bu nedenle modlar arasındaki ilişkiler, her iletişim örneğini anlamamanın anahtarıdır” (Adami, 2016, s.447)

Bateman (2008) ise *Multimodality and Genre: A Foundation for the Systematic Analysis of Multimodal Documents* (*Çok Modluluk ve Tür: Çok Modlu Belgelerin Sistematik Analizi İçin Bir Temel*) adlı kitabında ortaya koyduğu ve bir yazılı belgeyi çok katmanlı göstergebilim eseri olarak algılayıp çok modlu işleme ile değerlendirilmesi gerekliliğini savunan *GeM Modelini* ortaya koymaktadır. Bu kitapta yer alan GeM Modelinde "çok modlu eserlerin ne söylediğini ve bunu nasıl yaptıklarını kavrayabilmek için 'duyma' (yani bunları saptayarak anlayabilme) yeteneğimizi geliştirme" (parantez içi yazar ait; Bateman, 2008, s. 107-109; O'Halloran, & Smith, 2011, s.10; O'Halloran, 2011) ihtiyacına değinmekte ve özellikle "fiziksel (dilbilimsel forma ait) alt tabaka ile ilgili söylemin göstergebilimsel bir modun anlambilimi" (parantez içi yazara ait; O'Halloran, & Smith, 2011, s.10-11) ile etkileşimi yani fiziksel olan ile soyut olan düzlemler arasındaki ilişkinin "resmi bir karakterizasyon" (O'Halloran, & Smith, 2011, s.10) aracılığı ile üretim zorluğu konusuyla ilgilenilmesi gerektiğini ifade etmekte ve bunun doldurulması gereken bilimsel bir boşluk-uzay olduğu konusunda uyarmaktadır. Bateman (2008) modelinde bir belge veya metnin çok boyutlu bir eser olarak elemanlarının sınıflandırılması ve biçimsel özelliklerinin kavranıp altta yatan anlamsal tözün keşfedilebilmesi ve bu çok boyutlu uzayın doldurulabilmesi konusunda O'Toole'in bazı görüşlerinden esinlenmektedir. Bu görüşler şunlardır:

"Paylaşılan noktaların, çizgilerin ve düzlemlerin çok boyutlu bir uzayın potansiyel anlamlarının ortak paydası olarak görüyoruz ... Topologlar buna çok boyutlu uzay (olarak değerlendirirken; biz ise çok boyutlu olarak gördüğümüz metinleri/eserleri), daha ilerideki "trafiğin (çakışmaların)" karşı karşıya geldiği "arka kumaş (zemin)" anlamını yaratan hamleler" (olarak değerlendirmekteyiz) (parantez içleri yazara ait; O'Toole, 1994, s. 230).

Bu paragraftan anlaşılacağı üzere KÖTM' ün KMÜ' nün ürettiği metinler ve eşliğinde sunduğu çok modlu veya semiyotik verilerin söz konusu çıktığı anlama, analiz etmede ve de HD' de üretmede ne denli manidar olduğunu Bateman ve O'Toole'in aynı bakış açısıyla sunduğunu görmekteyiz. Bateman metinleri çok modlu eserler olarak görüp içerdiği yapısal, anlamsal ve söylemsel vb. öğeleri sınıflandırmanın gerekliliği dolayısıyla bir model üretmiş ve bu modelde metinlerin çok modlu yönlerinin her birine özel eğilerek gerçekleştirdikleri farklı işlevleri, işlevlerin kesişme noktalarını ve katmanları nasıl oluşturduklarını kavrayabilmemiz için 'duyma' yeteneğimizi geliştirilmesini ifade etmektedir.

Sosyal semiyotiğin çok önemli bir parçası olan çok modluluk kavramının KT' de söylemsel kavrayış, inşa ve aktarım konusundaki özel etkinliği günümüzde tartışılmaz bir gerçeklik ve KÖTM için de faydalanılması gereken bir gereklilik olarak değerlendirilebilir. Bu durum KÖTM' de çok modluluğa dair destekleyici bir bakış açısı sunmakla beraber özellikle KT'de KMÜ' nün sözlü üretim metinlerinin çok boyutlu yönlerine odaklanarak ortaya çıkan konuşma ve yazılı metinlerde ne şekilde çözümlenebileceğini ve söylemsel inşada nasıl davranılacağı konusunda ampirik veriler sağlayabilmektedir. KÖTM' e göre KMÜ ve ürettiği konuşma metinleri ve bu metnin oluşumunda var olan ve gözlemlenebilen bireysel veya arka plan etkileri, KMÜ' lerin içinde bulundukları habitattaki öğelerin konuşma metnine görsel-işitsel-(dilbilimsel)yapısal- söylemsel-retorik katmanlar yani çoklu modlar katmaktadır. Bu modların tamamının anlaşılabilmesi için bu modlara yönelik saptamalar gerekmektedir. KÖTM' ün de amaçladığı bu bakış açısıyla yapılan bir analizle söylemsel yapıyı ve altındaki asıl anlamsal mesajı keşfetmek için Bateman (2008) *Tür ve Çok Modluluk Çerçevesinin Birincil Katmanları* ile çok modlu eserin boyutlarını bazı katmanlarla şu şekilde genel çerçevesini çizmiştir:

“İçerik yapısı: Aktarılabilecek bilginin içerikle ilgili yapısı- önerme içerik dahil.

Tür yapısı: Tür yapısı, belirli bir tür için tanımlanan bireysel adımlar veya aşamalar; yani içeriğin aktarımının nasıl belirli faaliyet aşamaları ile ilerlediğini anlamaya yarayan yapıdır.

Retorik yapı: İçerik öğeleri arasındaki retorik ilişkiler; yani içeriğin nasıl "tartışıldığı", ana malzeme ve destekleyici malzemeye nasıl ayrıldığı ve retorik olarak nasıl yapılandırıldığıdır.

Dilsel yapı: Bir sayfa/dokümanın düzenin öğelerini oluşturmak için kullanılan herhangi bir sözlü öğenin dilsel ayrıntılarıdır.

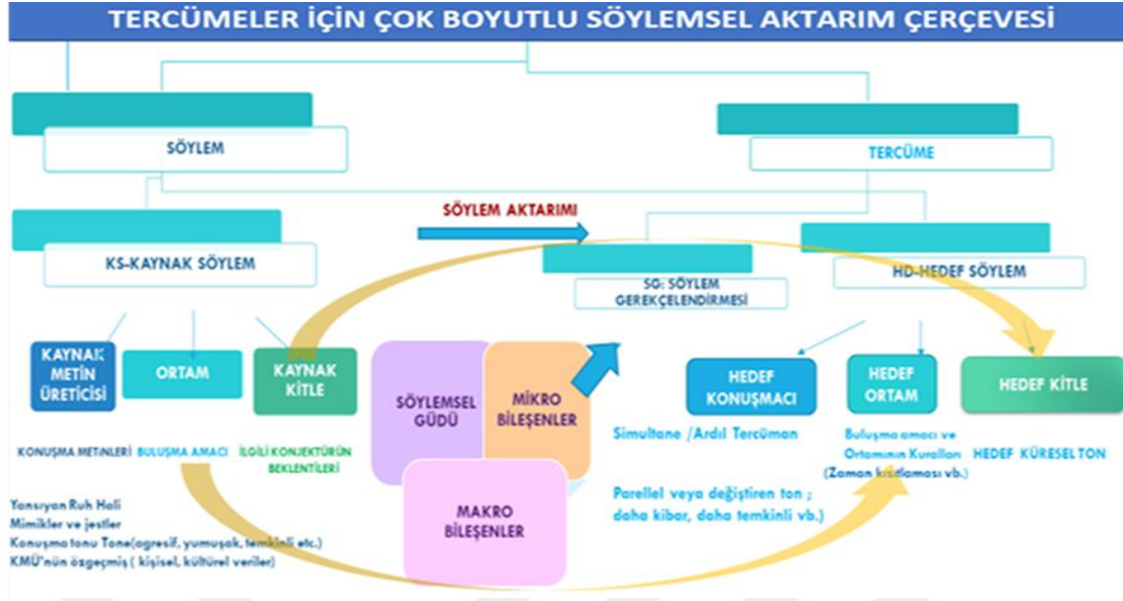
Düzen yapısı: Sayfadaki iletişimsel öğelerin doğası, görünümü ve konumu ve bunların hiyerarşik karşılıklı ilişkileridir.

Gezinme (nevigasyon/ yön bulma) yapısı: Belgedeki amaçlanan tüketim tarz (lar)ının nasıl desteklendiği; belgenin desteklendiği/desteklendiği; bu okuyucunun belge tüketimini gerçekleştirmesini sağlamak için belgedeki yönlendirici veya destekleyici tüm öğelerdir” (Bateman, 2008, s. 19).

Modelinin genel çerçevesini yukarıda sunan Bateman, modelinde hem teorik hem de uygulamalı multimodal ve söylemsel boyutların analiz açısından eksikliğini eleştirdiği ve gerçekten üretimi zor olan anlamın fiziksel ve soyut yüzeylerinin söylemsel noktalar olarak birleşimini sağlayacak biçimsel bir karakterizasyon zemini sunmaya çalışmıştır. Bu zemin KÖTM’ ün TB’ de ve şimdilik KT özelinde holistik bir tutumla gerçekleştirmeyi hedeflediği çok modlu söylemsel analiz ve inşa konusunda oluşturmaya çalıştığı bilimsel zeminle benzerlik göstermektedir. Çünkü tercümede KT’ ye özel olarak üretilmeye çalışılan KÖTM’ de Bateman modelinde amaçladığı gibi “daha ayırt edici bir mod kavramının geliştirilmesi” yoluyla “bir modun ne olduğuna dair önyargıda bulunmadan ampirik sonuçlara duyarlı” şekilde “şimdiye kadar tipik olarak çok modlu eserlerde olduğundan farklı olarak daha ince taneli modların tanımlanması”nı kolaylaştırabilecek bir bakış açısı üretmeyi hedeflemektedir (O’Halloran, & Smith, 2011, s.10).

2.3.1.4. Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi ve Kuramsal Esin Kaynakları

Bir önceki bölümde tartışılan ince taneli modlar KÖTM’ün sosyal semiyotiğin parçası olan bireysel semiyotik, söylem ve birey dili analizi ve mikro detaylarıyla inşa etmeye çalıştığı tercüme etkinliğine özel söylem analizi önerisi olan *Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi* ve içerik elemanları şu şekilde verilmiştir:

Şekil 20: Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda verilen KÖTM' e özel çerçevede verilen ince taneli /mikro modlar/kodlar- kod üretenler ve kalın taneli /makro modlar/kodlar veya kod üretenler ve de bunları yönlendiren yönlendiriciler bulunmaktadır.

Öncelikle bilinmelidir ki tüm bu ince ve kalın taneli modlar, mikro-makro kodlar ve yönlendiricilerin üstünde kaynak konuşmacının ve konuşmasının *söylemsel güdüsü* bulunmaktadır. Bu güdü konuşma üretiminden, KS analizi, KÖTM analizi ve hazırlığı, tercüme HS ve çıktısına kadar KT kapsamında ET ve AT'deki modların ve kodların her türlü işleyiş ve etkileşimini sağlayan ana unsurdur. Bu bağlamda *söylemsel güdü*, *Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi* 'inde merkezde yer alan en büyük makro mod veya kod oluşturucu ve aynı zamanda yönlendiricidir. *Söylemsel güdü* (SG- Discursive Motive/ DS) bu çerçeve için hem KÖTM' ü beslenmekte hem de konuşmanın ilerleyişi açısından tetikleyici bir unsur olarak görev almaktadır. Çünkü verilen çerçevede yer alan tüm bu bileşenler aslında KÖTM analizinin önemli bir ayağı olan KMÜ' nün birey dili, söylem ve retorik çözümlemesine katkı sağlayarak HS'in gerekçelendirilmesini – *söylem gerekçelendirmesi* (SG) sağlamaktadır. Merkezde yer alan söylemsel güdü KT kapsamında KÖTM çerçevesindeki tercümenin Skopos teorisinde yer alan çevirinin ana tetikleyicisi olan skopos/amaç veya hedefle eşdeğer işlevlere sahiptir. Nasıl ki *translatum* aslında bu tözün yapılandırılmasıyla elde ediliyorsa;

KÖTM çerçevesindeki *interpretum*⁴² tercüme erek metni veya çıktısı da bu söylemsel güdünün üzerine yapılan analiz ve inşalar sonucu ortaya konan özel tercüme ön hazırlığı ile elde edilecektir.

Bu çerçevede *kaynak söylem* (KS) içinde farklı semiyotik kodlar sunan ve modlar oluşturan kavramlara göz atmakta fayda bulunmaktadır. Bunların ilki ve en önemlisi *makro semiyotik özne* olan KMÜ' dür. KMÜ' nün ürettiği gözlemlenebilen ruh hali, mimikler ve jestler, konuşmanın tonu (çekingen, agresif, atak, çekinik, eleştirel, imacı vb.) ise ince taneli semiyotik modlar ve kodlardır. Buradan anlaşılacağı üzere, ince ve kalın taneli semiyotik modlar KÖTM için aynı zamanda kod olarak gözlemlenebilen, duyulabilen, takip edilebilen veya kod üretebilen kaynaklar (öznel) olan bileşenler olarak bütüncenin (geçmiş konuşma metinleri) nispeten daha az olduğu durumlarda manuel analizle, son dönemlerde özellikle büyük miktardaki bütüncelerde ise yapay zekâ desteği ile duygu analizi (sentiment analysis- özellikle YZD-KÖTM için) de yapılarak ulaşılan verilere dilbilgisel anlam ve formlar giydirilerek HS oluşumuna katılabilir. Burada etkinliği KÖTM için vazgeçilmez olan ve HS üretimine de doğrudan etki eden önemli bir makro yönlendirici; KMÜ' nün sunduğu tüm mod ve kodlarda gözlemlenebilen ve önceki konuşmalarının bulunduğu yazılı konuşma bütüncesinden de takip edilebilen kaynak kültür esintilerinin ana kaynaklardan biri olan *kaynak kitledir*. Kaynak kitlenin etkinliği KMÜ'nin içinden çıktığı toplum ve sosyal hayatın yansıtıcısı olduğundan bu kitleye ait konjektürün beklentileri konusunda tercümanın dikkatli olmasını ve bu dikkati tercüme çıktısındaki HS üretiminde gözetmesini gerektirmektedir. Çünkü *kaynak kitleye ait konjektürün beklentileri* HS'de simetrik karşılığı olan tercüme çıktısında yer bulacak *hedef küresel tonda* da izlenebilmelidir

KÖTM çerçevesinde iri taneli modlardan ve KS tarafında konuşma *üretim ortamı* (*basın toplantısı, uluslararası panel, konferans vb. gibi*) aynı anda tercüme yapılan veya sonrasında HS üretiminin gerçekleştirilebileceği *hedef ortam* ise simetrik *makro yönlendiricilerdir*. KS ve HS içinde yer alan ve farklı semiyotik veriler sağlayan bu *üretim ortam* ve *hedef ortama* dahil olan ve konuşmayı etkileyen her bileşen *mikro yönlendirici* olarak tanımlanabilmektedir. Bunlar çoğunlukla konuşma ve tercüme etkinliğini

⁴² Bu kavram KÖTM çerçevesinde Skopos Kuramında yer alan ve çevirinin skoposu tarafından yönlendirilerek oluşturulan çeviri çıktısı veya hedef/erek metnin tercümede (şimdilik sadece KÖTM analizinde KT ve iki modu olan ET ve AT çıktısı özelinde) kullanılması hedeflenen muadilidir.

şekillendiren her türlü kavramdır. Örneğin etkinliğe ait kurallar, katılımcı sayısı, konuşmacı sayısı, veya önceden belirlenen ana hatlar olan süre, yansıtılan vizyonlar, slaytlar, videolar vb. gibi (bu mikro yönlendiricilerin her zaman veya bazen hepsinin, bazılarının olmayabileceği veya konuşma anında gelişen veya ortaya çıkan ani koşul veya durumların da olabileceği bilinmelidir ki bu ortaya çıkabilecek ani koşullar hem KS hem HS ortamını etkileyecek ve KMÜ’ nün üretimine yansıtılarak yeni modlar ve kodların oluşmasına sebebiyet verebilecektir).

KÖTM çerçevesinde *hedef söylem* (HS) içinde farklı semiyotik kodlar sunan ve modlar oluşturan kavramlara baktığımızda, *hedef söylem üreticisi* (HSÜ) olan *hedef konuşmacı* (HK) olan tercüman -ET veya AT olarak- iri taneli modların ve kodların yegâne üreticisi olarak *makro semiyotik öznedir*. Bu açıdan KS içerisindeki makro özne ve kod üreticisi olan KMÜ ‘nün HS inşasındaki simetrik karşılığıdır. HS kısmında KS tarafında KMÜ tarafından üretilen mikro mod ve kodların simetrik karşılığı olmamakla beraber, bunların HS inşasında HSÜ olan tercüman tarafından kullanılmak üzere yansımaları önemli yer tutmaktadır. KS kısmındaki bu mikro modlar HS inşasının yapı taşlarını oluşturmaktadır. KS tarafında konuşmanın *üretim ortamı* (*basın toplantısı, uluslararası panel, konferans vb. gibi*) aynı anda tercüme yapılan ortam olan KT ortamı özellikle ET ortamı ise aynı anda *hedef ortamıdır*. AT ortamı ise ET’ den dakikalık sapmalarla de olsa çoğunlukla aynı anda *üretim* ve *hedef ortam* olarak simetriktir. Dolayısıyla KS tarafında oluşan veya üretilen kod ve modların artık HS üretiminde dilbilgisel forma dönüşecektir. Bu dönüşüm için hem manuel hem de YZD KÖTM için (özellikle duygu analizi için) sonuca ulaşmada simetrik ve çoğunlukla aynı olan üretim ve hedef ortama katkı sağlayan tüm mikro-makro kodlar, modlar ve yönlendiriciler (ani oluşabilecek durumlar da dahil) hesaba katılarak çok boyutlu bir HS üretimi gerçekleştirilmelidir. Bu noktada HS bahsinde durulacak diğer bir makro yönlendirici kod *hedef kitle* ve onun için üretilen *hedef küresel tondur*. Bu modların makro yönlendirici olmasının nedeni KS’ de kaynak kitlenin konjonktürünün beklentilerinin de dahil edilerek HS’ de tercüman tarafından hedef kitleye yönelik simetrik bir karşılık olarak anlaşılır aynı zamanda küresel bir tonda inşada bulunulmaya çalışılmasıdır. KÖTM’ de unutulmamalıdır ki makro mod-kodlar veya iri taneli modlar KS ve HS oluşumlarında simetrik olarak birbirlerine katkı sağlamaktadırlar.

Bu hedef ortamda HSÜ tarafından HK baz alınarak ve fakat KK etkisi kırılmadan makro yönlendiriciler baz alınarak yapılan KÖTM icrası ile gerçekleştirilir. Bu icra KÖTM

çerçevesinde yukarıda tartışılan ince taneli modların veya semiyotik kodların söylemsel mühendislik işçiliği ile üretilen HS aracılığı ile aktarımıyla olabilmektedir. KÖTM’ e ait çerçevede üretimi *KÖTM Tercümanı* tarafından üretilen HS, prensip olarak global anlamda açıklık ve anlaşılabilirlik sağlarken KMÜ’ nün öz-kültüründen birey diline sirayet eden nüanslar atlanmadan *hedef küresel ton* ile iletmeye çalışılır. Tüm mikro ve makro düzeydeki elemanlar etkin etkileşimini sürdürürken, KÖTM çerçevesini en geniş manada besleyen söylemsel güdü interpretum olarak faaliyet gösterir.

Makro ve mikro düzeydeki tüm bu çoklu semiyotik modların ve kodların üretenleriyle beraber aynı anda anlamla iç içe geçirilerek işlenmesi KÖTM tercümanı için rutinde var olan görev zorluğunu yapacağı özel hazırlıktan alacağı ipuçlarıyla oldukça rahatlatılabilir. Performans o an için tüm bu küçük taneli çok modlu verilerin, anlamların, semiyotik kodlarla örülen HS için rutinde her tercümanın halihazırda yapacağı hazırlığı çok daha sistemli hale getirmesini zorunlu kılmakta, bütüncül bir bakış açısıyla bir tercüme ön hazırlığı temin edebilmeyi gerektirmektedir:

“Çok modluluk (multimodalite), modern konferans tercümesinde önemli bir rol oynar. O sadece her bir tercüme görevini etkileyen (ön hazırlık ve iş birliği ile) ve de tercüme performansının genel kalitesini etkileyen üç faktörden biri değildir. O aynı zamanda metinsel, görsel, işaret ve işaret dışı (/semiyotik ve semiyotik olmayan verilere) dayanan sistemlerin birleşimi anlamına gelir. Hepsi tercümanların performansı üzerinde eşit derecede önemli bir etkiye sahiptir” (2. parantez içi yazara ait; Sorrentino, 2020. s. 58).

KÖTM için çok modluluğun ne ifade ettiğini ve çok modlu bir bakış açısıyla sosyal semiyotik dahilinde bireye (yani KMÜ’ ye) odaklanan, söylemsel verileri KMÜ özelinde toplama ve analiz etmeye dayalı çerçevesinin dayandığı iletişimsel ve bireysel semiyotik boyutları ele alan bir bakış açısını Elisabetta Adami’ye (2016) ait *Oxford Handbook of Language and Society (Oxford Dil ve Toplum Defteri)* adlı kitapta *Multimodality* adlı başlıklı bölümünde şu şekilde görmekteyiz:

“Bir iletişim fenomeni olarak çok modluluk, metinlerde ve hareketsiz ve hareketli görüntü, konuşma, yazı, düzen, jest ve/veya proksemik⁴³ gibi iletişimsel olaylarda

⁴³ *Proksemi* kavramı Antropolog Edward T. Hall tarafından ortaya konmuştur ve “gündelik işlerin yürütülmesinde insanlar arasındaki mesafe, ev ve yapılarındaki mekânsal organizasyonu ve kasabaların düzeni olarak tanımlanmaktadır” (Hall, 1963, s. 1003), yani bir olayın cereyan ettiği ortam, mütaka veya alan ve organizasyonu ile ilgili bir kavramdır.

farklı semiyotik kaynakların veya modların kombinasyonunu tanımlar. Bir araştırma alanı olarak, çok modlu araştırma, modları bir düzenleme ilkesi olarak dikkate alarak temsil ve iletişim çalışmasına yaklaşan teoriler, analitik araçlar ve açıklamalar geliştirmekle ilgilidir. Bir iletişim olgusu olarak bu terim yalnızca çok modluluk analistleri tarafından değil, aynı zamanda ve giderek artan bir şekilde dilbilim ve iletişim çalışmaları gibi metinler ve anlamla ilgili disiplinlerdeki çalışmalarda da kullanılmaktadır, ancak bunların tümü analitik odaklarını dil üzerinde ayırma eğilimindedir.” (Adami, 2016, s.447)

Yukarıda ifade edildiği gibi kullanılan dile, KÖTM’ de ise birey dili ve söylem inşasına odaklanan çok modlu bir bakış açısını tercüme etkinliği genelinde ve KT ve iki modu özelinde ve çoğunlukla da ET’ de özel bir ön hazırlık için işleme eğilimi söz konusudur. Çok katmanlı göstergebilimsel veya çok modlu benzer araştırma konuları sayfalarca ele alınabilecek farklı perspektifler olan yapısal, görsel algısal, işlevsel yorumlama, mantıksal içerik vb. açılardan tartışılabilmektedir. Tüm bu çok katmanlı araştırmalar KÖTM’de olduğu gibi bizleri çok boyutlu, modlu veya kodlu göstergebilimsel verilerin değerlendirilip sentezlenerek oluşturulan bir söylemsel analiz ve inşanın veya bir eser yaratımının açık bir şekilde ele alınmasına götürür.

Yukarıda KT ortamları (ve diğer tercüme türlerine de uygulanması olası olan) KÖTM analizi ve bir ön hazırlık olarak söylemsel inşa ve aktarıma hazır hale getirmede ortaya konan *Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi* ve içerik elemanları tercümana, tercüme sürecine ve çıktısına kalite konusunda katkı sağlamayı hedeflemektedir. Bu çerçevenin çizilmesinin ana nedenlerinden biri genel anlamda tercüme ve bu tezde özel olarak ele alınan KT’ye özgü bir söylem analiz ve inşa çerçevesinin olmayışı, genellikle *söylem analiz/ SA (Discourse Analysis /DA)*’ nin ÇB ve dile dair pratiklerin günümüzün ileri düzeydeki hızı baz alındığında artık yakın geçmişte olduğu varsayamayacak kadar birçok anlamda eskide kalmış bir analiz türü olan *Eleştirel Söylem Analizi / ESA (Critical Discourse Analysis/ CDA)*’nden devşirme yöntem ve bakış açılarıyla çoğunlukla yönlendirildiğinin görülmesidir.

Bu noktada bu bağlamlardan esinlenerek KÖTM’ e katkı sağlayan çalışmalardan önce söylem ve SA ile ilgili genel bir hatırlatma girişi yapmakta fayda bulunmaktadır. “Türkçede söylem kavram olarak izah, açıklama, retorik/belagat, ideoloji, iletişim birimi, yazılı ve sözlü ifade, bahis, beyan; hitabet, nutuk, tez, bakış açısı; öğreti, sav, görüş,

felsefe; anlatım türü, anlatım biçimi, üslup; telaffuz, birey dili(ideolek/idiolect), kavramsal dizge, işaretler toplamı gibi anlamlarda kullanılmaktadır” (Kocaman, 2009, s. 5). Başka bir deyişle söylem, bir dilsel birim aracılığı ile oluşturulan, dil dışı yapıları da barındıran, belli bir konusu ile bir alıcısı vericisi olan, bünyesinde belli bir gerçeklik barındıran ve gerçeği yeniden üreten, tutarlı bir sistem olup iç ve dış bağlama (metinler arası ve söylemler arası) gönderimde bulunan cümle ötesi dilsel bir yapıdır (Günay, 2013). Mithun’ a göre “söylem, daha çok cümlelerin metinleri oluşturmak için nasıl birleştirildiğinin incelenmesi, yani cümlenin ötesindeki yapı” dır (s. 11). Bu nedenle “bazı çevrelerde dilbilgisi üzerine yapılan çalışmalar, bağlam ve söylem yapısının arkasındaki bilişsel faktörlerin de dahil olduğu söylemin ele alınmasını da içermeye başladı. (s. 12). Aslında söylem kavramının tüm araştırma alanlarına ait metin çözümlemelerinde kullanıldığı bu nedenle ÇB ve TB gibi disiplinlerarası bir çözümleme aracı olduğu düşünülebilir. Hem yazılı hem de sözlü metin üretimlerindeki bağlamı anlamayı ve farklı açılardan analiz edebilmeyi güçlendirdiği gerçeği ise yapılan bilimsel çalışmalardan takip edilebilmektedir. Her türden, her branştan metinlerde söylem analizinin kullanılması söylemin tanımının ve analizinin net hatlar içerisinde tanımlanmasını oldukça zorlaştırmaktadır. Bu tanımlama durumunu farklı bilim dalları çerçevesinde derleyen Gılıç⁴⁴ (2019) söylemi şu perspektiflerden aktarmayı tercih etmiştir:

“Söylem, bazı genel tanımlamalara göre “bir meta-eylemdir ve ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesiyle eyleme dönüşen dil pratiklerine dönüşen süreç/lerdir. Söylem sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik alanlar gibi, sosyal hayatın tüm yönleri ile ilişkilidir” (Sözen, 1999). Doğru bir amaç ile doğru bir anda ve zamanda hareket, etkileşim, değer, düşünce ve dil kullanımının yöntemleri arasındaki toplumsal iş birliği söylem olarak tanımlanabilmektedir (Gee, 1999). Gee’nin söylem üzerine kaydettiklerine bütüncüyle bakıldığında söylemin eylem ve etkileşimlerin uygun zamanda, uygun bağlamda ve uygun araçlarla sosyal bir kurum olarak kabul gören dilin bireysel kullanım, düşünme şekli, değerlendirme, yorumlama, ifade edilmesi ile oluşmuş dilsel yapılardır olarak birey söylemlerinde; bir sosyal gruba ya da ağa üyelik,

⁴⁴ Gılıç soy isimli bölüm yazarı bu tezin yazarı olan Refika Zuhur Vural’dır. Gılıç soy ismi karışıklığa sebebiyet verdiği için Vural olarak güncellenmiştir. Yazar bu kitap bölümünü bu tezin teorik altyapısı-nın söylemsel saç ayaklarını oluştururken kaleme almıştır.

ilgililik, yakınlık ya da karşıtlık, yargılayıcı ya da değerlendiriciler gibi bakış açıları ile kendini konumlandığını anlaşılabılır (Gee, 2005).

Salt dilbilimsel bakış açlarına göre; semantik bir birimdir, biçimsel bir birim değil, anlamın bir birimidir (Halliday and Hasan, 1976: 2), cümlenin ötesinde dil bilimsel bir birimdir (Stubbs, 1983), kullanılan dildir (*language in use*; yani dilin kullanım şeklini vurgulamaktadır) (Potter, 2004; Widowson, 2007). Veya cümlenin ötesinde (*beyond the sentence*) dilsel, dilbilimsel nesne olarak (Cameron, 2001; Martin- Rose, 2007) ya da (*cümlelerdeki kelimelerin ötesinde*) bir şey olarak konumlandırılmıştır.

Antropolojik dilbilimine (Anthropologic linguistics) göre söylem, insanların davranışları ve ideolojileriyle aktif bağları olan bireysel veya sosyal bir bildirişim tipidir veya bireysel veya sosyal grupların her birinde gerçekleştirdikleri sosyal eylemlerdir (Yang and Sun, 2010). Bu antropolojik bakış açısına göre söylem, toplumsal eylemlerimizin kaynağı görülebilir (Paltridge, 1997). Antropolog dilbilimciler söylemle alakalı olarak durum ve bağlam üzerinde dururlar (Malinowsky, 1923), konuşma olaylarına (*speech acts*) eğilirler (Bouman, 1977; Hymes, 1981), söylemin arkasındaki aktörler, söyleme dâhil olanların cinsiyeti, yaptıkları ve metinlerarasılık⁴⁵ kavramı odak noktalarının oluşturmuştur (Yang and Sun, 2010). Sistemli İşlevsel Dilbilimi (Systematic functional linguistics) yaklaşımlarına göre söylem; dil ve kullanımı üzerinde durmuş, terminolojik bakımından metin ve söylem ayrılmış ve her iki kavramdan daha büyük kabul edilmektedir (Yang and Sun, 2010). Bir söylem veya metin konuşabilir (Chafe, 1992: 356; Stubbs, 1996: 4). Bu bakış açısıyla yapılan ayrıma göre söylem, dinamik ve çok boyutlu bir süreçken; metin bu sürecin statik ürünüdür (Brown and Yule, 1983; Halliday, 1994). Aslında işlevsel dilbilimciler daha çok bu ayrımlardan, metin, metnin bağlamı, yapısı işlevlerine odaklanmışlardır. Yaptıkları söylem ve bağlam farkı; söylemin ne olmadığını anlamamıza küçük fakat önemli bir katkı sağlamıştır.

Bilişsel dilbilim (*cognitive linguistics*) açısından söylem; adından da anlaşılacağı gibi dil sistemi ve ona ait tüm öğeler bilişsel bir görüngü olduğundan, bilişsel bir çıktıdır diye tanımlanabilir. Bu açıdan ortaya atılan görüşlere bakacak olursak örneğin Searl (1979) ve Lakoff (1980)'un *metafor teorisi* (*metaphor theory*) ile söylem ve analizi için öncü görüşler sunduğunu fark ederiz. Onlara göre bu teori

⁴⁵ Metinlerarasılık kavramı TDK sözlük anlamına göre: Bütüncül bir yapıya kavuşturulması amacıyla bir edebî metnin dokusuna hem edebiyat alanından hem de başka alanlardan metin parçalarının katılması. demektir.

beynimizde var olan soyut olguların kategorizasyonunu somutlaştırmamıza yönelik ürettiğimiz kelime veya metinler bağlamında (kavramsallaştırmada) bize yardımcı olmaktadır (Ungerer ve Schmid, 1996: 114). Söylemle bağlantı kurduğumuzda, bu teorinin söylemi üreten ve alımlayanların bilişsel süreç ve çıktılarını anlayabilme konusunda bize öncüller sunduğunu varsayabiliriz. Bunun dışında Sperber ve Wilson' a (1995) ait *bağıntı teorisine (relevance theory)* göre baktığımızda söylemde katılımcılar arasındaki bilgi değiş-tokuşu, iç tutarlılık, imalar ve göndericinin imasının alıcıda karşılık bulup bulmadığı ya da nasıl karşılık bulduğu ile alakalı durumlar gözlemlenebilir. Son olarak söylemi *bilişsel dilbilim (cognitive linguistics)* açısından tanımlayabilmek için Fouconnier (1999, 2000) tarafından *Mental Alan Kavramı (The Concept Of Mental Area)* olarak ortaya atılmış, zihinsel alanın fiziksel dünyaya yabancı gerçekliğin sadık temsili değil de idealize edilen bir bilişsel bir moddan ibaret olduğunu, bunun da söylemin tözünü oluşturan *sezici öngörü (sensor projection)* ile bağlantılı olduğunu düşünebiliriz. Söyleme dair tanımlama yapabilmemizi sağlayacak bu bakış açısı, söylemin multidisipliner yardımlarla örneğin; bilgisayar destekli, nörolojik, psikolojik verilerle açıklanabilmesini sayılabilecektir.

Sosyolinguistik (sociolinguistics) açıdan söylem, antropolog dilbilimcilerin tanımlarıyla paralellik gösterir. Onlara göre dilin günlük hayatın söyleminde nasıl, kimlerle, ne şekilde inşa edildiği çok önemlidir. Hatta Dell Hymes tarafından ortaya atılan *konuşmanın/ iletişimin etnografisi (ethnography of speech/ communication)* adlı teoriye göre, söylemdeki toplumsal ve antropolojik boyutlar ön plandadır ve söylemin iletişim katılanları, iletişim veya konuşma olayı içerisindeki rolü ve iletişime nasıl bir katkı sağladığına bakılabilir (Hymes, 1968: 1).

Felsefik açıdan söylem tanımlaması yapmak istersek, ilk referans alacağımız kişi şüphesiz Foucault olacaktır. Ona göre söylem semboller tarafından inşa edilmesine rağmen eylem olarak sıradan sembollerin yapacağından çok daha fazla veri iletimi sağlayan kavramlardır (Foucault, 1971). Dilbilimciler gibi dilin kullanımı, işlevleri ve bilişsel süreçleri bakımından söylemi tasvir etmek yerine toplumda var olan hiyerarşik güç ilişkileri ve bu durumun söylemlere ve *söylemlerarası* ilişkilere etkisi ile ilgilenmektedir (Foucault, 1971,1972). Ona göre güç açıkça beyan edilmese de güçle ilgili her şey söylemle tanımlanır veya sezdirilir. Söylem güç ilişkileri, paylaşımı, toplumsal pratikler, konular ve her şeye sirayet etmektedir (Koptyko, 2001: 1640). Bu sirayetse üst bağlamda söylem ve ideoloji ilişkisinin ayrılmazlığı ve gücüne işaret etmektedir” (Can & Şan, Bölüm 6, s.114-116).

Yukarıda derlenen söylem tanımlamaları farklı disiplinlerce ortaya konan söylem olgusunun farklı köşelerinin tanıtılması ve KÖTM' ün söylemsel ayağının çok boyutlu bakış açısının eklektik manifestosudur. Bu farklı branşlardaki söylem kavramı bir model olarak KÖTM' ün beslendiği farklı tercüme modellerinin farklı ve çoklu boyutlarına uyum sağlamaktadır.

Örneğin bir *meta eylem olarak görülen söylem* kavramı KÖTM'ün söylemsel bakışındaki sözle üretilen metinlerin ardındaki jest ve mimiklerle desteklenen derin anlamları, KMÜ' nün eridiği ve temsil ettiği kültür ve mesleki izlerin takip edilebildiği birey dili ile harmanlanmasını sağlayan bir sosyolojik öznenin söylemini ifade etmiştir. Bu da KÖTM'ün özellikle KMÜ' nün kişisel, mesleki, ideolojik, politik, inanç yönelimi, düşünce şekli vb. olarak analize veri olarak kattığı söylemsel elemanlarına vurgu yapan sosyolojik yönüdür.

Salt dilbilimsel disipline göre yukarıdaki tanımlamadan KÖTM ile söylemsel olarak ilişkilendirilecek nokta KMÜ' nün ürettiği konuşmanın kullanım şekli ile açığa çıkan anlamsal veya bağlamsal yön ve kullanılan kelime tercihleriyle ortaya çıkartılan biricik dilbilimsel örüntü olan birey dili ve tercihlerdir. Bu bakış açısını Ariel, "söylem dilbilgisine bağlıdır, o da söyleme bağlıdır" diyerek açıklamaktadır (2009, s. 5). KÖTM' de KMÜ' nün diğer tüm etki faktörleri ile etkileşim halindeyken kullandığı birey dili ve öğeleri, yani kelime ve ifade kalıbı tercihleri, kültürel anlamda kullanmayı tercih ettiği kalıplaşmış öbekler vb. aslında tercüman için interpretumun işaretçilerini oluşturmaktadır. Bu nedenle tercümanın mutlaka önceden önemle üstünde durmasını gerektiren dilbilgisel bireysel tercihler olan birey dili; yani KÖTM Analizinin dilbilgisel katmanını oluşturan ve söylemin ruhunun forma bürünmüş halidir. KÖTM' ün birey diline atfettiği önem ve birey dili tercihlerinin dilbilimsel dizgedeki konumunun yer aldığı kuramsal bakış açısı Marianne Mithun'un 2015'te *Söylem ve Dilbilgisi* adıyla yayımlanan kitap bölümünde adeta özetlenmiş halde yer almaktadır:

“Dil yapısıyla ilgilenenler için artık genel olarak söylemin cümlelerin ötesinde özerk bir düzeyden daha fazlası olduğu kabul edilmektedir. Dilbilgisi, konuşmacılara paketleme bilgileri için araçlar sağlar. Ve bilginin nasıl paketlenildiği, daha geniş söylem bağlamına, düşüncenin zaman içindeki akışına, konuşmacının iletişimsel ve sosyal amaçlarına, dinleyicilerin varsayılan bilgi durumuna ve daha fazlasına bağlıdır. Konuşmacının her seviyede yaptığı dilbilgisi seçimlerinin çoğu- morfoloji,

basit cümle yapısı ve karmaşık cümle yapısı- yalnızca söylem durumuna göre algılanabilir ve anlaşılabilir. Aynı zamanda, bir dilin söylem yapılarının tam olarak anlaşılması, onları işaret eden gramer araçlarının tanınmasına bağlıdır. Söylem yapısı her düzeyde işaretleyicilerle belirtilir. Cümlelerin basit manipülasyonundan daha fazlasıdır.

Söylem ve dilbilgisi arasındaki ilişki çok daha derinlere gitmektedir. Sürekli tekrar eden ifade kalıpları zaman içerisinde dilbilgisel yapıların gelişmesinde önemli bir rol oynar. Konuşmacıların günlük etkileşimleri sırasında en sık söylemeyi seçtikleri şey, dilbilgisinde kristalize olabilir. Örneğin bazı kültürlerde, kabul edilebilir konuşma kalıpları bilgi kaynağının belirtilmesini içerir. Kullanıldıkça 'onlar derler' gibi bir ifade rutinleşebilir, tek bir birim olarak işlenebilir. Zamanla, ifade içsel kompozisyonunu kaybedebilir ve sadece bir parçacık, bir klitik⁴⁶ veya bir ek olana kadar fonolojik olarak aşınabilir. Hatta mecburi hale gelebilir

Dilbilgisi çalışmasının merkezi bir yönü, tüm dillerin özelliklerini paylaşabilecekleri ve farklılık gösterebilecekleri yolları keşfetmektir. Ama vizyonumuz cümlede kaldığı sürece çok şey kaçıracağız. Konuşmanın tam söylem bağlamlarında incelenmesi, dilbilgisi analizleri her seferinde bir yapı düzeyine odaklandığında ve her biri diğerlerinden ayrı olarak odaklandığında açık olmayabilecek tüm düzeylerde diller arası farklılıkları ortaya çıkarabilir” (Hamilton, Tannen, & Schiffrin, 2015, s.12).

Antropolojik dilbilimine göre ifade edilen söylem ve KÖTM ile benzerlik gösteren boyutu KMÜ’ nün gözlemlenebilen davranışları ve ideolojilerinin toplum içerisinde sosyal dünyadaki eylemsel yansımalarının ve bunun göstergebilimsel olarak sunduğu görsel-işitsel verilerin duygu analizi yapılarak saptanabilmesidir. Bu KÖTM’ ün sosyolojik boyutuna sarılı bir özne olan KMÜ’ nün mesleki ve sosyal habitatu içinde bize sunduğu semiyotik söylem öğelerini inceleyebilmemizi sağlar. Bu da KÖTM’ ün bizzat iddia ettiği semiyotik boyutlara sahip çok katmanlı bir söylem anlayışının dinamik ve sürekli kendini güncelleyen bir türde olduğudur.

46

“Klitikler, tek başına belirli bir anlam ve işleve sahip olmayan; başka bir kelimeye bağlanarak kendine özgü çeşitli fonolojik, morfolojik, sentaktik ve semantik özellikler sergileyen morfeimlerdir. Tüm dillerde dilin yapısına bağlı olarak ek ile kelime arasında özellikler sergileyen, genellikle edat, bağlaç, parçacık gibi işlevsel kelime kategorisinde yer alan veya sözcüksel bir unsurun ekleşme süreci olarak tanımlanabilecek gramatikalleşmenin ara aşamasını temsil eden klitikler bulunmaktadır” (Koca, 2020, s). Klitik hakkında detaylı bilgi için bkz.; Koca, S. (2020). Klitik Kavramı ve Türkçede Klitikler-II. *Journal of Dil Arastirmalari*, (26).

Bilişsel dilbilim (cognitive linguistics) açısından söylem bilişsel bir işlemenin dilsel çıktısıdır. KÖTM' ün bu bakış açısıyla söylemsel olarak paralellik göstererek savunduğu düşünce Searl (1979) ve Lakoff (1980)'un *metafor teorisi (metaphor theory)* ile ortaya koyduklarıdır. Örneğin bireyler ve KÖTM için ise KMÜler beyninde halihazırda bulunan şemaların veya soyut kavramların nasıl konumlandırıldığını kelime veya metin üretimleriyle somutlaştırmaktadır. Beynimizde söylemi algılama, analizi, inşa ve çıktısı için öncüller olma rolünü oynayan bu bilişsel şema ve kavramlar söylemi üreten ve alımlayanların bilişsel süreç ve çıktıları anlayabilmemiz açısından analize açık veriler sunmaktadır. Bu durum KMÜ ve tercüme tüketicilerinin önceki konuşmaları ve bunlara hedef kitlenin reaksiyonları incelendiğinde ön plana çıkan bilişsel çıktılar- yani hem tercümanın hem de KMÜ' nün hem de tercüme çıktısını alımlayan kitlenin bilişsel düzlemde hangi basamak ve özelliklerle üretim ve alımlama yaptıklarını takip etmemizi sağlayabilecektir.

Ayrıca KÖTM' ün söylem inşasında göstergebilimsel ve kelime tercihi konusunda özel bir önem atfettiği diğer bir bakış açısı Sperber ve Wilson' a (1995) ait sonraları tercüme süreç Modellerinden Çaba Modellerinin (Effort Models) Yaratıcısı Setton' ın (1999)'ın da Başvurduğu *İlgililik /Bağıntı Teorisi (Relevance Theory)* nde yer almaktadır. Bu teori KÖTM' ün tercüme yoluyla sağlanan söylemsel aktarımda öncelediği konular olan söylemi üreten ve alımlayan unsurların veri akışıyla oluşan etkileşimine, üretilen metnin karşıda tutarlılık kazanmış halde tüketilmesine ve söylemin alıcıda sağladığı bilgilere, oluşturduğu imaların karşılık bulup bulmamasına fazlaca önem vermektedir. Bu teoride iletişim etkileşimini başlatan önemli bir unsur olan konuşmacı KÖTM' de de konuşmalarının aktarımı kendine özel söylemi ve birey dili tüm unsurlarıyla, sağladığı ulusal ve uluslararası etki alanıyla tercüman tarafından yapılacak *çok önemli kimse- VIP* olarak nitelendirilebilmektedir. (Bu nedenle KÖTM anketinde VIP terimi KÖTM'e özel tanımlanmış açıklamasıyla bu bağlamda yer almaktadır.) Bununla birlikte KMÜ'nin konuşma üretimini tüm unsurlarıyla sağlayan; ör. söylem, kelime tercihi, bağlamı, imalar, göre konuşmanın söylemi konuşmayı üreten ve dinleyenler veya konuşma ortamı katılımcıları arasında otomatik ve semiyotik bir söylemsel bilgi akışı oluşturur. KMÜ' nün konuşmasının söylemi ve söylemsel güdüsü, bağlamla olan tutarlılığı ile harmanlanarak ortamda yer alan alıcı ve gözlemci tüm birey unsurlarından hem etkilenir hem de etki oluşturur. Bu etkileşimi açacak olursak sayılabilecek unsurlar; KMÜ ile

kurulan göz teması ve HM alıcılarının bu göz teması veya jest ve mimiklere verdiği tepki, sabitlediği dikkat, KMÜ' den gelen bakış, jest ve mimikler, konuşma tonu, beden dili vb. ve bunlara verdiği simetrik karşılıklar, konuşmacının ve dinleyicinin bu ve benzeri konularda birbirini takibi veya etmeyişi, KMÜ'nün HM alıcısına aktarmak istediği mesajı sunarken kullanmayı tercih ettiği yollar olan imalar, kültürel, deyimsel, ata sözü, şiir, özlü söz, edebi eser adı veya şiir adı kullanımı, konuşmasının aynı anda veya sonra tercüme edildiği ortamın konjonktürü, KM' nin alıcısı olan KK beklentilerini ve de HM' nin yani tercümenin alıcısı olan HM tüketicilerinin anlayabilmesi- özellikle uluslararası bir ortamsa *hedef küresel ton ile* – hedef kitlenin beklentilerini kendi söyleminde, birey dilinde oluşturması ve buna benzer türetilebilecek tüm bu unsurların KÖTM tercümanı tarafından gereken hazırlıkla etüt edilmesi ve adeta bir söylemsel mühendislik gerçekleştirerek HM tüketicilerine aktarılması ve son olarak konuşma aktarımdaki bu unsurların alıcıda ne şekilde tezahür ettiğinin gözlemlenebilmesidir. Bu anlamda KÖTM' ün tercüme işleme süreçlerinin tamamında aktif ve sistemli bir boyut sunarak yeni bir tercüme ön hazırlık modeli olabilme iddiasının olabilirliğine binaen söylemsel dayanaklarından biri olan *İlgililik Teorisi* ile ilgili Setton' ın bakış açısını tartışan şu paragraftan faydalanılabilir:

“Setton (1999), konuşmacının iletişimsel niyetinin sürekli güncellenen bir zihinsel modelini üreterek, söylemdeki hem metin dışı bilgiyi hem de pragmatik ipuçlarını kullanarak dilbilimsel kod çözmenin çıkarımla etkileşime girdiği bir süreci tanımlamak için İLGİLİLİK TEORİSİ' ni (Sperber & Wilson 1986/1995) kullanır. Tercümanın hedef dil kısıtlamalarını karşılamak için ardışık bölümleri yeniden formüle etmesi gerekir. İşleme kapasitesi, Çaba Modellerine göre daha esnek olarak görülüyor: artan UZMANLIK, bilgi şemaları ve az ya da çok doğrudan kod dönüştürülebilir öğelerden oluşan bir "iki dilli konuşma kılavuzu" dikkati serbest bırakır ve sorunlar, esas olarak süreç düşük seviyeye geri zorlandığında 'aşağıdan yukarıya' işlemler ortaya çıkar (Setton 1998, 1999). Kanıt açısından ... açıklanan süreç modelleri, otantik performans verilerinin analizinde temel aramıştır. Ancak, zihinsel süreçler ile tercümanların metinsel çıktıları arasındaki bağlantıyı keşfetmek kolay olmaktan uzaktır. İnsan tercümesi, bireysel olarak oldukça değişken olan ve bu nedenle performans analizi ve süreç modelleme için ciddi bir zorluk teşkil eden karmaşık STRATEJİLER kalıpları (sıkıştırma, başka kelimelerle ifade etme, erteleme vb.) gösterir. Transkriptlerde, tahmin edilebilir dil işleme işlemleri, daha

fazla yeniden yapılanma ve daha büyük parçalar halinde işleme gibi stratejik ve uzmanlık etkileriyle karıştırılabilir ve gizlenebilir (Moser-Mercer ve ark. 2000). Bu nedenle gerçekçi bir model, bireysel stratejik seçimlere izin vermelidir” (Pöchacker, 2016, s. 266).

KÖTM ile hedeflenen yukarıda belirtilen tercümanların bireysel stratejik çözümleri önden temin ederek daha büyük dil ve söylem parçalarını bütüncelerden manuel veya YZ desteği ile KÖTM Analiz türüne göre KMÜ süzgecinden geçirilmiş haliyle aktarıma hazır hale getirilebilmektedir.

KÖTM’ün söylemsel bu bakış açısına paralellik oluşturan *bilişsel dilbilim (cognitive linguistics)* yaklaşımıyla söylemi tanımlayan diğer bir bilim insanı Fouconnier (1999, 2000)’dır. Onun tarafından oluşturulmuş *Mental Alan Kavramı (The Concept Of Mental Area)* kavramı, zihnimizin fiziksel dünyayı kendi algıladığı veya idealize ettiği yönde anlamayı tercih edeceği savını savunur. Bu durum KÖTM’ e göre bilişimize ait gerçeklik algısının ne kadar bireysel olduğunu ve bunun ise eşsizliğini ortaya çıkartmaktadır. Biliş ait bu bireysel şemaların dilde aynı biriciklikle karşılık bulacağı, bilişin dilsel yansımalarından biri olan söylemin de aynı ölçüde kişiden kişiye farklılık göstereceği aşikardır. Gılıç’ın (2019) “sezici öngörü” diye çevirdiği Fouconnier’ ın (1999, 2000) ortaya koyduğu “sensör projeksiyonu” kavramının aslında söylemsel güdüyü yansıttığını düşünebiliriz. Çünkü “Fauconnier (1999, 2000) tarafından açıklanan "zihinsel alan kavramı ... Fiziğe yabancı dünya, gerçekliğin sadık bir temsili yerine idealize edilmiş bir bilişsel moddur. Bu kavramın özü, farklı zihinsel alanların bütünleşeceği ve yeni bir söylem perspektifi haline geleceği "sensör projeksiyonu" dur. Böylesine canlandırıcı bir kavram, hiç şüphesiz söylemin yorumlanmasında etkili bir yöntem göstermektedir” (Yang, & Sun, 2010, s.130) diye dikkat çekmiştir. KÖTM’ de aynı düşünceden hareket ederek kişilerin kendi bilişinin yansıtıcısı olan bireysel dil üretimini – birey dilini ve söylemsel güdüsünü çıktılarıyla beraber farklı branşlar olan bilgisayar destekli teknolojiler, YZD teknolojileri, psikoloji, beden dili analizi ve davranış bilimleri vb. gibi farklı alanların desteği ile kişilerde nasıl vücut bulduğunu semiyotik verilerle açıklanabilmesini savunmaktadır. Böylece bireysel ve bilişsel bir ürünün çıktısı olan söylemin KMÜ’ nün sözleriyle ve hangi güdüyle üretildiği bilgisine tercümanlar daha rahat oluşabilir ve HD’ de farklı alanların veri inceleme ve tanıma yöntemleriyle söylemsel inşa yapabilir. Yukarıda özellikle bahsi geçen farklı branşlar olan YZD

teknolojileri, beden dili analizi ve davranış bilimleri vb. gibi araştırma alanları KÖTM analizinin hem manuel hem de YZD-KÖTM kapsamındaki KÖTM Ekibinde ihtiyaç duyulan davranış bilimleri uzmanı ve beden dili uzmanı gibi kimselerin ve söylemsel insanın göstergebilimsel veri analizinin, YZD-KÖTM’ de duygu analizinin neden var olduğuna dair teorik bir destek sunmaktadır.

Sosyolinguistik (sociolinguistics) açıdan tasvir edilen söylem KÖTM’ ün toplum dilbilimsel kavramların hem KMÜ’ nin ürettiği söylemsel mod ve kodlarla, hem de bunun kendi kültüründen kopmayan bir söylemsel yapıyla tercüman tarafından hedef kitleye aktarılmasında gözlemlenebilmektedir. Örneğin bu tezin örnekleme olan TCC’ ın hem mesleki hem de içinden çıktığı toplumun dile yansıyan kodları olan atasözü, deyim, edebi eser alıntıları kullanma eşliğinde mikro alemde kendine ait sosyokültürel arka planı (yaşanılan çevrenin vücut diline sirayeti, aile, hobiler, tüm sosyo-ekonomik koşullar vb. gibi) ürettiği konuşma metinlerinde ve söylemlerde tercüme edilmek üzere hazır bulmaktayız. Burada KÖTM ile sunulan bakış açısı tek bir bireye indirgenebilecek söylem unsurlarında ayrıca o KMÜ’ nün genelden özele damıttığı toplumsal kodların kullanılabilmesi ve HS inşasında kullanılabilmesidir. Bu KÖTM’ de genelden özele inen ve baz alınan toplum dilbilimsel boyutu ile açıklanabilecek söylemsel var oluş ve analizi kuramsal olarak Dell Hymes’e ait *konuşmanın/ iletişimin etnografisi (ethnography of speech/ communication)* adlı teoriye dayanmaktadır (Hymes, 1968: 1).

Felsefik açıdan söylem tanımlamasında başvurulacak en güçlü kuramsal açıklamaları yapan Foucault söylemin metinlerde yazandan veya söylenenden daha fazlasını açık olmasa da ima ile iletebileceğini, salt dilbilimsel işlevler dışında toplumda ve meslek gruplarında konumlamalar göre güç ilişkilerini, bireysel ve toplumsal ideolojik güç eğilim ve ilişkilerini anlayabilmeyi vadettiğini söyler (Foucault, 1971). Aslında söylem bu ve benzeri bireysel ve toplumsal pratiklerin tamamına kaçınılmaz olarak nüfuz etmektedir (Koptyko, 2001). Bu durum ise tercümede analiz ve inşa noktasında KMÜ’ yü bulunduğu meslek grubu ve kişisel ideolojik ve inançsal eğilimlerle beraber bulunduğu güç ilişkilerinde nasıl bir söylemle tavır takındığını tespit edebilmemize yardımcı olur. Örneğin bu tezin örnekleme bu bağlamda çoğunlukla politik söylem içinde *karizmatik liderlik* örneği sunarak söylemleriyle kitleleri etkilemekte ve tercümeleri ülke temsili ve imajı açısından çok değerli hale gelmektedir.

Yukarıdaki genel ve KÖTM' e özel söylem tanımlamalarına farklı bilim dallarınca yeni izahlar getirilmesi oldukça muhtemeldir. Burada derlenen ve üstüne eklenebilecek söylem ile ilgili tasvirler tartışmaya, geliştirilmeye açık olmakla beraber genel anlamda kavramsal olarak KÖTM için söylem, *makro söylem (macro discourse)*, *mikro söylem (micro discourse)* olarak benimsenmektedir. *Makro söylem* KMÜ'nin eridiği toplumsal potanın kültüründen, geleneklerinden, kutsallarından ve her türlü duygusal renklerinden vb.' den beslenen bir *üst söylem*dir. Bu üst söylemi KMÜ'nin özgeçmişiyle birleştirdiğimizde ortaya mikro söylem olan bireye özgü ama ana menbağı olan kültürel ve toplumsal kodlar ve modların tamamından etkilenen, yaptığı meslek normları ve söylem kalıplarından direk etki alarak şekillenen birey dilinden takip edilebilen bir *kişisel söylem türü*dür. Bu söylem türlerinin alt dalları detaylandırılabilmeyle beraber, ilk kez ortaya atılan KÖTM kavramı ve analizinin en salt şekilde anlaşılması için burada gereken detaylar sınırlandırılmıştır (bu başka detaylar farklı çalışmaların araştırma nesnesi olması da olasıdır).

KÖTM' e özel bu çerçevede genel anlamda SA ve ESA nüansları da ele alınmıştır fakat günümüz bilim anlayışına ve hızına uygun daha yenilikçi bir bakış açısı ve bilimsel bir organizasyon oluşturulmaya çalışılmıştır. KÖTM' ün tercümede çok-modlu/semiyotik söylemsel analiz ve inşa ile gerçekleştirmeye çalıştığı söylemsel aktarım tüm farklı meslek grupları içinde yer alan, bireysel bir söylem ve retorik üretimi yapan ve tercüme hizmeti alan KMÜ' lere bireysel hizmet sunması aslında onların meslek gruplarına ait jargon ve terminolojik yapı içerisindeki genel söylemi de üst çerçevede ele almayı gerektirir. Bu durum KÖTM'ün sunduğu söylemsel çerçevenin üst noktada KMÜ' nün yer aldığı mesleki habitat ile proksemik ve simbiyotik bir ilişki kurduğunu, bu ilişkinin bireysel söylemi inşa etmede etkin ve iç içe girmiş genelden özele giden katmanlar dizgesinde gözlemlenerek birey diline nasıl etki ettiğini takip edebilmemizi sağlamaktadır. Örneğin KÖTM analizi yapılacak biri politika-siyaset-diplomasi arenasından bir KMÜ ise bulunduğu bu habitatın yazılı ve yazılı olmayan kuralları ve koşullarına göre bireysel söylemini inşa edecektir. Bu da üst çerçevede hep bulunduğu meslek grubunun konuşma üretim yönelimlerinin, örneğin politikacı ise politik-diplomatik-siyasi ilişkilerin ve ortamlarının kuralları ve yazılı olmayan gerekliliklerinin KMÜ' nün bilişinde bir üst şema olarak hep denetleyici bir pozisyonda bireysel söylemini oluşturmasını etkileyecektir. Bu çalışmaya özel sunulan söylemsel çerçevenin

dayanaklarını ve esin kaynaklarını oluşturan bazı bilimsel araştırmalar bulunmaktadır. Bu çalışmanın örnekleme olan TCB politik-diplomatik-siyasi arenadan dünyaca tanınan ve temsil gücüne sahip bir VIP ve KMÜ olduğundan, her meslek grubuna ait KMÜ’ de uygulanabilen KÖTM, burada politik-diplomatik-siyasi habitatın üst söylem normları içinde değerlendirilecektir. Tercümede KÖTM için KMÜ hangi meslek grubuna mensupsa o branşın söylemi öncelikle ve hep göz önünde bulundurularak birey dili ve birey söylemi harmanlanır. Bu noktada örneklem olarak KÖTM Analizin yapılacağı KMÜ politikacı veya siyasetçi olduğundan politik dilin söylem analizi ile tercümede aktarımından önce *politik dil* (PD) ve metinlerle ilgili kısa fakat dikkat çekici yönlerini hatırlamak için bir açıklama yapmakta fayda bulunmaktadır:

“Politik metinler, öznel yönleriyle belirgindir. Politik metinlerde öznellik, politik dil kullanımının, bireye, topluma, yöreye ve ulusa göre farklılık göstermesinden kaynaklanır. Bu nedenle politik metinlerde anlam boyutu tıp ve hukuk gibi alanlarda olduğu gibi somut ve kesin değildir gerek sözcük gerekse cümle boyutunda yan anlam söz konusudur. Politik metinlerde amaç, söylenmek isteneni hedef kitleye en kısa, en yalın ve en nesnel şekilde aktarmak olarak belirmez. Politik dil kullanımında korumacının/ yazarın hedefi, bir olguyu ya da bir düşüncüyü hedef kitleye ikna yoluyla kabul ettirmektir. Bu bağlamda dil kullanıcısının kültürel arka alanı bir belirleyen olarak öne çıkar” (Durukan, 2016, s. 37).

Yukarıdaki hatırlatma amaçlı paragraftan da anlaşılacağı üzere imaların, yan anlamların, kinayelerin ve birey dilinin çok öne çıktığı bir dildir politik/siyasi dil ve dolayısıyla politikacı veya siyasetçilerin ürettiği metinler oldukça öznel, kitleleri etkilemek, yönlendirmek ve bir noktadan yakalamak için verilen özel ve bireysel demeçlerdir diyebiliriz. Bu durum ise birey dilinin öz kültür öğeleriyle aktif kullanılması durumunu çağrıştırmakta, üretilen metinlerde KMÜ atasözlerini, deyimleri, kültürüne ait öbekleşmiş farklı türden ifadeleri, edebi eserlere ve yazarlara atıfları vb. sıkça kullanmasını da kapsayabilmektedir (Bu yönleri tartışan Büyükkantarcıoğlu ve Yazar (2006) politik söylem yerine politika söylemi demeyi tercih etmiştir):

“... politika söylemi içinde savunma, suçlama, kanıtlama, vurgulama, öneride bulunma, açıklama, övünme, ikna etme, vb. gibi çok sayıda alt-işlevin ayrı ayrı ya da bir arada yer aldığı görülür. Diğer yandan, bu “mesleki grup” politika söylemini her zaman kendi “üyelerine” yönelik değil, sıradan halka yönelik olarak da kullanmaktadır. Buna göre, politika söylemi kullanıldığı zamana, bağlama,

varsayılan toplumsal ve kültürel gerçeklik unsurlarına, iletişimdeki katılımcıların kimliklerine göre değişik özellikler gösteren bir söylem türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Politika söylemi hem ideolojik olduğundan hem de güç ve yönetim ilişkilerini belirleme gücü taşıdığından, kullanıcı açısından duruma göre “stratejik”, esnek ve devingen bir tutum gerektirmekte, bu nedenle de diğer “tür” örneklerinden önemli ölçüde ayrılmaktadır” Büyükkantarcıoğlu, & Yazar, 2006, s. 4).

Böyle durumlarda özellikte KT ortamlarında ET ve AT toplantılarında tercümanın politik dil nezaketi ve yazılı olmayan siyasi kurallar beynin bir köşesinde işlerken; tercüman aynı zamanda saniyeler veya dakikalar içerisinde farklı türden bu söylem öğelerini aktarmaya çalışacaktır. Başarılı ve motivesi güçlü bir tercüme süreci için çok çaba harcayacaktır. Bu çalışmada kendi bakış açısından ÇB çatı kavramına yönelik bir duruşla, (yazılı çevirilerde kullanılabilecek) TB ve KT özelinde üretilen bir söylemsel analiz ve inşâ çerçevesine yukarıda değinilmekle beraber anlaşılması gereken şudur ki var olan söylem analizi kuramlarının hiçbirinin ÇB ve alt alanlarına özel olmayışı durumudur. Bir metni söylemsel, bağlamsal ve göstergebilimsel olarak anlamak çeviri ve tercümanın gerçekleşmesinde hayati rol oynadığından, bu anlamdaki eksiklik (ÇB’ye özel, TB’ye özel göstergebilimle desteklenen bir söylem analizi olmayışı) oldukça dikkat çekmektedir. Bu boşluk birtakım genel olarak üretilmiş söylem analizi yöntemleriyle kapatılmaya çalışılmış çevirilerde kullanılmak üzere devşirilmiştir. Bununla birlikte, farklı türden SA ne ESA/ESÇ çalışma çeşitlerinin ÇB geneli olmak üzere TB özelinde de çevrilen veya tercüme edilen metinleri anlamada katkı sağlamadığı söylenemez; fakat tercüme işleme veya süreç modelleri gibi ne kadar çeşitli olursa olsunlar ÇB’ e direkt uygulanabilecek ve hatta TB’de de kullanılabilecek yenilikçi SA modellerine ve farklı türden analiz çerçevelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tezin önerdiği ve yukarıda detaylarıyla tartışılan ve şeması verilen söylemsel çerçevenin yenilikçi boyutlarına ve bakış açısına binaen alan yazında (bu alt başlığın konusu olan politik söylemin birey söylemi harmanlanarak çevrilmesi veya tercüme edilmesi) son dönemde daha sistematik bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu sistematik çalışmalar konusunda kapsamlı bir kitap bölümü hazırlayan Gılıç (2019)’ ın yukarıda aktarılan söylem olgusu, analizi ve KÖTM ilişkisine dair bilgi sunusunda derlediği söylem ve politik veya siyasi dil, politik söylemin inşâ ve aktarımı konularındaki özgün ve güncel çalışmaların tezin örneklemine yani TCC’ nin içinde bulunduğu mesleki politik habitatın dili, söylemi ve aktarımına yönelik katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Güncel ve karma yöntemlerle hazırlanan bu

çalışmalar KÖTM analizindeki bazı unsurlarla ilişkilendirilebilir veya bariz farklar gösterebilmektedir. Burada tartışılacak çalışmaların KT özelinde veya tercümelere özel hazırlanmayışı ve sadece burada meslek konusundan dolayı politik söyleme odaklanması durumu KÖTM Analizine katkı sağlamayacak diye düşünülemez. Bir kavram ancak zıtlarıyla tarif edilebilir. Bununla birlikte unutulmamalıdır ki KÖTM Analizi icrası en zor KT için öncelikle üretilmiş olsa da nihai hedefi ÇB üst ve alt alanındaki yazılı ve sözlü tüm türlere ve tüm meslek gruplarının temsilcilerine yöneliktir. Tıpkı Skopos teorisinde olduğu gibi kapsayıcı ve eklektik olduğundan her türlü çeviri ve tercüme türü ve temsilcilerine yönelik olma iddiasındadır. Bu sebeple *translatuma* ek olarak *interpretum* kavramını öne sürmektedir.

KÖTM’ de ortaya konan farklı söylemsel analiz bakış açısına sahip bir yaklaşımın olduğu eserlerin ilki Macar yazar Matyas Banhegyi’ ye (2015) ait Çeviri ve Politik Söylem (*Translation and Political Discourse*) adlı makaledir. Banhegyi politik metinlerin çevirilerindeki politik söylemi çözümlemek için Baker’ın (2006) politik metinlerin yayılmasında ve karşı propaganda üretilmesinde kullanılan pratikleri inceleyebilmek için oluşturduğu farklı türdeki çerçeveyi kullanmayı tercih etmiştir. Çünkü yazara göre Somers ve Gibson’ dan (1994) esinlenerek ve her metnin özünde çözümlenmeyi bekleyen bir hikâye olduğunu varsayan “Baker (2006) politik söylemin analizinde kullanılabilecek oldukça gelişmiş ve kendi içerisinde oturmuş bir çerçeve sağlamaktadır” (Banhegyi, 2015, s.147). Çünkü hikâye olarak nitelendirilen her metin HK tarafından alımlanırken manipüle veya değişikliğe uğramış halde anlatılarak veya çevrilerek ulaşmaktadır. Bu türden bir hikâye aktarımı veya farklı türlerdeki metinlerin (sosyolojik politik, kültürel, medyatik, vb.) çevrili HK’ ye ulaşırken dört farklı unsurdan etkilenecektir. Politik söylem ve çeviri ilişkisi üzerine araştırmasını bina eden Banhegyi (2015) özellikle politik metin çevirilerinde gerçekleştirilebilen değiştirme, eksiltme, ekleme, farklı yorumlama gibi durumların aşağıdaki tabloda verilen ve Baker’ a ait olan dört ana prensiple açıklanabileceğini ortaya koymaktadır:

Tablo 2: Baker’ın Farklı Hikâye/Anlatı Türlerinin- Politik Söylem Taşıyan Metinler de Dâhil Analizini ve- Alımlanmasının Etkileyen Faktörleri
Mümkün Kılablecek Teknikler

1- Zamansallık	2- İlişkiselik	3-Nedensel Hikayelendirme/ Öykülendirme	4-Seçici Tahsisat
Olay sırasının öznel olarak değiştirimi (Banhegyi, 2015: 148). Hikâye metin içerisindeki olay sırasının orijinaline hep paralel olamayacağı, hikâyeyi aktaran bireylere özel yorumlamalarla sırasının değişebilme gerçeğidir.	Bir hikâye içerisindeki olayların birbirleriyle bağlantılı olması; olayların bağdaşık ve bağlaşık tek bir hikâyeyi oluşturması (çeviri yazara ait, Banhegyi, 2015: 149). Politik güdülerden dolayı kaynak metinden farklı kelimesel seçimlerle veya hikâyenin farklı açılarından hedef kültürde ön plana çıkararak başka yönlerde kayabileceği ilişkisel çağrışımlar uyandırmak veya politik gündemler oluşturmak mümkün hale gelebilir.	Olayları anlatırken belli bir sırayla listelenmesinden ziyade, yorumlayarak, zaman zaman motifler eklemek suretiyle tartışarak açıklanmasıdır (çeviri yazara ait, Baker, 2006: 67). Çevrilen metinde yorumlamaya ve mantığa büründürmeye yer açan, politik nedenlerle değiştirilebilen ve oluşturulabilen nedensellik algısı.	(Politik sebeplerle) bilinç ve bilinçaltı süreçler sonucu bazı olayların (çeviri) en son hikâye metnine dâhil edilip, bazılarının edilmeyişi. Bu durum kaynak metni çevirecek çevirmenin, gazetecinin veya politikacı gibi aktörlerin yanlış anlamlar, algılar, kötü durumlar hatta düşman kültürler yaratması gibi sonuçlara yol açabilecek metinsel seçimler yapmasıdır (çeviri yazara ait Banhegyi, 2015: 149).

Kaynak: (Banhegyi’ den uyarlanmıştır, 2015, s.148-149, Aktaran Gılıç, 2019, s.131)

Yukarıda sınıflandırılan bu dört unsurun KM’ nin bazı yönlerden değiştirilmesini ve aktarımını o şekilde yapılmasını mümkün kılacağı varsayıldığından aslında manipülatif hiçbir hedefi olmayan ve buna her türden metinde karşı çıkan KÖTM bakış açısıyla farklılık göstermektedir.

Aslında yukarıda tablolaştırılan ve dört prensipten oluşturulan bu çerçevenin politik metinlerde yapılan çevirilerin bu dört unsur sayesinde aktarılacak istenene evrilebilmesine kapı açacağını görmekteyiz. Yani aktarılacak bir politik metnin zamanının, söz konusu olayla ilgili gündemlerin ve bu bağlamdaki tüm ilişkilerin, nedenlerin veya olayların kaynağının ve olayla ilgili birtakım konuların çeviri metne bilinçli şekilde dahil edilmesi, bazılarını da bilinçli olarak çeviri metinde değinilmemesidir. Bu durum çeviri metinlerde oldukça büyük sorunlara sebep olabileceği gibi bu metinleri tüketen HSA kitle tarafında kültürel olarak da yanlış anlaşılmalara sebebiyet verebilir. Bu da çeviri etiğine oldukça aykırı bir durum oluşturur. Çeviri

açısından saptırılmaya müsait olaylara sebep olan bu unsurlar, tercümede de gerçekleşebilir ve aynı zor durum benzer şekilde KT ortamlarında da oluşabilir. Bu tezin problem-temelli çıkış noktası aynı zamanda yeni bir bakış açısıyla betimleyici bir çerçeve çizmesinin en büyük sebeplerinden biri Banhegyi' nin araştırmasında Baker'dan esinlenerek özellikle çevirilerde hangi noktalardan manipülatif yollar izlenebileceği konusuna antitez üretmektir. Bu tezde sadece KT ve ET- AT bazında bir model ortaya konmaya çalışılsa da KÖTM' ün prensip olarak eklektik bir bakış açısı benimsemesi ve esneyebilme kabiliyeti taşıması nedeniyle bu tezin konusu olmasa da ilerleyen diğer çalışmalarda yazılı metin çalışmalarında da kullanılmaya elverişlidir. Dolayısıyla şu an yukarıdaki çalışmada politik metinlerin yazılı çevirilerinde olan bilinçli değiştirmelerin aslında KT' de de olabileceği ve böyle bir durumun KMÜ ve temsil ettiği konum (meslek) veya kitle (marka, şirket, ülke vb.) açısından ulusal veya uluslararası çapta sıkıntılı durumlar ve yanlış anlaşılabilir sonuçlar doğurma ihtimali söz konusudur. KÖTM' ün önlemeye çalıştığı problemlerden biri de kasıtlı veya hiçbir kasıt gütmeyen- yeterli ön hazırlık bulunmayışı- sebebiyle yaşanan söylemsel ve kültürel temsil sorunlarıdır.

Bu konu ile ilgili somut bir örnek teşkil edebilecek diğer bir çalışma deneyimli bir konferans tercümanı aynı zamanda akademisyen olan Arzık-Erzurumlu' ya (2019) ait olan *Konferans Tercümanlığında Doğruluk, Kalite ve Normlar* (Accuracy, Quality and Norms in Conference Interpreting) adlı makaledir. Bu makalede yapılan birey dili ve söylemsel analiz farklı açılardan konuya -KÖTM' ün de özel olarak üstünde durduğu ve iyileştirmeyi hedeflediği bir bakış açısıyla- hem tercüme kalitesi hem de tercümanın profesyonelliğini de hesaba katarak incelemiştir. Arzık-Erzurumlu çalışmasında eleştirilen tercümanın birebir tercüme yapmadığı gerekçesiyle eksik bilgiler doğrultusunda eleştirildiğine dair bilgiler vermiştir. Bu makale aynı zamanda tezin örnekleme olan KMÜ TCC o dönemki tercümanı ile alakalı olduğu iddia edildiği için kayda değer bir çalışmadır. Makalede o dönem çok ses getiren ve olumsuz bir tercüme olayı olarak algılanan bahsi geçen bu metinli AT olayı ABD' de, 16 Mayıs 2017' de, TCC RTE ve Trump arasında yapılan basın toplantısında deneyimli bir tercümanın yaşadığı duruma örnek olarak verilebilir. Olayın nasıl gerçekleştiğine dair detayları bir gazete kendi internet sitesinden koyu olarak verilen alttaki başlıkla şu şekilde yayımlamıştır:

“Trump- Erdoğan görüşmesinde tercüme skandalı!

Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ABD Başkanı Trump’ın Beyaz Saray’da basına yaptığı açıklamanın tercümesinde büyük bir skandal yaşandı.

Erdoğan’ın okuduğu açıklama ile çevirinin taban tabana zıt olarak yapıldığı görüldü.

Erdoğan konuşmasında” Terör örgütleri ile ilkeli ve kararlı mücadele konusunda geçmişte yaşanan hataları telafi edecek adımların devamının geleceğini ümit ediyoruz.” dediği görüldü. Erdoğan bununla açıkça ABD’ye mesaj verdi ve ABD’nin YPG gibi örgütlerle çalışmasına dolaylı olarak atıf yaparak, bunun yanlış olduğunu ve ABD’den bu yanlıştan dönmesini beklediği yolunda ikaz eder görüldü.

Buna karşılık tercüman ise şöyle çevirdi:” And we know that, in terms of keeping up with the principled and committed fight against the terrorists organizations all around the world, we will not repeat the mistakes of the past, and we will continue down this path together.”

İngilizceye çevrilen metinde ise” prensip dahilinde terörist örgütlere karşı bütün dünyada yapılan mücadelede, biz geçmişte yaptığımız hataları tekrarlayamayacağız, bu yolda beraberce çalışmaya devam edeceğiz” dendi.

10.50’de yapılan bu tercümeden ve Türk tarafının ‘hatasını kabul eder’ şeklindeki çeviriyi Trump’ın duyduktan sonra başını salladığı ve söylenenden memnun olduğunu görüyoruz.

Update: 2. tercüme skandalı:

Erdoğan’ın yine 8. dakikadan hemen sonra,” YPG ve PYD terör örgütlerinin hangi ülke olursa olsun muhatap alınması bu konuda küresel düzeyde olan mutabakata kesinlikle uygun değildir.” diyerek, PYD ve YPG’ ye açıkça terör örgütü dediği görülüyor.

Çeviri ise şöyle:

“Taking YPG and PYD in the region — taking them into consideration in the region, it will never be accepted, and it is going to be against a global agreement that we have reached.”

Burada öncelikle YPG ve PYD’ye terör örgütü derken, çeviride terör örgütü kullanılmıyor. Ayrıca Erdoğan ‘muhatap alınması’ derken, tercüme ‘düşünülmesi’ anlamına gelen ‘consideration’ kelimesini kullanıyor.

ABD'nin YPG ve PYD ile doğrudan çalışmasından hareketle, bu örgütlere 'terör örgütü' sıfatının çeviride yer almadığı yine ABD tarafının tepkisini çekebilecekken, bunun söylenmediği görülüyor.

Neden?

Bilindiği gibi Türkiye, Batı'da Suriye'de Esad rejimine karşı mücadele etmiş olan yabancı cihatçılara 'göz yumması' suçlamasına uzun yıllardır muhatap ve Erdoğan'ın İngilizceye çevrilen sözleri sanki Türkiye'nin bu hatasını anlamış ve bu hatadan döneceği mesajını verdi.

Erdoğan'ın açıklamasını yazılı kâğıttan okumuş olması ve tercümanda da bu yazılı kâğıdın olduğundan hareketle, böyle bir yanlısın nasıl olduğu anlaşılır değil. Erdoğan sözlerini aniden ve hazırlanmamış şekilde yapmış olsa, tercümanın yanlısı anlaşılacakken, görüşmeden önce hazırlanmış ve tercümanda da bir kopyasının olması gereken konuşmanın yanlıs çevrilmesi dikkatleri çekti" (Yeniçağ, 2017).

Söz konusu bu olay ülkemizde yayımlanan farklı gazetelerin internet sayfasında ve farklı haber sitelerinde farklı başlıklarla haftalarca önemli gündem konularından biri olmuş, kasıtlı mı yoksa kasıt gütmeyen bir şekilde oluşup oluşmadığı tartışmalara eklenen bir konu haline gelmiştir. Burada önemli olan tercümanın yaşadığı aktarım sorunu ve bir şekilde neden olduğu ve yerini yanlış bulan veya olumsuz eleştiri alan söylem inşası, temsil sorunudur. Tezdeki modelin önerme sebeplerinden biri tercümede bu problemlili söylem inşalarının önüne geçerek, VIP'lerin ve temsil ettikleri kültür ve kitlelerin beklentilerini karşılayarak HD' de yerini bulan bir söylem inşası oluşturup tercümanı zorlayan noktalara ön-hazırlıkla engel olabilmek, kaliteli bir tercüme süreci geçirebilmektir.

Tablo 3: Özümler Arzık-Erzurumlu’ ya Ait Olan “Erdoğan-Trump Görüşmesindeki Hatalı Atfedilen Tercüme İlişkin Gazete Başlıkları” Adlı Tablo

Tarih	Gazetenin Adı	Başlık
17/05/2017	Abc gazetesi	O Görüşmede Tercüme Skandalı: Erdoğan ABD’ye Ayrı Türkiye’ye Ayrı Konuştu
17/05/2017	Aydınlık	Erdoğan ve Trump’ın Basın Toplantısına Çeviri Hatası
17/05/2017	Bianet	Erdoğan-Trump Basın Açıklamasında İki Tercüme Hatası
17/05/2017	CNN Türk	Trump-Erdoğan Görüşmesinde Tercüme Yanlışlığı
17/05/2017	Diken	Görüşmede Dikkat Çekici Çeviri Hatası: Erdoğan Başka Söyledi, Trump Başka Duydu
17/05/2017	Hürriyet	Nokta değil Virgül Kondu: YPG Prüzüne Rağmen ABD ile DEVAM
17/05/2017	mynet.com	Erdoğan’ın YPG Açıklaması Trump’a ‘Yanlış’ Tercüme Edildi
17/05/2017	Oda TV	Erdoğan’ın Konuşmasında Çeviri Krizi
17/05/2017	Posta	Trump-Erdoğan Görüşmesinde Tercüme Yanlışlığı
17/05/2017	Sözcü	Erdoğan ve Trump’ın Basın Toplantısına ‘Çeviri Hatası’ Damga Vurdu
19/05/2017	Sözcü	Tercüme Hatası Politik Bir Oyun
17/05/2017	Sputnik Nwes	Trump-Erdoğan Görüşmesinde Tercüme Yanlışlığı
17/05/2017	T-24	Trump Erdoğan Görüşmesinde Çeviri Skandalı
17/05/2017	Timetürk	Erdoğan Trump Görüşmesinde Tercüme Vakası
17/05/2017	Türkiye	Erdoğan YPG/PYD Terör Örgütü Dedi Tercüman Çevirmedi
17/05/2017	Yeniakit	Eroğan Trump Görüşmesinde Tercüme Rezaleti
17/05/2017	Yeniçağ	Trump-Erdoğan Görüşmesinde Tercüme Skandalı
18/05/2017	Yeniçağ	CHP Yılmaz’dan ‘Çeviri Skandalı’ Açıklaması
18/05/2017	Yenisöz	Vahşet Adamların Ruhunda Var! Bu kez de Tercüme Katliamı!

Kaynak: (Erzurumlu, 2019, s. 105-106)

KÖTM ise bu tarz tercüme krizlerini olası görmekle beraber, bu tür durumların tercümanın profesyonelliğinin sorgulanması, tercüman, tercüme süreci ve tercüme çıktısı kalitesi bağlamında ortaya çıkabilecek sorunları bertaraf etmek için özel olarak üretilmiştir. Bu bağlamda KÖTM tıpkı Zwischenberger (2015) gibi tercümanın KT’ de KMÜ’ nün orijinal tonuna, formuna ve bağlamına tam bir bağlılık ve tutarlılık göstermesi gerekliliği konusunu vazgeçilmez bir “süper norm” olarak değerlendirmektedir (Pöchlacker, F., & Zwischenberger, 2015, s. 286). Bu durum KÖTM ’ün yanlış anlamalar ve KMÜ’ nün tercümandan anlaşılmak konusunda aktarım beklentisini karşılamak açısından ve interpretumun bir gereği olduğundan oldukça önemlidir. Yani tercümanlar KT’ de alacağı kararlar konusunda her ne kadar uzman olarak özgürce karar alabilen bireyler olsa da bu kararların alınabilmesi konusunda KÖTM’ ün tercüme ön hazırlık

verilerinden beslenen ve anlık yanılsamalardan etkilenmeden, KMÜ' nün birey dili ve söyleminden, kültürel hedeflerinden sapmadan dengelenerek gerçekleşmeli, KK' nün beklentileri ve HD' de beklenen söylemsel inşa ve aktarım mümkün olduğunca en anlaşılır tamlıkta olmalıdır. (Burada detayları ile anlatılan AT olayında interpretumun gereğinin yapılması mümkün ve elzemdir ve yaşanan olay KÖTM' e göre de yanlış bir birey dili ve söylemsel temsil teşkil etmektedir. Ayrıca ülke hassasiyetleri arasında yer almış bir tanımlamanın yanlış tercüme edilmesi ve eksiltilmesi ile alakalı olduğundan, bu kültürel ve ülke politikası hassasiyeti gereğince tercümede tam aktarım yapılması gereken durumlardan birini yansıtmaktadır. Dolayısıyla KÖTM' e göre olası fakat önlenebilir bir tercüme olayıdır. Bunun çok ilerisinde yer alan, istisnai müstehcen, küfür, karşılığı HD ve HK' de olmayan kavramlar vb. durumlar için ise KÖTM Ek Bilgi Metnine bu olasılıktan dolayı yardımcı tercüme stratejileri ile ilgili yönergeler veya nötr ama kaydedeler olası konular için de notlar eklenmelidir.) Tercümanın alacağı kararlar hep KMÜ' nün konuşma öğelerini bir bütün olarak (birey dili öğeleri, söylem, retorik özellikleri, konuşma tercih sıklığı vb. gibi) göz önünde bulundururken; aktarım süreci ve çıktı kalitesi, KM' ye anlaşılabilir bağıllık normları içinde HD' ye aktarma dengesinde olmalı ve ölçülmelidir. Tercümenin iki tarafı da (KMÜ ve HMA interpretumun çıktısından menün kalmalı ve hedeflenen söylemsel inşanın gerçekleşmesi ile anlaşılabilirliğin motivesi yaşanmalıdır. Yani KÖTM kalite anlayışı tercümenin her boyutunun ve öznesinin hesaba katıldığı, interpretuma tam bağıllıkla ilerleyen, tercümanın önündeki taşları ön bir hazırlıkla kaldıran ve HMA' nın KMÜ' yü mümkün olabilen en doğru şekliyle anladığı bir organizasyonel yapıyı temsil eder. Bu konuda KÖTM kapsamında ileriki aşamalarda başka bir araştırma içerisinde daha detaylı çalışma yapılması beklenmektedir.

Son olarak yukarıdaki örnekte tercümanın sebep olduğu ve çoğunlukla olumsuz olarak kabul edilen AT olayının farklı versiyonu – KMÜ sıra dışı birey dili ve söyleminin özellikle metinsiz ET' de sebep olduğu aktarım zorluğu ve tercümanlara nasıl etki ettiği tartışılacaktır. Bu örnekte ise tercümesi yapılacak birey dili ve birey söylem, politik söylemin kabul edilen prensipleriyle çakıştığından eleştirilmekte; bu tarz bir politik dil ve söylem aktarımının nasıl yapılabileceği konusunda dikkat çekici, farklı ve güncel bir araştırma tipolojisinden bahsedilmektedir. Bu makale bilim insanı Heba Fawzy El-Masry (مصري, هبة)' e (2022) ait olan *Trumpslation Analizi: Donald Trump'ın Metinsiz*

Konuşmalarının Arapçaya Eşzamanlı Tercümesindeki Kısıtlamalar ve Tercüman Stratejileri (Trumpstlation Analysed: Constraints and Interpreter Strategies in the Simultaneous Interpretation of Donald Trump's Unscripted Speeches into Arabic) adlı çalışmanın tercümedeki aktarım sorunları için SA ve EŞÇ' den yardım almak dışında getirdiği farklı önerileri incelemek faydalı olacaktır. Bu çalışmada son dönemlerin dikkat çekici politikacılarından Trump'ın kullandığı alışılmadık birey dilinin politik dilin normlarından sapması nedeniyle ET' de aktarım konusunda tercümanlara yaşattığı sorunlar ve tercümanların iletilen mesajı anlaşılır kılmak için bu sorunlara nasıl müdahale ettiği konusunda bilgiler sunmaktadır. Normal seyreden bir politik dil ve söylem kullanımına muhalefet ederek politik demeç kuralları dışına çıkan politikacılar olduğunda tercümanlar oldukça zorlanmakta, özellikle kendi kültürel donanımlarını sürekli güncelleme ve dünyayı takip etme konusundaki büyük sorumluluklarına ek olarak özellikle ET modunda tercümesini yaptığı politikacı KMÜ özelinde beklenmedik olana her anlamda kendilerini hazırlayıp icrayı sürdürebilecek konsantrasyon ve yollar bulmalıdırlar. Normalde politik, diplomatik veya siyaset dünyasında ulusal ve uluslararası ölçekte:

“Politikacılar -genellikle bilinçli olarak- "benliğin üretimini" kontrol etmeye çalışırlar (Carver & Hyvärinen,1997, s.5). Politik bir benliğin ve sofistike bir imajın üretimi, politika alanında iletişim kurma yeteneğine sahip olmayı içerir. Çoğu siyasetçi siyaset ve diplomasi alanına girerken, siyasi dili kullanmayı öğrenir çünkü dil, amacı "belirli sosyal ilişkilerde düşünce ve eylemi etkilemek" olan belirli bir eylem biçimidir (Kadrić ve ark., 2022, s. 29). Kadrić ve ark. (2022), siyasi dilin önemli bir özelliğinin "her şeyin doğrudan söylenmemesi" olduğunu ve politikacıların ve diplomatların mesajlarını inceliklerle ilettiklerini belirtmektedir (s. 31). Siyasi tercümanlar, bu özelliklere ilişkin yeterli bilgiyle ve gömülü anlamı etkili bir şekilde aktarmalarına yardımcı olacak becerilerle donatılmalıdır” (El-Masry (المصري), 2022, 483-484).

Yukarıda aktarılan tartışmada anlaşıldığı üzere politik dilin genel normları ve politikacıların politik dil ve kullanımını öğrenme, politik nezaketi bir şekilde sürdürmeyi öğrenmeyi ve söylemlerinin de bu genel çerçevede kurmalarını gerektirmektedir. Bununla birlikte makalede incelenen politik figür olan Donald Trump'ın siyaset arenasına girişinden bu yana kullandığı dilin kendi deyimiyle “politikacı değil iş insanı” (Lessard, 2015, paragraf 1) olduğundan elitist bir karmaşıklıktan uzak ve bu anlamda değişime

teşvik eden basit özelliktedir. Bununla birlikte “Trump'ın bu kendine has ve istisnai üslubu, onu Trumpslation olarak tercüme etme gibi sorunlu bir görevi üstlenen tercümanlar için "benzeri görülmemiş" bir meydan okuma oluşturdu” (Ersöz, 2017, paragraf 2,4). Çünkü Trump aşağıda verilen bireysel politik dil ve söyleminde genel politik dil nezaketi ve üslup eğilimlerine muhalefet etmektedir:

“Trump'ın dili ve üslubu, eşzamanlı tercüme için bilişsel ve bilişsel olmayan kısıtlamalar yaratan çeşitli özelliklerle karakterize edilir. İlk özellik, Trump'ın ya vurgu yapmak için ya da tutarsız ifadeleri arasında bir bağlantı biçimi yaratmak adına kullandığı görünen tekrardır. Tekrarlar, Trump mitinglerindeki kalabalıklar üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir, ancak mesajı ayrıntılarla aşırı yükler ve tercümanlar için bilişsel bir kısıtlama yaratabilir.

Trump'ın konuşmalarını karakterize eden ikinci özellik, kendisini genellikle tutarsız ve belirsiz bir şekilde ifade ettiği için tutarsızlıktır. Sık sık ilgisiz basit cümleler ve hatta bazen anlaşılmaz görünmesine neden olan eksik cümleler kullanır. Tutarsızlık bilişsel bir kısıtlama yaratır.

Üçüncü özellik, Amerikalıların aşına olduğu varsayılan ancak Arap hedef kitlesinin bilmesi beklenmeyen TV şovlarının adlarının veya kişi ve kültürel kurumların adlarının aşırı kullanımı gibi kültüre özgü unsurların kullanılmasıdır. Kültüre özgü öğeler, eşzamanlı tercümeyle bilişsel olmayan bir kısıtlama getirir.

Dördüncü özellik küfürlü dildir. Trump genellikle Amerikan ve Arap siyasetinde normalde kullanılmayan hakaretler kullanır. Uygunsuz dili, bilişsel olmayan bir kısıtlama yaratıyor çünkü ahlaksız dilin, Arap politikacılar tarafından sıklıkla kullanılan abartılı dilde normalde yeri yok.

Genellikle tutarsızlıkla ilişkilendirilen beşinci özellik beklenmedikliklerdir. Trump genellikle bir konudan diğerine aniden atlar. Beklenmedikliği, eşzamanlı tercüme görevini zorlaştıran bilişsel bir yük yaratır” (El-Masry (المصري), 2022, s.491-492).

Bu çalışma hem güncel hem de KÖTM'ün tercümelerde problem temelli araştırmalara farklı ve vizyonel çözüm önerilerine odaklanması açısından oldukça dikkat çekicidir. Yukarıda sıralanan özellikler Trump'ın birey dilinin politik söylemine, verdiği demeçlere nasıl yansıdığını madde madde vermektedir. Nesnesi Trump'ın iki farklı tercüman tarafından ele alınan iki metinsiz (*unscripted- yazıya dökülmemiş*) eş zamanlı tercümesi olan araştırmanın metodolojisinde problem temelli bir bakış açısı ile “Baker'ın (1997)

kriz dönemlerinde politik tercüme yapan tercümanların bilişsel olmayan kısıtlamalarını ve performanslarını analiz etmek için kullandığı betimsel yöntemi, tercümanların bu tarzdaki sorunlara müdahale yollarının kategorileri ile birleştirmeye dayalı bir analiz yöntemi geliştirmektedir” (El-Masry (المصري), 2022, s. 482). Bu sayede tercümanların tercüme esnasında Trump’ ın hangi konuşma karakter özellikleriyle tercümanları zorladığı belirlenmektedir. KÖTM Analizinde var olan sıralı, keşfedici, problem temelli bir yöntem izlenmiştir. Bu çerçevede tercümanların politik söylem ve tercümesinde bu konuşma verilerini yönetmeyi sağlayacak Baker (1997)’ın önerdiği üç maddelik yöntemi uygulamaktadır. Baker (1997)’a it bu yöntemde ilk olarak görüşmedeki bilişsel olmayan sorunları ana hatlarıyla tespit edilir (s.112-115), sonrasında tercümanların bu konudaki üç ana stratejisini açıklar en sonunda ise konuşma metninden bölümler seçer, bölümlerde yer alan kısıtlamaları saptadıktan sonra bunların çözüm stratejileri ve bu stratejilerin tercümanların performansını nasıl etkilediğini tartışır (s. 115-124). Baker’ a (1997) ait bu üç aşamalı analize Kadrić ve ark. (2022) tercümanların bu problemlere karşı kullandığı dört müdahale önermeleri kullanılmaktadır. Bunlar doğrudan/dolaysız anlatım (explicitation), değiştirme (modification, azaltma/kısaltma (reduction) ve araya yerleştirme (interposition)dir (s.77). El-Masry (المصري) bu dört maddeye beşinci müdahale yolu olarak “açıklama” (explanation)yı bir kendi ifadesiyle “tercümanın kaynak mesajın içeriğine yeni öğeler eklediği beşinci bir müdahale biçimine atıfta bulunmak için” eklemektedir (2022, s. 494). Aşağıda El-Masry (المصري)’nin Baker ve Kadric’ ten sentezlediği ve kendisinin de açıklama stratejisi ekleyerek katkı sağladığı analizden bir örnek kesiti gerekçesiyle oluşturulmaya çalışılmıştır:

Tablo 4: Trump Bir Tartışma Moderatörü Hakkındaki Görüşünü Açıklarken Kullandığı İfadelerde Kullanılan Kısaltma ve Açıklama Yöntemleri ve Gerekçelerinden Bir Kesit

Trump:

...but Mark is talking about how incredible the border security, and they took down his tweets, and they wanted to close him up. All he's doing is saying like, —We're doing a good job and he's not a politician, and he's saying, —He's doing a good job. They took down his tweet and they got the hell knocked out of him, and they put it back, I understand, but this is really bad, and they don't do that to liberals. (WOOD TV8, 2020, 24:17).

... ama Mark sınır güvenliğinin ne kadar inanılmaz olduğundan bahsediyor ve tweetlerini kaldırdılar ve onu kapatmak istediler. Tek yaptığı, "İyi bir iş çıkarıyoruz" demek ve o bir politikacı değil ve "İyi bir iş çıkarıyor" diyor. Tweet 'ini kaldırdılar ve onu fena halde kovdular ve geri koydular, anlıyorum, ama bu gerçekten kötü ve bunu liberallere yapmıyorlar (WOOD TV8, 2020, 24:17).

eXtra news interpreter:

گ ذ ا رذنز گ اذذذ تذغ الأضاع ف اذذذ دای آ م ترجا ص ز ا رصش داخ. اطع اع اا، غرة وا رذنز تا طش مح . (eXtra news, 2020, 14:52) .
ا ائع ر ع ط ا ح ص ز ا رطساخ، ئ ز ا اش ع ع ا ح

Back translation (Geri çeviri):

When he talks about the borders and the improving situation at the borders, they ignore his statement. He is not a politician; however, he was talking properly and he was covering these developments, but this is very bad.

Sınırlardan ve sınırlarda iyileşen durumdan bahsettiğinde, açıklamasını görmezden geliyorlar. O bir politikacı değil; ancak düzgün konuşuyordu ve bu gelişmeleri aktarıyordu ama bu çok kötü.

Tercümede Tercümanın Azaltma/Kısaltmaya Götme ve Açıklama Ekleme Sebepleri

1-Trump, platformun adını açıkça belirtmediği ve bunun yerine “Onlar” zamirini kullandığı için Twitter'a kafa karıştırıcı bir şekilde atıfta bulunuyor. Trump, " Tivitlerini kaldırdılar" ifadesini tekrarlıyor ve destekçisinin söylediği tek şeyin Trump'ın "iyi bir iş çıkardığı" olduğu fikrini tekrarlıyor ve görünüme göre bu tekrar, destekçinin hiçbir topluluk rolünü bozmadığı ve haksız yere sansürlendiğini söyledi. Ayrıca Trump, “cehennem” kelimesini küfür olarak kullanıyor; ancak Arapça ‘ya sıklıkla — اذذذ اذذذ olarak çevrilen kelimenin normalde bir Arap siyasetçi tarafından kullanılması beklenmez.

2-Trump'ın Twitter'a atıfta bulunmak için kullandığı zamir, tercümanın tivitleri kimin sansürlendiğini anlamasına yardımcı olmuyor gibi görünüyor.

3-Tercüman böylece tivitlere atıfta bulunan tüm tekrarları veya bunlara verilen yanıtları atlar ve küfür içeren cümleyi tamamen atlar. Twitter sansürüne atıfta bulunmak yerine دای آ م — ve ا رصش داخ "ترجا ص ز ا رطساخ" kısıtla açıklamalarını kullanarak kafa karıştıran ve fazla yüklenen cümleleri anlamlandırmaya çalışır.

4-Tekrarlanan içerik yerine ا ائع ر ع ط ا ح ص ز ا رطساخ. Ancak, yeni içerik orijinal anlamı taşımamaktadır. Karışıklık ve bilişsel yük, tercümanın anlamı saniiyeler içinde anlamlandırmasını engeller.

Kaynak: (El-Masry (المصري), 2022, s. 510-511)

Burada Trump'ın konuşma karakterinin genel hatları çizilirken aslında hem birey dili ve söyleminin politika mesleğinin ve dilinin normlarına ters düşmesiyle beraber,

tercümanların kültürel olarak da Arap kültür ve dilinde yeri olmayan konuları Arapça’ da nasıl aktaracaklarını düşündüren bir pozisyon oluşmaktadır. Aslında bu zorluk Trump’ı tercüme eden Fransız, Alman ve Japon tercümanlar için de geçerlidir:

“Trumpslation’ı tartışırken ve kötü durumlarını anlatırken, farklı milletlerden çevirmenler ve tercümanlar birçok sorundan bahsediyor. Fransız tercüman olan Bérengère Viennot, Zaretsky (2017) ile yaptığı bir röportajda, Trump’ı tercüme etmenin zorluğunun "konuştuğunda nereye gittiğini tam olarak bilmiyor gibi görünmesi (paragraf 8)" gerçeğinden kaynaklandığını belirtiyor. Ayrıca "sözcük dağarcığının sınırlı, sözdiziminin bozuk" olduğunu ve "aynı cümleleri defalarca tekrarladığını" gözlemliyor; bu nedenle, tercümanın mesajı güzel bir şekilde iletmesini zorlaştırır çünkü hatip olarak zayıf becerileri kaçınılmaz olarak çeviriye etkiler (Zaretsky, 2017, para. 8). ... Fokken'e (2017) verdiği bir röportajda, Trump’ı Almanca’ya çeviren Norbert Heikamp, Trump’ın tercümanların düşünme alışkanlıklarını zorlayarak neyin geleceğini tahmin etmelerini zorlaştırdığını açıklıyor (paragraf 13). Japon tercüman ve çeviribilim profesörü olan Chikako Tsuruta, Doshi ve McCurry ile yaptığı röportajda, Trump’ı yorumlarken bu tahmin hilesinin işe yaramayacağını, çünkü onun bilinç akışında genellikle mantık bulunmadığını açıklıyor (paragraf 16). Tsuruta, Trump’ın müstehcen bir dil ve kültüre özgü ifadeler kullanması veya genellikle siyasi konuşmalarda kullanılmayan kültürel referanslar yapması nedeniyle tercümanların işini zorlaştırdığını belirtiyor (Doshi & McCurry, 2017, para. 9, 12)” (المصري, ٢٠٢٢ (El-Masry), 2022, s. 487-488).

El-Masry burada diğer dillerden tercümanların Trumpslation konusunda zorlandığı noktalarda tercümede tahmin stratejisinin de pek işe yaramadığını vurgulamaktadır. Çünkü tercümanların tahmin stratejisini kullanımını aksine direnç uygulayarak devre dışı bırakan durumlar ve konuşmacılar olabilmektedir; Trumpslation örneğinde olduğu gibi ... Bu noktada KÖTM’ ün tahmin aktivasyonu olarak adlandırdığı, tercümede normal olarak uygulanan ve sadece bir öngörü yapmaktan ibaret olduğu varsayılan tahmin stratejinden farklılığına dikkat çekilebilir. Çünkü tercümanlarda ve özellikle ET icracılarında tahminin geleneksel bir kurtarıcı olmaya yetmemesi gibi durumlar oluştuğunda, tahminin çok daha sistematik ilerleyen bir hazırlığın parçası olabilmesi, aynı

mekanizmanın sunduğu ön verilerinden tercümanın bilişinde birtakım şemalar oluşturması, bu şemaların tetiklenerek performans zorlanmalarında sistemi yavaşlatmadan aksine karar almalarında tetikleyici bir unsur olması çok daha kurtarıcı ve motive sağlayıcı olabilir. Bu mekanizma önceki bölümlerde detaylandırılan ve çok daha sistemli bir ön hazırlık mekanizması olan KÖTM’ deki tahmin aktivasyonun çağrıştırır. Trumpslation adıyla ifade edilmek istendiği gibi beklenmeyen sürekli gerçekleştiği durumlarda performans anındaki akışta saniyelik çözümlerin üretilmesi salt tahmin desteği veya KÖTM’ deki tahmin aktivasyonu ile de mümkün olamayacağından, Trump veya başka bir KMÜ’ nün terminolojik olarak mercek altına alınması; özellikle birey dilinde söylem aktarımını zorlaştıran kültürel, retorik, deyimsele vb. gibi ifadeler karşılık gelecek KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji (Kelime ve İfade) Önerme Listesindeki gibi bir kelime ve ifade önermesi gerekmektedir. Tek başına böyle bir liste de KÖTM’ ün öngördüğü üzere yeterli olamayacaktır. KÖTM Dosyasında yer olan öğelerin tamamı ile bu gibi durumlarda bütüncü hacmini arttırarak ve KÖTM Ek Bilgi Metni⁴⁷ ne söz konusu KMÜ’ ye özel kullanılabilecek ekstra stratejiler eklenebilir. Örneğin Trump’ ın varsayılan araştırmanın dar bütüncüsü olan iki konuşmasındaki veriler için oluşturulan bir KÖTM Dosyası olsaydı bu dosyada yer alacak KÖTM Ek Bilgi Metninde mutlaka Trump’ a KMÜ olarak konuşmalarında bağlam dışına çıkabilecek beklenmedik kelime ve ifadeler, müstehcen ve küfür içeren kelime ve ifadeler, politik nezakete aykırı basit bir dil kullanımı, HK’ de karşılığı olmayan kültürel kelime ve ifade kullanımı, hedef kitlenin tanımadığı özel isim ve bilmediği ABD hükümet yapısı vb. gibi kelime ve ifade kullanımlarının olabileceğine dair veriler bulunmalıdır. Bununla birlikte kullanılması gereken stratejiler olarak Kadrić ve ark. (2022, s.77) tarafından tercümanların kullanabileceği dört strateji olarak: Doğrudan/dolaysız anlatım (explicitation), değiştirme (modification, azaltma/kısaltma (reduction) ve araya yerleştirme (interposition) verilebilir. Buna ek olarak gerektiğinde bilinmeyen kurumlar, kişiler için ise El-Masry’nin çalışmasında eklediği beşinci strateji olarak “açıklama” (explanation) (2022, s. 494) eklenmelidir.

KÖTM ile yukarıda tartışılan noktalardan bağ kuran güncel çalışmada bahsedilmesi gereken kayda değer son nokta tercümanın özellikle KT’ de ve çoğunlukla ET’ de

⁴⁷ Bkz. s. 26-27.

beklendiği üzere bir tam doğruluk ve bütünlük üzerine kurulu birebir tercüme anlayışı aslında kültürel ve birey dili faktörlerinden dolayı ulaşması neredeyse imkânsız bir gerçeği idealize etmektedir (Kardić ve ark., 2022, s.61). Bunu gerçekleştirmek çoğunlukla hem tüm tercümebilimcilerin ve tercümanların hem de KÖTM' ün en büyük hedeflerindendir. Ama bu tarz tercüme problemlerinde tercümanın ek stratejiler kullanması, müstehcen, küfür vb. gibi tercümede söylemsel aktarımı zedeleyerek zorlaştıracak ve HMA' nın alımlamasının nezaket kuralları gereği gereksiz ve kültürel olarak imkânsız olduğu durumlarda mecburiyet gereği ekiple yaptığı veya bireysel hazırlandığı durumlarda en uygun koşula göre aksiyon alma kabiliyeti ve hakkı vardır.

2.3.1.5. Tercüme Ön Hazırlık Modeli Olarak KÖTM' ün Kuramsal Dayanakları

Bu noktadan ilerlemeden önce belirtilmelidir ki; KÖTM' ün bir model olarak oluşturulmasındaki ana dayanaklardan önemli bir tanesi çeviri ve tercüme ön hazırlık konusundaki bilimsel çalışmaların veya yapılan ön hazırlıkların *(yani tercüme sürecini başlatan ve tüm aşamalarında etkin rol oynayan temelin inşası ve kaliteli bir tercüme çıktısı için gerekli ana element)* hala yeterli düzeye ulaşamamış ve net bir sistematige oturtulamamış olmasıdır. Bir başka deyişle ÇB dizininde ve TB genelinde ve özelinde ET – AT modlarında tercüme etkinliğinin tüm aşamalarına yönelik *(tercüme ön hazırlıkları dahilinde en başından; terminolojik- bireysel araştırma, medya-konferans geçmişi, en sonuna kadar; tercüme çıktısı ve bu çıktının kalitesi ve anlaşılabilirliği konusundaki KMÜ ve HK memnuniyeti)* ve aynı zaman diliminde bireysel olarak farklılık ve çeşitlilik gösterebilen birey diline ait kültürel, söylemsel, retorik aktarım gerçekleşirken yaşanan terminolojik, psikolojik ve bilişsel zorlanmaya karşı koyabilecek, kriz çözümünün tamamını kapsayan sistemli bir tercüme hazırlığının ve eğitiminin olmayışıdır. Aslında deneyimli ET ve AT icracılarının KT performansından önceki rutinlerinin bazen belirgin farklılıklar gösterebilmesine karşın; çoğunluğunun tercümeye yönelik yapılacak ön hazırlıklarının birbirine oldukça benzerlik gösterdiği yadsınamaz bir gerçektir. Yazılı olmayan ama her tercümanın mesleki yönelim ve alışkanlıklarına göre düzenlediği bilinen bu KT hazırlıkları ve rutinlerinin bilimsel çalışmaların yeterli düzeyde ana nesnesi olarak incelenmemiştir. TB literatüründeki tercüme ön hazırlığı konusundaki bu eksiklik sayıca yeterli akademik araştırmanın olmayışı, kökeninde ise tercüme ön hazırlığının TB bölümlerinde sistematik ve standart bir eğitim veya ders ile verilmediği gerçeğinden ileri

gelmektedir (Gile, 2002, 2005, 2009; Luccarelli, 2006; Galaz, 2011; Kauling, 2012; Nicodemus ve ark., 2014; Nelson, 2016; Rice, 2020). Bu gerçeğe karşın, yeterli sayıya ulaşamasa da bazı araştırmacıların kısıtlı denilebilecek bazı tercüme türlerinde (çoğunlukta işaret dili tercümesinde olmak üzere) ön hazırlığın tercümeğe sağladığı katkı açısından araştırmalar yapmış ve yapmaya devam etmektedirler.

KÖTM' ün bir model olarak etkinliğine duyulacak ihtiyaç ve tercüme ön hazırlığının ders olarak (ileriki çalışmalarda daha detaylı incelenmek üzere KÖTM'ün önerdiği KÖTM Eğitiminin gerekliliğini vurgulayan) üniversitelerde veya özel kuruluş veya topluluklar kapsamında özel eğitim (tanıtım semineri- eğitim seminer serisi) olarak verilmesi gerekliliğine katkı sağlayabilecek kuramsal çalışmalar bulunmaktadır. Bunların ilki işaret dili tercümesi kapsamında Swabey, Nicodemus ve Taylor' a (2014) ait *Amerikan İşaret Dili-İngilizce Tercümanları Tarafından Başkan Barack Obama'nın Açılış Konuşmasını Yapmak İçin Kullanılan Hazırlık Stratejileri* adlı makale çalışmasıdır. Söz konusu çalışmada araştırmacılar *Amerikan İşaret Dili- AİD (American Sign Language/ ASL)* tercümanlarının yapacakları tercüme performansından önce bir ödev verilmişçesine çalışmaya ve ön hazırlıkta bulunmaya verdikleri önemin altını çizmiş; bununla birlikte çalışmaya dair tercümanların ne tür stratejileri kullandıklarına dair veriler sunmuştur. Çalışmanın metodolojisi işaret dili tercümesinde tercümanlar tarafından nasıl gerçekleştirildiğine dair video kaydı alınması, aynı zamanda hazırlık sonrası deneyimli tercümanlardan yaptıkları işaret dili tercümesi için geriye dönük performans stratejileri ile ilgili mülakat protokolünü doldurmaları istenerek yazılı veri edinilmesi oldukça pratik bir bakış açısı sunmaktadır.

Çalışmada altı deneyimli AİD konferans tercümanına o dönemin ABD ülke yöneticisi olan Başkan Barack Obama'nın 2009 açılış konuşmasının tam metnini AİD' e dönüştürme hazırlığı için 20 dakika süre, malzeme olarak boş kâğıt, kalem ve İngilizce sözlük ve ek olarak, araştırmacılar geriye dönük bir mülakat raporu verilmiş, ancak bilgisayar veya internete erişim izni verilmemiştir (Swabey, Nicodemus, & Taylor, 2014, s. 34). Araştırma öncelikle uyaran olarak işaret dili tercümanlarına dizüstü bilgisayarda hoparlörlü konuşmanın video kaydının tercümanlara izletilmesiyle başlamış ve AİD tercümanlarının performansları bir dijital video kamera ve mini DVD kasetleri kullanılarak kaydedilmiştir (Swabey, Nicodemus, & Taylor, 2014, s. 33). Süre bitiminde ise yaptıkları tercümeğe ilişkin sözlü olarak geriye dönük hazırlanma stratejilerine ilişkin

mülakat raporu istenmiştir. Geriye dönük yaptıkları tercüme ön hazırlığı ile alakalı sorular şunlardır:

“Geriye Dönük Mülakat Soruları

1. Tercümeye hazırlanmak için hangi süreçten geçtiğinizi anlatır mısınız?
 - A. Varsa, gelmeden önce ne yaptınız?
 - B. Konuşma metnini hazırlık aşamasında ve tercüme sırasında ne şekilde kullandınız?
 - C. Boş kâğıdı kullandınız mı? Sözlüğü kullandınız mı? Ne şekilde?
2. Tekrar hazırlansaydınız, aynı şey olarak tekrar yapacağınız şey ne olurdu veya neyi farklı yapardınız?
3. Hazırlığınız tercümenize hangi yönlerden yardımcı oldu?” (Swabey, Nicodemus, & Taylor, 2014, s. 44).

Yukarıda ana hatlarına değinilen araştırmada KÖTM ile bağdaştırılabilecek önemli birkaç nokta bulunmaktadır. Bunlardan ilki KMÜ’ nün tercüme edilecek konuşma esnasında tercümana beden dili öğelerinin tamamı ile sunduğu semiyotik verilerin HS inşasındaki vazgeçilmezliğidir. Bir tercüme türünde (hangisi ve hangi modda olursa olsun, hatta yazılı çeviri performanslarında da aynı olmakla beraber) bu çalışmada uygulandığı üzere tercümanlara ilgili KMÜ’ nün konuşmasının videosu izlettiriliyor. Önceki bölümlerde KÖTM’ ün semiyotik söylemin algılanması ve inşasında tercümanların KMÜ’ yü bu anlamda inceleyebilmesinin, jest, mimik, beden dili, hissedilen ruh halinin vb. gözlenebilen tüm verilerin tercüme ve tercüme hazırlığına katkı sağlayacağı gerçekliği burada da vurgulanmış olmaktadır. Hatta KÖTM’ de semiyotik söylem algısı ve inşasına verilen değerden mütevellit gerektiğinde, tercih edildiğinde KÖTM Tercümanı bireyselliğinde bütüncenin az olduğu durumlarda kendi aşına yaptığı bu gözlem içim KÖTM model olarak ekip yardımıyla yani KÖTM Ekibinde bulunan davranış bilimleri uzmanı veya beden dili uzmanıyla bu verileri toplayabilmekte, hazırlıklara KÖTM Dosyasına dahil edebilmekte ve böylece tercümanın işini kolaylaştırıp sağlamlaştırabilmektedir.

Bunlardan ikincisi ise araştırmaya katılan AİD tercümanlarının başlangıçta tercüme etkinliği alanına varmadan bir hazırlık yapmadıklarını bildirmelerine rağmen; istendiğinde aslında birtakım hazırlıklar yapmış oldukları gerçeğinin sunulmasıdır:

Tablo 5: Araştırma Sahasına Varmadan Önce Tercüman (TERC.) Hazırlık Stratejileri

Bildirilen Stratejiler	Terc. 1	Terc. 2	Terc. 3	Terc. 4	Terc. 5	Terc. 6	Toplam Strateji
Gelmeden Önce Yürütülen Hazırlık Stratejilerine Hayır Cevabı Bildirenler		✓	✓ *	✓ *			3
Dikkate Alınan (Özenilen) Profesyonel Kıyafet ⁴⁸	✓				✓		2
Kişisel Bakıma (Örneğin Yeterli Uykuya, Yemek Yemeğe, Stresi Düşük Tutmaya) Özen Gösterme	✓						1
Hedef Kitleyi Dikkate Alma	✓		✓				2
Zihinsel Oyunlar veya Eşanlamlı Pratik Yapmakla İlgilenme						✓	1
Kendi Kendiyle Motivasyon Konuşması (Pozitif Konuşma) Yapma				✓			1
Toplam Tercüman	3	1	1	2	1	1	

*[Not: Tercüman başlangıçta herhangi bir hazırlığının olmadığını bildirdi; fakat istendiğinde hazırlıklardan bahsedildi bir hazırlıktan bahsedildi.]

Kaynak: (Swabey, Nicodemus, & Taylor'dan çevrilmiştir, 2014, s. 33)

⁴⁸ Professional Attire (n.): Profesyonel Kıyafet; KÖTM' e göre tüm tercümanlar (hatta çevirmenler için hangi tercüme ortamında olursa olsun) kabin içinde veya dışında olsa da başta tercümanın motivasyonuna katkı sağlaması açısından sonrasında ise KMÜ- KK ve HK tarafından düzgün algılanması yönünden kıyafet seçiminin şık ve derli toplu olması, özenilmesi oldukça önemli bir etkidir.

* Yazarlar *profesyonel kıyafet (professional attire)* konusuna gösterilen özeni tablo altında yer alan orijinal dipnotta şu şekilde aktarmaktadır: “Kıyafet, işaret dili tercümanları için son derece önemli bir husustur; çünkü onlar çalışırken izleyici üyeleri tarafından görülebilir. Buna ek olarak, işaret dili tercümanları geleneksel olarak cilt tonlarıyla en yüksek düzeyde kontrast oluşturan giysiler giyerler” (Swabey, Nicodemus, & Taylor, 2014, s. 35).

Yukarıdaki tablodan tercümanların başta “hayır” deseler de mesleki bir refleks olarak belirtilen altı stratejiden bazılarını veya aynı anda birkaçını uyguladıkları anlaşılmaktadır. Bu durumun KÖTM’ ün neredeyse her tercüman tarafından mesleki refleks veya rutin olarak tercümeye ön-hazırlık veya tercümeye hazırlanma konusunda zaten sahip olduklarını iddia ettiği alışkanlıklarının yeterli özenle kabul edilmeyerek arka plana atıldığını⁴⁹ göstermektedir. Dolayısıyla tercümanların bu çalışmada ortaya çıktığı gibi tercümeye ön-hazırlık kavramıyla ilgili bireysel farklılıklar gösteren stratejik aksiyonlar almalarına rağmen bu eylemlerini sözlü şekilde ifade etme gereği duymadıklarını görmekteyiz. Bu durum deneyimli her türden tercümanın, özellikle KT icracılarının halihazırda uyguladıkları hazırlık pratiklerini KÖTM’ ün bir tercüme ön hazırlığı modeli olarak resmi ve sistemli bir mekanizma çerçevesinde adlandırma iddiasının olabilirliğini yansıtmaktadır. Araştırmanın ikinci aşamasında tercümanların yirmi dakikalık hazırlık sürecinde geriye dönük mülakatta kullandıklarını belirttikleri stratejiler ise şu şekildedir:

⁴⁹ Bu görmezden gelme, arka plana atma veya reddetme durumu KÖTM kavramı içerisinde sonraki çalışmalarda KÖTM Tercümanının Psikolojisi, KÖTM Tercümanının Bilişsel Pratikleri adı altında iki alt başlıkla KÖTM Psikolojisi (KÖTM öncesi ve sonrası tercüman psikolojisi, KÖTM kapsamında tercüman bilişi, KÖTM farkındalığı vb. gibi) araştırma konuları kapsamında sebepleriyle açığa çıkarılabilir.

Tablo 6: Araştırma Sahasına Vardıktan Sonra Tercümanların (TERC.) 20 Dakikalık Hazırlık Sürecinde Kullandığını Bildirdiği Stratejiler

Uygulandığı Bildirilen Stratejiler	Terc. 1	Terc. 2	Terc. 3	Terc. 4	Terc. 5	Terc. 6	Toplam Strateji
Tercüme Metnini En Az İki Kez Okudum				✓	✓	✓	3
Kalemle Metindeki Kelime ve İfade Kalıplarının (Öbeklerin) Altını Çizdim		✓		✓	✓	✓	4
Tercüme Metninden Direk Notlar Aldım					✓	✓	2
Metindeki Olay ve Fikir Listesini Belirledim (Ör. : Parmakla Öğeleri İşaretleyerek “Metotları Listeledim”)			✓	✓	✓		3
Metaforları Tanımladım					✓	✓	2
Belirli Segmentleri AİD’ e Tercüme Ettim (Prova Yaptım)	✓			✓		✓	3
“Anlaşılması Güç” Terimleri Belirledim	✓				✓		2
Konuşmanın Nihai Hedeflerini /Temalarını Belirledim				✓	✓		2
Bilerek Atılan Kısımları Dikkate Aldım (Değerlendirdim)	✓			✓	✓		3
Hedef Kitle Üzerinde Oluşacak Etkiyi Dikkate Aldım (Değerlendirdim)			✓	✓	✓		3
Toplam Tercüman	3	1	2	7	9	5	

Kaynak: (Swabey, Nicodemus, & Taylor’dan çevrilmiştir, 2014, s. 37)

Gerçek hazırlık sürecinde tercümanların kullandıklarını belirttikleri stratejiler aslında diğer tüm tercüme türleri ve modlarında birçok tercümanın da ortak olarak kullandıkları fakat bireysel farklılıklar ortaya koyduğu gözlenmektedir. Aşağıdaki bulgularda bu açıkça izlenmektedir:

- “Tercümanların nasıl hazırlanmaları gerektiği konusunda benzer stratejileri yoktu.
- Tercümanların tercüme ödevi (deney) alanına gelmeden önce nasıl hazırlanılacağı konusunda benzer stratejileri yoktu.
- Tercümanların materyal kullanımı (ör.; metin, boş kâğıt, kalem, sözlük) değişti.
- Tercümanlar tercüme sırasında konuşma metnini veya notları kullanmadı.
- Her tercüman hazırlık sürecini farklı şekillerde anlattı. Bu tür tercüme için standart veya en iyi uygulamalardan veya "rutinlerden" söz edilmedi. Hepsisi deneyimden konuşuyor gibiydi, fakat yaklaşımları (eğitimle) öğrenilmiş veya sistematik bir hazırlıktan bahsetmiyordu.
- Yalnızca tek bir strateji (ör. konuşma metnindeki önemli kelimeyi/ öbekleri vurgulayıp ve altını çizmek gibi) tercümanların yarısından fazlası tarafından bahsedilmiştir.
- Konuşmayı en az iki kez okuyan üç tercüman konuşmanın tamamını okumaya güç yetiremeyen tercümanlara göre daha fazla hazırlık stratejisi kullandı ve hazırlıkları ve tercüme performansı konusunda daha olumlulardı.
- Tüm tercümanlar bunun zor bir tercümanlık görevi olduğundan bahsetmiştir, özellikle orijinal konuşmanın yoğunluğuna (anlaşılma konusundaki güçlüğüne) atıfta bulunarak” (Swabey, Nicodemus, & Taylor, 2014, s. 39).

Buradaki bulgulardan tercümanların görevlerine hazırlanırken bireysel farklılıklar gösterdiği ama ortak ve öğrenilmiş, KÖTM’ ün ve KÖTM Eğitiminin önerdiği gibi sistematik ilerleyen bir çerçeveden hazırlık yapmadıklarını bildirdiklerini görmekteyiz. Tercümanların hiçbirinin tercüme esnasında konuşma metnini veya notları kullanmaması aslında KÖTM Dosyası bilgilerinin ve içindeki KÖTM Ek Bilgi Metninin tamamen tercüme ön-hazırlık safhasında kullanılarak tercüme performansının temelini oluşturmada kullanılması seçeneğini ortaya koymaktadır. Özellikle bulgulardan KÖTM

Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji Önerme Listesinin tercümelerde oldukça pratik ve etkin sonuçlar vereceğini ve halihazırda zaten sistematığe oturtulmamış halinin de bu makaledeki tercümanların yarısından fazlasının konuşma metnindeki önemli kelimeyi/öbekleri vurgulayıp ve altını çizmelerinin tek strateji olması KÖTM Terminoloji Önerme Listesinin etkinliğini kanıtlayan bir bulgu dikkat çekmektedir; ki KÖTM’ de bireysel konuşma bütüncesi esneyip, küçülebiliyor, kelime, ifade ve öbekler sıklığa ve öneme göre, tercümanı zorlama derecesine göre seçilip ekstradan HD’ deki karşılığı önerme olarak listeleniyor; salt altı çizilerek vurgulanmıyor da denebilir. Ulaşılan altıncı bulgu ise KÖTM Bütüncesi analizin yapılması ve bu bütünceden tercümanın haberdar olması veya edilmesinin önemini perçinlemektedir. Bunun sebebi ise tercümanların ön-hazırlıkta uyguladığı strateji sayısının ve etkinliğinin konuşma metnini okudukça arttığı – yani konuşmanın bağlamsal ve dilbilimsel yapısını daha iyi çözdüğü için ona uygun hazırlık elemanlarını veya yöntemlerini kullanarak aktarımı daha sağlıklı yapacağı konusunda güvenini ve motivasyonu anlamlı şekilde arttırmasıdır. Bu konuşma metnini okudukça tercüme hazırlığı konusunda sağlanan hakimiyet ve motive konuşma metnini tanımaya ve okumaya çalışmayan tercümanlar için söz konusu olamamış ve yeterli motiveyi sağlayamadan tercümeyle başlamışlardır. Bulgulardan sonuncusuna gelince Obama’ nın 2009’da açılış yaptığı konuşmanın politikacı olması hasebiyle politik söylem dokusu sebebiyle yoğun, karmaşık ve zorlu öğeler içeren bir konuşma olduğu hazırlık stratejileri bireysel farklılık gösteren tüm tercümanlarca kabul edilen bir konu olmuştur. Bu durum ise bu tezin örnekleminin politik ve global aktörlerden bir başkası olmasından dolayı üreteceği konuşma metinlerinin tercüme görevi konusunda tercümanlara benzer zorlukları ihtiva eden bir performans süreci yaşatabileceğinin vurgulamaktadır. Sonuç olarak hazırlık konusunda yeterli özeni göstermeyi, farkındalığını yaşamayı ve onu sistematik şekilde kullanmayı tercih etmeyen tercümanların zorlu bir hazırlık süreci geçirdiğinden politik söylem içeren konuşma metinlerini çözümleme ve HD’ de yeniden üretme aşamasında zorlandığını görmekteyiz. Dolayısıyla araştırmanın bu bulguları sınırları çok daha net çizilmiş ve bilinçli bir eğitimle öğretilen bir tercüme ön hazırlık pratiği ile (ör.; KÖTM) veya benzer bir temele oturtulmuş tercüme ön hazırlığı stratejileri ile tercüme hazırlık süreci ve çıktısının kalitesinin arttırılabileceğine işaret etmektedir. Ve unutulmamalıdır ki burada sadece işaret dili tercümanlarına yönelik önemi vurgulansa da

KÖTM' e göre aslında her türden tercüme ve özellikle KT' de ET deneyimi kritik öneme sahip ve önceden hazırlanılmaya değerdir.

KÖTM' ün bir tercüme ön-hazırlık modeli olarak kuramsal olarak ilişkilendirilebileceği birçok noktaya sahip güncel ve dikkat çekici diğer bir tercüme hazırlığı konusundaki çalışma Kunz, Stoll ve Klüber (2021)' e ait *HeiCIC: A Simultaneous Interpreting Corpus Combining Product and Pre-Process Data* (*HeiCIC: Ürün ve Süreç Öncesi Verileri Birleştiren Bir Eşzamanlı Tercüme Bütüncesi*) adlı makaledir. Araştırmalar birçok otoritenin dijital çağ diye adlandırdığı günümüze paralel bakış açısıyla HeiCIC⁵⁰ adını verdikleri ve içinde zamana göre ayarlanmış konuşma transkriptleri, ses dosyaları ve ek açıklama katmanlarıyla birbirinin tamamlayıcısı olan semiyotik ve farklı hazırlık malzemelerinden oluşan bir ET bütüncesini tanıtmaktadır Bu bütünce tercüme türlerinde özellikle semiyotik söylem analiz ve inşasına oldukça önem veren KÖTM Analizinin türlerine göre esneyebilen KÖTM Bütüncesini akla getirmektedir. KÖTM Bütüncesi türleri olan Manuel KÖTM Analizi ve YZD-KÖTM Analizi tercüme olayı koşulları olan tercüme hedeflerine; yani interpretuma göre, KMÜ' nün incelenmesi talep edilen konuşma hacmine, özel süre koşulu, varsa özel isteklere vb. göre genişleyip daralabilmektedir. KÖTM Bütüncesi Manuel KÖTM Analizi olduğunda bütünce en az 55 en fazla 70 konuşmanın incelenmesi ile ve KÖTM Tercümanının genellikle bireysel incelemesi ile işlenmektedir. Fakat özel yazılım desteği veya Makine Destekli KÖTM (MD- KÖTM/ MAPIM- Machine Aided PIM) Analizi tercih edilirse tercümanın kararına göre bütünce hacmi ekiple veya ekipsiz çalışma seçeneğine göre yine orta hacimli ölçekte genişleyebilmektedir. Bu genellikle en az 70 ve en fazla 200 konuşma aralığını ihtiva etmektedir. Şüphesiz bu tezin nihai hedefi olan YZD-KÖTM Analizi için ise en az 200 en fazla kaç konuşma olacağı KÖTM Danışanı talebi ile belirlenebilecek, her iki dilin eşleşmeleri ve farklı ilişkilerinin de dahil edildiği en yüksek kapasite ile çalışan bir KÖTM Bütüncesi oluşturulacaktır. Ayrıca KÖTM Analizinin hedefleri, manuel veya MD veya YZD ile otomatikleştirilebilen KÖTM Analizi, KÖTM Bütüncesi, KÖTM Ek Bilgi

⁵⁰ “Heidelberg Konferans Tercüme Bütüncesi entegre edilmiş bir dizi ET alt bütünce harmanlamasını ihtiva etmektedir. HeiCIC, sekiz dilde öğrenciler ve profesyoneller tarafından ET ile Dil Hizmet Sağlayıcısı (DHS- LSP/ Language Service Provider) alanlarından özgün konuşmalar içerir. İngilizce-Almanca çekirdek bütüncesi, konferans tercümesi iş akışını görselleştiren ön işlem verileriyle uyumludur” (Kunz, Stoll, & Klüber, 2021, s. 8).

Formu içeriğinde yer alan bilgilere benzer türde öğeleri olan (ör.; tercüme ortamı ve öğeleri, belli ise katılımcı türü ve sayısı, organizasyon akışı, görsel işitsel veriler vb. gibi ve analizler içeren KÖTM Dosyası dahilindeki bilgiler türünde) bir niteliğe sahiptir:

“HeiCIC, DHS (Dil Hizmeti Sağlayıcısı/ Language Service Provider- LSP) 'nin son derece teknik doğasının ve bilimsel konferansların bilgi edinme, içerik organizasyonu ve terminoloji yönetimi için yapılandırılmış, kısmen otomatikleştirilmiş bir iş akışı gerektirdiği özgün profesyonel ortamların haritasını çıkarmak için tasarlanmıştır. Bütünce tasarımı, bu ön işlem verilerini hem orijinal konuşmalarla hem de tercümelemlerle çıktısıyla hizalaması bakımından benzersizdir. Bu, DHS ayarlarında kullanılan gelişmiş tercüme stratejileri ve dolayısıyla süreçle ilgili fenomenler hakkında içgörü sağlarken, diğer bütünceler tipik olarak ürün verilerine odaklanır ...” (Kunz, Stoll, & Klüber, 2021, s. 9).

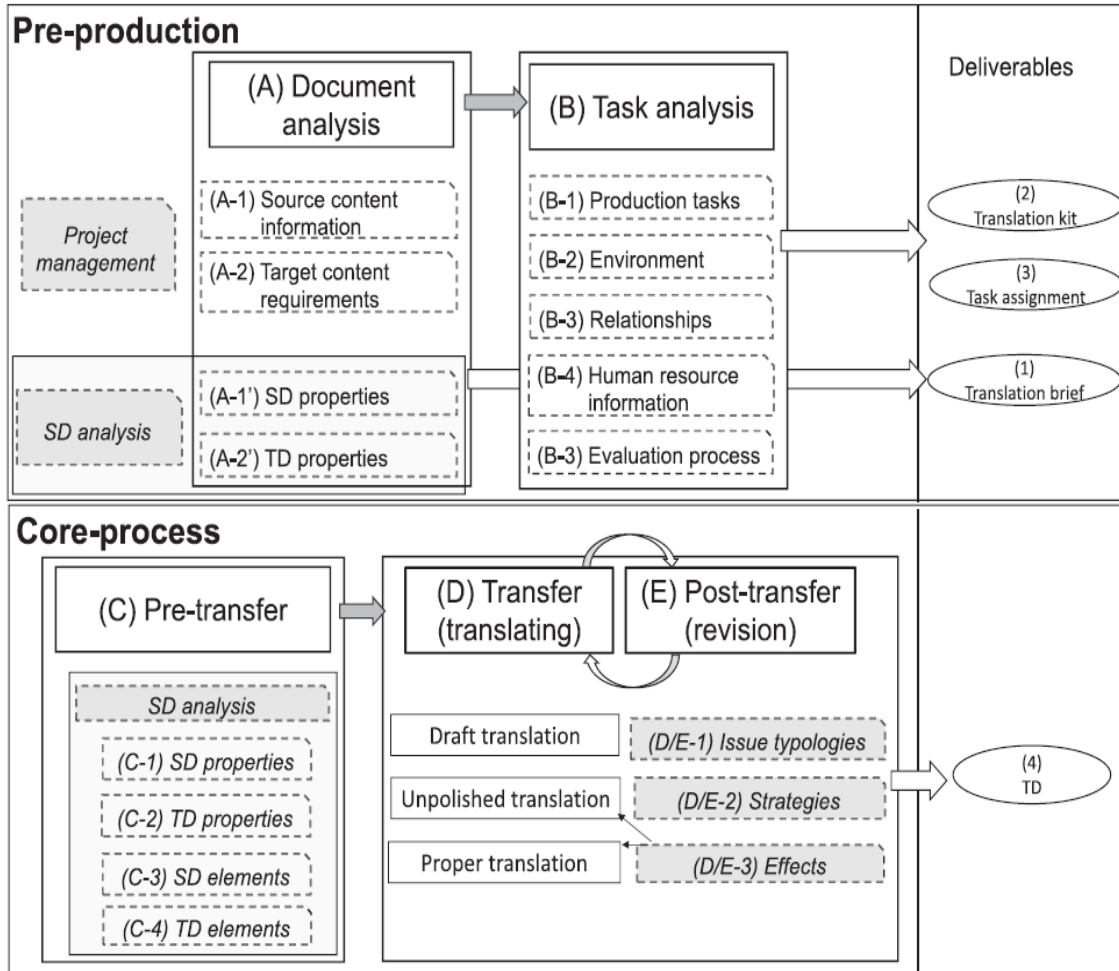
Çalışmada tercüme hazırlığına özel organize edilen bir bütünce olan HeiCIC ile araştırmacılar tıpkı KÖTM Analizinde olduğu problem temelli, çok boyutlu ve kapsamlı, prensipleri belirgin, KT iki modunun performansını zedeleyebilecek koşullara çözüm üretebilecek problem temelli ilerleyen bir metodoloji uygulamıştır. Araştırmacılar ilk olarak KÖTM’ ün de tercüman, tercüme süreci ve çıktısının kalitesinde azami fayda sağlayacağını düşündüğü konulardan biri olan *bilişsel yük* konusuna odaklanmıştır. Onlara göre tercüme ön hazırlığında asıl araştırma aracı olarak kullanmayı tercih ettikleri “Bütünce, stratejik bilişsel yük yönetimine ve bunun tercüme çıktısı üzerindeki etkilerine odaklanan bir dizi araştırma sorusunun takibine hizmet eder” (Kunz, Stoll, & Klüber, 2021, s. 8). Araştırmacılar bilişsel yük tetikleyicilerini (KÖTM Analizinin de tercüme öncesi teşhis edip tercümana önermeleriyle sunması gibi ve de KÖTM’ de de yer alan) manuel veya yarı otomatik formlarda teşhis edip çözüm getirme konusuna eğilmişlerdir. Bu nedenle araştırmacılar ilk olarak ön işlem verileri olan bir konuşmada beklenen sorun tetikleyicilerle başa çıkmak ve tercümanların bilişsel yüklerinin zirve yapmasını engellemek için görsel destek materyalleri kullanmaktadırlar. Bu problem temelli bütünce aracılığı ile yapılan araştırmanın tıpkı KÖTM’ de olduğu gibi KT ve iki moduna, kaynak metinlere ve oradaki kelime ve öbek eşleşmelerine önermeler sunarak odaklanması, semiyotik verileri (görsel destek materyalleri diye adlandırdıkları verileri) işlemesi oldukça dikkat çekmektedir. Araştırmacılar bu konuyu ilk adımda KM’ de bulunan sorun tetikleyicilerini belirleyerek başladıklarını, bunların ise daha çok “... yapılandırılmış

sayılar, özel isimler gibi kategoriler, eş dizimler, terminoloji ve karmaşık ifadeler” olduğunu ifade etmekte ve “Gönderenle ilgili sorun tetikleyicileri (ör. aksan) veya teknik sorun tetikleyicilerinin projenin sonraki aşamalarına entegre edilebilir” diye eklemektedir (Kunz, Stoll, & Klüber, 2021, s. 10). İkinci olarak HD’ de karşılığı olmayan problem tetikleyiciler belirlenir ve KM sorun tetikleyicisinin aktarım kategorisine ile alakasına göre sınıflandırılır çünkü araştırmacılara göre “Aktarım kategorileri kategori seçenekleriyle anlamsal ilişkilere odaklanan sorun tetikleyici kategorisine göre belirlenir”, sonrasında yer alan üçüncü adımda,

“Tercümenin iş akışının önemli bir parçası olarak tercüme çıktısı ön işleme ilişkilendirilir, bunlar tercümanlar tarafından hazırlanan görsel destek materyalleri” dir (Kunz, Stoll, & Klüber, 2021, s. 11). KÖTM Analizi, HD’ de söylem inşasında GDP (Amos, Seeber ve Pickering, 2022, s. 219) den eklektik yapısı sebebiyle görsel verilerin tercümede vazgeçilmezliği yönünden kuramsal etki almaktadır. Bununla birlikte farklı olarak yukarıda bahsedilen özel bütüncedeki tercümanların hazırladığı görsel destek materyalleri – hem kabin içi hem kabin dışı durumlarda muhtemelen slaytlar, resimler vb.- haricinde KÖTM tercümede KMÜ üzerinden ve özelinde tasarlanacak söylemsel kumaşı karakterize eden işitsel verileri; ör.; ses tonu vb. gibi öğeler ve de gözlemlenebilen her türlü veri (ör.; ruh hali de dahil vb.) ile birleştirerek aktarımda oluşabilecek problemleri bertaraf etmek ister. Bütünce temelinde sunulan bu tercüme hazırlık modeli daha birçok bilimsel yönü, yenilikçi anlayışı ve yapılandırılması açısından KÖTM ile benzerlik göstermekte, hatta KÖTM Bütüncesi ayrı olarak ileriki çalışmalarda yapılandırılmak veya geliştirilmek istenirse bu kuramsal temelde de ele alınabilir.

Tercümede süreç odaklı, sistematik ve eklektik bir ön hazırlık modeli olma iddiasında olan KÖTM’ ün kuramsal olarak ilişkilendirilebileceği son güncel çalışma Yamada, Kageura ve Miyata (2022)’ya ait olan ve *Metalanguages for Dissecting Translation Processes (Çeviri Süreçlerini İncelemek İçin Üst Diller)* adlı kitapta yer alan *Modelling The Process of Translation Using Metalanguages (Üstdilleri Kullanarak Çeviri Sürecini Modelleme)* isimli eserdir. Şimdilik yazılı çeviriye odaklanmasa da nihai hedefleri arasında tüm ÇB üst alanı TB alanına hitap etmek isteyen KÖTM’ ün bu çalışmayla vizyonel bakış açısını anlamak mümkün olacaktır. Araştırmacıların bu kitap bölümünü kaleme almalarının asıl sebebi olarak dil dışı öğelerin oluşturduğu üst dillerin elementlerini tanımlamak ve çeviri süreç ve çıktısının nasıl etkilendiğini aktarabilmek

olduğunu ifade etmektedirler. Bu bakış açısının tercüme süreci bileşenleri ve çıktısı üzerindeki etkisi de yadsınamaz. Bu bağlamda süreç odaklı bir bakış açısıyla ilgilenen araştırmacıların ilk bölümde KÖTM' ün tercüme ön hazırlığını teşkil ederek tüm tercüme süreci ve çıktısını etkilemesi gibi tercümenin temelini oluşturduğunu düşündükleri asıl konu olan üretim öncesi süreci incelemişlerdir.

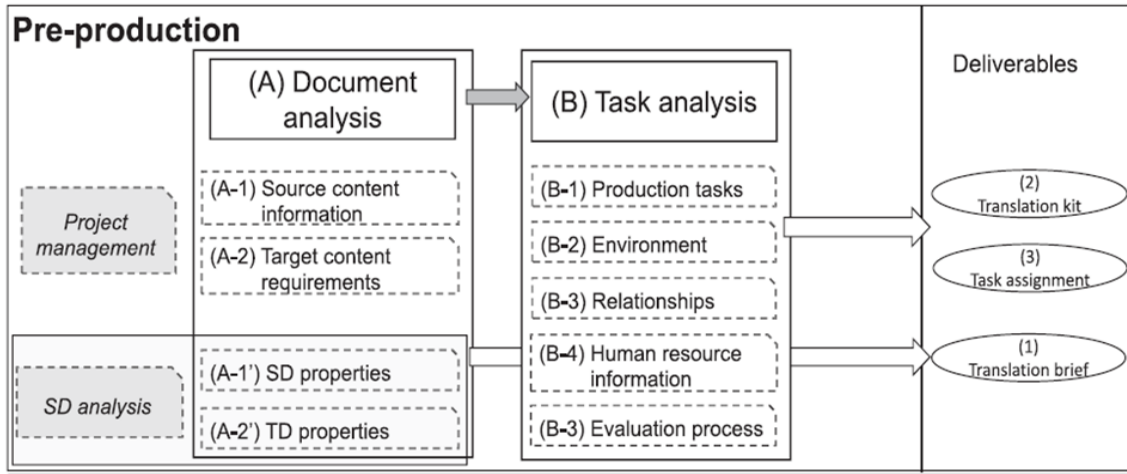

Şekil 21: Çeviri Süreçleri ve Üst Diller

Kaynak: (Yamada, Kageura, & Miyata, 2022, s.132)

Yukarıda çeviri sürecini iki ana bölüm olan *üretim öncesi süreç (pre-production process)* ve *asıl süreç (core process)* olarak ayıran bilim insanları üretim öncesi süreci kendine has prensiplerle ilerleyen bir proje yönetimi olarak görselleştirmiştir. KÖTM Analizindeki basamaklar ve bulguların paralel ilerlediği süreç de en başından sonuna kadar tüm bileşenleri ve aktörleriyle aslında önemli bir tercüme inşasının kişiye özel şekilde projelendirilmesinden hareketle KÖTM Projesi olarak tanımlanabilir. Böylelikle çeviri veya tercüme sürecinde etkin rol oynayan çevirmen, tercüman veya eğitmenler; KÖTM

Analizinde ise KÖTM Tercümanı, KÖTM Ekip Elamanları, KÖTM Eğitmenleri çeviri veya tercüme sürecinin üretim öncesi aşamasının sorunsuz işlemlerini sağlayan ve birtakım özel görevler yüklenen “proje yöneticileri” veya “koordinatörler” dir (Yamada, Kageura, & Miyata, 2022, s.131). Üretim öncesi süreçte bu tercümenin asıl işleyeceği süreci detaylarıyla organize eden proje yöneticisi olan çevirmen yapılacak çeviri için bir takım proje tasarımları oluşturmaktadır; bunlar “(1) bir çeviri özeti, (2) bir çeviri kiti ve (3) görev atamaları” ndan oluşur (Yamada, Kageura, & Miyata, 2022, s.131). Böylelikle asıl çeviri- aktarım sürecinin ön aşaması olan üretim öncesi süreç KÖTM’ ün önerdiği gibi belirli niteliklere sahip bir sistematığa oturtulur ve bu aşamada her öge ile her öznenin hangi çeviri çarkını çalıştıracığı önceden atanmış olur. Örneğin “çeviri özeti, görev ataması sağlanan tercümanlar için talimatlar içerir; çeviri kiti(seti) ise çevirmen için vazgeçilmez olan kaynak dosyaları, çeviri belleklerini, terim tabanı ve stil kılavuzlarını içeren bir dizi çeviri materyalinden oluşmaktadır; son olarak görev ataması ise kimin hangi görevi yerine getireceğini tanımlar” (Yamada, Kageura, & Miyata, 2022, s.131-132).

Şekil 22: Üretim Öncesi Süreç ve Alt Aşamaları

Kaynak: (Yamada, Kageura, & Miyata, 2022, s.132)

Üretim öncesi süreç ise araştırmacılar tarafından iki alt segmente ayrılmıştır; bunlar belge analizi ve görev analizidir. Belge analizi, çeviri özetinin oluşturulmasına karşılık gelirken; şemada görüldüğü üzere “belge analizi alt süreci, (A-1) kaynak belge (KB) bilgisi ve (A-2) hedef belge (HB) gereksinimleri işlemlerine bölünmektedir” (Yamada, Kageura, & Miyata, 2022, s.132). Görev analizi ise bir çeviri kitinin oluşturulması ve

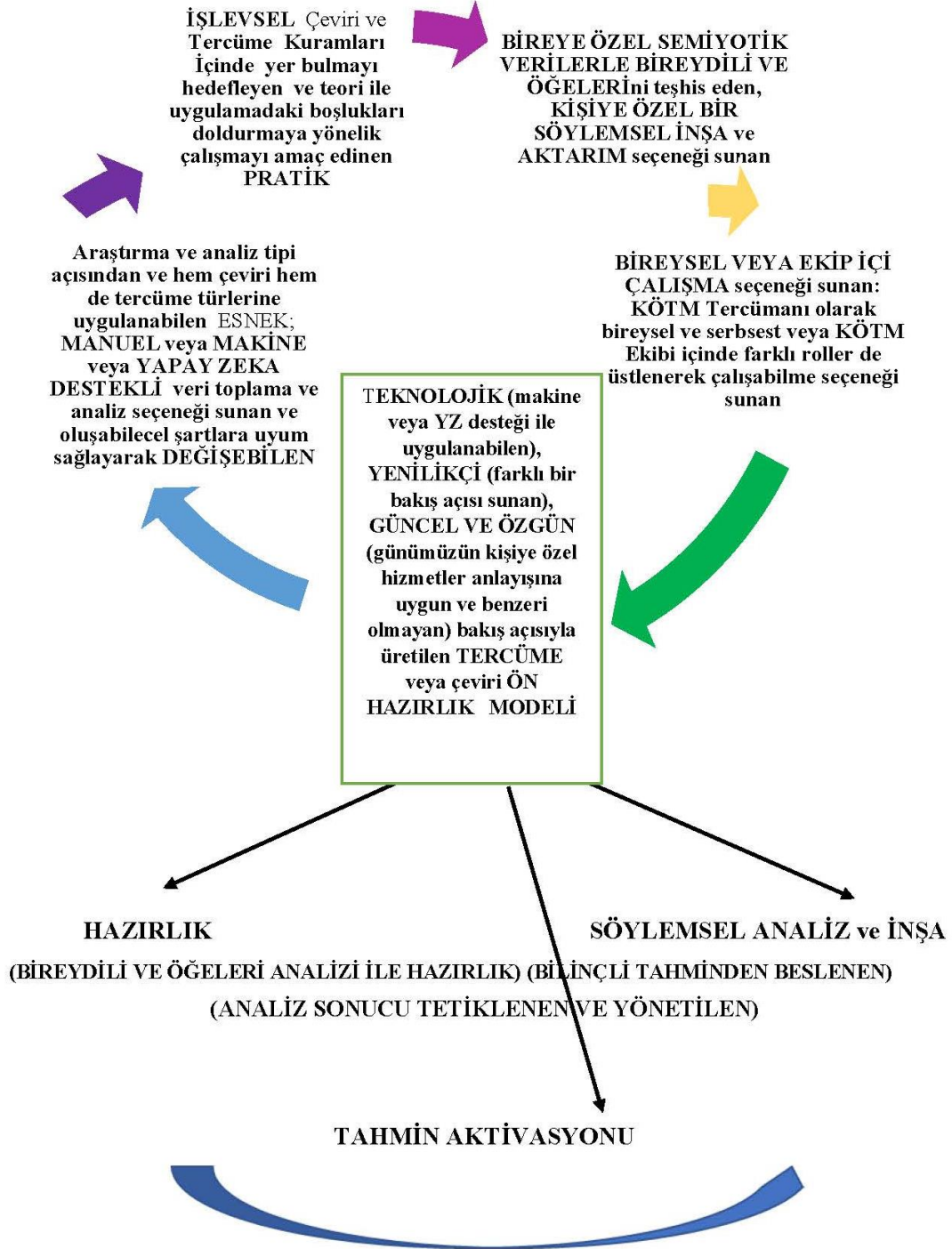
görev atamasına denk gelmektedir ki; şemada görüldüğü üzere “(B) görev analizi için proje yöneticisi müşterinin gereksinimleri ve çevirinin amacı gibi dışsal unsurları göz önüne alır çünkü görev analizi için gerekli bilgiler üretim görevlerinin (B-1) parametrelerinin, (B-2) ortamının belirtilmesini, (B-3) ilişkileri, (B-4) çevirmen profili ve (B-5) değerlendirme sürecini içerir” (Yamada, Kageura, & Miyata, 2022, s.132).

Burada araştırmacıların çeviri üretim süreci öncesinde yer alan çerçevede öncelikle gerçekleştirdikleri belge analizi tercüme süreci öncesi hazırlıklarında KÖTM Tercümanının KMÜ ve onun konuşma metinlerine odaklanmasını akla getirmektedir. Tek başına bir öneme sahip olmayan kaynak belgeler üstündeki bu araştırma KÖTM’ de hedef söylem inşası ile interpretumun bütünlüğe ulaşır. Yani yukarıdaki araştırmada sunulan haliyle KB bilgisi HB oluşumuna katkı sağlayacak şekilde işlenmektedir. Bu işlemenin devamı üretim öncesi sürecin ikinci bileşeni olan görev analizi ile tamamlanır. Bunun için yukardaki çeviri işlemine göre proje yöneticisi çeviri talep eden müşterisine çeviri konusundaki beklentilerini ve asıl amaçlarını sormakta, bu duruma paralel şekilde proje yöneticisinin tercümede KÖTM Tercümanı olduğunu ön plana almaktadır. Aynı zamanda tercümede KÖTM interpretuma; yani tercümenin asıl hedefine ulaşmak için inşa edilen bir model olmakla birlikte, KÖTM desteği isteyen danışan veya müşterinin tercüme çıktısından beklentilerini ön plana alarak tercüme sürecini ve çıktısını bu temel üzerine inşa etmesi beklenir. Çeviride üretim öncesi görev analizinde nasıl ki dışsal birtakım unsurlar göz önüne alınıyorsa ve proje sorumlusu tarafından üretim görevlilerine aktarılıyorsa; aynı aktarım KÖTM Tercümanı ekip ile çalışmak istediğinde KÖTM Ekibi içerisinde herkese kendi görevleriyle ilgili unsurları ve beklentileri tanıtabilir veya bu yönde bir organizasyonla belli kurallar çerçevesinde görev denetlemesi KÖTM Dosyasındaki verileri kontrol ederek denetleyebilir. Bu çalışmada çeviri için uygulanan görev analizi için gereken bilgiler tercüme için KÖTM Analizi kapsamında derlendiğinde bu bilgileri KÖTM Dosyası içinde yer alan ve tercüme etkinliği ile alakalı ekstra olan her türlü verinin dahil edilebildiği KÖTM Ek Bilgi Metninde görebilmekteyiz. Örneğin bu çalışmada çeviri işlemindeki üretim öncesi süreçte yer alan görev analizindeki *çeviri üretim görevleri*, KÖTM’ de tercüme sürecini ve tercümanın performansını kolaylaştıracak KÖTM Analizinin basamaklarını gerçekleştirmek olarak belirlenmiştir. Çevirinin yapıldığı *çevre* ise KÖTM EK Bilgi Metninden *tercümenin ortamı* ve tercüme ortamında toplanma sebebi, ortama gelecek katılımcı sayısı ve konjektörü, tercümanların

konumu vb. gibi her türden tercüme sürecine ve tercümana katkı sağlayacak bilgiler yer almaktadır. Makalede bahsedilen yapılacak konuşma ek bilgilerden denetlenebilmektedir. Bu araştırmada geçen üretim öncesi görevlerinden biri olan *ilişkiler* konusunda ise KÖTM Tercümanının toplumda veya KÖTM Ekibi içinde gerektiğinde bireysel veya duruma göre ekip ile kişiye özel tercüme hizmeti sunmak için KMÜ' nün meslek grubuna ve birey diline uygun olarak ve beklentilerini göz önünde bulundurarak KT' de her iki modda veya birinde çalışan uzman olarak görülmesi söz konusudur. Dolayısıyla mesleki habitat içerisinde bu etiketlere sahip yenilikçi tarza uygun tercüme hizmeti verebilen ve bu görevlere istinaden her meslek grubundan kimseyle ilişki kurabilir ve geliştirebilir. Maakalede değinilen çevirideki insan kaynaklı bilgiler görev analizin diğer bir parçasıdır. Tercümede ve KÖTM Analizi kapsamında *insan kaynaklı verilerin* tamamı KÖTM' ün öznesi olan KMÜ, söylemi, birey dili, beden dili ve tüm bu tarz tercüme sürecine dahil olabilecek parametrelerden sağlanan ve tercüme sürecine, çıktısına ve bilişsel yükün azalmasına katkı sunan her türden veri olarak değerlendirilebilir. Çalışmada ayrıca belirtilen görev analizi basamaklarında yer alan *çevirmen profili* ise KÖTM Analizinde bireysel veya ekip içinde çalışabilen, hibrit türde tercüman sayılabilecek farklı uzmanlık alanlarında da yetkinliğe sahip, analiz yapabilen, çok yönlü; gerektiğinde makine veya YZ desteği alabilen bir tercüman profili söz konusudur. Tüm bu görev analizi basamaklarının sonunda ise çeviride üretim öncesi bir *değerlendirme* durumu geçerlidir. Bu KÖTM Analizinde KÖTM Dosyası bileşenlerinde somutlaşmış tek tek yapılan ve bulgularıyla betimlenen detaylı bir değerlendirme basamağıdır.

Yukarıda verilen tüm güncel çalışmalar birebir benzerlik veya farklılık göstermese de incelenen noktalardan kuramsal olarak KÖTM' le ilişki kurabilen ve katkı sağlayan çalışmalardır. Her biri tercüme ön hazırlığının sistematik olarak ortaya konması konusundaki ihtiyacı perçinlerken ÇB ve TB'ye farklı prensipler getirilebileceğini, teorik ve pratiğin daha çok örtüşmesinin mümkün olabileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla sayısı hala bilim insanlarınca yeterli düzeyde olmayan -etkinliğine oranla az olan tercüme hazırlığının sistemli halde ortaya konması- tercüme üretimi öncesindeki süreç veya ön hazırlık tercümeye katkıları konusunda daha fazla ampirik çalışmayla taçlandırılmalıdır. Tüm bu KÖTM'E özel teorik altyapı, kuramsal dayanaklar bir tercüme ön hazırlık modeli

olan KÖTM' ün eklettik yapısının içinde aksiyon aldığı çıkış noktalarını ifade etmektedir:

Şekil 23: KÖTM' ün Teorik Saç Ayakları

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

BÖLÜM 3: ANALİZ VE BULGULAR

Bu bölümde giriş kısmında tezin analiz kısmının basamakları metodolojik olarak nasıl ilerleyeceği detaylı olarak madde madde vurgulanmıştır (Bkz.; s .10-19). Bu bölümde özetle Manuel KÖTM Analizi alt üç başlığı ile tezin örnekleme olan TCC üzerinde uygulanacak, bulgular bu analizle beraber ortaya çıkacak; akabinde dünya çapındaki tercümanlara uygulanan KÖTM Anketi SPSS ile nicel nitel şekilde bulgularıyla sunulacak; son olarak da KÖTM Mülakatı nitel bulgularıyla sunulacaktır. Sonrasında ise çıkan tüm bulgular değerlendirilecektir.

3.1. Manuel KÖTM Analizinin Örneklem Olan Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (TCC) İçin Uygulanması

Bu bölümde son kez özet haliyle hatırlamak gerekirse tezin örnekleme KMÜ TCC üzerinde uygulanacaklar şunlardır:

- ✓ TCC KÖTM CV'si Hazırlama
- ✓ TCC KÖTM Haritası Çıkarma: Tercüme İçin Çok Boyutlu Söylemsel Aktarım Çerçevesi
- ✓ TCC KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji Önerme Listesi Hazırlama
- ✓ KÖTM Anketi uygulaması, verilerin nicel olarak sunulması ve nitel yorumlaması
- ✓ KÖTM Mülakatı uygulaması, verilerin nitel olarak sunulması ve yorumlaması

3.1.1. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının KÖTM Özgeçmişi / CV si

Manuel KÖTM Analizine göre KÖTM Dosyasının ilk sayfasına eklenmesi tasarlanan KÖTM CV'si KÖTM Hizmeti alacak KMÜ için 30 sayfayı geçmeyecek şekilde hazırlanmalıdır. KMÜ' nün normal bir CV'de olması gereken bilgilerinin detaylandırılması yanında mutlaka bir önceki konuşma bilgisi veya son KT etkinliğinde kendisi için kullanılan tercüme modu ve KK 'nin konusu ve güncel olarak KMÜ' nün katıldığı etkinliğin konusu veya ana mesajı veya içeriği ve kendisinin bu konuları konuşmalarında ele alış şekli ve bu konulardaki duruşu kısa ve net şekilde yazılı olarak yer almaktadır. Normal bir CV'de yer alan hobiler ve özel ilgi alanları ve normal bir CV'de olmayan ama KÖTM CV'sinde özel olarak belirtilmesi beklenen konuşma

atıflarının özellikle hangi konu ve alanlardan olduğuna dair veriler, KMÜ' nün gelmiş olduğu makro ve mikro kültür öğeleri birey dili ve söylemini, dolayısıyla tercüme sürecini bütünüyle etkilemesi sebebiyle çok önemli sayılmaktadır:

TCB KÖTM CV'Sİ /ÖZGEÇMİŞİ ⁵¹

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad-Soyad: Recep Tayyip Erdoğan

Doğum Tarihi ve Yeri: 26 Şubat 1954, Kasımpaşa-Beyoğlu, İstanbul

Asıl Memleket: Rize (Karadeniz Bölgesi- Türkiye)

Yaş: 68

Boy: 1.83

Medeni Durumu: Evli ve 4 çocuk babasıdır

Görev: 12. T.C. Cumhurbaşkanı (2014- Günümüz)

Adres: Cumhurbaşkanlığı Külliyesi 06560 Beştepe -Ankara-Türkiye

T.C. Cumhurbaşkanlığı Kurumsal İnternet Sayfası: www.tccb.gov.tr

Tel: 0 (312) 525 55 55

Faks: 0 (312) 525 58 31

EĞİTİM

İlkokul: Piyalepaşa İlkokulu'ndan (1965 mezuniyet)

Lise: İstanbul İmam Hatip Lisesi (1973'te mezuniyet), Eyüp Lisesi (1973'te dışardan bitirme sınavlarını vererek ikinci lise mezuniyeti)

Üniversite: Marmara üniversitesi (- eski adıyla; İstanbul Ticari İlimler Akademisi), (yeni adıyla) İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi (-1981'de mezuniyet)

⁵¹ Burada örnekleştirilen TCB KÖTM CV'sinin Kişisel Bilgileri - Eğitim- Mesleki Kronoloji bölümleri <https://www.tccb.gov.tr/receptayyiperdogan/biyografi/> linkli resmî sitesinde yer alan *Biyografi, Portreler, Mülakatlar, Konuşmalar, Makaleler, Yurt Dışı Ziyaretler, Yurt İçi Ziyaretler, Konuklar, Özel Dosyalar* adlı sekmelerin tamamı görselleri ile beraber incelenerek ve buradaki bir kısım bilgilerden faydalanılarak hazırlanmıştır.

MESLEKİ KRONOLOJİ

Gençlik Dönemi- Farklı İş Kolları

- Amatör futbolcu (1969-1982)
- Millî Türk Talebe Birliği öğrenci kolları aktif üyeliği (Lise ve üniversite yılları)
- Milli Selamet Partisi (MSP) Beyoğlu Gençlik Kolu Başkanlığı (1976 -22 yaşında başladı- 1980’de darbe döneminde bitirdi)
- MSP İstanbul Gençlik Kolları Başkanlığı (1976- 22 yaşında başladı- 1980’de darbe döneminde bitirdi)
- Özel sektörde müşavirlik ve üst düzey yöneticilik (1980 12 Eylül darbe dönemi – 1983)

Aktif Siyaset Dönemi

- 1983 Refah Partisi ile aktif siyasete geri dönüş
- 1984 Refah Partisi Beyoğlu İlçe Başkanı
- 1985 yılında ise Refah Partisi İstanbul İl Başkanı ve Refah Partisi MKYK üyeliği
- 27 Mart 1994 yerel seçimlerinde İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı
- 12 Aralık 1997’de Siirt’te yaptığı konuşmada okuduğu şiir sebebiyle hapse mahkûm edilerek 4 ay hapiste kalmış ve İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevinden alınmıştır.
- 14 Ağustos 2001’de Adalet ve Kalkınma Partisi’ni (AK Parti) kurdu ve AK Parti’nin kurucu genel başkanı seçilmiştir.
- 9 Mart 2003’te Siirt ili milletvekili yenileme seçimine katılarak 22. Dönem Siirt Milletvekili olmuştur.
- 15 Mart 2003 Başbakanlık görevine gelmiştir.
- 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinde %46,6 oy oranı ile AK Parti’nin Genel Başkanı vasfıyla Türkiye Cumhuriyeti’nin 60. Hükûmetini kurdu.
- 12 Haziran 2011 seçimlerinde %49,8 oy alarak Türkiye Cumhuriyeti’nin 61. Hükûmeti kurdu.

- 10 Ağustos 2014 Pazar günü, Türkiye’de ilk kez doğrudan halkın oylarıyla ve ilk turda 12. Cumhurbaşkanı seçildi.
- 21 Mayıs 2017 tarihinde 3. Olağanüstü Büyük Kongrede, kurucusu olduğu AK Parti'nin Genel Başkanlığına yeniden seçildi.
- 24 Haziran 2018 Pazar tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde %52,59 oy oranıyla yeniden Cumhurbaşkanı seçildi.
- 9 Temmuz 2018 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Hükûmet Sistemi’nin ilk Cumhurbaşkanı olarak görevine başlamıştır.

Siyasi Söylem, Retorik, Birey dili (İdiolet) Karakteri ve Bedendili Öğelerini Sekillendiren Arka Plan

Sosyo-kültürel özgeçmiş: Burada KÖTM CV’sine KMÜ’ nün konuşma karakterinin şekillenmesine etki eden unsurlar yer alacaktır.

Çocukluğunun ana hatları ve ailevi etki:

- KMÜ’ nün ‘Reis Kaptan’ lakaplı babası Ahmet Erdoğan' ın o dönemin Şirket-i Hayriye’si bugünün Sahil Güvenlik Teşkilatı’nda kıyı kaptanı olması sebebiyle KMÜ’ nün çocukluğu 13 yaşına kadar Rize Güneysu’da ve sonrasında Kasımpaşa’da geçmiş; babasının kendisine ağlayarak anlattığı geçmişinde İstanbul’un varoşlarında koşturan, merdiven altlarında tutunmaya çalışan bir kimse olduğunu, kendisinin de o çileleri deneyimlediğini ve bunun gelecekteki siyasi hayatı ve Türkiye konusundaki vizyonunun inşasında değiştirmek istediği bir durum olduğunu aktarmaktadır (Ferik, 2016, s. 10).
- Bu nedenle sık sık konuşmalarında eski siyasi parti ve geleneklerine atıfta bulunarak halka hitap etmekte, siyasi liderliğinde neleri değiştirdiklerini ve değiştirmek istediklerini ifade etmektedir.
- İlkokul yıllarında orta alt sınıfın bir parçası olarak ailesine katkı sağlamak amacıyla simit ve su satan; aynı zamanda girişken ve hakkını arayan bir çocuk olarak dikkat çekmektedir (Çakır ve Çalmuk, 2001).

- KMÜ ilkokul yıllarında okulda gerçekleştirilen sosyal faaliyetlere istekli bir katılımcı ve yapılan müsamerelerin aranan ismidir. Okul içerisinde sergilediği ağırbaşlı mizacı, aynı zamanda taşıdığı girişken karakter dikkat çekmektedir (Gür, 2003, s.15).
- KMÜ’ nün küçük yaşta ailesi, eğitimi ve sosyal hayatı için sürdürdüğü bu mücadeledeki ataklık ve iştirakçilik tutumu siyaset yapma biçimi ve konuşma karakterindeki keskinlikte izlenebilir.

Büyüdüğü Sosyo-Kültürel Ortam: Kasımpaşa -Beyoğlu -İstanbul

Kasımpaşalılığın beden ve birey diline sirayeti:

- “İstanbul’un eski ve köklü değerlere sahip semtlerinden biri olan Kasımpaşa’da dünyaya gelen ve uzun süre burada yaşayan bir ailenin çocuğu olan Recep Tayyip Erdoğan, aynı zamanda Kasımpaşalılık diye tabir edilen kültürel özellikleri de taşımaktadır. Kasımpaşalılık, sosyolojik anlamda ortak özelliklere vurgu yapan bir “kalıp yargı”dır. Bilinçaltında kabadayılık çağrışımlarına yol açsa da günlük dilde delikanlı olma haline atıfta bulunan bir kavramdır.²⁴⁶ Neredeyse tüm etnik farklılıkların yaşadığı, Roman, Ermeni, Rum ve Musevi vatandaşların da bir arada yaşadığı bir yer olan Kasımpaşa’da büyümesi, Recep Tayyip Erdoğan’a bir arada yaşama kültürünü, farklılıklara hoşgörü ile bakma yetisini kazandırdığı değerlendirilebilir. Recep Tayyip Erdoğan’ın hayatı ve yaşam serüveni incelendiğinde kendini kasmadan, içinden geldiği gibi, samimi davranışlar gösteren, içinde yaşadığı halkın değerlerine sahip, halktan biri olduğu görülmektedir” (Öksüz, 2018, s. 114).
- Kendine has dik konuşma üslubuyla bir siyasi söylem inşa etmiş, ulusal ve uluslararası hitaplarında farklı ortam ve kültür içinde bulunurken veya farklı ortam ve kültürlerle mensup bireylere hitap ederken karşısındaki muhatapları sergilediği rahat ve özgün konuşma stiliyle olumlu veya olumsuz olarak şaşırtmaktadır.
- “Kasımpaşalılık, Başbakan’ın (KMÜ’ nün) fevri çıkışları ve cesur kararlarının sosyo-kültürel kaynağı olarak gösterilir. Erdoğan ve destekçileri tarafından bir aidiyet noktası olarak öne çıkarılır ve öne çıkarılması olumlanır. Kasımpaşalılık imgesi bir yandan da medyanın işlemek için kendisine seçtiği oldukça enteresan ve verimli bir konudur. Komşuoğlu’ nun da belirttiği üzere, Erdoğan ile ilgili yapılmış biyografik çalışmaların hemen hepsinde Kasımpaşalı oluşuna büyük önem atfedilmekte ve

İstanbul'un bugün iyi bir referansı olmayan semtlerinden olan Kasımpaşa'dan bir başbakan çıkmış olması çağdaş bir kent masalı havasında sunulmaktadır. Kasımpaşalılık, olumlu anlamda, Başbakan (KMÜ' nün)'ın halkın içinden bir lider olma özelliğini vurgulamak için kullanıldığında, Erdoğan'ın asabileştiği anları ve bu anlarda kullandığı jargonu meşrulaştırmak için başvurulmuş bir referans noktası olmuştur" (Türk, 2014, s. 358-359).

- KMÜ bazı anlarda heyecanlı ve tansiyonu yüksek tarzda bir beden dili ve konuşma stiliyle karşımıza çıkabilmekte, bu noktada büyüdüğü ve kabadayılıkla özdeşleştirilen Kasımpaşa kültüründen nasıl etkilendiği anlaşılmaktadır.
- KMÜ' nün kendi ifadeleriyle "Kasımpaşalılık net olmanın, mert olmanın adıdır" (Çakır ve Çalmuk, 2001, s. 11); "Kasımpaşalı olmak bir sevdadır" (Çakır ve Çalmuk, 2001, s. 12).
- Kasımpaşalılık imgesi KMÜ' nün beden diline de sirayet etmiştir: "Sağ omuz devamlı öndedir, hafif eğik. Sol omuz arkadadır. Bu duruş Kasımpaşa duruşudur" (Çakır ve Çalmuk, 2001, s. 12).
- KMÜ' nün Kasımpaşa duruşu hem jestlerinde hem de genel ruh halinde hissedilmekte, öfkelenildiği durumlarda kullandığı üslubun bir özü olarak kendisi tarafından kullanıldığı veya kılıflaştırıldığı düşünülmekte (Türk, 2014, s. 360), zaman zaman bu yönde eleştirilmektedir.
- Erol Olçak KMÜ' nün Kasımpaşalı duruşu ile alakalı bu durumun onu lider olarak diğerlerinden farklı kıldığını ve onu daha sahici yaptığını şu sözlerle vurgulamaktadır "Tayyip Erdoğan sahici, samimi ve sabırlı bir lider. Neye inanıyorsa, kumaşı neyse öyle davranıyor. Dolayısıyla reklamcılar ya da imaj yapıcılara ihtiyacı yok. En büyük imajı bu sahiciliği" (Olçak, 2012, s. 60).

Kişilik Özellikleri

Araştırmalarda ulaşılan bulgular:

- KMÜ' nün kişilik özellikleri "Kararlı (10), çalışkan (9), samimi (8), doğal (8), Müslüman (8), cesur (7), dindar (6), güçlü (6), ben merkezli (6), baba (5), sert karakterli (5), duygusal (3), özgüveni yüksek (3), güvenilir (3), öfkeli (3), dinamik (3), güzel giyinen (3), risk alabilen (2), azimli (2), hırslı bir kişilik (2), Kasımpaşalı

(2), zengin (2), güvensiz (2), dürüst, sevecen, dost canlısı, agresif, sempatik, esprili, hoşgörüsüz, duyarlı, enerjik, hiperaktif, disiplinli, yalnız, tedirgin, gelenekselci, değişebilen, konuşmayı seven, kabadayı, nefret eden ve edilen, vurdumduymaz, saldırgan, Türk, Karadenizli, Rizeli, ailesini seven, uzun, yakışıklı, saray sahibi, tutarsız, ihtişamcı, bilgili, çatışmacı, yenilikçi, halkını seven, mücadeleci, hatırı sayılan, duygusal-şair ”olarak bulunmuştur (Göksu, 2019, s. 1066).

- KMÜ’ nün kişisel -karakteristik özellikleri; “özgüven sahibi, güçlü ve güven veren, öngörülü, dürüst, mütevazı, makam ve mevki sevgisi olmayan, cesaretli, soğukkanlı, statüko karşıtı – kalıplara meydan okuyan, ölümden korkmayan, ciddiyet ve vakar sahibi, kararlı, ilkeli ve tutarlı” (Öksüz, 2018, s.115-125).
- KMÜ’ nün düşünsel özellikleri; “siyasi amacı olan, vizyon sahibi, kendi ideolojisini ve hareketini oluşturan, yapacağı işe inanan – halkı inandırabilen, insanlara değer veren, insanlara hizmeti ön planda tutan, mukayese eden, değişime ve gelişime açık, uzlaşma ve diyalog yanlısı, ahlak kavramını içselleştiren, adalet kavramını içselleştiren” (Öksüz, 2018, s.127-136).
- KMÜ’ nün davranış özellikleri; “çalışkan, teşkilatçı, mücadeleci, dik duran, halk adamı, krizleri yöneten, gerçeği ve hakikati söyleyen, planlı ve programlı, ayrıntılara odaklanan, işine sahip ve her daim hazırlıklı, sonuçlarını takip eden” (Öksüz, 2018, s.137-148).

KMÜ’ nün liderlik yaklaşımını belirleyen özellikleri; *kişisel -karakteristik özellikler, düşünsel özellikler, davranış özellikleri, siyasal iletişim özellikleri, toplumsal algıya yansıyan özellikleri ve yönetim özellikleri* olarak 6’ya ayırarak kaleme aldığı doktora tezinde Öksüz (2018, s.114-153), tüm bu özelliklerin KMÜ’ nün liderlik yaklaşımının temellerini oluşturduğunu savunmaktadır. KÖTM’ ün model olarak önerilmesi ve işlerliliğini tartışan bu tez ise tüm bu özellikleri KMÜ’ nün KM olarak oluşturduğu konuşmalarında ürettiği retorik, söylem ve birey dili ni oluşturan etkenlerin ve konuşma tercihlerinin anlaşılmasını sağlayan bireysel arkaplanı anlamlandırmayı sağlayacak temeller olarak görmektedir. Bu kişiye özel konuşma verileri aynı zamanda görsel-işitsel ve semiyotik (göstergebilimsel) olarak gözlenebilen verilerin oluşup gözlemlenebilmesine de katkı sağlamaktadır.

İyi bir konuşmacı (hatip) olması:

- KMÜ’ nün okul hayatında güzel şiir okuma ve münazara yarışmalarında göstermiş olduğu yüksek katılım arzusu ve başarılı performansları ileride iyi bir hatip olacağının sinyallerini vermiştir (Yıldırım, 2008, s. 78).
- “Erdoğan’ın güçlü bir hatip olmasında, onun imam hatip okulunda almış olduğu eğitimin büyük katkısı vardır. Çünkü bu okulda almış olduğu uygulamalı hitabet eğitimi ile sesini düzgün, etkili ve ahenkli kullanmayı öğrenmiştir” (Akkır, 2018, s. 38).
- KMÜ İmam Hatip Lisesinde aldığı sistemli eğitim (hatiplik) sayesinde geliştirdiği hitabetini siyasi yaşamında aktif olarak kullanmış, küçük veya büyük topluluklara hitap etmekte zorlanmamıştır. Bazı çevreler bu durumu şu şekilde değerlendirmiştir: “Erdoğan’ın İmam Hatip Lisesi sıralarında almış olduğu hitabet eğitimi, onun etkili bir politik aktör olmasının yolunu açmıştır” (Akkır, 2018, s.38).
- KMÜ düzgün bir Türkçe ile halka hitap etme konusunda oldukça yetenekli olması halkla güçlü bir iletişim kuran, konuşmaları hem Batı hem de Ortadoğu ülkelerinin önemli bir kısmında takip edilen (Göksu, 2019, s. 1064) ve kitleleri etkileyen önemli bir konuşmacı ve kimlik olmasını sağlamıştır (Ortaylı ve Küçükkaya, 2018, s. 216).

İletişim özellikleri, siyasal iletişimi ve dıştan algılanan iletişim şekli ve özellikleri:

- “Hitabeti güçlü, dünyaya açık, toplumla iyi iletişim kurabilen, sert söylem, basın özgürlüğünü kısıtlayan, uzlaşmasız, halk dili kullanan, vefayı politik argümana dönüştüren, etkileyici, siyasetle dini birlikte kullanan, karşıtını tanımlayan, karşıtlığını ifade edebilen, travmaları seslendiren, muhalifi ötekileştiren, kitlesinin içinden gelen, halkla bütünleşmiş, halktan biri, proaktif, net, açık, sözünü sakınmayan, aklına geleni söyleyen. Uzmanların Erdoğan hakkındaki izlenimleri son derece değişkendir. Uzmanların büyük bölümü Erdoğan’ı kişilik olarak ve siyaseten kararlı, çalışkan ve cesur bir lider olarak görmektedir. İletişim özellikleri açısından Erdoğan’ın güçlü retorik genel kabul gören niteliğidir. Bunun yanı sıra halkın dilini kullanabilmesi Erdoğan’ı diğer liderlerden ayıran özelliği olarak görülmektedir. Erdoğan’ın liderlik ehliyeti izlenimi uzmanlar tarafından % 91 oranında onaylanmaktadır” (Göksu, 2019, s. 1067).

- KMÜ' nün *siyasal iletişim özellikleri* (Öksüz, 2018, s.148-156):
 - Vücut dilini kullanan
 - Sahici ve samimi
 - Dinleyici
 - Duygusal
 - Vefalı
 - Hitabeti güçlü
 - Toplumu yönlendiren
- KMÜ' nün *toplumsal algıya yansıyan özellikleri* (Öksüz, 2018, s.156-165):
 - Siyasi büyü sahibi
 - Siyasal iletişimi aktif kullanan
 - Geçmişe atıf yapan
 - Kamuoyu oluşturan
 - Kamuoyunu takip eden
 - Gündem belirleyen
 - Biz duygusu ve birlik siyaseti
 - Ortak değerleri ön planda tutan
 - Milli değerlere ihtimam gösteren

Dindar, muhafazakâr, demokrat kimliği:

- KMÜ' nün dindar, muhafazakâr demokrat kimliğinin tohumları öncelikle örf ve adetlerine düşkün, dönemin demokrat partili bir ailesinin üyesi olması ve o dönem yaşanan siyasi olaylarını henüz küçük bir çocukken yakından takip etmesi ile atılmış; sonrasında gittiği imam hatip lisesinde aldığı eğitime paralel sürdürdüğü yaşamı ve katıldığı etkinliklerle (münazara, şiir yarışmaları, futbol) şekillenen hayata karşı duruşu ile kökleşmiş ve ilerlemiştir.

- KMÜ kültürel örf ve adetlerini yaşayan bir ailenin çocuğu olarak yetişmiş, siyasetçi olarak da muhafazakâr bir demokrat olarak tanımlanmış, ilkokulda sorulunca çekinmeden söz alarak arkadaşlarına sabah namazının nasıl kılınacağını anlatmış, İmam Hatip Lisesi'nden mezun olmuş dindar bir birey olarak görülmektedir (Türk, 2014; Ferik, 2016; Öksüz, 2018; Akkır, 2018). KMÜ dindar olmayı toplumsal ve kültürel bir gerçeklik olarak benimsemekte, bu konudaki özgürlüklere konuşmalarında vurguda bulunmakta, şiirler ve özlü sözler aracılığı ile konuşmalarında İslami atıflara zaman zaman yer vermektedir.
- “Erdoğan’ın dindar bir siyasetçi olması da onun kişilik özelliğinin bir parçasını oluşturur. İlkokulda öğrencilere namazın nasıl kılınacağını gösteren, İmam Hatip Lisesi’nden mezun olan ve Millî Görüş Hareketi’nin rahle-i tedrisatından geçen Erdoğan, dindardır; ancak dinci değildir. Ona göre, toplumsal bir gerçeklik olan dini toplumdan soyutlamak, tecrit etmek, yalnızlaştırmak pek mümkün değildir” (Akkır, 2018, s. 39).

Liderlik özelliği, liderliğe şahsi bakış açısı, siyasal ve karizmatik liderliği:

- Genel olarak bir liderlik “etkileme sanatı” olarak (Tepe, 2011, s. 90) olarak tanımlanmaktadır ve bir lider en geniş tanımıyla “astları ya da grubun diğer üyeleri tarafından örnek alınan, takip edilen, peşinden gidilen” kimsedir (Gültekin, 2011, s.39). Kouzes ve Posner’in ifadesi ile lider olmak ise; örnek olmak, ortak bir vizyona ilham vermek, süreci zorlamak, insanları hareket geçirmek ve çalışma arkadaşlarını motive etmektir (2014, s. 23):
- “2009 yılında Davos’ da düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu’ndaki “one minute” çıkışı, 15 Temmuz gecesi Facetime uygulamasından milleti meydanlara davet etmesi, Erdoğan’ın liderliğini birleştiren olaylardan bazılarıdır. Bu cesur ve kararlı duruş özelliği, Erdoğan’ın liderlik etki ağıni genişletmiştir” (Akkır, 2018, s.38).
- KMÜ’ nün yönetim özellikleri; “istişareye ve ortak akla önem veren, liyakat ve ehliyete önem veren, irade ve inisiyatif kullanan, insan yetiştiren, takım oyunu kuran, ayrımcılık yapmayan – empati kuran, popülist olmayan, umumun faydasını ve mutluluğunu gözeten, kalkınma hamleleri ile kalıcı eserler bırakan, değişimi ve dönüşümü gerçekleştiren” (Öksüz, 2018, s.166-176).

- KMÜ 'nün liderlik profili:
 - Siyasi engellere meydan okuyan
 - Bilgiye açık
 - İlişki odaklı
 - Yönlendirici bir liderdir (Ak, 2012. s. 20-21).

- **KMÜ' nün kendi ifadesiyle liderliği ise:**

"Liderlik esasen bir partinin genel başkanı olmak değildir, liderlik başbakan olmak değildir. Yani siz bazı olayların neticesinde de gelip bir yere başbakan olursunuz, hatta cumhurbaşkanı da olursunuz, ama bu lider olmanız anlamına gelmez. Ben liderliği aslında böyle bir sanal liderlik olarak görmüyorum. Şu anda bazı siyasi partilerin genel başkanları sanal liderdirler. Organik liderliktir aslolan. Bunu sağlayabiliyorsa bir lider başarıda çok daha etkindir" (Deveci, 2001: 53).

- Modern liderlik türleri arasında yer alan *karizmatik liderlik* kavramı istisnai bir özellik olan ve tanrı vergisi bir özellik olarak bazı kimselere verilen ve bulundukları toplumda veya ortamda özellikle zorlu süreçlerde gösterdikleri dirayetle fark edilebilen karizmatik olma özelliği ile harmanlanmış bir liderlik türüdür (Weber, 2005; Arklan, 2006). Etkileri ve etkinlikleri oldukça yüksek olan karizmatik liderler her ne kadar astları ile otoriter ilişkileri bulunsalar da bu kimselere istediklerini rahatlıkla yaptırabilmekte (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2008) özellikle herkesin pasif kaldığı kriz veya çetrefilli koşullarda farklı çözümleri, stratejileri üretebilmeleri ve vizyonları sayesinde dikkat çekerek kitleleri peşinden sürükleyip yönlendirebilmektedirler (Erkutlu, 2014; Demircioğlu, 2015).
- *Karizmatik liderlik*, şu özelliklere sahip liderlerin vasfı olarak tanımlanmaktadır (Türkmen ve Arkadaşları, 2013, s. 71):
 - Benzerlerinden farklı üstün yetenekleri vardır.
 - İzleyicilerini etkileme gücü çok yüksektir.
 - İzleyicilerinin ihtiyaçlarını önemser.
 - Örgütün karşılaştığı güç durumlarda gerçekleştirilebilir çözümler sunar.

- Örgütü vizyonuna ulaştırmak için büyük riskleri alır.
- Değişimi sağlamak için iç ve dış çevreyi göz önünde bulundurur.
- KMÜ' nün liderlik özelliklerini tartışan ve tanıtan birçok kitap, tez, makale çalışması bulunmaktadır. KMÜ' nün söylemsel ve retorik kullanımına yansıyan ve konuşurken dışarı yansıttığı konuşma karakterini TCB olarak önemli ölçüde etkileyen liderlik özelliğini betimlemek önem arz etmektedir. Bu bağlamda KMÜ' nün liderlik özellikleri ve parametrelerini detaylandıran birçok kitap, yüksek lisans ve doktora tezi ve de makale bulunmaktadır.

- **Başlıca kitaplar:**

- Cemal Dindar'a ait; *Biat ve Öfke: Recep Tayyip Erdoğan'ın Piskobiyografisi*,
- Hasan Bahadır Türk'e ait; *Muktedir: Türk Sağ Gelenegi ve Recep Tayyip Erdoğan*,
- İlhan Uzgel ve Bülent Duru'ya ait; *AKP: Bir Dönüşüm Öykü*
- Ruşen Çakır ve Fehmi Çalmuk'a ait; *Recep Tayyip Erdoğan: Bir Dönüşüm Öyküsü*,
- Sefa Kaplan'a ait; *Recep Tayyip Erdoğan*,
- Turan Yılmaz'a ait; *El Tayyip: Kasımpaşa'dan Siyasetin Ön Saflarına*,
- Yalçın Akdoğan'a ait; *Lider: Siyasi Liderlik ve Erdoğan* adlı vb. kitaplardır.

- **Yüksek lisans tezleri:**

- Ayşe Aslı Yıldırım'a (2008) ait, *Siyasal İletişim Sürecinde Hitabet Sanatının Kullanımının Liderin Başarısına Etkisi: Recep Tayyip Erdoğan Örneği*.
- Harun Aras'a (2015) ait; *Türk ve Rus Dış Politikalarında Liderlik Olgusu: Recep Tayyip Erdoğan- Vladimir Putin Karşılaştırması*
- Bahattin Aytas'a (2013); *Yerel yönetim liderliğinin siyasal yükselişe etkisi: Recep Tayyip Erdoğan örneği*
- Tuğba Ergezen'e (2022); *Lider analizi çerçevesinde Türkiye-Rusya ilişkilerinde Recep Tayyip Erdoğan ve Vladimir Putin'in rolü ve vb. yüksek lisans tezleri bulunmaktadır.*

- **Doktora tezleri:**

- Oğuz Göksu'ya (2018) ait; *Siyasal iktidar inşasında lider olgusu: Lider tipolojileri bağlamında Recep Tayyip Erdoğan incelemesi*,
- Ayşe Amine Tuğ Kızıltoprak'a (2018) ait; *Türk siyasetinde karizmatik liderlik ve Recep Tayyip Erdoğan*,
- Hande Oba' ya (2020) ait; *Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik vasfı çerçevesinde operasyonel kod analizi: Avrupa Birliği-Ortadoğu*,
- Şuay Nilhan Açıkalın' a (2020) ait; *Foreign Policy And Political Leadership: Recep Tayyip Erdoğan and Angela Merkel* gibi doktora tezleri bulunmaktadır.

- **Makale çalışmaları:**

- Ümit Arklan'a (2006) ait; *Siyasal Liderlikte Karizma Olgusu: Recep Tayyip Erdoğan Örneğinde Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma*,
- Yunus Vuran ve İbrahim Sani Mert'e (2017) ait; *Recep Tayyip Erdoğan'ın Karizmatik Liderlik Özellikleri: Şanlıurfa, Diyarbakır ve Gaziantep İllerinde Bir Uygulama*,
- Oğuz Göksu'ya (2019) ait; *Siyasal Liderlikte Yeni Bir Model Önerisi: Recep Tayyip Erdoğan Örneği*,
- Müzeyyen Bilge Çıragöz ve Osman Kürşat Acar'a (2021) ait; *Recep Tayyip Erdoğan'ın Sahip Olduğu Liderlik Tarzı: Balkon Konuşmalarının İçerik ve Söylem Analizi ile Değerlendirilmesi*,

- KMÜ 'nün “liderlik üslubunu belirleyen anahtar kavramlardan birisi, onun rasyonel karizmasıdır. Siyasal liderlik denilince akla sıklıkla Max Weber ve onun Rudolf Sohm'dan hareketle üretmiş olduğu karizmatik lider tipolojisi gelir. Otoriteyi, geleneksel, karizmatik ve yasal olarak üçe ayıran Weber'in asıl amacı, meşruiyet olgusunun kökenini bulmaktır. Weber'i diğer sosyologlardan ayıran önemli farklardan birisi, karizmatik otoriteye yapmış olduğu vurgudur. Rasyonel aklın ve bürokrasinin karşısında olan karizma, bazı liderlerin durumunu ve konumunu açıklar. Karizmatik liderlerin ortak özelliği, insanların onlara olağanüstü kişisel özellikler taşıdıklarına inandıkları için itaat etmeleridir (Weber, 1993, s. 53). Tanrı vergisi anlamına gelen ve teolojik manalar içeren karizma kavramı, kişisel güç veya cazibe anlamına gelip diğer insanlar üzerinde psikolojik açıdan denetim kurmak suretiyle liderlik oluşturmaya yarar (Heywood, 2006, s. 309). Karizmatik otorite; gücünü, kendine inanan yandaş

kitlesinden alır” (Akkır, 2018, s. 39) ve kriz anlarında olağanüstü soğukkanlı ve cesur bir tutumla zorlukları aşmak için rehberlik ederler (Kaya, 2022).

- KMÜ’ nün *Siyasal Lider Özellikleri*:

“Lider, Teşkilatçı, Otoriter, Zeki, Cumhurbaşkanı, Karizmatik, Kutuplaştırıcı, Pragmatist, Toplumu İyi Okuyan, Siyasetçi, Reis, Populist, Gözlemci, İnatçı, Yönetici, Hizmetkar, Ümit, İleri Görüşlü, AK Parti, patron, insanları peşinden sürükleyebilen, toplumsal meşruiyete inanan, aldatılabilen lider, başarı, yönetim anlayışında dini motivasyonu baskın, taktisyen, anti-milliyetçi, oyuncu, toplumda kredisi olan, cumhuriyetin sağladığı imkanlarla yetişen yeni kuşak siyaset adamı, liberal kapitalizmden ahabap çavuş kapitalizmine dönüşen söylemin siyasetçisi, liberal demokrasiden illiberal demokrasiye yönelen siyaset adamı, aidiyetçi, serbest piyasacı, alternatifsiz, dışlanan, bop eş başkanı, büyücü, eleştiriye açık olmayan, anti-Atatürkçü, itidalli değil, adaletsiz, çoğulcu değil, kurnaz, dava sahibi, anti-emperyalist, siyasal insan” (Göksu, 2019, s.1066-1067).

- KMÜ’ nün *Karizmatik Liderlik Özellikleri* (Vuran ve Mert, 2017, s.152-153):

- Kriz ve kargaşanın üstesinden gelmesi
- Güven uyandırması
- Değişimin gücünü sağlayabilecek beyin ve yüreğe sahip olması
- Örnek davranışlar sergilemesi
- Canlı ve enerjik olması
- Yenilikçi olması
- Güçlü ikna kabiliyetine sahip olması
- Sözlerinin ve eylemlerinin birbiriyle uyuşması
- İçerisinde bulunduğu zor şartlar altında en sağlıklı kararı verebilmesi
- Kişiler arasında iş birliği yapmayı cesaretlendirmesi
- Astlarını etkilemede girişimci olması
- İçinden çıktığı toplumun kültürel özelliklerini taşıması
- Kişisel becerilerinin gücüyle astlarında olağanüstü bir etki yaratması

- Yaptığı işle ilgili derin bilgi sahibi olması
- Astlarına güven duyması
- Kendisini takip edenler tarafından bizden biri olarak görülmesi
- Astları arkasından sürükleyen etkileyici bir yapıya sahip olması
- Vizyon sahibi olması
- Halkla benzer inanç, ümit ve beklentilerinin olması
- Yönetim altındakiler arasındaki ilişkileri teşvik etmesi ve desteklemesi
- Bilgi ve kaynak sağlama yönünde yönetim altındakilere katkıda bulunması
- Kendisini takip edenler ile arasındaki bağlantıyı koparmaması
- Yönetim altındakilere daha kibar davranması ve onlara değer vermesi
- Devrimci bir düşünce, üstün bir imaj ya da ideale sahip olması
- Uygun bir toplumsal statüde bulunması
- Kendisini takip edenlerde kişisel özdeşleşme sağlaması
- Astların yöneticilik becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunması
- Allah vergisi bir yeteneğe sahip olması
- Yönetimi altındakilere psikolojik tatmin sağlaması
- Olağanüstü özelliklere sahip olması
- Mutlak itaati sağlaması
- Cezadan çok ödül sistemine ağırlık vermesi
- Etkileyici bir fiziki görünüşe sahip olması
- Bezginliğin, ümitsizliğin içerisinde bir ümit kaynağı olması
- Her üyenin şahsi ilgi ve yaratıcılığını artırması
- Akılcı bir yönetme ve emretme gücüne sahip olması
- Kişisel çıkarları toplumsal çıkarların gerisinde tutması
- Kişisel cazibesinin olması

- Dindar olması
- Kendine güveninin fazla olması
- Tümüyle oto kontrol sistemini hâkim kılması.
- Temelde diğer insanlardan farklı olması
- Büyük oranda etkiye ve uzman güce dayanıp, güvenmesi ⁵².
- KMÜ' nün *Lider Özelliklerine İlişkin Faktör Analizi -Erdoğan'la ilgili Özellikler:*
 - Karizmatiklik
 - Kriz ve kargaşanın üstesinden gelmesi
 - Güven uyandırması
 - Değişimin gücünü sağlayabilecek beyin ve yüreğe sahip olması
 - Örnek davranışlar sergilemesi
 - Canlı ve enerjik olması
 - Yenilikçi olması
 - Güçlü ikna kabiliyetine sahip olması
 - Sözlerinin ve eylemlerinin birbiriyle uyuşması
 - İçerisinde bulunduğu zor şartlar altında en sağlıklı kararı verebilmesi
 - Kişiler arasında iş birliği yapmayı cesaretlendirmesi
 - Astlarını etkilemede girişimci olması
 - İçinden çıktığı toplumun kültürel özelliklerini taşıması
 - Kişisel becerilerinin gücüyle astlarında olağanüstü bir etki yaratması
 - Yaptığı işle ilgili derin bilgi sahibi olması
 - Astlarına güven duyması
 - Sosyal yapıyla uyumlu bir dil kullanması

⁵² Çalışmadaki detaylı bilgi ve istatistiksel verileri incelemek için bkz.; Arklan, Ü. (2006). Siyasal Liderlikte Karizma Olgusu: Recep Tayyip Erdoğan Örneğinde Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 45-65.

- Kendisini takip edenler tarafından bizden biri olarak görülmesi
- Astları arkasından sürükleyen etkileyici bir yapıya sahip olması
- Vizyon sahibi olması
- Halkla benzer inanç, ümit ve beklentilerinin olması
- Yönetim altındakiler arasındaki ilişkileri teşvik etmesi ve desteklemesi
- Bilgi ve kaynak sağlama yönünde yönetim altındakilere katkıda bulunması
- Kendisini takip edenler ile arasındaki bağlantıyı koparmaması
- Yönetim altındakilere daha kibar davranması ve onlara değer vermesi
- Devrimci bir düşünce, üstün bir imaj ya da ideale sahip olması
- Uygun bir toplumsal statüde bulunması
- Kendisini takip edenlerde kişisel özdeşleşme sağlaması
- Astların yöneticilik becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunması
- Allah vergisi bir yeteneğe sahip olması
- Yönetimi altındakilere psikolojik tatmin sağlaması
- Olağanüstü özelliklere sahip olması
- Mutlak itaati sağlaması
- Cezadan çok ödül sistemine ağırlık vermesi
- Etkileyici bir fiziki görünüme sahip olması
- Bezginliğin, ümitsizliğin içerisinde bir ümit kaynağı olması
- Her üyenin şahsi ilgi ve yaratıcılığını artırması
- Akılcı bir yönetme ve emretme gücüne sahip olması
- Kişisel çıkarları toplumsal çıkarların gerisinde tutması
- Kişisel cazibesinin olması
- Dindar olması
- Kendine güveninin fazla olması

- Tümüyle oto kontrol sistemini hâkim kılması
- Temelde diğer insanlardan farklı olması
- Büyük oranda etkiye ve uzman güce dayanıp, güvenmesi
- Otoriterlik
- Yönetim altındakileri yönetim dışında tutması
- Tek karar alıcı olması
- Söylediği her sözün emir olarak algılanması
- Saldırgan ve baskıcı bir kişiliğe sahip olması
- Kararları bizzat kendisinin alması
- Zorlama, tehdit ve güç kullanması
- Çok fazla bencil davranması
- Yönetim altındakiler arasındaki iletişimi en aza indirmesi
- Bir dereceye kadar alışılmamış ve kural dışı davranması
- Yönetiminin kişisel ve keyfi olması
- Demokratlık
- Yönetim altındakileri tümüyle serbest bırakması
- Yetki kullanma hakkını tümüyle astlara bırakması
- Diğer astlarla benzer bir rol üstlenmesi
- Güçten uzak durması
- İşlerin yerine getirilmesinde özendirme ve yönlendirmede bulunması⁵³ (Arklan, 2006, s. 57-58).

İlgi alanları:

Siyaset (le çok küçük yaşta tanışıp bundan asla kopmayışı):

⁵³ Çalışmadaki detaylı bilgi ve istatistiksel verileri incelemek için bkz.; Vuran, Y. ve Mert, İ.S. (2017). “Karizmatik Lider Olarak Recep Tayyip Erdoğan”, Vol:3, Issue:13; pp:146-165 (ISSN:2149-8598)

- KMÜ’ nün siyaset hayatı neredeyse ilkokul yıllarında başlamış diye düşünülebilir. KMÜ siyasetin farklı seviyelerinde yer alarak politikayı öğrenmiş ve üretmiş; bu farklı siyasi ortamlardan edindiği birikimi kendi kurduğu siyasi oluşumda kullanmıştır (Akkır, 2018, s. 45).
- KMÜ’ nün çocukluk ve gençlik döneminde dikkat çeken girişkenliği, çalışkanlığı, sosyal ortamlarda ve etkinliklerdeki aktifliği ve yanlış gördüğü konularda söz alarak çekinmeden doğru olanı ifade etme konusundaki becerisi siyasi yaşamına etki etmiş, bir siyasetçinin hayatı boyunca deneyimlemesi neredeyse imkânsız olan siyasi rollerin hepsini yaşama fırsatı edinmiştir. Bunlar gençlik kolları başkanlığı, il başkanlığı, belediye başkanlığı, başbakanlık ve cumhurbaşkanlığı (başkanlık) olan siyasi kademelerdir (Ortaylı ve Küçükkaya, 2018: 216).

Futbol:

- KMÜ’ nün küçük yaşta (15 yaşında)-1969 yılında Erok Spor Klubü’ nde amatör olarak başlayan futbol hayatı onun sosyal ve siyasal hayatını şekillendiren ve mücadeleci bir kimlik geliştirmesine etki eden başlıca faktörlerden biridir (Besli ve Özbay, 2010, s 11; Akkır, 2018, s. 37).
- Ortaokul ve lisede oldukça aktif bir sosyal hayata sahip olan KMÜ, “futbol ve atletizm turnuvaları gibi sportif faaliyetlere” katılmaktan geri durmaz (Çakır ve Çalmuk, 2001, s. 21; Akkır, 2018, s. 37).

Şiir ve münazara:

- KMÜ, ortaokul ve lise yıllarında atılcı kişiliğini ve ifade yeteneğini pekiştirdiği “şiir okuma ve münazara yarışmalarına” katılım sağlayan bir öğrenci olmuştur (Çakır ve Çalmuk; 2001, s. 21, Akkır, 2018, s. 37).
- KMÜ’ nün konuşmaları içerisindeki ifadelerde sık sık Türk kültürü içerisinde yer alan edebiyat yazındaki şairlere ve şiirlerine yer verdiği, hatta Türk kültürüne eski ve modern anlamda damga vurmuş şarkıların şiirlerini kullanarak halka seslendiği veya bu şarkı sözlerinin mısralarından alıntı yaptığı bazı ifadeleri sloganlaştırarak konuşmalarında yer verdiği bilinmektedir. Örneğin Türk kültürünün mozaik taşlarından biri olan halk ozanımız Aşık Veysel’e ait *Uzun İnce Bir Yoldayım* türküsünün mısralarına atıfta bulunmuş, ayrıca Türk edebiyatında önemli bir

tanınırlığa sahip Sezai Karakaç 'a ait *Sürgün Ülkeden Başkentler Başkentine* adlı şiirinin 'Yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır' ve 'Ne yapsalar boş göklerden gelen bir karar vardır' mısralarına atıfta bulunarak konuşmalarında yer vermiştir:

“Biz bu milletin hizmetkârı olarak yola çıktık, biz bu millete efendi olmak için çıkmadık ve bu milletin hizmetkârı olarak yola devam edeceğiz. Çünkü ahdimiz var, ‘uzun ince bir yoldayız, gidiyoruz gündüz gece’ dedik. Gidiyoruz gündüz gece” diyerek bu kesintisiz çalışma azminin altını çizer: “Yenilgi yenilgi büyüyen bir zafer vardır dedik ve ‘göklerden gelen bir emir vardır’ sözüne de inandık, böyle yürüdük ve böyle yürüyeceğiz” (Türk, 2018, s. 357).

Kantar, G. (2017). Türk Siyasetinde Politik Dil Kullanımı: Recep Tayyip Erdoğan'ın “Ak Parti 1. ve 3. Olağan Üstü Kongrelerindeki Konuşmalarının” İçerik ve Söylem Analizi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, (ICOME 2017 ÖZEL SAYISI), 103-122.

Tablo 7: Cumhurbaşkanının Konuşmalarının Tek Parça İstatistikleri
Erdoğan'ın 1. ve 3. Olağanüstü Kongrelerinde Yapmış Olduğu Konuşmalar:

2014	Sayfa	24
	Sözcük	7198
	Karakter (boşluksuz)	48922
	Karakter (boşluklu)	56008
	Paragraf	119
	Satır	848
	Terim Sayısı	7257
	Terim Çeşidi	1479
2017	Sayfa	14
	Sözcük	7428
	Karakter (boşluksuz)	50868
	Karakter (boşluklu)	58128
	Paragraf	168
	Satır	631
	Terim Sayısı	7225
	Terim Çeşidi	1533
Toplam	Sayfa	38
	Sözcük	14626
	Karakter (boşluksuz)	99790
	Karakter (boşluklu)	114876
	Paragraf	287
	Satır	1479
	Terim Sayısı	14482
	Terim Çeşidi	3012

Kaynak: (Kantar, 2017, s.107)

Tablo 8: Cumhurbaşkanın Dil Zenginliği Düzeyinin Ortalaması

AK Parti Olağanüstü Kongre Konuşmaları	2014	2017	Toplam
Terim Sayısı (O)	7257	7225	14482
Terim Çeşidi (V)	1479	1533	2938
Kelime Çeşidi O/V	4,90	4,71	4,80

Kaynak: (Kantar, 2017, s.107)

Tablo 9: Cumhurbaşkanının Kelimesel Zenginliğinin Genel Ortalaması

Cumhur Başkanının Kelime Hazinesi	Terim Türü	Terim Sayısı (O)	Terim Sayı Oranı %	Terim Çeşidi (V)	Terim Çeşidi Oranı %	O/V
2014	Amaç Sözcükler					
	İsimler	3481	%47,9	724	%48,9	
	Sıfatlar	1049	%14,4	119	%8	
	Fiiller	1322	%18,2	463	%31,3	
	Araç Söz					
	Zamir	278	%3,8	30	%2	
	Zarf	489	%6,7	106	%7,1	
	Edat	218	%3	22	%1,4	
	Bağlaç	406	%5,5	25	%1,6	
	Ünlem	14	%01,9	5	%03,3	
	Toplam	7257	%100	1479	%100	
2017	Amaç Sözcükler					
	İsimler	3620	%50,1	594	%38,7	
	Sıfatlar	977	%13,5	212	%13,8	
	Fiiller	1384	%19,1	578	%37,7	
	Araç Söz					
	Zamir	274	%3,7	27	%1,7	
	Zarf	423	%5,8	93	%6,1	
	Edat	246	%3,4	13	%08,4	
	Bağlaç	232	%3,2	16	%1	
	Ünlem	69	%09,5	10	%06,3	
	Toplam	7225	%100	1533	%100	

Kaynak: (Kantar, 2017, s.108)

Tablo 10: Cumhurbaşkanının En Sık kullandığı Amaç Sözcükler

	Sıra	İsimler	Frekans	Sıfatlar	Frekans	Fiiller	Frekans
2014	1	Parti	72	Bir	175	Olmak	127
	2	Millet	69	Bu	154	Etmek	125
	3	Kardeşlerim	65	Yeni	54	Yapmak	58
	4	Dava	47	Her	51	Vermek	45
	5	Birlik	34	Ak	38	Demek	32
	6	Yol	32	Çok	38	Unutmak	25
	7	Devlet	30	Tüm	24	İnanmak	14
	8	Zaman	29	Değerli	21	Başlamak	13
	9	Siyaset	27	Aynı	20	Girişmek	11
	10	Cumhuriyet	25	Hep	17	Yaşamak	10
2017	1	Millet	85	Bir	128	Olmak	102
	2	Parti	68	Bu	121	Etmek	95
	3	Hizmet	34	Her	50	Almak	69
	4	Kardeşlerim	34	Yeni	41	İstemek	57
	5	Bin	31	Çok	40	Yapmak	48
	6	Milyar	26	En	36	Gelmek	36
	7	Yol	26	Tüm	29	Gitmek	35
	8	Lira	25	Büyük	26	Yaşamak	29
	9	Birlik	22	Tek	21	Kalkmak	21
	10	Milyon	19	Yok	16	Bilmek	16

Kaynak: (Kantar, 2017, s.109)

Tablo 11: Cumhurbaşkanının En Sık Kullandığı Araç Sözcükler

		Edat	Frek	Bağlaç	Frek	Zarf	Frek	Zamir	Frek	Ünlm	Frek
2014	1	Nın	55	De	163	Bugün	45	Biz	66	İnşallah	12
	2	İçin	30	Ve	127	Var	41	Siz	43	Hamdolsun	3
	3	Kadar	21	Ki	21	Son	29	Kendi	28	Amin	1
	4	Gibi	10	Hatta	8	Genel	23	Ben	20	Ha	1
	5	Mı-mu	10	İle	8	Bura	22	O	17	Hamdüsena	1
	6	Den	9	Ya	7	Artık	20	Bu	17		
	7	Rağmen	3	Yani	5	Hiç	15	Onlar	12		
	8			Dahi	4	Yok	15	Bunlar	12		
	9			Daki	4	Sadece	15	Biri	9		
	10			İse	3	Sonra	14	Kimse	7		
2017	1	İçin	76	De	132	Şimdi	23	Biz	72	İnşallah	20
	2	Kadar	50	Ve	111	Değil	22	Ne	51	Ya	11
	3	İşte	24	Ki	15	Bugün	21	Kendi	29	Ta	7
	4	Nın	16	Ama	11	Bura	18	Siz	18	Dikkat	4
	5	Den	9	Çünkü	7	Karşı	18	Bunlar	17	Yaşasın	2
	6	Rağmen	6	Dahi	6	Önemli	16	Onlar	10	Ah	2
	7	Mı-mu	6	Hatta	5	Sonra	15	Herkes	9	Hamdolsun	2
	8			Bile	4	Nere	14	Bu	8	Ey	1
	9			İle	4	Üzeri	14	Biri	8	Hamd	1
	10			İse	3	Hiç	13	Kim	6		

Kaynak: (Kantar, 2017, s.110)

Tablo 12: Cumhurbaşkanının Konuşmalarında Kullandığı Fiil Kipleri

	Fiil Kipleri	Frekans		Kullanım Alanı
		Terim Sayısı	Terim Oranı	Dinleyici Üzerinde
2014	Emir	43	11,8	Öğüt
	Mastır	32	8,8	Sonuç
	Şimdiki Zaman	95	26,1	Durum
	Gelecek Zaman	35	9,6	Kesin Gelecek
	Şart Kipi	16	4,4	Orası Gelecek
	Geçmiş Zaman	142	39,1	Olup bitmiş şeyler
Toplam	Fiil Kipi	363	%100	
2017	Emir	81	13,1	Öğüt
	Mastır	112	18,1	Sonuç
	Şimdiki Zaman	139	22,5	Durum
	Gelecek Zaman	66	10,7	Kesin Gelecek
	Şart Kipi	27	4,3	Orası Gelecek
	Geçmiş Zaman	191	31,3	Olup bitmiş şeyler
Toplam	Fiil Kipi	616	%100	

Kaynak: (Kantar, 2017, s.110)

Tablo 13: Cumhurbaşkanının Retoriklerindeki Kişi veya Kurumlar

Sıra	Muhattap	2014		2017	
		Duygu	Tekrar	Duygu	Tekrar
1	Türkiye	+	107	+	46
2	Ak Parti	+	72	+	68
3	Millet	+	69	+	85
4	Kardeşlerim	+	65	+	31
5	Dava	+	47	+	2
6	Birlik	+	34	+	24
7	Devlet	+	30	+	18
8	Siyaset	+	27	+	6
9	Cumhuriyet	+	25	+	9
10	Meclis	+	17	+	7
11	Teşkilat	+	17	+	0
12	Paralel	-	15	+	6
13	Muhalefet	-	13	+	1
14	Seçim	+	13	+	10
15	Adalet	+	11	+	4
16	Vesayet	-	10	-	2
17	İhanet	-	9	-	13
18	Terör	-	9	+	15
19	Ekonomi	+	7	-	7
20	Pensilvanya	-	7	+	1

Kaynak: (Kantar, 2017, s.110)

Tablo 14: Cumhurbaşkanının Konuşmalarındaki Milli Kavramlar

	Siyasi Kavramlar	2014	2017
1	Devlet	30	12
2	Siyaset	27	6
3	Cumhuriyet	25	9
4	Meclis	17	7
5	Genel Bakış	22	5
6	Başbakan	15	1
7	Muhalefet	13	1
8	Seçim	13	10
9	Kongre	11	11
10	Cumhurbaşkanı	18	3
11	İktidar	7	8
12	MHP	6	-
13	Demokrasi	6	17
14	Olağanüstü	6	13
15	Darbe	5	4
16	Avrupa	4	8
17	Uluslararası	4	-
18	CHP	4	-
19	Filistin	3	-
20	ABD	2	1

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katıldığı son etkinlik:

12.06.2023- K.K.T.C.- TCC ve KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar ile Ortak Basın Toplantısı: Baş başa ve heyetler arası görüşmelerin ardından ortak basın toplantısı düzenledi.

Konuşmanın Ana Mesajı: *“Kıbrıs Türklerinin egemen eşitlikleri ve eşit uluslararası statülerinin teyidi, bizler için olmazsa olmazdır!”*

Ele Alınan Konuşma Konuları: Kıbrıs’ın global önemi, uluslararası arenada Türkiye’nin Kıbrıs halkının hak ve özgürlüklerine TC’nin desteği Kıbrıs’taki son T.C. projeleri: Türkiye’nin elektrik, su, hastane, sağlık yol yapımı, havalimanının eksikliklerini giderme vb. konularında Kıbrıs’a yapacağı yardımlar.

➤ Ortak Basın Toplantısı 25 dakika 57 saniyedir (konuşma videosu yukardaki linkte mevcuttur). TCC konuşması Tatar’dan sonra 12. dakika 37. saniyesinde geleneksel selamlaması ile başlamıştır; **“Sizleri en kalbi duygularımla, saygılarımla selamlıyorum!”** ve 20. dakika 44. saniyede **yaklaşık 8,5 dakika konuşarak** tamamlanmış akabinde basın mensuplarından ortak soruların kabulü başlamıştır.

Konuşmalarını pandemi sürecinden ve depremnden bu yana “Kalın Sağlıcakla! diye bitiren TCC; yavru vatanda “Sizlere iyi günler diliyorum!” diye bitirmiştir.

KMÜ’ nün basın toplantısında sunduğu semiyotik duruş: Kararlı, özgüvenli ve ciddi beden dili kullanımı, kısa konuşmasında normal hızda ve tane tane ET’ ye ve AT’ye oldukça uygun bir hızda konuşmasını yapmıştır.

3.1.2. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının KÖTM Haritası

KAYNAK SÖYLEM⁵⁴

KMÜ: TCC Recep Tayyip Erdoğan (İnce Taneli Mod ve Kodlar Üreten Makro Semiyotik Özne)- KS üretimini gerçekleştiren *kaynak* konuşmacı (KK)dır.

KMÜ’ NÜN GÖRÜNEN (Yansıyan /Gözlemlenebilen) RUH HALİ (İnce Taneli Mod ve Kodlar)

⁵⁴ Burada mikro ve makro öğeleri göstermek için verilen örnek “Kıbrıs Türklerinin egemen eşitlikleri ve eşit uluslararası statülerinin teyidi, bizler için olmazsa olmazdır” adlı KIBRIS konuşması esnasında ET veya AT tercüme yapılmadığı bilinmemekle beraber, güncel ve nispeten kısa olduğu için KÖTM Haritasının makro ve mikro öğelerini göstermek için seçilmiş bir güncel konuşmadır. Bu konuşma bir kapalı alanda veya konferans ortamında değil de heyetler arası özel ve kapalı görüşme sonrası yapıldığından açık ortamdır. Dolayısıyla bu konuşma metninin *mikro yönlendirici* olarak tanımlanan (konuşma ve tercüme etkinliğini şekillendiren- hepsi aynı konuşmada olmayabilen-her türlü kavram veya) kavramlardan bazıları olağan olduğu üzere yoktur; ör.; etkinliğe ait kurallar, katılımcı sayısı yansıtılan vizyonlar, slaytlar, videolar vb. gibi Mevcut olan ise; konuşmacı sayısı- 2, veya önceden belirlenen ana hatlar- *konuşma başlıkları*, önceden planlanan, ikiye ayrılan süre- 25 dakika 57 saniyedir ve toplamda *Erdoğan 8.5 dakika konuşmuş, konuşmaya 12. dakikada başlamıştır*. Nispeten yarı yapılandırılmış, toplantı sonrası bir görüşme olduğu için o anda ET- AT yapılmadığı bilinmektedir ve fakat konuşma videosu ve transkripti mevcut olduğundan sonrasında yapılmak üzere iki moda da uygundur.

Resim 1: Erdoğan'ın KKTC'de Ersin Tatar ile Ortak Basın Toplantısından Bir Görüntü

Kaynak: (2023. 06.12, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı)

KMÜ- Makro Semiyotik Öznenin Ürettiği İnce Taneli Modlar/Kodlar veya Mikro Modlar/Kodlar⁵⁵

- **Konuşmanın tonu (tansiyonu):** Ciddiyet, özgüven (ör: “Bizim Yol Haritamız Zaten Belli”) kararlılık içeren, KKTC'nin haklarının tanınması konusunda kayıtsız kalınmasına karşı eleştirel bölümleri olan ve birkaç imalı (ör: “Zira bu denizlerde barıştan başka çıkış yolu yoktur ve barışı eğer engellemek isteyenler olursa o zaman farklı proje uygulamasına geçmek zorunda kalırız”) ifadeye yer verilen bir konuşma modu hakimdir.

⁵⁵ Burada baz alınan görüntü KMÜ' nün son katıldığı basın toplantısında makro semiyotik özne olan – yani makro kod üreten özne olarak sunduğu öğelerdir. Burada ülke değişimi (T.C. 'den KKTC'ye gelinerek bu toplantıda konuşmacı) olduğundan dolayı dikkat çekici bir yorgunluk gözlemlenmektedir. Bu koşullar makro semiyotik öznenin ürettiği kodları az ya da çok oranda farklılaştırabilmektedir. Dolayısıyla tam semiyotik söylem analizi için KMÜ' nün birçok resminden faydalanılan ve aşağıda yer alan makale KÖTM Dosyasına eklenmek zorundadır;

Batu, M., & Tos, O. (2018). 16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliği Referandumunda Recep Tayyip Erdoğan'ın Sosyal Medyadaki Görsel İmajı Üzerine Bir Analiz. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (29), 230-269.

- **Mimikler ve jestler, beden dili (ince taneli/mikro semiyotik modlar ve kodlar):** Kararlı, özgüvenli jest ve mimikler ve sabit tavırlı ciddi beden dili. Düzleşmiş ve yanları aşağı düşen dudaklar, sabitlenmiş odaklanmış vücut, hafif çatılmış kaşlar dikkat çekmektedir⁵⁶.
- **Konuşmanın tonu (ince taneli/mikro semiyotik modlar ve kodlar):** Kararlı ve ciddi ses tonu ile tane tane, net şekilde, normal hızda üretilen kelimeler (ET ve AT'ye elverişli üretilen kelime ve öbekler).
- **KMÜ' nün KÖTM CV'si:** Bkz.; s.185- 208; 23 sayfadır; KMÜ' nün konuşma karakterini oluşturan birey dili, beden dili, söylemi, retorikini etkileyen tüm mesleki ve sosyo-kültürel arka plan öğeleri ele alınmıştır.

KONUŞMA METİNLERİ (Manuel KÖTM Bütüncesi: İri taneli mod ve Makro Yönlendirici): Elli beş (burada kavramları tek tek göstermek için verilen +1 yani son olanın örnekleri verilse de) elli altı konuşma metninin tamamından oluşan konuşma bütüncesi hacmine sahip bir bütündür. Burada yeni KÖTM Kavramlarını somutlaştırmak için rastgele seçilen konuşma örneği “*Kıbrıs Türklerinin egemen eşitlikleri ve eşit uluslararası statülerinin teyidi, bizler için olmazsa olmazdır*” adlı konuşmasıdır.

(KAYNAK) ORTAM (İri taneli mod ve Makro Yönlendirici): KKTC, (baş başa ve heyetler arası görüşmelerin ardından) ortak basın toplantısı-12.06.2023 (KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar ile).

BULUŞMA AMACI (İri taneli mod ve Makro Yönlendirici): Erdoğan'ın seçim sonrası süreçte yavru vatan KKTC'nin yanında olduğunu dünya kamuoyuna iletmesi ve

⁵⁶ Bu tezin örnekleme olan TCC Recep Tayyip Erdoğan'ın genel karakteri dahilinde gözlemlenebilen davranışları ve beden dili ve retorik analizi için KÖTM Ek Bilgi Metnine;

1) Beden dili uzmanı ve psikoterapist Adrianne Carter'ın değerlendirmede bulunduğu **Siyasilerin beden dili- Recep Tayyip Erdoğan** adlı ve YouTube platformunda <https://www.youtube.com/watch?v=PHL6QtZp9aY> linkiyle yer alan video,

2) Davranış Bilimleri Uzmanı ve Psikoterapist Aşkın Kıpışmak' ın değerlendirmede bulunduğu **Recep Tayyip Erdoğan Beden Dili Analizi- Aşkın Kıpışmak (%60 Etkili)** adlı ve YouTube platformunda <https://www.youtube.com/watch?v=iJ25RLJGVIE> linkiyle yer alan video,

3) Retorik ve Beden Dili Uzmanı Oğuz Benlioğlu'nun değerlendirmede bulunduğu **Erdoğan Putin Görüşmesi Beden Dili ve Mimik Analizi** adlı ve YouTube platformunda <https://www.youtube.com/watch?v=6eixwcoIxOo> linkiyle yer alan video bilgileri de eklenmelidir. Bu tarz uzmanların detaylı değerlendirmelerinin olduğu her türlü veri de aynı şekilde kullanılabilir.

bir önceki süreçte projesi başlamış ve yeni projelene hizmetlerin tamamlanacağını duyurulması.

KAYNAK KİTLE (İri taneli mod ve Makro Yönlendirici): İki devletin heyetleri ve iki ülkenin basın mensupları, KKTC halkı ve T.C. halkı.

İLGİLİ KONJONKTÜRÜN BEKLENTİLERİ (KK- KAYNAK KÜLTÜRÜN BEKLENTİLERİ-İri taneli mod ve Makro Yönlendirici):

- Anavatan ve yavru vatanın bütünlüğünün ve dayanışmasının,
- Kıbrıs meselesinde Türk tarafının her zaman yapıcı ve sonuç odaklı tavır takınacağını,
- Ada'nın kadim ve asli unsuru olan Kıbrıs Türklerinin asla azınlık olmayışının,
- Kıbrıs Türklerinin müktesep hakları olan egemen eşitlikleri ve eşit uluslararası statülerinin teyidinin ve KKTC'nin tanınmasından geçtiğinin önemle dünyaya duyurulmasıdır.

SÖYLEMSEL GÜDÜ (INTERPRETUM): Interpretum ET veya AT[^] ye tercüme edilecek konuşma metninin üretim sebebine paralel olan aktarım güdüsü, yani aktarılma amacı ve hedefi ve bu yolla edinilen HS çıktısıdır. Yani KMÜ' nün ürettiği KS 'nin HD' de söylem inşasıyla üretilmesidir. Aşağıda konuşmanın önemli başlıkları interpretumun saptanması için verilmiştir:

- ERDOĞAN: “Kıbrıs meselesinde Türk tarafı her zaman yapıcı ve sonuç odaklı tutum benimsemiştir”
- ERDOĞAN: “Ada'daki kardeşlerimizin huzur ve güvenliği bizim huzur ve güvenliğimiz demektir”
- TATAR: “Kıbrıs Türk halkı egemenlik hakkıyla, varoluş mücadelesiyle her zaman Türkiye Cumhuriyeti ile uyum içerisinde”

SÖYLEMSEL GÜDÜ/ INTERPRETUM: Dış güçlere ve iki vatanın halklarına yavru vatanla bütünleşen milli bir duruş sergilemek, hak ve özgürlükler konusunda her daim tüm imkân ve kabiliyetlerle KKTC'nin yanında olmak.

- Yukarda sunulan ve KS kısımdaki makro ve mikro -kalın ve ince taneli mod ve kodların hepsi söylemsel güdü- ve interpretum ile birleşerek tercümede oluşturulacak (*hedef*)söylemin *gereçeklendirilmesini* oluşturur.

HEDEF SÖYLEM

HSÜ: ET veya AT Tercümanı- (KS içerisindeki semiyotik makro özne ve kod üreticisi olan KMÜ ‘nün HS inşasındaki simetrik karşılığı) olarak iri taneli modların ve kodların yegâne üreticisi olarak *makro semiyotik öznedir*. Burada bu modların birinde veya her ikisinde çalışan tercüman aynı zamanda Manuel KÖTM Tercümanı⁵⁷ veya KÖTM Projesinin yöneticisidir. HSÜ olan tercüman aynı zamanda HS üretimini gerçekleştiren *hedef konuşmacı (KK)*dır.

HSÜ’NÜN ÜRETİM TONU (HS Üretimine Yansıyan /Duyulabilen İnce Taneli Mod ve Kodlar)

HSÜ- Makro Semiyotik Öznenin Ürettiği İnce Taneli Modlar/Kodlar veya Mikro Modlar/Kodlar

- **“Hedef konuşmanın tonu (tansiyonu -paralel veya değiştirici ton veya ikisinin farklı farklı yerlerde duruma göre kullanılabildiği karma ton)-:** Ciddiyet, özgüven (ör: “Bizim Yol Haritamız Zaten Belli”) kararlılık içeren, KKTC’nin haklarının tanınması konusunda kayıtsız kalınmasına karşı eleştirel bölümleri olan ve birkaç imalı (ör: “Zira bu denizlerde barıştan başka çıkış yolu yoktur ve barışı eğer engellemek isteyenler olursa o zaman farklı proje uygulamasına geçmek zorunda kalırız” gibi ifadeleri dikkate alarak ve kaynak kitlenin beklentilerini ve interpretumu de dikkate alarak bir hedef konuşma üretimi gerçekleştirmek gerekmektedir. Bunun için aynı tonda interpretumdan sapmadan tercüme ederek (buralarda birebir tercüme yapma inisiyatifi ve kararı alarak) ilgili ifadelere de değiştirme veya eksiltme yapmadan *paralel ton üreterek* tercüme etmek gerekir.
- **Bunların dışında atasözü, deyim vb. gibi kültürel veya zorlayıcı başka bir kelime veya öbek olduğu durumlarda:** Önceki veya eldeki KÖTM

⁵⁷ Buradaki Manuel KÖTM Analizini ilk kez yapan; KÖTM Analizi veya KÖTM Projesinin ilk yöneticisi bu modeli üreten Refika Zuhur Vural’dır. Yukarıdaki KÖTM Kavramları dışında var olan kavramlar bu analize özellikle dahil edilmemiştir. Tüm KÖTM Kavramlarının olduğu proje KÖTM Ekibi ile yapılabilmektedir. Buradaki analiz modelin en ilkel haliyle tanıtılması hedefini gütmektedir.

Bütüncesinden çekerek kullanılabilir. O anda gelişen bir durumda bütünce veya önerme listesinde çalışılmayan bir sözce ve ifade (şiiir alıntısı, atasözü, kültürel farklı bir ifade vb. gibi) kullanılırsa birebir tercümesi yapılabilir veya o ortamda kafa karıştırıcı olarsa – sadece açıklama yaparak karma ton üretilebilir.

- **Paralel ton öğeleri:** Ciddi, özgüvenli, kararlı kaynak tonu yansıtan kelime ve ifade seçimleri.”

(HEDEF) ORTAM (İri Taneli Mod ve Makro Yönlendirici): KKTC, (baş başa ve heyetler arası görüşmelerin ardından) ortak basın toplantısı-12.06.2023 (KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar ile- Kaynak ortamın HS’ de simetrik eşdeğeri aynı ortam da olabilir, farklı ortam da. Bu örnekte KKTC’de verilen ortak basın toplantısındaki konuşmanın ET veya AT modunda simetrik ortamda tercüme edilmediği bilinmektedir. Ve fakat bu örnek gerçek veriler sunduğundan ve de her ki modda da tercümeyle uygun olduğundan tercih edilmiştir. Muhtemelen tercüme edileceği *hedef ortam* (HO) konuşmanın aslen yapıldığı simetrik ikizi olan *kaynak ortam* (KO) olmuş olabilir. (Videoda aynı anda veya ardıl olarak tercüme edildiği görünmese de bu örnek için o şekilde varsaymak kuvvetle muhtemel gerçekçi olacaktır.) Çünkü çoğunlukla ET ve AT ortamları simetrik ikizdir. Bu örnek ise gerçek bir veri olduğundan ve tercüme edilme olasılığı yüksek olduğundan seçilmiştir. Bununla ilgili tercüme yapıp yapılmadığına dair bir haber olmamakla beraber; o ortamda olmasa da yabancı basında kesitleri tercüme edilmiş olabilir- burada da konferans ortamında olmasa da KÖTM’ ün kucaklayıcı ve esnek yönünü devreye sokarak UET veya UAT modunu baz alabiliriz.

HO BULUŞMA AMACI (İri Taneli Mod ve Makro Yönlendirici): KO Buluşma amacı ile ortam aynı olduğundan simetriktir. (Erdoğan’ın seçim sonrası süreçte yavru vatan KKTC’nin yanında olduğunu dünya kamuoyuna iletmesi ve bir önceki süreçte projesi başlamış ve yeni projelene hizmetlerin tamamlanacağını duyurulmasıdır.)

HO KURALLARI: Konuşma metni ve videosunun olduğu sayfada açıkça bahsedilmese de videonun detaylı incelemesinden anlaşılmaktadır ki; HO’da belirli bir kısıtlama olmamakla beraber toplamda 25 dakika iki başkana yarı yarıya konuşma süresi verilmiş ve sonrasında basın toplantısına geçmek planlanmıştır. Konuşma katılımcıları ise iki ülkenin heyetleri ve basın mensupları mevcuttur.

HEDEF KİTLE (İri Taneli Mod ve Makro Yönlendirici): Kaynak kitle olan KKTC ve T.C. halkları ile Kuzey Kıbrıs Rum Kesimi başta olmak üzere tüm yabancı devletlerdir.

HEDEF KÜRESEL TON (HKT): Yanlış anlaşılmalara önlemek, politik bir krize sebep olmamak için KS' ye paralel tonda üretilen ve fakat eksiltme veya ekleme yapmadan (gerektiğinde açıklama inisiyatifi olarak veya karma tona dönerek) bir HS tonu oluşturmaktır.

3.1.3. TCC KÖTM Birey dili Analizi ve KÖTM Terminoloji Önerme Listesi Hazırlama

Aşağıdaki tablo Cumhurbaşkanlığının kendi sitesinden son yedi yıla dönük rastgele seçilen konuşma metinlerinden alınmıştır. KÖTM' e özel bu analiz ve önerme listesinde TCC' nin KS' sinin birey dili öğeleri olarak sıklıkla veya nadir kullanım ve özellikle zorluğundan dolayı HS' ye aktarım açısından pratiklik sunacak her türden kelime, öbek ve ifade 55+1 toplamda 56 konuşmanın oluşturduğu 330 sayfalık Manuel KÖTM Bütüncesi içerisinde seçilmiştir. KÖTM' özel bu analiz ve önerme listesindeki betimsel analiz ve bulgular şu kriterlere göre belirlenmektedir:

- KS- Her Türden Birey dili Öğesi ve Türü
- Manuel Bütünce İçinde Toplam Kullanım Sayısı
- Bağlamın Ana Başlığı
- Ortam (lar) ve Zaman (zamanlama bilgisi veya varsa saat ile ilgili bilgiler) lama
- KS' in Genel Konuşma Bağlamında Söylemsel İşlevi
- HS- KÖTM Temelli Önergeler

Tablo 15: TCC Örneğinin Kaynak Söylem (SD) Manuel Analiz Tablosu ve Hedef Söylem (TD) Üretimi ve Aktarımı için KÖTM Temelli Öneriler

KS- Her Türden Birey dili Ögesi ve Türü	Manuel Bütünce İçinde Toplam Kullanım Sayısı	Bağlamın Ana Başlığı	Ortam (lar) Ve Zaman (zamanlama bilgisi veya varsa saat ile ilgili bilgiler) lama	KS' in Genel Konuşma Bağlamında Söylemsel İşlevi	HS- KÖTM Temelli Önermeler
1- Aziz Milletim HİTAP ÖBEĞİ	76 kez	İç politika konuları	Açılış törenleri, dış ortamlar – çeşitli yurtiçi meydanları, Beştepe Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, AK Parti merkez binasında Karadeniz bölgesinde yeni keşfedilen petrol rezervlerinin duyurulması için (toplu) açılış törenleri ve basın toplantısı konuşmaları öncesinde yer almaktadır.	Ana konuşmadan önce (62 defa) ve genel konuşma cümlelerinde Türk milletine tipik bir selamlama olarak (bazen paragraflar arasında konuşma çağrılarını hedef kitle için tazelerken (14 kez) kullanılmaktadır.	My dear/beloved nation!
2- En kalbi duygularımla (, hasretle), muhabbetle selamlıyorum! HİTAP ÖBEĞİ	53 kez	İç politika	Açılış törenleri, dış ortamlar – çeşitli yurtiçi meydanları, Beştepe Cumhurbaşkanlığı Külliyesi, AK Parti merkez binasında parti buluşmaları, Karadeniz bölgesinde yeni keşfedilen petrol rezervlerinin duyurulması için (toplu) açılış törenleri ve basın toplantısı konuşmaları öncesinde yer almaktadır.	Halkla samimi bir bağ kurma gayesiyle kullanılmaktadır.	I greet you with my most heartfelt feelings, (with ongoing) and fondness!

3- 15 Temmuz Darbe Girişimi ÖBEKLEŞMİŞ İFADE	42 kez	İç ve dış politika	Her iç ve dış ortamda, ulusal ve uluslararası tüm ortam ve konuşma bölümlerinde yer almaktadır.	Kabul edilemez bir kalkışma olduğunu vurgulamak için kullanılmaktadır.	July 15 Coup Attempt
4- PKK KISALTMA	54 kez	İç ve dış politika	Her iç ve dış ortamda, ulusal ve uluslararası tüm ortam ve konuşma bölümlerinde yer almaktadır	Düşman terörist bir yapılanma olduğunu vurgulamak için kullanılmaktadır.	PKK terrorist organization
5- Kusura bakma! - Kusura bakmayın! ÖBEKLEŞMİŞ İFADE	5 kez-	İç ve dış politika	Her iç ve dış ortamda, ulusal ve uluslararası tüm ortam ve konuşma bölümlerinde yer almaktadır.	Bireysel söylemini konuşma dilinde sıkça kullanılan bir ifadeyle vurgulamak için kullanılmaktadır.	Take no offense!
6- Bu milletin davasını gütmek ÖBEKLEŞMİŞ İFADE	2 kez	İç ve dış politika	Ak parti merkez binasında, Külliyyede, konuşmanın her bölümlerinde yer almaktadır.	Halkın çıkarlarını ön plana koyduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır.	Pursue the case of this nation
7- Paye İSİM (Farsça bir kelime; değer, derece, aşama, önem, rütbe anlamındadır.)	3 kez	İç ve dış politika	Her iç ve dış ortamda, ulusal ve uluslararası tüm ortam ve konuşma bölümlerinde yer almaktadır.	<i>Şahadet bizim için bir son değil payelerin en büyüğüdür!</i> cümlesi içinde şahadeti yüceltmek için kullanılmaktadır.	(Shahadah is not the end for us, it is the greatest of the ranks!) Rank
8- Müreffeh SIFAT (Arapça bir kelime; bolluk içinde yaşayan anlamındadır.)	5 kez	İç ve dış politika	Her iç ve dış ortamda, ulusal ve uluslararası tüm ortam ve konuşma bölümlerinde yer almaktadır.	Halkını getirmek istediği noktayı kastederek kullanılmaktadır.	Prosperous
9- Ahkam kesmek DEYİMSSEL İFADE	5 kez	Dış politika	Her iç ve dış ortamda, ulusal ve uluslararası tüm ortam ve konuşma	Dış güçlerin samimiyetsizliğini vurgulamak için kullanılmaktadır.	Pontificate

			bölmelerinde kullanılmaktadır.		
10-Borazanlığı yapmak DEYİMSEL İFADE	2 kez	İç ve dış politika	AK Parti merkez binasında parti buluşmalarında, seçim mitinglerindeki konuşmalarının herhangi bir bölümünde kullanılmaktadır.	Türkiye aleyhine olan bir konunun aracı olanlara karşı tavır almak için kullanılmıştır.	Beat the drum for
11- Gözünün yaşına bakmamak DEYİM	3 kez	İç ve dış politika	AK Parti merkez binasında parti buluşmalarında, seçim mitinglerindeki konuşmalarının herhangi bir bölümünde kullanılmaktadır	Dış ülkelerin mülteci sorununa yaklaşımını anlatırken kullanılmıştır.	Have no pity on somebody
12- Cirit atmak DEYİMSEL İFADE	5 sonuç	İç ve dış politika	AK Parti merkez binasında parti buluşmalarında, seçim mitinglerindeki konuşmalarının herhangi bir bölümünde kullanılmaktadır	<i>Sen kiminle cirit attığının farkında değilsin!</i> cümlesinde geçiyor. Cirit atmak (PKK, PYD) için Türkiye'nin gücünün görmesini vurgulamak için kullanılmaktadır.	Vie with
13- Bigâne kalmak (; yabancı kalmak anlamındadır) FİİL	1 kez	Dış politika	Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) toplantılarında ve konuşmanın ortasında kullanılmaktadır.	<i>Asya coğrafyasının hiçbir köşesine bigâne kalamayız!</i> cümlesinde kullanılıyor. Tüm Asya halklarıyla tarihi ve kültürel bağların korunması gerekliliğini vurgulamak için kullanılmaktadır.	Not know beans about something
14- Nev zuhur SIFAT (Arapça ve Farsça kökenli bir kelime; yeni	1 kez	İç politika	Ak Parti binası ve parti buluşmalarında, konuşmanın ortasında kullanılmaktadır.	Ortaya çıkan yeni ulusal konuları ve yeraltı keşiflerini ele alırken, yeni müjde niteliğinde haberler	Emerging

oluşan, yeni ortaya çıkan anlamındadır)				vermek için kullanılmaktadır.	
15-Tevarüs (etmek): İSİM (FİİL) (Osmanlıca kökenli; miras (kalmak), kalıtım yoluyla geçmek anlamındadır)	1 kez	İç politika	Ak Parti binası ve parti buluşmalarında, konuşmanın ortasında kullanılmaktadır.	Osmanlıdan kalan ata miraslarını, ecdadın geçmişten günümüze bıraktıklarını övmek için kullanılmaktadır.	Inheritance (Inherit)
16- Defaatle ZARF	11 kez	İç ve dış politika	Her iç ve dış ortamda, ulusal ve uluslararası tüm ortam ve konuşma bölümlerinde kullanılmaktadır.	Bir konuyu yenileyerek altını çizmek için kullanılmaktadır.	Repeatedly
17- Neşvünema etmek FİİL (Arapça kökenli; büyüme, gelişme, göstermek anlamındadır)	1 kez	İç ve dış politika	Ak Parti binası ve parti buluşmalarında, konuşmanın ortasında kullanılmaktadır	Savuma ve silah sanayiinde kaydedilen gelişmeleri vurgulamak için kullanılmaktadır.	Develop
18- İlanihaye ZARF (Sonsuza değin)	1 kez	İç politika	Her iç ve dış ortamda, ulusal ve uluslararası tüm ortam ve konuşma bölümlerinde yer almaktadır.	Azerbaycan'la dostluğun ve kardeşliğin, ortak atılım ve projelerin hep var olacağını vurgulamak için kullanılmıştır.	Forever
19- “Ye'vâ ileyhi küllü mazlûm!” KALIPLAŞMIŞ CÜMLE (Arapça “ <i>Bütün mazlumlar ona sığınır!</i> ” anlamındadır)	1 kez	İç ve dış politika	Ak Parti binası ve parti buluşmalarında, konuşmanın ortasında kullanılmaktadır.	<i>7 iklimi yönettiği Topkapı Sarayı'nın Bâb-ı Hümayun Kapısı'nın yanı başında aynen şöyle yazıyor: “Ye'vâ ileyhi küllü mazlûm”, yani bütün mazlumlar ona sığınır. Kime? Osmanlı'ya.</i>	All the oppressed take shelter in it!

				<i>Kapısı çalınacak olan yer neresi? İşte Topkapı.</i> Bu cümle içerisinde kullanılmış ve Türkiye'nin bölgesel güç olarak komşu ülke ve mazlumlarına destek olacağını vurgulamak için kullanılmaktadır.	
20- Kendileri çalıp kendileri oynuyor! DEYİM	1 kez	İç ve dış politika	Ak Parti binası ve parti buluşmalarında, konuşmanın ortasında kullanılmaktadır	<i>“Açık konuşmak gerekirse kendi dilimizle buna cevap verelim, kendileri çalıp kendileri oynuyor!”</i> Bu cümle içerisinde kullanılmıştır. Dış ülkelerin Türkiye ile alakalı konularda gösterdikleri sorumsuz duruşu eleştirmek için kullanılmaktadır.	They are doing all the things themselves!
21- Bal bal demekle ağız tatlanmaz! ATASÖZÜ	1 kez	İç politika	Ak Parti binası ve parti buluşmalarında, konuşmanın ortasında kullanılmaktadır	Muhalefeti eleştirirken kutlanılmaktadır.	Something can happen by doing rather than just saying it!
22- Bel altı vurmak DEYİMSSEL İFADE	1 kez	Dış politika	Ak Parti binası ve parti buluşmalarında, konuşmanın ortasında kullanılmaktadır	Karşımıza delikanlıca çıkmak yerine, Türkiye'yi bu tür bel altı vuruşlarla dize getireceklerini sananlar hep hüsrana uğradılar, bu defa da aynısı olacaktır. Bu cümle içerisinde kullanılmıştır	Aim below the belt
23- La İlahe İllallah İbrahim Halillullah!” İFADE KALIBI	1 kez	İç politika	Ak Parti binası ve parti buluşmalarında,	<i>La İlahe İllallah İbrahim Halillullah</i> lafında sembolleşen kuşatıcı bir	There is no god but Allah and İbrahim is his friend!

			konuşmanın ortasında kullanılmaktadır	anlayışla tam 4 asır Kudüs'e hizmet eden bir ecdadın torunları olarak zaten başka türlü davranamazdık! Kültürel ve tarihi gelenek olarak mültecilere neden kapı açıldığını nitelemek için kullanılmaktadır.	
24- Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste! ATASÖZÜ	1 kez	Dış politika	Seçim miting alanlarında dış güçleri eleştirmek için konuşma ortasında kullanılmıştır.	Dış güçlerin kararsız ve tutarsız davranışlarını eleştirirken kullanılmaktadır.	What goes over the devil's back comes under his belly!
25- Cibilliyet fukarası İSİM +SIFAT İFADE KALIBI (Arapça kökenli; yaradılıştan gelen huy ve karakter) fakiri	1 kez	İç politika	Ak Parti binası ve parti buluşmalarında, konuşmanın ortasında kullanılmaktadır	Rakiplerini ağır şekilde eleştirirken kullanılmaktadır.	Lack of character
26- Yerle yeksan olmak DEYİMSSEL İFADE	4 kez	İç politika	Ak Parti binası ve parti buluşmalarında, konuşmanın ortasında kullanılmaktadır	Ekonomik darboğaz yaşayan, geçmişten gelen mirası koruma sorunu çeken, kalıcı çözümler üretemeyen devletler ve ülkesinde savaş olanlar için kullanılmaktadır.	<u>Bring (something) crashing down (around) (one) , destroy/ vanish</u>
27- Sapla samanı ayırt etmek DEYİMSSEL İFADE	1 kez	İç politika	Seçim mitinglerinde konuşmanın herhangi bir bölümünde kullanılmaktadır	Muhalefeti eleştirirken kullanılmaktadır.	Not to compare apples to oranges /distinguish the and the bed
28-Bulunmaz Hint kumaşı DEYİMSSEL İFADE	1 kez	İç ve dış politika	Seçim mitinglerinde konuşmanın herhangi bir bölümünde kullanılmaktadır.	Avrupa Birliği'ne Türkiye'yi sokmayan dış güçlerinin imajını nitelemek için kullanılmaktadır.	Not the only pebble on the beach

29- Eli kanlı katiller! DEYİMSSEL İFADE	2 kez	İç ve dış politika	Seçim mitinglerinde konuşmanın herhangi bir bölümünde kullanılmaktadır	Dış güçlerin PKK ve PYD gibi gruplara verdiği destek ile bu örgütlerin mensuplarını betimlemek için kullanılmaktadır.	Bloodsheeders!
30- Yedi düvel SIFAT TAMLAMASI	1 kez	Dış politika	Seçim mitinglerinde konuşmanın herhangi bir bölümünde kullanılmaktadır.	Türkiye ile mücadeleye giren ülke ve örgütleri tanımlamak için kullanılmaktadır.	Powerful nations of the world! / The great Powers!
31- Çatlak ses SIFAT TAMLAMASI	1 kez	İç politika	Seçim mitinglerinde konuşmanın herhangi bir bölümünde kullanılmaktadır	Muhalefetten gelen eleştirileri betimlemek için kullanılmaktadır.	Jar
32- Karşımıza delikanlıca çıkmak yerine KALIPLAŞMIŞ İFADE	1 kez	Dış politika	Seçim mitinglerinde konuşmanın herhangi bir bölümünde kullanılmaktadır	Dış güçlerin gizli planlar içerisinde olduğunu vurgulamak için kullanılmaktadır.	Instead of confronting us bravely
33- Ada'da ve bölgedeki dengelerin hilafına İFADE KALIBI (Hilaf, Osmanlıca; aksine anlamına gelmektedir)	1 kez	İç ve dış politika	Heyetlerarası basına kapalı toplantı sonrası ortak basın toplantısı sonrasında kullanılmaktadır.	Güney Kıbrıs Rum Kesimi ve ona destek veren Avrupa ülkelerinin tutarsızlığını ve KKTC'nin hak ve özgürlüklerinin tam tanınmasına karşı takındıkları politik tavrı anlatmak için kullanılmaktadır.	Contrary to the balances in the Island (Cyprus) and the region

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.2. KÖTM Tercümanlar Bazında Anket Uygulaması

Çalışmanın bu bölümünde yeni bir tercüme modeli olan KÖTM' e özel olarak geliştirilen ve gerçekleştirilen Tercümanlar Bazında KÖTM Anketi çalışmasıyla ilgili sırasıyla araştırmanın amacı ve kuramsal dayanakları, yöntemi, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizleri sunulacaktır. Veri analizlerinin aktarımında tablolar ve renkli şemalar kullanılacaktır. Son olarak da ortaya çıkan nicel bulgular nitel olarak yorumlanacaktır.

3.2.1. KÖTM Tercümanlar Bazında Anket Çalışmasının Amacı ve Kuramsal Dayanakları

Bu araştırmanın birincil hedefi TB kapsamında her iki moduyla KT başta olmak üzere; tercümenin her türünde yenilikçi, eklektik ve sistematik bir tercüme ön hazırlık modeli olarak önerilen KÖTM' ün tercümanlara tercüme öncesi bireysel farklılık gösteren ön hazırlıklarına katkı sağlayıp sağlayamayacağıdır. KÖTM her ne kadar bir tercüme ön hazırlık modeli olsa da tercüme öncesi, esnası, çıktısı ve tüketicisinden alınan dönütler konusunda ve tercümanların sıklıkla ve özellikle ET' de ve AT' de yaşadığı söylemsel aktarım sorunlarını performans öncesi çözmeyi hedefler. Bu ankette tercümanların halihazırda benzer ama bireysel farklılıkla gösteren tercüme hazırlıklarını sistemli bir çerçeveye oturtmak, tercümenin makro semiyotik öznesi olan her meslek habitatından KMÜ' nün sağladığı konuşma karakterinden (birey dili, söylemi, retorisi, kültüre has kelime ve öbek kullanımı vb. gibi...) ve birey olarak jest, mimik beden dili ile sunduğu semiyotik verilerin analizi ile yola çıkan bir tercüme ön hazırlık modelinin olasılığı test edilmek istenmiştir. Anket KÖTM' e özel geliştirilmiş olup kuramsal bakış açısını şu çalışmaların incelenmesinden sonra oluşturmuştur:

- Pöhhacker, F., & Zwischenberger, C. (2010, March). Survey on quality and role: conference interpreters' expectations and self-perceptions. In Electronic version: < <http://aiic.net/page/3405/survey-on-quality-and-role-conference-interpreters-expectations-and-self-perceptions/lang/1>.
- García Becerra O. (2013) La incidencia de las primeras impresiones en la evaluación de la calidad de la interpretación simultánea: un estudio empirico, tesis doctoral, Universidad de Granada

- Kurz I. & Pöchhacker F. (1995) “Quality in TV Interpreting”, *Traslatio-Nouvelles de la FIT- FIT Newsletter*, 14:3-4, pp. 350-358
- Gile D. (1990) “L’évaluation de la qualité de l’interprétation par les délégués: une étude de cas”, *The Interpreter’s Newsletter*, 3, pp. 66-71
- Bühler, H. (1986). Linguistic (semantic) and extra-linguistic (pragmatic) criteria for the evaluation of conference interpretation and interpreters. *Multilingua*, 5(4), 231-235.

Anketle ilgili bölüm bazlı saptanmaya çalışılan veriler ve ilişkiler şu sorularla araştırılmıştır:

1- KÖTM Tercümanlar Bazında Anket sorularının ilk bölümü olan *O. GİRİŞ-TERCÜMANLARIN MESLEKİ ÖZGEÇMİŞLERİNE YÖNELİK SORULAR* kısmında araştırmaya katılan uzman her türden tercümanın çalışma şekli (özel-kurumsal, akademik veya serbest vb. gibi), çalıştığı ülke, dil-çiftleri, hizmet verdikleri meslek türleri ve eğitim düzeyleri ile oluşturulmaya çalışacak modele hangi yönlerden katkı sağlayabilecekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?

2- KÖTM Tercümanlar Bazında Anket sorularının ikinci bölümü olan *I. BÖLÜM-TERCÜMANLAR VE MESLEKİ PERFORMANSLARI İLE İLGİLİ SORULAR* kısmında araştırmaya katılan uzman her türden tercümanın deneyim süresi, çalıştığı tercüme modu, hangi türden KMÜ(ler)’(y)e çalıştığı, zorlandıkları metin içi öğeler, hangi hedef kitleye, hangi ortamlarda çalıştıkları, KMÜ’ den bağımsız en çok hangi ortamlarda tercümede zorlandıkları, kişisel mesleki memnuniyet oranları, tercüman yetilerini kullanabilme oranları (birçok alt başlıkla beraber), tercümesi yapılan KMÜ’ ler üzerinde ön araştırma yapıp yapmadıklarına ve katkısına, KMÜ’ nün birey diline ve tercüme zorluğuna, tercüme sonrası hedef kitle ve KMÜ’ den alınan olumlu veya olumsuz dönütlere dair bilgilerle KÖTM’ ün tercümede yaşanan problemlere çözüm noktasında katkı sağlayıp sağlayamayacağı ile ilgili arasında istatistiksel olarak anlamlı bulgulara ulaşılabilir mi?

3- KÖTM Tercümanlar Bazında Anket sorularının ikinci bölümü olan *II..BÖLÜM-TERCÜMANIN ÇALIŞTIĞI KONUŞMACI (KMÜ) HAKKINDA SORULAR* kısmında tercümanlara çalıştığı KMÜ’ nün birey dili, retorığı söylemi konusunda farkındalıkları olup olmadığı, tercüme esnasında bunlarla başa çıkıp çıkamadığı veya hazırlanarak

tercüme yapıp yapmadığına, hedef söylemsel inşayı söylemsel tercümede kendi bireysel söylemine mi yoksa KMÜ' ye göre mi, yoksa her tercümede farklı şekilde karar alarak mı gerçekleştirdiğine, tercüme edilen KMÜ' nün şiir, atasözü, ünlü düşünür vb. sözü veya alıntısı kullanıp kullanmadığına, KMÜ' nün tercüme öncesi tercümana bilgi iletip ilemediğine, KMÜ ile iletişim içerisinde olmanın tercüme katkısı olup olmadığına, KMÜ' nün bir önceki tercüme (görsel-yazılı) metninin, tercüme ortamının, önceki konuşma bütüncesinin incelenmesinin, KMÜ' nün tercümandan tercüme konusunda talepleri olup olmadığına, tercümanın tercüme ettiği KMÜ üzerinde semiyotik bir araştırma yapıp yapmadığı- çok modlu bu araştırmanın tercümesine katkı sağlayıp sağlamadığına ya da sadece dilsel parametrelere odaklanmanın yeterli olup olmadığına dair edinilen verilerle KÖTM Analizi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki kurulabilir mi?

4- KÖTM Tercümanlar Bazında Anket sorularının üçüncü bölümü olan *III..SÖYLEMSEL AKTARIM KONUSUNDA SORULAR* kısmında tercümanlara tercüme ettikleri KMÜ' nün birey dili, retorığı, söylemini tüm alt öğeleriyle hangi yüzdelik oranda aktarabildiklerine, KMÜ' ye ait bu konuşma karakterinin tercümana yaşattığı zorluğun yüzdelik oranına, bu alt öğeleri bireydillerinde kullanma yüzdeliğine, hangi meslek grubunun hangi yüzdelik oranda bu öğeleri kullandığına, tercüme edilen KMÜ' nün birey dili ve söyleminin sıfatlarla tanımlanmasına dair edinilen verilerle KÖTM Analizi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki kurulabilir mi ?

5- KÖTM Tercümanlar Bazında Anket sorularının dördüncü bölümü olan *IV. TERCÜMANLARIN KÖTM ARAŞTIRMASINA KATKILARI, ÖNERİLERİ VE EKSTRA GÖRÜŞLERİNE İLİŞKİN AÇIK UÇLU SORULAR* bölümünde KÖTM' ün tercümanlara önerdiği sistematik ön hazırlıkla tercüme esnasındaki stresi, baskıyı azaltarak ve tahmin aktivasyonu tetikleyerek tercümanın motivasyonuna ve tercüme sürecinin tüm aşamaları, söylemsel aktarım, çıktısı ve dönütlerinde kaliteyi arttırmayı hedefleyen bir tercüme ön hazırlık modeli olarak tercüme pratiğinde sağlayacağı avantajlar ve kişiye özel tercüme hizmetleri gibi yenilikçi bir bakış açısı ortaya koyması konusunda anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tez bağlamında gerçekleştirilen anketten hareketle, farklı akademik eğitim seviyelerinde ve farklı dil çiftlerinde çeviri eğitimi almış olan ve alan öğrenciler ve bu derslerin verildiği

üniversite ve bölümlerde çalışan akademik personelin uluslararası haber tüketimindeki farkındalıkları, çeviri kullanımları ve genel tutumları hakkında durum tespiti yapılması amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir. Çalışmanın önceki bölümlerinde literatür taraması sonucu oluşan araştırma soruları doğrultusunda oluşturulan ve yürütülen anket uygulamasının ve sonraki başlıklarda değinilecek mülakat sonuçlarının göz önünde bulundurulması ile betimsel bir analiz gerçekleştirilecektir.

3.2.2. Tercümanlar Bazında KÖTM Anketinin Yöntemi

Çalışmada kullanılacak olan anketin soruları iki dilde (hem Türkçe hem İngilizce) oluşturulduktan sonra, pilot çalışmadan önce Sakarya Üniversitesi'nden üç, Karedeniz Teknik Üniversitesi'nden bir Dr. Öğr. Üyesine, yine Sakarya Üniversitesinden bir araştırma görevlisi, bir öğretim görevlisine, üç doktora tez dönemi öğrencisine anket sorularının uzunluğu anlaşılabilirliği ve bağlamın açıklığı ile ilgili danışılmış, gerekli düzeltme, düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca tez izleme kurulundaki uzmanlarla anketin kuramsal besli temelleri konusunda bilgilendirme ve istişare toplantıları yapılmıştır. Akabinde anketin İngilizce versiyonuna iki ön test uygulanmış; alınan cevaplar doğrultusunda üçüncü aşamada iki dildeki KÖTM Anketine uygulanan son test uygulanmıştır. Yapılan toplantılar ve ulaşılan dönütler sonrası iki dilde oluşturulan KÖTM Anketi son şeklini almıştır.

Sonrasında iki ayrı dilde hazırlanan KÖTM Anketinin pilot uygulamalarına geçilmiş; piyasada serbest çalışan beş tercümana, üç konferans tercümanına, Sakarya Üniversitesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Bursa Uludağ Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Gazi Üniversitesi ve Sinop Üniversitesi'nden toplamda altı öğretim görevlisine, Bartın Üniversitesi'nden bir Doç. Dr.'a, Sakarya Üniversitesi'nden üç, Karedeniz Teknik Üniversitesi'nden bir Dr. Öğr. Üyesine, yine Sakarya Üniversitesinden bir araştırma görevlisi, üç doktora tez dönemi öğrencisine anket sorularının pilot uygulaması iki dilde ayrı ayrı yapılmıştır. Toplamda hem çeviribilim bilim insanları hem uzmanlaşma eğitimi devam eden doktora öğrencileri hem de serbest çalışan olarak tercümanlık yapan 16 uzman üzerinde pilot çalışma uygulanmıştır. Tüm ön test ve son testlerde, pilot ve asıl anket uygulamasında katılımcılara dijital ortam (Google Forms) dan ulaşılmıştır.

Anket formu İngilizce ve Türkçe olmak üzere 2 dilde hazırlanmıştır. İngilizce formda 23, Türkçe formda ise 25 soru bulunmaktadır. Türkçe ve İngilizce formlara verilen cevaplar

eşleştirilerek SPSS programına aktarılmıştır. Ayrıca bazı sorularda cevap seçeneklerinin de farklı olduğu görülmüş, bu sorularda cevap sayısı çok olan soru tipi esas alınmış, farklı soru tipine ait cevaplar ise kayıp gözlem olarak girilmiştir. Ancak çoğu sorunun – toplamda %98 oranında- uyumlu olduğu görülmüştür.

Anket analizinde sorulan soru tipin ulaşmaya çalıştığı bulguların en doğru keşfi için çoğunluğu hem nicel (hepsinde sayısal oransal çift yönlü bir çıkarım mevcut olduğundan) hem nitel (sadece Türkçe ankette 25. soru– İngilizce ankette 23. soru açık uçlu yorum sorusu olduğundan) çift boyutlu bir analiz uygulanmıştır. Sayısal veriler Google Forms’ dan toplanan istatistiksel verilerden otomatik olarak 25- 23 nolu nitel soru hariç elde edilmekle beraber; tüm istatistiksel betimlemeye uygun olan sorularda aynı zamanda SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 21 yazılımı kullanılmıştır. Bu sorular:

- Ankete iki dilde katılanların ayrı ayrı toplam ve oran sayısı,
- *I. BÖLÜM:* 0.Giriş kısmında yer alan: 0.3, 0.4., 0.6
- *II. BÖLÜM:* 1. Bölüm kısmında yer alan: 1, 2, 2.2., 5, 6, 7, 7.1. 8, 8.1.9
- *III. BÖLÜM:* 2. Bölüm kısmında yer alan:10, 11, 12, 14, 16, 18, 19
- *IV. BÖLÜM:* 3. Bölüm kısmında yer alan: 20, 21
- *V BÖLÜM:* 4. Bölüm kısmında görüş, katkı, eleştiri ve öneri için tek bir açık uçlu soru olduğundan burada SPSS istatistiği kullanılmamış, çıkarımlar genel olarak betimlenmiştir.

Karma ve KÖTM Analizine özel geliştirilen Tercümanlar Bazında KÖTM Anketinde güvenilirlik analizi için 6. Soruda yöneltilen ve likert ölçeğe tanımlanan 13 madde analize dahil edilmiş ve güvenilirlik testi olan Cronbach's Alpha değeri saptanmıştır. Hipotez testlerinde uygulanacak olan test istatistiğinin belirlenebilmesi için Normallik Testi uygulanmış ve soruların çeşitliliği sebebiyle *Parametrik Olmayan Test İstatistiklerinin* kullanılmasına karar verilmiştir. İki gruptan oluşan sorularda Mann Whitney-U Testi, ikiden fazla gruba sahip sorularda ise Kruskal Wallis testleri uygulanmıştır.

3.2.3. Tercümanlar Bazında KÖTM Anketinde Evren ve Örneklem

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen anket çalışmasının örneklemini oluşturan neredeyse her türden (politika, diplomasi, siyaset, polis, sağlık, adli tıp, mahkeme, yeminli, spor,

ticaret vb. gibi) ve her moddan (ET, AT, UET, UAT) konferans tercümanıdır. Ankete gönüllü katılım sağlayan tercümanlar Türkiye ve Dünyanın farklı yerlerinde global anlamda tanınmış veya yerel çapta kuruluşlar bünyesinde veya serbest olarak aktif çalışma hayatını sürdüren, bir kısmı aynı zamanda akademik kimliğe de sahip çeviribilim uzmanları olmak- ve 98'i (%88) İngilizce, 13'ü (%12) Türkçe dillerinde ankete katılmış olmak- üzere toplamda 111 seçkin uzmandan oluşmaktadır. Ankete katılan bazı tercümanların aktif meslek hayatını sürdürürken belirli bir kısmının dünyaca tanınan diplomat, politikacı veya siyasetçi, iş insanı, sporcu ile sürekli çalıştığını, bir kısmının da özel veya tüzel tercüme kuruluşlarını yöneten, yönetmiş olan başkan, başkan yardımcısı veya bizzat tercüme şirket sahibi olarak çalıştığı da görülmekte; bu kuruluşların bir kısmının tercüme teknolojisi konusunda piyasaya yenilikçi hizmetler sunduğu, bir kısmının ise dünyadaki ve ülkemizdeki tercümanları sürekli güncelleyen ve gelişim konusunda yönlendiren toplantı raporları, pratik ve mesleki rehberler yayımladığı dikkat çekmektedir.

3.2.4. Tercümanlar Bazında KÖTM Anketinde Veri Toplama Araçları ve Süreci

Anket uygulamasına ait sorular Türkçe ve İngilizce Google Formlar üzerinden iki adet hazırlanmıştır ve beş gruptan oluşan bir anket oluşturulmuştur. Bu anketteki soruların tamamı isteğe bağlı olarak yöneltilmiş, katılımcıların hiçbirinden çalışmaya katkı sağlamayacak bilgiler istenmemiştir. Birinci sırada yer alan O. GİRİŞ adlı bölümde; Tercümanların Mesleki Özgeçmişlerine Yönelik Bilgiler başlığı altında demografik yoğunluğa sahip yedi soru sorulmuştur. İkinci bölüm olan 1.BÖLÜM: Tercümanlar ve Mesleki Performansları kısmında ise 19 soru sorulmuştur. Üçüncü bölüm olan 2. BÖLÜM: Tercümanın Çalıştığı Konuşmacı Hakkında Sorular kısmında on tane soru yöneltilmiştir. Dördüncü bölüm olan 3. BÖLÜM: Söylemsel Aktarım Konusunda Sorular kısmında beş tane soru yöneltilmiştir. Beşinci bölüm olan 4. BÖLÜM kısmında ise Tercümanların KÖTM Araştırmasına Katkıları, Önerileri ve Ekstra Görüşlerine İlişkin Açık Uçlu Sorular kısmında KÖTM hakkında kısa bir bilgi verilerek katılımcılardan yorumlama talep eden bir soru sorulmuştur. Bu bölümlerde sırasıyla ulaşılmak istenen veriler en net haliyle şu şekildedir:

1-İlk bölümü olan O.GİRİŞ-TERCÜMANLARIN MESLEKİ ÖZGEÇMİŞLERİNE YÖNELİK SORULAR kısmında araştırmaya katılan her türden tercümanın çalışma şekli

(özel-kurumsal, akademik veya serbest vb. gibi), çalıştığı ülke, dil-çiftleri, hizmet verdikleri meslek türleri ve eğitim düzeyleri ile ilgili sorular aslında pratikte ve kuramsal anlamda birbirinden oldukça uzak olan TB kuramları ve pratikleri arasındaki boşluğu doldurmaya yönelik önerilen KÖTM' e katkı sağlayacak tercümanların gerçekte konunun ne kadar teorik ne kadar pratik kısmında olduğunu anlamayı sağlayacak veriler sunması beklenmektedir.

2- KÖTM Tercümanlar Bazında Anket sorularının ilk bölümü olan I. Bölüm- Tercümanlar ve Mesleki Performansları İle İlgili Sorular kısmında araştırmaya katılan uzman her türden tercümanın deneyim süresi, çalıştığı tercüme modu, hangi türden KMÜ(ler)'(y)e çalıştığı, zorlandıkları metin içi öğeler, hangi hedef kitleye, hangi ortamlarda çalıştıkları, KMÜ' den bağımsız en çok hangi ortamlarda tercümede zorlandıkları, kişisel mesleki memnuniyet oranları, tercüman yetilerini kullanabilme oranları (birçok alt başlıkla beraber), tercümesi yapılan KMÜ 'ler üzerinde ön araştırma yapıp yapmadıklarına ve katkısına, KMÜ' nün birey diline ve tercüme zorluğuna, tercüme sonrası hedef kitle ve KMÜ' den alınan olumlu veya olumsuz dönütlere dair bilgilerle KÖTM' ün tercümede yaşanan problemlere hangi oranda çözüm sağlayacağı nicel olarak anlaşılabilecektir.

3- KÖTM Tercümanlar Bazında Anket sorularının ikinci bölümü olan 11..Bölüm- Tercümanın Çalıştığı Konuşmacı (Kümü) Hakkında Sorular kısmında tercümanlara çalıştığı KMÜ' nün birey dili, retorığı, söylemi ve alt öğeleriyle beraber ne yönde karakter gösterdiği, tercümandan hazırlığa katkı sağlayacak talepleri olup olmadığına, tercümanın KMÜ üzerinde semiyotik bir araştırma yapıp yapmadığı- çok modlu bir analizle KÖTM' e hangi yönlerden hangi oranda katkı sağlayabileceğine dair nicel veriler sunacaktır.

4- KÖTM Tercümanlar Bazında Anket sorularının üçüncü bölümü olan III. Söylemsel Aktarım Konusunda Sorular kısmında KÖTM Analizinin söylemsel aktarım konusunda sağlayabileceği avantajların konu başlıkları ve oranlarıyla tespit edilmesine ve nicel olarak saptanmasına katkı sağlayacaktır.

5- KÖTM Tercümanlar Bazında Anket sorularının dördüncü bölümü olan IV. Tercümanların KÖTM Araştırmasına Katkıları, Önerileri ve Ekstra Görüşlerine İlişkin Açık Uçlu Sorular bölümünde öncelikle yorum talep edileceği için KÖTM' ün tercümanlara önerdiği sistematik ön hazırlıkla tercüme esnasındaki stresi, baskıyı

azaltarak ve tahmin aktivasyonu tetikleyerek tercümanın motivasyonuna ve tercüme sürecinin tüm aşamaları, söylemsel aktarım, çıktısı ve dönütlerinde kaliteyi arttırmayı hedefleyen bir tercüme ön hazırlık modeli olduğu hatırlatılacaktır. Sonrasında çıkan verilerden KÖTM' e betimsel olarak katkı sağlayacak olumlu ve olumsuz veriler yorumlardan çıkarılacaktır.

Son olarak bu anketin verileri anket etik kurulu onayı (03.03.2021) aldıktan sonra Linked-In den öncelikle araştırmaya uygun tercümanların uzun bir süreç saptanmasıyla ve sonra iletişim teklifi kabulü beklenip onay alınan tercümanlara yollanmasıyla gerçekleştirilmiştir. Kendi içerisinde üç aşamaya sahip bu veri edinme yöntemi dışında dünya üzerinde tanınmış özel veya kurumsal tercüme büroları, birlikleri ve kuruluşlarına tek tek e-posta atılmış ve toplu katılım beklendiği belirtilmiştir. Toplamda Linked-In' den 750 tercümana ve 30 kuruluşun e-posta adreslerine ulaşıp atılmış olup sonuçta sadece (normalde 113 – iki farklı dilde içerik aynı olan anketteki soru kayması ve etik kurallar sebebiyle; iki değerli katılımcının verileri kayıp gözlem olarak analiz sonuçlarına dahil edilmemiştir)si yaşanan soruda tercümana ulaşılabilmiştir.

3.2.5. Tercümanlar Bazında KÖTM Anketi Verilerinin Analizi, Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde verilerin analiz iki dilde Türkçe ve İngilizce olmak üzere oluşturulan KÖTM Tercümanlar Bazında anketlerinin ⁵⁸ bulgularından kesitler sunularak değerlendirilecektir. İki anket analizinde tüm sorular dil farklı olsa da aynıdır. Anket bulgularına sayısal ve oransal olarak yapılan erişim aynı anda iki yöntem kullanılarak elde edilmiştir. Anket sorularının elverişli olanları ve büyük bir çoğunluğu nicel olarak betimlenmek üzere ÇB ve TB çalışmalarında çok başvurulmayan ve fakat kullanılması oldukça katkı sağlayıcı olan SPSS 21 yazılımı kullanılarak analiz edilmiş ve bulgular saptanmıştır. Katılımcıların 98'i (%88) İngilizce, 13'ü (%12) Türkçe dillerinde ankete katılmışlardır. Bu noktada anketteki bölüm sırlamasına göre soru soru ulaşılan veriler sunulacak ve bulgular eşliğinde analiz yapılacaktır. Aşağıda anketin ilk bölümü olan O.

⁵⁸ Anket formu İngilizce ve Türkçe olmak üzere 2 dilde hazırlanmıştır. İngilizce formda 22, Türkçe formda ise 24 soru bulunmaktadır. Türkçe ve İngilizce formlara verilen cevaplar eşleştirilerek SPSS programına aktarılmıştır. Ayrıca bazı sorularda cevap seçeneklerinin de farklı olduğu görülmüş, bu sorularda cevap sayısı çok olan soru tipi esas alınmış, farklı soru tipine ait cevaplar ise kayıp gözlem olarak girilmiştir. Ancak çoğu sorunun uyumlu olduğu görülmüştür.

Giriş: Tercümanların Mesleki Özgeçmişlerine Yönelik Sorular adlı bölümde; tercümanlara ait demografik bulgular sunulacaktır. Bu bölümün ilk sorusu olan 0.1. e-posta adresleri ile ilgili olduğundan buradaki bulgulara eklenmemiştir. Akabindeki sorularla ulaşılan analiz bulguları sunulacak, nicel ve nitel yorumlanması gerçekleştirilecektir:

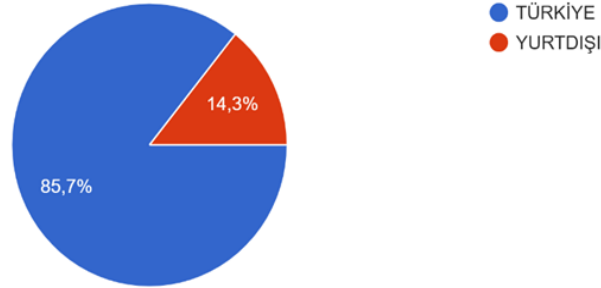
Tablo 16: Ankete Sağlanan İki Dilde Katılım Oranı (SPSS)

0.2. İki Farklı Dildeki Ankete Katılım Sayısı ve Oranı		
	Sıklık	Yüzde
İngilizce	98	88.3
Türkçe	13	11.7
Toplam	111	100.0
Kayıp Gözlem	2 kişidir: 113 kişiden anket soruları kaydı için yukardaki oranlara dahil edilmemiştir.	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

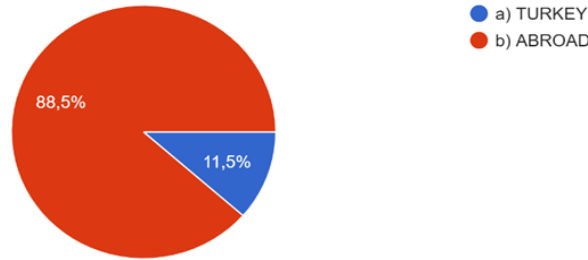
0.2. ÜLKE (SEÇMELİ):

14 yanıt

0.2. Country (Optional) :

96 yanıt

Şekil 24: Katılımcıların İki Ankette Ükelere Göre Katılım Oranı (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ankete sağlanan katılım oranı bu tarz gönüllü araştırmaların katılımının (ortalama 12 en fazla 20-25 civarı birey) ve dünyada aktif çalışan konferans tercümanı sayısının oldukça az olduğu bilindiğinden hazırlana iki anket sayesinde ulaşılan hem yerli hem yabancı

tercüman sayısının oldukça tatmin edici olduğu düşünülmektedir (;113 konferans tercümanına ulaşılmış- 2'si kayıp gözlem olmuştur). Anket için aşılın aşamalar ve dönütlerin toplanması süreci 1,5 yıl sürdüğünden yüksek sayılabilecek bu tatmin edici katılımcı oranı elde edilebilmiştir. Katılımcıların 75'i Özel Sektör (%68), 16'sı dernek üyesidir (%14):

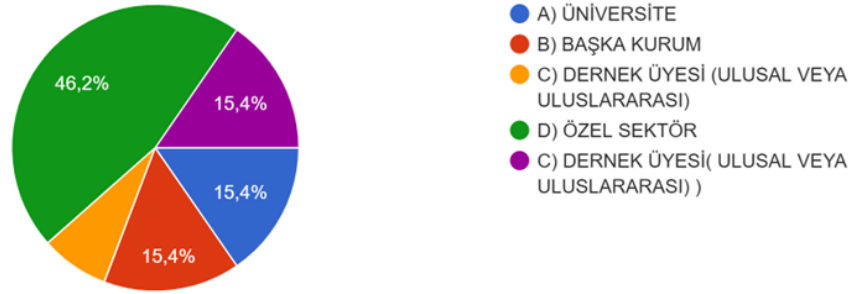
Tablo 17: Ankete Sağlanan Toplam Katılımcı Portföyü (SPSS)

0.3. Kurum Adı	Sıklık	Yüzde
Üniversite	9	8.1
Başka Kurum	9	8.1
Dernek Üyesi (Ulusal veya Uluslararası)	16	14.4
Özel Sektör	75	67.6
Kayıp Gözlem	2	1.8
Toplam	111	100.0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

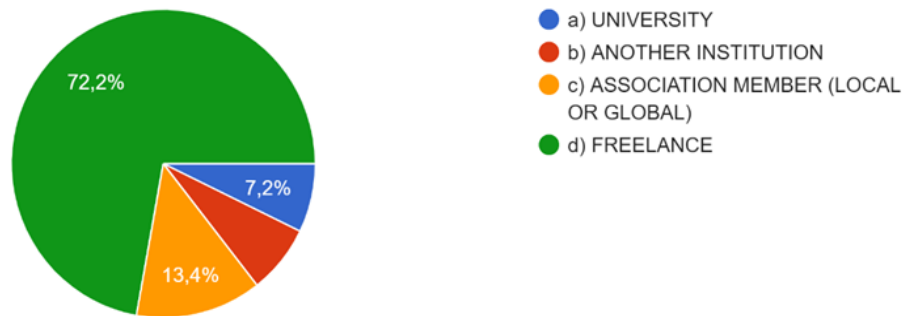
0.3. KURUM ADI (SEÇMELİ):

13 yanıt

0.3. Institution (Optional):

97 yanıt

Şekil 25: Katılımcıların İki Ankette Çalıştıkları Kurum Türüne Göre Dağılımları (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda kuruma göre iki dildeki iki farklı ankette kurumlara göre dağılımları görünen katılımcıların 88'i (%79) Başka Dil Çiftlerini tercüme etmektedirler. 15 katılımcı ise (%14) Türkçe- İngilizce / İngilizce – Türkçe yanıtını vermiştir:

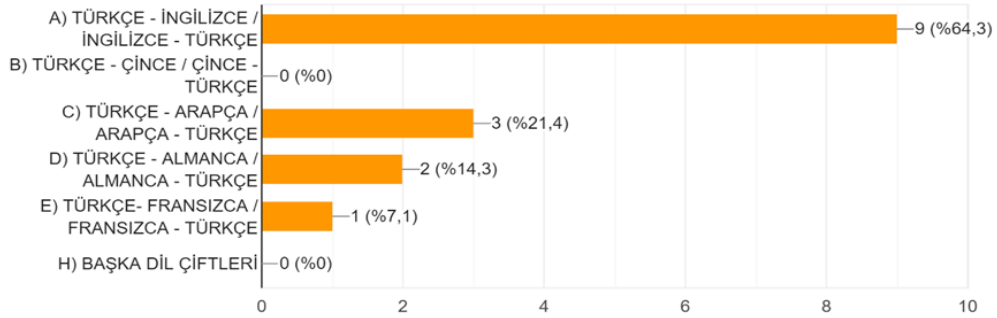
Tablo 18: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Çalıştıkları Dil Çiftleri (SPSS)

0.4. Tercümesi İcra Edilen Dil Çiftleri	Sıklık	Yüzde
Başka Dil Çiftleri	88	79.3
Türkçe- Arapça / Arapça- Türkçe	3	2.7
Türkçe- Fransızca / Fransızca- Türkçe; Başka Dil Çiftleri	1	.9
Türkçe- İngilizce / İngilizce- Türkçe	15	13.5
Türkçe- İngilizce / İngilizce- Türkçe / Türkçe- Fransızca / Fransızca- Türkçe	1	.9
Türkçe- İngilizce / İngilizce- Türkçe; Türkçe Almanca / Almanca Türkçe	1	.9
Türkçe- İngilizce / İngilizce- Türkçe; Türkçe- Fransızca / Fransızca- Türkçe	1	.9
Türkçe Almanca / Almanca Türkçe	1	.9
Toplam	111	100.0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

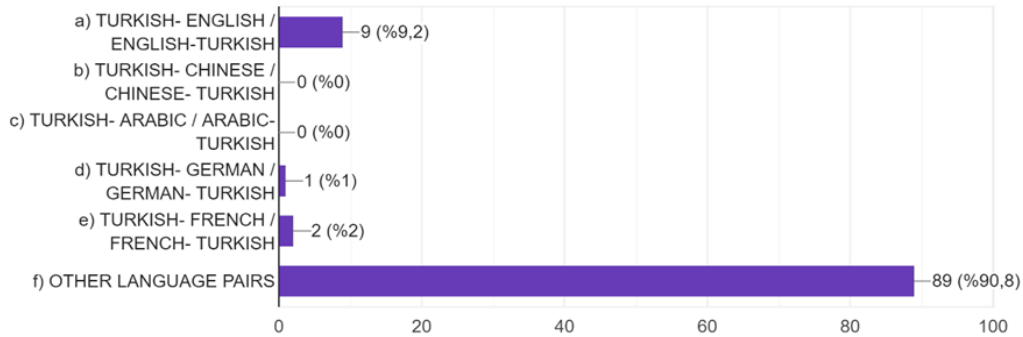
0.4. TERCÜMESİNİ İCRA ETTİĞİNİZ DİL ÇİFTLERİ (SEÇMELİ) : Birden fazla tercihte bulunabilirsiniz:

14 yanıt

0.4. Language pairs of your interpreting performance (Optional and you can select more than one option also.)

98 yanıt

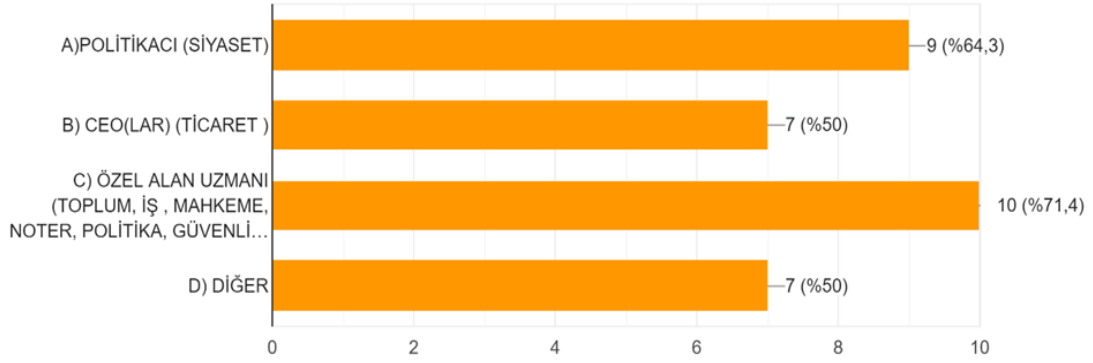
Şekil 26: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların Çalıştıkları Dil Çiftleri (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki şemanın üst kısmında yer alan Türkçe anket sonuçlarında yerli katılımcıların en sık kullanılan dil çiftlerinde Türkçe -İngilizce /Türkçe -İngilizce 1. sırada, Arapça-Türkçe / Türkçe- Arapça 2. sırada, Türkçe- Almanca/Almanca-Türkçe 3. sırada, Türkçe-Fransızca /Fransızca-Türkçe 4. Sırada yer alırken, yabancı katılımcılara uygulanan ankette ise yukarıda adı geçen dil çiftlerin çoğunun çok daha az kullanıldığı (Türkçe -İngilizce /Türkçe -İngilizce; Türkçe-Fransızca /Fransızca-Türkçe; Türkçe-Almanca/Almanca-Türkçe), bu diller dışında diğer yabancı dillerin 1. sırada yer aldığını görmekteyiz. Diğer diller oranının yüksek çıkması KÖTM Analizinin hedeflerine uygun olarak sadece Türkçe ve çiftlerinde değil; diğer yabancı dil ve kültürlerde de uygulanabileceğinin göstergesidir. Çünkü bu diğer dillerde çalışan tercümanlar gönüllü olarak katıldıkları KÖTM Anketinde özeti verilen tercüme ön-hazırlık modelinin çok özgün ve ilginç olduğu düşünerek ankete iştirak ettiklerini Linked-In üzerinden tez araştırmacısına ifade etmişlerdir. 0.GİRİŞ kısmında yer alan 0.5.Hizmet Verilen Uzmanlık Alanları konusunda ulaşılan bulgular aşağıda verilen şemalarda ayrı ayrı iki farklı dildeki anket üzerinden verilmektedir (bu soruda birden fazla yanıtı işaretleme hakkı verildiğinden SPSS kullanılmamıştır:

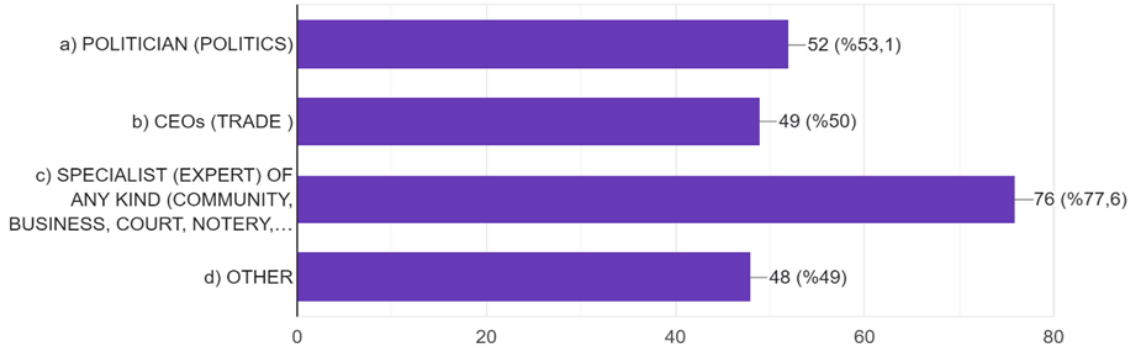
0.5. MÜŞTERİLER (SEÇMELİ) /Hizmet verdiğiniz uzmanlık alanları (Birden fazla tercihte bulunabilirsiniz):

14 yanıt

0.5. Clients (Area of expertise)(You can select more than one option):

98 yanıt

Şekil 27: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Çalıştığı Uzmanlık Alanları /Hizmet Verdikleri Meslek Grupları (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda sayısal oranları verildiği üzere Türkçe dilindeki ankete 15 kişi olarak katkı sağlayan yerli konferans tercümanlarının 10'unun, 96 kişi olarak katılım sağlayan yabancı konferans tercümanlarının 76'sının en yüksek oranlarla hizmet verdikleri uzmanlık alanlarının ilk sırasında *özel alan uzmanı* diye adlandırılan her türden danışana veya müşteriye hizmet verebilen bir uzmanlık türü gelmektedir. Buradan ankete katılan yerli ve yabancı uzmanların her türden meslek grubuna hizmet verdikleri ve birçok alanda uzmanlık geliştiren yetkin ve deneyimli tercümanlar olduğu çıkarılabilmektedir. Bu durum KÖTM' e özel üretilen bu anketin ulaşmak istediği her türden konferans tercümanına ulusal ve uluslararası düzeyde ulaşabildiğini göstermektedir. Bu bağlamda mesleki alan portföyü geniş olan bu tercümanların oluşturulmaya çalışılan model olan KÖTM için daha sağlıklı veriler sunacağı gerçeği de yadsınamaz. Araştırma yaptığınız alan neyse doğru hedef kitle üzerinden veri toplanabilmesi büyük bir şans ve gerekliliktir,

aksi taktirde yanlış yönde analiz ve bulgu anlamında zayıf ve gerçeği yansıtmayan sonuçlar elde edilebilir. Böyle bir durum ise ne bilime ne de bilim insanlarına fayda getirebilir. Bu duruma göre doğru konumlandırıldığı düşünülen Tercümanlar Bazında KÖTM Anketini desteklercesine diğer sorunun bulgularından ortaya çıkan sonuçlardan anlaşılmaktadır ki; yerli ve yabancı tercümanların çoğu bilim uzmanı anlamına gelen yüksek lisans derecesine sahiptir:

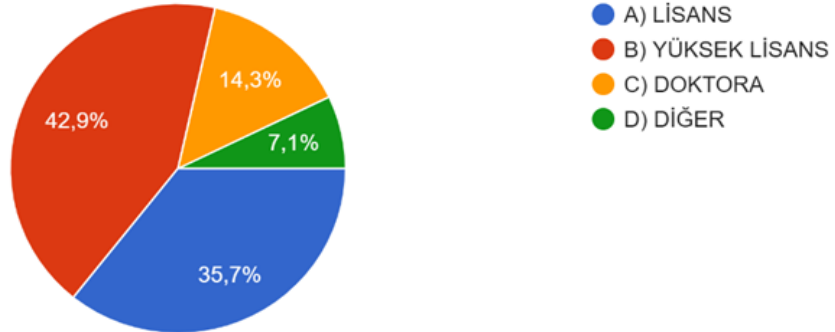
Tablo 19: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Sahip Oldukları Eğitim Seviyesi (SPSS)

0.6. Eğitim	Sıklık	Yüzde
Lisans	32	28.8
Yüksek Lisans	60	54.1
Doktora	6	5.4
Diğer	13	11.7
Total	111	100.0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

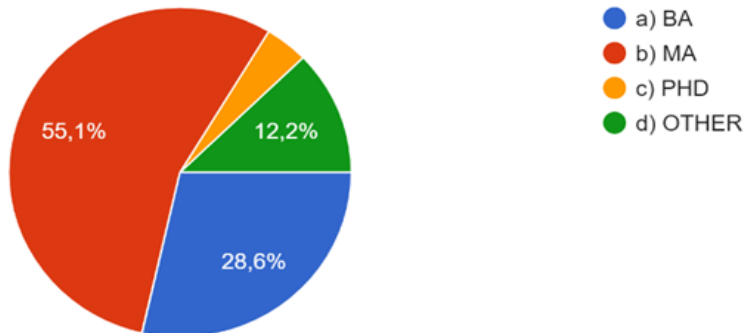
0.6. EĞİTİM:

14 yanıt

0.6. Education:

98 yanıt

Şekil 28: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Sahip Oldukları Eğitim Seviyesi (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu soruda ayrıca sunduğu elverişlilik açısından hipotez testi uygulanmıştır:

Tablo 20: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Sahip Oldukları Eğitim Seviyesi (Kruskal Wallis Hipotez Testi)

0.6 Eğitim Düzeyi				
	N	Ortalama	Std Sapma	p
LİSANS	32	51.06	9.091	.055
YÜKSEK LİSANS	60	51.70	7.224	
DOKTORA	6	60.17	5.492	
DİĞER	13	51.00	6.831	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Eğitim düzeyi grupları arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla uygulanan Kruskal Wallis testi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$). Eğitim düzeyi gruplarının “mesleki performans” tutumu üzerinde farklılık oluşturmadığı söylenebilmektedir.

Aşağıda ilk bölüm olan 0. Giriş bölüm sonrası ikinci olarak yer alan 1.Bölüm: Tercümanlar ve Mesleki Performansları konusundaki sorulardan elde edilen nicel veriler ve değerlendirilmesi sunulacaktır. Bu bölümde adından anlaşılacağı gibi tercümanların KT performanslarıyla ilgili bulgular ortaya çıkarılacaktır. Ortaya çıkarılacak bulgular KÖTM sistematğinde var olan veya olmayan KT pratiklerinden çıkarım yapmayı sağlarken, tercümanların bu bağlamda güçlü ve zayıf yönleri saptanacak, KÖTM’ e model olarak entegre edilebilecekler ve farklılıklar değerlendirilecektir. 2. Bölümün ilk sorusu olan ve konferans tercümanlarının mesleki deneyimlerini öğrenmeye çalışan soru ve cevaplarına iki anketten gelen toplam ve ayrı ayrı halde ulaşan yanıtlar şu şekildedir:

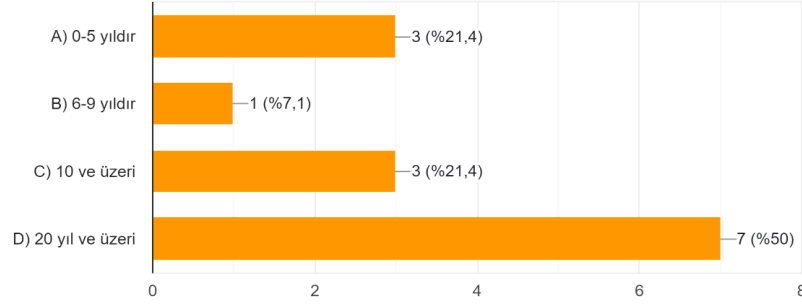
Tablo 21: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Çalıştıkları Yıl Aralığı (SPSS)

1. Kaç Yıldır Tercüme Yapıyorsunuz?	Sıklık	Yüzde
0-5 Yıldır	24	21.6
6-9 Yıldır	14	12.6
10 Ve Üzeri	35	31.5
20 Yıl ve Üzeri	38	34.2
Toplam	111	100.0

Katılımcılardan 38’i (%34) 20 Yıl ve Üzeri, 35’i ise (%32) 10 Yıl ve Üzeri tercüme yapmaktadır. 0-5 yıldır tercüme yapanların sayısı ise 24’tür (%22). Ayrı ayrı sunulacak olursa da şu şekildedir:

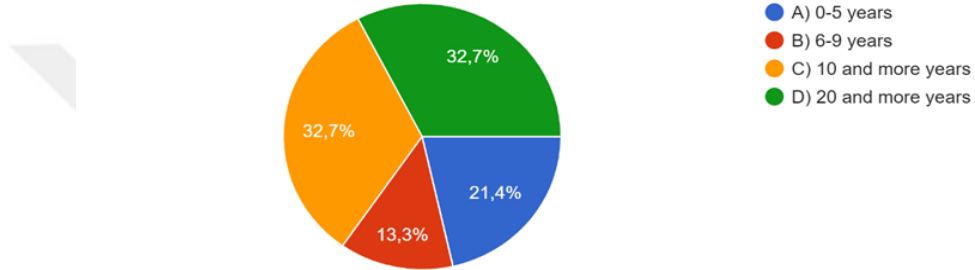
1. Kaç yıldır tercüme yapıyorsunuz?

14 yanıt

1. How many years have you been interpreting as a professional?

98 yanıt

Şekil 29: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Çalışılan Yıl Aralıkları (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda iki dildeki şemalara ayrı ayrı bakıldığında KÖTM Anketine hem Türkiye’den hem de dünyanın (Kongo Cumhuriyeti, Rusya, Güney Afrika, İtalya, İngiltere, Yunanistan, Fransa, Hırvatistan, ABD, Japonya, Kore, BAE, Çin, İsviçre, Almanya, Avusturya ve birçok ülkeden daha olmak üzere) hemen hemen her yerinden katılan yabancı konferans tercümanlarının çoğunluğunun oldukça deneyimli tercümanlar olduğu görülmekte ve deneyimlerinden yola çıkarak KÖTM önermesine oldukça gerçekçi, pratik yaklaşımlar ve katkılar sağlayacağı kanısına varılabilmektedir. Bu sorunun sunduğu elverişlilik sebebiyle bu soruda ayrıca hipotez testi uygulanmıştır:

Tablo 22: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Çalıştıkları Yıl Aralığı (Kruskal Wallis Hipotez Testi)

1. Kaç Yıldır Tercüme Yapıyorsunuz?				
	N	Ortalama	Std Sapma	p
0-5 yıldır	24	49.42	6.782	.237
6-9 yıldır	14	52.64	7.012	
10 ve üzeri	35	52.69	8.299	
20 yıl ve üzeri	38	52.45	8.333	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tecrübe düzeyi grupları arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla uygulanan Kruskal Wallis testi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$). Tecrübe düzeyi gruplarının “mesleki performans” tutumu üzerinde farklılık oluşturmadığı söylenebilmektedir.

Bu anket çalışmasına katılan tercümanlar aynı zamanda KÖTM’ ün de birçok araştırmaya paralel olarak altını çizdiği, zorluk derecesinin yüksekliği nedeniyle sorunlarla daha çok karşılaşılın ve bu nedenle dönüşümlü çalışan (en az iki tercümanla yapılan) ET’ yi daha çok icra ettiklerini 2. sorunun cevabında ifade etmişlerdir:

Tablo 23: Ankete Katılan Tercümanlarının Toplamda Çalıştıkları Tercüme Modu (SPSS)

2. En Çok Hangi Tercüme Modunda Konferans Tercümanlığı Yapıyorsunuz?	Sıklık	Yüzde
Ardıl	10	9.0
Eşzamanlı	52	46.8
Her İkisi	49	44.1
Toplam	111	100.0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki sonuçlarda da teyit edildiği üzere ET icracıları zorluk derecesi sebebiyle en yüksek orana sahiptirler. Toplam oranlarda yer alan her iki modda çalışanlar ve sadece ET’ de çalışanlarının oransal yakınlığı da oldukça dikkat çekmektedir. KÖTM önermesinde ET’ nin bilişsel yük, stres oranı, anidenlik vb. gibi durumları sebebiyle söylem inşasında tercümana çıkarttığı zorluktan dolayı diğer çalışmalarda da olduğu gibi daha ön plana yer almaktadır. Bu sorunun sunduğu elverişlilik sebebiyle çalışılan tercüme modunun mesleki performans üzerinde etki oluşturup oluşturmadığı konusunun araştırılması için hipotez testi uygulanmıştır:

Tablo 24: Ankete Katılan Tercümanlarının Çalıştıkları Tercüme Modunun Mesleki Performansa Etkisi (Kruskal Wallis Hipotez Testi)

1. En Çok Hangi Tercüme Modunda Konferans Tercümanlığı Yapıyorsunuz?	N	Ortalama	Std Sapma	p
Ardıl	10	50.30	7.903	.765
Eşzamanlı	52	51.77	7.503	
Her İkisi	49	52.35	8.326	

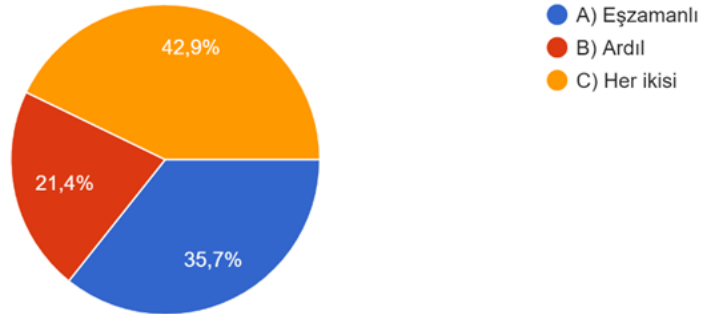
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Buna göre tercüme modu grupları arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla uygulanan Kruskal Wallis testi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir (p

>.05). Tercüme modu gruplarının “mesleki performans” tutumu üzerinde farklılık oluşturmadığı söylenebilmektedir.

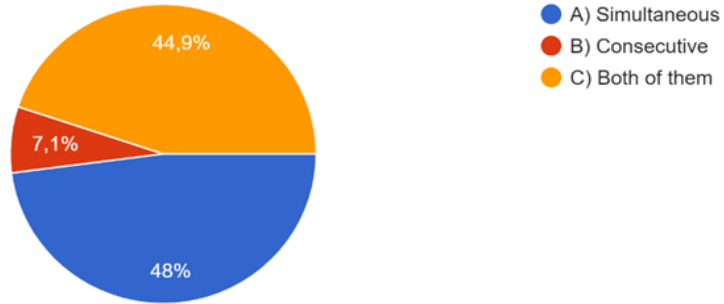
2. En çok hangi tercüme modunda konferans çevirmenliği yapıyorsunuz?

14 yanıt

2. In which mode do you perform conference interpreting most ?

98 yanıt

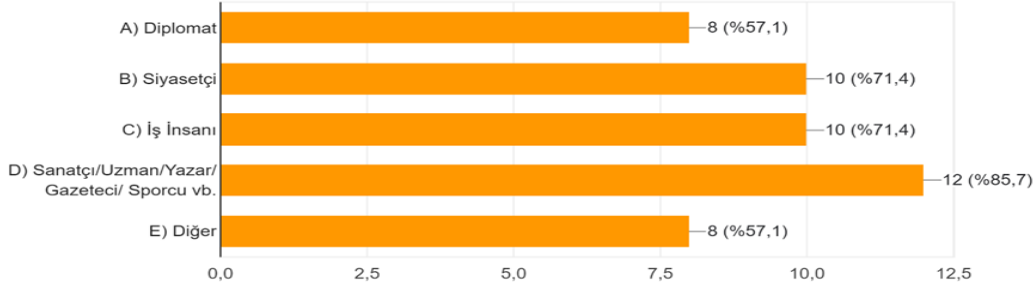
Şekil 30: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanlar Tarafından Çalışılan Tercüme Modu Oranları (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

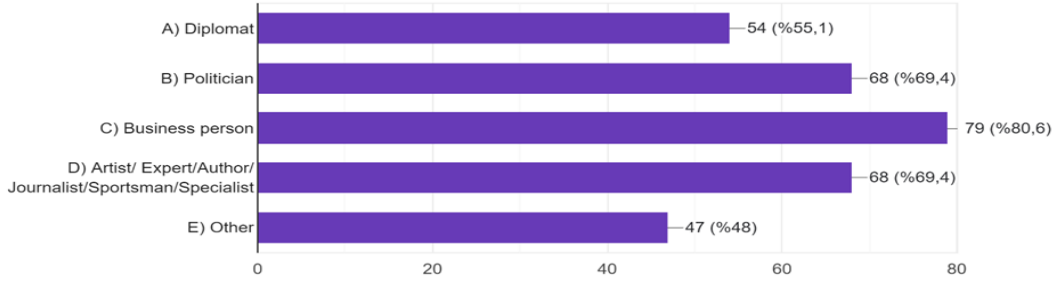
Yukarıdaki dil çiftlerindeki oranlardan anlaşılmaktadır ki Türkçe dil çiftleriyle çalışan tercümanlar her iki modda daha fazla çalışabilirken, eşzamanlı çalışanların ardıl çalışanlardan 14 puan fazla olduğunu görüyoruz. Yabancı tercümanların ise diğer dil çiftlerinde her ikisini çalışabilenlerin oranları birbirine daha yakınken, sadece ardıl çalışanlar azınlıkta kalmaktadır. Sonuç olarak katılımcılar en fazla ET ve her iki modda (ET-AT) tercüme yapmaktadır (%47 ve %44). Aynı bölümün diğer bir sorusu olan 2.1. de tercümanlara hangi düzeyde VIP⁵⁹ tercümanlığı yaptığı sorulmaktadır:

⁵⁹ Daha önceden ifade edildiği gibi burada kullanılan VIP kısaltması tercümandan hizmet talep eden KMÜ' ler konusunda ayrımcılık yapmak amacıyla değil; çalışılan KMÜ' nün ulusal ve uluslararası etki alanının büyüklüğünü ve önemi vurgulayan, tercüme tüketicisini yüceltici bir kısaltma olarak kullanılmaktadır. Sonuçta kitlelere hitap eden aktörlerin tercümesi her tercüman tarafından yapılamamaktadır. Böylesine etki

2.1. Bugüne kadar hangi düzeyde VIP tercümanlığı yaptınız? (Birden fazla tercihte bulunabilirsiniz.)
14 yanıt

2.1. What kind of VIP interpreting have you performed so far? (You can select more than one option.)
98 yanıt

Şekil 31: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların Gerçekleştirdiği VIP (Ulusal ve Uluslararası Etki Alanı Yüksek Tercüme Tüketicisi veya) Tercümanlığı (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bilişsel yük ve stres baskısı oldukça yüksek olan ET ve AT tercüme hizmeti alan KMÜ'nün etki alanı ulusal ve uluslararası düzeyde arttıkça tercümanı üstündeki baskı katlanmakta, hata yapma korkusu tercümanı daha çok baskılamaktadır. HK kitlesel boyuta ulaştığında tercümandan çoğunlukla ufak bir hata dahi yapması beklenmez; çünkü oluşacak yanlış bir aktarımın sonuçları da global çapa ulaşacaktır. Dolayısıyla VIP Tercümanlığı alanında mutlaka yetkin, deneyimli bir profesyonel statü gerektiren, hata kabul etmez bir tercüme hizmetidir. Bu tez göre bu hizmeti en iyi verebilecek bireysel veya KÖTM Ekibi içerisinde çalışan KÖTM Tercümanıdır. Kendini VIP Tercümanlığı konusunda kanıtlayan bir KÖTM Tercümanı tercümenin sürdürülebilirliğine her performansta katkı sağlayabilecektir. Aynı KMÜ (ler) ile çalışmaya devam ettikçe

alanı büyük ulusal veya uluslararası kitlelerin takip ettiği VIP (ler)' e yönelik tercüme hizmetine VIP Tercümanlığı denilmektedir. Çünkü bu tercümanların tanınırlık ve kaşeleri diğer tercümanlardan çoğunlukla daha yüksek olabilmektedir. Bu kavram bu tezin önerdiği yeni kavramlardan bir tanesidir. VIP Tercümanlığı ve KÖTM Tercümanlığı KMÜ konusundaki hassasiyeti ve ona özel bir hizmet olduğundan birbirleri yerine kullanılabilirlerdir.

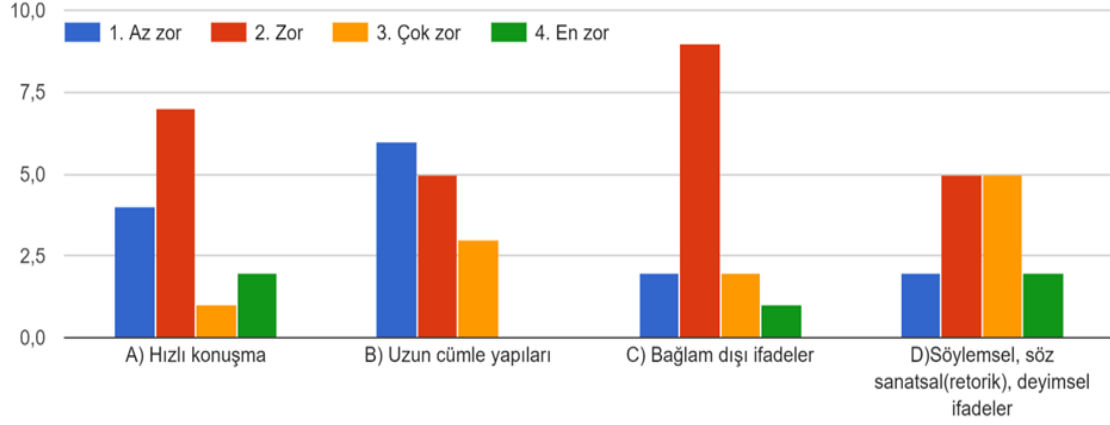
sağladığı KÖTM Verileriyle her performansta üstüne koyacağından hem sürdürülebilir hem de daha kaliteli, motivasyonu yüksek bir tercüme deneyimi elde edebilecektir. Yukarıda çalışılan VIP'ler incelendiğinde dikkat çeken şudur ki; Türkiye'deki VIP tercümanlığı sanatçı, uzman, yazar, gazeteci vb. gibi bireylerin tercümelerinde ilk sırada daha çok verilirken, yabancılarda ise iş insanlarına sunulan VIP Tercümanlığı ilk sırada yer almaktadır. Burada dikkat çeken ve ortak olan diğer nokta ise hem yerli hem yabancı tercümanlarda politikacılara yapılan VIP Tercümanlığının ikinci en çok tercih edilen VIP Tercümanlığı türü olmasıdır. Bu tezin örnekleme olan KMÜ olan TCC ise ülkemizde ve dünyada etki alanı oldukça yüksek, kitleler tarafından ve dünya kamuoyu ve medya tarafından yakından takip edilen bir politikacıdır. Böyle bir KMÜ için KÖTM Analizi bireysel veya KÖTM Ekibi içinde VIP Tercümanlığı yapan KÖTM Tercümanına tercümede başarılı söylemsel inşa ve aktarıma konusunda katkı sağlayabilir. Peki tercümanları aktarım yaparken en çok zorlayan metin içi öğeler nelerdir? Aşağıda 2.2. sorusunun cevabına yönelik tablo ve şekil sunulmaktadır:

Tablo 25: Ankete Katılan Tercümanların Toplamda En Çok Zorlandığı Metin İçi Öğeler (SPSS)

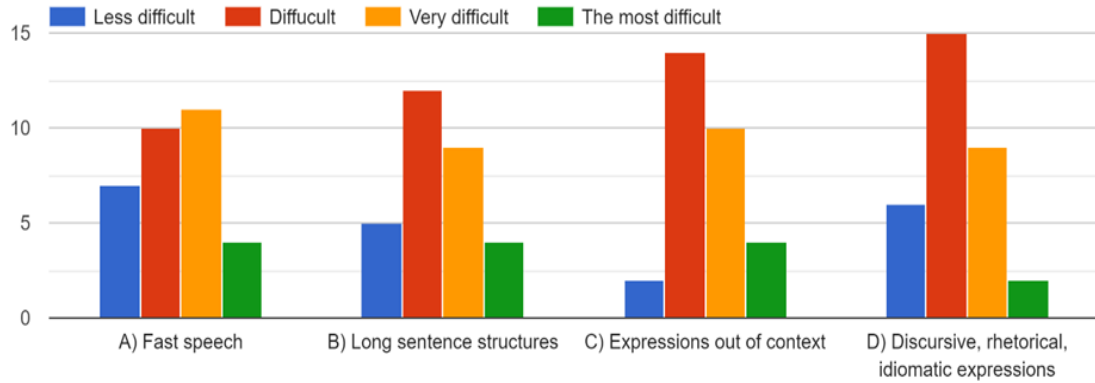
2.2. Sizi En Çok Zorlayan Metin İçi Öğeler Aşağıdakilerden Hangisidir?						
	Gözlem	Minimum	Maximum	Toplam	Ortalama	S. Sapma
Hızlı Konuşma	86	1	4	173	2.01	1.023
Uzun Cümle Yapıları	43	1	4	94	2.19	.932
Bağlam Dışı İfadeler	43	1	4	104	2.42	.823
Söylemsel, Söz Sanatsal (Retorik), Deyimsel İfadeler	44	1	4	105	2.39	.841

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.2. Sizi en çok zorlayan metin içi öğeler aşağıdakilerden hangisidir? (1- 4 arası zorluk dereceleri şu anlamlara gelmektedir ; 1. Az zor, 2. Zor, 3. Çok zor , 4. En zor .)

2.3. Which of the following in-text elements are the most challenging for you? (The difficulty range between 1- 4 means ; 1. Less difficult , 2. Difficult , 3. Very difficult , 4. The most difficult.)

Şekil 32: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların Aktarıırken En Çok Zorlandığı Metin içi Öğeler (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarda ilk olarak verilen SPSS tablosunda tercümanların en fazla Bağlam Dışı İfadelerin zorluk derecesini yüksek bulduğu görülmektedir. Burada SPSS analizine göre koyu olarak tabloda vurgulanan ortalama yükseldikçe zorluk derecesi de artmaktadır. Bu tercümanın sıra dışı ve ekstra bir tercüme ön hazırlığa bulunmasını gerektiren durumlardan bir tanesidir; ama bu tarz ilginç ve aniden yaşanabilecek bağlam dışı öğelerin KÖTM Bütüncesine eklenmesi performans esnasında önerme listesinden seçilmesi ve özellikle ve KÖTM Dosyasına özel strateji ve not eklenmesi tercümanın işini kolaylaştırıp, sürprizlere daha açık hale gelebilmeyi sağlayabilir. Tercümanların yukarıda

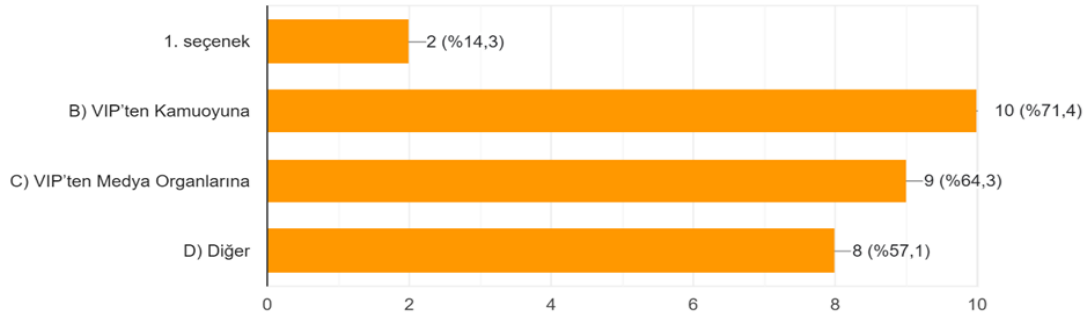
saptandığı gibi zorlayıcı olmasından dolayı hiç sevemediği sürprizleri oluşturan bağlam dışı öğeleri politikacı KMÜ olarak en çok Trump'ın kullandığını hatta bu nedenle birçok hem tercüman hem de bilim insanının çalışmasında ve konuşmalarında eleştiri aldığına değinilmişti⁶⁰. Tabloların tamamında dikkat çekici en zorlayıcı ikinci noktanın KÖTM Analizinin önemle vurguladığı söylemsel, söz sanatsal (retorik), deyimisel ifadeler olması araştırma için oldukça anlamlı ve problem temelli konulara çözüm üretmek için sunduğu sistematik tercüme ön hazırlığı prensiplerinin pratikte kullanılabileceğine dair ipucu vermektedir. SPSS ve G-Form sonuçlarına göre ise deneyimli tercümanlar için en az zorlayıcı öğe ise bilinenin aksine Hızlı Konuşma ögesidir. 3. soruya geçtiğimizde tercümanlara VIP Tercümanlığının hangi kitleye yönelik yapıldığına dair şu bulgulara ulaşılmıştır (birden fazla seçenek sunulduğu için burada SPSS kullanılamamıştır):

⁶⁰ Bkz.; Bu tezde ele alınan *Trumpslation* konusu için s. 163,166.

Daha detaylı bilgi için ise; Heba Fawzy El-Masry (هبة مصري) e (2022) ait olan *Trumpslation Analizi: Donald Trump'ın Metinsiz Konuşmalarının Arapçaya Eşzamanlı Tercümesindeki Kısıtlamalar ve Tercüman Stratejileri (Trumpslation Analysed: Constraints and Interpreter Strategies in the Simultaneous Interpretation of Donald Trump's Unscripted Speeches into Arabic)*

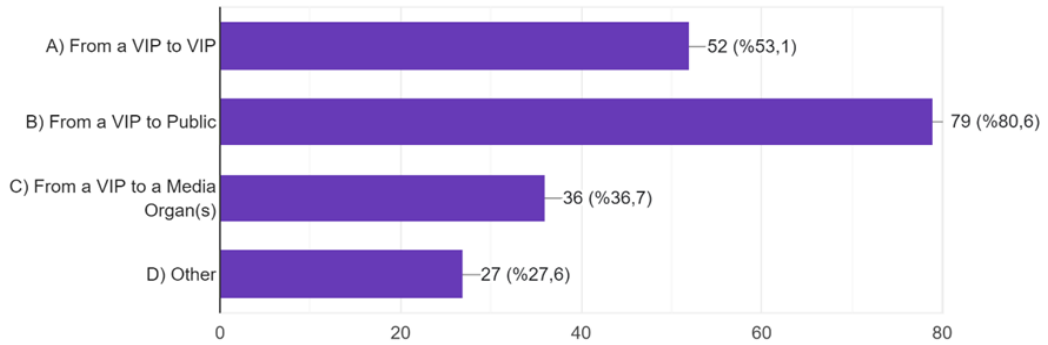
3. VIP tercümanlığını genellikle hangi kitleye yönelik yaptınız?(Birden fazla tercihte bulunabilirsiniz.)

14 yanıt

3. For which audience do you usually work as a VIP interpreter? (You can select more than one option.)

98 yanıt

Şekil 33: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların VIP Tercümanlığını İcra Ettikleri HK (G-Forms)

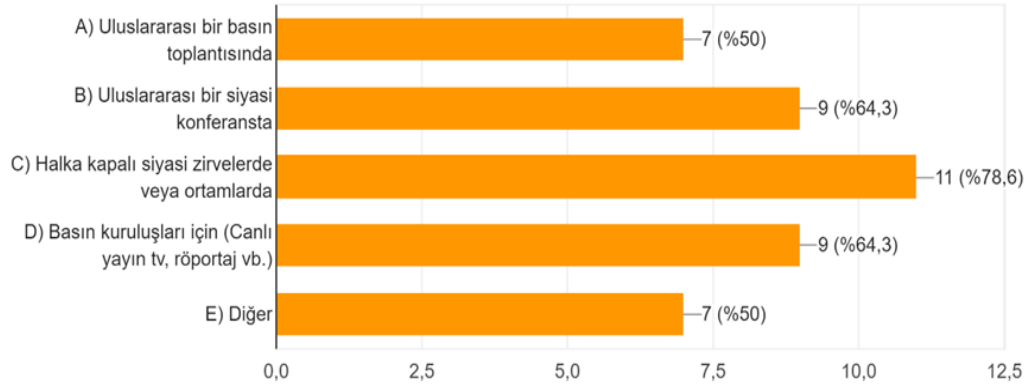
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki şemalardaki veriler hem yerli hem yabancı tercümanların tercümesini yönlendirdiği HK' nin birinci sırada kamuoyu olduğu görülmektedir. Bu da araştırmaya katılan tercümanların halihazırda VIP Tercümanı olduğu, KÖTM' den ve prensiplerinden faydalanarak bu büyük kitlelere daha stratejik, sistemli, farkındalıklı, verimli ve kaliteli hizmet verebilecekleri durumunu gündeme getirmektedir. Bu potansiyelleri zaten sahip olan ve araştırmaya katkı sağlayan tercümanların tamamı KÖTM Tercümanı olmaya oldukça uygun üst düzey tercümanlardır. Çünkü tercümesini yaptıkları KMÜ' nün etkilediği ve hitap ettiği kimselerin yani HK' sinin kimi zaman kendi halkı, kimi zaman yabancı halklar, kimi zaman dünya olabilecek kadar geniş olduğunu bilmekte ve ona göre kendilerini geliştirmeye ve aktarımlar yapmaya devam etmektedirler. Semiyotik modlara ve kodlara çok önem veren KÖTM, makro semiyotik öznenin konuşmasının aktarılacağı

HK için tercümanın oldukça dikkatli olması gerektiğini, interpretumu unutmadan yani KMÜ' nün konuşma güdüsü ve hedefini (ki bu aynı zamanda HS ve çıktısının asıl amacını -yani tercümanın HS amacını ve çıktının ta kendisini de içerir) unutmadan karşı tarafın anlayabileceği bir HS inşasını gerektirir. HMA olan HK daima tercümanların mesajı aktarırken doğru anlaşılma hedefiyle yöneldiği iri taneli mod ve önemli makro yönlendiricilerden bir tanesidir. KÖTM 'e göre HK konusunda tercümanın anlaşılma için oluşturmaya çalıştığı şey hedef küresel ton (HKT) dur. Burada örneklem olan TCC başkanının aktarımı düşünülürse tercümanın HK' ye interpretuma bağlı kalarak yanlış anlaşılmaları önlemek, politik bir krize sebep olmamak için KS' deki konjonktürün beklentilerine paralel tonda üretilen, çoğunlukla değiştirme yapmadan (gerektiğinde açıklama inisiyatifi alarak veya karma tona dönerek) bir HS tonu oluşturarak HK' ye ulaşması beklenmektedir. 4. soruda KÖTM için KO (KK' nin üretildiği ortam) ve çoğu zaman simetrik karşılığı HO (HM' nin üretildiği ortam) ile aynı ortam olan tercüme ortamı konusunda tercümanlara soru yöneltilmiştir:

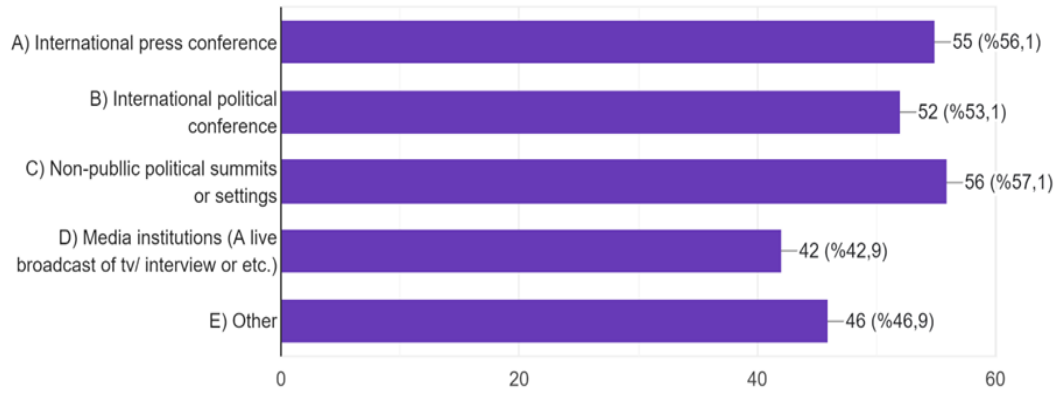
4. Hangi ortamlarda VIP' (ler) in tercümesini yaptınız? (Birden çok tercihte bulunabilirsiniz)

14 yanıt

4. In which settings did you interpret for VIP? (You can select more than one option.)

98 yanıt

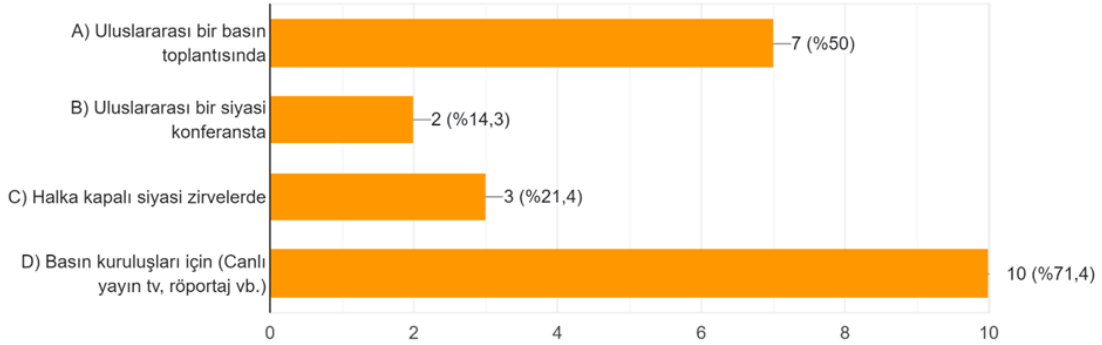
Şekil 34: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların VIP Tercümanlığını İcra Ettikleri Ortamlar (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

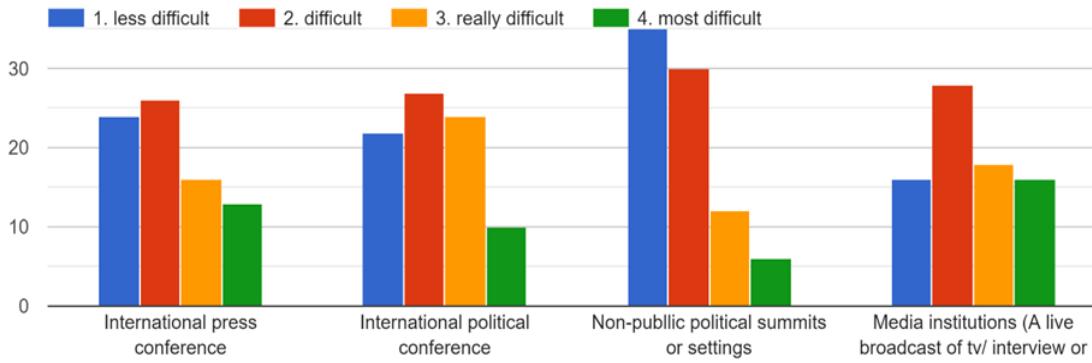
Yukarıdaki şekilde dikkat çeken şey yerli ve yabancı tercümanların en çok hizmet verdikleri KO' nun halka kapalı siyasi zirve ve ortamları olmasıdır. Bu da tercüme katılan tercümanların hataya mahal vermeyen sadece sayıca az özel heyetlerin bulunduğu zirvelerde daha çok VIP Tercümanlığı icra ettiklerini göstermektedir. Bu veri ise bu tezin örnekleminin mesleki konjunktüroyla paralellik göstermektedir. KO' nun ve HO' nun bu tarz ortamlarda simetrik eşdeğer olması da tercümanın HS inşasını yaparken dikkate alması gereken diğer bir konudur. 4.1.' de ise tercümanların KMÜ' nün üretimi, birey dili veya söylemi ile alakalı aktarım sorunları dışında tercüme ortamı ile ilgili tercümanlara sorun yaşatan ortamlar araştırılmaktadır.

4.1. Konuşmacıdan bağımsız düşünüldüğünde en çok hangi ortamda tercüme yapma konusunda zorlandınız?(Birden çok tercihte bulunabilirsiniz)

14 yanıt

4.1. Considering independent from the speaker, in which setting did you have the most difficulty in coping with interpreting?

Şekil 35: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlerde Tercümanların Görevlerini İcra Ederken Zorlandıkları Ortamlar (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda sadece tercüme ortamından kaynaklı- yani KO ve aynı anda simetrik eşdeğeri olan HO'nun sebep olduğu- tercümanı zorlayan faktörlerden yerli tercümanlar için en zorlayıcı olan alan basın kuruluşları için yapılan canlı yayın türleri yer almaktadır. Yabancı tercümanlar için ise halka açık olmayan politik zirveler ve ortamlar olarak açıklamaktadır. Her iki birinci sırada yer alan tercüme ortamı da bilişsel yük, anidenlik, hızlı adaptasyon konusunun tercümanı en son noktada etkileyen ve sterse sokan ortamlar olarak bilinmektedir. Birinci sırada yer alan bu iki ortam aynı zamanda ankete katılan tercümanların en çok hangi ortamlarda bulunduğu da işareti olarak değerlendirilebilir. 5. soruda tüm bu baskılayıcı koşullar dahilinde çalışan tercümanlara meslek memnuniyetleri sorulmaktadır. Katılımcıların tamamı mesleklerinden memnun olduklarını ifade etmişlerdir:

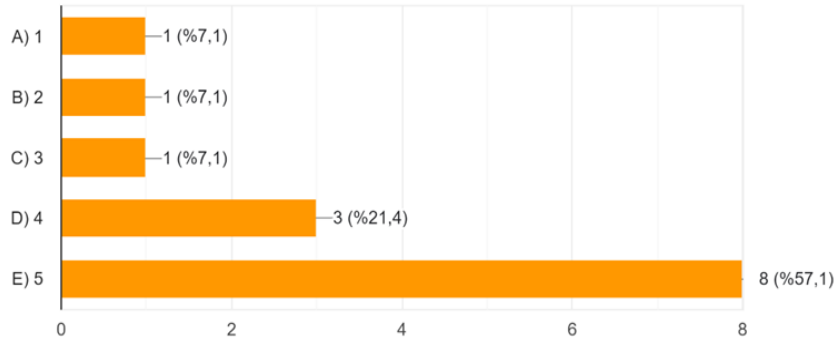
Tablo 26: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Meslek Doyumları (SPSS)

	Gözlem	Minimum	Maximum	Ortalama	S. Sapma
5.Mesleğiniz Konusundaki Memnuniyetinizi 1-5 Arası Puanlandırır Mısınız?	111	1	5	4.10	.981
Burada ortalama yükseldikçe memnunluk derecesi artmaktadır.					

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

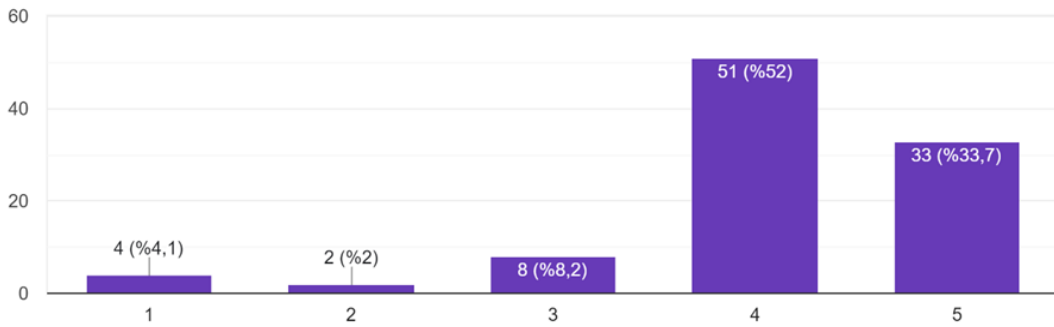
5. Mesleğiniz konusundaki memnuniyetinizi 1- 5 arası puanlandırır mısınız? (Bu ankette 1-2-3-4-5 şu anlamlara karşılık gelmektedir: 1: Çok Düşük , ...: Ortalamanın Üstünde, 4: Yüksek , 5: Çok Yüksek .)

14 yanıt

5. Could you rate your job satisfaction (considering the difficulty you experience in performing conference interpreting) between 1-5 points? (In th...verage, 3- Above average, 4- High, 5- Very high.)

98 yanıt

Şekil 36: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Meslek Doyumları (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu kadar zorlu süreçlerden geçseler de hem yerli hem yabancı tercümanların ilk sırada meslek doyumlarını *yüksek* ve ikinci sırada ise çok yüksek düzeyde ifade ettiklerini görmekteyiz. KÖTM Anketinde Likert tipiyle hazırlanmış tek soru olan ve A) şıkkından

M) şıkkına kadar seçenek sunulan tercümanların kendini değerlendirebildiği bir soru olan 6. soruda ise katılımcılara kendilerini 1 en düşük, 5 en yüksek olacak şekilde değerlendirmeleri istenmiştir:

Tablo 27: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Mesleki Yeterliliklerinin Öz Değerlendirmesi (SPSS)

6. Aşağıda Tablo Haline Getirilmiş Konu Başlıkları Açısından 1-5 Arası Kendinizi Yukarıdaki Seviyelendirmeyi Temel Alarak Değerlendirir Misiniz?						
	Gözlem	Minimum	Maximum	Toplam	Ortalama	S. Sapma
A) Doğru terminoloji seçimi (Doğru söylemsel aktarıma hizmet edecek kelime seçimi seviyem)	111	3	5	427	3.85	.753
B) Doğru dilbilgisi yapısı seçimi (En uygun söylemsel ifadeyi dil bilgisel yapı seçimlerimle oluşturabilme seviyem)	111	2	5	441	3.97	.744
C) Duygu tutarlılığı (Oluşturduğum hedef söylemin kaynak söylemin duygusuyla oluşturduğu tutarlılık seviyem)	111	3	5	451	4.06	.730
D) Mantıksal bağlaşıklık oranı (Kaynak metindeki söylem bağlamında, hedef söylemin üretiminde sağladığım mantıksal bağlaşıklık seviyem)	111	3	5	445	4.01	.757
E) Uygun üslup seçimi (Kaynak metindeki söylemi oluşturan birey dil ve üslubu ait sıkça kullanılan kelime, öbek ve ifade seçimlerini hedef söylemi oluştururken kullanabilme ve aktarabilme seviyem)	111	2	5	431	3.88	.783
F) İstikrar ve soğukkanlılık (Tercüme esnasında karmaşık kaynak söylem öğelerini yorumlamanın baskısı altında koruyabildiğim istikrar, sakinlik/ soğukkanlılık seviyem)	111	2	5	435	3.92	.844
G) Hoş ses (Hoş, anlaşılır ve net bir ses tonuyla gerçekleştirebildiğim hedef söylem üretme seviyem)	111	2	5	452	4.07	.806

H) Tercüme ortamında hoş görünüm (Söylem aktarım aktörü olarak temsil edebilirlik açısından şık, derli toplu, giyim tarzıyla yerinde uygun görünüm sağlayabilme seviyem)	111	2	5	464	4.18	.844
I) Güvenirlilik (Ürettiğim hedef metin söylemindeki güvenirlilik seviyem)	111	1	5	458	4.13	.810
J) Göstergebilimsel kodların çözülmesi (VIP'nin kişisel söylemini ses tonunu, jestlerini, mimiklerini, genel ruh halini, beden dilini vb. dikkate alarak okuyabilme ve çözebilme seviyem)	111	1	5	427	3.85	.855
K) Canlı tonlama (Kaynak söylemi hedef söyleme aktarırken özel bir farkındalıkla odaklandığım canlı tonlama düzeyim)	111	2	5	444	4.00	.863
L) Tamlık / Bütünlük (Yukarıdaki tüm tercüme ve söylem aktarımı ile ilgili konu başlıklarını göz önünde bulundurarak icra ettiğim tercümelerimdeki tamlık seviyem)	111	2	5	434	3.91	.757
M) Temsilciler veya hedef seyirciden alınan olumlu dönüt (Hedef söylemi tercümenin interpretumuna (amacına) göre üretmede başarılı olma konusunda delegelerden veya hedef kitleden alınan olumlu geribildirim seviyem)	111	1	5	451	4.06	.834

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcılar en yüksek puanı H) Tercüme ortamında hoş görünüm (Söylem aktarım aktörü olarak temsil edebilirlik açısından şık, derli toplu, giyim tarzıyla yerinde uygun görünüm sağlayabilme seviyem) maddesine vermişlerdir. En düşük puanları ise J) Göstergebilimsel kodların çözülmesi (VIP'nin kişisel söylemini ses tonunu, jestlerini, mimiklerini, genel ruh halini, beden dilini vb. dikkate alarak okuyabilme ve çözebilme seviyem) ve A) Doğru terminoloji seçimi (Doğru söylemsel aktarıma hizmet edecek kelime seçimi seviyem) maddelerine vermişlerdir. Bu parametreler deneyimli ve

farkındalık oranı yüksek bir tercümanın vereceği cevaplardan farklılık gösterdiği için eleştirilebilir. KÖTM' e göre derli toplu, bulunduğu ortamın hakkını resmiyet konusunda veren bir dış görünüş oluşturma'nın ehemmiyeti dışında, tercümanların kendilerine en yüksek puanı semiyotik kodların çözülmesi konusunda vermesi ve hatta bunun doğru terminoloji seçimi ile taçlandırılması beklenirdi. Tercümanların bu konularda kendilerine verdikleri düşük puan pratikte eksik olanları göstererek bu konudaki problemleri çözmeye yönelik aksiyon almayı gerektirmektedir. Ki analizde yer alan KÖTM Haritası ve KÖTM Kaynak Söylem (SD) Manuel Analiz Tablosu ve Hedef Söylem (TD) Üretimi ve Aktarımı için KÖTM Temelli Öneriler tercümanların performansta işini kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Çıkan bu zıt sonuç aslında olması gereken ile pratikte olmayanın anlaşılması bakımından yeni tercüme modelleri ve teknolojileri geliştirmek için tercüme problemlerinin kaynağına inme fırsatını verebilir. Bu sorunun çıktılarının analizinde soru Likert tipi hazırlandığından sunduğu elverişlilik sebebiyle *güvenirlilik testi* uygulanmıştır. 6. Soruda yöneltile ve Likert ölçeğe tanımlanan 13 madde analize dahil edilmiştir. Cronbach Alpha değeri 0.938 olarak bulunmuştur. Cronbach Alpha katsayısının 0,60 ile 0,80 arasında olması ölçeğin orta güvenilir, 0,80 ile 1,00 arasında olması ise ölçeğin yüksek güvenilir olduğunu göstermektedir (Kayış, 2009; Kılıç, 2016). Dolayısıyla bu sorudan elde edilen veriler yüksek güvenilir olarak görülebilmektedir. 7. soruda tercümanlara tercümesini yapacakları KMÜ ile ilgili performans öncesi araştırma yapıp yapılmadığı sorulmaktadır:

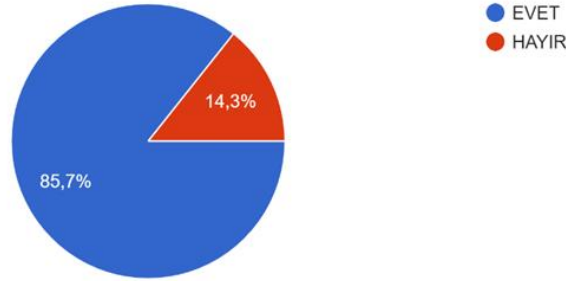
Tablo 28: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ Üzerinde Tercüme Öncesi Araştırma Yapıp Yapmadıklarının Değerlendirilmesi (SPSS)

7. Tercümesini Yaptığınız VIP' (ler)in Bireysel, Mesleki, Sosyal, Siyasal, Kültürel Geçmişi ve Bugünü ile İlgili Özel Bir Veri Tarama Süreciniz Oldu Mu, Oluyor Mu?	Sıklık	Yüzde
Evet	81	73.0
Hayır	30	27.0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

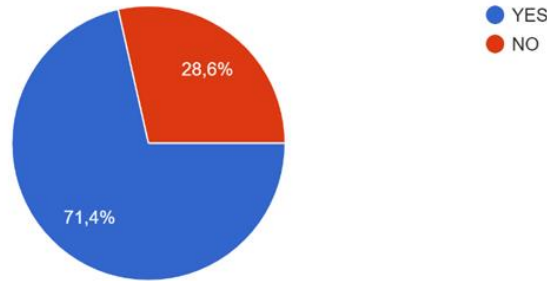
7. Tercümesini yaptığınız VIP' (ler)in bireysel, mesleki, sosyal, siyasal, kültürel geçmişi ve bugünü ile ilgili özel bir veri tarama süreciniz oldu mu, oluy...al medya, internet, haber siteleri vb. aracılığı ile ...)

14 yanıt

7. Do you have a special data scanning process about the personal, professional, social, political, cultural background and present of the VIPs you int... (Via social media, internet, news sites and etc....)

98 yanıt

Şekil 37: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların KMÜ Üzerinde Tercüme Öncesi Araştırma Yapıp Yapmadıklarının Değerlendirilmesi (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların 81'i (%73) tercümesini yaptıkları VIP'lerin bireysel, mesleki, sosyal, siyasal, kültürel geçmişi ve bugünü ile ilgili özel bir veri tarama süreci olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan hipotez testinde de bu durumun tahmin edilen sonucuna paralel olarak her iki dildeki ankete katılan tercümanların çoğunun performans öncesi yaptıkları veri toplama sürecinin farklılık göstermediği yani bu durumun çoğu tercüman tarafından halihazırda uygulanan bir yöntem olduğu KÖTM' ü desteklercesine ortaya çıkmaktadır. KÖTM tercümanların halihazırda ve gerçek pratikte uyguladıkları yöntem ve stratejileri eklektik bir bakış açısıyla sistematik hale getirip bütünleşik olarak sunmayı hedeflemekte, yani pratik ve teorik olanı birleştirmeyi benimsemektedir.

Tablo 29: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ Üzerinde Tercüme Öncesi Araştırma Yapıp Yapmadıklarının Mesleki Tutum Olarak Değerlendirilmesi (Mann Whitney Hipotez Testi)

7. Tercümesini Yaptığınız VIP' (ler)İN Bireysel, Mesleki, Sosyal, Siyasal, Kültürel Geçmişi ve Bugünü ile İlgili Özel Bir Veri Tarama Süreciniz Oldu Mu, Oluyor Mu?				
	N	Ortalama	Std Sapma	p
EVET	81	52.48	7.926	.103
HAYIR	30	50.30	7.580	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu durumu veri tarama süreci grupları arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla uygulanan Mann Whitney testi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemesi ($p > .05$) sebebiyle açığa çıkmış, veri tarama süreci gruplarının “mesleki performans” tutumu üzerinde farklılık oluşturmadığı gözlemlenmiştir. Sorunun devamında yeni bir soru sorulmaktadır 7.1.:

Tablo 30: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ Üzerinde Tercüme Öncesi Yaptıkları Araştırmanın Tercüme Katkısının Değerlendirilmesi (SPSS)

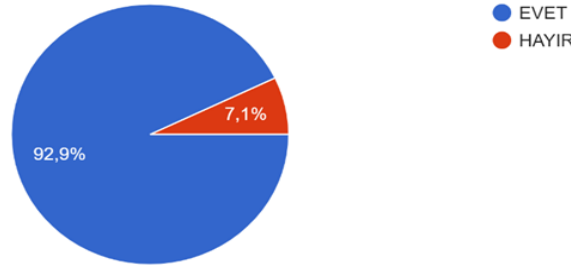
7.1. Cevabınız EVET İse, Edindiğiniz Bilgiler Yaptığınız Tercüme Katkı Sağlamakta Mıdır?		
Evet	82	73.9
Hayır	4	3.6
Kayıp Gözlem	25	22.5

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Evet cevabını verenlerin %74'ü ise edindikleri bu bilgilerin yaptıkları tercüme katkısı sağladığını belirtmişlerdir ki bu KÖTM' ün bakış açısıyla birebir örtüşmektedir:

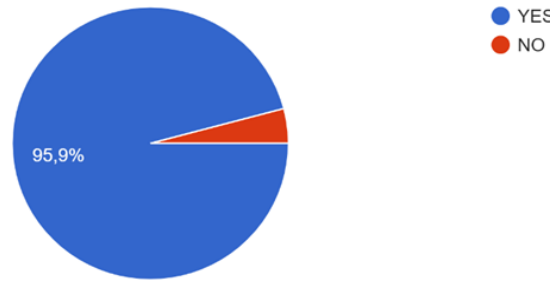
7.1. Cevabınız EVET ise, edindiğiniz bilgiler yaptığınız tercümeye katkı sağlamakta mıdır?

14 yanıt

7.1. If your answer is YES, does the information you obtain contribute to your interpreting process?

73 yanıt

Şekil 38: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların KMÜ Üzerinde Tercüme Öncesi Yaptıkları Araştırmanın Tercümeye Katkısının Değerlendirilmesi (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu sonuçlar KÖTM önermesinin olabilirliğini göstermektedir. Çünkü KÖTM önemli bir boyutu ile aslında deneyimli tercümanların halihazırda uyguladıkları pratikleri ve problem çözme stratejilerinin sistemli hale çevrilerek belirli prensiplerle bir ön hazırlığa çevrilmesidir. 8. soruda ise tercümanlara çalıştıkları KMÜ (ler)'in kendilerine has söylemleri olup olmadığı sorulmuştur:

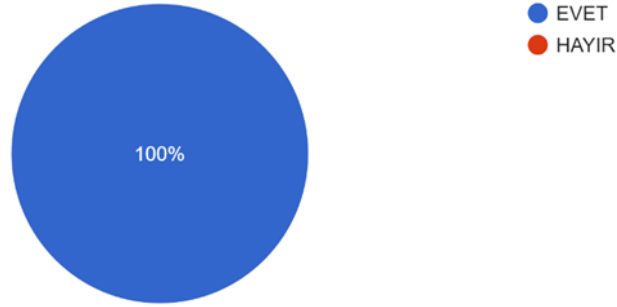
Tablo 31: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Çalıştıkları KMÜ'nün Kendine Has Söylemine Dair Değerlendirilmesi (SPSS)

8. Tercümanlığını Yaptığınız Bazı VIP ' (Ler)in Şahsına Münhasır Bir Söylemi Bulunuyor Mu?	Sıklık	Yüzde
Evet	60	54.1
Hayır	9	8.1
Kayıp Gözlem	42	37.8

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

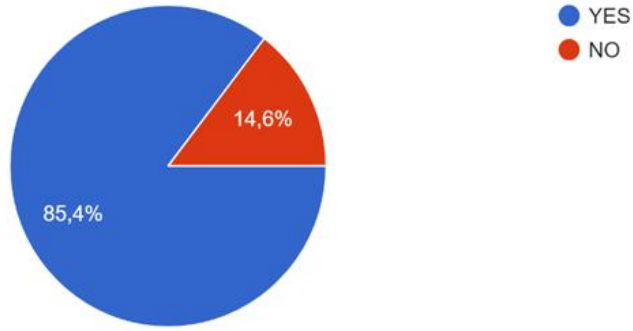
Katılımcıların 60'ı (%54) tercümanlığını yaptıkları VIP'lerin şahsına münhasır söylemleri bulunduğunu belirtmişlerdir. Ayrı ayrı bakıldığında ise yine aynı sonuçlar net şekilde görülmektedir:

8. Tercümanlığını yaptığınız bazı VIP ' (ler)in şahsına münhasır bir söylemi bulunuyor mu?
14 yanıt

Hatta Türkçe dilinde ankate katılan tüm tercümanlar EVET cevabını vermektedir.

8. Do/es some of the VIP(s) you interpret for have a specific discourse?
96 yanıt

Şekil 39: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' nün Kendine Has Söylemine Dair Değerlendirilmesi (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Benzer şekilde yabancı tercümanların çoğu da benzer bir cevap vererek KMÜ' nün söyleminin tercümede yadsınamaz bir unsur olduğu ve bu konunun ön hazırlıkta yer alması gereken konulardan bir tanesi olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 32: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Çalıştıkları KMÜ’ nün Kendine Has Söylemine Dair Mesleki Tutumlarının Değerlendirilmesi (Mann Whitney Hipotez Testi)

8.Tercümanlığını Yaptığınız Bazı VIP'(ler)in Şahsına Münhasır Bir Söylemi Bulunuyor Mu?				
	N	Ortalama	Std Sapma	p
EVET	60	51.90	8.125	.087
HAYIR	9	47.56	9.221	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Söylem grupları arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla uygulanan Mann Whitney testi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$). Söylem gruplarının “mesleki performans” tutumu üzerinde farklılık oluşturmadığı bu konuda tercümanların çoğu için geçerli yani dikkate alınması gereken bir konu olduğu söylenebilmektedir. Dolayısıyla tercümanların bu konuda özel bir ön hazırlığa ihtiyaç duyması oldukça muhtemeldir. Bu durum 8.1. sorusunun cevabı ile doğrulanmaktadır. Çünkü bir önceki soruya EVET yanıtı veren tüm tercümanlardan 44’ü (%40) bu söylemlerin aktarım açısından zor olduğunu belirtmişlerdir:

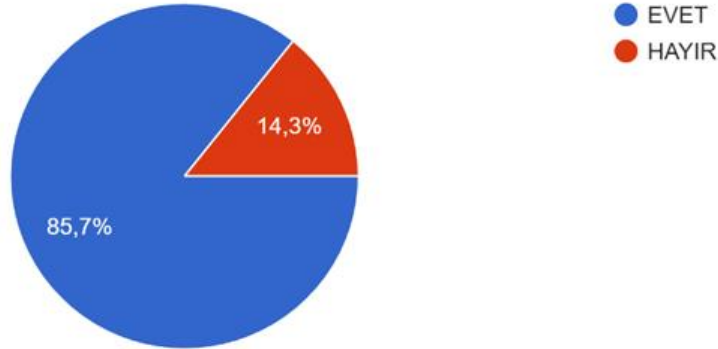
Tablo 32: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Çalıştıkları KMÜ’ nün Söylem Zorluğuna Dair Değerlendirmeleri (SPSS)

8.1. Eğer Cevabınız EVET İse; Kendisinin Söylemi Aktarım Açısından Zor Mudur?	Sıklık	Yüzde
Evet	44	39.6
Hayır	17	15.3
Kayıp Gözlem	50	45.0

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

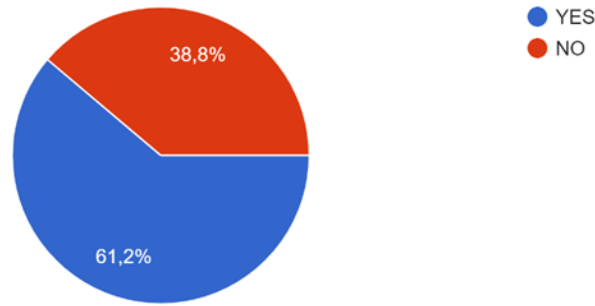
8.1.Eğer cevabınız EVET ise; kendisinin söylemi aktarım açısından zor mudur?

14 yanıt

8.1. If your answer is YES; is his/her discourse difficult in terms of transfer at the moment of interpreting?

85 yanıt

Şekil 40: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' nün Söylem Zorluğuna Dair Değerlendirmeleri (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Aktarımı zor olan söylemler içinde çeşitli alt söylem ögeleri çok daha yoğun olduğundan KT' de saliseler içinde bir karar üzerine tercümanın uyumlanması gerektirir. Bu tercümanın uzman olarak zorlayıcı söylemsel aktarım için alabileceği kararların kaliteli ve anlaşılır sonuç vermesi için tercüme öncesi yapacağı bu yöndeki hazırlıkları arttırması yönünde bir işarettir. Fakat buna özel stratejilerle hazırlık yapabilmesi için tam olarak zorlandığı noktaları belirlemek gerekir. Bu konuda yukarıda verilen EVET cevabına binaen tam olarak KMÜ' nün söyleminin hangi açılardan zor olduğu konusu sorulmuştur:

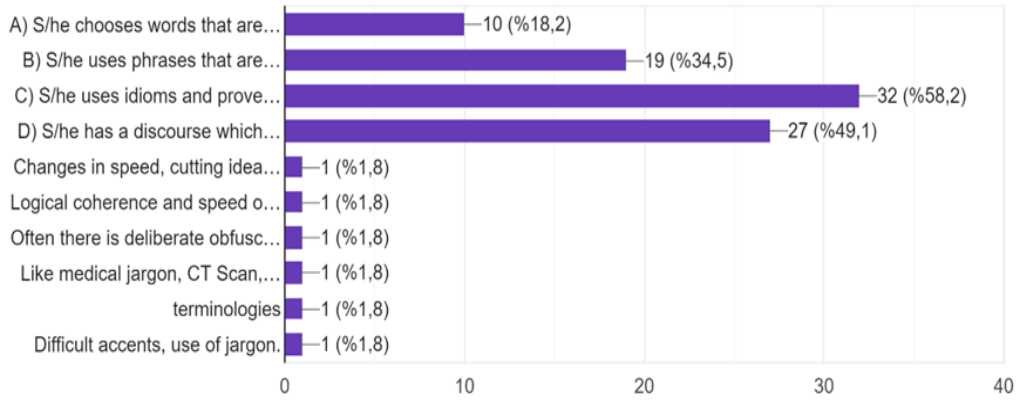
8.2. Eğer cevabınız EVET ise, hangi açıdan zordur?

14 yanıt

8.2. If your answer is YES, in which respect do you think it is difficult to interpret? (You can select more than one option.)

55 yanıt

Şekil 41: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların KMÜ' nün Söylem Zorluğunun Türüne Dair Cevapları (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki her iki cevap skalasında tercümanlar KMÜ-VIP'lerin en çok tercümesi zor deyim ve atasözleri kullanmalarından dolayı zorluk çektiklerini belirtmektedir. Bu zorluk oranı 15 yerli tercüman için %64,3 iken, yabancılarda ise %58,2 yani bu soruya cevap veren 55 tercümandan 32 kişiye denk gelmektedir. 32'si bu zorluk faktörünü 1. sıraya taşımıştır. Toplamda ise 71 tercüman tarafımdan 1. sırada yer almıştır. Her iki tercüman grubunda da 2. sırada yer alan zorluk faktörü tercümesi zor bir söylemdir. 3. olarak her iki tercüman grubunun zorlandığı şey ise tercümesi güç kelime öbeklerinin kullanımı olarak gösteriliyor. 4. sırada ise tercüme için zorluk oluşturan faktör her iki tercüman grubunun ortak istatistiği ile tercümesi zor kelimelerin KMÜ-VIP tarafından seçilmesidir. Ortak sonuçlara göre çıkarılan bu 4 zorluk faktörü tercüme ön hazırlığı sistematığının oturtulacağı temeller ve stratejiler için analiz noktasında tercümanlara ciddi ve pratik

katkılar sağlayacaktır. KÖTM' ün çözmek istediği aktarım ve söylemsel inşa konusunda dikkat ettiği analiz kriterleri bu dört zorluk faktörüyle birebir örtüşürken bir model olarak teorik ve pratik arasındaki boşluğu anlamlı şekilde doldurabileceği buradan anlaşılmaktadır. Bu faktörlerin birebir analiz stratejisi veya parametresi olduğu bundan önce yapılan iki KÖTM Analizi basamağından takip edilebilir. Aksi taktirde yani sistematik bir önlem performans öncesinden alınmazsa tercümanların tercüme çıktısı sonucu HK' den ve KMÜ' den de eleştiri alması kaçınılmazdır. 9. Soruda tercümanlara sorulan sorunun cevabı bunu teyit etmektedir:

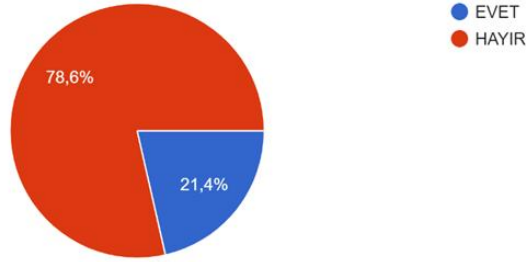
Tablo 33: Ankete Katılan (İngilizce Dilinde) Yabancı Tercümanların Tercüme Sonrası Süreçte Eleştirilme Oranları (SPSS)

9. Tercüman Olarak Tercümesini Yaptığınız VIP ' (ler)in Tercüme Sonrası Süreçte (Karşı Medyada Yayımlandıktan Sonra) Verilen Olumsuz Tepkilere Binaen Eleştirisine Maruz Kaldığınız Oldu Mu?	Sıklık	Yüzde
Evet	74	66.7
Hayır	23	20.7
Kayıp Gözlem	14	12.6

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda iki farklı dildeki anketlerde soru kayması olduğundan yerli tercümanların cevabı kayıp gözlem olmuştur. Kayıp gözlem hariç yabancı tercümanlar değerlendirildiğinde katılımcıların 74'ü (%67) tercüman olarak tercümesini yaptıkları VIP'lerin tercüme sonrası süreçte verilen olumsuz tepkilere binaen eleştirisine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu kayıp gözlem ihtiva eden soruda her ne kadar yerli tercümanlar kendi açılarından 9.1 ve 9.2' de HAYIR cevabını daha çok kullanmış olsa da vermiş oldukları *EVET* cevabı oranı ile yabancı tercümanların verileri birleşince oldukça ciddi eleştirilme durumu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca HAYIR cevabı veren yerli tercümanların eleştirilme oranları yabancılara oranla düşük olsa da kendi grupları dahilinde incelendiğinde azımsanmayacak oranda eleştirilme korkusu yaşadıklarını da itiraf etmektedirler. 9. soruda kayıp gözlem olan 14 yerli tercümanın 9.1. ve 9.2'deki sorulara verdikleri cevaplardan bu çıkarım yapılabilmektedir:

9. Tercüman olarak tercümesini yaptığınız VIP ' (ler)in tercüme sonrası süreçte (karşı medyada yayımlandıktan sonra) verilen olumsuz tepkilere binaen eleştirisine maruz kaldığınız oldu mu?
14 yanıt

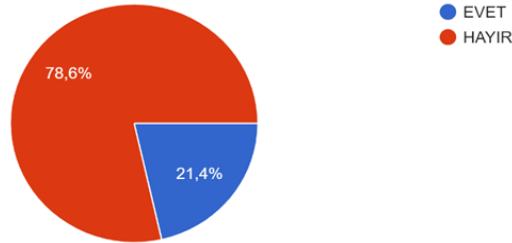

Şekil 42: Türkçe Ankete Katılan Yerli Tercümanların Tercüme Sonrası Süreçte Eleştirilme Oranları (G-Forms)

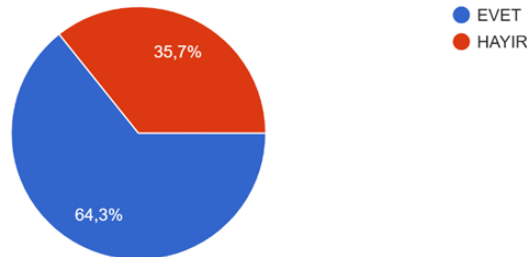
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu durum ise Türkçe dilinde ankete katılan yerli tercümanların HAYIR cevabını büyük oranda verdiği görülse de aldıkları eleştirilerin azımsanmayacak düzeyde olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, salt deneyim ve yetkinliğin tek başına yeterli olmadığını ve tercüme ön hazırlıklarını arttırmanın ve eksik olunan konularda önden gerçekçi analizlerle verilere ulaşp, onları sistemli şekilde tanzim edip, kullanıma hazır hale getirmenin önemini vurgulamaktadır.

9.1. Eğer cevabınız EVET ise, bu eleştiri sizi bir sonraki iş konusunda olumsuz etkiledi mi?
14 yanıt

9.2. Eğer cevabınız HAYIR ise, olumsuz bir şekilde eleştirilmekten korku duydunuz mu?
14 yanıt

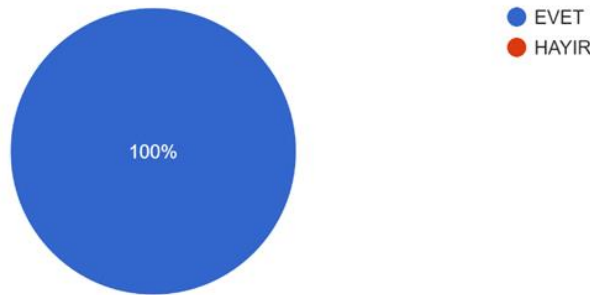
Şekil 43: Türkçe Ankete Katılan Yerli Tercümanların Tercüme Sonrası Süreçte Eleştiriden Etkilenme, Eleştiri Korkusu Yaşama Oranları (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıdaki istatistiklere göre yerli tercümanlar için eleştiri alma oranının düşük olması olumlu gözükten bir durum olsa da bu anlamda yaşadıkları kaygı seviyesi daha iyi hazırlık yapmaya teşvik edebileceği gibi tercümanları baskı altına alan bir durum olarak da değerlendirilebilir. Bu durum tezin önerdiği KÖTM Analizi ve KÖTM Dosyasının etkinlik gösterebileceğini, olası eleştirilerin minimize edilebileceğini ve kaygı oranını normal seviyeye çekebileceğini göz önüne getirmektedir. Çünkü ankete katılan yerli tercümanlardan EVET diyen azınlık bir sonraki iş konusunda bu olumsuz eleştiriden etkilenmediklerini hatta dönüt olarak övgü aldıklarını ve fakat eleştiri almaktan korktuklarını da ifade etmektedirler. Bu oran da tercüme etkinliği açısından dikkate değer bir olasılığı gündeme getirmektedir. 9. soruda yabancı tercümanların 74'ü (%67) tercüman olarak tercümesini yaptıkları VIP'lerin tercüme sonrası süreçte olumsuz eleştirisine maruz kaldıklarından alınan olumlu tepkilerin değerlendirildiği 10. soruda sadece 14 adet yerli tercümanın %100 oranında hemfikir olduğu gözlemlenmektedir:

10. Tercüman olarak tercümesini yaptığınız 'VIP' (ler)in performans sonrası süreçte verilen olumlu tepkiler dolayısıyla övüldüğünüz oldu mu?

14 yanıt

Şekil 44: Türkçe Ankete Katılan Yerli Tercümanların Tercüme Sonrası Süreçte Aldıkları Övgü Oranları (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu soruda yabancılarla beraber karma cevap verilerine bakıldığında ise her iki dilde cevap veren toplam sayıdaki tercümanın ise olumlu tepkiler dolayısıyla övülüp övülmedikleri sorusuna cevapları ortalama 2.73 olup kararsız oldukları söylenebilir:

Tablo 34: Ankete Katılan Tercümanların Tercüme Sonrası Süreçte Aldıkları Toplam Övgü Oranları (SPSS)

10. Tercüman olarak tercümesini yaptığınız VIP' (ler)in performans sonrası süreçte verilen olumlu tepkileri dolayısıyla övüldüğünüz oldu mu?					
	Gözlem	Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma
Toplam	98	1	5	2.73	1.273

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Diğer bölüme geçmeden tercümanlara yönlendirilen

Üçüncü Bölümde yer alan 2. Bölüm: Çevirmenin Çalıştığı Konuşmacı Hakkında Sorular kısmının ilk sorusunda (yerlilerde 11- yabancılar 9. soru olan) tercümanlara tercüme ettikleri KMÜ-VIP' lerin şahsına münhasır birey dili, retorik ve deyimsel ifade seçimleri konusunda farkındalık geliştirip geliştirmedikleri sorulmuştur. Toplam sonuçlarda buradaki soruda kayma sebebiyle 3 cevabın kayıp gözleme dahil olması dışında katılımcıların 56'sı (%51) tercümesini yaptıkları VIP'lerin sık kullandığı şahsına münhasır birey dili, söz sanatsal (retorik) ve deyimsel ifade seçimlerine rastladıklarını yani farkındalık geliştirdiklerini belirtmişlerdir:

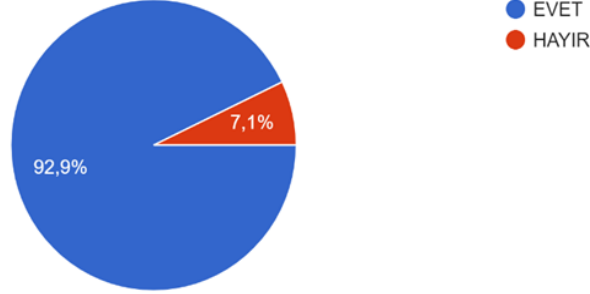
Tablo 35: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Tercüme Ettikleri KMÜ-VIP Birey Dili, Retorik, Deyimsel İfade Seçimlerine Farkındalık Geliştirme Oranları (SPSS)

11. Tercümesini Yaptığınız VIP' (ler)in Sık Kullandığı Şahsına Münhasır (Idiolect/ Bireysel Dili), Söz Sanatsal (Retorik) ve Deyimsel İfade Seçimlerine Rastlamakta Mısınız? Bunların Neler Olduğu Konusunda Bir Farkındalığınız Var Mı?	Sıklık	Yüzde
Evet	56	50.5
Hayır	52	46.8
Kayıp Gözlem	3	2.7

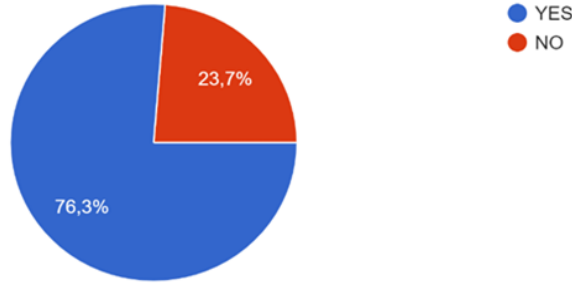
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Toplam verilerde dikkat çeken diğer bir unsur HAYIR diyenlerin de EVET diyenlerden yalnızca 4 kişi eksik olduğunu yani aslında geliştirilen farkındalık durumunun istendik oranda sayılamayacağını belirtmektedir. Tercümanların bu tür konulardaki farkındalığı ayrı bir araştırmada incelenebilir olabilmekle birlikte, bu tezde KÖTM çerçevesiyle çok daha ileri seviyede geliştirilebileceği varsayılan eksikliklerden biri olarak değerlendirilmektedir. Ayrı ayrı bakıldığında ise aslında şu anki verilerde ortanın üstü sayılabilecek seviyede zaten farkındalık geliştirilen bir konu olduğu ortaya çıkmaktadır:

11. Tercümesini yaptığınız VIP' (ler)in sık kullandığı şahsına münhasır (idiolect/ bireysel dil) , söz sanatsal (retoriksel) ve deyimssel ifade seçimlerine...neler olduğu konusunda bir farkındalığınız var mı?
14 yanıt

9. Do you come across discursive, verbal or rhetorical choices of expressions frequently used by the VIP that you interpret for? Do you have an awareness of what these are?
97 yanıt

Şekil 45: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Tercüme Ettikleri KMÜ-VIP Birey Dili, Retoriği, Deyimsel İfade Seçimlerine Farkındalık Geliştirme Oranları (G- Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yani bu farkındalık deneyimli KT icracılarında zaten oldukça gelişmiştir. Bu farkındalığın tercümanlara birey dilini HD' de interpretuma uygun yansıtmada ve söylemsel aktarım konusunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. KÖTM' ün önermesinin temelinde zaten deneyimli KT icracılarının uyguladıkları prensipleri doğru çerçeveye oturtup sistemleştirmek mevcuttur. Bir veya birkaç yönüyle araştırılan, ama bilimsel olarak sınırları net çizilmeyen ve duyurulmayan bu tarz konular bir bilimsel çerçevede yer almadığı sürece arka planda kalmaya mahkumdur. Dolayısıyla KÖTM bu örnekteki gibi KT' de yetkin ve deneyimli tercümanların halihazırda uyguladıkları stratejileri ve prensipleri, sahip oldukları farkındalıkları da hesaba katarak; KMÜ

üzerinde detaylı analizler sonucu çok boyutlu bir tercüme modeli olmaya adaydır. Diğer soru olan 12. soruda ise tercümanların çalıştıkları KMÜ' nün birey dili, retorîği, deyimseî ifade seğıimlerine hazırlanmadan başa çıkabilme oranları hakkında sunduğı veriler bir önceki sonuçlarla ilişkilendirildiğinde araştırmaya ışık tutmaktadır:

Tablo 36: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Tercüme Ettikleri KMÜ-VIP Birey Dili, Retorîği, Deyimseî İfade Seğıimlerine Hazırlanma Gereğı Duymadan Başa Çıkabilme Oranları (SPSS)

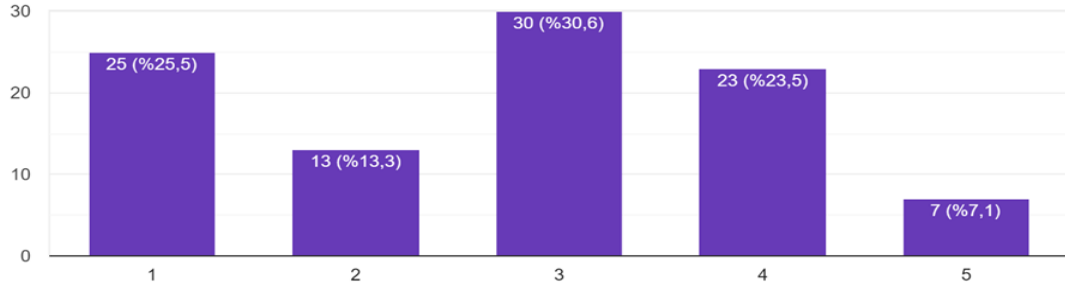
12. Tercümesini Yaptığınız VIP ' (ler)in Şahsına Münhasır (İdiolet/BireyDili), Söz Sanatsal (Retorik) ve Deyimseî İfadelerine Hazırlanma Gereğı Duymadan Tercümesi Esnasında Üstesinden Gelebiliyor Musunuz?	Sıklık	Yüzde
Evet	15	13.5
Hayır	14	12.6
Bazen	67	60.4
Kayıp Gözlem	15	13.5

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcıların 60'ı (%60) tercümesini yaptıkları VIP'lerin şahsına münhasır söz, sanatsal ve deyimseî ifadelerine hazırlanma gereğı duymadan çeviri esnasında üstesinden *bazen* geldiklerini (yani tam olarak ne evet ne hayır diyebildiklerini) belirtmişlerdir. Bu duruma evet yanıtını verenler ise 15 kişidir (%14). Yabancı ve yerli tercümanlardaki oranlara tek tek bakıldığında da durum aynıdır:

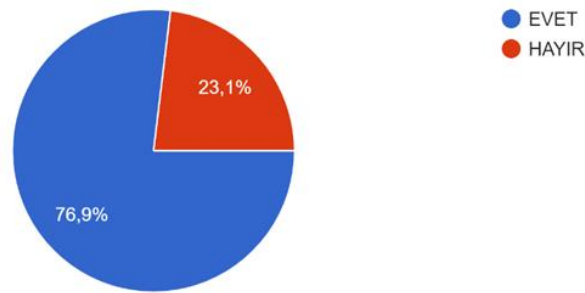
10. Do you cope with the interpreting process without the need to prepare for the idiolect, discursive, idiomatic or rhetorical expressions of t...r agree nor disagree, 4. Agree, 5- Strongly Agree.)

98 yanıt

12. Tercümesini yaptığınız VIP ' (ler)in şahsına münhasır (idiolect/ bireysel dil), söz sanatsal (retoriksel) ve deyimisel ifadelerine hazırlanma g...çevirisi esnasında üstesinden gelebiliyor musunuz?

13 yanıt

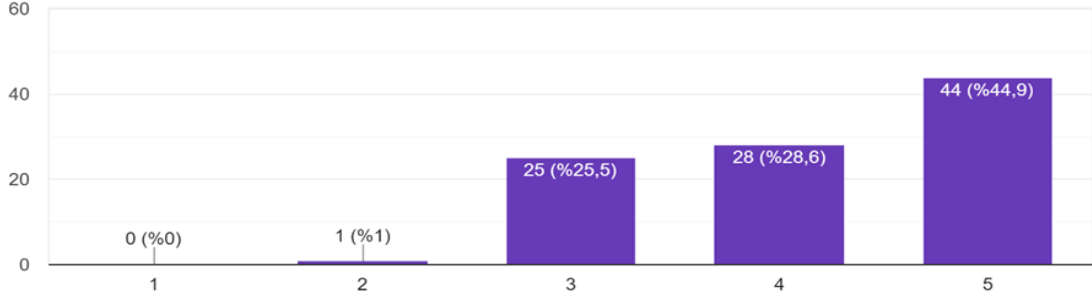

Şekil 46: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Tercüme Ettikleri KMÜ-VIP Birey Dili, Retoriği, Deyimsel İfade Seçimlerine Hazırlanma Gereği Duymadan Tercüme Esnasında Başa Çıkabilme Oranları (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu çıkan sonuçlar daha önceki 8.2 sorusunda saptanan (bkz.; s. 260) tercümanların aktarımda yaşadıkları dört temel soruna binaen sistemli ve yeterli bir ön hazırlık geliştiremediklerini veya bu konuda yeterli çabayı sarf etmediklerini göstermektedir. Yani kaynağına inilen tercüme sorunlarına çare bulunması için yeterli adım atılmadığı anlaşılmaktadır. Kaldı ki böyle bir çaba harcanıp sistemli somut bir çaba harcandığında anket bulguları tercümanların daha az zorlanacağını göstermektedir. Yabancı tercümanlardan edinilen veriler bunu doğrulamaktadır (Yerli tercümanlardan elde edilen veriler kayıp gözlem olduğundan dolayı bu tabloda yer almamaktadır):

10.1. If you had a special analysis and preparation for the VIP(s)' idiolectic, discursive, idiomatic or rhetorical expressions beforehand, could you cop...agree nor disagree, 4. Agree, 5- Strongly Agree.)
98 yanıt

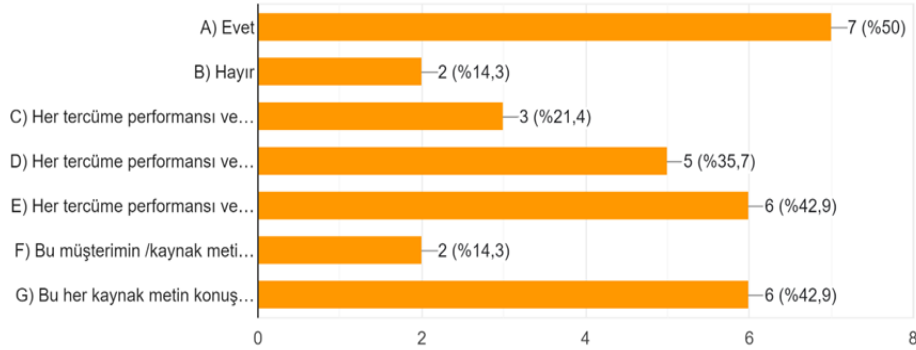

Şekil 47: İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Yabancı Tercümanların KMÜ Hakkında Performans Öncesi Özel Bir Analiz ve (KMÜ 'nün Birey Dilinin, Söylemsel, Deyimsel ve Retorik İfadelerinin Önden Etüt Edilerek Çalışılıp HD Karşılıklarının Listelendiği) Hazırlık ile Tercümede Aktarım Sorunlarıyla Başa Çıkıp Çıkamayacaklarının Değerlendirmeleri (G-Forms)

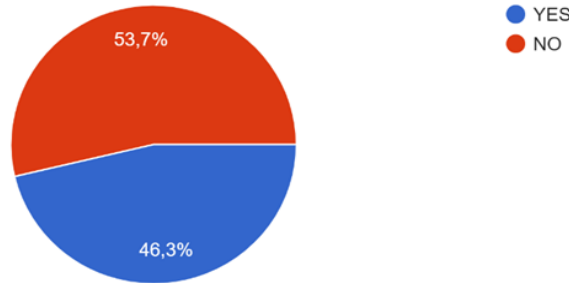
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu soruya cevaben tercümanların 44'ü ve %44.9'u kesinlikle katılıyorum, 28'i ve %28,6'sı katılıyorum, 25'i ve %25,5 ise ne katılıyorum ne katılmıyorum diye kararsızlık ifadesinde bulunmuştur. Verilen cevaplar KÖTM Önermesinin olabilirliğini kanıtlamaktadır. Çünkü böyle bir hazırlık somut bir ihtiyaçtan doğan bir çözümdür. Diğer soruda tercümanlara kendilerine ait bir tercüme söylemleri olup olmadığı sorulmuştur:

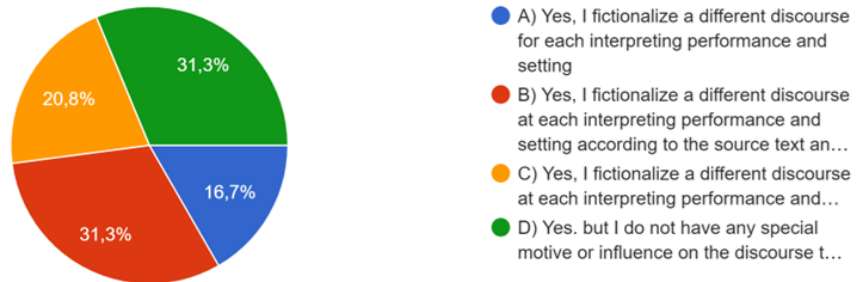
13. Bir tercüman olarak kendinize ait özel bir söyleminiz var mı, veya her tercüme etkinliğine özel bir söylem mi yaratıyorsunuz; yoksa söyleminiz her ...z EVET ise birden fazla tercihte bulunabilirsiniz.)
14 yanıt

11. As an interpreter do you have a special discourse on your own ?
95 yanıt

11. 1. If your answer is YES; how do you identify the motives of your discourse for your performance?
48 yanıt

Şekil 48: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Tercüme Performansı Esnasında Kullanmayı Tercih Ettikleri Bireysel Söylemleri Olup Olmaması Konusundaki Görüşleri (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu soruya cevap veren toplam tercümanların çoğu EVET cevabı vermiş ve tercümelerde kendilerine ait özel söylemlerini nasıl kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun tercümanın zaman zaman KMÜ' nün söyleminden ve interpretumdan sapmasına ve yanlış

anlaşılmalar sebep olduğu bilinmektedir. Bu nedenle alınan cevapların detaylarını her iki grubu karşılaştırarak değerlendirmek daha net çıkarımlar yapılmasını sağlayabilir. Öncelikle istatistiklerde yerli tercümanlardan soruya cevap veren 9 tercümandan 7' si EVET cevabını vermiş sadece ikisi HAYIR cevabı vermiştir. Yabancılar da ise cevap veren 95 tercümandan 48 kişi EVET cevabını vermiş, 47 kişi ise HAYIR demiştir. EVET cevabını veren toplam sadece yabancı 48 tercüman oluşturduğu söylem türünü açıklamayı tercih etmiştir. Yani toplamda EVET cevabı veren 55 tercümanın ise birden fazla tercih edebildiği tercüman olarak performans için bireysel söylem inşası varyansları oldukça farklılık arz etmektedir. Dolayısıyla burada genel çıkarımlar dikkate alınarak bazı tercüman yönelimleri saptanabilir ve KÖTM' e ne yönde katkı sağlayabileceği konusunda değerlendirilebilir. Örneğin EVET cevabı veren 7 yerli tercümanlardan 6 (%42,9) tanesi aynı anda çoklu tercih hakkını kullanarak hem; “Her tercüme performansı ve ortamında kaynak metin ve ortama yönelik farklı bir söylem kurgularım”, hem de “Bu her kaynak metin üreticisine göre büyük ölçüde değişiyor” diyerek cevap vermeyi tercih etmiştir. Yabancı tercümanlardan da EVET cevabı veren 48 tercümandan 15'inin yerli tercümanlarla aynı seçenekleri aynı anda ve içlerinde aynı oranda (%31,1) tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Bu durum KÖTM önermesinin prensiplerinden bazılarının KT' de tercümanlar tarafından zaten uygulanarak bir söylem inşa etme türü oluşturduğu görülmektedir.

Akabindeki soruda bu sefer tercümanlara çalıştıkları KMÜ' nün konuşmalarında veya demeçlerinde şiir, atasözü, ünlü düşünür sözleri vb. gibi metinlerarasılık öğeleri kullanıp kullanmadığı sorulmuştur:

Tablo 37: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' nün Demeçlerinde Şiir, Atasözü, Ünlü Düşünür Sözlerini (vb. Metinlerarasılık Özelliklerini) Kullanıp Kullanmadıklarına Dair Gözlemlerinin Değerlendirmesi (SPSS)

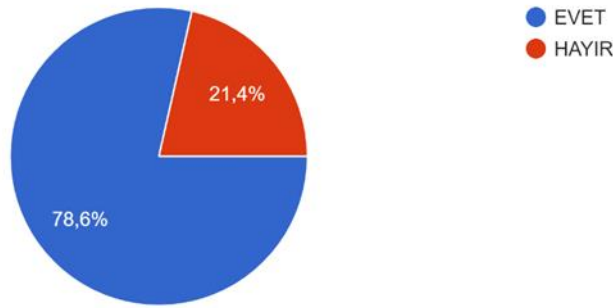
14. Tercümesini Yaptığınız VIP ' (ler)in Demeçlerinde Şiir, Atasözü, Ünlü Düşünür Sözlerini (intertextuality / Metinlerarasılık) vb. Kullanmayı Tercih Ettiğini Düşünüyor Musunuz?	Sıklık	Yüzde
Evet	79	71.2
Hayır	11	9.9
Tarafsız (Bazen)	19	17.1
Kayıp Gözlem	2	1.8

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Ankete her iki dilde katılan tüm tercümanların 79'u (%71) tercümesini yaptıkları VIP'lerin demeçlerinde şiir, atasözü, ünlü düşünür sözlerini vb. gibi metinlerarasılık öğelerini kullanmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu tarz kullanım öğeleri ise eğer tercümanın uzmanlık alanına girmiyor veya genel kültüründe yer bulmuyorsa tercümanın her iki modunda da ve özellikle ET' de oldukça zorlanmasına sebebiyet verecektir. Bu durum tercümanın performans esnasından önce odaklanması gereken bir takım ön hazırlıklarla önlenebileceğinden KÖTM önermesinin pratikte ortaya koymak istediklerinin tercümana ve tercüme sürecine sağlayabileceği katkıları anlamlı kılmaktadır:

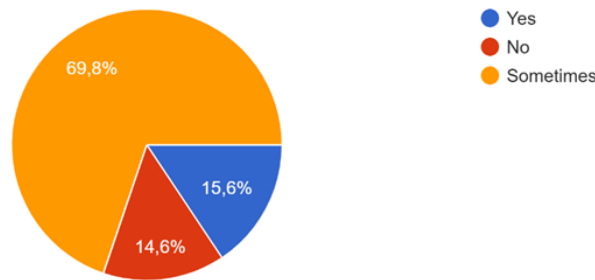
14. Tercümesini yaptığınız VIP ' (ler)in demeçlerinde şiir, atasözü, ünlü düşünür sözlerini (intertextuality / metinlerarasılık) vb. kullanmayı tercih ettiğini düşünüyor musunuz?

14 yanıt

12. In the statements of the VIP that you interpret for; do you think that the VIP prefers to include poems, proverbs, famous thinkers' words (intertextuality) etc. into his /her speech?

96 yanıt

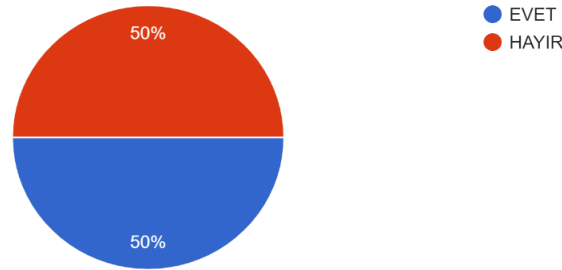
Şekil 49: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' nün Demeçlerinde Şiir, Atasözü, Ünlü Düşünür Sözlerini- Metinlerarasılık Özelliklerini Kullanıp Kullanmadıklarına Dair Gözlemlerinin Değerlendirmesi (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

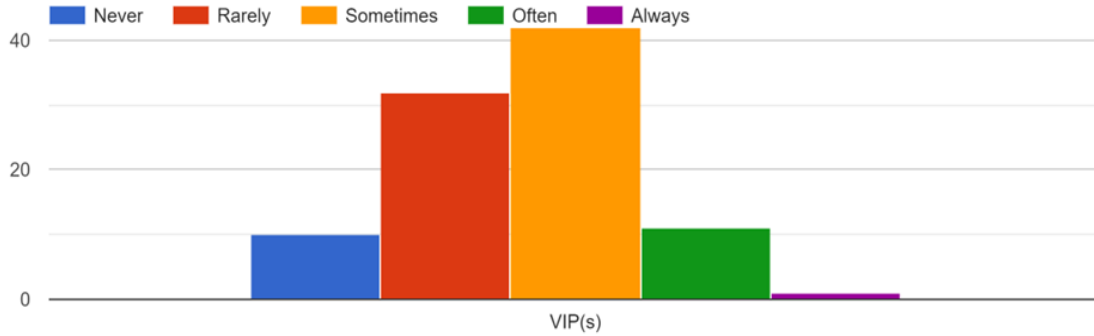
Ayrı ayrı dillerdeki sonuçlara bakıldığında Türkçe dilindeki ankete katılan tercümanlar daha çok *EVET* diyerek ve İngilizce dilindeki ankete katılan tercümanların tercümesini yaptıkları VIP'lerin demeçlerinde şiir, atasözü, ünlü düşünür sözlerini *BAZEN* kullanmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum tercümana performans esnasında yüklenen bilişsel sorumluluğu ve tercümanın özellikle hangi konuda önlemler alabileceğini betimlemek için kullanılabilir. Bu bağlamda tercümanlara diğer soruda KMÜ' nün performans öncesi veri iletimi gerçekleştirip gerçekleştirmediği sorulmuştur:

15. Tercümesini yaptığınız VIP' (ler)in tercüme performansından önce size bilgi ulaştırma/ verme gibi bir alışkanlığı var mı?

14 yanıt

13. Do/es the VIP(s) that you interpret for have/has a habit of delivering you information (about the speech topic, performance setting and audience... the interpreting topic before the performance.)

Şekil 50: Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anketlere Katılan Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' nün Performans Öncesi Kendilerine Bilgi Aktarımında Bulunup Bulunmadığının Dair Verilerin Değerlendirilmesi (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İstatiklerde sunulan bilgilerden anlaşılmaktadır ki yerli tercümanlara bilgi verenler ve vermeyenler aynı oranda iken, yabancılarda ise çıkan *BAZEN* sonucu ve arkasından gelen *NADİREN* sonucu da dikkat çekmektedir. Sonuçlardan çıkan genel bakış açısı ise KMÜ' lerinin tercümana veri iletmeye konusunda farklılık gösterdiği gözlemlenmektedir.

Bu durum KÖTM dışında halihazırda tercümanların metinli ve metinsiz olarak icra ettikleri tercüme görevi konusuna da etkinliklerde görülen ve bu tezin KÖTM Mülakatında da ortaya çıkan bir farklılık durumu olduğunu desteklemektedir. Dolayısıyla metinli mi metinsiz mi olacağı her tercüme etkinliğinde net olmadığı için KÖTM Dosyası içeriği (bütüncü türüne ve hacmine göre manuel, makine-destekli veya YZD) tercümanlara yardımcı olabilir, olası baskı ve krizler engellenebilir. Diğer soruda tercümanlara mümkün olduğu koşullarda KMÜ ile kişisel sohbet edip etmedikleri ve bunun tercümeye katkısı olup olmayacağı sunduğu elverişlilikten dolayı hipotez testi için sorulmaktadır:

Tablo 38: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' lerle Bireysel Sohbetlerinin Tercümeye Katkı Sağlayıp Sağlamayacağı Konusuna Dair Gözlemlerinin Değerlendirmesi (Kruskal Wallis Hipotez Testi)

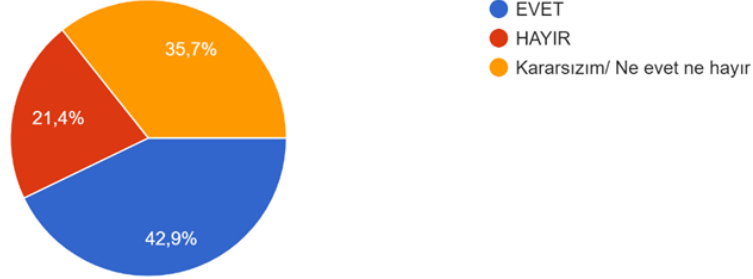
16. Tercümesini Yaptığınız VIP' (ler)le Kişisel Sohbet Etme (Veya Herhangi Bir Etkileşimde Bulunma) İmkânının Tercüme Katkısı Olacağını Düşüyor Musunuz?				
	N	Ortalama	Std Sapma	p
EVET	12	50.50	11.318	.827
HAYIR	44	51.45	7.385	
KARARSIZIM	39	52.33	7.892	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tercüme katkısı sağlayan faktör grupları arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla uygulanan Kruskal Wallis testi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$). Yani tercüme katkısı sağlanması konusunda verilen seçeneklerdeki faktör gruplarının “mesleki performans” tutumu üzerinde olumsuz bir farklılık oluşturmadığı söylenebilmektedir. Kruskal Wallis hipotez testinde sayısal verilerden sözel olarak betimlenecek ve desteklenecek olursa aşağıdaki istatistiklerdeki dağılım tercümanların azımsanmayacak bir oranda bu kişisel sohbetin büyük ölçüde katkı sağladığını düşündüklerini göstermektedir:

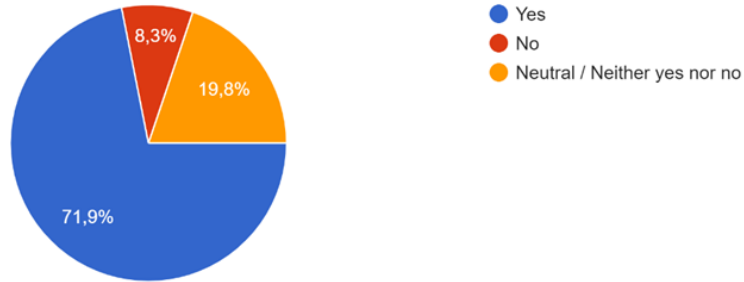
16. Tercümesini yaptığınız VIP' (ler)le kişisel sohbet etme (veya herhangi bir etkileşimde bulunma) imkânının tercüme katkısı olacağını düşünüyor musunuz?

14 yanıt

14. Do you think that your personal conversation (or any kind of interaction beforehand) with the VIP that you interpret for, will contribute to the interpreting performance?

96 yanıt

Şekil 51: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların Çalıştıkları KMÜ' lerle Bireysel Sohbetlerinin Tercüme Katkı Sağlayıp Sağlamayacağı Konusuna Dair Gözlemlerinin Değerlendirmesi (G-Forms)

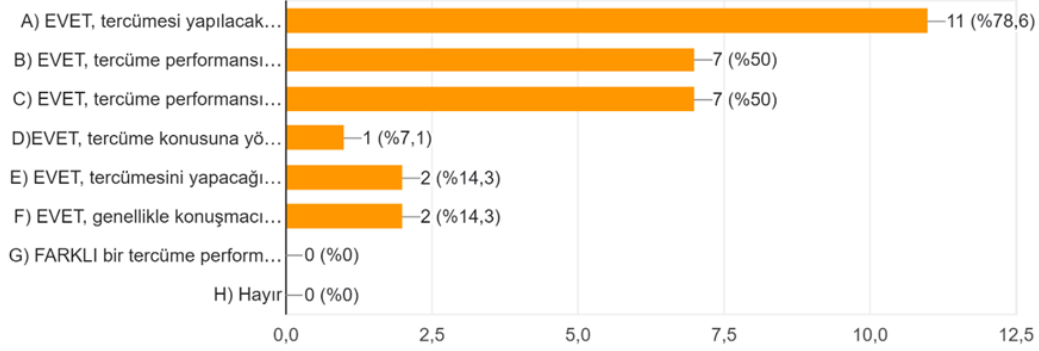
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

İki farklı tercüman grubunun hâlihazırda KÖTM' e has bakış açısını (KMÜ ile kurulan her türlü iletişim ve KMÜ hakkında elde edilen iletişimsel ve gözlemlenebilen semiyotik verinin birey dili ve retorik çözümlmeye katkı sağladığı ve HD' de söylem inşasının temelini oluşturduğu) ve bu yöndeki prensiplerini desteklediği ortaya çıkmıştır. Diğer anket sorusunda tercümanların performans öncesi tercümesini yapacakları KMÜ, benzer konudaki önceki konuşmaları, tercüme ortamı ve HK ile ilgili bir ön araştırma yapıp yapmadığı birden fazla seçenek seçme hakkı verilerek araştırılmıştır:

Şekil 36: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların Çalışacakları Tercüme Görevi Öncesi Ön Hazırlık Durumlarının Değerlendirilmesi (G-Forms)

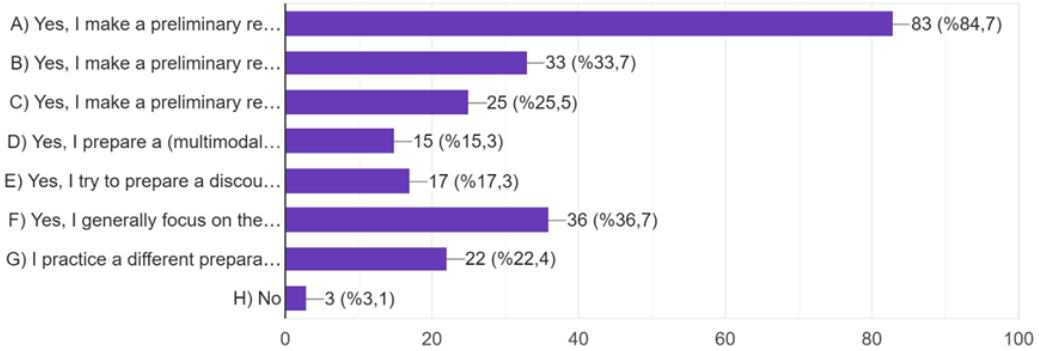
17. Tercüme öncesi, tercümesi yapılacak VIP' (ler)in aynı konuyla alakalı bir önceki demeçleri, tercüme ortamı ve tercümenin ulaşacağı hedef kitle...musunuz? (Birden fazla tercihte bulunabilirsiniz.)

14 yanıt

15. Before interpreting, do you make a preliminary research/evaluation (checking translated speech archive) regarding the previous statements...will reach?(You can select more than one option.)

98 yanıt

Şekil 52: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların Çalışacakları Tercüme Görevi Öncesi Ön Hazırlık Durumlarının Değerlendirilmesi (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sonuçlardan soruya cevap veren toplam tercüman sayısının (112) 94'ünün; dillere ayrıldığında yerli 14 tercümandan 11'inin (%78,6), yabancı 98 tercümandan ise 83'ünün (%84,7) EVET diyerek ön hazırlık yaptıklarını onaylamaktadırlar. Yerlilerden HAYIR cevabı hiç verilmezken, yabancılardan sadece 3 (%3,1) kişinin bu cevabı vermesi KT' de ön hazırlığın pratikte ne denli önemli ve pratikte uygulanabilir olduğunu vurgulamak açısından oldukça anlamlı sonuçlar ortaya koymaktadır. KÖTM hâlihazırda ve pratikte zaten var olduğu bilinen tercüme alışkanlıklarını sistemli bir modelle ortaya koyma

iddiasına bu verilerle dayanak bulmaktadır. Diğer soruda yine tercüme öncesinde ve esnasında tercümanın odaklandığı parametrelerle ilgili bir soru yöneltilmiştir:

Tablo 39: Ankete Katılan Tüm Tercümanların Çalışırken Odaklandıkları Dilsel, Dildışı ve Semiyotik Parametrelerin Değerlendirmeleri (Kruskal Wallis Hipotez Testi)

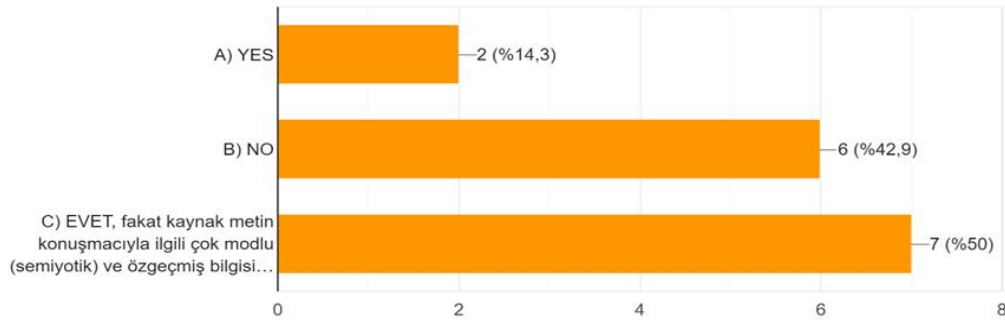
18. Ya Da Sadece Dilsel Parametrelere Odaklanmanın Etkili, Akıcı ve Kolay Bir Tercüme Süreci İçin Yeterli Olduğunu Düşünüyor Musunuz?				
	N	Ortalama	Std Sapma	p
EVET	9	50.44	10.525	.878
HAYIR	35	51.43	8.476	
EVET, VIP HAKKINDA DİĞER ÇOK MODLU (SEMİYOTİK) VE ARKA PLAN BİLGİSİNE DE DEĞER VERİYORUM	52	52.15	7.424	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tercüme ön hazırlığına dair dilsel ve semiyotik- arka plan bilgisi parametrelerine odaklanma grupları arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla uygulanan Kruskal Wallis hipotez testi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$). Bununla birlikte tablodaki bilgilerden hazırlık parametrelerine odaklanma gruplarının “mesleki performans” icra ederken dilsel parametrelerin salt yeterliliğine kani olmadıkları, semiyotik ve arka plan verilerinin de KÖTM prensiplerine paralel olarak tercümanlarca işlendiği standart sapma sonucu söylenebilmektedir. Ayrı ayrı değerlendirildiğinde tercümanların dilsel parametrelere odaklanmalarının yanında KMÜ’nün özgeçmişi ve sunduğu semiyotik verileri de değerli bulduklarını ifade etmektedirler:

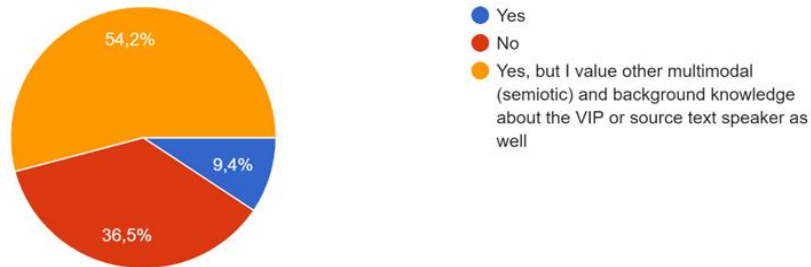
20. Ya da sadece dilsel parametrelere odaklanmanın etkili, akıcı ve kolay bir tercüme süreci için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

14 yanıt

18. Or do you think that focusing on the linguistic parameters merely is enough for an efficient, fluent and easy interpreting process?

96 yanıt

Şekil 53: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların Çalışırken Konuşmacı Odaklandıkları Dilsel, Dil Dışı ve Semiyotik Parametrelerin Değerlendirilmesi (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

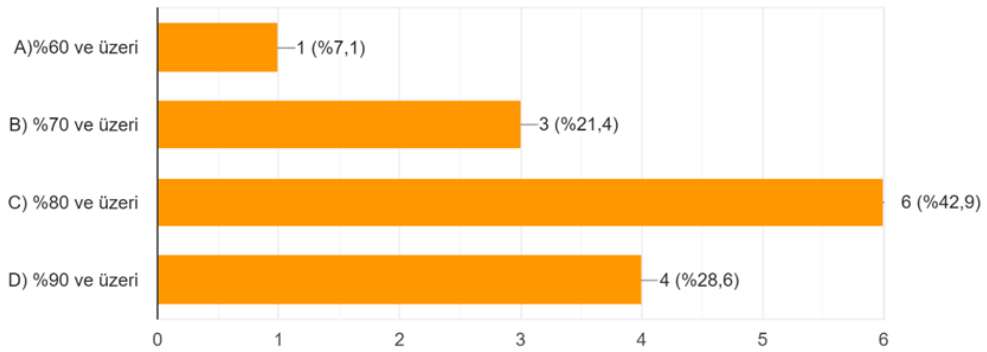
Bu aşamada bir sonraki bölüm olan 4. bölümde III: SÖYLEMSEL AKTARIM KONUSUNDA SORULAR başlığı ile yer alan tercüme için KD’de söylem alımlaması, HD’de inşası ve aktarımı ile ilgili verilerin toplandığı sorular yer alacaktır. Bu bölümün ilk sorusunda VIP’lerin söylemleri göz önüne alınarak aktarım oranı grupları arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla uygulanan Kruskal Wallis testi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < .05$). VIP’lerin söylemi göz önüne alınarak tercümanların bu söylemi aktarım oranını değerlendirdikleri veri gruplarının “mesleki performans” tutumu üzerinde farklılık oluşturduğu söylenebilmektedir. %60 ve üzeri ile %90 ve üzeri gruplarında anlamlı fark bulunmaktadır. %70 ve üzeri ile %90 ve üzeri gruplarında anlamlı fark bulunmaktadır. Diğer grup karşılaştırmalarında anlamlı fark bulunmamıştır:

Tablo 40: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ' nün Söylemsel Aktarımını Ne Derecede Yapabildiğini Yüzdelik Oran Vererek Değerlendirmeleri (Kruskal Wallis Hipotez Testi)

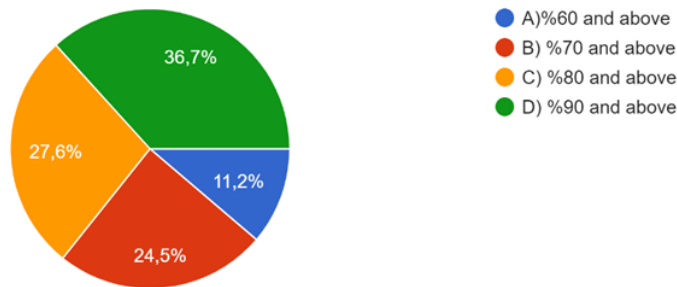
19. Tercümesini Yaptığınız Her Sektörden VIP' (ler)in Söylemsel (Kelime, Öbek veya Cümle Halindeki Kültürel, Birey Dile Özgü, Deyimsel, Söz Sanatsal İfadelerini Kapsayan) Aktarımınızı Gözden Geçirerek Değerlendirecek Olursanız, Yüzde Kaç Oranla Aktarım Yaptığınızı Söyleyebilirsiniz?				
	N	Ortalama	Std Sapma	P
%60 ve Üzeri	12	46.75	7.665	0.001
%70 ve Üzeri	27	49.00	8.209	
%80 ve Üzeri	33	52.15	6.563	
%90 ve Üzeri	39	55.26	7.315	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

21. Tercümesini yaptığınız her sektörden VIP' (ler)in söylemsel (kelime, öbek veya cümle halindeki kültürel, birey dile özgü, deyimsel, söz sanatsal ifa...de kaç oranla aktarım yaptığınızı söyleyebilirsiniz?
14 yanıt

19. If you consider your interpreting performance for VIP(s) (of any sector)with a focus on the discursive elements (cultural, ideolectic, idiomatic...e can you give yourself in respect of transferring?
98 yanıt

Şekil 54: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların KMÜ' nün Söylemsel Aktarımını Ne Derecede Yapabildiğini Yüzdelik Oran Vererek Değerlendirmeleri (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Hipotez testi dışında verileri yüzdelik olarak ayrı ayrı betimleyecek olursak yerli tercümanların 6'sı (42, 9) söylemsel aktarımı %80 ve üzeri olarak yapabildiğini, yabancı

tercümanların 35'i (%36,7) %90 ve üzeri yapabildiğini ifade etmektedirler. Diğer soruda ise bu sefer tercümanlardan konuşmacılar söylemlerinin tercümeyi ne derecede zorlaştırdıklarını değerlendirmeleri istenmiştir:

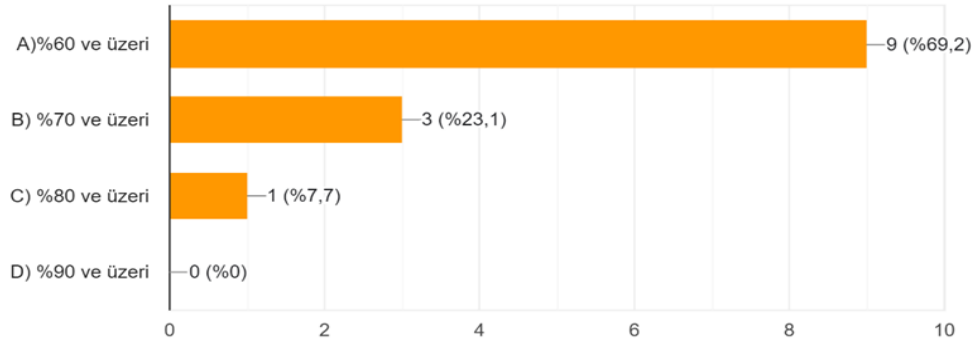
Tablo 41: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ' nün Aktarımı Zor Olan Söylem Öğelerinin Tercümeyi Zorlaştırma Oranını Değerlendirmeleri (Kruskal Wallis Hipotez Testi)

20. Tercümesini Yaptığınız VIP' (ler)in Söylemsel (Kelime, Öbek veya Cümle Halindeki Kültürel, Birey Dile Özgü, Deyimsel, Söz Sanatsal İfadelerini Kapsayan) Üslubunu Gözden Geçirerek Değerlendirecek Olursanız, Bu Söylemin Aktarım Yapmanızı Hangi Ölçüde Zorlaştırdığını Yüzdelik Olarak Nasıl İfade Edersiniz?				
	N	Ortalama	Std Sapma	P
%60 ve Üzeri	35	51.89	8.320	0.115
%70 ve Üzeri	24	51.13	7.674	
%80 ve Üzeri	31	50.23	7.953	
%90 ve Üzeri	20	55.40	6.668	

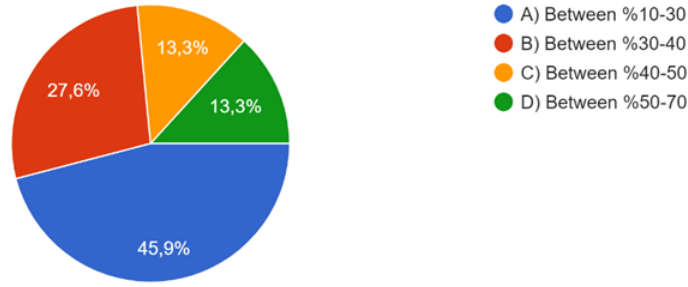
Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Söylemlerin aktarımları zorlaştırma oranı grupları arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla uygulanan Kruskal Wallis testi sonucunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p > .05$). Söylemlerin aktarımları zorlaştırma oranı gruplarının “mesleki performans” tutumu üzerinde farklılık oluşturmadığı söylenebilmektedir. Verilere salt yüzdelik olarak bakıldığında farklı yorumlara da ulaşılabilmektedir:

22. Tercümesini yaptığınız VIP' (ler)in söylemsel (kelime, öbek veya cümle halindeki kültürel, birey dile özgü, deyimisel, söz sanatsal ifadelerini kapsaya...aştırdığını yüzdelik olarak nasıl ifade edersiniz?
13 yanıt

21. If you consider the rate of the VIP's usage of discursive, idiomatic, rhetorical and famous thinker or work quotes in his/her in speech, what p...ge would give for their existence (approximately)?
98 yanıt

Şekil 55: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların KMÜ' nün Aktarımı Zor Olan Söylem Öğelerinin Tercüme Zorlaştırma Oranını Değerlendirmeleri (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Fakat tercümanların bu aktarımı zorlaştıran KMÜ' nün söylem öğelerinin tercüme zorlaştırma oranı ile ilgili değerlendirme verileri ayrı ayrı betimlenirse yerli tercümanlardan 9'u (% 69,2) zorluk oranını %60 olarak belirtirken, yabancı tercümanların 45'i (% 45,9) bu oranı % 10-30 arasını ilk sırada vermesi dikkat çekmektedir. Yerli tercümanlardaki yüksek verilen zorluk oranı Türkçe dilinin dilsel ve kültürel zenginliği ve bu dilsel zenginliğinin dilin farklı formlarında sıkça kullanılmasının veya tercümanların çalıştığı VIP meslek gruplarının bir özelliği vb. gibi sebeplerle birey dillerinin özelliklerinin ve kullanım sıklığının yüksekliğinin birleşiminden kaynaklanabilmektedir. Yabancı tercümanların verdiği oranların çok daha düşük olmasının sebebi çalıştıkları KMÜ' lerin söylemine ait öğeler olan kültürel, birey diline ait, retorik, söz sanatsal vb. kelime, öbek, cümlelerin konuşmalarında daha az yer

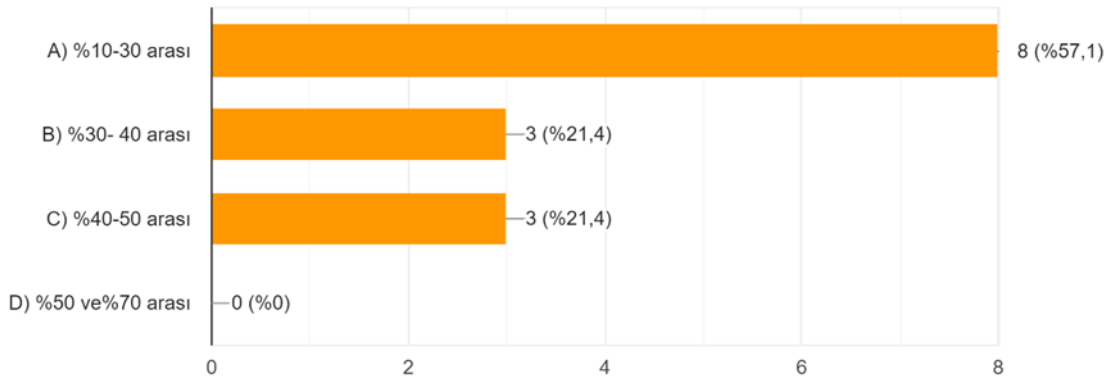
almasıdır. Dolayısıyla yabancı tercümanların aktarımı en zor olan bu tarz konuşma parçalarını daha az tercih eden konuşmacılarla çalıştığını ve de özellikle yabancı dil çiftlerinde bu tarz öğelerin daha az tercih edilen konuşma karakterinin hâkim olduğu da anlaşılabilmektedir. Diğer soruda ise tercümanlardan çalıştıkları KMÜ’lerin bu söylemsel işaretçileri ne oranda konuşmalarında kullandıklarını yüzdelikleriyle aktarması istenmiştir. Bu soruda yüzdelik oran grupları arasındaki farklılığı ölçmek amacıyla uygulanan Kruskal Wallis testi sonucunda anlamlı farklılık tespit edilmemiştir ($p>.05$). Grupların “mesleki performans” tutumu üzerinde farklılık oluşturmadığı söylenebilmektedir:

Tablo 42: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KMÜ’ nün Aktarımı Zor Olan Söylem Öğelerinin Konuşmalarındaki Yüzdelik Oranının Değerlendirmeleri (Kruskal Wallis Hipotez Testi)

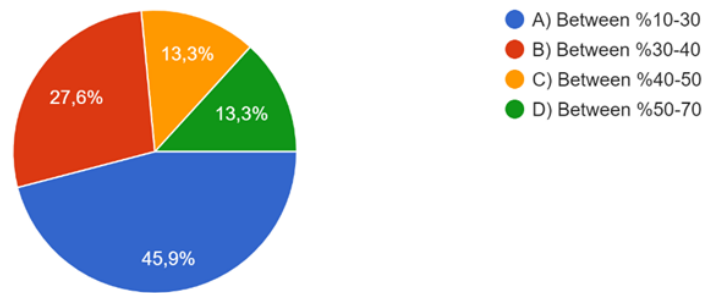
21. Tercümesini Yaptığınız VIP ‘(ler)in Söylemsel, Deyimsel, Söz Sanatsal (Retorik) ve Ünlü Düşünür veya Eser Alıntılarını Gibi Sözlerinin Demeçlerinde Kullanım Oranı Sizce (Yaklaşık Olarak) Ne Kadardır?				
	N	Ortalama	Std Sapma	P
%10-30 Arası	45	51.36	8.040	0.895
%30-40 Arası	27	52.70	8.624	
%40-50 Arası	13	50.08	6.184	
%50-70 Arası	13	52.08	8.760	

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

23. Tercümesini yaptığınız VIP '(ler)in söylemsel, deyimsel, söz sanatsal (retoriksel) ve ünlü düşünür veya eser alıntılarını gibi sözlerinin de...kullanım oranı sizce (yaklaşık olarak) ne kadardır?
14 yanıt

21. If you consider the rate of the VIP's usage of discursive, idiomatic, rhetorical and famous thinker or work quotes in his/her in speech, what p...ge would give for their existence (approximately)?
98 yanıt

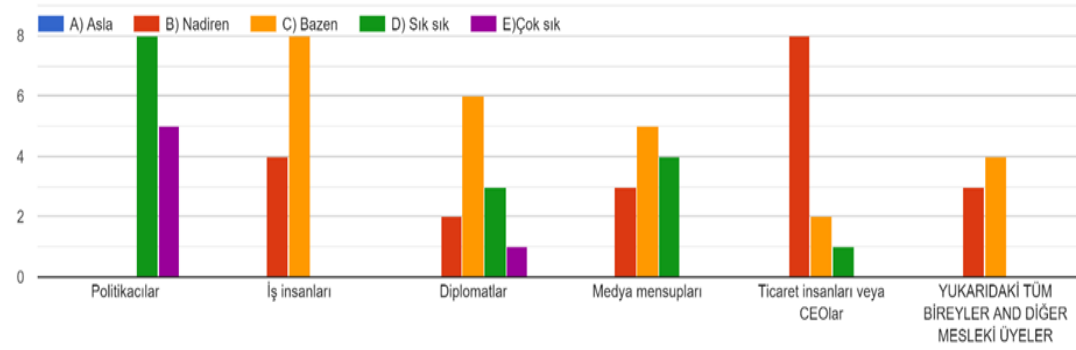
Şekil 56: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların KMÜ' nün Aktarımı Zor Olan Söylem Öğelerinin Konuşmalarındaki Yüzdelik Oranını Değerlendirmeleri (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

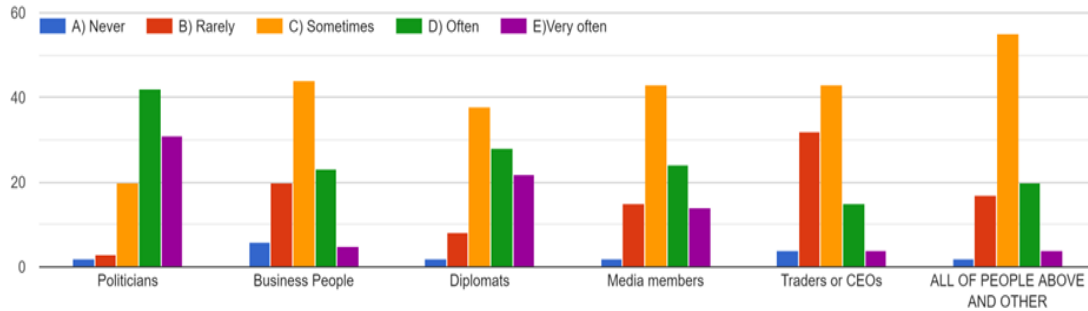
Bununla birlikte ayrı ayrı bakıldığında her iki grupta da çıkan birinci yüzdelik oranı KMÜ'lerin konuşmalarında %10 -30 arası söylemsel, deyimsel, retorik, atasözü, farklı eserlerden alıntılar vb. gibi kullanıyor olmalarıdır. Bu durum sayısal analizde mesleki performansa etki etmiyor olarak belirlense de özellikle KT ve ET-AT bağlamında değerlendirildiğinde tercümanların aktarım konusunda ön hazırlık yapmadan büyük bir stres ve bilişsel yorgunluk yaşayacağı anlamına gelebilmektedir. Çünkü yanlış anlaşılan veya eksik kavranan bu tarz konuşma parçalarının aktarımı oldukça zor ve sonuçları açısından problemli olabilmektedir. Dolayısıyla sayısal olarak SPSS Kruskal Wallis Testi kapsamında anlamlı bir farklılık oluşturmayan bu oran aralığı betimsel olarak tercümanın performansı, tercüme ortamı, süreci, çıktısının kalitesi açısından azımsanmayacak

derecede önem arz etmektedir. Tercüme ve söylem konusundaki diğer anket sorusunda bu sefer tercümanlara hangi meslek grubuna ait VIP'lerin konuşma üretimlerinde söylemsel işaretçiler olan retorik, alıntı ifadeleri(metinlerarasılık öğeleri)ni daha fazla kullanmayı tercih ettikleri sorulmuştur:

23.1. Sizce hangi VIP' (ler)in konuşmalarında deyimsel retorik, alıntı ifadeler gibi söylemsel işaretçileri en fazla miktarda kullanıyor?
(Birden fazla tercihte bulunabilirsiniz.)

21.1. In your opinion which VIPs are using discursive pointers such as idiomatic, rhetorical, quoted expressions in their speech most?
(You can select more than one answer.)

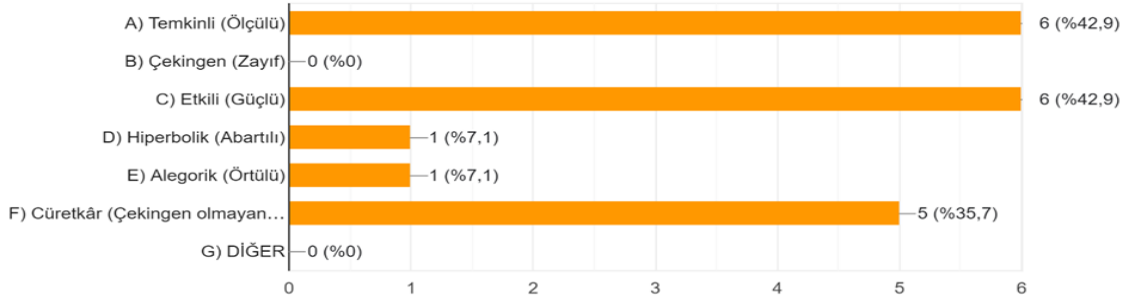
Şekil 57: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların KMÜ' nün Aktarımı Zor Olan Söylem Öğelerini En Çok Tercih Eden VIP Meslek Gruplarını Değerlendirmeleri (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

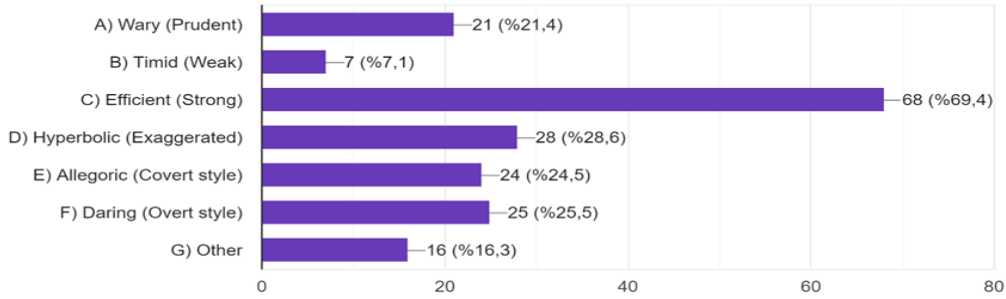
Yukarıda verilen iki farklı anket sonuçlarında en dikkat çekici nokta konuşmalarında söylem işaretçilerini en sık kullanan VIP meslek gruplarıdır. Bu gruplar arasında özellikle bu tezin örnekleminin dahil olduğu meslek grubu olan politika yani politikacıların en sık söylem işaretçilerini üretenler olması dikkat çekmektedir. Yerli tercümanlar grubunda % 80 oranında, yabancı tercümanlar grubunda ise % 40' ın üstünde seyreden bir oranda ilk sırada yer alan söylem işaretçileri üretimi en sık olan politikacılarıdır. Siyasetle etkileşimi en çok olan meslek grubu hatta bazı çevrelerce siyasetçilerle aynı mesleğin farklı kolları

olarak değerdendirilen diplomatlar ise yabancı tercümanların verilerinde %28 oranında seyreden bir yüzdellekle ikinci sırada yer almaktadır. Yerli tercümanlarda ise ikinci sırada %40 civarında seyreden bir oranla medya mensupları yer alırken, diplomatlar %25 oranıyla üçüncü sırada yer almaktadır. Yabancı tercümanlarda ise tam tersi olarak medya mensupları %22 civarındaki bir oranla üçüncü sırada yer almakatadır. Bu durum özellikle politikacı ve diplomatlarda söylem işaretçileri olan dilsel öğeleri analiz etmede ve aktarımında kolaylık sağlamak için KÖTM modelinin ifade analiz ve önerme listesi oluşumunun gerekliliğini desteklemekle beraber, bu tezde yer alan model önermesinin örnekleminin en anlamlı sonuca ulaşmada seçilen doğru seçenek olduğunu gündeme getirmektedir. Diğer soruda ise tercümanların çalıştığı VIP portföyünün semiyotik söylemsel karakterini değerdendirmeleri istenmektedir:

24. Önemli ulusal veya uluslararası ortamda gözlemlediğiniz VIP' (ler) in genel görünüşleri açısından veya deneyimli bir tercüman olarak zihni...ı olarak söylem karakterini nasıl tanımlıyorsunuz?
14 yanıt

22. How do you describe the discourse character of the VIP (s) that you have observed in the prominent national or international settings, depe...nterpreter? (You can select more than one answer.)
98 yanıt

Şekil 58: Ankete Türkçe ve İngilizce Dilinde Katılan Tercümanların Çalıştığı VIP Portföyünün Semiyotik Söylemsel Karakterini Değerlendirmeleri (G-Forms)

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu soruda yerli tercümanlar çalıştıkları VIP portföyünün semiyotik söylemsel – dışardan gözlemlenebilen veya duyulabilen söylem öğeleri- karakterini ilk sırada 6 kişinin cevabıyla aynı oranı % 42,9 temsil eden temkinli (ölçülü) ve etkili (güçlü) olarak betimlemektedir. İkinci sırada 5 kişiyle %35,7 oranla cüretkâr (çekingen olmayan bir tarzda) olarak tasvir etmişlerdir. Yabancı tercümanlarda ise ilk sırada 68 kişinin tercihiyle % 69,4 oranıyla etkili (güçlü) semiyotik söylem karakteri tercih edildiği gözlenmiştir. Bu verilerden anlaşılmaktadır ki tercümanların HS inşasında KMÜ' nün söylem karakterine uygun bir tercüme sunması gerekmektedir. Örneğin araştırmaya katılan tüm yerli ve yabancı tercümanların çalıştıkları KMÜ' lerin ortak olarak sergiledikleri etkili (güçlü) semiyotik söylem karakteri gözlemlendiğinden HS inşası ve önerme listesi de benzer şekilde tercümede güçlü ve etkili olmalıdır. KÖTM' de KMÜ' nün KS' deki salt dilsel söylem öğeleri olan birey dili öğeleri, retorik vb. semiyotik söylem verileri öğelerine giydirildiğinde ancak vücut bularak semiyotik söylem karakteri oluşabilmektedir.

Dolayısıyla söylem olgusu semiyotik öğeleri de otomatik olarak içermekte tercümede HS inşasında doğru kelime ve öbek karşılıklarını önerme ve HD’ de örüntüleme KS ve KMÜ’ yü iyi analiz etmeyle gerçekleşebilmektedir.

Anketin son aşaması beşinci bölüm olan Bölüm IV: Tercümanların KÖTM (PIM) Araştırmasına Katkıları, Önerileri ve Ekstra Görüşlerine İlişkin Açık Uçlu Sorular kısmında tercümanların isteğe bağlı olarak KÖTM’ ün bir model olarak önermesinin olabilirliğini test edecek açık uçlu yorumlama, eleştiri ve katkı sorusu sorulmuştur. Öncelikle KÖTM’ ün ne olduğu kısaca hatırlatılmış, sonrasında tercümanların ufak bir beyin fırtınası oluşturmasını sağlamak amacıyla farklı yönlerden eleştiri veya katkı sunmasını kolaylaştıracak iç içe geçmiş yorum sorusu sorulmuştur. Burada aslında tek bir soruda artık anketin sonuna gelmiş yorgun tercümanların tercüme ön hazırlık model önermesine önemli ve son katkılar sağlayabilmesini kolaylaştıracak öncekilerden farklı ve çoklu cevaplar almaya yönelik yorumlama istenmiştir. Diğer tüm sorular gibi isteğe bağlı verilen cevaplar KÖTM için sunduğu düşünce olumsuzsa negatif işareti eksi (-) ile, olumlu ise pozitif işareti s (+) ile, sadece bir yorum ise (nötr) olarak işaretlenmiştir:

Tablo 43: Ankete Katılan Tüm Tercümanların KÖTM’ ün Bir Tercüme Ön Hazırlık Modeli Önermesi Olarak Olabilirliğine Dair Yorumları, Eleştirileri veya Katkıları Hakkında Açık Uçlu Değerlendirmeler

25. VIP’ (ler)in deyimisel, retorik, ünlü düşünür veya eser alıntılarını içeren söylemlerinin tercümanlar tarafından yapılan özel bir ön analiz ve hazırlıkla tespit edilip, en uygun eşdeğerlerini sunmaya odaklanan KÖTM (PIM)’ ün tercümanları tercüme sürecinin gerçek ortamında stres, baskı, hedef metin üretimi ve tahminini kolaylaştırma konusunda destekleyebileceğini düşünüyor musunuz? / Bu değerlendirmelerinizin dışında KÖTM (PIM) 'e ne eklemeyi, eleştirmeyi veya önermeyi tercih edersiniz?
Türkçe Dilindeki Yanıtlar
1. Tercümeyi kalıplara sokmak bence zor. Tecrübe ve farklı kaynaklar okumak yıllar içinde tercümanı ve tercümeyi zenginleştiriyor. Böylesi ön hazırlık bizim ülkemizde zor kanaatimce. Başarılar dilerim. (-)
2. Evet VIP’ lerin üslubunu, kullandıkları söz öbeklerini vs. önceden bilmek çeviri sürecini önemli ölçüde etkilemektedir. Zira bir metin çevirisi yaparken bile öncelikle yazarın üslubunu çözdükten sonra çeviri işine geçmek daha uygundur. Çünkü yazarın bir kelimeyi veya deyimini ne sıklıkla ve ne anlamda kullandığını bilmek oluşabilecek anlam karışıklığını büyük ölçüde ortadan kaldırır. Böyle bir analizin önceden yapılması özellikle eşzamanlı tercümede büyük kolaylık sağlayacağını düşünüyorum. Çünkü böyle bir ön bilgi tercüme esnasında yapılabilecek hata oranını en aza düşüreceği gibi mütercimi diken üstünde durmaktan kurtarır daha da özgüvenli olmasını sağlar. (+)
1. Ankete Almanya’ da 30 yıl yaşamış ilk ve sonrası eğitimini orada almış bir tercüman olarak yanıt verdim. Tercümanın tercümesini yaptığı dillerin ülke kültür yaşam tarzını iyi tanınması gerekir. Günlük medya takibi önemlidir. Türkiye de 1994 yılından bu yana

tercüme yapmaktayım, o nedenle cevaplarımın deneyimlerimle örtüştüğüne inanmaktayım. Tercüme, co -kabinle olan iş birliği sayesinde iyi veya daha az iyi olur. Bu durum ardıl tercüme için de geçerlidir. Tercüman arkadaşınızla olan göz temasınız o an aklınıza gelmeyen kelimeyi size fısıldaması, bir kâğıda yazıp size uzaktan göstermesi ile olur. Her ortamda 2 tercüman ile çalışmak tercümenin sağlığı için çok önemlidir. (Nötr)		
2. Böyle bir modellemenin, çevirmenin stres yönetimi ve performansı ile çevirinin kalitesi bakımından ciddi fayda sağlayacağı kanaatindeyim. Anket soruları gayet kapsamlı, detaylı ve nitelikli olduğundan eklemek istediğim bir husus bulunmamaktadır. (+)		
3. Bir toplantıya hazırlanırken çevirmen olarak daha çok alan terminolojisi, hedef kitle ve verilecek mesajların teknik detaylarına odaklanıyorum. Deyimsel veya alıntıları içeren söylemlerin tespiti çeviri sürecinin sorunsuz geçmesine önemli katkılar sağlar. Bazen terminolojiye ne kadar hâkim olursa da aniden gelen ve bağlam dışındaki bir deyim, alıntı vb. çeviri sürecini sekteye uğratabilir. (+)		
İngilizce Dilindeki Yanıtlar		
1. Evet. (+)		
2. Evet öyle. (+)		
3. Evet. (+)		
4. Tercüman olarak çalışmak meşakkatli bir iştir, tercümanlara tercüme için zaman tanımak çok önemlidir. Tercümanlar, ulusal ve uluslararası sürekli eğitimden ve ayrıca değişim programına katılmaktan faydalanmalıdır. (Nötr)		
5. Evet. (+)		
6. Hazırlık tercümenin kilit noktasıdır. (+)		
7. Evet. Bence tercüme öncesi her türlü hazırlık şart. (+)		
8. Ön hazırlık yapmadan tercüme yapılamayacağını düşünüyorum; bağlam ve konuşmacı hakkındaki tüm bilgiler çok önemlidir. Konuşma metnine sahip olmak bazen gerçek konuşmayı izlemeyi zorlaştırabilir; ama bağlamla ilgili her bilgi değerlidir. Bir konuşmacının daha önce kaydedilmiş tüm konuşmalarını YouTube, video, vb.- ana argümanlarını, aksanlarını, tavırlarını, herhangi bir deyimini, stilini vb. kavrayabilmek için kişisel olarak izlemeyi tercih ediyorum. (+)		
9. Evet faydalı olur. (+)		
Türkçe Açık Uçlu Yanıtlar: 5	İngilizce Açık Uçlu Yanıtlar: 9	Toplam Yanıt: 14
(-): 1 (+): 3 Nötr: 1	(-): 0 (+): 8 Nötr: 1	Toplam (-): 1 Toplam (+): 11 Toplam Nötr: 2

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarda bir model önermesi olarak deneyimli tercümanlardan edinilen toplamda 14 yanıttan en fazla 8 adet olumlu, ikinci sırada 2 adet nötr ve üçüncü sırada ise 1 adet olumsuz sonuç elde edilmiştir. 8 adet olumlu yanıt veren tercümandan 7 tanesi *EVET* ile başlayan ve devam eden cevap veya sadece *EVET* cevabını kullanmayı tercih etmiştir. Bir tanesi ise tercümede hazırlığın kilit rol oynadığını ifade etmiştir. Verilen 11 *olumlu* yanıttan şu sonuçlar çıkarılabilir:

- Ankete katılarak isteğe bağı soruyu cevaplayan konferans tercümanlarından 11'i KÖTM (PIM)' ün tercüme sürecinin gerçek ortamında stres, baskıyı yönetmede, hedef metin üretimi ve tahminini kolaylaştırma konusunda destekleyebilecek bir model olduğunu düşünmektedir.
- Tercümede ön hazırlığın kilit noktası görevi sunduğu, her türlü ön hazırlığın şart olduğu, hazırlıksız tercüme yapılamayacağı, konuşmacı ve bağlam kapsamındaki bilgilerin çok değerli olduğu öne sürülmektedir.
- Metinli tercümenin bazen konuşmacıyı takibi zorlaştırırsa da konuşmacının önceki konuşmalarının farklı internet mecralarından semiyotik kodlar sunan videolar vb. üzerinden İncelenmesinin fayda sağladığından halihazırda yapıldığı belirtilmektedir.
- KÖTM hazırlığının tercümanı stresin yarattığı baskıdan kurtararak tercümanın özgüvenine ve konuşmacı üzerinde yapılan ön analizin özellikle ET' de katkı sağlayabileceği vurgulamaktadır.
- Başka bir tercüman KÖTM ile stres yönetiminin iyi yapılarak, performansı destekleyeceği ve tercüme çıktısının kalitesine azımsanmayacak katkı sağlayacağı kanaatini sunarken; ayrıca anket sorularının gayet kapsamlı, detaylı ve nitelikli olduğunu eklemiştir.
- Hazırlanılacak tercüme performansına KÖTM' ün önemsedığı konulardan olan alan terminolojisi, hedef kitle ve verilecek mesajların teknik detaylarına halihazırda odaklanıldığı belirtilmekte, deyimisel ifade veya alıntı içeren söylemlerin tespitinin tercüme sürecinin sorunsuz geçmesine önemli katkılar sağlayabileceği düşünülmektedir.

Verilen bir *olumsuz* yanıtta şu sonuçlar çıkarılabilir:

- Tercüme kalıplara sokmak yani bir modelle yönetmeye çalışmak zor olabilir.
- Modellerden daha ziyade tercümanın yıllar içerisinde edindiği tecrübe ve farklı kaynakları okumak yıllar içinde tercümanı ve tercümeyi zenginleştirdiğinden pratikte KÖTM gibi bir önermeye ihtiyaç yoktur.
- Böylesi ön hazırlık bizim ülkemizde pratikte uygulanmak noktasında zor olabilir.

KÖTM önermesine yorumlama olarak nötr katkı yapan iki tercümanın yanıtlarından şu sonuçlar çıkarılabilir:

- Tercümanın tercümesini yaptığı dillerin ülke kültür yaşam tarzını iyi tanınması gerekir.
- Günlük medya takibi önemlidir.
- ET, co -kabinle olan iş birliğı sayesinde iyi veya daha az iyi olur. Bu durum AT tercüme için de geçerlidir.
- KT ve her iki modunda tercüman arkadaşınızla olan göz temasınız o an aklınıza gelmeyen kelimeyi size fısıldaması, bir kâğıda yazıp size uzaktan göstermesi ile olur.
- Her ortamda 2 tercüman ile çalışmak tercümenin sağlığı için çok önemlidir.
- Tercüman olarak çalışmak meşakkatli bir görev olduğundan tercümanlara tercüme için zaman tanımak çok önemlidir.
- Tercümanlar, ulusal ve uluslararası sürekli eğitimden ve ayrıca değişim programına katılmaktan faydalanmalıdır.

Bu bölümde tüm maddeleriyle tek tek analiz edilen ve bulguları değerlendirilen KÖTM Tercümanlar Bazındaki anketlerin sonucunda kayıp gözlemler haricinde nicel olarak elde edilen sonuçlardan, nicel sonuçların betimlemekte yetersiz kaldığı ve tamamlayıcısı olan nitel bulgulardan elde edilen çıkarımlara göre KÖTM önermesinin pratikte olabirliğini onaylamaktadır. Bu durum her meslek grubundan dünyanın ve Türkiye'nin önemli KMÜ/VIP'lerine ulusal ve global ortamlarda hizmet veren tercümanlardan titizlikle ve uzun sürede toplanan verilerden anlaşılmaktadır. Bu durum ayrıca tercümanların büyük bir kısmının KÖTM bakış açısını ve prensiplerinin birçoğunu halihazırda önemsemekte olduklarına, mesleki tutum ve farkındalıklarına ve pratikte uygulamaları gerçeğine dayandırılmaktadır. Bu bölümde tüm meslek gruplarına çalışan tercümanlardan toplanan veriler ışığında test edilmeye çalışılan KÖTM önermesi, diğer bölümde bu tezin örnekleminin mensup olduğu meslek grupları olan politikacı/siyasetçi veya diplomatlara ulusal, uluslararası zirvelerde ve ortamlarda tercümanlık hizmeti veren ve alanlarında oldukça tanınan ve başarılı olan tercümanlardan toplanan veriler ışığında incelenecektir.

3.3. Tercümanlar Bazında KÖTM Mülakat Uygulaması

Çalışmanın bu bölümünde bir önceki bölümde ulusal ve uluslararası düzeydeki Tercümanlar Bazında Uygulanan KÖTM Anketinin sonuçlarının tamamlayıcısı

niteliğinde olan KÖTM Mülakatı uygulanacaktır. Tezin örnekleminin politika, siyaset veya diplomasi mesleki habitatu içerisinde bulunmasından dolayı politika/siyaset ve diplomasi alanında tercümanlık yapan uzman ve deneyimli tercümanlarla yapılan mülakatlarla ilgili sırasıyla araştırmanın amacı, yöntemi, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve verilerin analizleri ve son olarak bulgular yorumlanacaktır.

3.3.1. KÖTM Mülakatının Amacı

Bu mülakatın amacı bir önceki bölümdeki KÖTM anketinin tamamlayıcı olacak ve sadece politika, siyaset ve diplomasi alanında uzman olan ulusal veya uluslararası tercümanlar tarafından KÖTM önermesine katkı sağlamaktır.

3.3.2. KÖTM Mülakatının Yöntemi

Çok az sayıda bulunan hedef kitle tercümanlarıyla yapılacak mülakat için ilk etapta hazırlanan 12 soru ard arda üç kez yapılan kontroller ve düzeltmeler sonucu 6'ya düşürülmüş, soruların net ve bağlamsal olarak anlaşılır olmasına dikkat edilerek son şekli tez danışmanı onayı ile verilmiştir. Yabancı tercümanlara ulaşmak için 6 soruluk mülakat word formatında orijinali ile birebir aynı olmak kaydıyla İngilizce dilinde de oluşturulmuştur. Dolayısıyla soru sayısı önceden listenip belirlenen bu mülakat yapılandırılmış 6 soruluk bir mülakat olarak hazırlanmıştır. Mülakata katılacak ve çok yoğun çalıştığı bilinen tercümanların zorluk çekmeden ankete katılıp soruları kolayca ve stressiz bir şekilde anlayıp cevap verebilmesleri için her türlü önlem alınmış ve gerekli bilgilendirme e-posta yoluyla mülakat öncesinde kendilerine sağlanmaya çalışılmıştır. Hazırlanan mülakat soruları yarı yapılandırılmış sorulardır ve önceden açık uçlu olarak hazırlanan sorulardır. Bu durum tercümanlara ihtiyaç duydukları esnekliği sağlamak açısından hazırlanmaya çalışılmıştır. Yapılan mülakatlar nitel görüşme türüne dahil olmakla birlikte bilinçli olarak çok az sayıdaki tercümanla gerçekleştirilmiştir. Sosyal bilimlerde oldukça çok uygulanan bu yöntem ankette sorulamayan detayları öğrenebilmek için oldukça verimli bir yöntemdir. Mülakata katılan konferans tercümanlarına istedikleri şekilde mülakata katılım sağlamaları seçeneği sunulmuştur. Bir konferans tercümanı ile çevrimiçi toplantı yapıp ve kayıt alınarak yapılan mülakat yazıya dökülmüş, diğer üçünün de istekleri doğrultusunda kendilerine e- posta yoluyla mülakat metni atılmış,

cevaplar da aynı yolla elde edinilmiştir. Elde edilen veriler, bulguların analizi ve yorumlanması kısmında şu şekilde betimsel bir yöntemle ele alınacaktır:

- 1- Toplanan yapılandırılmış mülakat metinleri önce Türkçe ve İngilizce mülakat soru metinleri soru ve cevaplarıyla beraber sırasıyla sunulacak, mülakatları sunulan tercümanlara x,y,z,e isimleri verilecektir.
- 2- Akabinde mülakatların ortak, farklı ve KÖTM Anketini tamamlayıcı yönleri benzerlik ve farklılıkları ile karşılaştırılarak tartışılacak ve yorumlanacaktır.

3.3.3. Evren ve Örneklem

Türkçe ve İngilizce hazırlanan anket çalışmasından farklı olarak bu çalışmada dünya genelinde çalışan ve tanınan yerli ve yabancı tercümanlar arasından şu kriterlerde yapılandırılmış KÖTM Mülakatına katkı sağlayacak konferans tercümanlarının katılımı için bazı kriterler belirlenmiştir:

- Birincil uzmanlık alanı politik, siyasi ve diplomatik tercüme olan ve her iki tercüme modunda da çalışabilen;
- Alanında tanınan, yetkin ve oldukça deneyimli ulusal ve uluslararası çapta çalışabilen,
- Bu tezin örnekleme veya ülkesindeki siyasi tanınmış aktörlerle çalışan veya çalışmış,
- Politik, siyasi ve diplomatik zirvelerde çalışma deneyimi fazla olan tercümanlar tercih edilmiştir.
- Mümkünse hem akademik hem de uygulama alanında çalışan tercümanlar tercih edilmiştir.

Yukarıdaki kriterlerden en az 3'ünü karşılayan tercümanlar seçilmiştir. Aslında hedef olarak bir bayan bir de erkek olarak ulusal veya uluslararası çalışan iki tercüman katılımı beklenmekteydi. Fakat çalışmaya asil ve yedek mülakat katılımcılarının tamamı katıldığı için mülakat katılımcı sayısı iki yerli bir bayan ve erkek ve iki yabancı bir bayan ve erkek olmak üzere 4'e çıkmıştır.

3.3.4. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Aslında tezin örnekleminin şuanki tercümanlarına da iki yıl boyunca ulaşılmaya çalışılmış ama onlarca kurumsal başvuruya rağmen ve yeterli gizlilik önlemleri etik kurul

kuralları dahilinde korunmaya alınacağı bilgisi iletilmesine karşın hiçbir geri dönüş sağlanamamış, bu süreç araştırmanın uzamasına neden olmuştur. Araştırmaya katılan tercümanlara bu iki yıl içerisinde ayrı ayrı zamanlarda ulaşılmıştır. Kendilerine önden bilgilendirme ve talep maili atılmış, araştırmacının güncel özgeçmişi ve etik kurul belgesi ile 6 soruluk mülakat metni atılmıştır. Tecümanlara farklı zamanlarda ard arada cevaplamaları için 1 ay süre verilmiş, süre dolunca e-posta yöntemi ile katılanlar mülakatlarını doldurup iletmışlerdir. Bir tane tercüman ile önden yapılan ekstra görüşmelerle onay alındıktan sonra tarih ve saat belirlenmesiyle çevrimiçi toplantı yapılmış, veriler toplanmıştır. Yapılan çevrimiçi toplantı görüntü ve ses kaydı yazılı metne word formatında çevrilerek veri toplama görevi 4 ay içerisinde tamamlanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden tercümanlara etik kuralları gereğince gizlilik konusunda kendi istekleri ölçüsünde kişisel verilerinin korunacağı bilgisi verilmiştir.

3.3.5. Tercümanlar Bazında KÖTM Mülakatının Verilerinin Analizi, Bulgular ve Yorumlar

Verilerin ve bulguların yorumlanmasına ve analizine geçmeden önce mülakatla ilgili önemli bilgileri hatırlatmakta fayda bulunmaktadır:

- KÖTM Mülakat soruları önceden hazırlanmış 6 soruluk yapılandırılmış bir sözlü toplama veri aracı olarak oluşturulmuştur.
- Bu mülakat Tercümanlar Bazında KÖTM Anketinin betimsel tamamlayıcısı olarak oluşturulmuştur. Dolayısıyla aynı kuramsal tözden beslenmekte ve model olarak KÖTM' ün sağlayacağı etkinliği arştırmak, deneyimli tercümanlardan toplanan verilerle KÖTM Analizine özellikle örneklemin meslek grubundan seçilerek özelleştirilmiş ek katkı sağlaması için hazırlanmıştır:

TÜRKÇE KİŞİYE ÖZEL TERCÜME MODELLEME MÜLAKAT METNİ VE SORULARI

Sayın Hocam/ Katılımcı,

1- Tercüme etkinliği sırasında belirli şablonlaşmış ve tekrar eden sistematik yapısal adımlar var mı? Varsa sizin sıklıkla kullandığınız bir modeli (veya modelleri/pratikleri- bu kendi rutininiz de olabilir) açıklar mısınız?

2- Mesleğinizi icra ederken tercüme sürecinden önce kaynak metin üreticisi -KMÜ (ilgili VIP ile alakalı) bir özgeçmiş araştırması veya bilgi toplama rutininiz var mıdır? Bunun tercümenize katkısı var mıdır? Varsa veya yoksa sebeplerini açar mısınız?

3- Sizce çalıştığınız **Kaynak Metin Üreticileri (KMÜ)**' lerinin (VIP'lerin- her türden tercümesi çok önem arz eden şahısların) kendine has bir konuşma biçimi veya stili (yani *birey dili/ idiolecti*) var mıdır? Tercüme etkinliği ve *birey dili* kavramının tercümedeki aktarımını nasıl ilişkilendirirsiniz? Sizce böyle bir aktarım stili olmalı mıdır ve böyle bir aktarım sistematığı mümkün müdür?

4- Tercüme esnasında bir tercümanı KMÜ' nün /VIP'in konuşmasının idiolect ve söylemsel aktarımını sağlayabilmek adına en çok zorlayan öğeler nelerdir?

5- Tercüme sürecinde KMÜ 'nün (ilgili VIP'in) söylemsel aktarımının hedef kitle ve kültüre transferinin olabilirliğini ne derece mümkün görmektesiniz? Sizce tercümanlar söylemsel aktarımı en etkili şekilde sağlamak için ne tür yöntemler uygulamalıdır? Buna yönelik bir hazırlık süreci olmalı mıdır?

6- Doktora tezimin konusu olan Kişiyi Özel Tercüme Modelleme (KÖTM- Personalized Interpreting Modelling- PIM), ulusal ve uluslararası düzeyde önemli konuşmacıların geçmişteki sözlü metinlerinden hareketle kendilerine has konuşma stillerinin (idiolect-birey dili) söylemsel, söz sanatsal (retorik) ve deyimisel ifadelerinin önceden analiz edilerek erek dildeki en uygun bağlamsal karşılıklarının bulunarak tercümanlara öğretilmesiyle ardıl ve eş zamanlı tercümelerde kaliteyi artırmayı hedefler.

Tercüme esnasında tercümanlar saniyeler ve bilişsel yüklerle boğuşmaktadır. Bir de bu esnada KMÜ'nin konuşmalarını hedef kültür, kitle ve ortamlara en iyi, doğru veya anlaşılır şekilde aktarabilme kaygısı ve farkındalığı taşıdıkları bilinmektedir. Bu bileşenleri göz önünde bulundurduğumuzda sizce hem teorik ve hem pratikte olumlu sonuçlar doğurması hedeflenen *Kişiyi Özel Tercüme Modellemeyi (KÖTM)* nasıl yorumlarsınız?

ENGLISH VERSION OF PERSONALIZED INTERPRETING MODELING (PIM) INTERVIEW TEXT AND QUESTIONS

Dear Professor /Dear Participant,

1- Are there certain templated and repetitive systematic structural steps during the interpreting activity? Can you evaluate this based on your experience? If there is, can you explain a model (or models or practices- it can be your own routine) that you use frequently?

2- While practicing your profession, do you have a resume research or information gathering routine for source text producer -STP (related to the relevant VIP- in this research, VIP is meant by internationally influential person/s from every profession or field of expertise) before the interpreting process? Does this contribute to your interpreting? If there is or not, can you explain the reasons?

3- Do you think that the Source Text Producers (STPs) you work with (VIPs- all kinds of people whose speeches are very important to interpret) have a unique way of speaking or style (i.e. individual language / idiolect)? How would you relate the interpreting activity and the transfer of the idiolect concept in interpreting? Do you think there should be such a transfer style and is such a transfer system possible?

4- What are the most challenging elements for an interpreter to be able to provide idiolectic and discursive transmission of STP's/VIP's speech during interpreting activity?

5- To what extent do you see the possibility of transferring the discursive transfer of STP (the relevant VIP) to the target audience and culture in the interpreting process? What kind of methods do you think interpreters should apply to ensure discursive transfer in the most effective way? Should there be a preparatory process for this?

6- Personalized Interpreting Modeling (PIM), which is the subject of my doctoral thesis, is a preliminary analysis of the discursive, rhetorical and idiomatic expressions of their idiolects, based on the past oral texts of nationally and internationally important speakers. It aims to increase the quality of consecutive and simultaneous interpretations by finding the most appropriate contextual equivalents in the target language and through teaching these to interpreters.

During interpreting, interpreters struggle with seconds and cognitive load. In the meantime, it is known that they have the concern and awareness of conveying the speeches of STP to the target culture, audience and environments in the best, correct or understandable way. Considering these components, how would you interpret the

Personalized Interpreting Modeling (PIM), which is aimed to produce positive results both in theory and in practice (and it is proposed to be a new interpreting model)?

KÖTM Mülakatında sorulan altı adet soruya deneyimli konferans tercümanları şu yanıtları vermiştir:

Tablo 44: KÖTM Mülakatı Bulguları

X	Y	Z	E
1-Tercümanların Bireysel Kalıplaşmış Tercüme Rutinleri			
- Tercüme süreci benim adıma üç safhadan oluşuyor; hazırlık süreci, çevirinin gerçekleştiği an ve çeviri sonrası (kendimi değerlendirme süreci). - Sözlü çevirinin gerçekleştiği an kadar, tercüme öncesi süreçteki hazırlık da tercümenin kalitesini önemli ölçüde etkiliyor. Şartların elverdiği ölçüde, her toplantı öncesinde azami hazırlık yapmaya gayret ediyorum. - Bu hazırlık sürecinde şayet mümkünse, aşağıdaki verilere ulaşma çabası içerisinde oluyorum. Öncelikle performans için dikkate aldığımı konular: - Toplantıda kimler konuşmacı olacaktır? - Konuşmacıların öz geçmişleri nedir? - Konuşmacıların hazırladığı bir konuşma metni veya sunum var mıdır? - Toplantının düzenlenme amacı nedir?	- Teoride var olan modeller aslında pratikle çok örtüşmüyor. - KMÜ hakkında önden bir veri toplama sürecine girerim. 12.000 sayfalık bireysel sözlüğümü kullanır, gereken bir şey varsa performansla ilgili onu bu bireysel sözlüğüme ekleyip tercüme esnasında kullanmayı tercih ederim. - Konuşmacıyla ilgili önden edindiğim tüm veriler (görsel-işitsel) veya konuşmacının ekibi veya metin yazarı tarafından iletilen konferans metni üzerinde önceden yaptığım tüm bağlamsal ve söylemsel incelemelerim benim tercüme rutininin önemli bir parçasıdır.	- Cevap vermeden önce, akademisyen olmadığımı belirtmek isterim. Bu nedenle benim ve birçok meslektaşımın toplantılara (tercüme performanslarına) hazırlanmak için kullandığı yöntemlerden sadece genel hatlarıyla bahsedebilirim. - Konferans tercümanları, adımızdan da anlaşılacağı gibi, çoğunlukla konferanslarda, genellikle çok dilli etkinliklerde ve birçok 'önemli kişinin' bulunabileceği yerlerde çalışırlar. - Tercümanlar konferanstan önce kimin orada olacağını bilemeyebilirler. - Ne yazık ki toplantıdan önce çok fazla bilgi alamayabilirler veya bazen hiç bilgi alamazlar. Bu, toplantıların hazırlanmasını çok zorlaştırır. - Çoğu tercümanın performansa hazırlanmak için yaptığı ilk şey, toplantının konusuna hazırlanmaktır.	- Evet, tercümanlık faaliyetim sırasında bazı sistematik ve yapısal adımlar var. Her şeyden önce, küresel haberlerin yanı sıra uzmanlaştığım sektörlerde ve alanlarda neler olup bittiğini takip edebilmek için, bu konulardaki kaynakları (web siteleri, dergiler, sosyal medya profilleri) düzenli olarak okuyor ve araştırıyorum. - Sosyal medya veya özel uygulamalar aracılığıyla bunun için belirli bir yayın oluşturmaya çalışıyorum ve yalnızca en çok ilgilendiğim haberleri takip ediyorum. Daha sonra, gerçek bir tercüme görevine hazırlandığımda, konuyla ilgili genel bilgi aramak, kelime listeleri ve sözlükler oluşturmak, referans materyallerinden bilgi ve terminoloji çıkarmak ve etkinliğin konuşmacılarından gelen videoları dinlemek ve pratik yapmak gibi tekrarlayan faaliyetlerde de bulunurum.

5. Toplantının hitap ettiği kitle (dinleyici kitlesi) kimdir? 6. Toplantının konusu nedir? sorularının cevabı yaptığım hazırlığın başlıklarıdır.		• Bu nedenle tercümanlar, eğer teknik bir toplantı ise ve/veya özellikle hakkında fazla bir şey bilmedikleri bir konu ise genellikle bir kelime listesi hazırlamalıdır. • Uluslararası konferansların çoğu, konuşmacıların nispeten 'standart' bir dil kullanmasını gerektirir ve tercüme de standart bir dil biçiminde olacaktır. Bu nedenle, bazı konuşmacılar veya bazı ülkelerden konuşmacılar tarafından daha çok kullanılan "mecaz" lar olmasına rağmen, konuşma "üslubu" bu nedenle normalde büyük bir sorun olmayacaktır; bunlar ünlü kitaplardan veya şiirlerden alıntılar, spora veya dini metinlere göndermeler olabilir (ör., İngiliz konuşmacılar Shakespeare'den alıntı yapabilir, kriketten terminoloji kullanabilir veya İncil'den alıntı yapabilir). • Genellikle tercümesi en zor şeyler mizah, şakalar ve kelime oyunlarıdır, çünkü farklı kültürler farklı şeylere gülme eğilimindedir ve kelime oyunlarını tercüme etmek genellikle imkansızdır.	

		Tercüme sırasında bir tercüman, konuşmacılar tarafından cümlelerini yapılandırmak için kullanılan, kaynak dilde sık kullanılan bazı kalıpların normal tercümesini anında ve otomatik olarak hatırlamalıdır. Bunları öğrenilmelidir ve uygulama yoluyla daha otomatik hale gelecektir.	
2-Tercüme Süreci Öncesi KMÜ Konusunda Ön Hazırlık Etkinlikleri- Sebepleri ve Katkısı			
- Bunu her zaman yapmak mümkün olamayabiliyor. - Zira bazı toplantılarda birden fazla konuşmacı olabiliyor. - Lakin olmadığı durumlarda, muhakkak kişinin öz geçmişine bakıyorum. Zira, bu kişinin aldığı eğitim, bildiği yabancı diller, uzmanlık alanı gibi konular, kullanacağı dili, söylemi ve konuşma alanlarını belirliyor. - Ben öz geçmişinin yanında, eğer bulabilirsem, daha önceden kişinin yaptığı konuşmalara da göz atmayı tercih ediyorum.	- KMÜ/VIP (kaynak konuşmacılar)'lerin özgeçmişi, hatta bu tür konferans ortamlarındaki videoları, bu görsel-işitsel verilerdeki jest ve mimikleri, konuşma stili, söylemi, hızı, sık kullandığı terminoloji, deyimisel ifadeleri, kullanıyorsa ve ilgileniyorsa alıntılama yaptığı şiir, şair vs. veya hangi alana ilgisi varsa, hangi alandan besleniyorsa bunları önden yakalayıp, bilgi sahibi olmak isterim. - Edindiğim tüm diğer ön çalışma verilerinin performansına katkı sağladığını düşünüyor, tercüme esnasındaki bilişsel yükü azaltmama katkı sağladığını,	- Günümüzde tanınmış politikacılar ve diğer şahsiyetler tarafından yapılan konuşmaların içeriğini kopyalayan konuşmalar veya makaleler internette bulmak nispeten kolaydır. - KMÜ' lerin fikirlerine, ideolojilerine, özel ilgi alanlarına vs. aşına olmanız tercümeyi kolaylaştıracaktır çünkü tercümanı rahatsız edecek 'sürprizler' olmayacaktır. - Bir konuşmada alışılmadık, zor bir fikrin aniden ortaya çıkması tercüman için sorun yaratabilir.	- Evet, yukarıda da belirtildiği gibi, konuşmacı profillerine aşına olmak, konuşmaları sırasında potansiyel olarak neler ifade edebileceklerini tahmin etmek ve (video veya medya kaynakları bulursam) aksanlarına, konuşma akışlarına ve konuşma biçimlerine, sık kullandıkları deyimisel ifadelere ve konuşma kalıplarına aşına olmak için her zaman arama motorlarında konuşmacılar hakkında bilgi ve kaynaklar vb. ararım. - Tüm bu süreç, performansım sırasında kendimi daha rahat hissetmeme, öngörülemeyen risklerin birçoğunu önlememe ve

	beni motive ettiğini düşünüyorum. • Bu da performansımın daha az stresli, kolay ve verimli geçmesini sağlıyor.		nihayetinde stresi azaltmama yardımcı oluyor.
3-KMÜ'nün Birey Dili ve Tercümede Aktarım İlişkisi, Olmalı Mı, Mümkün Mü Sorunun Değerlendirilmesi			
• Her KMÜ' nün kendine özgü bir birey dili olduğu kanaatindeyim. • Bu kişinin kullanmayı tekrar tekrar tercih ettiği kelimeler, verdiği atıflar, kelime vurgusu ve tonlaması gibi hususlarda kendini belli ediyor. • İdioletin tercümeyle yansıtılabilmesinin, tercüme kalitesini arttıracak kanaatindeyim ve bunu yapabilmek, konuşmacının söylem ve kullandığı dile hâkim olmakla gelecektir; bunun bir süreç ve konuşmacının dilini tanımak gibi bir gereksinimle mümkün olabileceği kanaatindeyim.	• Çalıştığım konuşmacılar içerisinde kendine has veya nadir bulunan tarzda birey dili olanlar bulunmaktadır. • Aktarımda tercümanın görünmezliği söz konusu olmalı. • Özellikle deneyimli konferans tercümanları bu birey dili aktarımını başarılı yaptıkları için tercih edilmektedirler. Bu aktarım stili KMÜ' nün kültürel, yerel, özgeçmişinden getirdiği yansımaların orijinalliğine dokunmadan yapılan, otomatikleşmiş bir aktarım yöntemidir. • Bunu yapabilmek için konuşmacının veya konuşmanın amacı, deneyim zenginliğinin getirdiği bilgiler ve kelime dağarcığı önemlidir, önceki konuşmaları üzerinde yapılmış verilerin tercümana kattıkları kullanılmalıdır.	• Her konuşmacının kendi konuşma tarzı vardır. Tercüman dinleyiciler için konuşmacının sesi olur. Ancak konuşmacının tarzını bir şekilde kopyalamaya çalışmak iyi olsa da (örneğin, noktaları vurgulamak ve duyguları ifade etmek için sesi kullanmak), tercümanların da kendi tarzları vardır, bu nedenle bu her zaman kolay değildir. • Doğruluk ilk gereksinimdir fakat dinleyiciler aynı zamanda, konuşmacının kine benzemese veya onun konuşma tarzını yansıtmaya da kulaklarında hoş ve net bir ses olmasını isterler.	• Evet, çoğu VIP' in kesinlikle kendine özgü bir konuşma tarzı vardır. • Bu tür bireysel bir dilin aktarılması bir tercümanlık ortamı ile alakalı olabilir, ancak tercüme genellikle kaynağa / konuşmacıya bağlı değildir, ben hedef kitleye / dinleyiciye uyarlama eğilimindeyim.
4-Tercümanı En Çok Zorlayan KMÜ Birey Dili ve Söylemsel Öğeleri			

• Birey dilinin zaman içinde değişimi, söylemlerin farklılaşması. • KMÜ’ nün yoğun şekilde kullandığı kültürel ifadelerin erek dilde aktarılması gibi bir zorluk her daim önemini muhafaza ediyor.	• Bize önden verilen konuşmayla konuşmacının kurduğu cümlelerin performans esnasında örtüşmemesi, • Ekstra konuşma hızı, kelime aşımı, yarım cümleler, • Hoşlanmadığım konuların bulunduğu tercüme ortamları • Hazırlık yapamadığım birey dili öğeleri zorlar.	• Tercümanlar için en zorlayıcı şey, bir konuşmacı tarafından ileri sürülen bir argümanı mükemmel bir şekilde anlamaktır. Eğer anlamak zorsa, ya konuşmacı argümanlarını açık bir şekilde ifade etmediğinden ya aksanının anlaşılması güç olduğunda zorlanabilir. • Ortaya çıkan bazı teknik problemlerden dolayı ya da aslında konuşmacı kendi isteğiyle açık bir beyanda bulunmak istemediğinden (bu politikacılar tarafından sıklıkla kullanılan bir taktiktir) olabilmektedir. • Bu durumlar tercüman için büyük bir stres kaynağı olabilir. • Bu, pürüzsüz aktarım ve idiolektik iletim gibi diğer tüm detayları imkânsız veya gerçekten alakasız hale getirir. • En önemli olan 'mesajın' doğru iletilmesidir. • Bununla birlikte, tercümanların toplantıdan önce bir konuşmaya hazırlamak için alabilecekleri zamanı varsa, o zaman daha sadık idiolektik bir versiyon kesinlikle memnuniyetle karşılanacaktır.	• Bir VIP' in belirli birey dili ve söylemsel özellikleri, son kullanıcı/ seyirci için hedef dilde gereksiz veya doğal olmayan bir şekilde anlaşılabilir.

5- KMÜ' nün KT' de Söylemsel Aktarımının KT' de Olabilirliği, Tercümanın Bu Konuda Uyguladığı Yöntemler ve Hazırlık Süreci			
- Tercih ettiğim yöntem, süreç içerisinde kişinin kullandığı tabirleri, atıfta bulunduğu yazar ve şairlerin eserlerine odaklanmak, - Kullandığı jargon ve söyleme karşılık bulmak ve bunları bir terimce listesi haline getirmek oluyor. - Lakin dediğim gibi, bu kişiyi daha çok tercüme ettikçe, zamanla gelişen bir süreç.	- Bu nispeten oldukça zor ve detaylı bir ön hazırlık ve araştırma süreciyle kolaylaşabilen bir durumdur. - Birebir yapılamadığı durumlarda ek bilgilerle kavramları aktarırız ve anlaşılmasını sağlamak için deneyimlerimizde edindiğimiz stratejileri kullanırız. - Bu hazırlık süreci aslında tüm mesleki deneyimlerimizle beraber sadece sergileyeceğimiz performansın kaynak konuşmacısı üzerinden edindiğiniz verilerin toplanma süresini kapsamaktadır.	- Yukarıdaki gibi. Bu, mesajın/açıklamanın doğru bir versiyonunu sağlayan 'basitçe 'ye hoş bir katkı olacaktır. - Ancak, konuşmacının önceki konuşmalarını hazırlamak, okumak veya dinlemek için zaman varsa, olasılığın var olduğunu düşünüyorum. - Dinleyiciler konuşmacıdan farklı bir kültürdendir, bu nedenle doğru bir şekilde anlamak için kendi kültürlerinde kendileri için tamamen net olan bir versiyonu duymaları gerekir. - Tercümanın ana dilinden yabancı bir dile (bir 'B' dili) çalışırken daha da zordur, çünkü o zaman, konuşmacıya ait idiolektik dilin veya diğer söylemsel öğelerini mükemmel bir şekilde aktarmak için yabancı dilin 'nüanslarına' mükemmel bir hakimiyet gereklidir.	- Gerçek dünya pratiğinde, VIP'lerin söylemsel özelliklerinin hedef kitleye ve kültüre aktarılmasının, yukarıdaki nedenlerden (fazlalık, doğal olmayan stil) yalnızca sınırlı bir ölçüde gerçekleşebileceğine inanıyorum. - Ancak, çelişmekten memnuniyet duyarım! - Bununla başa çıkma stratejilerinin ve yöntemlerinin, bunu yapmak için potansiyel etkili süreçleri araştırma ve belirleme görevi olan araştırmalardan gelmesi ve daha sonra tercümanları bilgilendirmesi gerektiğini düşünüyorum.
6-KÖTM' ün KT Ön Hazırlık Modeli Olarak Olabilirliği			
Kişiyi Özel Tercüme Modellemesinin, çevirmenlere toplantı ön hazırlığı noktasında faydalı olabileceği kanaatindeyim.	Bizler kişiye özel bir üslubu, söylemi veya birey dilini konuşmacıyı ve konuşma hızına varana kadar analiz ederek yaptığımız	PİM ilginç bir kavramdır. Öğrencileri, toplantılara hazırlanmanın tercümanlık işinin önemli bir parçası olduğunu ve onsuz nadiren iyi bir iş	Böyle bir modeli hem tercümanlar hem de hedef kitle için son derece yararlı ve yardımcı bulurum, ancak korkarım ki böyle bir "birey

Sözlü çevirinin doğası gereği çevirmenlerin karşılaştığı bilişsel yük bilinen bir gerçek, kişiye özgü deyişler, ifadeler ve vecizlerle daha da artabilmektedir. Buradan hareketle, çevirisi yapılan şahsın tekrar eden ifadelerinin çalışılması ve buna göre bir tercüme modellemesinin yapılması çevirmenin “tahmin stratejilerini” kullanma noktasında elini kuvvetlendirerek, tercüme kalitesini arttıracaktır. • Bilhassa kaynak ve erek dillerdeki sentaks yapısındaki farklılıklardan kaynaklı artan bilişsel yükün hafifletilmesi adına istifade edilebilir. • Fakat bu stratejiler beraberinde birtakım riskler muhteva etse de çevirinin akıcılığını ve kalitesini olumlu etkileyecek faktörler arasındadır.	kümelendirmelerle gerçekleştiriyoruz. Ör. hızlı konuşanlar, kâğıttan okuyanlar, yavaş konuşanlar vb. gibi bir çıkarım kategorizasyonu yaparak konuşmacıyı analiz ederek konuşmasının ilerleyeceği boyutu tahmin ederek tercüme ederken gerekeni en anlaşır şekilde icra etmeye koşullanırız. • Dolayısıyla önereceğiniz modelde aslında benim deneyimli bir tercüman olarak yıllardır yaptığım ve çok önemsedığım konuşmacıların röntgenini çekmek diye adlandırdığım ön analiz, hazırlık sürecini ön plana çıkartmanız çeviribilimdeki teorik ve pratik uygulamalardaki bazı boşlukların doldurulmasına katkı sağlayabilir. • Özellikle konuşması eşsiz vaka veya oldukça zor bir söyleme sahip olarak nitelendirilebilecek çok önemli konuşmacıların konuşmasının tercüme edileceği canlı yayınlarda veya uluslararası ortamlarda, stresin had safhada olduğu ortamlarda tercümanları	çıkartabileceklerini hatırlamaya teşvik eden her şey, eğitimin bir parçası olmalıdır. • Özellikle bu tür araştırmaların internette erişilebilir olmasıyla kolaylaştırıldığı düşünülürse, eğitim kuruluşlarındaki 'toplantı hazırlığı' modülünün bir parçası olabilir. • En iyi tercümanların en önemli özelliği meraktır, her şeyi merak etmelidirler çünkü işlerinde her şeyle ve her şeyle karşılaşabilirler. Bu nedenle neden VIP'leri ve özellikle konuşma tarzlarını merak etmesinler ki? • Ancak tercüman, özellikle yabancı bir dilde çalışıyorsa, dinleyicilerin duymak istediklerini ve anlayabileceklerini de merak etmelidir.	dilinin söylemsel, retorik ve deyimisel ifadelerinin ön analizi" büyük ölçüde kaynakların mevcudiyetine ve uluslararası öneme sahip konuşmacıların geçmiş sözlü metinlerine bağlıdır. • Bu genellikle yalnızca gerçekten sınırlı sayıda üst düzey konuşmacı için geçerlidir, ancak çoğu günlük ortamda çok olası değildir. Ama yine, keşke çelişseydim!

	rahatlatabilecek, aşırı sorumluluğun verdiği stres, kaygı seviyesini aşağı çekebilecek, motivasyonu arttırabilecek ve bireysel olarak yaptığımız ön çalışma süresinden tasarruf edebileceğimiz bir model olabileceğine inanıyorum, tebrik ediyorum.		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Anketin tamamlayıcısı olarak dört deneyimli konferans tercümanının katılımıyla gerçekleştirilen mülakatın sonuçları değerlendirildiğinde tercümanların tamamının ilk sorunun cevabında ifade ettikleri kendi tercüme hazırlık rutinlerinin KÖTM prensipleriyle ilişkilendirilebileceği anlaşılmaktadır. Özellikle KÖTM' ün halihazırda pratikte tercümanlarca uygulanan strateji ve prensiplerden beslenerek kendi analiz metodolojisini bu öğelerle birleştirerek tercüme ön hazırlık sürecini daha sistematik hale getirme hedefinin olabilirliği onaylanmıştır. Çünkü tercümanların tamamı internetten, sosyal medyadan, video vb. gibi farklı verilerden gerektiğinde faydalandıklarını, medya ve dünyayı bir şekilde sürekli takip ettiklerini, tercüme görevinin konusu ve edinebildikleri diğer detaylara göre kelime ve ifadelere de yer vererek hatta bazıları şahsi sözlüklerini oluşturarak veya kullanarak hazırlandıklarını ifade etmişlerdir.

KMÜ ile ilgili bir ön hazırlık sürecinin tercüme öncesi yapılıp yapılmadığı, katkı sağlayıp sağlamadığı ve nedenlerinin irdelendiği ikinci sorunun cevabında tercümanlar yine KÖTM analizinin prensiplerine paralel görüşler sunmuştur. Tercümanların sunduğu veriler özellikle KÖTM Dosyasında önemli bir yer tutan ve performans esnasında tahmin aktivasyonunu KMÜ' ye özel nüanslar üzerinden tetiklemeyi hedefleyen KÖTM Analizi öğelerini (; KÖTM CV'si, KÖTM Haritası, KÖTM İfade ve Önerme Listesi) desteklediği görülmüştür. Tercümanların hepsi -biri özel bir durumdan bahsederek; "Bunu her zaman yapmak mümkün olamayabiliyor. Zira bazı toplantılarda birden fazla konuşmacı olabiliyor. Lakin olmadığı durumlarda, muhakkak kişinin öz geçmişine bakıyorum"- diyerek KMÜ hakkında bilgi edindiklerini ifade etmişlerdir. Hatta bazıları VIP'in internetten yazılı ve videolu önceki konuşmalarını, bu konuşmalardaki söylemini, aksanını ve konuşmalarıyla ilgili makaleler de dahil konuşmacının fikirlerini, ideolojilerini, özel ilgi alanları da dahil araştırdıklarını açıklamışlardır. Bu durum normal bir CV'den çok daha detaylı bir cv olan KÖTM CV^ sini oldukça anlamlı kılmaktadır. Tercümanların tüm dünyaya açık sitelerden incelemeyi önemseyen konuşmacı konuşma metinleri ise KÖTM Bütüncesinin sunacağı faydaları ve konuşmalarla ilgili değerlendirmelerin yapıldığı bilimsel her türden makale ve çalışmayı da oldukça gerekli, destekleyici ve anlamlı kılmaktadır. KMÜ üzerinde yapılan bu ön araştırmanın tüm tercümanlarca tercümeyle daha motive olmak yanında, performanslarını daha az stresli, kolay ve verimli geçmesini sağlayan, kazanılan KMÜ aşinalığı sayesinde tercümeyle

kolaylaştıran, rahatsız edecek sürprizlerden kurtarıcı ve karşılaşılabilecek risklerin çoğunu bertaraf edebilecek bir unsur olarak değerlendirildiği saptanmıştır.

Tercümanlar çalıştıkları KMÜ' nün birey dili, bunun tercümedeki aktarımı ve sistematığının mümkün olup olamayacağı ile ilgili olan üçüncü soruya cevaben çoğunluğu benzer, farklı nüanslar içeren yanıtlar vermiştir. Tercümanların tamamı çalıştıkları KMÜ' nün kendine has bir birey dili olduğunu ifade ederken, bu birey dili farkındalığı ile KMÜ' ye yapılan tercümenin çok daha etkili ve kaliteli olduğunu doğrulamışlardır. Tercümanların bazıları KMÜ' ye ait birey dilinin tercümede aktarımının sistematığı konusunda farklı beyanlar sunmuştur. Tercümanlardan ilki birey dilinin tercümeye yansıtılabilmesinin, tercümanın konuşmacının söylem ve kullandığı dile hâkim olmasıyla ve bunun aynı konuşmacıyı tercüme ederken edindiği deneyimlerle zamanla gelişeceğini, zaten kendisinin de giderek KMÜ' nün birey dilini HS' de yansıtmaya oranını arttırdığını öne sürmüştür. İkinci tercüman çok nadir bulunan birey diline sahip konuşmacılarla çalıştığını, bu birey dilini aktarırken kullandığı sistematiğe bir değiştirme, yumuşatma veya sertleştirme yapmadığını, bunu hedef kitleyi aldatmakla eşdeğer tuttuğundan etik bulmadığını ve de tercümanın görünmezliği ilkesine bağlı olarak usta tercümanların zaten birey dili ve öğelerini iyi aktardığından tercih edildiklerini ifade etmiştir. Birey dili aktarımı için uyguladığı sistematığın KMÜ' yü tanımaya yönelik yaptığı ön hazırlıktan (kültürel, yerel, özgeçmişinden getirdiği yansımaların orijinalliğine dokunmadan yapılan, farklı bir süzgeçten geçirilmeden, otomatikleşmiş bir aktarım stiliyle oluşturduğu ve konuşmanın amacına dayanarak yapılan) bu ön çalışma sayesinde üst düzey bir tercüman yetisi olan birey dili aktarımını gerçekleştirebildiğini ifade etmiştir. Bu durumun diğer tercümanlar gibi olası sorunları engelleyebileceğini ve aktarımın sorunsuz gerçekleşmesini sağlayacağını düşünmektedir. KMÜ' lere özel birey dilinin varlığını kabul eden üçüncü tercüman, tercümanın dinleyiciler için konuşmacının sesi olduğunu, fakat konuşmacının tarzını bir şekilde kopyalamaya çalışmak iyi olsa da (örneğin, noktaları vurgulamak ve duyguları ifade etmek için sesi kullanmak), tercümanların da kendi tarzları olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle tercümanların birey dilini her zaman kolaylıkla aktaramadığını, daha çok doğruluk ilkesini uyguladıklarını, bunun dışında dinleyicilerin aynı zamanda (konuşmacınıninkine benzemese veya onun konuşma tarzını yansıtmasa da) kulaklarında hoş ve net bir ses olmasını isterler. Burada aktarım sistematığında saptanan farklılık birey

dili aktarımının her kültürde ve her tercüman için mümkün olmadığı koşullarda ilk sıraya tercüme tüketicisinin konuşmanın konusunu doğru şekilde, net ve hoş bir ses vasıtasıyla duyması olduğu belirtilmiştir. Son tercüman da üçüncü tercümanla benzer şekilde çalıştığı konuşmacıların kendine has bir birey dili olduğunu ifade ederken, bunu aktarım sistematığının ise tercüme ortamı ile alakalı olduğundan, genellikle kaynağa/konuşmacıya bağlı olmadığını düşünerek kendisinin tercümeyi hedef kitleye uyarladığını anlatmıştır. Yani aktarım sistematığında KMÜ' nün birey dilinden daha ziyade HMA' yı baz alarak bir aktarım gerçekleştirdiğini anlatmıştır. Yani son iki tercüman konuşmacıların birey dili farkındalıklarına sahip olsalar da daha çok tercümanın konusunun HMA' ya ulaştırılmasına odaklandıklarını aktarmışlardır. Bu da KÖTM' ün her tercüme ortamı dil çiftinde ve koşulunda uygulanamayacağı düşüncesini gündeme getirmektedir.

Dördüncü soruda tercümanlara KMÜ' nün /VIP'in konuşmasının birey dili ve söylemsel aktarımını sağlayabilmek adına en çok zorlayan öğeler sorulmuştur. Tercümanların ilki sürekli değişen söylem ve birey dilinde kültürel olarak yoğun olan ifadelerde zorlandığını aktarmıştır. İkinci tercüman ise eğer hazırlanmazsa birey dili aktarımında zorladığını, bununla birlikte tercümeden önce verilen metnin konuşmacının konuşmasıyla örtüşmediği zamanlarda, yarım ve dağınık cümlelerde, o anda ön görülemeyen bağlam dışı tarzda kelimeler ve öbeklerde, ekstra konuşma hızında, tercümana hitap etmeyen konuları tercüme etmek durumunda kaldığında, yöresel, kültüre özgü kelime ve kısaltma seçiminde problem yaşadığını anlatmıştır. Üçüncü tercüman ise en çok zorlandığı konunun bir konuşmacı tarafından ileri sürülen bir argümanı anlamak ve mesajı doğru iletilmek olduğunu anlatmıştır. Bu zorluğun asıl sebebinin ise konuşmacının argümanlarını açık bir şekilde ifade etmemesinden veya aksanının anlaşılmasının güç olmasından ya da ortaya çıkan bazı teknik problemlerden dolayı ya da aslında konuşmacının kendi tercihiyle üstü örtük şekilde beyanda bulunmak istemesi (bu politikacılar tarafından sıklıkla kullanılan bir taktiktir) gibi nedenlerden kaynaklanabileceğini kaydetmiştir. Bu durumun ise oldukça stres artırıcı bir unsur olduğundan pürüzsüz aktarım veya birey dili aktarımını imkânsız veya gerçekten alakasız hale getireceğini iletmiştir. Fakat tercüme öncesi tercümana hazırlık süresi verildiğinde kaynak konuşmacıya daha sadık bir birey dili versiyonu üretebilmesinin ise kesinlikle memnuniyetle karşılanacağını altını çizmektedir. Dördüncü tercüman ise kendisi için

zorluk oluşturacak ögeleri tercüme tüketicisi bağlamında ele alarak birey dili aktarımının ve söylemsel özellikleri aktarma çabasının HMA için gereksiz veya doğal olmayan bir algıya neden olacağını ifade etmiştir. Burada ortaya çıkan bulgulardan kültürel olarak yoğun olan kelime ve öbeklerin, bağlam dışı ifadelerin, üstü örtük cümlelerin ve HMA'nın kavrayamayacağını anladıkları ifadelerin tercümanlar için en zorlu ögeler olduğu anlaşılmıştır. KÖTM özel hazırlığının bu konuların çoğuna önlem üretebilmesi olasılığı, eksik kaldığı yerlerde ise yeni araştırmalarla yapılacak takviyelerle faydalı olabileceğı sonucuna varılmıştır.

Beşinci soruda tercümanlara KMÜ' yü tercüme sürecinde (ilgili VIP'in) söylemsel aktarımının hedef kitle ve kültüre transferinin olabirliğini, bu aktarımı en etkili şekilde hangi tür yöntemlerle uygulanabileceğini ve buna yönelik bir hazırlık süreci olmalı mı sorusuna karşılık yorumda bulunmaları istenmiştir. Tercümanların tamamı böyle bir aktarımın oldukça zor olduğunu ifade etmiştir. Hatta son tercüman mümkün olmadığını belirtmiştir. Diğer üç tercüman ise önden hazırlık süreci olursa KMÜ' nün kullandığı birey dili unsurlarına çalışarak KÖTM' deki gibi etüt edilerek yapılabileceğini kaydetmiştir. Son tercüman ise bunun pratikte uygulanabilir olmadığını ama bilimsel araştırmalardan bu yönde elde edilen verilerden konferans tercümanlarının memnuniyetle faydalanmak isteyeceklerini vurgulamıştır.

Son soruda tercümanlara yeni bir tercüme ön hazırlık modeli olarak KÖTM ile alakalı düşünceleri sorulmuştur. Tercümanların düşüncelerinden çıkarılabilecek sonuçlar şöyledir:

- 1- Tercümanların KÖTM' ün özellikle tercüme ön hazırlığı modeli ve tercümede tahmin stratejileri konusunda sistematik bir yarar sağlayabili
- 2- KÖTM 'ün çoğı prensibi zaten başarılı tercümanlar tarafından uygulanmaktadır. Bu bağlamda daha sistematik hale ve bilinir hale getirilmesinin geniş çapta stresi azaltmak ve tercüme kalitesini arttırmak bakımından fayda sağlayabileceğı olasılık dahilindedir.
- 3- KÖTM' ün özgün ve ilginç bir kavram olduğı tercümanlarca öne sürölmektedir. Bu nedenle akademik çalışmalarda ve internette yer aldığı bilimsel ve pratik anlamda ilgi görerek merak uyandırabileceğı – bu da KÖTM Eğitimi kavramını gündeme

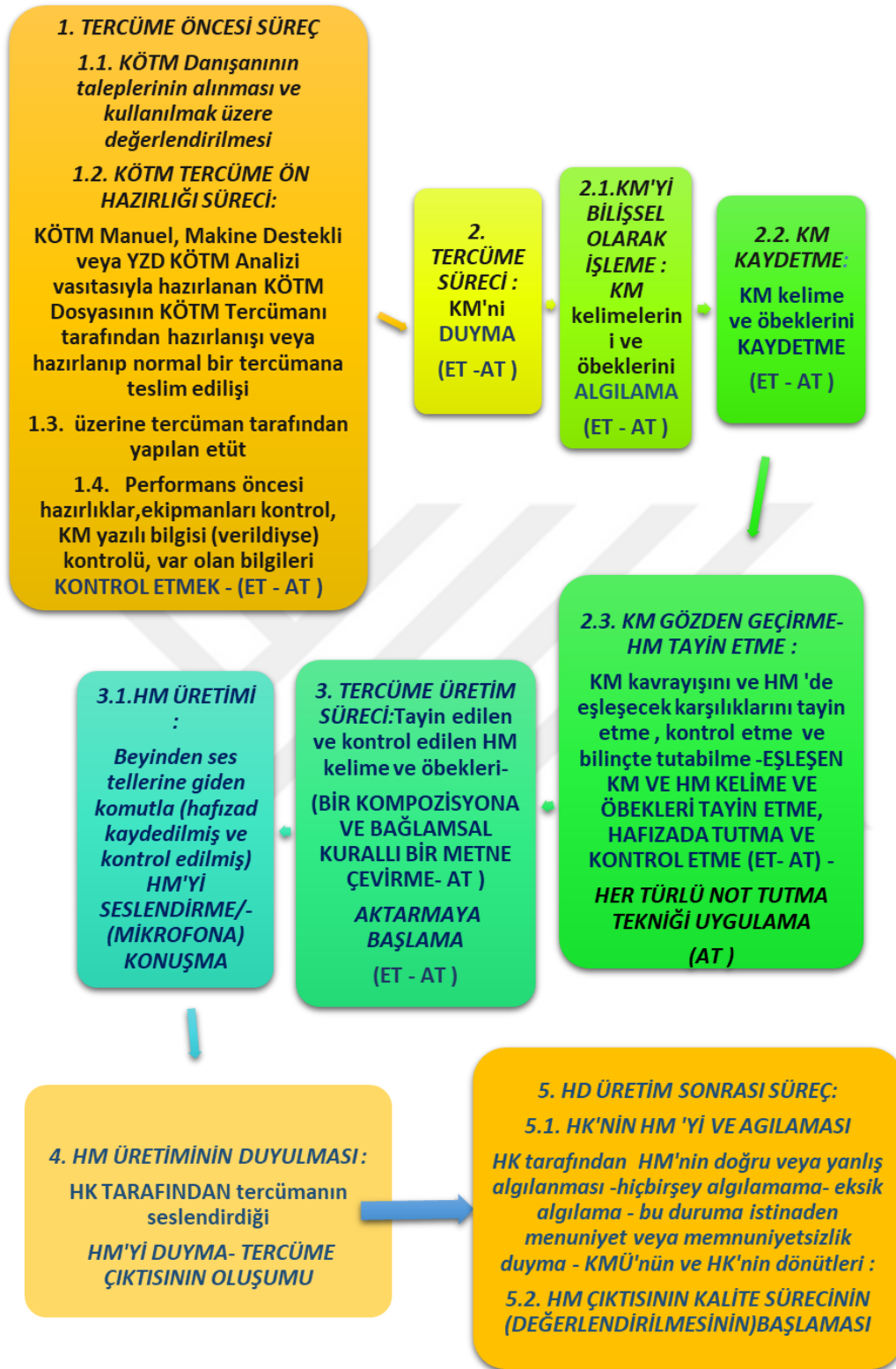
getiriyor-, dinleyicilerin duymak istediklerini tercümanların daha çok merak etmesi konusunda) bazı eklemelerle daha faydalı hale gelebileceği anlaşılmıştır.

- 4- Böyle bir modelin gerçeğe çevrilebilirse tercümanlara yardımcı olabileceği ve fakat bunun büyük ölçüde kaynakların mevcudiyetine ve uluslararası öneme sahip konuşmacıların geçmiş sözlü metinlerine bağlı olduğu gerçeğini – yani KÖTM Bütünçe türlerinin kullanımının önemini gündeme getirmiştir.
- 5- KÖTM ‘ün çoğunlukla ve yalnızca gerçekten sınırlı sayıda üst düzey konuşmacı için geçerli olabileceği gibi bir kanaat oluşumu (tek bir tercüman da olsa) saptanmıştır.

SONUÇ

Kişiye Özel Tercüme Modelleme, (KÖTM) teorik olarak yakın geçmişte oluşturulan ve ilk bölümde araştırılan, tartışılan ve ilişkilendirilen bazı tercüme modellerinin prensiplerinden aldığı birer, ikişer nüansın karışımına veya bu tözden esinlenmeye dayanan, KT' nin her iki modu için (diğer tercüme modellerine -hatta çeviri sürecine de- uygulanması hedeflenen) önerilen yeni bir tercüme ön-hazırlık modelidir. Bu modelin akademik anlamda teori veya önerme olarak pratik uygulamalar ve çeviribilim arasında tamamlanamayan bazı boşlukları doldurabileceği, pratikte ise günümüzün kişiye özel hizmetler sunma gerekliliği kapsamında Holmes'un haritasında Kişiye Özel Tercüme Hizmetleri başlığı altında, teoride, uygulamada ve eğitim alanındaki araştırma dallarına entegre edilerek yer bulabilir. Hem tercüme hem de çeviri eylemlerinde hizmet alan KMÜ' nün birey dili öğelerinin ve kişisel söylem ve retorığın, kişinin gözlemlenebilen ve tercüme için vazgeçilmez olan semiyotik (göstegebilimsel) verilerinin işlenmesiyle ÇB geneli ve TB özelinde ET ve AT'de hem KMÜ' ler bazında, hem tercümanlar bazında, hem de tercüme (/çeviri süreci) ve çıktısı bakımından rahatlatıcı ve daha kaliteli bir tercüme (/çeviri) deneyimi sağlayacağına inanılmaktadır. Süreç olarak bakıldığında KÖTM ile işleyecek tercüme süreci şu şekilde görselleştirilebilir:

Şekil 59: Genel Hatlarıyla KÖTM Tercüme Süreci

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Bu durum birçok teorik tercüme modelinin aksine KÖTM' ün pratikte KT'de özellikle pratikte var olan ama bilimsel araştırmalarda yeterli düzeyde çalışılmayan tercüme ön

hazırlık sürecinin sistematik hale getirilmesine katkı sağlayabilir. KÖTM ile pratikte zaten uygulandığı bu tezdeki verilerden anlaşıldığı üzere bir tercüme ön hazırlık modeliyle uygulanabilecek elverişlilikte olduğu anlaşılmaktadır. Pratikte tercümana, KÖTM Tercümanına veya KÖTM Ekibine de gelir saylayıcı bir model olduğu denemeye değerdir. Ayrıca, ulusal veya uluslararası konuşmacıların retorik, deyimsel, söylemsel, öz kültürüne ait özellikler içeren sözcük, öbek veya ifadelerinin tercüme sürecinden önce hazırlanmasına ve bu hazırlığın bu teze ilk kez önerilen *Tercümeler İçin Çok Boyutlu Söylem Aktarımı Çerçevesi* ile elde edilen *KÖTM Haritası* eşliğinde değerlendirilip güçlendirilmesine odaklanmıştır. KÖTM ayrıca, KMÜ’ nün konuşma karakterini- veya bir başka deyişle (idiolect) birey dilinin KT ortamlarında oluşturduğu KK bütünceleri üzerinden manuel veya bütünce tabanlı (MT) veya YZD yazılımlarla istatistiksel olarak çok sık kullandığı kelime ve her türden tercümana zorluk oluşturabilecek ve tercüme işleme sürecindeki tahminlerini sekteye uğratabilecek kelime, öbek veya ifadeleri KÖTM Birey dili Analizi ile ortaya çıkartan ve bunlara karşılık gelecek ibarelerin listelendiği KÖTM Terminoloji Listesi’ni tercümana performans öncesi sunarak tercüme süreci ve öğelerinin kalitesine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Manuel analizle insan odaklı bir model olan KÖTM, nihai hedefi olan YZD-KÖTM halini aldığından insan ve yapay zekâ ortak yapımı bir hibrit model olması planlanmaktadır. Yapay zekâ günümüzde ne kadar gelişmiş olursa, hatta bilim insanları yapay sinir ağları üreterek bu bağlantıları birçok bilimsel araştırmada kullanma (hatta duygu analizi-sentiment analysis ⁶¹ yapabilecek boyuta da gelse; insan bir tercümanın kendi bilişsel ve duyuşsal yetenek ve önceki şemalarından faydalanarak KT esnasında planlanmayan veya öngörülemeyen olaylar karşısında gösterebileceği duruşu (tercüme taraflarını ve ilişkilerini çok boyutlu değerlendirebilme) ve (bu değerlendirmeler sonucu yanlış anlaşılmayı engelleyebilecek ve birçok farklı tercüme durumunda -sadece insan özgü olan- inisiyatif kullanabilme yetisini devreye sokabilme ile) yapabileceği sentezlemeyi gerçekleştirebilecek boyutta değildir. Bu tezin KÖTM önermesini TB’ye sunarken manuel analizle tanıtılmasının sebebi de yukarıdaki cümlede ifade edilen bakış açısını desteklemesinden ileri gelmektedir. KÖTM, dolayısıyla hem teorik hem de pratik işlerliliği olan ve bireylere ve onların konuşma güdülerine ve karakterlerine özel hizmetler sunma amacıyla oluşturulan ve tercüme sürecinin tüm öğelerine anlamlı katkılar sağlaması beklenen ayrıntılı bir

⁶¹ Bkz.; IBM Watson, Sentiment Analysis (Duygu Analizi) (<https://www.ibm.com/watson>)

kişiselleştirilmiş tercüme hazırlığıdır. Sonuç olarak, KÖTM, gerçek zamanlı performansta tahmin akışını kolaylaştırarak, söylemsel anlamı HK'ye verimli bir şekilde aktarma olasılığı daha yüksek olması hedeflenen ve tercümanın üzerindeki bilişsel yük ve stres baskını azaltması beklenen bir modeldir.

KÖTM özellikle ulusal veya uluslararası alanda önde gelen konuşmacıların (KMÜ' lerin) veya her meslek grubundan tercüme metinleri ehemmiyet arz eden çok önemli kimselerin (VIP' lerin) veya her türden temsilcilerin KT gerektiren (hem ET hem de AT modu olabilir) ortamlarda tercüme esnasında tercümanı aktarım konusunda zorlayacak, bilişsel yükü arttıracak ve tercüme çıktısını kalitesizleştirecek KMÜ' nün birey dili öğeleri, söylemsel ve retorik kullanımı, sık kullandığı (kültürel, deyimsel, atasözü formundaki vb.) ifadeleri tercihe binaen özel KÖTM Ekibi (ilgili tercüme şirketi ekibi veya ilgili KÖTM Uzmanı) veya KÖTM Tercümanının kendisi tarafından tercüme performansı öncesi KMÜ üzerinde yapılacak özgeçmişi ile ilgili, söylemsel, birey dili üzerine bir analizi içeren kapsamlı bir ön hazırlığı ifade etmektedir. Yapılan tüm bu ön hazırlık KT' nin iki modu için de yapılabilmekte her iki tercüme modunda tercümana performans sürecinde kolaylık sağlayacağı ve dolayısıyla tercüme çıktısında kaliteye katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ayrıca KÖTM Analizi ve hazırlığına dair pratikte tercümana ve tercüme sürecine sağlaması beklenen katkıların akademik anlamda da hedeflendiğini belirtmekte fayda bulunmaktadır. Özellikle TB (ve ÇB)'de uzmanlaşma yolunda ilerleyen yüksek lisans ve doktora öğrencilerine akademik ders olarak ve de piyasada serbest çalışan veya bir tercüme birliğine/kurumuna bağlı olan deneyimli tercümanlara özel eğitim olarak çevrimiçi seminerlerle veya uzaktan eğitim olarak veya yakından belli (anlaşmalı) kurumların bünyesinde KÖTM Eğitimi (PIM Instruction) adıyla verilebilir. Akademik eğitim sonunda dersi geçen yüksek eğitim öğrencileri transkriptlerinde dersi aldıklarını gösteren kayıtlar veya özelden aynı eğitimi alan serbest veya bir bünyeye bağlı deneyimli tercümanlar aldıkları sertifika sayesinde KÖTM Eğitimi almış kişiler olarak KÖTM Eğitmeni (PIM Instructor) de olabilmektedir.

Her meslek grubunun temsil gücü yüksek bireylerinin tercümeleri etkileyeceği kitle bakımından oldukça önem arz etmektedir. Yapılacak yanlış bir tercüme seçimi veya kararı tercüme çıktısının zarar görmesine, yani kalitesinin düşmesine ve HK tarafından

anlaşılmasına neden olabilir. Bu sebepten KÖTM’ de tercümenin ana nesnesi olan KMÜ’ nün konuşma amacını, özgeçmiş bilgilerini, ana kültürünü (seçtiği kelimeleri, atasözlerini, deyimleri ve buna benzer birey dili ne ait seçimleri doğrudan etkileyeceğinden), izleyiciye sunduğu görsel-işitsel-semiyotik (göstergebilimsel) verileri (görünen ve gözlemlenebilen ruh hali, beden dili, jest ve mimikleri, konuşma tonu ve karakteri vb.) önceden analiz etmek bu ince noktaları etüt etmek tercümanın (veya KÖTM ekibinin) performans esnasında oldukça olumlu bir duygu durumunda olmasına, motive sağlmasına ve önünde tercüme esnasında işine yarayacak KMÜ’ nün birey dili ne ait terminolojik seçimleri ve HD’ deki en uygun karşılıklarıyla beraber liste halinde bulunduğundan bilişsel yükünün ve stresinin azalmasına ve tercüme kalitesine doğrudan katkı sağlaması beklenmektedir.

Ayrıca yenilemek gerekirse KÖTM ÇB’de Holmes’un çizdiği ve sonrasında birçok ÇB kuramcısı tarafından güncellenen haritasında hem salt; kuramsal, betimleyici hem de uygulamalı alanlarında rahatlıkla yer bulabilir. Kuramsal alanda yeni bir ÇB ve TB modeli olması ürün (kalite arttırımı), süreç (KÖTM süreci) ve farklı ve özgün bir bakış açısından ise işlev (farklı analiz yöntemleri ve uygulama bakış açılarıyla ve *Kişiyeye Özel Çeviri-Tercüme Hizmetleri* olarak ayrı bir uygulamalı ÇB ve TB dalı adı altında da) ve tercüme çıktısı odaklı --bir TB modeli ki (bu yazılı) çeviri sürecine e rahatlıkla uyarlanabilir- bir model olarak önerilebilir. Aynı zamanda Çeviri ve Tercüme Eğitime yönelik de bir kuramsal bakış açısına sahiptir; KÖTM Eğitimi. Uygulamalı Çeviribilim- Tercümebilim- Kişiyeye Özel Tercüme- Çeviri Hizmetleri- Kişiyeye Özel Tercüme Hizmetleri adı altında da rahatlıkla yer bulabilir ve buradan filizlenip, dallanıp, budaklanabilir.

KAYNAKÇA

- Абдуллаева G. (2022). Types of anticipation in the process of interpretation. *Переводоведение: проблемы, решения и перспективы*, (1), 250–251.
- Абдуллаева, Г., & Самигова, Х. (2022). Anticipation in simultaneous interpreting. *Переводоведение: проблемы, решения и перспективы*, (1), 492-494.
- Adami, E. (2016). Introducing multimodality. *The Oxford handbook of language and society*, 451.
- Adamowicz, A. (1989). The role of anticipation in discourse: Text processing in simultaneous interpreting. *Polish Psychological Bulletin*.
- Agent (2020). In *Oxford Learner's Dictionaries*. Retrieved from <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/agent?q=agent>
- AIIC (2018) 'AIIC position on distance interpreting', AIIC Executive Committee, March 7, 2018. Available at <http://aiic.net/p/8538> [last accessed 1 Oct. 2018].
- AIIC (2012). Conference interpreting. Retrieved from <http://aiic.net/page/4003/conferenceinterpreting/lang/1m>.
- AIIC (2000) Guidelines for the use of new technologies in conference interpreting. Communicate! March-April 2000. Available at https://web.archive.org/web/20020429100556/http://www.aiic.net/ViewPage.cfm?page_id=120 [last accessed 1 Oct. 2018].
- Ak, Ö. (2012). Liderlik Profili Analizi ve Dis Politika: Turgut Özal ve Recep Tayyip Erdogan. *Dis Politika Teorileri Baglaminda Türk Dis Politikasinin Analizi*, Ankara, Nobel Yayınevi.
- Akkır, R. (2018). Türkiye’de Siyaset, Din ve Liderlik: Recep Tayyip Erdoğan Örneği. *Turkish Studies*, 13, 22.
- Amos, R. (2020). *Prediction in interpreting* (Doctoral dissertation, University of Geneva).
- Amos, R. M., Seeber, K. G., & Pickering, M. J. (2022). Prediction during simultaneous interpreting: Evidence from the visual-world paradigm. *Cognition*, 220, 104987.
- Ariel, M. (2009). Discourse, grammar, discourse. *Discourse studies*, 11(1), 5-36.
- Arslan, S. (2016). Çeviri Etkinliğinde Çeviri Etiğinin Önemi ve Etik Sorunların Felsefe Temelinde Yeniden Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)*, 2(3), 211-225.

- Arklan, Ü. (2006). Siyasal Liderlikte Karizma Olgusu: Recep Tayyip Erdoğan Örneğinde Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (16), 45-65.
- Arumí R., M. (2012). Problems and strategies in consecutive interpretingp. A pilot study at two different stages of interpreter training. *Metap. journal des traducteurs/Metap. Translators' Journal*, 57(3), 812-835.
- Arzık-Erzurumlu, Ö. (2019). Arzık Erzurumlu Konferans Çevirmenliğinde Doğruluk, Kalite ve Normlar. S Taş (Ed.), *Çeviri Üzerine Gözlemler*. (1. baskı, s.81-119): Hiper Yayın.
- Baber, D. (1993) 'Representativeness in Corpus Design', *Literary and Linguistic Computing* 8(4) p. 243-257.
- Baker, M. (1997). Non cognitive constraints and interpreter strategies in political interviews. In K. Simms (Ed.) *Translating sensitive texts: Linguistic aspects* (pp. 83-129). Rodopi.
- Barik, H. (1975). Simultaneous interpretationp. Quantitative and linguistic data. *Language and Speech*, 18, 272–297.
- Bartłomiejczyk, M. (2008). Anticipation: A controversial interpreting strategy. *Translation and meaning. Part, 8*, 117-126.
- Besli, H., & Özbay, Ö. (2010). Bir Liderin Doğuşu: Recep Tayyip Erdoğan. *İstanbul: Meydan Yayınları*.
- "Beklenti". 12 Ekim 2022 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Bontempo, K. and Karen M. (2012). "An Ounce of Prevention Is Worth a Pound of Curep. Educating Interpreters About the Risk of Vicarious Trauma in Healthcare Settings." In *In Our Handsp. Educating Healthcare Interpreters*, edited by Karen Malcolm and Laurie Swabey, 105–30. Washington, DCp. Gallaudet University Press.
- Can, M. Z., & Filiz Ş. (Eds.). (2019). *Çeviribilimde Güncel Çalışmalar I* (1. baskı). Sakarya Üniversitesi Yayınları.
- Cecot, M. (2001). Pauses in simultaneous interpretationp. A contrastive analysis of Professional interpreters' performances. *The Interpreters' Newsletter*, 11, 63–86.
- Chernov, G. V. (2004). Inference and anticipation in simultaneous interpreting. *Amsterdam and Philadelphia: Benjamins*
- Chernov, G.V. (2002) Semantic Aspects of Psycholinguistic Research in Simultaneous Interpreting Process. In Franz Pöchhacker and Miriam Shlesinger (eds) *The Interpreting Studies Reader*. London and New York: Routledge, 98-109.

- Chernov, G. V. (1994). Message redundancy and message anticipation in simultaneous interpretation. *Bridging the gap: Empirical research in simultaneous interpretation*, 139-153.
- Chernov, G. V. (1979). Semantic aspects of psycholinguistic research in simultaneous interpretation. *Language and speech*, 22(3), 277-295.
- Chernigovskaya, T. V., Parin, S. B., Parina, I. S., Konina, A. A., Urikh, D. K., Yachmonina, Y. O., ... & Polevaya, S. A. (2016). Simultaneous interpreting and stress: pilot experiment. *International journal of psychophysiology*, 108, 165.
- Cheung, A. (2003). Omission in simultaneous interpreting. *Forum*, 10(2), 19–33.
- Cheung, A. K. F. (2008, January). Simultaneous interpreting of numbersp. An experimental study. In *FORUM. Revue internationale d'interprétation et de traduction/International Journal of Interpretation and Translation* (Vol. 6, No. 2, pp. 23-38). John Benjamins.
- Chmiel, A., Janikowski, P., & Lijewska, A. (2020). Multimodal processing in simultaneous interpreting with text: Interpreters focus more on the visual than the auditory modality. *Target*, 32(1), 37-58.
- Cho, E., C. Fügen, T. Hermann, K. Kilgour, M. Mediani, C. Mohr, J. Niehues, K. Rottmann, C. Saam, S. Stüker, A. Waibel (2013) 'A real- world system for simultaneous translation of German lectures', in *Proceedings of the 14th Annual Conference of the International Speech Communication Association (INTERSPEECH)*, August 25– 29, 2013, Lyon.
- Christoffels, I. K., De Groot, A. M., & Kroll, J. F. (2006). Memory and language skills in simultaneous interpreters: The role of expertise and language proficiency. *Journal of Memory and Language*, 54(3), 324-345.
- Christoffels, I. K., De Groot, A. M. B., & Kroll, J. F. (2005). *Handbook of bilingualism: Psycholinguistic approaches*. Oxford University Press.
- «CHP'li Yılmaz'dan 'çeviri skandalı' açıklaması». Retrieved 3 August, 2019 from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/chpli-yilmazdan-ceviri-skandal-aciklamasi-163806h.htm>.
- Cokely, D. (1992). *Interpretation: A Sociolinguistic Model*, Burtonsville, MD: Linstok Press.
- Collados Aís, Á. (1998). Quality assessment in simultaneous interpreting: The importance of nonverbal communication. *The Interpreting Studies Reader*. London/New York: Routledge, 326-336.
- Creswell, J. W. (2013). Araştırma desenleri nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları. Çev. Ed.: Selçuk Beşir Demir). Ankara: Eğiten Kitap. (Eser 4. Baskıdan çeviridir. Eserin orijinal 4. Baskısı 2013'te yayımlandı).

- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). Sage.
- Çakır, R., & Çalmuk, F. (2001). *Recep Tayyip Erdoğan: bir dönüşüm öyküsü*. Metis Yayınları.
- Dam, H. V. (2010). Consecutive interpreting. *Handbook of translation studies*, 1, 75-79.
- Demir, S., & Okur, A. (2022). The Relationship Between Metalinguistic Awareness & Linguistic Redundancy, Some Notes for Turkish Instructors. *Sakarya University Journal of Education*, 12(3), 666-694. doi: <https://doi.org/10.19126/suje.1170766>
- Demircioğlu, E.C. (2015). Karizmatik Liderliğin Yönetsel Açıdan Değerlendirilmesi, *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 52-69.
- Deveci, İ.E. (2001). *Recep Tayyip Erdoğan: Bu Şarkı Burada Bitmez*, 1.baskı, İstanbul, Nesil Yayınları.
- Díaz-Galaz, S., Padilla, P., & Bajo, M. T. (2015). The role of advance preparation in simultaneous interpreting: A comparison of professional interpreters and interpreting students. *Interpreting*, 17(1), 1-25.
- Dodds, J. (1990). On The Aptitude Of Aptitude Test. In *The Interpreters' Newsletter*, no. 3, Trieste, 1990.
- Drechsel, A. and Goldsmith, J. (forthcoming) 'Tablo t interpretingp. The use of mobile devices ininterpreting', in M. Forstner and H. Lee- Jahnke (eds) CIUTI- Forum 2016p. *EquiTablo Education through intercultural communicationp. Role and responsibility for non- state actors*, FrankfurtE. Lang.
- Eck, M., I. Lane, Y. Zhang, A. Waibel (2010) 'Jibbigop. Speech- to- speech translation on mobile devices', in *Spoken Technology Workshop (SLT), IEEE 2010, Berkeley, CA, December 12– 15*, 165– 166.
- El-Masry, H. F. (مصري, هبة) (2022). Trumpslation Analysed: Constraints and Interpreter Strategies in the Simultaneous Interpretation of Donald Trump's Unscripted Speeches into Arabic. 518-479, *مجلة كلية الآداب جامعة الفيوم*, 14(العدد 2 (اللغويات))
- Erkutlu, H.V. (2014). *Liderlik, Kuramlar ve Yeni Bakış Açıları*. Elif Yayınevi, Ankara.
- Ersöz, B. (2017, January 2). Interpreting the new US president: Trumpslation. *Hurriyet Daily News*.
- Fantinuoli, C. (2017) 'Computer- assisted preparation in conference interpreting', *Translation and Interpreting* 9(2), 24– 37.
- Ferreira, A. Schwieter, J., & Gile, D. (2015). The position of psycholinguistic and cognitive science in translation and interpreting. In A. Ferreira, J. Schwieter, & D. Gile (Eds.), *Psycholinguistic and cognitive inquiries into translation and*

interpreting (pp. 3–16). Amsterdam, the Netherlands. John Benjamins Publishing Company.

Ferik, M. (2015) *Recep Tayyip Erdoğan'lı Yıllar*. e-Kitap Projesi. İstanbul.

Friesen, D. C., Whitford, V., Titone, D., & Jared, D. (2019). The impact of individual differences on cross-language activation of meaning by phonology. *Bilingualism: Language and Cognition*, 1-21.

Foucart, A., Martin, C. D., Moreno, E. M., & Costa, A. (2014). Can bilinguals see it coming? Word anticipation in L2 sentence reading. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 40(5), 1461-1469. doi:10.1037/a0036756

Fauconnier, G. (1999). Methods and generalizations. In T. Janssen & G. Redeker (Eds.), *Cognitive linguistics: foundations, scope, and methodology* (pp. 95-127). Berlin: Mouton de Gruyter.

Fauconnier, G., & Turner, M. (2000). Compression and global insight. *Cognitive Linguistics*, 11(3/4), 283-304.

Foucault, M. (1972). *The Archaeology Of Knowledge*. New York: Harper and Row.

Foucault, M. (1971). Orders of discourse. *Social science information*, 10(2), 7-30.

Galaz, S. (2011). The effect of previous preparation in simultaneous interpreting: Preliminary results. *Across Languages and Cultures*, 12(2), 173-191.

Gambier, Y., & Van Doorslaer, L. (Eds.). (2010). *Handbook of translation studies* (Vol. 1). John Benjamins Publishing.

Gerver, D. (1969). Effects of grammaticalness, presentation rate, and message length on auditory short-term memory. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 21(3), 203-208.

Gerver, D. (1976). Empirical studies of simultaneous interpreting. A review and a model. In R. Brislin (Ed.), *Translation* (pp. 165–207). New York, NY, USA. Gardner Press.

Gılıç, R. Z. (2019). İdeoloji, Söylem, İdeolojik Söylem, Söylem Analizi, Politik Söylem ve Çeviri İlişkisi, MZ Can ve F. Şan (Eds.), *Çeviribilimde Güncel Çalışmalar I* (1. baskı). s. 111-153). Sakarya Üniversitesi Yayınları.

Gile, D. (2009). Basic concepts and models for interpreter and translator training (revised edition). Amsterdam, the Netherlands. John Benjamins Publishing Company.

Gile, D. (1995a). *Regards sur la recherche en interprétation de conférence*, Lille: Presses Universitaires de Lille.

- Gile, D. (1995b). *Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training*, Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Gile, D. (1997/2002) "Conference Interpreting as a Cognitive Management Problem," in *Pöchhacker and Shlesinger (eds) (2002)*, pp. 163–76.
- Gillette, M., & Wit, E. J. C. (1999). What is linguistic redundancy. *The University of Chicago*.
- Günay, V. D. (2013). *Söylem çözümlemesi*. Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Gür, K. (2003). *Esaretten Zirveye*, 1. Baskı, MDS Yayınları. İstanbul: 2003.
- Gouadec, D. (2007). *Translation as a Profession* (Vol. 73). John Benjamins Publishing.
- Göksu, O. (2019). Siyasal Liderlikte Yeni Bir Model Önerisi: Recep Tayyip Erdoğan Örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(3), 1058-1080.
- Gültekin, S. (2011). Polis liderlik prensipleri. T. Göksu (ed.), *Polis Teşkilatında Lider Yöneticilik*, 37-53. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Hamidi, M. and Pöchhacker, F. (2007). Simultaneous consecutive interpretingp. a new technique put to the test, *Metap. Translator's Journal*, 52, 2, 276-289.
- Hamilton, H. E., Tannen, D., & Schiffrin, D. (2015). *The handbook of discourse analysis*. John Wiley & Sons.
- Hansen, G., Chesterman, A., & Gerzymisch-Arbogast, H. (Eds.). (2009). *Efforts and models in interpreting and translation research: a tribute to Daniel Gile* (Vol. 80). John Benjamins Publishing.
- Hatzidaki, A., Branigan, H. P., & Pickering, M. J. (2011). Co-activation of syntax in bilingual language production. *Cognitive Psychology*, 62(2), 123-150. doi: 10.1016/j.cogpsych.2010.10.002
- Hauenschild, C., & Heizmann, S. (Eds.). (2011). *Machine translation and translation theory* (Vol. 1). Walter de Gruyter.
- Herbert, J. (1952). *Manuel de l'interprète*. Genève: Georg.
- Hirose, M., & Creswell, J. W. (2023). Applying core quality criteria of mixed methods research to an empirical study. *Journal of Mixed Methods Research*, 17(1), 12-28.
- Huetig, F., Rommers, J., & Meyer, A. S. (2011). Using the visual world paradigm to study language processing: A review and critical evaluation. *Acta Psychologica*, 137(2), 151– 171. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2010.11.003>
- Holz-Mänttari, J. (1984). *Translatorisches handeln: Theorie und methode* (Vol. 226).

- Hunnicut, S. (1985). Intelligibility versus redundancy-conditions of dependency. *Language and Speech*, 28(1), 47-56.
- Hymes, D. (1968). The ethnography of speaking. In J. Fishman (Ed.), *Readings in the sociology of language* (pp. 99-138). Mouton: The Hague.
- Ito, A., & Knoeferle, P. (2022). Analysing data from the psycholinguistic visual-world paradigm: Comparison of different analysis methods. *Behavior Research Methods*, 1-33.
- Ito, A., Pickering, M. J., & Corley, M. (2018). Investigating the time-course of phonological prediction in native and non-native speakers of English: A visual world eye-tracking study. *Journal of Memory and Language*, 98, 1-11. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jml.2017.09.002>
- Jakobsen, A. L. (2011). Tracking translators' keystrokes and eye movements with Translog. *Methods and strategies of process research*, 37-55.
- Jewitt, C., Bezemer, J., & O' Halloran, K. (2016). *Introducing multimodality*. Routledge.
- Jewitt, C. (2009). 'Different approaches to multimodality'. In C. Jewitt (ed.) *The Routledge Handbook of Multimodal Analysis*, 1st Ed. (London: Routledge): 28–39.
- Jones, R. & Pym, A. (2014). *Conference Interpreting Explained* (2nd edition). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315760322>
- Jones, R. (2002). *Conference Interpreting Explained*. (2nd Edition). St. Jerome Publishing.
- Jones, R. (1998). *Conference Interpreting Explained*. (1st Edition). St. Jerome Publishing.
- Jörg, U. (1997). Bridging the gap: Verb anticipation in German-English simultaneous interpreting. *Benjamins Translation Library*, 20, 217-228.
- Jörg, U. (1995) *Verb Anticipation in German-English Simultaneous Interpreting*. Unpublished M.A. Dissertation. University of Bradford.
- Kállay, E. (2011). "Coaching and Stress Management in Interpretation." *Studia Universitatis Babes-Bolyai Philologia* 56 (1) p. 65–70.
- Kadrić, M., Rennert, S., & Schäffner, C. (2022). *Diplomatic and political interpreting explained*. Routledge.
- Kauling, E. (2012). Keeping the surprises to a minimum. *Unpublished MA thesis*. Utrecht University of Applied Sciences, Utrecht, the Netherlands.
- Kaya, A. (2022). Kriz Döneminde Liderlik Hikayeleri. *Sağlık Yönetimi ve Liderlik Dergisi*, (1), 21-29.

- Kayış, A., 2009. *Güvenirlilik Analizi*. Ş. Kalaycı (Ed), SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. (403-419). Ankara: Asil Yayıncılık
- Kenworthy, J., Fay, C., Frame, M., & Petree, R. (2014). "A Meta-Analytic Review of the Relationship between Emotional Dissonance and Emotional Exhaustion." *Journal of Applied Social Psychology* 44 (2) p. 94–105.
- Ketola, A. (2018). *Word–Image Interaction in Technical Translation Students translating an illustrated text*. (Ph. D. thesis). University of Tampere.
- Ketola, A. (2015). Towards a multimodally oriented theory of translationp. A cognitive framework for the translation of illustrated technical texts. *Translation Studies*, 9(1), 67–81.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach's alpha reliability coefficient. *Psychiatry and Behavioral Sciences*, 6(1), 47.
- Kirchhoff, H. (1976). "Das dreigliedrige, zweisprachige Kommunikationssystem Dolmetschen," *Le Langage et l'Homme*, 31, p. 21-27.
- Kirchhoff, H. (1976/2002). "Simultaneous Interpreting: Interdependence of Variables in the Interpreting Process, Interpreting Models and Interpreting Strategies," in Pöhhacker and Shlesinger (eds) (2002), pp. 111–19.
- Kitano, H. (1991). Phi DM-Dialog: an experimental speech-to-speech dialog translation system. *Computer*, 24, 36-50.
- Kitano, H. (1993) "La traduction de la langue parlée," in A. Clas and P. Bouillon (eds) *La traductique: Études et recherches de traduction par ordinateur*, Montréal: Presses de l'Université de Montréal, pp. 408–22.
- Knoeferle, P., & Guerra, E. (2016). Visually situated language comprehension. *Language and Linguistics Compass*, 10(2), 66–82. <https://doi.org/10.1111/lnc3.12177>
- Kocaman, A. (Ed.) (2009). *Söylem Üzerine*. Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Kohn, K., & Kalina, S. (1996). The strategic dimension of interpreting. *Meta: Journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 41(1), 118-138.
- Korpala, P. (2016). "Interpreting as a Stressful Activityp. Physiological Measures of Stress in Simultaneous Interpreting." *Poznan Studies in Contemporary Linguistics* 52 (2) p. 297–316. <https://doi.org/10.1515/psicl-2016-0011>.
- Kress, G. and van Leeuwen, T. (2002). 'Colour as a semiotic mode: notes for a grammar of colour'. *Visual Communication* 1(3): 343–369.
- Kress, G., Jewitt, C., Ogborn, J. and Tsatsarelis, C. (2000) *Multimodal teaching and learning*, Continuum, London.

- Kunz, K., Stoll, C., & Klüber, E. (2021). HeiCIC: A simultaneous interpreting corpus combining product and pre-process data. In *Proceedings for the First Workshop on Modelling Translation: Translatology in the Digital Age* (pp. 8-14).
- Kurz, I. (2003). "Physiological Stress during Simultaneous Interpretingp. A Comparison of Experts and Novices." *The Interpreters' Newsletter* 12p. 51–67.
- Kurz, I. (2002). "Physiological Stress Responses during Media and Conference Interpreting." In *Interpreting in the 21st Century*, edited by Giuliana Garzone and Maurizio Viezzi, 195–202. Amsterdam and Philadelphia. John Benjamins.
- Kurz, I. (2001). Conference interpretingp. Quality in the ears of the user. *Meta*, 46(2), 394–409.<https://doi.org/10.7202/003364ar>.
- Kurz, I., & Färber, B. (2003, January). Anticipation in German-English simultaneous interpreting. In *FORUM. Revue internationale d'interprétation et de traduction/International Journal of Interpretation and Translation* (Vol. 1, No. 2, pp. 123-150). John Benjamins.
- Kouzes, J. & Posner, B. (2014). *Olağanüstü liderlik* (M. Benveniste, Çev.). İstanbul: Mediacat.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lambert, S. (2004). Shared attention during sight translation, sight interpretation and simultaneous interpretation. *Meta* 49 (2), 294–306.
- Leavitt, J. R., Lonsdale, D. W., & Franz, A. M. (1994, May). A reasoned interlingua for knowledge-based machine translation. In *Proceedings of the Biennial Conference-Canadian Society for Computational Studies of Intelligence* (pp. 17-22). Canadian Information Processing Society.
- Lederer, M. (2013). Units of Meaning and other Features. *Language Interpretation and Communication*, 6, 323.
- Lederer, M. (1981). *La traduction simultanée – Expérience et théorie*, Paris: Minard Lettres Modernes.
- Lee, M. (2017). *Cognitive Processes of Interpreting and Translation*. Labs. Lilt. Com. Retrieved April 15, 2020, from <https://labs.lilt.com/cognitive-processes-of-interpreting-and-translation>
- Lessard, R. (2015, June 18). Trump: I'm a businessman, not a politician. NHPR. <https://www.nhpr.org/politics/2015-06-18/trump-im-abusinessman-not-a-politician>
- Liu, Y., Hintz, F., Liang, J., & Huettig, F. (2022). Prediction in challenging situations: Most bilinguals can predict upcoming semantically-related words in their L1 source language when interpreting. *Bilingualism: Language and Cognition*, 1-15.

- Liu, L. (2015). Study on anticipation in simultaneous interpretation: Classification and features. *International Journal of English Language, Literature and Humanities*, 8(3), 1-17.
- Liu, X. (2016). Correlation Research on College Oral English Teaching and Interpretation. In *2016 2nd International Conference on Social Science and Higher Education* (pp. 455-458). Atlantis Press.
- Lonsdale, D. (1997). Modeling cognition in SI: Methodological issues. *Interpreting*, 2(1-2), 91-117.
- Mason, I. (2018). A Dictionary of Translation and Interpreting.docx. A Dictionary of Translation and Interpreting.
- Martin, C. D., Branzi, F. M., & Bar, M. (2018). Prediction is Production: The missing link between language production and comprehension. *Scientific Reports*, 8(1), 1079. doi:10.1038/s41598-018-19499-4
- Martin, C. D., Thierry, G., Kuipers, J.-R., Boutonnet, B., Foucart, A., & Costa, A. (2013). Bilinguals reading in their second language do not predict upcoming words as native readers do. *Journal of Memory and Language*, 69(4), 574-588. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jml.2013.08.001>
- Mattern, N. (1974) *Anticipation in German-English Simultaneous Interpreting*. Unpublished Thesis, Universität des Saarlandes.
- Martellini, S. (2013). Prosody in simultaneous interpretationp. A case study for the German-Italian language pair. *The Interpreters' Newsletter*, 18, 61–79.
- Mejova, Y. (2009). Sentiment analysis: An overview. *University of Iowa, Computer Science Department*.
- Mikkelsen, H. (2003) Telephone interpretingp. boon or bane? in L. Pérez González (ed) *Speaking in tonguesp. language across contexts and users*, Valènciap. Universitat de València, 251– 69.
- Mouzourakis, p. (2006) ‘Remote interpretingp. a technical perspective on recent experiments’, *Interpreting* 8(1) p. 45– 66.
- Moser-Mercer, B. (1997). Process models in simultaneous interpreting. In Ch. Hauenschild & S. Heizmann (Eds.), *Machine translation and translation theory* (pp. 3–18). London, England: Walter de Greuter and Co., Publishing.
- Moser-Mercer, B. (1985). Screening potential interpreters. *Meta*, 30(1), 97-100.
- Nelson, T. J. (2016). *Preparation by American Sign Language-English interpreters: Methods, effectiveness, and perceptions*. Gallaudet University.
- Nelson, T. J. (2016). O'Brien, S., & Saldanha, G. (2014). Research methodologies in translation studies. Routledge.

- Nicodemus, B., Swabey, L., & Taylor, M. M. (2014). Preparation strategies used by American Sign Language-English interpreters to render President Barack Obama's inaugural address. *The Interpreters' Newsletter*, 27. <http://hdl.handle.net/10077/10648>.
- Nübold, P., & Turner, J. (1983). *Linguistic redundancy in English aeronautical radiotelephony: a case study* (No. 8). Inst. für Anglistik.
- Oba, H. (2019). *Recep Tayyip Erdoğan'ın karizmatik liderlik vasfı çerçevesinde operasyonel kod analizi: Avrupa Birliği-Ortadoğu*. [Doktora Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- O'Hagan, M. (Ed.). (2019). *The Routledge Handbook of Translation and Technology*. Routledge.
- O'Halloran, K. (2011). 'Multimodal Discourse Analysis'. In K. Hyland and B. Paltridge (eds.) *Companion to Discourse* (London: Continuum): 120–137.
- O'Halloran, K. L., & Smith, B. A. (2011). Multimodal studies. *Multimodal studies: Exploring issues and domains*, 1-13.
- Olçak, E. (2012)., "Erol Olçak'la Söylesi: Yüzde 60 Oya Neden Ulaşmayalım?". *CNBC-E Business*, 60.
- Orlando, M. (2017). Testing digital pen technology in a hybrid mode of interpreting. *I aiic. net*. May, 2, 2017.
- Ortaylı, İ. ve Küçükkaya, İ., (2018). *Cumhuriyetin İlk Yüzyılı (1923-2023)*. İstanbul: Kronik Kitap.
- O'Toole, M. (1994) *The language of displayed art*, Leicester University Press (Pinter), London.
- Ozolins, U. (2011) 'Telephone interpretingp. Understanding practice and identifying research needs', *Translation and Interpreting* 3(1) p. 33– 47.
- Öksüz, D. (2018). *Recep Tayyip Erdoğan'ın liderlik yaklaşımı*. [Doktora Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Pavlenko, A. (2009). Conceptual representation in the bilingual lexicon and second language vocabulary learning. In A. Pavlenko (Ed.), *The bilingual mental lexicon. Interdisciplinary approaches* (pp. 125–160). London, Englandp. Cromwell Press Ltd.
- Petrescu, C. (2014). Teaching interpreting. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 3266-3270.
- Plano Clark, V. L., & Ivankova, N. V. (2016). *Mixed methods research: A guide to the field*. Sage.

- Pöchhacker, F. (2016). *Introducing interpreting studies*. Routledge.
- Pöchhacker, F. (Ed.). (2015). *Routledge encyclopedia of interpreting studies*. Routledge.
- Pöchhacker, & Liu, M. (Eds.). (2014). *Aptitude for interpreting* (Vol. 68). John Benjamins Publishing Company.
- Pöchhacker, F. (2005). From operation to action: Process-orientation in interpreting studies. *Meta: journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 50(2), 682-695.
- Pöchhacker, F. (2016). *Introducing Interpreting Studies*. London and New York. Routledge.
- Pöchhacker, F., & Zwischenberger, C. (2015). Quality and role in conference interpreting. *Views from the East and South of Europe* en Zwischenberger, C. y M. Behr (eds.): *Interpreting Quality: A Look Around and Ahead*. Berlin: Frank & Timme, 269-296.
- Paradis, M. (2004). *A neurolinguistic theory of bilingualism* (Vol. 18). John Benjamins Publishing.
- Prandi, B. (2018). An exploratory study on CAI tools in simultaneous interpreting: Theoretical framework and stimulus validation. *Interpreting and technology*, 11, 29.
- Reiss, K., & Vermeer, H. J. (2014). *Towards a general theory of translational action: Skopos theory explained*. Routledge.
- Reiss, K., & Vermeer, H. J. (1984). *Towards a general theory of translation action: Skopos Theory Explained*. Manchester, UK: St.
- Rice, D. M. (2020). Trends in Teaching Pre-Assignment Preparation Strategies in ASL-English Interpreter Education Programs (master's thesis). Western Oregon University, Monmouth, Oregon. Retrieved from <https://digitalcommons.wou.edu/theses/59>
- Rosenberg, B. A. (2007) 'A data driven analysis of telephone interpreting', in C. Wadensjö, B. Englund Dimitrova, A. L. Nilsson (eds) *The critical link 4. Professionalisation of interpreting in the community*, Amsterdam. Benjamins, 65– 76.
- Russell, D. (2008). Interpreter preparation conversations: Multiple perspectives. *Studies in interpretation*, 7, 123-147.
- Sabuncuoğlu, Z. & Tüz, M. (2008). *Örgütsel Psikoloji*. Alfa Aktüel, Bursa.
- Salverda, A. P., & Tanenhaus, M. K. (2017). The Visual World Paradigm. In *Research methods in psycholinguistics: A practical guide* (pp. 89–110).

- Sandrelli, A. (2015). Becoming an interpreterp. The role of computer technology. In C. Iliescu Gheorghiu & J. M. Ortega Herráez (eds) *Interpretingp. Insights in Interpreting. Status and Developments*. Special Issue of *MonTI* 2, 118–138.
- Sandrelli, A. & de Manuel Jerez, J. (2007). The impact of information and communication technology (ICT) on interpreter trainingp. State-of-the-art and future prospects. *The Interpreter and Translator Trainer* 1 (2), 269 –303.
- Schwieter, J. W., & Ferreira, A. (Eds.). (2020). *The Handbook of Translation and Cognition*. John Wiley & Sons.
- Schwieter, J. W., Ferreira, A., & Wiley, J. (Eds.). (2017). *The handbook of translation and cognition*. New York: Wiley-Blackwell.
- Searle, J. (1979). Metaphor. In A. Ortony (Ed.), *Metaphor and thought* (pp. 83-111). Cambridge: Cambridge University Press.
- Seeber, K. (2017). Multimodal processing in simultaneous interpreting. In *The handbook of translation and cognition* (461–475).
- Seeber, K. (2016). Modeling multimodal processing in Simultaneous Interpreting. In: *75e anniversaire de la FTI. Genève (Suisse)*. [https://archive-ouverte. unige. ch/unige:135393](https://archive-ouverte.unige.ch/unige:135393)
- Seeber, K. G. (2013). Cognitive load in simultaneous interpretingp. Measures and methods. *Target. International Journal of Translation Studies*, 25(1), 18-32.
- Seeber, K. G. (2011). Cognitive load in simultaneous interpreting: Existing theories—new models. *Interpreting*, 13(2), 176-204.
- Seeber, K. G. (2007). Thinking outside the cube: Modeling language processing tasks in a multiple resource paradigm. In *Eighth Annual Conference of the International Speech Communication Association*.
- Seleskovitch, D. and Lederer, M. (1984). *Interpréter pour traduire*, Paris: Didier Érudition.
- Seleskovitch, D. (1978). "Language and Cognition", in Gerver David and Sinaiko H. Wallace (eds.), *Language Interpretation and Communication*, New York, Plenum Press, pp. 333–342.
- Seleskovitch, D. (1975/2002) “Language and Memory: A Study of Notetaking in Consecutive Interpreting,” in Pöchhacker and Shlesinger (eds) (2002), pp. 121–9.
- Seleskovitch, D. (1962) “L’Interprétation de Conférence,” *Babel* 8 (1): 13–18.
- Sperber, D. & Wilson, D. (1995). *Relevance: communication and cognition* (2nd Edition). Oxford: Blackwell.

- Setton, R., & Dawrant, A. (2016). *Conference Interpreting–A Complete Course* (Vol. 120). John Benjamins Publishing Company.
- Setton, R. (2011). Corpus-based interpreting studies (CIS) : Overview and prospects. *Corpus-based translation studies : Research and applications*, 33, 75.
- Setton, R. (2005). Context in simultaneous interpretation. *Journal of Pragmatics*, 38, 374–389.
- Setton, R. (2003). Models of the interpreting process. In *Avances en la investigación sobre la interpretación* (Advances in research on interpreting). Angela Collados Aís & José Antonio Sabio Panilla (eds.), 29-91. Granada : Editorial Comares.
- Setton, R. (1999): *Simultaneous Interpretation: A Cognitive-Pragmatic Analysis*, Amsterdam and Philadelphia, John Benjamins.
- Setton, R. (1998). Meaning assembly in simultaneous interpretation. *Interpreting*, 3(2), 163-199.
- Sin-wai (ed). 2018. *An Encyclopedia of Practical Translation and Interpreting*. Hong Kongp. The Chinese University Press, 2018. P. 531–561. 32
- Sperber, D., and Wilson, D. (1995). *Relevance: Communication and Cognition*. Oxford: Blackwell.
- Sorrentino, G. (2020). Multimodality in Conference Interpreting: A Case Study into Additional Ways of Improving Overall Prospective and Professional Interpreters' Performance. *ILLUMINAZIONI*, 52, 59-86.
- Stachowiak-Szymczak, K. (2019), *Eye Movements and Gestures in Simultaneous and Consecutive Interpreting*, Second Language Learning and Teaching, https://doi.org/10.1007/978-3-030-19443-7_1
- Stachowiak-Szymczak, K., Stachowiak-Szymczak, K., & Witschel. (2019). *Eye movements and gestures in simultaneous and consecutive interpreting*. Springer International Publishing.
- “Tahmin”. 12 Ekim 2022 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Tepe, F. (2011). Polis liderinin kişisel özellikleri. T. Göksu (ed.), *Polis Teşkilatında Lider Yöneticilik*, 79-92. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Timarova, S. (2008). Working memory and simultaneous interpreting. In *Translation and its others: selected papers of the CETRA research seminar in translation studies 2007* (pp. 1-28). KULeuven; Leuven.
- Timarová, Š., Dragsted, B., & Gorm Hansen, I. (2011). Time lag in translation and interpreting. In C. Alvstad, A. Hild, & E. Tiselius (Eds.), *Methods and strategies of process researchp. Integrative approaches in Translation Studies* (pp. 121–146). Amsterdam, the Netherlandsp. John Benjamins Publishing Company.

- Tommola, J. (2003). Estimating the transfer of semantic information in interpreting. In A. Collados Aís, M. Fernández Sánchez & D. Gile (Eds.), *La evaluación de la calidad en interpretación* (pp. 23–30). Granada, Spain. Editorial Comares.
- Toraman, S. (2021). Karma yöntemler araştırması: Kısa tarihi, tanımı, bakış açıları ve temel kavramlar. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 1-29.
- «Trump Erdoğan Görüşmesinde Tercüme Skandalı». Retrieved on 3 August, 2019 from <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/trump-erdogan-gorusmesinde-tercume-skandalı-163704h.htm> ‘den alınmıştır
- Türk, H. B. (2018). *Muktedir: Türk Sağ Geleneği ve Recep Tayyip Erdoğan: Türk Sağ Geleneği ve Recep Tayyip Erdoğan*. İletişim Yayınları.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. (2023. Haziran 12), “Kıbrıs Türklerinin egemen eşitlikleri ve eşit uluslararası statülerinin teyidi, bizler için olmazsa olmazdır” <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/147477/-kibris-turklerinin-egemen-esitlikleri-ve-esit-uluslararasi-statulerinin-teyidi-bizler-icin-olmazsa-olmazdir->
- Van Berkum, J. J., Brown, C. M., Zwitserlood, P., Kooijman, V., & Hagoort, P. (2005). Anticipating upcoming words in discourse: evidence from ERPs and reading times. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 31(3), 443- 467. doi:10.1037/0278-7393.31.3.443
- Van Besien, F. (1999). Anticipation in simultaneous interpretation. *Meta: journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 44(2), 250-259.
- van Leeuwen, T. (2005a). *Introducing Social Semiotics* (London: Routledge).
- Vandepitte, S. (2001) “Anticipation in conference interpreting: A cognitive process”. *Revista Alicantina de Estudios Ingleses*, 14, 323-335.
- Waibel, A., M. Seligman and A. Joscelyne (2017) TAUS Speech- to- speech translation technology. TAUS. Available at <http://isl.anthropomatik.kit.edu/cmu-kit/downloads/S2STranslationTechnologyReport.final.pdf> [last accessed 1 Oct. 2018].
- Weber, M. (2005). *Bürokrasi ve Otorite*, (Çev. Bahadır Akın), Adres Yayınları, Ankara.
- Wickens, C., D. (2002). Multiple resources and performance prediction. *Theoretical issues in ergonomics science* 3(2). 159–177.
- Widdowson, H. G. (2004) *Text, Context, Pretextp. Critical Issues in Discourse Analysis*, Malden, MA & Oxfordp. Blackwell.
- Wilss, W. (1978) “Syntactic anticipation in German-English simultaneous interpretation”. In Gerver, D. & Sinaiko, H.W. (eds) *Language Interpretation and Communication*. New York: Plenum Press, 335-343

- Xu, R. (2018) ‘Corpus- based terminological preparation for simultaneous interpreting’, *Interpreting* 20(1) p. 29– 58.
- Yeniçağ (2019, Mayıs 17). Trump- Erdoğan görüşmesinde tercüme skandalı! <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/trump-erdogan-gorusmesinde-tercume-skandalı-163704h.htm>
- Yıldırım, A. A., (2008). *Siyasal İletişim Sürecinde Hitabet Sanatının Kullanımının Liderin Başarısına Etkisi: Recep Tayyip Erdoğan Örneği*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yamada, M., Kageura, K., & Miyata, R. (2022). Modelling the process of translation using metalanguages. In *Metalanguages for Dissecting Translation Processes*. Taylor & Francis.
- Yamada, M., & Onishi, N. (2022). Overview of metalanguages and translation processes. In *Metalanguages for Dissecting Translation Processes* (pp. 27-37). Routledge.
- Yang, W., & Sun, Y. (2010). Interpretation of ‘Discourse’ from different perspectives: A tentative reclassification and exploration of discourse analysis. *The International journal-language society and culture*, 31, 127-138.
- Эштемирова, Ч. (2022). Strategy of compression in simultaneous interpretation. *Переводоведение: проблемы, решения и перспективы*, (1), 158-160.

EK

Ek 1: Etik Kurul Türkçe ve İngilizce Dilindeki Anket Kabul Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 05.03.2021-E.16545

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-16545
Konu : 32/09 Refika Zuhul GILIÇ

Sayın Refika Zuhul GILIÇ

İlgi : Refika Zuhul GILIÇ 11.02.2021 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 03.03.2021 tarihli ve 32 sayılı toplantısında alınan "09" nolu karar ile Refika Zuhul GILIÇ'ın başvurusu uygun görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. İsmail HİRA
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Ek 2: Etik Kurul Türkçe ve İngilizce Dilindeki Mülakat Kabul Raporu

Evrak Tarih ve Sayısı: 03.03.2022-113373

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-113373
Konu : 43/14 Refika Zuhal GILIÇ

03.03.2022

Sayın Refika Zuhal GILIÇ

İlgi : Refika Zuhal GILIÇ 21.02.2022 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 02.03.2022 tarihli ve 43 sayılı toplantısında alınan "14" nolu karar ile Refika Zuhal GILIÇ'ın başvurusu uygun görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Bayram TOPAL
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Ek 3: Mülakat Yanıt Tam Metinleri (Dört Farklı Katılımcıya Ait)

Mülakat 1: X Konferans Tercümanı

Değerli Araştırmacı,

1- Tercüme süreci benim adıma üç safhadan oluşuyor; hazırlık süreci, tercümenin gerçekleştiği an ve tercüme sonrası (kendimi değerlendirme süreci). Sözlü çevirinin gerçekleştiği an kadar, tercüme öncesi süreçteki hazırlık da tercümenin kalitesini önemli ölçüde etkiliyor. Şartların elverdiği ölçüde, her toplantı öncesinde azami hazırlık yapmaya gayret ediyorum. Bu hazırlık sürecinde şayet mümkünse, aşağıdaki verilere ulaşma çabası içerisinde oluyorum:

- Toplantıda kimler konuşmacı olacaktır? Konuşmacıların öz geçmişleri nedir? Konuşmacıların hazırladığı bir konuşma metni veya sunum var mıdır? Toplantının düzenlenme amacı nedir? Toplantının hitap ettiği kitle (dinleyici kitlesi) kimdir? Toplantının konusu nedir?

Bu sorulara verilen yanıtlar, toplantı hazırlık sürecini belirliyor. Söz konusu sorulara alınacak kapsamlı cevaplar sayesinde bir tercüman olarak, toplantıda kullanılacak söyleme, terminolojik bilgiye, toplantı konusuna daha vakıf olabildiğim için, sunduğum çeviri hizmetinin kalitesinin de iyileştiği kanaatindeyim.

2- Bunu her zaman yapmak mümkün olamayabiliyor. Zira bazı toplantılarda birden fazla konuşmacı olabiliyor. Lakin olmadığı durumlarda, muhakkak kişinin öz geçmişine bakıyorum. Zira, bu kişinin aldığı eğitim, bildiği yabancı diller, uzmanlık alanı gibi konular, kullanacağı dili, söylemi ve konuşma alanlarını belirliyor. Ben öz geçmişinin yanında, eğer bulabilirsem, daha önceden kişinin yaptığı konuşmalara da göz atmayı tercih ediyorum.

3-Her KMÜ' nün kendine özgü bir birey dili olduğu kanaatindeyim. Bu kişinin kullanmayı tercih ettiği kelimeler, verdiği atıflar, kelime vurgusu ve tonlaması gibi hususlarda kendini belli ediyor. Birey dilinin tercümeye yansıtılabilmesinin, tercüme kalitesini arttıracığı kanaatindeyim. Bunu yapabilmek, konuşmacının söylem ve kullandığı dile hâkim olmakla gelecektir. Bunun bir süreç ve konuşmacının dilini tanımak gibi bir gereksinimle mümkün olabileceği kanaatindeyim. Kendi deneyimlerimden

hareketle şunu ifade edebilirim. Çevirdiğim üst düzey siyasetçilerin gerek siyasetin gerekse de uluslararası ilişkilerdeki problemlerin mahiyeti gereği, tekrar eden söylemleri oluyor. Bu zaman içerisinde tercümede, tercümanı söz konusu söylemi erek dilde en iyi şekilde nasıl ifade edebileceği sorgulamasına ittiği için, mümkün olabildiği ölçüde, erek dili sürekli yeniden inşa etme sürecine yönlendiriyor. Bu süreçle birlikte idiolect, adım adım bir nebze daha kaynak dilini yansıtacak şekilde tercümeye yansımaya başlıyor.

4-Dil oldukça devingen. Zaman içerisinde olayların akışı dolayısıyla dilin de değiştiğini, söylemlerin farklılaştığını görebiliyoruz. Bu başlı başına, sürekli devam eden birey dilinin tercümede aktarılmasına yönelik inşa sürecini resetleyen bir durum arz ediyor. Bununla birlikte, tüm tercümelerde olduğu gibi kültürel yoğun ifadelerin erek dilde aktarılması gibi bir zorluk her daim önemini muhafaza ediyor.

5-Bir önceki cevapta da dile getirdiğim üzere kültür-yoğun ifadelerin aktarımı tercümanları şüphesiz en çok zorlayan durum olarak karşımıza çıkıyor. Bu noktada şüphesiz birincil refleks, anlamsal aktarımın yapılabilmesine yönelik oluyor. Bunu karşılayabilmek için de ilk olarak, söz konusu kültürel veciz deyiş, atasözü gibi cümlelerin anlamını erek dilde anlamsal olarak karşılayacak ifadeleri bulma gayreti hasıl oluyor. Bununla birlikte idiolectin aktarılması, dilsel inşa sürecini şüphesiz gerekli kılıyor. Bu noktada benim tercih ettiğim yöntem, süreç içerisinde kişinin kullandığı tabirleri, atıfta bulunduğu yazar ve şairlerin eserlerine odaklanmak, kullandığı jargon ve söyleme karşılık bulmak ve bunları bir terimce listesi haline getirmek şeklinde oluyor. Lakin dediğim gibi, bu kişiyi daha çok çevirdikçe, zamanla gelişen bir süreç.

6- Kişiyi Özel Tercüme Modellemesinin, çevirmenlere toplantı ön hazırlığı noktasında faydalı olabileceği kanaatindeyim. Sözlü çevirinin doğası gereği çevirmenlerin karşılaştığı bilişsel yük bilinen bir gerçek. Bu yük, kişiye özgü deyişler, ifadeler ve vecizlerle daha da artabilmektedir. Buradan hareketle, çevirisi yapılan şahsın tekrar eden ifadelerinin çalışılması ve buna göre bir tercüme modellemesinin yapılması tercümanın “anticipating strategies” noktasında elini kuvvetlendirerek, çeviri kalitesini arttıracaktır. Bilhassa kaynak ve erek dillerdeki sentaks yapısındaki farklılıklardan kaynaklı artan bilişsel yükün hafifletilmesi adına istifade edilebilecek bu stratejiler beraberinde birtakım riskler muhteva etse de çevirinin akıcılığını ve kalitesini olumlu etkileyecek faktörler arasındadır.

Mülakat 2: Y Konferans Tercümanı

Sevgili Araştırmacı,

1-Tercüme esnasında teoride var olan modellerin aslında pratikle çok örtüşmediğini düşünmekteyim. Çünkü yaptığım iş her ne kadar iyi akademik eğitim alınsa da bu konuda birçok bilimsel model üretilmiş olsa da veya siz tercüman olarak akademik anlamda ne kadar yetkin olursanız olun, stres ve baskı düzeyi oldukça yüksek olan ulusal veya uluslararası ortamlarda tüm bunlarla başa çıkabilmeniz tercüman olarak ekstra yeterlilikler gerektirir. Her deneyimde edindiklerimiz ve yaptığımız işlerde biriktirdiğimiz kelimeler, anlam veya ifade kalıpları oldukça çeşitlilik göstermektedir. Biz konferans tercümanları tüm bu durumları sakinlikle ve pratik bir biçimde yöneterek hedef kitlenin bizleri arada köprü konumunda hissetmeden, KMÜ! nün bulunduğu birey dili ve kültür bağlamından çıkmadan yani KMÜ' yü direk dinliyor gibi hissettirebilmeyi hedefleriz. Dolayısıyla tercüme modellerindeki süreç basamaklarından önce dahi tercüman olarak sıklıkla uyguladığımız basamaklar ve pratikler mevcuttur. Örneğin ben tüm meslektaşlarım gibi özellikle önden bir veri toplama sürecine girerim konuşmasını aktaracağım bireyle ilgili. Ve kendi 30 yıllık deneyimimle kendi çabalarım ile oluşturduğum 12.000 sayfalık bireysel sözlüğümü kullanır, gereken bir şey varsa performansla ilgili onu bu bireysel sözlüğüme ekleyip tercüme esnasında kullanmayı tercih ederim. Konuşmacıyla ilgili önden edindiğim tüm veriler (görsel-işitsel) veya konuşmacının ekibi veya metin yazarı tarafından iletilen konferans metni üzerinde önceden yaptığım tüm bağlamsal ve söylemsel incelemelerim benim tercüme rutinimin önemli bir parçasıdır. Önden ayrıca gerekli ekipmanları hizmet alan kişiye/danışanına veya işlerini yürüten ekibine iletiyorum, onlar eğer varsa slaytla veya yazılı belgeyle konuyu önden iletiyorlar. Fakat bu durum yani önden konuşma metninin iletilmesi bazen KMÜ' nün konuşma stili, söylemi ve birey diliyle (idiolectiyle) tam olarak örtüşmediği için yapay bir etki yaratabiliyor ve hedef kitlenin KMÜ' yü anlamasını zorlaştırıyor ve sıkılmalarına neden oluyor. Bu da benim mesleki motivemi ilgili performans konusunda azaltabiliyor. Biz tercümanlar -tırnak içerisinde- ısmarlama bir etki oluşturabilen hazır metinlerden daha çok KMÜ' nün performans esnasında ürettiği konuşmanın doğal akışında ve düzeyinde ilerlemesini tercih ederiz. Çünkü bu her ne kadar konferans tercümanları bazında zor görünse de veya bilişsel yükü üst bir seviyeye çekse de KMÜ' nün bilindik konuşma stili, tavrı veya söylemine uygunluğu, konuşma esnasında sunduğu

görsel-işitsel ve imgesel verilerle örtüşmesi erek kültür ve kitlede daha anlaşılır ve sıkıcı olmayan bir kavramayı oluşturur. Bu da tercüman olarak düzgün aktarım yapabildiği olduğunuzun işaretidir.

2- Bu benim biraz önce daha yüzeysel anlatmaya çalıştığım mesleki bir rutinimdir. Açacak olursam eğer, özellikle KMÜ/VIP (kaynak konuşmacılar)'lerin özgeçmişi, hatta bu tür konferans ortamlarındaki videoları, bu görsel-işitsel verilerdeki jest ve mimikleri, konuşma stili, söylemi, hızı, sık kullandığı terminoloji, deyimsele ifadeleri, kullanıyorsa ve ilgileniyorsa alıntılama yaptığı şiir, şair vs. veya hangi alana ilgisi varsa, hangi alandan besleniyor ve bunları konuşmalarında yansıtıyorsa bunları önden yakalayıp, bilgi sahibi olmak isterim. Hepsinin ve bu tarz edindiğim tüm diğer ön çalışma verilerinin performansına katkı sağladığını düşünüyor, tercüme esnasındaki bilişsel yükü azaltmama katkı sağladığını, beni bu anlamda motive ettiğini düşünüyorum. Bu da performansımın daha az stresli, kolay ve verimli geçmesini sağlıyor.

3- Tabii çalıştığım konuşmacılar içerisinde kendine has veya sık rastlanılmayan hatta nadir bulunan tarzda birey dili olanlar bulunmaktadır. Tercüman olarak bizim görevimiz ise ne duyuyorsak onu olduğu gibi- tercümanın görünmezliği söz konusu olmalı diye düşünüyorum- aktarmalıyız. Bu durumda da zaten konuşmacının kendi birey dili öğeleriyle anlattığını aynen aktarmaktayız. Bir tercüman olarak bunun aksi sayılabilecek duyduklarımızı değiştirme, yumuşatma veya sertleştirme eğilimini kesinlikle doğru bulmuyorum, bu hedef kitleyi bir nevi aldatma olacağından etik değildir. Böyle bir hakkım ve görevim yoktur. Her yeni bir deneyimde konferans tercümanları çalıştıkları kişilerin birey diline yaptıkları ön çalışma sayesinde -yani KMÜ'yü çok iyi tanımaya çalışarak-daha iyi uyum sağlamak ve performans esnasında bu üst düzey tercüman yetisini kullanmaktadır. Dolayısıyla özellikle deneyimli konferans tercümanları bu birey dili aktarımını başarılı yaptıkları için tercih edilmektedirler diye düşünmekteyim. Bu aktarım stili benim yapmaya dikkat ettiğim gibi tercüme esnasında KMÜ' nün kültürel, yerel, özgeçmişinden getirdiği yansımaların orijinalliğine dokunmadan yapılan, farklı bir süzgeçten geçirilmeden, otomatikleşmiş bir aktarım stiliyle oluşturduğu ve konuşmanın amacına dayanarak oluşturulabilmektedir. Ne söylenirse diplomasi dili kibardır diye yumuşatmadan – bir müdahillik oluşturmada- duyduklarımı aktarırım; ne duyarsam onu tercüme ederim. Ekstra açıklamaları anlaşılmanın sağlanması adına, birey dilini değiştirmek için değil de hedef kültürde olmayan ve dinleyicilerin anlayamayacağı

kısaltmalar için (ör. YÖK gibi kelimeleri açıklamak için yan cümleler oluşturmak olarak) kullanırım. Tabii bu aktarım sistematığının bel kemiğini bahsettiğim gibi konuşmacının veya konuşmanın amacı, deneyim zenginliğinin getirdiği bilgiler ve kelime dağarcığı ve bu tercüme performansları için konuşmacı ve önceki konuşmaları üzerinde yapılmış veri toplama süreçlerinin tercümana kattıklarının tamamı oluşturmaktadır.

4- Beni zorlayan şey okunan (ve bize önden verilen konuşmayla ve konuşmacının kurduğu cümlelerle performans esnasında örtüşmeyen) ve doğal olmayan metin, tercüme için akademisyenlerin kullandığı anlaşılmayan veya yapay duran konuşma stili, ekstra konuşma hızı (dakikada söylenebilecek kelime aşımının yapılması), yarım cümleler, hoşlanmadığım konuların (ör. bilişim teknolojisi, siyaset konuları, kendi özümle bağdaşmayan konuların) bulunduğu tercüme ortamlarıdır diyebilirim. Beni ancak performans öncesi hazırlık yapamazsam birey dili öğeleri zorlar. Bu birey dili öğeleri ise yöresel, kültüre özel kelimelerin seçimi, kısaltmalar, dağınık konuşma stili- tabii düzeltmeye çalışıyoruz-, konuşmacının o anda ön görülemeyen bağlam dışı tarzda kelimeler ve öbekler kullanması gibi durumlardır.

5- Bu nispeten oldukça zor ve detaylı bir ön hazırlık ve araştırma süreciyle kolaylaşabilen bir durumdur. Konuşmacının kendi öz metinde yer alan kültürüne özgü kavramlar, ülkesine özgü kurum ve kısaltmaların yer alması, kişisel kelime tercihlerinin yer aldığı birey dili veya söylemi birebir aktarmak mümkün olmasa da bunu yılların getirdiği deneyimler vasıtasıyla oturtmuş olduğumuz pratiklerle, ör. karşılığı olmayan kelimelerin anlamından yola çıkarak yaptığımız ek tanımlamalarla vb. gerçekleştirebilmekte ve nispeten mümkün kılabilmekteyiz. Çünkü konferans tercümanları konuşmacının kopup geldiği kaynak dil ve aktarımda bulunacağı erek dil ile var oldukları kültürleri de çok iyi analiz etmek durumundadırlar. Kaynak konuşmada geçen bir kelime veya herhangi bir ögenin hedef dilde anlaşılabilmesi için performans esnasında -konuşmanın idiolectini, orijinalliğini bozmadan, sadece anlaşılabilsin diye- hedef kültürdeki karşılığı ne ise (bu bazen birebir aynı kavramlar olmayabilir; ör. su böreği – water börek olamayacağı için ekstra bilgilerle açıklamalar vererek bir börek türüdür demek gibi; konsey kelimesinin karşı kültürde kurul olarak geçmesi, veya hedef kültürde karşılığı olmayan veya birebir söylendiğinde yanlış anlaşılacak hukuki bir terimi hedef kültürde tam denk gelen karşılığını seçip söylemek gibi; ör. Türk kültüründe çocuk kelimesi 18 yaşa kadar olan süreçten ve 18 sonrası genç ve bağımsız bir birey sayılırken, Alman kültüründe 12 yaş

sonrası genç grubuna girdiğinden 12 yaş sonrasına genç denmesi gerekliliği gibi kültürel eşleşmeleri sağlamak için) onu kelime dağarcığımızdan çıkarıp kullanmak, orijinal kaynak metni bozmadan ekleme veya değiştirmeler yapmak gerekmektedir. Dolayısıyla bu hazırlık süreci ilgili konuşmacının özgeçmişini, birey dilini, jest ve mimiklerini, kültürel veya yöresel kelime kullanımlarını veya bunu her türden yansıtmı şekillerini önceden analiz etmeyle mümkün olabilir. Bu hazırlık süreci aslında sizin tüm mesleki deneyimlerinle beraber sadece sergileyeceğiniz performansın kaynak konuşmacısı üzerinden edindiğiniz verilerin toplanma süresini kapsamaktadır.

6- Bizler kişiye özel bir üslubu, söylemi veya birey dilini konuşmacıyı ve konuşma hızına varana kadar analiz ederek yaptığımız kümelenmelerle gerçekleştiriyoruz. Ör. hızlı konuşanlar, kâğıttan okuyanlar, yavaş konuşanlar vb. gibi bir çıkarım kategorizasyonu yaparak konuşmacıyı analiz ederek konuşmasının ilerleyeceği boyutu tahmin ederek tercüme ederken gerekeni en anlaşılır şekilde icra etmeye koşullanırız. Dolayısıyla önereceğiniz modelde aslında benim deneyimli bir tercüman olarak yıllardır yaptığım ve çok önemseydiğim konuşmacıların röntgenini çekmek diye adlandırdığım ön analiz, hazırlık sürecini ön plana çıkartmanız çeviribilimdeki teorik ve pratik uygulamalardaki bazı boşlukların doldurulmasına katkı sağlayabilir. Özellikle konuşması eşsiz vaka veya oldukça zor bir söyleme sahip olarak nitelendirilebilecek çok önemli konuşmacıların konuşmasının tercüme edileceği canlı yayınlarda veya uluslararası ortamlarda, stresin had safhada olduğu ortamlarda tercümanları rahatlatabilecek, aşırı sorumluluğun verdiği stres, kaygı seviyesini aşağı çekebilecek, motivasyonu arttırabilecek ve bireysel olarak yaptığımız ön çalışma süresinden tasarruf edebileceğimiz bir model olabileceğine inanıyorum, tebrik ediyorum.

Mülakat 3: Z Konferans Tercümanı

Refika Zühal Vural'a Yanıt,

Sorularınıza cevap vermeden önce, akademisyen olmadığımı belirtmek isterim, bu nedenle benim ve birçok meslektaşımın toplantılara (tercüme performanslarına) hazırlanmak için kullandığı yöntemlerden sadece genel hatlarıyla bahsedebilirim.

Konferans tercümanları, adımızdan da anlaşılacağı gibi, çoğunlukla konferanslarda, genellikle çok dilli etkinliklerde ve birçok 'önemli kişinin' bulunabileceği yerlerde çalışırlar. Tercümanlar konferanstan önce kimin orada olacağını bilemeyebilirler. Ne

yazık ki toplantıdan önce çok fazla bilgi alamayabilirler veya bazen hiç bilgi alamazlar. Bu, toplantıların hazırlanmasını çok zorlaştırır.

Çoğu tercümanın bir toplantı hazırlamak için yaptığı ilk şey, toplantının konusunu hazırlamaktır. Sadece siyasette değil, tıpta, teknikte, sanatta da 'önemli' konuşmacılar var. Bu nedenle tercümanlar, eğer teknik bir toplantı ise ve/veya özellikle hakkında fazla bir şey bilmedikleri bir konu ise genellikle bir kelime listesi hazırlamalıdır ve bunu tüm dilleri için yapmalıdırlar.

Uluslararası konferansların çoğu, konuşmacıların nispeten 'standart' bir dil kullanmasını gerektirir ve tercümede standart bir dil biçiminde olacaktır. Bu nedenle, bazı konuşmacılar veya bazı ülkelerden konuşmacılar tarafından daha çok kullanılan "mecaz" lar olmasına rağmen, konuşma "üslubu" bu nedenle normalde büyük bir sorun olmayacaktır; bunlar ünlü kitaplardan veya şiirlerden alıntılar, spora veya dini metinlere göndermeler olabilir (örneğin, İngiliz konuşmacılar Shakespeare'den alıntı yapabilir, kriketten terminoloji kullanabilir veya İncil'den alıntı yapabilir). Genellikle tercümesi en zor şeyler mizah, şakalar ve kelime oyunlarıdır, çünkü farklı kültürler farklı şeylere gülme eğilimindedir ve kelime oyunlarını tercüme etmek genellikle imkansızdır.

Bu nedenle tercümanlar, çalıştıkları dillerin kültürlerinden sıklıkla kullanılan bazı alıntıları, atasözlerini, kitapları, şiirleri vb. bilmelidir ve bazen dinleyicilere ör. bir konuşmacının yaptığı şaka tercüme edilemez.

Bazı tercümanlar, özellikle büyük uluslararası kuruluşlarda, diplomatik servislerde veya büyük şirketlerde çalışanlar, genellikle VIP kişilerle çalışabilir. VIP'lerinin konuşma biçimini öğrenmeleri gerekecektir.

1- Tercüme sırasında bir tercüman, konuşmacılar tarafından cümlelerini yapılandırmak için kullanılan, kaynak dilde sık kullanılan bazı kalıpların normal tercümesini anında ve otomatik olarak hatırlamalıdır. Bunlar öğrenilmelidir ve uygulama yoluyla daha otomatik hale gelecektir.

2- Günümüzde tanınmış politikacılar ve diğer şahsiyetler tarafından yapılan konuşmaların içeriğini kopyalayan konuşmaları veya makaleleri internette bulmak nispeten kolaydır. Elbette onların fikirlerine, ideolojilerine, özel ilgi alanlarına vs. aşina olmanız tercümeyi kolaylaştıracaktır çünkü tercümanı rahatsız edecek 'sürprizler' olmayacaktır. Bir

konuşmada alışılmadık belki de anlaşılması zor bir fikrin aniden ortaya çıkması tercüman için sorun yaratabilir.

3- Her konuşmacının kendi konuşma tarzı vardır. Tercüman dinleyiciler için konuşmacının sesi olur. Ancak konuşmacının tarzını bir şekilde kopyalamaya çalışmak iyi olsa da (örneğin, noktaları vurgulamak ve duyguları ifade etmek için sesi kullanmak), tercümanların da kendi tarzları vardır, bu nedenle bu her zaman kolay değildir. Doğruluk ilk gereksinimdir. Ancak dinleyiciler aynı zamanda, konuşmacınıninkine benzemese veya onun konuşma tarzını yansıtmasa da kulaklarında hoş ve net bir ses olmasını isterler.

4- Tercümanlar için en zorlayıcı şey, bir konuşmacı tarafından ileri sürülen bir argümanı mükemmel bir şekilde anlamaktır. Eğer anlamak zorsa, ya konuşmacı argümanlarını açık bir şekilde ifade etmediğinden ya aksanının anlaşılması güç olduğundan ya da ortaya çıkan bazı teknik problemlerden dolayı, ya da aslında konuşmacı kendi isteğiyle açık bir beyanda bulunmak istemediğinden (bu politikacılar tarafından sıklıkla kullanılan bir taktiktir) olabilmektedir. Bu durum tercüman için büyük bir stres kaynağı olabilir. Bu, pürüzsüz aktarım ve idiolektik iletim gibi diğer tüm detayları imkânsız veya gerçekten alakasız hale getirir. En önemli olan 'mesajın' doğru iletilmesidir. Bununla birlikte, tercümanların toplantıdan önce bir konuşmaya hazırlamak için alabilecekleri zamanı varsa, o zaman daha sadık idiolektik bir versiyon kesinlikle memnuniyetle karşılanacaktır.

5- Yukarıdaki gibi. Bu, mesajın/açıklamanın doğru bir versiyonunu sağlayan 'basitçe 'ye hoş bir katkı olacaktır. Ancak konuşmacının önceki konuşmalarını hazırlamak, okumak veya dinlemek için zaman varsa, olasılığın var olduğunu düşünüyorum. Ve tekrar vurgulamalıyım ki, dinleyen insanlar konuşmacıdan farklı bir kültürdendir, bu nedenle doğru bir şekilde anlamak için kendi kültürlerinde kendileri için tamamen net olan bir versiyonu duymaları gerekir. Bu, kişinin ana dilinden yabancı bir dile (bir 'B' dili) çalışırken daha da zordur, çünkü o zaman, konuşmacıya ait idiolektik dili veya diğer söylemsel öğelerini mükemmel bir şekilde aktarmak için yabancı dilin 'nüanslarına' mükemmel bir hakimiyet gereklidir.

6- PIM ilginç bir kavram. Öğrencileri, toplantılara hazırlanmanın tercümanlık işinin önemli bir parçası olduğunu ve onsuz nadiren iyi bir iş çıkarabileceklerini hatırlamaya teşvik eden her şey, eğitimin bir parçası olmalıdır. Özellikle bu tür araştırmaların

internette erişilebilir olmasıyla kolaylaştırıldığı düşünülürse, eğitim kuruluşlarındaki 'toplantı hazırlığı' modülünün bir parçası olabilir. En iyi tercümanların en önemli özelliği meraktır, her şeyi merak etmelidirler çünkü işlerinde her şeyle ve her şeyle karşılaşabilirler. Bu nedenle neden VIP'leri ve özellikle konuşma tarzlarını merak etmesinler ki? Ancak tercüman, özellikle yabancı bir dilde çalışıyorsa, dinleyicilerin duymak istediklerini ve anlayabileceklerini de merak etmelidir.

Mülakat 4: E Konferans Tercümanı

Sayın Araştırmacı,

1- Evet, tercümanlık faaliyetim sırasında bazı sistematik ve yapısal adımlar var. Her şeyden önce, küresel haberlerin yanı sıra uzmanlaştığım sektörlerde ve alanlarda neler olup bittiğini takip edebilmek için, bu konulardaki kaynakları (web siteleri, dergiler, sosyal medya profilleri) düzenli olarak okuyor ve araştırıyorum. Sosyal medya veya özel uygulamalar aracılığıyla bunun için belirli bir yayın oluşturmaya çalışıyorum ve yalnızca en çok ilgilendiğim haberleri takip ediyorum. Daha sonra, gerçek bir tercüme görevine hazırlandığımda, konuyla ilgili genel bilgi aramak, kelime listeleri ve sözlükler oluşturmak, referans materyallerinden bilgi ve terminoloji çıkarmak ve etkinliğin konuşmacılarından gelen videoları dinlemek ve pratik yapmak gibi tekrarlayan faaliyetlerde de bulunurum.

2- Evet, yukarıda da belirtildiği gibi, konuşmacı profillerine aşina olmak, konuşmaları sırasında potansiyel olarak neler ifade edebileceklerini tahmin etmek ve (video veya medya kaynakları bulursam) aksanlarına, konuşma akışlarına ve konuşma biçimlerine, sık kullandıkları deyimisel ifadeler ve atasözlerine aşina olmak için her zaman arama motorlarında konuşmacılar hakkında bilgi ve kaynaklar vb. ararım. Tüm bu süreç, performansım sırasında kendimi daha rahat hissetmeme, öngörülemeyen risklerin birçoğunu önlememe ve nihayetinde stresi azaltmama yardımcı oluyor.

3- Evet, çoğu VIP' in kesinlikle kendine özgü bir konuşma tarzı vardır. Bu tür bireysel bir dilin aktarılması bir tercümanlık ortamı ile alakalı olabilir, ancak tercüme genellikle kaynağa/ konuşmacıya bağlı değildir, ben hedef kitleye/ dinleyiciye uyarlama eğilimindeyim.

4- Bir VIP' in belirli birey dili ve söylemsel özellikleri, son kullanıcı/ seyirci için hedef dilde gereksiz veya doğal olmayan bir şekilde anlaşılabilir.

5- Gerçek dünya pratiğinde, VIP' lerin söylemsel özelliklerinin hedef kitleye ve kültüre aktarılmasının, yukarıdaki nedenlerden (fazlalık, doğal olmayan stil) yalnızca sınırlı bir ölçüde gerçekleşebileceğine inanıyorum. Ancak, çelişmekten memnuniyet duyarım! Bununla başa çıkma stratejilerinin ve yöntemlerinin, bunu yapmak için potansiyel etkili süreçleri araştırma ve belirleme görevi olan araştırmalardan gelmesi ve daha sonra tercümanları bilgilendirmesi gerektiğini düşünüyorum.

6- Böyle bir modeli hem tercümanlar hem de hedef kitle için son derece yararlı ve yardımcı bulurum, ancak korkarım ki böyle bir *“birey dilinin söylemsel, retorik ve deyimsel ifadelerinin ön analizi”* büyük ölçüde kaynakların mevcudiyetine ve uluslararası öneme sahip konuşmacıların geçmiş sözlü metinlerine bağlıdır. Bu genellikle yalnızca gerçekten sınırlı sayıda üst düzey konuşmacı için geçerlidir, ancak çoğu günlük ortamda çok olası değildir. Ama yine, keşke çelişseydim!

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Refika Zuhul VURAL	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat Fakültesi
Bölümü	İngiliz Dili ve Edebiyatı
Yüksek Lisans	
Üniversite	Gazi Üniversitesi
Enstitü Adı	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Mütercim-Tercümanlık
Programı	Çeviri ve Kültürel Çalışmalar (İngilizce)
YAYINLAR	
1. Gılıç, R. Z. (2020). Çeviri eğitime yönelik yeti temelli çeviri süreci ilişkisi. <i>RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi</i>, (21), 915-932.	
2. Gılıç, R. Z. (2019). Batı Kültüründe Oryantalizm, Müslüman Türkleri Ötekileştirme Çabaları ve Çevirilerdeki İmgesel Yansımaları. <i>Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)</i>, 5(11), 275-292.	
3. Gılıç, R. Z. (2019). Tercümanın tercüme sürecinde deneyimlediği aşamalar ve bu aşamalar esnasında devreye soktuğu yetiler. <i>RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi</i>, (17), 331-345.	
4. Gılıç, R. Z. (2020). Çeviribilim ve Sosyoloji Etkileşimine Kısa Bir Bakış. <i>Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi</i>, 9(18), 99-112.	
5. Gılıç, R. Z. (2019). Türkiye’deki Çevirmenlerin Kanunlardaki Yerine Yapılan Vurgular. <i>Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi</i>, 3(2), 199-220.	
6. Gılıç, R. Z., & CAN, M, Z. (2019). Personalized Interpreting Modeling (PIM). The International Congress of Social Sciences of the Turkish World (UTDSBK).	
7. Can, M, Z., & Gılıç, R. Z (2019). PIM (Personalized Interpreting Modeling) Instruction. The International Congress of Social Sciences of the Turkish World (UTDSBK). İstanbul, Türkiye.	
8. Tarakçıoğlu A., Ö. & Gılıç, R. Z (2016). The Depiction Of Jazz Age With The Film Adaptation of The Great Gatsby: A Descriptive Study On 1920s Cultural Reflections in Turkish Subtitles of The Film Under Skopos Theory. Spehes-Antalya –INT’L Conference – 24-25 June 2016, Akdeniz University – Antalya, Turkey.	
9. Gılıç, R. Z (2021). Sinop İlinin Ayancık İlçesi Özelinde Güncel Turizm Potansiyel ve Nesneleri. Sinop Kültür ve Turizm Sempozyumu, 2(1), 627-640. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)	
10. Gılıç, R. Z. (2021). İronik, Empatik ve İlham Verici Bir Çeviri Deneyimi. F. Çoban (Ed.), <i>Çevirmen Öyküleri -Çevirmen Ne Yaşar Ne Yaşamaz</i> içinde (s. 189- 193). Aktif Yayınevi.	
11. Gılıç, R. Z. (2019). İdeoloji, Söylem, İdeolojik Söylem, Söylem Analizi, Politik Söylem ve Çeviri İlişkisi. M.Z. Can & F. Şan (Ed.), <i>Çeviribilimde Güncel Çalışmalar I</i> içinde (s. 111-153). Sakarya Üniversitesi Yayınları.	
12. Gılıç, R. Z. (2019). Aldığı Dönemeçlerle Disiplinlerarası Kimliğe Bürünen Çeviribilim. M.Z. Can & F. Şan (Ed.), <i>Çeviribilimde Güncel Çalışmalar I</i> içinde (s. 97- 110). Sakarya Üniversitesi Yayınları.	
13. Gılıç, R. Z. (2020). <i>A Descriptive Study of AVT Under Skopos Theory: The Film Adaptation of The Great Gatsby (2013) Version) and its Cultural Reflections in Translations From English To Turkish</i>. Gece Kitaplığı.	